

Kromayer, Hieronymus,

Ecclesia in politia

Lipsia 1674

4 H.eccl. 444

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10004936-0

VD17 12:117294T

C

A

P

1

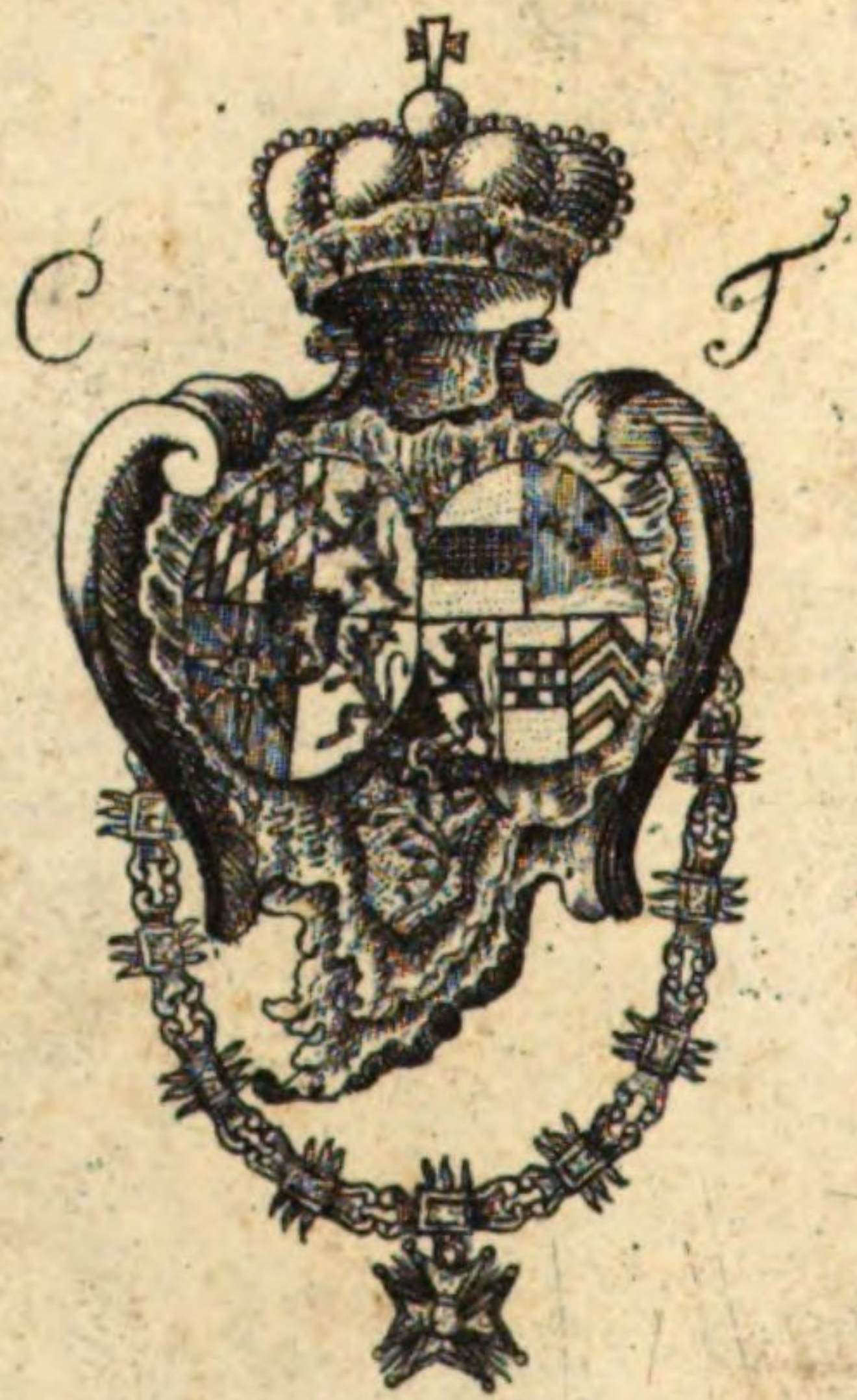
6

8

0

Ms. C. 444.

Kromayer

Bibliotheca Palatina

V. 1613

九

THE BOSTON PUBLIC LIBRARY

[Faint, illegible handwriting]

Natus die 18. Januarij A^o 1630.

De natus die 5. Junij A^o 1678.

HIERONYMUS KROMAYER

SS. Theologiae Doctor ac Profesor Publ: Primarius, Facultatis
Theologicae Decanus, Ejusdemq; ut et Praesulatus Ingenii Misnenensis ac
Nationis Misnicae Senior, Consistorii Electoralis ac Ducalis Saxonici Asses-
sor, Collegii Minoris Principum Collegiatus, Alumnorum Ele-
ctoralium Ephorus et Academiae Lipliensis Decemvir.

ECCLESIA IN POLITIA

Id est

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
CENTURIÆ XVI.

CUM PRÆSENTE DIMIDIATA,

quibus propter

SYNCHRONISMOS
IMPERATORUM RES GESTÆ

præcipua præmissa,

Nucleum & medullam utriusque partis succinctâ brevitate complexæ, observationibus rarioribus passim insertis exornatæ, glosisqve marginalibus in Collegiis privatis illustratæ

et

Historiæ Romanæ compendium à frontispicio, Status Ecclesiarum Orientalium post Cent. 5. Æthiopicarum sub precioso Johanne post Cent. 3.

Index tandem & locupletissimus

accessit,

A U T O R E
HIERONYMO KROMAYERO, S.S.
Th.D. Prof. P. in Acad. Lipsiensi.
Cum Privilegio Elect. Sax.

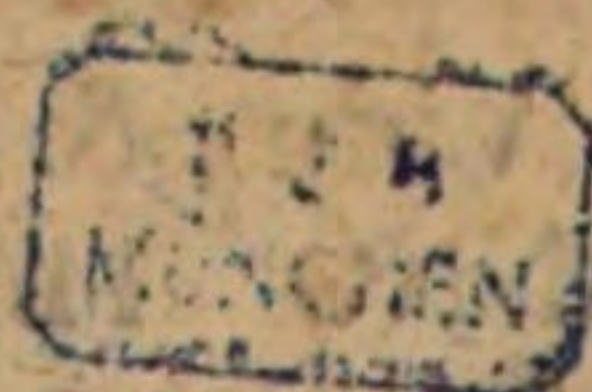
L I P S I Æ,

Typis & Impensis Viduæ & Hæred. JOH. WITTIGAU,
ANNO M. DC. LXXIV.

D E O
&
STUDIOSÆ JUVENTUTI
lucubrationes

hæ
S A C R Æ
funto,

Maximilianische
Stadtbibliothek
München

LECTORI BENEVOLO

Salutem.

INter alia Theologiæ Studiosis
cognoscenda partem etiam ef-
se historicam, qui velit, aut
possit inficias ire, arbitramur
neminem. Præterqvam enim,
qvod Vetus Instrumentum in
forma Scripti alicujus historici, sed antiquissi-
mi, qvod de incunabulis mundi, de certa serie
temporum, de summorum imperiorum & tot
nationum originibus & successionibus nos in-
format, sed divinissimi, qvod de pactis DEI
cum hominibus agit, sed utilissimi, qvod ad
beatitudinem sempiternam nos manuducit, sed
certissimi, qvod Spiritum veritatis autorem
habet, ut & Novum *ἔργα καὶ λόγος* CHRISTI
& Apostolorum describens, deqve comple-
men-

mentis vaticiniorum ibidem contentorum nos instruens, maximam partem nobis proponatur, causæ quàm plures, eæquæ satis prægnantes, cur etiam temporum sequentium historiam perspectam nobis habeamus, sese offerunt. Ecquis enim, quomodo & quibus propugnatoribus *ὁρθοδοξία* propagata fuerit, non libenter cognosceret? Ecquis hæreses, hæresiarchas & varia certamina super articulis fidei per singulas centurias à CHRISTO nato in Ecclesia mota, præsertim cùm Diabolus nov-antiquarius per anticam egressus per posticam sæpiùs ingrediatur, & veteres *ὁρθοδοξίας* Hyperaspistæ glaciem ceterioribus non rarò fregerint, intimiùs introspicere non vellet? Ecquis notitiam aliquam Conciliorum tam universalium, quàm particularium, in quibus multoties gravissimæ controversiæ vel compositæ, vel gliscentes sub cineribus extinctæ fuerunt, non libenter sibi compararet? Ecquis de persecutionibus tam violentis, quàm fraudulentis, quibus Leviathan rectus & tortuosus Ecclesiam nunquam non exercuit, & doctrinæ salvificæ conservatione informationem non in votis & optatis haberet? Lateat, quòd scripta Ecclesiarum nostrarum symbolica per historiam superioris

rioris & currentis seculi (præsertim si defensionem eorum ad fartam-TECTAM conservandam pacem religionis spectemus) non parùm illustrentur. Quare, ut Studiosæ Juventutis commodis meâ quoque drachmulâ litarem, cum adhuc historias autoritate publicâ profiterer, vel nimis prolixa nostratum scripta, ut Centurias Magdeburgenses & OSIANDRI, vel nimis succincta, ut DN. Patruï mei JOHANNIS KROMAYERI, Ecclesiarum Ducatûs Saxo-Vinariensis Ephori quondam generalis meritisimi p. r. vel particularia historiam unius aut alterius duntaxat seculi continentia, vel res Ecclesiæ parciùs attingentia, τῶν ἐξ ἐναντίας autem erroribus suis ex antiquitate σοφὰ φάρμακα quærentium decipulas altiùs expendens, facere non potui, quin magis ἀξιωματικόν ex singulis seculis ad nostra usque tempora conqvirerem & in certam σωματοποίησιν compingerem, eaqve studiosis historiæ sacræ vel ad calamum dictarem, vel deinceps in Collegiis privatis discuterem. Quia verò Ecclesia in politia versatur, & nidulos suos habet in Imperiis, ac proinde secundùm seriem Imperatorum vel gentilium, vel Christianorum, vel orientalium, vel occidentalium, vel veritatis Hyperaspistarum, vel

a 3

oppres-

P R Æ F A T I O.

oppressorum tempora non rarò dispunguntur propter Synchronismos historiæ magnam lucem fœnerantes res Imperatorum Rom. gestas præcipuas (ubi ad insigniores mutationum terminos & genealogias in occidentalibus vel continuatas, vel intercisas indicem digitum præprimis extendi, & amœnioribus ceu condimentis, severiora interdum contemperavi) rebus Ecclesiasticis in singulis centuriis præmittere volui. Fateor eqvidem, Scriptorum Historicorum plura per manus eruditorum vagari, *novâ* tamen *καὶνῶς* quoq; tractari posse (quod & ego delectum rerum instituendo, nervosâ brevitate tractando, ad nostra usq; tempora fata Ecclesiæ deducendo, philologicis multis & cognitu jucundissimis illustrando, memoriæ subsidia suggerendo, & ad finem exoptatum, studiosæ juventutis ædificationem, totum hunc laborem dirigendo præstare conatus sum) me non præteriit. Ut itaque lucem adspicerent usibus duntaxat auditorum meorum prius destinata, quòd ita pluribus, maxime iis, qui vel sumptibus à comparandis, vel angustia temporis ab evolvendis spissis voluminibus, imbecillitate iudicii ab ingressu Semanæ sylvæ deterrentur, emolumento esse possent, persuaderi mihi passus fui. Tu modò, Lector benevole, quicquid hoc laboris est, æqui boniq; consule, scopumq; vigiliis hisce præfixum feliciter assequere. Dabam Lipsiæ è Museo meo, Cal. Dec. Anni æræ Dionysianæ M. DC. LXV.

HIERONYMUS KROMAYER, D.

TRACTATUS

DE

QVARTA, QVÆ ROMANO-
RUM EST, MONARCHIA QVOAD
STATUM POLITICUM ET ECCLE-
SIASTICUM,

Πεγαύλιον.

Vantumvis & Theologorum & Politicorum non ne-
mo sit, cum quibus amicas manus jungit Johannes
Bodinus homo Gallus, Vir quidem multorum cal-
culo πολιτικώτατος, sed tamen Imperii nostri Ro-
mano-Germanici infensissimus (quo nomine rerum
Germanicarum aut ignarissimus, aut mendacissimus audit) qua-
tuor Colossi Danielitici metalla & quatuor ab eodem visas bestias,
exclusâ Romanorum Monarchiâ, de Babyloniis, Persis, Alexan-
dro M. & decem ipsius Successoribus usque ad Antiochum Epi-
phanem per cornu parvum notatum, vel etiam de Medis, Persis,
Græcis & Parthis exponens: cur tamen ab iisdem divortium me-
ditemur, &, quæ de quarto metallo quartaque bestia traduntur
â Daniele, de Monarchia Romanorum intelligamus, rationibus
adducimur sat prægnantibus. Ut enim seqvioris istius sententiæ
Autorem Porphyrium, juratum Christiani nominis hostem sicco
pede prætereamus, ab Hieronymo in Daniele & Theodoreto sa-
tis refutatum, ex ipsis vaticiniis hujus visceribus cum suo comple-
mento collati argumenta nobis & numero plura & pondere suo
gravissi:

Vel odio Ger-
manorum, vel
ut Regi suo
palpum ob-
truderet.

Alex. M. Suc-
cessorem sibi
exoptavit di-
gnissimum.
Hæc regna o-
mnia successi-
vè sub jugum
Rom. fuerunt
devoluta.
Sæ. quòd in o-
mnibus tribus
terrarum or-
bis partibus
Europa, Asia
& Africa latè
fuit dominatu-
rus.

Statua instar
generis se ha-
bet in archit.
ad Colossos,
pariles & sigil-
la.

gravissima, quibus commentum istud destrui possit, suppeditantur. Ab ultima visione initium facturi, quartam istam bestiam à præcedentibus prorsus aliam esse, uti ex c. 7. v. 12, 19. & 23. apparet, cum Daniele dicimus, quod de Successoribus Alexandri M. asseri nequit. Quatuor enim successores Alexandri M. per 4. pardi capita & quatuor alas præfigurati vel ipsius adversæ partis suffragio ad tertiam bestiam pertinent. Quantumvis autem Curtius & Justinus plures Satrapias pro numero Ducum recenseant; quatuor tamen illa regna, quæ post obitum Alexandri M. ex hoc imperio enata sunt, videlicet Syriacum, Ægyptiacum; Macedonicum & Asiaticum (Asiæ sc. minoris) sub Ducibus Seleuco, Nicanore, Ptolomæo Lagi, Aridæo Alexandri fratre & Antigono præcipua fuisse constat. Et cum hoc Pardo *τετραπτερον* convenit hircus quatuor cornibus instructus, qui *ἡ βασιλεὺς τῶν γραικῶν* Græcorum Rex dicitur Dan. 8. v. 21. universæ terræ imperio præficiendus, eodem cap. v. 5. Præterea parvum istud cornu, quod inter decem illa cornua enascitur, ex quarta bestia prodit. Dan. 7. v. 8. & 20.. Quod de Antiocho Epiphane dici non potest. Dan. 8. v. 9, 22, 23. Accedit, quòd quarta bestia decem habuerit cornua, de quibus cornu parvum succrescens tria excussit. Dan. 7. v. 7, 8, 20. At nec decemcornis fuit Monarchia tertia, nec tria ex illis ab Antiocho Epiphane fuerunt evulsa. Quid? quòd iudicium extremum quartam hanc bestiam sit excepturum Dan. 7. v. 9, 10, 13, 14, 22, 26, 27. cum tamen periodus Monarchiæ tertiæ ultrà 300. annos non extendatur. Et ne quis iudicium particulare, vel adventum Christi primum in carnem indigitari forsan excipiat, dicitur tunc filius hominis venturus in nubibus cœli cum potentia magna, throni judiciales collocandi, libri aperiendi, sanctis dandum iudicium & regnum in secula seculorum. Succinit hisce, quod de Colosso, ex quatuor metallis, auro, argento, ære & ferro conflato, ad cuius similitudinem Nebucadnezar statuam istam ingentem cultui publico expositam erexisse creditur, Dan. 2. habetur. Quartum enim metallum, quartum etiam, idque à reliquis prorsus distinctum regnum, cuius duratio ad lapidis revolutionem i. e. diem decretorium sese extendat, interprete Daniele, significat. Quod ipsum si de Græcis & Parthis

this quis vellet accipere, nã ipsum in historiarum lectione, utpote vaticinii complemento satis refutatum, parva confecisse spacia oportebit. Quantumvis enim lapidem istum nonnulli de adventu Christi in carnem exponant; quin tamen inter lapidis hujus accretionem & ejusdem revolutionem accuratis limitibus discernendum sit, cum elegantioribus & Theologis & Politicis quilibet *ἀπο- νη* dabit. Ejusmodi quippe lapidis revolutio innuitur, quæ cum destructione colossi, adeoque omnium regnorum mundi deletionem conjuncta erit. Hinc & Rom. Imperium, quod cum primo Christi in carnem adventu cœperit, & cum secundo ad iudicium adventu terminandum sit, sacrum; & Romanorum Imperator præ reliquis Monarchis omnibus propter hujus regni durationem invictissimus à Politicis salutatur. Quantumvis enim pedibus luto ferreis tandem innitetur i. e. angustis terminis circumscribendum & viribus imminuendum sit: subsistet tamen adhuc, donec pedes isti fragiles ab exciso & revoluto lapide percutiantur, totusque colossus in nihilum redigatur. Nostrium verò Germanicum esse simul vetus istud Romanum (unde Romano-Germanicum dicitur, & lingua latinâ in memoriam veteris imperii Romani unâ cum Germanica secundum legem Carolinam, sive auream bullam peraguntur omnia,) non aliud ab eodem diversum, quod à Bodino nobis objicitur, exinde cœlo fudo clarius est, quod vetus istud Romanum ex toto sub alterius potestatem nondum sit redactum, sed in reliquiis hisce in hodiernum usque diem conservetur. Carolus M. primum ex Germanis Imperatorem, Anno post Christum natum 800. creatum, quod concernit, ille occidentem ab oriente non vi avulsit, sed cum Imperatoribus Græcis, sive orientalibus, ita pepigit, ut unus in oriente, alter in occidente (unde aquila biceps duplicis hujus imperii habetur insigne) rerum potiretur, & alter alterum fratrem & Augustum appellaret. Esto jam, expugnata per Mahometem, secundum Turcarum Tyrannum Anno 1453. Constantinopoli, tanquam Imperii sede, aquilæ bicipiti caput, quo respiciebat in orientem, secundum verba Crantzii, fuerit amputatum: occidentis tamen Imperium alterius jugo nondum succollavit; sed in hisce Germaniæ ruderibus, quamdiu placuerit altissimo

Aliàs dicitur:
Eventus est
clavis vaticinii.

Taubm. lingua latinam vocat vinculum, quo tota continetur Europa. Unde nobilitas Germanicæ nationis.

Persecutiones
Christianorū
vel sunt vio-
lentæ, vel
fraudentæ,
vel mixtæ.
Decem nume-
rantur, violen-
tæ sc. insignio-
res.

Aliud bestia,
aliud verò ses-
sor, meretrix
sc. Babylonica.
Ab hoc Impe-
ratoribus Rom.
dicuntur sem-
per-Augusti
quasi auctores
Imperii.

Johannes iste
dicitur Theo-
logus.

Ἄλλοι
dicti fuerunt
hæretici Ev-
ang Joh. reji-
cientes.

Septem Urbs
alta jugis reti-
quæ præfide-
orbi, Propert.

Regi Regum & Domino Dominantium regna conferenti & aufe-
renti, adhuc residet. Silentio involvam, quod in capitulationibus
suis Imperatores recens electi, se omnia, quæ vi ab Imperio fuerunt
avulsa, quoad ejus fieri licuerit, recuperaturos promittant. Exci-
piuntur tamen ea, quæ, licet quondam Imperio fuerint *συναυα*,
regnum v. g. Gallia & alia, consensu tamen Imperatorum possi-
dentur ab aliis. Quare in mensa quasi solis exposito, quæ de quar-
ta bestia in Daniele habentur, ad Monarchiam tertiam nullo modo
quadrare, jam quomodo Romanorum Monarchiæ applicari que-
ant, videbimus. Bestia ista, secus ac præcedentes, sub leonis, ursi
& pardi simulacris exhibitæ, sistitur *ἀνάνυμ*, nec injuriâ. In-
stitutâ quippe collatione cum ea, quæ Apoc. 13. v. 2. describitur, o-
mnia, quæ in præcedentibus occurrunt, os leonis, pedes ursi, cor-
pus pardi, junctim continet, atque ita ex prioribus quasi conflata
(dubio procul quod successivè devoraverit omnes) potentiâ & fe-
rociâ palmam reliquis intervertit. Ferociam hujus bestiæ si quis
de persecutionibus Christianorum primis 300. annis sub
Imperatoribus Ethnicis (unde Ecclesia ista martyrum Ecclesia
vulgò dicitur) usq; ad Constantini M. tempora toleratis exponat,
à recto veritatis tramite non procul aberrabit. Unde huic bestiæ
coccineus color Apoc. 17. v. 3, 4, 6. tribuitur. Potentia verò exin-
de in propatulo est, quod Romanorum Imperium, cum esset in flo-
re temporibus Augusti à columnis Herculis, ultimis scil. Hispaniæ
finibus usque ad Euphratem, imò Trajani temporibus usque ad
fluvium Tigrim per Europam, Asiam & Africam marisque medi-
terranei insulas fimbrias suas porrexerit. Præterea decemcornis
hæc bestia, quod cum Apocalyptica commune habet, introducitur,
ut decem regna sub Imperio Romano aliquando comprehensa vi-
delicet Italia, Gallia, Hispania, Germania, Græcia, Asia, Syria, Æ-
gyptus, Africa & Anglia præfigurentur. Quantumvis enim non-
nulli per Synecdochen speciei pro genere numerum certum pro
incerto accipi velint: cum tamen Angelus à Johanne in Apocaly-
psi visus de decem Regibus decem ista cornua (uti de 7. montibus,
quibus Roma Imperii quondam sedes superstructa fuit 7. capita)
exponat v. 12. c. 17, non habemus, cur hanc explicationem repudie-
mus.

mus. Corniculum inter decem cornua reliqua enatum de regno Mahometano, sive Saracenico, præsertim si blasphemias, portentiloquia, bellum adversus sanctos, victoriam ab iisdem deportatam & mutationem legis respicias, venit accipiendum. Quantumvis enim latifundia sua per Europam, Asiam & Africam hoc regnum extendat, corniculum tamen dicitur, quod ex parvis principiis, uti suo loco fusiùs dicemus, fuerit ortum. Cornua tria, quæ fuerunt ab isto parvo dejecta, sunt Asia, Africa & pars Europæ Græcia successu temporis Mahometico regno subjugata. Nec enim aliud regnum proferri potest, quod in omnibus suis circumstantiis tam accuratè cum hoc corniculo conveniat, præter Mahometicum, sive Turcicum. His itaque metis præfixis, periculum non est, ut Turcæ, quantumperè despument etiam atque desæviant, totum occidentem subigant, sed uti superiore seculo Viennâ, quàm Christiani orbis clavem respectu orientis jure dixeris, fuerunt pulsi: Sic etiam conatus ipsorum vi hujus vaticinii abituros in posterum quoque in spongiam confidimus. Hoc potius quilibet, si modò scintilla lucis melioris in ipsum diffusa, utrâque sede Imperatoriâ, Româ in occidente ab AntiChristo Ecclesiastico, Constantinopoli v. in oriente ab AntiChristo pagano avulsâ (ita, ut si jus ad loca ista excipias, de aquila Romana bicipiti saltem *σκελετόν* quoddam restet) terminum fatalem Monarchiæ ultimæ approximare, *ταὴν ἀμφοῖν* Imp. tempore largietur. Quamquam enim *καίρον*, sive articulum temporis, annum, mensem, diem, horam periodi hujus præfixæ ignoremus, *ῥέονον* tamen aliquo modo (cùm aliàs frustranea fuissent signa omnia) ex complemento unius atque alterius membri à posteriori cognoscimus. Ut verò memoriæ suæ quis consulat, nec in hac Monarchia diffusissima tanquam in Semana sylva vagetur, secundùm insigniores mutationes certî temporum articuli, quibus quasi quibusdam internodiis hæc series dispungatur, constitui possunt. Primus potest esse à Julio Cæsare usque ad Constantinum M. sive ab Imperatoribus Ethnicis per tria secula superiora priora usque ad Christianos: alter à Constantino M. usque ad Mauritium, sive Heraclium, sub quibus auriculæ AntiChristi & Ecclesiastici & Pagani prominere cœperunt subsequentiis tribus seculis

Fuit enim Mahometes infimæ sortis homo.

Dicitur quidem: Turca per Poloniam veniet in Germ.

Pagani dicuntur, qui sunt extra Ecclesiam, propterea quod Constant. Imp. tempore milites Ethnicæ extra urbes in pagis habitare cogeantur.

Ex eo tempo-
re Turcarum
Tyranni titu-
lum Impera-
toris assums-
erunt. Vocatur
hodie porta
Ottomannica,
sicut Hieroso-
lyma porta
populorum.
Ex Patribus
etiam quidam
fuerunt Chi-
liaſtæ, utpote
à complemen-
to vaticinii re-
motiores.
Post extinctū
enim Contra-
dinum ex
Svec. Impera-
toria ſtirpe
hæredem ulti-
mum propter
Pontif. tyrannidem Imperio nemo præſſe voluit, Sleid. in præfat. dicit: A temporibus
Apoſtolorum majus non contigiffe.

Iis usque ad annum 620. plus minus: Tertius à Mauritio & Hera-
clio usque ad Carolum M. primum occidentis ex Germanis Impe-
ratorem per 2. secula usque ad annum Christi 800. Cùm enim
ſede Imperatoriâ Româ Constantinopolin translata dilaceraretur
ab infuſis populis ſeptentrionalibus Gothiſ, Longobardiſ, Vanda-
liſ, Hunniſ & aliis occidens, & iſtud imperii membrum Imperato-
ribus variis bellis in oriente implicitiſ, haberetur pro derelicto,
novus in occidente Imperator Carolus M. Pipini Filius, Martelli
nepos conſtituitur, non refragantibus Imperatoribus Græ-
ciſ. Ex illo enim tempore factâ quaſi *διχοτομία* & limite
conſtituto Venetorum urbe duo ſimul fuerunt Imperatores,
unus in oriente, alter in occidente, donec ante ducentos cir-
citer annos orientis imperium expugnatâ Constantinopoli &
Imperatore Constantino ultimo ſub porta oppreſſo (fuit e-
nim hoc nomen, quo primus & ultimus fuerunt inſigniti, &
urbi & orientis imperio fatale) Turciſ ceſſerit in prædam. Ubi
velut in tranſcurſu extremiſ, quod ajunt, digitis attingere juvat, à
Constantino primo usque ad ultimum interjectum fuiſſe millenari-
um, de quo noſtrates exponunt 1000. annos Apocalypticoſ, ſub qui-
bus Diabolus fuit ligatus, adverſus Chiliaſtaſ, propterea quòd Ec-
cleſia Chriſti tunc reſpiraverit à perſecutionibus Ethnicorum, qui-
bus antea erat ſubjecta. Quartus terminus conſtitui poteſt à Caro-
lo M. per integrum ſeculum usque ad Conradum I. ſub quo impe-
rium prius hæreditarium, extinctâ ſtirpe Carolinâ, fieri cœpit ele-
ctitium. Quintus à Conrado, poſt cuius obitum inter diverſas
Germanorum familiaſ, Saxoneſ Ottoneſ, Francoſ Heinricoſ, Sve-
coſ Fridericoſ obambulavit, usq; ad tempora interregni magni per
annos parum aberit quadringentos. Sextus ab inter regni magni
temporibus ſive Rudolpho Habsburgenſi modernæ ſtirpiſ Austria-
cæ (vetus enim extincta jam dudum eſt) conditore usque ad Caro-
li V. tempora per annos ducentos. Septimus à Carolo V. ſub cu-
juſ regimine (jaſtis paulò antè ſub ipſius avo Maximiliano I. funda-
mentiſ) orthodoxa religio tantum non per omneſ Europæ provin-
ciaſ longè latèqve diſſeminata eſt usque ad hæc noſtra, in quibus
tan-

tanquam ultima mundi fece & facie, versamur. Vel, si terminos secundum statum Ecclesiasticum quis figere vellet, primus posset esse sub AntiChristo adhuc embryone prioribus 6. seculis, cum adhuc in mysterio negotium istud perageretur: (non enim fundendo, sed lambendo pulchellum hunc foetum Diabolus mille artifex, ne in limine impingeret & fraus omnibus innotesceret, producere voluit) alter sub AntiChristo adulto, eoque vel in statu Ecclesiastico, cum post præterlapsos priores 600. annos Bonifacius III. oppressis Patriarchis reliquis, illisque non amplius pro fratribus, sed subditis habitis (cum tamen ordinis duntaxat, non potestatis, aut jurisdictionis primatus Episcopo Romano præ reliquis Patriarchis ex Conciliorum œcumenicorum decretis competeret) auxilio Phocæ Imperatoris se venditavit Episcopum Oecumenicum: vel politico, cum post integrum à Christo nato millenarium & centum insuper annos Gregorius VII. Hildebrandus aliàs, vel potius Hellebrandus dictus, Diabolus incarnatus, Heinricum IV. Imperatorem primus excommunicationis fulmine percutere, novumque Imperatorem deturbato surrogare fuit ausus. Ne citius tantum sibi sumerent, Imperatorum autoritas Pontifices huc usque instituens & destituens ipsis fuit obstaculo: Tertius sub AntiChristo revelato, Luthero ipsiusque Parastatis meretricis Babylonice pudenda detegentibus & velut in theatro totius orbis ostentui habentibus.

Sergius primus mutavit nomen.

Hic reliquis glaciem fregit.

Postm. ad Cardinales jus eligendi Pontif. translatum.

Hæc præcognitorum loco præmisisse sufficiat: Antequam verò Imperatores ipsos & res Ecclesiæ sub ipsorum regimine gestas ordine recenseamus, statum Reipublicæ Romanæ sub Regibus & Consulibus, donec tandem potestas omnis ad Julium Cæsarem ipsiusque successores deveniret, velut in tabella depictum exhibebimus.

DELINEATIO SUCCINCTA POPULI

Romani sub Regibus & Consulibus.

Cum non secus ac homines, civitates quoque & Urbes nascantur, crescant, decrescant & moriantur, certæ quoque ætates, sive ætatum gradus iisdem assignari possunt. Prima ætas populi Romani, quam infantilem non inconcinne

voca-

vocaveris, præeunte nobis hîc Lucio Annæo Floro, Livii Epitoma-
tore, fuit sub Regibus ducentos & quinquaginta ferè per an-
nos, quibus futuris bellis præludens cum finitimis expertus est.
Sequens à Bruto & Collatino Consulibus adolescentiæ non abfi-
milis usque ad Appium Claudium & Quintum Fulvium Consules
ducentos quinquaginta per annos, quibus arma sua per totam Ita-
liam circumtulit. A dictis Consulibus ad Cæsarem Augustum,
qui clauso Jani templo terrarum orbi pacem restituit, juventam, si-
ve robustam ætatem referens, ducentis annis tertia. Quartam ab
Augusto ad nostra usque tempora, si virilem partim ætatem, partim
senectam dixeris, per annos propemodum 1700. meo iudicio ne la-
tum, quod ajunt, culmum hallucinatus fueris.

Christus enim
natus Anno
Imperii Aug.
42. secundum
vulgatam opi-
nionem,
Omnium re-
rum principia
sunt parva.

Quæ fides ru-
minalis vel, ut
vult Livius,
Romularis di-
cta.

Aciem hîc inter Reges ducit Romulus (à rumā i. e. mamma
quibusdam dictus,) primus & Urbis & Imperii conditor, Marte &
Rhea Sylvia genitus anno ante Christum natum 776. & ita sub
Monarchia prima Usæ & Ezechia Regi οὐγγερον. In Tiberim
cum fratre Remo abjectus extingui non potuit; sed à lupa vagi-
tum puerorum insecuta, uberibus admotis, fuit enutritus. Ad
arborem repertos geminos Regis Pastor tulit in casam, & in solo
natali educavit. Adultior factus Romulus fluminum & mon-
tium (quos oculis usurpabat quotidie v.g. Tiberim, & quibus Ro-
ma postmodum fuit superstructa, colles,) amator novæ urbis mœ-
nia magno animo concipiebat. Sed & totius orbis opes & san-
guinem sitire novam Urbem, quod vultures, assvetæ sanguini &
prædæ volucres, Romulo, cum adhiberet oracula, visæ, & quod
muri fraterno conspersi fuerint sanguine, cum angustias irrideret
& vallum saltu increparet Remus, omen haut contemnendum
præbuit. Deficientibus verò Conjugibus, à conterminis incolæ
ex transmarinis maximam partem Phrygibus & Pastoribus Lati-
nis Tuscisque coacti matrimonia petierunt, & cum precario non
possent impetrari, manu ceperunt. Simulatis quippe ludis eque-
stribus Virgines Sabinae spectatum venientes in prædam Roma-
nis cessere.

Non abfimilis
fuit hic raptus
raptui Benja-
mitarum, qui
describitur
Jud. ult.

Sed raptus hic, belli fomitem suggerens, magno Romanis con-
stitit. Sabinis quippe intra novæ urbis mœnia Virginis raptæ
bene-

beneficio admissis, magna civium in ipso foro Romano strages edita est, adeò, ut Romulus Jovi, quò suorum fugam sisteret, supplex fieret. Hinc Jupiter Stator non tantum, quòd fugientium Romanorum aciem stiterit, sed etiam quòd ipsius beneficio stent res Romanæ, originem traxit. Viribus novæ urbis auctis, populus divisus, & Consilia senibus, qui ob autoritatem Patres, ob ætatem Senatus vocabantur, hastæ juvenibus fuerunt adjudicata. Vivum in cœlum tempestate abreptum tradunt, cum concionem habuisset; sed tamen à Senatu ob asperius ingenium, postquam sedisset ad gubernaculum annos, quod excurrit, aut deficit 37. è medio sublatus credendus est. A genere hastæ, quam gesserat, (Sabinis Qviris dicitur;) vel à nomine *κῠρῆς*, & ita propter autoritatem Qvirini, ab ipso verò Romani Qvirum nomen acceperunt. Maternum genus ad Numitorem, Æmuli fratrem, & ita consequenter ad Æneam, cui promissum erat Latium, Romulus referebat.

Sic canit Ovidius: Nomen & ætatis mite Senatus habet

Secundus in ordine Rex Romanorum fuit Pompilius Numa non nemini *ἀπὸ τῶ νόμων* i. e. à legibus, quas instituit, sic dictus. Hic populum ferocem religione & justitiâ gubernaturus omnem cultum Deorum immortalium docuit, Pontifices, Augures, Salios, cæterosq; Sacerdotes instituit, & annum in 12. menses, dies in fastos & nefastos distribuit. Notandum autem ex Dionysio, in 8. partes omnia, quæ sacra spectabant, à Numa fuisse divisa. Primo loco erant Curiones, qui pro curialibus rem divinam faciebant: Secundo Flamines, quos vel à pilis flammeis, vel à filis quasi flamines appellabant: Tertio Tribuni Celerum, qui satellites erant & custodes Regum ad bella proficiscentium: Quarto Augures, qui garritum avium & signa omnia divinitus missa interpretabantur: Quinto Virgines Vestales, quibus ignis sacri custodia concedita: Sexto Salii Martis Sacerdotes, qui saltu & choreis Deos armorum Præsides celebrabant: Septimo Feciales, quorum officium erat cura, ne populus Romanus ulli fœderatæ civitati bellum injustum inferret; & ut Imperatorum delicta contra jusjurandum & fœdera commissa expiarent: Octavo habebantur Pontifices, qui à ponte sublicio, sive ligneo reficiendo dicti, de ceremoniis ac religione cognoscebant, leges de sacris non scriptis, aut mo-

Ab hoc Nummi quibusdam dicuntur, propterea quòd is primus apud Latinos eos imaginibus notavit & titulo nominis sui inscripsit.

Diabolus hic egit Dei simulam, ignem perpetuum cœlitus demissum imitans. Primus Pontifex Max. erat Ancus Martius.

Quod etiam
sibi transferi-
bit modernus

Pontif. Rom.

in Ecclesia se-

dens, qui vult

esse ἀνυπέρ-

βουλος.

Juv. 6.

I. Fast.

ribus populi Romani receptis ferebant, Sacerdotes examinabant, ipsi nulli iudicio multæque erant obnoxii, neque Senatui, neque populo dictorum factorumque rationes reddebant.

Distributionem anni quod attinet, primum Calendarium, sub ipsis urbis incunabulis à Romulo constitutum, mensibus 10. quorum primus erat Martius, ultimus December, & ita diebus 304. constabat: Sed quia nec Solis, nec Lunæ motui congruebat, & ita menses per omnes anni partes fluctuantes habebat, à Pompilio Numa duorum mensium, Januarii & Februarii, numero auctum, & anni quantitas diebus 365. determinata est. Qua de re sic canit Ovidius:

Tempora digereret cùm conditor Urbis, in anno

Constituit menses quing, bis esse suo.

Scilicet arma magis, quàm sidera, Romule, nôras:

Curaq, finitimos vincere major erat.

At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras

Mensibus antiquis præposuitq, duos.

Obiter de Cal. Sed quia 6. horis adhuc annus Astronomicus Politicum excedit, Gregoriano. Julius Cæsar, ut quarto quolibet anno 6. horis in integrum diem

De bissextili. accumulatis, annus bissextilis insereretur, operâ Sofigenis Mathematici Ægyptiaci, ordinavit. Quâ Calendarii Juliani formâ Pro-

testantes & quidam Christianorum Regum in hunc usque diem utuntur. Inprimis notetur, quòd Numa Pompilius Palladium,

Janum bifrontem & focum Vestæ virginibus colendum dederit. Erat autem Palladium simulacrum Palladis, quod Æneas, ab Ovi-

Metam. 15. dio propterea penatiger dictus, post excidium Trojanum, à Diome de acceptum in Italiam transportavit. Occultum Romanis

Quod fuit nemini quæ videndum colebatur in Vestæ templo ab Heliogabalo monstrum ho- verò (quantumvis sint, qui potius effigiem Palladii velint intelle-

minis inter etam) in cubiculum transferebatur. Janus verò belli & pacis fi-

Imp. Echn. des propterea, quòd & præterita sciat, & futura præcognoscat, bi-

Apollinis re- sponso tamdiu frons prædicebatur incolumis Troja, quamdiu Palladium hoc cœlitus delatum in Urbe & arce

Trojana domicilium haberet. Ut itaq; Trojâ potiri possent Græci, Ulysses mittitur, qui per cloacam in urbem delatus fatale hoc simulachrum abstulit. Pax relig. nostrum dicitur Pal-

ladium.

frons vel geminus fingitur. Non defunt, qui per Janum Solem & ita geminum intellectum velint, quod, utriusque januæ cœlestis potens, diem exortu suo aperiat, occasu verò claudat. Hinc & ipsius simulacrum dextrâ manu tercentum, sinistrâ verò 65, numerum ad ostendendam anni quantitatem tenere pingitur. Vestæ focum quod concernit, ideò perpetuis ignibus quibusdam instructus creditur, ut ad imitationem siderum cœlestium flamma imperii custos perpetua pro Romanis excubias ageret.

Tertius in ordine Rex Romanorum fuit Tullus Hostilius, disciplinæ militaris corrector & instaurator. Sub hujus regimine Mettius, sive Mettus, qui poenam proditoris dedit, ut inter duos currus religatus mediis pernibus equis distraheretur, silentio non venit involvendus. Cum enim ex fœdere adversus Albanum mitterentur in auxilium, inter duos medii, quorum anceps belli alea & Mars ἀλλοπερίουλα sit inclinaturus, expectabant. Sed ut paxillus paxillum; sic fallacia fallaciam trudere solet. Rex enim Tullus, ubi socios ad latus navis felicius, hostis sc. partem, inclinare videt, quasi jussu ipsius hoc factum fuerit, animos accendit. In spem itaque bonam erecti commilitones, herbam porrectam ab hostibus auferunt. De hoc Metio, sive Metto Trist. 1. canit Ovidius:

*Sis doluit Mettus tunc, cum in contraria versos
Ultiores habuit proditoris equos.*

Quod supplicium ab Hercule monstratum, vel non ab simile Alex. M. de Besso duabus arboribus inflexis alligato propter Darii Regicidium sumfit.

Quartus Rex Romanorum fuit Ancus Marcius, Pompilii Numæ ex filia nepos, ἀπὸ τῆς ἀγκῶν, id est, à cubito, quem incurvum habuit, ut exporrigere non posset, id nominis consecutus. Hic Urbis intermoenia muro cinxit, & ponte sublicio, cujus adhuc hodie vestigia reperiuntur, Janiculum montem Urbi junxit, productisque ad mare inferum limitibus Ostiam ex ea parte, quâ Ti-

Supplicium
correspondet
delicto secun-
dum istud:
Noxæ poena
par esto. No-
tetur aliquid
de phrasi per-
cutere fœdus,
Jerem. 34.
Coronâ gra-
mineâ nulla
nobilior erat,
Hanc miles
Imperator:
reliquas, ut ci-
vicam, mura-
lem &c. Inpe-
rator dabat
militi.

Summum e-
nim victoriæ
signum erat,
hostem herbâ
& humo quasi
altrice cedere.
Fuit idem in
usu Gothor.
Regibus & ho-
die in Gallia.
In imperio
verò Romano
bris ejusmodi pro-

Quædam exempla-

B 2

ditores & criminis læsæ Majestatis rei decussatim dividuntur, Quædam exempla-
ria legunt; Hic Urbis igitur moenia,

Colonia locus erat, in quem ex metropoli novi traducebantur cives. **Pater** ipsius fuit Corinthiacus, ipse verò ex Tarquiniiis. **Vide** Lips. **Cent. 1, Ep. 1,**

bris in mare se præcipitat, tanquam coloniam posuit. Hoc ostio postmodum totius orbis opes in Urbem invecæ sunt & trans-portatæ.

Quintus in ordine Rex fuit Tarquinius Priscus transmarinus, ex Corintho bimari oriundus, in toga & sago celebris. Hic cum esset filiorum regionum Tutor, brevi perfecit, ut magno populi consensu Rex crearetur. Ut igitur regnum stabiliret, senatus majestatem numero Senatorum (qui dicti fuerunt minorum gentium) ampliavit & centuriis tribus auxit. Tusciæ populos armis fractos tandem subegit & populo Romano subjuges fecit. Huic Regi fasces, trabeæ, curules, annuli, phaleræ, paludamenta, prætexta, currus aureus triumphalis, togæ pictæ, tunicæ palmatæ & omnia ferè imperii insignia referuntur accepta. Erant autem fasces Magistratum majorum, utpote consulum & prætorum insignia, quæ præferebantur ipsis à lictoribus, majoris autoritatis conciliandæ causâ. Utut verò sint, qui Romulum quoque fascibus usum fuisse ex Livio asserant; nobis tamen obstat autoritas Flori c. 5. suæ hist. Salustii in Catil. 51. Strabonis libro 5. Siliî Italici & aliorum, qui Magistratum insignia pleraque dicunt à Tuscis accepta. Pacem siquidem hâc ipsis conditione Tarquinius iudulsi, ut se civitatum suarum Principem agnoscerent. Conditionem non respuentes Tusci principatus insignia, quibus Reges suos ornare consueverunt, ad Tarquinium afferunt. De numero lictorum non constat: Duodecim præcessisse consules, locus Siliî Italici persuadere videtur: Bissenos hæc prima dedit præcedere fasces: Duos verò Prætores Plautinus locus in Epidico videtur innuere: At enim unum à Prætura tua, Epidice, abest. Ep. quidnam? Th. scies. Lictores duo, duo viminei fasces virgarum.

Fasces sub-mittere i. e. Imperium. **Valerius** Publicola primus fasces submisit populo i. e. remotis lictoribus ut privatus egit cum populo.

Thesprio.

Cum purpura dicitur amis-

sum Rom. Imperium. Virga regalis, quasi lites terminans.

Ad lectionem autorum mul-

conne-

connectebant Diis, Regibus & Auguribus propria, Virg. Æn. 7. in hæc verba erumpit:

*Ipsæ Quirinali lituo, parvâq; sedebat
Succinctus trabeâ, levâq; ancile gerebat.*

Curules erant sellæ, quibus Consules, Prætores & Ædiles infidebant. Senatores enim, qui curulem Magistratum gesserant, honoris gratiâ curru, in quo sella erat eburnea, in curiam vehebantur. Hinc Horatio Ep. 1. dicitur curule ebur:

*Cui libet hic fasces dabit, eripietq; curule
Importunus ebur.*

Annulis aureis primùm triumphantes tantùm utebantur, postmodum verò equestris dignitatis erat insigne. Qui enim in ordinem equestrem cooptabantur, annulo aureo, ceu dignitatis hujus ornamento, donabantur, ut sæpius annulli pro equestri dignitate sumantur apud Autores. Inferioribus seculis ingenuitatis erat nota, ut ingenui haberentur, qui annulum aureum essent adepti.

Phaleræ ornamenta erant eqvorum, præmii loco eqvitibus benè merentibus dari solita. De his Virg. Æn. 6.

Primus equum phaleris insignem Victor habeto.

Per Metaph. omnem in specie ornatum significat, prout Terentius in Phormione phalerata dicta vocat ornata & compta, propterea quòd equi venales, ut pluribus venirent, ejusmodi phaleris exornari solebant,

Paludamentum erat vestimentum militare, solis Imperatoribus usitatum, quod purpurâ differebat à sagis vulgaribus. Hinc Coccum Imperatoriis dicatum paludamentis Plinius asserit. Paludatus erat, qui tectus ejusmodi chlamyde Imperatoriâ incedebat. Derivatur nonnullis, quòd hæc ratione palam fiat & innotescat omnibus.

Prætexta (Græcis *περιτονη*) nihil aliud erat, quàm prætexta purpura Magistratibus, etiam inferioribus, eorumque liberis, prætextatis propterea dictis, apud Romanos usitata. Prætextæ

Intactum hîc
relinquere
non possumus;
quòd coccus
& purpura
non rarò per-
mutatim su-
mantur. Sic
quam vestem
Joh. c. 19. v. 6.
& Marcus c. 15.
v. 17. vocant
Comæ-
purpuream,

B 3

Matth. c. 27. v. 28. vocat coccineam. Ut ut verò coloris ratione conveniant, (præterquam quòd sævius rubeat purpura;) materiâ tamen differunt: purpura siquidem concha est, coccus verò frutex surculosus, parvus, cui grana, ceu lentes, adherent, quorum succo vestes tinguntur,

Comœdiæ erant, in quibus Magistratus & Duces prætextis utentes introducebantur, & ita propter personarum dignitatem Tragediis æquiparabantur. Mentionem harum injicit Horatius in l. de arte poët:

Et qui prætextas, & qui docuere togatas.

Utebantur verò prætextati pueri ingenui hoc vestimenti genere usque ad annum ætatis 17. postmodum virilem togam sumebant. Seneca l. 1. Epl. Tenes utique memoriâ, quantum gaudium senseris, cum prætextâ positâ, sumfisti virilem togam. Ideò verò ingenuis pueris purpuram concessam volunt, ut ingenui ruboris esset incentivum.

Currus aureus triumphalis erat, sellæ curuli quoad formam non absimilis, cui Victores, coronâ laureâ cincti, superatis hostibus vel Senatus autoritate, vel populi jussu insidentes quadrigis albis, devictis oneratis colla catenis præcedentibus, in Capitolium ingrediebantur, & ita triumphum pro rerum gestarum & Imperii statu varium agebant. Romulo Plutarchus triumphus terrestris, nostro verò Tarquinio Prisco curulis initium tribuit.

Togæ pictæ fuerunt vestes Phrygiæ, seu acu pictæ ex invento Phrygum. Unde Phrygiones nomen quoque acceperunt.

Tunicæ palmatæ fuerunt vestes triumphales, vel à latitudine clavorum sic dictæ, vel quòd palma, victoriæ signum, iisdem intexeretur.

Sextus in ordine Rex Romanorum fuit Servius Tullius, obscuro loco, matre sc. servâ natus; sed ob eximiam indolem ab uxore Tarquinii Prisci liberaliter educatus ad regni clavum (visâ circum caput lambente flammâ, dignitatis hujus indice,) fuit evectus.

Lustrum fuit
spacium 5. an-
norum, intra
quod vectiga-
lia & tributa
solvebantur à
civibus.

Hetruscos vicinos, cum quibus conflixerat, terga vertere coëgit; Urbis pomeria, muro inclusis Quirinali & Viminali collibus, protulit, lustrum instituit, populum Romanum in censum relatum in 5. classes curiis atque collegiis diversis distribuit, & ita Rempubl. ordinavit, ut omnia patrimonii, dignitatis, ætatis, artium officiorumque discrimina in tabulas publicas referrentur. Ætate pro-
vectior instinctu filia Tullia, ut Virum Regem salutaret, à Tarquinio Superbo genero interfectus, & insepultus in viam publi-
cam

cam abjectus est. Et ut omnem *σοφην* exuisse videretur hæc filia conspecto Patris cadavere aurigam currum flectentem & consternatos eqvos eò compulit, ut per medium Parentis corpus carpentum ageretur. Ab hoc immuni scelere vicus, in quo crudelitatis hujus plus quàm bestialis exemplum statutum, scelerati nomen tulit.

Septimus & ultimus Rex Romanorum fuit Tarquinius, à moribus dictus Superbus. Hic, ne vitæ prolixior usus, Socero Sergio Tullio concessus, quo minus avitum regnum involaret, ipsum sufflaminaret, percussoribus immissis, Socerum è medio tollere nullus dubitavit. Cùm Gabiis receptis per nuncios, quid fieri vellet, consuleretur, eminentia fortè papaverum capita (de li'iis solus habet Ovidius) virgulâ decussit, de interficiendis Principibus, utpote populi capitibus, responsum subjecturus. De manubiis captarum Urbium Jovi templum, vel potius arcem munitissimam, in cujus fundamentis Caput humanum Toli cujusdam repertum erat (unde Capitolium vocabatur,) in clivo Tarpejo, hodie S. Maria cœli arâ, extruxit. Quæ namque Romulus ab hostibus capta spolia Jovi feretrio, in quercu prius suspendit, postmodum in Capitolium sunt illata. Quod verò Jovem Feretrium, propterea quòd fulmine feriat, aut quòd milites Romani hæc formulâ uterentur in bello: Feri, feri, dictum putent; fidem nobis non facit, quia plerique cum Livio à ferendo potius, quòd Romulus hisce verbis manubias Jovi consecrarit: Hæc Tibi, Rex, regia arma ferro, derivant. Caput terrarum & imperii sedem futuram hanc Urbem, in fundamentis repertum caput humanum incolis omen faciebat, prout in fundamentis Carthaginis inventum caput bubulum, mox equinum, bellicosam fore Urbem significabat. Hoc A Cicerone

Capitolium 12. Dii majorum gentium exornabant:
*Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
 Mercurius, Jovi, Neptunus, Vulcanus, Apollo.*

Chria realis,
 qualis Tamer-
 lani,

Capitolium
 vocatur do-
 micilium
 Deorum.

Cùm verò dolci fortunâ ebrius & typho paterno inflatus Tarquinius Sextus, Tarquini nostri Superbi filius, Lucretiam nobilem matronam, Collatini uxorem, utpote quæ precibus expugnari non poterat, stuprasset, hæc verò ob aspersam labem violentas sibimet manus

Hinc campus
Martius, ut
Atheniensium
Areopagus.
Libertas in-
estimabilis res
est.

Ne discrimen
Magistratus &
subd. id est,
termini Reip.
confundantur.
Brutus aliàs
Junius fuit
dictus.
Tempus & lo-
cus sunt duo
quasi Historiæ
oculi.
A. E. R. A.

manus intulisset, imperium Regibus adjudicatum, diesque 7. Cal. Martii, qui Regifugium à fugatis Regibus dicebatur, quotannis Romæ fuit celebratus. Ad vindicandam itaque libertatem, præsertim cum ultionem sui Lucretia jam fatis concessura marito, Parentibus & amicis mandaverat, Regibus exactis, bonis ipsorum directis, agro Tarquiniano Marti consecrato, Magistratus migratur, pro perpetuo annuus, pro singulari duplex, pro Regibus Consules, qui civibus consulere potius, quam imperare deberent, substituantur, tanto totius populi gaudio, ut mutati status vix fidem caperet.

Primus populo fasces pro concione submisit. e. remotis lictoribus, fasces gerentibus, tanquam privatus cum populo egit Valerius Publicola, vel, ut alii rectius volunt, Poplicola, jus provocandi (quam legem Antonius apud Ciceronem de Oratore patronam civitatis, ac vindicem libertatis vocat, nec immerito, cum in hoc axioma Majestas populi satis elucescat) adversus Consules ipsis dedit, ne sc. pro arbitrio in quemvis ex odio privato, aut alia causa possent animadvertere, nisi populus sententiam comprobasset, suasque ædes eminentiores, ne arcem regno parare videretur, in plana demisit. Ex hoc jure majestatis ultimâ scil. provocatione populo concesso, Democratia speciem hæc Reipublicæ forma præsentare videtur. Sicut enim in Monarchia penes unum, in Aristocratia penes aliquos & quidem Optimates vel genere, vel divitiis, vel virtute reliquis civibus antistantes: sic in Democratia penes omnes majestas, id est, summa potestas residet, ita tamen, ut jus Majestatis ab exercitio, in certas personas per officium ambulatorium translato, accuratis limitibus discernatur. Favoris hujus popularis vadum tentaturus quoque Brutus (à simulata stultitia, cum occiso patre & fratre, sibi quoque à Tarquinio metueret, sic dictus,) liberos suos Regibus in Urbem revocandis studentes, & ita insidias partæ libertati struentes, in forum protraxit, virgis cecidit & tandem securi percussit. Synchronismos populi Romani, quatenus Regum dicto fuerant audientes, cum 4. Monarchiis, id est, latissimis mundi Imperiis, & Ecclesia Judaica quod concernit, Roma sub prima Monarchia circa tempora nati Regis Ezechia ante Christianam æram 750, ædificari coepta est: Numæ verò Pompe-

lio & Tullo Hostilio coætaneus fuit Manasses, Anco Martio Josias, Reges Judæ, Tarquinio prisco Nebucad-Nezar, sub cujus regimine Hierosolyma capta fuit & exusta, Servio Tullio Daniel & Ezechiel, qui vaticinati sunt sub ipsa captivitate Babylonica, Tarquinio superbo Cyrus primus Persarum Monarcha, qui Judæos postliminiò restituit, & templum Hierosolymitanum reparari permisit, & ita 250. ferè per annos Respublica Romana sub Regibus usque ad initium Monarchiæ secundæ duravit. Sicuti populus Romanus ratione regiminis, sive formæ Reipublicæ trifariam: ita ratione ætatis, sive incrementi quadrifariam dividi potest. Primus status fuit sub Regibus 250. ferè per annos: alter sub Consulibus 400. annorum, & quod excurrit, spatio: Tertius sub Imperatoribus, si successores agnoscimus Germanos, metam sibi divinitus præfixam nondum attigit. Ætas infantilis fuit sub Regibus 250. per annos, quibus cum finitimis luctatus est: Adolescentia fuit sub Consulibus usque ad Appium Claudium & Quintum Fulvium Cons. per annos totidem; quibus totam Italiam (quingentorum siquidem annorum labore possessio hujus constat, subegit. Juventus etiam sub Consulibus usque ad Cæsarem Augustum ducentos per annos, quibus omnes orbis habitabilis veteribus cogniti partes bellis tentavit, fuit exacta. Virilis ætas & senectus ab Augusto ad nostra tempora se extendit.

Summa rerum fastigia secuturus, præcipua saltem bella populi Romani, sub Consulibus delineabo, ut, quomodo ex tam parvis initiis velut in immensum excreverit ipsius potestas, conspici possit. Tarquinius ob superbiam & stuprum commissum Urbe fuisse pulsos, jammodò diximus. Id jam agebat Porsena Rex Etruscorum, ut ingenti coacta manu Tarquinius affereret, suoque loco restitueret. Novam itaque libertatem sartam tectam conservari cupiens populus Romanus, cum ipso Porsena manum conferere non dubitavit. Hic Romanorum utriusque sexûs pro tuenda libertate conspicias heroica facta, quæ committerentur historiarum monumentis, non indigna visa. Ecce enim Horatius Cocles ^{Quod cognomen videtur} (extra dubitationis aleam altero lumine orbis,) hostibus Urbi ^{innuere,} jam, expugnato Janiculo, incubantibus corporis sui objectu viam intercludere, illosque aditu prohibere conatus est. Cum verò ^{submo-}

submovendis iis solus non esset, ponte sublicio dejecto in Tibrim armatus se conjicit, & ita pariete divisus intergerino cum sociis ex altera parte arma conjungit. In cujus rei memoriam pontem hunc recisum ex alia materia, quàm ligno, postmodum construere ipsis fuit religio. Horatio Coclitum ne tantillum concedens Mutius Scævola rem ausus est, dicente Livio, plus famæ, quàm fidei apud posteros habituram. Regem enim Porſenam, cum per insidias castris esset illatus, interfecturus & loco Regis assidentem Purpuratum transfigens, flammis manum aberrantem injicit, eamque non absque trepidatione hostium adſpectantium comburit. Ut verò terrorem augeret, idem trecentos Romanorum jurasse Regi affirmavit. Hinc Scævæ, & per diminutionem Scævolæ, quòd exusta manu dextrâ postmodum usus fuerit sinistrâ, cognomentum traxit. Fortes creari fortibus & bonis, nec imbelles ab aquilis columbas progenerari, suo quoque testatum fecerunt exemplo fœminæ. Una siquidem ex Virginibus Clælia, cum obsidis loco data esset, per Tibrim eqvo transvecta fugâ dilapsa est. Inter alia bella sub Consulibus gesta priusquam fractâ libertate populi, ad Julium Cæsarem Dictatorem perpetuum omnis potestas devolveretur, eminent Gallica, Punica & bellum civile, Pompejum inter & Cæsarem terrâ marique longè lateque diffusum. Ac Gallicum primum quod concernit, Galli Senones, gens naturâ serox tam corporum mole, quàm armis ingentibus terribilis excursionibus variis in illam Italiæ partem, quæ Gallia Cis alpina, Longobardia & Insubria dicitur, infusa inter Padum & Alpes sedem fixit & exinde totam Italiam impressionibus suis, direptionibus & incendiis miscuit. Cum verò Tusciæ Urbem Clusium obsidione cinxissent, populus Romanus pro suis confederatis, missis more gentium legatis, intercedit. Verum enimverò cum à barbaris, quibus jus in armis, & qui cum Lysandro gladio potius, quàm legibus de finibus agrorum disputare solebant, petitionis suæ repulsam tulisset, ad arma conclamatur. Romanam moventibus Gallis cum exercitu Fabius Consul ad Alliam Umbriæ fluvium, ex montibus in Tibrim se præcipitantem, occurrat, sed adverso Marte præliatus arenâ cedere, tergumque vertere (unde fastis hunc diem Roma damnavit,) cogitur. Fuso exercitu

Padus Italiam
dicitur Po. Est
Eridanus, in
quo submersus
Phæton, Al-
pes Hannibal
aceto macera-
vit, ut essent
perviae.
De ultramon-
tanis.

mœni-

mœnibus Urbis, ab omni præfidio denudatis, hostis approximat, & primò trepidus dolum subesse ratus, mox, conspectâ solitudine, animosior in ipsam Urbem impetum facit, tectis faces injicit & omnia ferro flammisq; fœdat. Quid interea Romani? Senatus & qui cum honoribus erant, hoste ad portas hærente, in foro congregiuntur, Diisqve manibus, Pontifice certo carmine devovente, se consecrant. Postmodum ad ædes suas trabeati & fellis curulibus impositi se recipiunt, ut in sua dignitate, si fata non aliter ferrent, morerentur. Pontifices & Flamines, quidquid habebant in templis sacrorum infra terram, partim defodiunt, plaustris partim in arcem Capitolini montis, Vestalibus discalceatis sacra comitantibus, secum auferunt. Ut tamen in ultimis religioni primas deferret Lucius Albinus, Virgines Vestales, posthabitis uxore & liberis, in plaustrum recepit, secumqve ad locum destinatum vexit. Galli trabeatos & prætextatos senes in curulibus viros, quasi Deos primùm venerantur: postea verò cùm homines esse cognovissent, quæ ipsorum erat væcordia, interficiunt. Arcem nihilominus Capitolini montis juvenus præsentia Jovis, cujus templum tuebantur, suffulti propugnant, & hostem semestri spacio circa hunc locum pendentem morantur. Spem omnem autem potiundæ hujus arcis hostibus præcisurus Manlius panes, quanquam in summa fame, ab arce jaculatur, & Fabium Pontificem, ut in Quirinali monte sacra faceret, per medias circumfusorum hostium custodias emittit. Pontifex religionis auxilio, quæ tamen securos magis, quàm tutos facere poterat, salvus rediens, Deos propitios renunciat. Interea cùm à Gallis, captâ Urbe, pacem emere student Romani, aggressos à tergo Camillus ita concidit, ut tantum non omnia incendiorum vestigia sanguine Gallico restingverentur. Post assertum à Manlio montem Capitolinum, & restitutam à Camillo Urbem, per totam postmodum Italianam gentem Gallicam exscindere (nec defuit conatui successus,) πὺξ καὶ λαΐξ allaboravit populus Romanus. Intactum hîc relinquare non possumus, quòd durante montis Capitolini obsidione, cùm hostes nocte subire vellent, clangore anseris excitatus Manlius appellentes à summa rupe dejecerit. Hinc in turribus anseres nutriuntur, & canes, quia fefellerant, annua supplicia pendunt inter ædem Jovis

Hoc bellum Gallicum in media Italia & Roma gestum est: Quod verò describit Julius Cæsar, ipsa Gallia. Vide or. Cic. pro Roscio Am,

Pluto Deus
inferorū sum-
mus manium.
Sæpius Corvi-
ni hanc sibi hi-
storiam, utpo-
te quæ nomi-
nis originem
continet, in
memoriam
revocant.
Carthaginēses
dicuntur Pœ-
ni, quia ex Phæ-
nicia trahunt
originem.
Primum bel-
lum Punicum.
Incredibile nō
est. Forsan eti-
am ius Roma-
nis ad hanc
insulā Geogr.
& Poetæ con-
siliare volue-
runt.

& Summani in furca sambucea vivi arbore fixi. Manlius verò
cū persecutus esset Gallorum reliquias, & in singulari certami-
ne torquem aureum inter spolia barbaro detraxisset, Torqvati;
Lucius verò Valerius Tribunus militum in simili pugna, quòd
insidente galeæ corvo & hostis ora vultusque verberante, victo-
riam & manubias retulerit, Corvini nomen accepit. Post bella
Gallica non in postremis sunt Punica, sive Carthaginensia, qui-
bus urbes æmulæ orbis imperium meditantēs Roma & Cartha-
go ancipiti Marte tamdiu inter se fuerunt collisæ, donec Cartha-
go expugnata & Vulcano fuerit consecrata. Hinc duos maris
oculos (urbes maritimas toto terrarum orbe satis celebres) Car-
thaginem & Corinthum à Romanis effossos Historici referunt.
Occasio verò primi belli Punici fuit Sicilia, si quibusdam Geo-
graphis credimus, Italiæ quondam contigua, fluctibus verò mari-
nis terram istam cavernosam intersecantibus avulsa. Tam angu-
stum enim inter utramque determinat fretum, ut latratum canum
& gallicinium distantia non excludat. Hæc itaque insula tan-
quam pomum Eridos inter Italiam & Africam medio quasi loco
interjecta & Romanis & Carthaginensibus, optimam hanc præ-
dam inhiantibus, fuit oculiferium. Quantumvis enim Romani
fœderatam urbem Messanam prætenderent; quin tamen domi-
nandi finesque ditionis propagandi sitis inexplebilis ipsis fuerit
pro stimulo & incitamento (cū in bellis aliò spectent, aliò
tendant remiges i.e. veris causis suppressis non rarò *σοφὰ φάε-
μα* prætexantur;) cum plurimis Historicorum non iverim infi-
cias. Quare, Appio Claudio Consule, Romani fretum istud tot
fabulosis monstris, in primis Scyllâ & Charybdi, notatum ingre-
diuntur, & quam terrâ non poterant, Siciliam Italiæ navibus jun-
gunt. Vix in insula pedem fixerant, & Hieronem Syracusa-
num Regem tanta celeritate fundunt, ut victum se prius, quam
visum agnosceret. Inde, Duillo & Cornelio Consulibus, quam
orsi erant, bellorum telam pertexunt, tantâ num dixerim veloci-
tate, an felicitate classem navalem comparantes, ut intra 60. diem
60. naves in anchoris steterint, & arbores non arte factæ, sed mu-
nere Deorum in naves conversæ visæ fuerint. Submersâ itaque &
subversâ hostili classe Duillus primus triumphum maritimum
egit,

egit, nec contentus unius diei triumpho, sed per omnem vitam à
 cenâ redux præluere sibi cereum & tibias præcinere iussit, quasi
 qui triumphum quotidie ageret. Alter consulum Cornelius per-
 fidia Punicæ documento in colloquium evocatus interceptus &
 oppressus est. Cum verò Sicilia suburbana populi Romani jam
 facta esset provincia, per insulas maris mediterranei proximas, Sar-
 diniam & Corsicam, belli gangræna vagata est, ut Pœnis excussis
 undique præter Carthaginem ipsam nihil Romanis restaret. In-
 de Marco Attilio Regulo, Imperatore belli constituto, velis & re-
 mis itum in Africam, arces ac speculæ in mare procurrentes avul-
 sæ, & classis ingenti onusta prædâ in Urbem fuit præmissa. Verum,
 ut sunt humana, cum obsidione premeretur Carthago, auxiliis ex-
 ternis accitis Romani cæduntur, & ipse Dux belli Regulus vivus
 in manus hostium incidit. Obsidione solutâ, Pœni cristas eri-
 gunt, & bellis iterum Siciliam, quam è faucibus ereptam dolebant,
 tentant: sed Metello Consule apud Panormum ad eas incitas redi-
 guntur, ut de Sicilia prorsus desperaverint. Parvâ interjectâ mo-
 râ, Catulo consule, prælio navali cum Romanis decernentes tan-
 tam jacturam faciunt, ut in mari deletâ Carthagine, in arcem & mu-
 ros sævire non duxerint operæ precium Romani. Secundo bello
 Punico, quod redintegraverant Carthaginenses post quadriennii
 requiem, occasionem Saguntus vetus & nobilis Hispaniæ Tarraco-
 nensis civitas, à mari Balearico septem plus minus stadiis distans,
 subministravit. Hanc enim, in libertatem communi fœdere rece-
 ptam, Annibal, qui puer adhuc patri ultionem ad aram juraverat,
 causas novorum motuum quærens & in Italiam viam muniens, ob-
 sidione cingit. Maceraverat jam obsessos 9. propemodum men-
 sium spacio: sed, ne deditioem facere cogerentur, sanctum cum
 Romanis fœdus sanctum conservaturi se suaque omnia in pyram
 conjiciunt, nec Victoris arbitrium expectant. Non parùm mo-
 menti pereuntium diras adversus eos, qui vel ipsorum saluti offe-
 cerunt, vel cum adjumento esse potuissent, intermiserunt, obtinui-
 se, vel suo exemplo Saguntini statuminant. Bello siquidem exci-
 dii hujus pedissequo & Romanis & Carthaginensibus tantum non
 πῆλολεθρία fuit accersita. Missis enim à Romanis Fabio Pamphilo
 & Valerio Publicola Legatis, qui cladis hujus Annibalem posce-
 rent

Lacedæmoni-
orum.

Punica fides

De quo prov.
Nondum An-
nibal ad por-
tas.

Montes pyre-
nei dicti scala
Hannibalis.

Dum Romæ
consultatur,
Saguntus per-
ditur.

Ad Ticinum
annem à Ca-
rolo V. fufus
eft Francifcus
primus.
Caftrorum
metator, Inge-
nieur,

rent & in tanti excidii caufas inquirerent, diu tergiverfati funt Pœ-
ni, & cùm Fabius refponfionem urgeret hâc additâ comminatione,
fe in hoc finu & bellum & pacem gestare, bellum elegerunt. Hinc
excuffo non fine horrore in mediam curiam togæ gremio, bellum
pleno quafi finu in ipfos effudit Legatus Fabius. Annibal verò ace-
to maceratis & igne domitis Alpium rupibus, quas ferramentis
postmodum amolitus erat, viam in Italiam copiis fuis aperit, & in-
tra Padum ac Ticinum castra metatus jam signa hostilia penè in
confectu Romanorum figit. Occurrit ipfi Scipio militum in-
genti manu: sed cùm adventu citius fugam adornâffet parùm ab-
erat, quin vulneratus in hostium manus pervenisset Imperator,
nifi prætextatus filius Carthagini postmodum, unde Africani co-
gnomen tulerat, præfens exitium parenti vitam afferuisset. Rebus
fecundis insolentiores Pœni ulterius progrediuntur, & oleo igni-
busque foti, (meridionali enim aliàs sole calentes jam sub Alpinis
fermè nivibus agebant;) Trasymenum lacum frustrato Imperato-
ris Flamini renifu, miro stratagemate invadunt & occupant. Cùm
enim nebulâ lacus, palustribus verò virgultis tectus esset miles, pu-
gnantium Romanorum tergo infiliunt, & dilapfos dicto citius in
fugam vertunt. Quod unum ferè restabat, apud Cannas, vicum
Apuliæ aliàs non ita celebrem, Imperii vulnus perpetuum, ubi cœ-
lum & solum in Romanorum interitum conjuraverant, ita suc-
cumbunt Romani, ut Annibal tandem hoc epiphonemate: Miles,
parce ferro; colophonem bello imposuerit. Ne unquam Romanis
memoriâ excideret hæc clades, Poëta subsidium reliquit:

Romulide Cannas, ego Varnas clade notavi.

Vincere fcis,
Hannibal; sed
victoriâ nescis
uti,

Cunctando
restituit rem.
Romani se-
dendo vice-
runt.

Quod si tunc Hannibal uti vincere, ita victoriâ scivisset uti, dubio
procul intra quintum diem, qui non unius fuit metus, epulari po-
tuisset in ipso Capitolio, & de penitus subactis Romanis triumphare.
Verùm ille frui potius, quàm uti voluit hâc victoriâ, cùm
Româ relictâ Campaniam, cœlo ac solo mollissimo forsitan inescat-
tus, peragraret & ad Capuam, ubi & ipsius & exercitus ardor elan-
guit, velut ad Sirenios scopulos hæsit. Hinc Capuam Hannibali
fuisse Cannas, non inscitè dictum. Romanus interea populus. re-
spirandi spacium nactus, sub Duce Fabio, qui quòd novum victo-
riæ genus non pugnare, sed hostem sensim comminuere commen-
tus

tus erat, Cunctator & imperii scutum appellatus erat, per Falernos saltus Annibalem, ut qui frangi virtute non poterat, morâ primum atterit, mox cominus congregiens Campaniâ expellit, & Urbem Nolam obsidione liberat. Italiâ verò visceribus penitus extracturus hostem in Siciliam, Sardiniam, imò Hispaniam ipsam, hostilis exercitus seminarium & gymnasium, quam tamen à Pyrenæis montibus ad ipsum fretum Gaditanum, sive columnas Herculis brevi subjugavit Scipio, copias suas emittit, & armis suis non longâ interjectâ morâ hæc loca supprimit. Nec retrahere victorem populum Asdrubal Annibalis frater novis submissis copiis potuit; sed capite luens infelicissimum excidii Carthaginensis omen fratri reliquit. Projectum enim ad sua castra fratris caput conspiciens Annibal, se Carthaginis infelicitatem jam agnoscere, fassus est. Quin potius artem arte Romani eludunt, & in ipsam Africam totam belli molem sub Duce Scipione devolvunt. Inde factum, ut Italiâ extortus Annibal suis ire suppetias, & quam feliciter cœperat, Italici belli telam infeliciter abrumpere fuerit coactus. Tertium bellum Punicum tempore quidem fuit exiguum, sed eventu maximum. Quippe quod Carthaginem, illum maris oculum, Urbis æmulam, orbis corrivalem, non sine commiseratione ipsius Ducis rerum vices altiùs expendentis expugnavit, flammis devovit, in cineres redegit. Causa prætexebatur classis contra fœderis leges adversus Numidas parata, veriore tamen invidiam imperii cum Vellejo & aliis *ἡ πόλις ὅμματος καὶ νόμματος*, ut credam, adducor. In diversas autem, bello finem imposituri, sententias ibant Romani, quorum alii delendam Carthaginem, ut abesset æmulatio; alii servandam, ut ejus metu disciplina jam labascens retineretur; alii mediâ viâ incedentes, ut Urbs tantum loco moveretur, in medium consulebant. Obtinebat quidem primâ vice sententia postrema, cum Carthaginensibus, si salvi esse vellent, ut finibus migrarent, imperaretur à Romanis. Sed quia nimis atrox hæc ipsis videbatur sententia, omnia extrema prius experiri, quam imperata facere maluerunt. Jam superesset quid aliud, quam ut belli hinc offensivi, illinc defensivi aleam pars utraqve tentaret? Fato Scipionibus destinatus videri poterat hic honor, ut de Africa triumphantes Africanorum cognomen ferrent

Claru-

Ne quis irre-
pat error ex
similitudine
nominum,
qvi prætecta-
tus adhuc pa-
trem vulnera-
tam servave-
rat.

Alius fuit As-
drubal ab An-
nibalidis fratre.

Claruerunt verò in bellis Punicis Scipiones tres: Cornelius Sci-
pio, qvi cum Annibale conflixit in Italia, postmodum in Hispania
rebus præclarè gestis occubuit; Scipio Africanus major, Cornelii
filius, qvi classe trajiciens in Africam, Annibalem retraxit ex Italia;
& tandem Scipio Æmilianus, Africanus minor, qvi Carthaginem
prorsus evertit. Sic quam Urbem concusserat avus, nepos ejus
(à Paulo quidem Æmilio procreatus, verum à Scipionis Africani
majoris filio in decus gentis adoptatus,) funditus delevit. Quare
terrâ mariqve miles Romanus Urbi Carthagini admoventur; por-
tus, ne pateret elabendi rima, navibus occluditur; & in unam tan-
dem arcem hostes compinguntur. Ut verò vim adversam pro-
pulsarent obsessi, (mortiferi siquidem esse solent morientium besti-
arum morsus;) tecta domusqve in usum novæ classis rescindunt,
ex auro & argento nova arma conflant, in tormentorum vincula
matronæ crines suos conferunt. Sed, cùm nudato muro uno at-
qve altero diutiùs huic obsidioni sustinēdæ non essent, aliquot mil-
lia deditiōnem faciunt, major pars civium miserabili clade intra
urbis mœnia perit, maxima verò ignibus jam immixtis Vulcano ca-
dit hostia. Ipsius etiam Ducis Asdrubalis uxor, imitata Didonem
Carthaginis conditricem, arreptis duobus liberis, è culmine do-
mus in medium ignem se dedit præcipitem. Arsit hæc Urbs,
compendium orbis, septendecim dies continuos, nec incendium
potuit extingvi, adeò ut ipse Scipio, miserales generis humani
casus ad satioris judicii obrussam examinans, in effusissimas solu-
tus fuerit lachrymas. Verbis enim vix tertiatis & semesis pro-
nunciâsse fertur Virgilianum versum: Illa dies veniet, cùm fato
Troja peribit; ad faturum Urbis Romæ excidium (Traxerat enim
Roma ex Trojæ ruinis initium;) digitum intendens Factum
id est sub Rege Gothorum Totila, ubi versus Sibyllinos *ῥώμη μὲν
ῥώμη ἔσται* i. e. Roma tandem erit vicus, nemo non eventu com-
probatos dixit. Sic, si quis trium temporum momenta ponderet
accuratius, primo bellum hoc Punicum commissum, secundo pro-
fligatum, tertio confectum est. Et hac occasione Africa, quam
postmodum secutus terrarum orbis, Romani potiti sunt. Mole
suâ ruere interdum imperia norunt Politicorum filii, & bellum ci-
vile, Cæsarem inter & Pompejum terrâ mariqve gestum, quod plus
quam

quàm bellum vocant Historici, addicit. Hinc Augustus Imperator, sub cuius regimine fimbrias suas Romanorum potestas usque ad Euphratem, unum ex Asiæ fluvius cardinalibus, extendebat, de restringendis potius, quàm ampliandis imperii finibus cogitandum duxit. Peregrinabantur jam in oriente sub Duce Pompejo, & in occidente sub Julio Cæsare, quorum ille non poterat ferre parem, hic verò superiorem, Romanorum arma felici ex utraque parte luccessu. Ne verò citius colliderentur æmuli, Julia, Julii Cæsaris filia, Pompejo elocata, malè cohærentis amicitia pignus, pudore quodam eorum animos continebat.

id est probat, fidem facit. De Mesopotamiæ. e. inter amne Syria. De ortu 4. fluviorum card.

Hâc itaque vitâ functâ, & Marco Crasso, cuius respectu tenebantur adhuc mutuo metu, (prout inter duos potentiâ pares tertius esse solet examen libræ,) apud Parthos è medio sublato, in plenas flammæ æmulatio erupit. Pompejo suspectæ erant Cæsaris opes; Cæsari verò dignitas Pompeji, (quem si dixisses, Senatum dixisses;) admodum gravis. Fomitem bello suggererat Consulatus absenti Cæsari à 10. Tribunis, favente Pompejo, decretus; postmodum, dissimulante Pompejo, negatus. Ut enim veniret, & more majorum præsens peteret, ipsi fuit responsum. Cæsar contra decretum urfit, &, nisi starent promissis, se dimissurum exercitum negavit. Cur verò Cæsar, è Gallia redux, urbem privatus ingredi noluerit, in causa erat, ne accusatus ab inimicis opprimeretur. Decretum insuper facit Senatus, videant Consules & cæteri Magistratus, ne quid Respublica damni caperet. Hâc formâ verborum, quæ proscriptioni, seu interdicto aquæ & ignis similis, utebatur Senatus, quoties adversus seditiosos conclamabat ad arma. Delectus insuper è vestigio per Italiam, primam hujus belli arenam, à Pompejo & Consulibus habentur, ut copiis Cæsarianis, si forsan in Italiam infunderentur, esse possent remora. Cæsar itaque, de Senatus consulto & militum delectibus habitis certior factus, cum exercitu instructissimo, quem habebat ad manus, dicto citiùs in Italiam movet belli aleam, quod æquas conditiones à Cicerone propositas respui videbat, subiturus. De adventu Cæsaris per omnes Italiae angulos grassante rumore, Pompejus cum suis (totus enim Senatus tunc erat in partibus,) urbi approximantem expectare nolens, in Epirum tra-

Es befielt ein Schwerdt das ander in der Scheiden.

Conditiones istæ erant, ut uterque exercitum dimitteret; Cæsar

Consul fieret: trajicit, ubi, quantas poterat, copias ex Asiatico & Græco milite
 Pompejus ve- colligit. Hinc Cæsar arces Italicas levibus præfidiis à Pompejo
 rò in Hispaniâ instructas facili negotio suas facit, Urbemque prætervectus rectâ
 ad suam pro- Brundisium, ut Pompejum ibidem, in extremo Italiæ angulo
 vinciam pro- hærentem, absque civilis sanguinis effusione opprimeret, advo-
 facisceretur. lat. Sed ille maris prius triumphator, & in bello piratico por-
 Dicunt enim tæ utriusque, Bosphori nimirum Thracici, & freti Gaditani clavi-
 Historici, ger, lacerâ & inermi nave vectus, nocturnâ fugâ jam evaserat. Qua-
 quod illam u- re Cæsar Urbem metu ferè vacuam ingreditur, causas suæ defensi-
 tramque ma- onis ad senatum, majori ex parte dilapsam, explicat, seq̃ve Con-
 ris mediterræ- sulem facit. Ne verò progressibus suis obstaculo essent Pompeji
 nei portam obseraverit, in Hispania relictî exercitus, Urbem commendat Lepido, Ita-
 Hæc Urbs Ro- liam Marco Antonio, ipse verò effractâ quasi portâ Massiliensium,
 manorum fuit transitu copias prohibere conantium, Hispaniam citeriorem &
 socia, ulteriorem superatis ibidem Pompejanis, sibi adjungit. Interea
 Lepidus Romæ tulit rogationem, ut Dictatura, quæ munus
 extraordinarium, belli temporibus ad breve spatium uni alicui
 committi solitum, Cæsari demandaretur, cujus etiam respectu
 de judiciis & comœatu in Urbem advehendo redux nonnulla
 constituit. Pompejus, uti jam modò fuit injectum, Italiâ exclu-
 lus in Epirum castra transfert, & illuc Cæsarem moræ impatien-
 tem, postquam à tergo pro re nata jam ordinâisset omnia cum suis
 legionibus & cohortibus post se trahit. Moras verò Brundisii
 neciente Antonio, ut ipsum arcesseret Cæsar, nocte concubiâ,
 ventis ardente mari speculatorio navigio solus ire tentavit, & cum
 in tanto discrimine trepidaret Gubernator, hisce verbis: Quid ti-
 mes, nauta? Cæsarem vehis; ipsum allocutus est. Dirrachium
 loci situ inexpugnabilem Pompejus jam tenebat, hûc Cæsar con-
 tractis in unum copiis applicat, & ut erat conficiendæ rei admo-
 dum cupidus, multis velitationibus & præliis parvis, in quibus ta-
 men superiores plurimum fuerunt Pompejani, hostem suum laces-
 sit. Pompejus verò tergiversatus Cæsari comœatum interclude-
 re, & ut ardentissimi Ducis impetus conlenesceret, ipsum sensim
 atterere cogitat. Tandem Urbis, imperii & generis humani
 fata campis Philippicis ad Urbem Thessaliæ Pharsalium prælio,
 quod omnium temporum memoria loqvatur, committuntur.

In

In hoc præter auxilia Regum & Senatus ex utraque parte trecenta circiter millia lectissimorum militum fuere conspecta. Pompejus, qui abundabat equitatu, Cæsarem nullo negotio circumveniri posse sibi persuadebat, sed tamen falsum fuisse, satis edocuit eventus. Quantumvis enim in æquilibrio virium & fortunæ versari videretur exercitus uterque: tamen cum iussu Pompeji è cornu erupisset equitatus in Cæsareanos, Germanorum cohortes pedites in effusos equites tantum fecerunt impetum, ut, acie Pompeji turbata, reliqua strages unâ quasi manu facta fuerit. Cæsar, qui oculis, voce, manibus inter Imperatorem & militem medius per integrum exercitum volitabat, hisce verbis milites acclamabat: Miles, faciem feri, & cum terga verterent hostes: Miles, parce civibus. Pompejus cælus & castris exutus ad Mitylenen, ubi erat ipsius Uxor, navigat, & in hortum Cratippi Philosophi divertens, an providentia sit? cum in causa meliore succubuisset; disputat. Cui Cratippus, fatales esse periodos Imperiorum, & jam converti Rempublicam Romanam in Monarchiam; respondit. Inde Pompejus ad Ægypti Regem Ptolemæum, cujus Patrem regno suo restituerat, velut ad sacram anchoram confugit, partim ut tutum ibidem haberet receptum, partim ut novum conscriberet militem. Verum cum Ptolemæus adhuc junior alienis regeretur consiliis, Pothinus Eunuchus & Theodotus Præceptor, num recipiendus sit Pompejus, an arcendus, deliberationem instituunt. Prævidens autem velut è specula Theodotus, hanc ratione belli molem in Ægyptum attrahi; ut interficeretur Pompejus, svasit, hanc additâ ratione: *Νεκρὸς ὁ δάκνει*, id est, mortuus non mordet. Subornantur itaque Achilles exercituum Præfectus & Septimius Tribunus militum, qui Pompejum tollant è medio, belli quæ gliscentis favillam extinguant sub cinere. Dictis audientes ex sua, quâ cum conjuge & liberis vehebatur, nave Pompejum, extra teli jactum se jam constitui putantem, regiam conscendere navem jubent, & postmodum, cum legeret orationem Græcam, quâ Ptolemæum erat allocuturus, Septimio, (quantumvis olim sub Pompejo meruerat,) eum à tergo transfodiens, in conspectu suorum interficiunt. Ipse verò in tam tragico casu nullum deformitatis ostendit signum, sed altum ingemiscens veste, quâ indutus erat, caput

Est urbs in insula Lesbo.

Qui postmodum à Bruto cruci fuit affixus.

Græca lingua cum Monarchia tertiam latissime fimbrias suas ampliaverat, & cum Ægyptus ab Alex. M. subacta erat, græcâ quoque lingua utebatur.

Adde de LXX.

Ita quoque
pinguntur no-
stri sancti.
Origo forsan
ex Mose cor-
nuto.

mox abscindendum involvit. Verum τοῦ ἀντιπεπονθός, sive talio-
nis poenam interfectores isti effugere non potuerunt secundum
istud tritum: Per quod quis peccat, per idem punitur & idem. Pto-
lemæus siquidem, cujus jussu Pompejus erat sublatus, Cæsarem
in Ægyptum navigantem fugiens, fluctibus marinis fuit submer-
sus; Achilles & Pothinus jussu Cæsaris interemti; Theodotus verò
à Bruto cruci affixus. Confecto itaque summa cum difficultate
bello civili, nullis civium ingratis omnes in unum principem, JU-
LIUM Cæsarem, congesti sunt honores, circa templum imagines,
in theatro distincta radiis corona, (exemplo Deorum, in primis Ja-
ni Fast. 1.94.) suggestus in curia, (modicæ altitudinis cippus, in quo
fella statuebatur aurea,) fastigium in domo, (pro fastigio, ipsius fa-
stigi ornamentum,) mensis in cœlo, (Julius sc. antea dictus Quin-
tilis,) dictatura perpetua, (officium quondam propter summam
potentialem saltem temporarium, (regni pro rostris oblata insi-
gnia, (utut enim propter exosos Reges à corona Cæsares absti-
nerent, corollis tamen ex lauri foliis utebantur;) & patris patriæ
nomen.

i. e. ad finem,
vel ruinam
vergente.

Synchronismos quod concernit, Consulatus Romanorum circa
secundæ Monarchiæ initium originem traxit. Tarquinium enim
superbum, Regem Romanorum ultimum, Cyro primo Persarum
Monarchæ supparem ætate fuisse, jam superius diximus. Brutus
itaque filios securi percussit, Porsena Romam obsedit, Horatius,
Scævola, Clælia factis suis inclaruerunt sub Imperio Darii, Prophe-
tis ultimis Zachariâ, Haggæo & Malachiâ post Judæorum ex ca-
ptivitate reditum de futuro Messia vaticinantibus. Præcipitante
verò Monarchiâ secundâ, cum parens Alex. M. Philippus Macedo
esset in vivis, & Aristoteles cum suo Præceptore Platone Philoso-
phiæ litarent in Græcia, bella Gallica cum Romanis fuere gesta.
Tria bella Punica sub tertia Monarchia, & primum quidem, cum
Antigonus Rex Macedoniæ Gallos vinceret; alterum, cum Phi-
lippus Peloponnesum occuparet; tertium, cum Alexander Rex
Syriæ, succedente ipsi Demetrio, interficeretur; sua sibi in serie tem-
porum vendicant spacia. Bellum civile, vergente jam Monarchiâ
tertiâ, cui colophonem etiam superimposuit, per orbis habitabilis
provincias & mare mediterraneum se circumgyrav.

SERIES

SERIES IMPERATORUM

I. CAJUS JULIUS CÆSAR.

Q Vis, qvalis & qvantis fuerit hic Julius Cæsar, ex delineatio-
ne belli civilis conjicere cuilibet erit in proclivi. Julii no-
men ab Julo Ascanio, Æneæ filio, deductum videtur, qvotum
sum digitum intendit Virgilius Æn. I. sic, canens:

Nascetur pulchrâ Trojanus origine Cæsar,

Imperium Oceano, famam qvi terminet astris

Julius à magno demissum nomen Julo.

Cæsaris verò nomen vel à cæsiis oculis, qvotamen refutat Sve-
tonius, nigricantibus eum oculis fuisse præditum, asserens; vel à
cæso matris utero, vel cæsarie, cum qva lucem adspexerit, ipsum
obtinuisse, sunt qvi putant; sed putant. Cùm primus Reipubli-

cæ Romanæ formam Democraticam in Monarchicam mutaverit,
ab eo postmodum Imperatores omnes Cæsares audire cœperunt.

Veterani qvoqve milites, qvales in castris Cæsaris fuere, inde
Juliani fuerunt denominati. Natales suos acceptos retulit pa-

tri cognomini Cæsari Prætori, matri verò Aureliæ, qvam, cum præ-
esset bello Gallico, amisit. Hic Cæsar omnem Galliam, qvate-

nus Alpibus, Pyrenæis montibus, Rheno & Oceano terminatur,
novem annorum spacio in provinciæ formam redegit; Germanos

transRhenanos, cùm ponte fluvium stravisset, Romanorum primus
invasit; & in Britanniam, prius incognitam, (unde novus ipsi Or-

bis, Virgilio verò toto ab orbe divisa Britannia dicta;) propterea
qvòd Gallis suppetias ivissent, hostilia Romanorum signa intro-

duxit. Cùm verò res ad votum non cecidisset, ut in comitiis
Consularibus sui absentis haberetur ratio, cum exercitu ad Urbem

properans Pompejum exesse jubet Italiâ, qvem etiam in campis
Pharsalicis postmodum notabili prælio fudit. Reliquiis hujus

belli concisis, Imperatoris & Dictatoris perpetui titulum, immuta-
tâ jam formâ Reipublicæ, acquisivit, inqve ipsius acta Senatus ju-

ravit. De Gallia, de Alexandria, de Ponto, de Africa, de Hispania,
& ita qvinqvies triumphavit. Leges Julias tulit & operâ Sofige-

nis Mathematici Alexandrini Calendarium, in hodiernum usque

Cæsarem pte-
rum interficere
voluit Syl-
la, propterea
qvòd in ipso
multi latita-
rent Marii.

Marius Amitâ
Cæsaris ha-
buit Uxorem.

Est Cæsaris
nomen inde
ortum esse vel

etymologiâ
verâ, vel ap-
parente; sed

de hoc indivi-
duo dubita-
tur.

i.e. Magistratû
& leges Roma-
nas dedit.

Cùm admo-
dum Juvenis
peteret Ponti-

ficatû, ad co-
mitia jâ abiēs
matri prædi-

xit: Se aut
Pontificem,
aut nunquam

rediturum.

Quid homo
novus?

diem Julianum dictum, & à multis Christianis Regibus, septentrionalibus imprimis, Electoribus & Principibus Protestantibus huc usque retentum, ad motum Solis arctius adstrinxit. Quem admodum autem aliàs nulla potentia longa est, nova præsertim, nec altis radicibus, majorum scilicet successione, nixa: Ita cum Cassius præturam Urbanam, quam appetebat, obtinere non poterat, adjuncto sibi Bruto, cujus magna erat autoritas, de interficiendo Cæsare consilium init. Facta itaque conspiratione Idibus Martiis Cassius & Brutus cum sociis Cæsarem, quantumvis sacrosanctus i. e. inviolabilis haberetur, in Curia 23. vulneribus infixis è medio tollunt, cum proximâ vespërâ præcedente de novissimis hominis differens, repentinum genus mortis elegisset. Togam transossam unâ cum Testamento Antonius non sine multa populi commiseratione pro rostris conspiciendam omnibus exhibuit: Unde parricidæ metu mortis fugâ se subtrahere fuerunt coacti. Erant autem hæredes scripti Octavius Cæsar Augustus, (propter adoptionem à Julio Cæsare factam, Cæsaris; propter acclamationem Senatus, Augusti nomen consecutus;) adolescens adhuc infra vigesimum ætatis annum constitutus ex sorore Julia pronepos, & post ipsum Antonius bellorum & periculorum socius. Decretum quidem postridiè à morte Cæsaris fecerat Senatus de ἀμνηστία, i. e. priorum offensionum & cædis oblivione, formaqve Reipublicæ non immutanda, ne novis bellis nutrimenta suggererentur, verum sub Triumviratu Octavii Cæsaris, Antonii & Lepidi paci diu locus esse non potuit. Multi siquidem non infimæ cavæ Viri, quos inter flos illibatus populi svadæq; medulla Cicero, cujus caput abscissum cum dextra in rostris pro more positum, sub horum regimine proscripti fuerunt & ad plures missi. Symbolum Cæsaris fuit: SEMEL quàm SEMPER. Cum enim armis oppressâ Rep. multorum odia conflaverat, & in acie novaculæ salutem suam versari videret, satius esse, insidias subire semel, quàm cavere semper significare voluit. Sunt, qui Symbolum Alexandri M. *ὁ δὲ νύ ἀναβαλλόμενος* i. e. nihil intermittens, ipsi fuisse in ore tradunt, quod ipse, tanquam æmulus Alexandri M. suis in expeditionibus bellicis veriverbii naturam induisse, satis expertus erat. Ut enim consiliis nihil tam inimicum, quàm celeritas: Ita executionibus, bellicis præsertim, nihil tam

De Ponto triumphas dixit:
Veni, vidi, vici
i. e. negocium
citius confectum,
quàm ceptum fuisse,

nihil tam inimicum, quam comperendinatio. Periculum si-
quidem in mora, & parvo momento maxima rerum momenta
vertuntur. Ferrum, dum
calet, cuden-
dum.

CENTURIA PRIMA.

II. OCTAVIUS CÆSAR AUGUSTUS.

Julium Cæsarem ἀτακτον rebus humanis exemptum fuisse, sed ta-
men hæredem Octavianum Cæsarem, filium adoptatum ex sorore
pronepotem, Testamento reliquisse diximus. Ut verò de origine
hujus Imperatoris optimi & de Republica Romana meritissimi
constet accuratius, ipsum fuisse filium Octavii, qui matrimonio si-
bi junxerat Acciam, filiam Accii Balbi, & Juliæ sororis Cæsaris, in
curia interfecti, tenendum. In parricidas Cassium & Brutum li-
bertatis pristinae, quod falsò sibi persvalerunt, instauratores ani-
madversurus, Patrisque mortem ulturus Augustus, unà cum An-
tonio, relicto ad urbis præsidium Lepido, in Syriam & Macedoni-
am, quas parricidis Cæsar assignaverat provincias, & quorsum se
receperant, succingitur. In isto bello Cassius sibi metipsi mortem
conscivit, Brutus verò rebus suis diffusus à Stratone sibi manus in-
ferri jussit. Nec inter Triumviros Augustum, Antonium & Lepi-
dum concordia fibris altioribus potuit comprehendere, sed, magis
magisque dissilientibus animis, funiculus hic triplex facile fuit so-
lutus. Cum enim Antonius in gratiam Cleopatrá, quam deperi-
bat efflictim, solus imperium affectaret, & ex Ægypto numerosis-
simo stipatus milite cogitaret in Italiam, Octavius Cæsar ipsi occur-
rit, fusumque in Epiro sua relegere vestigia coëgit. Alexandria
verò obsessus, cum propugnando se frustra esse sentiret, & de Cleo-
patrá morte violenta falsus ibidem serperet rumor, ipse in sua vi-
scera sæviens duodecimò post mortem Julii Cæsaris anno mortem
sibi accelerat. Cleopatra verò, de morte amasii certior facta, vitæ
filium, ad motis aspidibus, sibi rumpit.

Extincto Antonio, Cæsar Octavius, in quem populus lege regiæ
potestatem omnem transtulerat, & cui Senatus Augusti cognomen
assignaverat, solus rerum potitur. Belli verò civilis reliquiis ex-
tirpatis, & festâ pace per orbem terrarum, quatenus Romanorum
juris-

Res aliter se
habebat cum
Cæsare, quam
cū Tarquiniis.
Et causa Cæsa-
ris melior erat
& plures ad-
herentes.

Octavius co-
rollam laureâ,
bello propter
triumphos su-
scepto, vocavit
infructuosa
folia; item Au-
reum hamum,
quo piscantes
plus damni,
vel periculi,
quam commo-
di sentiunt.

Ægyptus voca-
tur horreum
Romanorum.

Luc. 2. *ἡ πόλις ὅλη*. jurisdictioni subiectus erat, constitutâ, Jani templum belli tempo-
ἡ πόλις ὅλη. ribus patens clausit, venisse jam diem, quo pacis Princeps, promif-
ἡ πόλις ὅλη. sus sc. Messias, in carne sit exhibendus, inscius velut in theatro to-
 tius orbis intimans. Quadragesimo enim secundo imperii Au-
 gusti anno, ut expectata diu staret gratia, & iugo legis ceremonialis
 onus *δύσβα- πρесси* Judæi liberationem eò anxius anhelarent, tandem in lucem
ἐκκρυ- natus est Patriarchis promissus, & tot votis piorum desideratus
 Matth. 25. mo- Messias, lumen gentium & plebis suæ gloria. Germanos bellis a-
 ralis *ἀβάσαν- liquoties* tentavit Aug. inprimis per Drusum privignum cogno-
 τον Act. 15. & mento Germanicum, (à quo proverbium natum: Ut te Drusus
 bubones pe- perdat;) & ultra Danubium, Germaniæ prius ad Austrum termi-
 stil hic dicun- num, imperii limites propagavit. Duas aquilas, insigne imperii,
 tur Dressero. ex Romanorum cum Germanis pugna sub Aug. deducit Cuspini-
 anus hisce verbis: Tres legiones obtruncatæ, signa & aquilæ
 Consil. Max. I. Cum cædere- duæ à Germanis captæ, quas hodie possidemus. Non enim bi-
 tur à Germa- ceps est aquila, sed duæ simul, quarum altera expansis alis obtegit
 nis exercitus, alteram. Tertiā signifer legionis tertiæ abstulit, paludeqve, ne in
 caput illis parietis & ex- hostium manus veniret, demersit. Alioqvi tres haberemus aquilas
 clamavit: in insignibus imperii. Nec unquam hæ redditæ sunt Imperatori-
 Quintili red- bus Romanis, quod Parthi fecerunt, sed semper in hunc usque di-
 de legiones. em servatæ. Viros eruditos in deliciis habuit Augustus, adeò ut
 Causam orat Germanorum, inter Horatium & Virgilium, poetarum Latinorum Daduchos,
 Ad accipiēdas quorum unus oculis erat lippientibus, alter verò identidem suspi-
 amicitias raro, rans, medius, se inter suspiria & lachrymas sedere dixerit. Cum
 ad retinendas ultra seculi semissem, annos propemodum 57. ad Reipublicæ gu-
 constantissim9 bernaculum sederit, ex tanto successorum numero in hunc usque
 erat. Usque ad diem cum imperio diutius nemo fuit. Romam multis structuris in-
 annum Chri- fanis adauxit, & quam acceperat lateritiā, marmoreā reliquit.
 sti 15. Symboli loco usus est illo trito: *Σπεῦδε βραδέως*, id est, festina len-
 Post Aug. Fri- te; quo vult in contrarium raptus istius Cæsaris: nihil intermit-
 dericus 3. Au- tendo; lento gradu in expediundis negociis procedendum esse,
 striacus. significare voluit. Canis enim festinans cœcos parit catulos: Sat
 Ut aliquis ful- citò verò, si sat benè.
 men oculorū
 perferret, æ-
 grè tulit.

III. CLADIUS TIBERIUS NERO.

Quid meraci- Quòd hic Imperator in castris, adhuc tyro, vino se largiùs invi-
 us bibere Ci- tasset, per allusionem non inelegantem CALDIUS B. BERIUS MERO
 ceroni? dictus

dictus fuit. Cum esset ex Livia conjugē Augusti, sed alio patre Tiberio Nerone, & ita privignus Augusti; frater Drusi, ab Augusto in filium fuit adoptatus, postmodum etiam, ductā Juliā Augusti filiā, Gener factus. Quas dignitates omnes unā cum Imperiali culmine conciliaverat ipsi mater Livia. Sangvinarium ingenium sub lenitatis quodam schemate in puero deprehendens Praeceptor Theodorus Gadareus lutum sanguine maceratum ipsum appellavit. Dexteritate & prudentiā juvenis in regendis exercitiis, praesertim in bello Norico & Pannonico, perspectā, successor in Imperio ab Augusto designatus est. Quantumvis autem cunctanter diuque tergiversatus oblatum imperium susciperet; simulata tamen fuit cunctatio detrectantis, quod impensissimè cupiebat. Hinc quidam in os ipsi dicere ausus est: Ceteri quod pollicentur, tardè praestant; tu quod praestas, tardè polliceris. Cum aliquando usus esset vocabulo minus usitato, & non nemo in gratiam Imperatoris civitate Latinā istud donari posse diceret; obtinuit tamen illorum sententia, qui, Romanorum Imperatorem homines quidem, non autem vocabula civitate Latinā donare posse, pronuntiarent. Variis jocis, convitiis & famosis carminibus appetitus, & ab amicis, ut poenas de reis sumeret, incitatus, in libera civitate liberas esse debere lingvas, respondit. Quin & ultionem urgente Senatu; non tantum, inquit, habemus ocii, ut implicare nos pluribus negociis debeamus. Si hanc fenestram aperueritis, nihil aliud agi sinetis. Sub hujus Imperatoris regimine Salvator noster baptizatus, passus, mortuus, sepultus, resuscitatus & ad dextram Patris evectus est: quem etiam, de stupendis miraculis edoctus, in numerum Deorum referre voluit, nisi Senatus obstitisset. Utut verò lætiora se dederint regiminis initia; tandem tamen hic Imperator voluptatibus & libidinibus se totum mancipavit, & in crudelem prorsus bestiam degeneravit. Innocentes siquidem plurimos morti addixit, Principes 20. ex insidiis convocatos, exceptis tribus, simul è medio sustulit, Sejanum consulem in carcerem compactum unā cum liberis necavit, propinquorum nulli pepercit, & ut omnia, se mortuo, misceantur igni, animatus exoptavit. Unde publici odii victima & caput devotissimum evasit, nec multum absuisset, quin defuncti cadaver pro more

Hanc Liviam Caligula vocavit Ulyssē Stolatū. Πηλὸν αἰμαλὶ συμπεφλεγμένον.

Hinc Scal. dicit: supra Reges & Imperat. hoc jure frui Philosophum, ut possit

ὀνοματποιεῖν.

Historia de Sigism. Imper. & Cardinale Placentino.

Sic Babium & Numitorium

in seditione
Marii & Syllæ
per mediū fo-
rum unci tra-
xere carnifi-
sum.

traxisset uncus carnificum, aut in proximū profluentem fuisset ab-
jectum, quod tamen adhuc publico funere Roma vidit crematum.
Symbolum Tiberii fuit: Boni Pastoris est tondere pecus, non de-
glubere: quo ipso provinciarum præfides, ut à subditis moderata
tributa exigant, nec cum lana pellem detrahant, admonere voluit.
Eodem nomine fiscum comparavit lieni, quo crescente, cætera
membra tabescunt.

IV. CAJUS CÆSAR CALIGULA.

Primus diade-
mate imposi-
to Dominum
se jussit appel-
lari.
Quod de Au-
reliano dicit
Calv.

Fuit hic Imperator Tiberii ex fratre Druso, qui vulnere accepto
in Germania exspiraverat, pronepos. Drusus enim ex Antonia
conjugæ, Antonii filia, Germanicum & Claudium; Germanicus
verò ex Agrippa, quæ Colonia Agrippinæ ad Rhenum nomen fe-
cit, hunc Caligulam suscepit. A Caliga, sive calceamento milita-
ri, quo utebatur, Caligula cognominatus, & quia tanquam pullus
Martis ex herbescente ætatis viriditate castra secutus erat, exercitu-
um Pater dictus est. Quod pollicebatur aurora, id negabat vespere.
Salutare quippe sidus primum affulgescere visus hic Impera-
tor, superbiâ postmodum inflatus intolerabili, Jupiter Latialis vo-
cari & cæsis hostiis coli voluit. Quare DEORUM statuas capiti-
bus truncavit, suumque superimponi jussit, & quod Judæis pror-
sus abominandum, in sancto sanctorum statuam suam Hierosoly-

Huc respicere
quidam vo-
lunt Christum
Matth. 24.

Machinâ quâ-
dam tonitri-
bus obstrepere
& contra ful-
gura fulgurare
ausus fuit,
istud subjiçens
Homericum:
ἢ μὲν ἀνάντης
ἢ ἐγὼ σε,
id est, Tollito
me, aut ego
te.

mis collocari voluit. Ut verò DEUM mentiretur, interdum cum
aurea barba, fulmine, tridente, caduceo, aut Veneris habitu sui
videndi fecit copiam. Cum tribus sororibus consuevit: Senato-
res multos è medio sustulit: Homerum, Virgilium & Jureconsul-
torum libros abolere conatus est, ut rectè Tiberius, se Phaëtonem
orbi terrarum educare, dixerit. Quin imò tyrannidi fibulam ita la-
xavit, ut Romanis unam cervicem uno ictu secandam optaverit.
Unde tandem, factâ conspiratione, per Tribunos militares 30. vul-
neribus confossus est, cum nondum attigisset annum ætatis trige-
simum. Symboli loco in ipsius ore natavit: Oderint, dum me-
tuant; præsertim cum non præteriret ipsum, quod terræ odium
obambulet. Item. Nihil magis, præter inverecundiam in na-
tura mea probo, quæ ad varia etiam enormia flagitia ipsi ansam
suppeditavit.

V. TIBERIUS CLAUDIUS DRUSUS.

Quod in descriptione Caligulae attigimus, fuit hic Imperator Claudius Drusi Germanici filius, Caligulae patruus, cum ad Imperii fastigium eveheretur, jam quinquagenarius. Primus à militibus imperium mercatus est quaterdena sestertia, sive trecentos & quinquaginta coronatos singulis promittens. Quod inchoatus, non absolutus in lucem editus esset, ab Antonia matre portentum hominis (& ita in significato alio, quam ipsius Successor hoc imperium tulit) appellatus est. In studiis eloquentiae progressus fecit ejusmodi, ut Praeceptore usus Livio historias contexere coepit. Parentibus suis, quò in defunctos etiam aliqua extet ἀντιπελάγησις, sive beneficiorum compensatio, divinos honores decrevit, ipse verò delatos ad se honores susque deque habuit. Senatum (ex quo Pater Senatus dictus,) adauxit; quæ correctione opus habebant, emendavit, multis structuris insignibus Urbem exornavit, adeoque bonum publicum sibi curæ cordique esse, nunquam non luculenter demonstravit. Britanniam à Julio Cæsare detectam, cum ferocire inciperet, cicuravit, provinciis Romanis reliquis adjecit, deque illa triumphum egit. Nec minus Judæam fræna mordentem in ordinem & provinciae formam (quod primâ quidem vice factum erat ab Augusto,) iterum redegit. Quemadmodum autem nulla facies tam formola est, quæ non aliquem agnoscat nævum: Ita propter simplicitatem suam hic Imperator multis risum, multis dolorem debuit, cum præsertim à Libertis duobus, quorum furta & sycophantiam populus detestabatur, totus dependeret. Narcissum siquidem ab Epistolis, Pallantem à rationibus in oculis & sinu gessit, adeò, ut eos non solum amplissimis dignitatibus mactaret, sed etiam peculatum ipsorum insuper haberet. Hinc etiam de fisci tenuitate conquerenti non absurdè responsum: Abundaturum fiscum, si à duobus hisce Libertis (Crasso, si Plinio credimus, ditioribus,) in consortium reciperetur. Et Græculus quidam, causâ casurus apud Claudium, sui impos in os ipsi dixit: Tu & Senex es & stultus. Veneno tandem ab Uxore Agrippina, cum jam excessisset Climactericum magnum, ob poenæ metum extinctus est. Symbolum hujus Imperatoris fuit: Generis virtus nobilitat. Est hoc ipsum & apud modernos politicos veræ nobilitatis

Cum Senatus censuisset gentem Cæsarum exterminari, deformi latere latens repertus à militibus Imperator effectus est.

Sestertium in neutro genere significat 1000 sestertios, vel mille sestertia.

De verbo ad verbum significat recitationem.

Quid Sycophantia?

Septenarius omnium rerum nodus.

bilitatis fundamentum, virtus sc. majorum, in sobolem propa-
ta, secundum istud Horatii:

Fortes creantur fortibus & bonis,

Est in juvenis, est in equis patrum

Virtus, nec imbellem feroces

Progenerant aquila columbam.

De 4. colu-
mnis statuum
provincialium.
Aut Marte, aut
arte. Aut vir-
tute togata,
aut sagata.
Aut literis,
aut armis.

Sola virtus
nobilitat. Fun-
damentum
nobilitatis est
virtus.

Hinc & nobilitatem in primo genere sobolescere, in secundo juvenescere & in tertio maturescere dicunt Politici, nec ante quar- tum gradum ad torneamenta & hastiludia datur accessus. Quod si nobilitatem gentis & mentis conjunctam esse voluit hoc suo di- cterio Imperator, cum Aristotele inter τὸν Ἰσχυρὴν, seu nobilem, qui nobilibus tantum Parentibus ortus est, & inter τὸν Ἰσχυρὸν, seu generosum, qui non tantum ex nobilibus trahit originem, sed & generis virtutem æmulatur, distinguere voluit. Sic sensus hujus dicti erit, non sufficere ad veram nobilitatem, ut aliquis natales suos debeat nobilibus Parentibus, sed generis virtutem, imitatione expressam, accedere oportere. Tantum enim abest, ut virtus con- nascatur, ut ne semina quidem virtutum semper in sobolem pro- pagentur, sed ex optimis pessimi, ex pessimis optimi non raro ge- nerentur.

VI. SEXTUS DOMITIUS NERO.

Trajanus di-
cere solitus
fuit: Procul
distare cun-
ctos Principes
à Neronis
quinquennio.
Videtur hæc
phrasis Plinii
orta vel ex di-
plomatibus,
vel dipteris
veterum.
Phlebotomia.

Cum hoc Imperatore, monstro & portento hominis, stirps Cæ-
saris & Augusti desiit. Patrem habuit Domitium Neronem, Ma-
trem verò Agrippinam, Germanici filiam, Augusti ex Juliâ pro-
neptem. Cum promississet militibus tantundem pecuniæ, quantum
solverat Antecessor Claudius, anno ætatis decimo septimo guber-
naculo Reipublicæ Romanæ infelici prorsus fidere admotus est.
Non se mortuo, quod in votis habebat Tiberius, sed vivo terrarum
orbem incendio misceri voluit. Quamquam autem circa guberna-
tionis initia clementiæ quasdam stricturas elucescere passus sit,
(unde & Præceptor ipsius Seneca de clementia Neronis librum
scripsit;) in ejusmodi tamen crudelem & immanem beluam tan-
dem degeneravit, ut ipsius tyrannis apud Historicos utramque
ferè paginam faciat, & vix, ac ne vix quidem, cum quo comparari
possit, inveniat. Matrem Agrippinam, uxores duas, Octaviam &
Poppœam, gravidas, Præceptorem Senecam & complures alios
inter-

interfici iussit. Nec mortem renuit mater, verum Centurioni gladium stringenti alvum denudatam præbuit, secandam dicens, quæ tale monstrum produxerit. Præterquam quod obvias quasque Virgines, Vestales etiam, stuprasset, *δρσνονκλίσσαν* five masculam Venerem cum pueris exercuit. Ganymedem quendam Sporum, exfectis testibus, additâ dote, addito flammeo, additis nuptiarum solennitatibus, in mulierem transformare conatus est, ipse verò (proh pudor!) Doriphoro Liberto uxoris vice se prostituit.

Flammæum
erat peplum
croceum, vel
rubrum, quæ
novæ nuptiæ
solebantuti in
signum indis-
solubilis fœ-
deris conjuga-
lis.

Cæsar Prætor Rom. Aurelia

1. Julius Cæsar — Julia Coniux Accii Balbi

Accia, coniux Octavii

2 Octavius Aug. Cæsar

Octavius duxit Liviam Tiberii
Neronis Coniugem, cuius Tiberii
Filii fuerunt, Augusti privigni

Drusus Germanicus & Claudius Tiberius Nero Imp. 3
suscepit qui duxit Augusti filiam Juliam

Claudius Imper. 5 & Germanicum, qui ex Agrippa suscepit

Caligulam Imper. 4 & Agrippinam, quæ nubens
Domitio Neroni suscepit

Neronem Imper. 6.

Trojanum videre gestiens incendium, magnam Urbis partem cremavit, atque interim flammæ pulchritudine (veluti præ se ferebat ipse) delectatus Trojanæ urbis incendium, quod ipse descriperat, in summo palatii loco ad numeros cecinit. Cum verò hoc ipsi facinus indignissimum à Romanis exprobraretur, in Judæos,

Est certa lo-
quendi for-
mula apud Ro-
manos passim
occurrentes.

Cunctæ pro-
vinciæ omnis-
que Roma in-
teritu ejus ad-
eò exultavit,
ut plebs indu-
ta pileis manu
missionum,
tanquam sævo
exempta do-
minio trium-
pharet.

Vix per ses-
quiennum
subseqq. Im-
peratores 3.
fuerunt cum
Imperio, ideo
à multis Histo-
ricis omittun-
tur, & Neroni
Vespasianus
statim subjun-
gitur.
Militem seve-
rissime tracta-
vit, unde ipso
castra ingresso

(quo nomine Christiani tum temporis adhuc Romæ venerunt,) culpam omnem derivando idem in crustavit, de quæ ipsorum capi- tibus comitia habuit, licet præter effrænem petulantiam direptionem quoque hujus incendii finem non ultimum fuisse Historici ve- lint. Quare suppliciis exquisitissimis in Christianos istos neophy- tos animadvertit, quorum alios ferarum pellibus infartos dilaniari, quosdam verò pice & lino perlitos, ut essent vice facum nocturna- rum, sensim comburi jussit. Tandem hic Alastor à Senatu hostis judicatus, & contra ipsum Sergius Galba ex Hispaniis cum exerci- tu evocatus est. Hujus adventum subolfaciens fugâ sibi prospe- xit, & conscientiæ moribus agitatus mox in Tibrim se præcipitem dare, mox sumto venenô fatum accersere, mox ab obvio quoque interfici voluit. In cassum verò suis precibus laborans *αὐτόχειρ* sibi metipso, cum nondum trigesimum ætatis prætervectus esset an- num, mortem acceleravit. Desiit in hoc Oedipi versu: Jussit mori me mater, uxor & pater. Nam & Oedipus patrem occiderat inscius, matrem verò uxorem duxerat. Symbolum ipsius fuit: *πὲρ τέχνης πάντα γαῖα τέλει* i. e. artem quævis terra alit. Persuasissimum e- nim habebat, se tantum in arte canendi fidibus profecisse, ut, licet de solio imperatorio deturbaretur, ubilibet tamen haberi posset in precio. Hinc imminentibus jam, qui fugâ elapsi essent appre- hensuri, subinde fertur exclamasse: Heu, quantus artifex pereō.

VII. SERGIUS SULPITIUS GALBA.

Cum Nerone, peste & carcinomate imperii Romani, Cæsaris & Augusti familiam exspirasse, suprâ diximus. Ut verò tyrannicis au- sibus hujus monstri & portenti hominum poneretur obstaculum, Sergius Sulpitius Galba nobilitate & autoritate præstans senex, qui jam septuagesimum tertium ætatis annum agebat, adversus Nero- nem, hostem à Senatu declaratum, cum exercitu ex Hispaniis evo- catur, & Imperator salutatur. Verum enim verò cum rerum summæ vix ultra semissem anni præfuisset, in foro Romano ad la- cum Curtium, in quem sc. Marcus Curtius Juvenis Romanus, gras- sante pestis contagio post annum ab Urbe condita trecentesi- mum & nonagesimum sub Consulium regimine, tanquam pia- cularis victima, præceps ruerat, ab Ottone successore interficitur.

Sym-

Symbolum hujus Imperatoris, tanquam exercitissimi militis fuit: dictum fuit: Legendus est miles, non emendus. Idem sc. voluit, quod versibus suis Lucanus:

*Nulla fides, pietasq; Viris, qui castra sequuntur,
Venalesq; manus: Ibi fas, ubi maxima merces.*

Optimè noverat hic Imperator fortissimus, usu plus satis edoctus, non veram, (in quo succinit Philosopho l. Eth. Nicom. 3. c. 8.) sed apparentem saltem esse militum mercenariorum fortitudinem, utpote quæ quæstum, non honestum scopum sibi habeat præfixum. Hinc etiam mortem, quàm turpitudinem magis extimescentes in bello, ubi ad triarios res ventura videtur, ut plurimum primi terga hostibus obvertunt.

VIII. MARCUS SALVIUS OTTO.

Tanta regnandi sitis hunc Imperatorem adusserat, ut se, nisi Principem, vel stare, vel vivere non posse fassus sit, nihilq; referre, an sub hoste in acie, an sub creditoribus in foro caderet. Suo, dubio procul, exemplo viam ipsi præiverat Julius Cæsar, quem ad comitia pergentem matri suæ prædixisse refert Svetonius, se, nisi Pontificem, domum non reversurum. Non quidem exciderat voto suo hic Otto, sed quod obtinuit imperium, diu non retinuit. Cum enim vix 4. menses culmen istud humani generis tenuisset, ab eodem, adveniente Vitellione, Germanici exercitus Duce, manusq; conferente, dejicitur. Quare aut deponendum, aut magnâ civium strage tuendum cernens imperium, (occasio siquidem belli civilis emeritura videbatur;) in propria viscera anno ætatis trigesimo septimo ferrum convertit. Tam charus fuit militibus, ut, conspecto ipsius cadavere, quàm plurimi vitam sibi metipsis, violentis illatis manibus, decurtarint. Ad res gestas allusit ipsius symbolum: Unus pro multis. Salutem nimirum suam, cum in extrema tegula videbatur hære, salutis publicæ posthabuit, & quod magno scelere invasit, magnâ virtute deposuit imperium. Idem fermè Sacerdos summus in populo DEI Caiphas vaticinatus erat: Melius esse, ut perdatur unus, quàm ut gens tota pereat. Quod tamen vaticinium præter mentem ipsius tanquam asinæ Bileami

Varia cognomina tulerunt
Doctores Ecclesie Grego-

Spiritus

Disce militare, miles, Galba est, non Getulicus.

Carmine descripsit bellum civile inter Cæs. & Pompejum gestum unde quidam dubitant, an inter Historicos, an Poetas referendus sit.

Q. an metrum, an inventio faciat Poëtam

i. e. ultimum subsidium.

Triarii milites sunt, qui collocantur in tertio succenturiantium ordine.

rius Neo Caf. Spiritus S. ad redemptionem generis humani à Christo factam directus fuit. Coincidit etiam cum hoc Symbolo dictum istud Doctoris micificus, Gregorius Naz. melliflui: Ne timeas contra charitatem esse, si scandalum unius Theologus, multorum compensaveris pace. Melius enim est, ut pereat unus, Thomas Aqv. quàm unitas.

Doctor Cherubicus & Seraphicus. Item Angelicus.

Scotus Doctor subtilis.

Bes duæ terriæ vel 8. unciz, seu partes

aslis. Bes auritus, (quo in loco prius Sabinum Vespasiani fratrem neci dederat,)

eine Marck Epides. Scalæ gemoniz erant in Aventino

monte, ad quas abjicebantur damnatorum

cadavera unco carnificum destinata. Inde proverb.

scalis gemoniis dignus,

Exangvem diu, fessumq; terram orbem brevi refecit.

Post Augusti Imperium nō habuit meliorem.

IX. AULUS VITELLIUS.

Vix anni bessem hunc Vitellium Roma vidit Imperatorem.

Cum enim non tyrannica tantum, sed & tyrannicè prorsus ageret, & Capitolio faces inferret, à militibus Vespasiani è latebris extractus, & vinctis post terga manibus, injecto cervicibus laqueo, veste lacerâ, seminudus in forum productus, omnium sannis exceptus, sordibus obviis appetitus, tandem de gemoniis scalis præceps datus, (quo in loco prius Sabinum Vespasiani fratrem neci dederat,) minutissimis ictibus confectus, inde carnificum unco tractus, & in Tibrim abjectus est. Et sic suo quoque exemplo statuminavit hic Imperator versus Juvenalis, de tragico Tyrannorum exitu conscriptos:

Ad Generum Cereris sine cæde & sanguine pauci

Descendant Reges & sicca morte Tyranni.

Symboli loco ipsi assignantur hæc verba: Bonus odor hostis occisi, sed melior civis. Campos enim, in quibus ferro cum Ottonem deciderat, prætervectus, abhorrentes quosdam cadaverum fetorem hæc voce conatus est erigere: Optimè olere occisum hostem, sed melius civem. Quod verbis tunc præ se tulit, facto ipso postmodum satis declaravit. Siquidem nullum jucundius oculis ipsius pabulum, quàm cædes civium, objici potuit.

X. FLAVIUS VESPASIANUS.

Dum Galba, Otto & Vitellius de rerum summa inter se dimicant, Vespasianus à militibus in Judæa salutatur Imperator. Confusiones, quæ sub Caligula, Claudio, Nerone & in laniena Ottonis ac Vitellii veluti cataclysmo quodam imperium inundaverant, & tantum non pessum dederant, sustulit; urbem incendiis deformatam nitore suo restituit; Capitolium à Vitellio accensum instauravit; bonas leges & judicia ordinavit; veterum injuriarum æmenda-
sanxit, talemque erga Rempublicam se gessit, ut jure merito

Patris

Patris Patriæ cognomentum tulerit. Cum sub Nerōne contra Judæos refractarios Florus exercituum Ductor, & Cestius, Syriæ Præses vicinus, infelicitè pugnarent, in Judæam cum instructissimo milite, ut laborantibus suppetias iret, mittitur. Quare, subactâ Galilæâ, filium suum Titum totius Judææ metropolin & orientis propugnaculum, uti suo loco dicemus fusiùs, obsidione cingere jussit. Quod officarios suos habuerit pro spongiis, ficos mædificans & humentes exprimens, & ex lotio quoque vectigal collegerit, eò nomine virtutum, quibus effulsit radiis, aliqua nubecula objicitur. Quantumvis sint, qui lucro potius fullonum, urinas ex dolis in viis publicis positas colligentium, quàm rei huic vilissimæ & sordidissimæ vectigal impositum velint. Imperatoriis muneribus, utut exquisitissimis intestinorum doloribus cruciaretur, usque ad extremum halitum functus est, amicisque, ut sibi parceret, hortantibus respondit: Imperatorem oportet stantem mori. Morbo verò ingravescente, se brevi DEUM futurum, id est, moriturum dixit. Solebant enim extincti Cæsares publicis ceremoniis in numerum Deorum referri. Tandem, cum per decennium ferè in puppi sedisset & clavum Reipublicæ moderatus esset, anno ætatis sexagesimo nono non sine publico luctu, quod debebat, naturæ persolvit. Symbolum ipsi adscribitur Filio Tito aliquando datum responsum: Lucri bonus odor ex re qualibet. Cum enim admonitus à Filio, ut sui rationem haberet, nec è re tam vilis & abjecta, qualis urina, quæstum faceret, pecuniam ex prima collectam pensione naribus ejusdem admovit, & numquid puteret, quæsit. Illo negante: Atqui ex lotio natum, respondit. Sunt, qui summâ necessitate (τέρπον γὰρ ἀνάγκη) & inopiâ fisci coactum, ut Durum (τέρπον) iterum Reipublicæ compararet, id quod pudet, quàm quod piget, elegisse scribunt.

Familiari re
conciliatus
dixit: Nosti
me Virum
esse.

Durum (τέρπον)
necessitas.

XI. TITUS VESPASIANUS.

Vespasiano successit Filius Titus, ob beneficentiam & justitiam deliciæ generis humani cognominatus. Græcè & Latine satis doctus edicta plurima formavit, & in Senatu Patris nomine orationes habuit. E colloquio suo tristem neminem dimisit, deforme ratus, è Cæsaris colloquio tristem quenquam discedere, adeò, ut plus interdum, quàm præstare posset, polliceretur. Super

Id est, corticibus cedri in comparatione ad vilioris generis ligna. Solebant enim veteres in corticibus arborum res suas exarare.

cœnam recordatus aliquando, se isto die beneficiis neminem accessisse, vocem cedro dignam edidit: O amici, diem perdidit. Accusationem contra eos, qui conviciis in Imperatorem dicebantur inventi, non recepit: Ego, inquam, cum nihil faciam maledictis dignum, mendacia non curo. Cum febre correptus lecticâ transportaretur de loco in locum, dimotis plagulis, cœlum suspexit, sibi quæ non merenti ante tempus fati concedendum conquestus est, qui tamen nullum, quoad vixerit, commiserit factum, cuius poenitentia ducatur, præter unum. Quale verò fuerit, nemo vel expiscari, vel conjicere unquam potuit. Quod vitæ ipsius insidias non semel struxerit frater Domitianus, non absque suspitione veneni, anno ætatis trigesimo nono, imperii secundo, rebus humanis exemptus est. Symbolum ipsi fuit: Bonus Princeps orbis amor. Id quod ob varia beneficia, quibus Rempublicam & ipsius membra maxima minima devinxerat, tanquam alter Augustus, licet ætate diversâ, suo satis expertus erat exemplo.

XII. FLAVIUS DOMITIANUS.

Post obitum & ex hac vita præmaturum abitum Titi Reipublicæ clavo admotus est frater Domitianus, in quo tanquam centro multorum vitiorum sentina confluerat. Sub principatus initium secretum horarium, quod muscis captandis & acuto stylo configendis destinaverat, sibi sumere consuevit. Unde jocus natus, ut interrogantibus, an quis esset cum Cæsare, responsum fuerit: Ne musca quidem. Expeditionem suscepit in Daciam, quæ nunc est partim Transylvania, partim Wallachia, contra Decebalum, regiones ad Istrum tenentem, qui sedecim circiter annos Romanos bellis exercuit, donec tandem ab Imperatore Trajano morâ & præliis aliquot superatus sibimetipsi violentas manus intulerit. Interea verò Romanis & Dacis adversis castris dissidentibus, ipse hostem non accessit, sed domi libidine diffuens in lustra ganeo- num sese abdidit, & ex amicis non paucos interemit. Poëtica tamen cum non omnino rudis fuerit, Poëtæ quidam ipsi supparasitari, & utramque expeditionem in Dacos & Cattos fictis in cœlum attollere laudibus voluerunt, uti de iisdem canit Statius:

Transsylvania etiam septem castra dicitur. Insigne hujus provincie sunt 7. montes cum 7. superimpositis arcibus.

Rheni quantum ad Cattos, id est, Hasses. Domus,

— — — — — fræna tenentem
Rhenus & attoniti vidit domus ardua Daci.

Item.

Item. *Et conjurato dejectos vertice Dacos.*

Superbiæ typho ita intumuit, ut DEUM sese appellari jussit, suis-
q; rescriptis hoc frontispicium latis elegans præfixerit: Dominus
& DEUS noster Domitianus sic edicit. Dominos cum vocarent
Ethnici DEOS suos, Augustus Imperator, teste Orosio, Svetonio
& Tertulliano, Domini appellationem, tanquam soli DEO com-
petentem, respuit. Capitolina certamina i. e. Ipectacula Jovi
Capitolino dicata, post singula quadriennia, quibus ipse fuit immix-
tus, celebranda instituit. Mensem Septembrem de suo nomine
Germanicum (propter expeditionem in Dacos & Catos susce-
ptam) Octobrem verò Domitianum vocari voluit. Verum enim
verò tantum abfuit, ut hujus sui voti compos evaserit, ut etiam post
mortem ipsius nomen ab omnibus ædificiis publicis fuerit abscis-
sum. Tandem cum crudelitatis exempla quam plurima statuisset,
(in Christianos præsertim Neophytos) & Domitia Conjux Catalo-
gum reperisset interficiendorum, in quo & ipsius & multorum a-
micorum, & libertorum nomina erant conscripta, re cum Cubi-
culariis communicatâ 7. vulneribus, cum 15. annos rerum potitus
esset, ætatis verò quadragesimum quintum complevisset, fuit con-
fossus. Ut tamen omnis ansa seditionem movendi militibus præ-
scinderetur, cum Nerva prius, ut interfecto Domitiano, statim adi-
ret imperium, fuit actum. Symbolum ipsi fuit: Fallax bonum
regnum. Vel, ut quidam volunt: Paucis notum est, quam misera
sit Principum conditio: quia tyrannidis falsâ suspitione tum de-
num liberantur, cum agunt animam. Ut vitâ: ita sermone quo-
que Domitianus fratri Tito fuit contrarius. Inficias quidem ire
nemo potest, caput Principis esse curarum nidum, & coronam
Regis molestiarum receptaculum, sed tamen quod inest regimini
aloës, suo iterum edulcatur melle, modò justitiæ & reliquis virtu-
tibus Principem ad decentibus suis relinqvatur locus.

ardua id est,
loca monti-
bus altissimis
cincta.
I. Cor. 8. Et si
Domini di-
cantur multi,
nobis tamen,
&c.

Ad decretum
Senatus gla-
diatorio more
fuit sepultus,
ipsiusque no-
men rasum.
Libidine furēs
κλινοντάλην
exercuit.
Ludos cele-
bravit secula-
res.

Hactenus ab
Italici imperiū
gubernatum.

XIII. NERVA COCCEJUS.

Ut omnis tumultus militum in primo, quod dicitur, lacte op-
primeretur, Nervam Coccejum, cum jam de capite Domitiani pri-
vatim esset consultum, imperio fuisse destinatum, quantumvis an-
num ætatis sexagesimum sextum jam ageret, jammodò diximus.
Princeps fuit hic Nerva bonus, æquus & liberalis, injustè damna-

Metaphora
deducta est à
frugibus la-
tescentibus.

Exuviae ab
exuendo. A-
postolus facit
discrimen in-
ter exui & su-
perindui.

tos sub Domitiano restituit, & persecutionibus Christianorum obicem posuit. Hinc etiam Fronto Consul palam dixisse fertur: Malum esse, eum imperare, sub quo nemini quicquam concessum sit: sed longè pejus sub eo vivere, sub quo maxima sit licentia quibuslibet. Sumptuosa spectacula, quorum insano amore populus Romanus quasi ebrius in historiis decantatur, sustulit, & Marcum Ulpium Trajanum origine Hispanum, sed tum temporis in Germaniâ prope Coloniam Agrippinam agentem, adoptavit & successorem propter insignes virtutes nominavit. Tandem, postquam imperio præfuisset annum unum, menses quatuor, dies novem, cum febre colluctatus extinctus est. Defuncto Senatus hunc honorem habuit, ut exuvias ipsius Augusti monumento inferri jusserit. Symbolum huic Imperatori assignatur: Mens bona regnum possidet. Benevolentiam nimirum subditorum, non metu, cujus comes individuus est odium, regnum suum tanquam præsidio firmissimo voluit munitum. Justitia enim & beneficentia Principis parit benevolentiam multitudinis, benevolentia caritatem, caritas securitatem, securitas imperii diuturnitatem. Vice versâ injustitia & tyrannis metum, metus odium, odium insidias, insidiae interitum tandem progignunt.

STATUS ECCLESIAE SUB IMPERATORIBUS PRIMAE CENTURIAE.

Quantumvis Johannes Baptista, utpote Propheta simul & Evangelista, qui Christum venturum prædixit & præsentem digito monstravit, non incongruè limes V. & N. T. appelletur, ex isto forsitan Salvatoris: Lex & Prophetae usque ad Johannem; tamen, cum vix semestri spacio Salvatore nostrum ætatis ratione anteverterit, ab hoc merito N. T. adeoque hujus historiae facimus initium. Viam nobis præit Angelus concionis suae natalitiae ad Pastores exordio latissimo Luc. 2. *Ἰδὲ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν*, id est, Evangelium in strictissimo significato pro concione de Christo in carne exhibito, quod est Novi Test. tantum, vobis annuncio, natum sc. & in lucem editum esse toties in V. T. promissum & tot votis piorum desideratum Messiam. Quod Angelus uno verbo, pluribus Paulus

Ius Act. 13. exprimit: *Ἡμεῖς ὑμῖν εὐαγγελίζομεθα τὴν ἐπαγγελίαν πρὸς τοὺς Πατέρας γενομένην*, id est, nos vobis annunciamus actu completam promissionem Patribus factam. Fuisse quidem Evangelium etiam sub V. T. id est, statu Ecclesiae ante Christum exhibitum, quatenus sc. opponitur legi, tanquam doctrina de gratuita peccatorum remissione per Christum, (quo nomine prima promissio, Protoplastis in Paradiso facta, *πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν* dicitur:) Sed quatenus opponitur *τῇ ἐπαγγελίᾳ*, quæ est concio de Christo exhibendo, & denotat concionem de Christo exhibito, est doctrina N. T. propria. Ex oppositione judicandum de acceptione hujus vocabuli. Afferatur & locus Rom. 1. v. 1. Quod verò non statim post lapsum, sed demum in plenitudine temporis DEUS exhibere voluerit hunc mundi Salvatorem, rationes à priori scimus nullas; sed voluntatem facientis totam facti rationem putamus. A posteriori tamen ratio una, vel altera potest afferri, ut sc. expectata diu staret gratia, & iugo legis ceremonialis pressi Judæi eò anxius ad Messiam adspirarent. Sententiam quorundam Scholasticorum, Pontificiorum, Photinianorum & Andreæ Osiandri, Filium DEI, quantumvis homo non peccasset, in carnem venturum, cum redemptionis negotio jugulum indirectè petat, suis autoribus remittimus. Scriptura nullum alium finem adventus Christi in carnem assignat, quam redemptionem generis humani, Matth. 18. Venit filius hominis, salvare quod perierat. 1. Tim. 1. Certus est sermo. Tolle morbos, tolle vulnera, nec erit medicinæ causa. Tempus nativitatis Messiae quod concernit, nec in anno, nec mense Chronologi amicas manus jungunt, sed variis inter se modis scinduntur. Annum quod concernit, in excessu peccant Ecclesiae orientales, Interpretes LXX. secutæ, ponentes calculum justo majorem, qui excurrat usque ad quintum millenarium. Illi siquidem Interpp. ætates Patrum & ante & post diluvium aliquot annorum centuriis augent v. g. quando in Hebræo Adam dicitur genuisse Sethum, cum esset annorum 130. Interpp. isti ponunt annos 230, & ita conseqq. Rabbinī verò peccantes in defectu ponunt numerum justo minorem, tum propter historiæ Græcæ & Persicæ ignorantiam, tum propter Christianæ religionis odium, quo conantur efficere, ut 70. septimanarum finem vel tempora Christi

Ita Scriptura
ipsa nobis se-
riem anno-
rum suppedi-
tat, exceptis
paucis.

anticipent, vel longius protrahant, & ita Christum honore Messiae spolient. Utut verò ex Orthodoxis non pauci annum nativita-
tis Christi à condito mundo velint 3963. cur tamen cum ele-
gantioribus & accuratioribus Chronologis qvadamtenus ab iis-
dem deflectamus, & annum istum statuamus 3947. rationibus ad-
ducimur sequentibus. A creatione mundi ad finem usque diluvii,
computatis & collatis annis Patriarcharum, numerantur anni 1657.
Gen. 7. v. 11. à diluvio usque ad vocationem Abrahami 366. Gen.
12. v. 4. à vocatione Abrahami usque ad exitum Israëitarum ex
Ægypto 430. Ex. 12. v. 40. Gal. 3. v. 17. ab exitu ex Ægypto usque ad
ædificationem templi primi 480. 1. Reg. 6. v. 1. ab ædificatione
templi primi usque ad mortem Salomonis 37. 1. Reg. 6. v. 1. & 1. Reg.
11. v. 34. à morte Salomonis usque ad primi templi excidium 390.
Ezech. 4. v. 5. qvi anni dicuntur iniquitatis, & inchoantur ab eo
tempore, qvo Jeroboam cultum vitulinum instituit, ab excidio
templi primi, subtractis decem annis, cùm à captivitate Jechoniae
potius faciendum sit computationis initium Jer. 24. v. 5. 6. 7. 8. 9. 11.
ad finem captivitatis Babyl. 70. c. Jer. 29. v. 16. 17. 18. 19. à fine capti-
vitatis ad initium 70. septimanarum, qvæ inchoantur anno secundo
Darii nothi 108. ab initio 70. septimanarum usque ad finem illa-
rum 490. anni, qvorum terminus (quantumvis hîc discrepent
nonnulli) excidium populi Judaici & Urbis sanctæ Dan. 9. v. 24.
Subtractis itaqve 72. annis à nato Christo usque ad destructionem
Urbis & templi secundi exurgunt 3947. anni. *ὅτι ἐξ ἐκείνης ἡμέρας ἡ πόλις ἔρημος ἔσται.*
Nec minus circa mensem nativitatis Dominicæ sententiarum di-
vortium licet invenire. Inolevit quidem vetus opinio, Christum
25. Decembris natum esse, qvo die natalis Salvatoris hucusque per
1200. ferè annos celebratur in Ecclesia. Sed, si rationes qværas,
non sunt tam prægnantes, ut omnes arietes diversum sentientium
sustinere qveant. Quod enim affertur ex Lucæ c. 1. de conceptione
Johannis Baptistæ (unde ad ipsam Salvatoris nativitatem collectio
facilis est, cùm dicente Angelo Luc. 1. Elisabetha circa tempus con-
ceptionis Messiae 6. menses uterum gesserit) illam factam esse
mense Octobri, propterea qvòd Pontifex Maximus apud Judæos
solus & semel tantum in anno sanctum sanctorum ingressus sit, id-
qve in festo expiationis mensis septimi (ab initio anni Ecclesiastici
facto

facto computationis termino) die decimo Lev. 16. v. 29. id ipsum ex visceribus textus refutari potest. Angelus quippe non in sancto sanctorum, sed extra illud apparuit Zachariæ. Siquidem altare thymiamatis, ad cuius dextram Angelus stetit Lucæ 1. v. 11. fuit extra velum Ex. 30. v. 6. nec Zacharias fuit Pontifex summus, sed unus ex 24. ordinibus à Davide institutis 1. Chr. 23. v. 27. qui suam habuit ephemeriam Lucæ 1. v. 9. & completis 7. officii sui diebus domum repetiit Lucæ 1. v. 9. quæ omnia in summum Pontificem non quadrant. Alii, qui funem ducunt inter Chronologos citiores, nativitatis mensem dicunt esse Septembrem, rationes depromentes partim ex ordine Sacerdotalium functionum 1. Par. 23. v. 27. Lucæ 1. v. 11. à temporibus Maccabæorum post instauratum cultum divinum non interrupto, partim ex verbis Joh. c. 1. v. 14. quod Verbum caro factum ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν id est habitavit nobiscum in tabernaculis (quâ ratione festum nativitatis tertio Judæorum festo, quod tabernaculorum erat, quantum ad tempus correspondebit) partim ex eo, quod Pastores noctu excubias super gregem agere potuerint Lucæ 2. v. 8. Regerunt quidem nonnulli, Palæstinam ad zonam torridam propius accessisse, quàm regiones nostræ septentrionales, sed tanti non est, cum etiam circa æquinoctium vernum adversus injurias frigoris focum instruere coacti fuerint Judæi, docente id passionis historiâ Johann. 18. vers. 18. Paucis ita habendum: Cum in prioribus duobus seculis tantum festum Paschatos & Pentecostes à Christianis primitivæ Ecclesiæ ex Christiana libertate celebrarentur, accessit tandem adhuc ante tempora Chrysostomi & Augustini, qui vixerunt post decurrentem & excurrentem centuriam quartam & quintam, festum nativitatis Christi quantum ad 25. Decemb. ex συγκαταβάσει forsan Christianorum cum Ethnicis. Ut enim Christiani cōcitiùs & opportunius festa Ethnicorum abrogarent, quibus inhærebant tenacissimè, loco festi Ethnici, censente Casaubono, Johannis Baptistæ post Solstitium æstivum instituerunt, quod post se traxit, tanquam catenæ initium suas ansulas, festum conceptionis & nativitatis Christi. Si enim de conceptione Johannis Baptistæ constaret, de conceptione & nativitate Salvatoris & vice versâ, facem prælucente Scripturâ, res nobis esset in aprico. Statum Reipublicæ

blicæ & Ecclesiæ Judaicæ tempore nativitatis Christi quod attinet, utrumque satis exulceratum fuisse sciendum. Cum enim à Judæis adversus hostes in Palæstinam attracti Romani rerum potirentur, (qui solet eventus esse auxiliorum externorum;) Julius Cæsar, primus Romanorum Monarcha, circa gubernationis suæ initium Antipatrem Idumæum, Herodis infanticidæ parentem, Judæis Præsidem constituit. Hic cum sexennium ferè nomine Imperatoris injunctorum fategisset, filius ipsius Herodes, cognomento Magnus, (postquam egressus è Curia, inter Antonium & Augustum medius, præcedentibus consulibus Domitio Calvino & Asinio Pollione, comitantibus reliquis Magistratibus & Senatoribus in Capitolium ad sacrificium fuisset deductus,) à Romanis Rex Judææ appellatus in officio Patri suffectus est. Hierosolymis armatâ manu expugnatis, multa tyrannidis non vestigia, sed specimina signatissima edidit. Jugi quidem impatientes Judæi fræna mordere, seqve in libertatem asserere cœperunt; sed ausus isti, multo sanguine redimendi, magno ipsis constitere. Herodes siquidem, de quorum conatibus ipsi subolebat tantum, ferro statim sustulit, ut ne propriis quidem tribus filiis, nec Uxori Mariamne, nec Socru Alexandræ pepercerit. Unde Augustum Imperatorem dixisse ferunt: Se malle porcum Herodis esse, (utpote à ejus carne tanquam Proselytus abstineret,) quam filium. Interim tamen ut tyrannidi cerussam & purpurissum obduceret, templum Hierosolymitanum tam quoad longitudinem, quam latitudinem, ut magnitudo ipsius corresponderet magnitudini templi Salomonæi, sumtibus immensis amplificavit & exornavit, decimo sexto ante Christum natum anno faciens operarum initium. Huc respexisse Judæos quæstione suâ Joh. 2. v. 20. Quadraginta sex annis extructum est templum hoc, & tu intra triduum eriges illud? ex collatione historiæ Evangelicæ cum profana patet. Si enim sedecim istis annis ante Christum natum alios triginta superadjicias

(prout

Fuit hic Rex quasi Vasallus Romanorum. Regnum in Terrarchias ab Augusto divisum fuit, ita ut Herodes Antipas & Philippus (post obitum Herodis magni) singulas acciperent: Archelaus vero binas. Calv. p. 407. ex Josepho. Post relegatum Archelaum (anno à C. n. 9.) Quirinus censum agit in Judæa, bonaq; Archelai in fiscum redigit & Judæam provincinæ Syriæ attribuit.

Calv. p. 409.

Fratres Arche-

lai Antipas & Philippus, quod in provinciis suis manerent, urbes in honorem Augusti condunt, Cæsaream Philippi & Bethsaidam, quæ Juliada fuit appellata. Calv. p. 410. Agrippa filius fuit Aristobuli, & successit patruo Antipæ percussus ab Angelo Dni. Hic filium reliquit Agrippam Junioem, qui vixit usq; ad excidii Hierosolymitani tempora. Versus differ, Ascalonita necat pueros, Antipa Johannem, Agrippa Jacobum claudens in carcere Petrum.

(prout Christus à Johanne baptizatus fuit annorum ferè 30. Lucæ 3. v. 23.) usque ad initium ministerii Christi 46. anni exinde facile resultabunt. Statum Ecclesiæ Judaicæ quod concernit, sub tertia, quæ Græcorum erat, Monarchiâ, variis bellis dilaceratâ & permutationibus Ethnicorum collutulatâ Judæâ, sectæ aliquot innotescere cœperunt. Nominantur autem illarum præprimis tres, Pharise-
orum, Sadducæorum & Essæorum. Phariseorum ab exponendo
nomen habebat, quòd sectæ huic addicti fuerint interpretes Scri-
pturarum, quantumvis sint, qui à segregatione potius, quòd à re-
liquo populo sese exemerint, dictos velint.

à rad: פְּרִישִׁי

ab hac rad.

quoque est
Schemham-
phorasch.

Metaphora

quibusdam

desumpta vide-

tur à sacrifici-

orum divisio-

nibus, secun-

dum præce-

pta divinitus

sancta, insti-

tuendis,

Hi doctrinam legis & Evangelii, susque deque habentes τὸ ὅ-
σοι τοῦ εὐαγγελίου ab Apostolo nobis commendatum, in unam massam
confuderunt: externam saltem obedientiam, vel ad minimum
motus internos proæreticos lege præcipi: disciplinâ istâ externâ
justitiam coram Deo impetrari: Sacrificia ex opere operato gra-
tiam mereri docuerunt.

Variis ceremoniis jejuniorum, lotionum, decimarum, quas
ad res etiam vilissimas & abjectissimas, utpote menthum & cumi-

num, extendebant, doctrinam obruebant, & ita, nucleo spreto, pu-

taminibus vescebantur. Purioris doctrinæ de Messia persona & of-

ficio jacturam fecerant. Siquidem divinam ejus naturam ignora-

bant; ipsum verò pro peccatis humani generis, ut satisfaceret justi-

tiæ DEI, victimam futurum, χεῖρὶν τε ποσίην τε impugnabant. Cum

Chiliaistis, qui postmodum sequebantur, & adhuc hodie supersunt, to-

Messiam mille annos in hoc mundo, lege Mosaicâ gentibus impo-

sitâ, victurum & regnaturum esse, Judæos verò futuros rerum Do-

minos trecentorum, aut quadringentorum annorum longævus,

aureumque seculum in terris oriturum (cùm tamen colossi Danie-

litici pedes non aurei, sed fictiles, nec ipse colossus inversus, sed ere-

VVeigeliu, ut

omnes defini-

tionem & divi-

siones rejici-

at, vitiosè

scribit orto-

tomini.

Inde κυμνω-

πείσιν,

Dieser Colos-

sus gehet ih-

nen auff dem

guldnen

Kopffe,

nomine

פְּרִישִׁי

Πρὸς τὸν αὐ-
 ελόντα τὰς
 δεχάς, ὅς
 ἐπὶ λόγῳ

Quid de com-
 munionē bo-
 norum senti-
 endum.

Hæc verba:
 Ἄυτη ἡ δὲ πο-
 λευὴ πρὸς αὐ-
 τὴν ἐγένετο
 quidam, ob-
 servatâ phra-
 Hebraicâ, ita
 explicant:
 Hæc descri-
 ptio prior fa-
 cta fuit, quâ
 Cyrenius tie-
 ret Præses Sy-
 riæ.

teuchum Mosaicam Prophetas reliquos posthabuerunt. Unde Christus, resurrectionem mortuorum adversus Sadducæos probaturus, (ut in uno principio disputantes convenirent, & idem ar-

mamentarium telis utrumque instrueret, ex dicto Moſis Ex. 3. v. 6. Ego sum DEUS Abraham, DEUS Isaac & DEUS Jacob; senten-
 tiam suam adstruit, cum ex reliquis V. T. libris testimonia longè
 clariora peti potuissent. Hinc & inter ipsos ac Phariseos conten-

tionum ferra magis magisque reciprocabatur, crebrisque seditio-
 nibus in gubernatione tomes suggerebatur. Angelos & animas
 hominum post mortem superstites, nec non corporum resuscita-
 tionem, Epicuri de grege porcis non abſimiles, negabant, legi verò
 propter tranquillitatem hujus vitæ & ad evitandas pœnas obedi-
 tiam præstandam dicebant. Essæi ab operibus cognominati, con-

tentionibus & rixis aliarum sectarum non leviter offensi, vitæ ge-
 nus quietum, à curis & ambitu remotum elegerunt. Ad loca ni-
 mirum hortis balsami & palmarum vicina secessum facientes rem
 Medicam, inprimis botanicam exercuerunt, suisque officiis &
 benevolentiam singulari quamplurimos sibi devinxerunt. Certas

diei partes precibus, lectionibus, laboribus, cibo & potui assigna-
 runt. Bona sua in commune conferentes non paucorum, qui-
 bus ad pulvisculum res redacta erat, egestatem sublevârunt. Et,

quod inprimis meretur laudem, ægrotantibus & moribundis suis
 officiis, re præsertim Medicâ, præstò fuerunt. Sub hoc itaque Rei-
 publicæ utriusque statu, anno sc. imperii Augusti 42. regis pro-
 clamations Herodis 33. plenæ regiminis 30. clauso Jani templo, pa-
 ceque per universum orbem Romanorum jurisdictioni subjectum
 constitutâ, Christus in hunc mundum natus est.

Genealogiam ipsius, quâ nobiliorem historiarum monumen-
 ta non suppeditant, utpote per tot millenarios annorum continua-
 tam, & Matthæus & Lucas texunt, verum primâ fronte toto, quod
 ajunt, cœlo dissidentes. Quantumvis enim usque ad Davidem

inter se concordent; postmodum tamen bifurcantur, Matthæo ex
 Salomone, Lucâ verò ex Nathane genus Messiae derivante. Quæ
 causa fuit, ut Julianus Apostata totam historiam Evangelicam er-
 rorum insimulaverit, ipsiusque autoritati non parum detraxerit.

Verum enim verò, re altius expensâ, divergium istud apparens
 nullo

nullo negotio conciliari potest & componi. Matthæus enim textit genealogiam Josephi, Patris Christi putatitii, per Salomonis familiam regalem: Lucas Mariæ per Nathanis familiam ducalem, quorum uterque fuit filius Davidis. Et cum defecisset stirps regia post deportationem Babylonicam, ad Nathanis posteros, quantumvis non regiâ, sed ducali dignitate fulgentes, fasces devenerunt. Quod verò DEUS per Ezechielem minitetur, se coronam unâ cum cidari ablaturum, Ezech. c. 21. v. 27. ad Salomonis posteros i. e. ad Reges & Duces, ex lumbis Salomonis prodeuntes, est restringendum. At cui bono, dicis, Christi natales per familiam Josephi ducuntur, cum non fuerit Pater naturæ, sed curæ. Sunt, qui tribules tantum invicem contraxisse matrimonia respondent, & ita, cognita tribu Josephi, Mariæ quoque tribum cognosci putant; verum cum hæc ratio (præsertim ratione tribus Regiæ & Sacerdotalis,) non sit ἀνένσαλον, alii magis appositè respondent, quod Matthæo res fuerit cum homine Judæo. Posito enim, Josephum fuisse Patrem Christi naturalem; tamen & hæc ratione Christus esset ex lumbis Davidis, nec evacuata fuisset promissio Patriarchis facta. Quod verò Lucas mentionem nullam Mariæ faciat, sed Josephum substituat, sententiam nostram non infringit, quia mulierum genealogias texere, ubi stirps non deficeret, apud Judæos prorsus erat insolens. Nam secundum tritum istud: *σύλοι γὰρ οἰκων εἰσι παῖδες ἀρσενες* i. e. fulcra familiarum sunt masculi. Per filium itaque Gener, per Eli Eliachim, sive Joachim intelligitur Luc. 3. vers. 23. Ut verò σύννομος habeatur curriculum vitæ Salvatoris, sciendum ex historia Evangelica, Christum Nazarethi (unde & Nazareus à loco conceptionis, & Nasareus, id est, desponsatus DEO, à magno voto, quod pro redemptione generis humani conceperat, jure vocari potest;) in utero Mariæ Virginis absque virili semine obumbratione Spiritus S. fuisse conceptum. Non quod Spiritus S. fuerit Christi Pater, sed quod massam istam, ex qua λόγος æternus templum sibi constructurus erat, ab omni peccati labe & tæbe purgaverit. In lucem verò, postquam Maria 9. menses gessisset uterum, editus est Bethlehemi, tempore descriptionis magnæ secundum vaticinium Prophetæ Michæ c. 5. v. 1. in summa paupertate, ut vix haberet, quò caput reclinaret. Primogenitus Mariæ dicitur

Augustus Cæsar, cum brevitarium orbis terrarum institueret,

quod fuit omnium virum in toto Imperio, Judæam etiam hoc anno, quo Christus natus fuit, descripsit, etsi provincia non esset, sed sub Herode

Rege. Missus autem est Quirinus post 9. annos in Syriam, post relegatum Archelaum, & Judæam totam redegit in Provinciam. Calvis.

P. 404.

Magorum ad-
ventus quan-
do acciderit,
nullibi expri-
mitur; vix ta-
men verifimi-
le est, eos ante
purificatio-
nem advenis-
se. Calvis.

Jesus Christus
Filius Dei ba-
ptizatur à Jo-
hanne, ut Epi-
phanus & alii
Antiquiores
tradunt, die 6.
Jan. Recentio-
res putant, id

non respectu fratrum succedentium, quasi Maria plures postmo-
dum enixa fuisset liberos, qui fuit Helvidii error; sed respectu an-
tecedentium, quod ipsum nullus anteverterit. Hinc Unigeniti
quoque veniunt in censum primigenitorum, utpote qui matricem
primi aperuissent, legique primogenitorum subjiciuntur. Post
præterlapsum octiduum circumcilus, ipsique nomen Jesu fuit im-
positum. Utut verò secundum Es. vaticinium dicendus esset Ema-
nuel; tamen hoc nomen, ut & alia plura saltem quoad rem, nomen
verò JESU quoad peculiarem impositionem, quo etiam in conver-
satione quotidiana distinctus fuit ab aliis, sustinuit. Ab Herode in-
fanticida profugus in Ægyptum aliquandiu concessit, ab exilio ve-
rò redux Nazaretham reversus est, ubi Parentibus subditus factus
in suis ipsos operibus sublevavit, prout etiam *τέκτων*, id est, faber
à Judæis fuit cognominatus. Duodecimo ætatis anno Hieroso-
lymam ad festum paschatos cum Parentibus adscendit, ibique cum
Doctoribus de summis fidei articulis conferens inhabitantis divi-
næ majestatis radios elucescere passus est. Trigesimum verò cum
attigisset annum, sub imperio Tiberii & quidem anno 15, à Johan-
ne baptizatus, à Spiritu S. in desertum abductus, à Diabolo tenta-
tus officium suum aggressus est. Formam ejus externam descri-
bit Nicephorus verbis seqq. Ut ex antiquis descriptionibus accepi-
mus, figura Christi talis fuit. Formosa corporis species fuit: statura
7. spithamas excessit: capillum habuit non nihil flavescens, non
densum & in extrema parte aliquantulum crispum: nigra superci-
lia, non multum curva, nec sine intervallo: Fulvos oculos, qui no-
minantur Charopi, non lusciosos, nullâ deformitate insignes, non
vagabundos: naso erecto, barbâ flavâ, non proluxa: capilli capi-
tis nunquam novaculâ, vel ullius hominis manu fuerunt tonsi:
Collum leviter fuit inflexum, ne prorsus erectus incederet: Color
faciei subfuscus, tritico similis: facies non rotunda, sed qualis fuit
matris, aliquantulum demissa, paululum rubescens. Vultus ipse si-
gnificat hominem intelligentem & mores graves & placidos & ab
iracundia prorsus alienos. Omnino similis erat purissimæ matri
suz. Hactenus Nic. Circa tempus Ministerii, & ita circa tempus pas-
sionis & ætatis Christi non omnes amicas manus jungunt. Sunt, qui
saltem unicum annu ipsius Ministerio tribuunt, propterea quod se
annum

annum Domini acceptum prædicare fassus sit, Luc. 4. v. 19. & quod accidisse in festo Expiationis die 10. mensis Tisri, anni superioris, qui incidit in d. 18. Sept. f. 7. decem diebus postquam Johannes Baptismum inchoasset: propterea quod eo die hircus, qui peccata populi Israelitici portabat in desertum deducebatur, quemadmodum & Christus statim post bapt. in desertum abductus est: & quod is dies ferè incidere in diem natiuitatis Christi, quo annum ætatis 30. expleverat, Calv. p. 420.

Matthæus, Marcus & Lucas unius duntaxat paschatos, sub quo passus, mortuus fuerit ac resurrexerit, mentionem injiciant. Verum enim verò hanc opinionem à recto veritatis tramite non parùm deflectere, ad oculum ostendit Johannes Evangelista, in comparatione ad reliquos Lutheri calculo Coryphæus & Antesignanus, qui pascha non unum, sed plura in historia sua Evangelica nobis sistit. Quod verò ex Luca de Anno Domini recepto profertur, sciendum, phrasin istam non de tempore, quamdiu Christus prædicaverit, sed de objecto, quidnam Christus prædicaverit, exaudiendam esse. Deinde vocab. anni h. l. non de spacio annuo, sed in genere de tempore prædicationis Evangelicæ accipitur. Vocat autem Salvator istiusmodi tempus annum, ut ostendat, Jubilæum Judæorum annum Jubilæi hujus spiritualis, in quo contriti corde sanantur, captivi liberantur, & contracti per remissionem peccatorum emittuntur, fuisse typum. Unicum illud pascha quod attinet, cujus Matthæus, Marcus & Lucas, ultimum ministerii Christi annum potissimum describentes, meminere, illius expressa mentio reliqua paschata implicite notata non tollit, nec aliquorum pertinacia in errore suo, mordicus propugnando, Johannis Evangelistæ autoritati vel hilum detrahit. Sunt, qui trium annorum spacio ministerium Christi describunt, & ita 31. ætatis anno passum docent, propterea quod 3. saltem paschata notentur à Johanne Evangelista, primum Joh. 2. v. 13. post miraculum in Cana editum: secundum Joh. 6. v. 4. post miraculum 5. panum: tertium, sub quo passus est Joh. 19. v. 14. Sunt, qui adhuc quartum adjiciunt, & rectius, generali vocabulo festi Judæorum descriptum Joh. 5. v. 1. quæ etiam Chemnitii, Meisneri & plerorumque hodie Theologorum est sententia. Quantumvis non desint ex Chronologis citerioribus, qui etiam quintum ex historia Evangelica Johannis eruere satagant. Hæc itaque temporis intercapedine Salvator noster, *ὡς ἐξ ὁρίαν ἔχων*, docuit, legem à fermento Phariseorum, corruptelis sc. circa Maccabæorum tempora intro ductis, perpurgavit, peccatores pœnitentes concionibus Evangelicis erexit, suamque doctrinam stupendis miraculis (ut ne mundus quidem, si monumentis historiarum omnia fuissent consignata, ea posset capere Joh. 6. 21. v. 25.) pro conditione doctrinæ & regni

regni sui gratiosis, veluti sigillis omni exceptione majoribus, & velut aureis bullis, munivit. Utut verò tota ipsius vita nihil aliud fuerit, quàm passio continua, cum collectis vixerit eleemosynis, Joh. 12. v. 6. signumque contradictionis habitus fuerit ab omnibus, Luc. 2. v. 34. κατ' ἐξοχήν tamen ultimus vitae tractus hoc nomine venire potest.

Tiberius statim post mortem Augusti Valerium Gratum in Judæam miserat, ut succederet Annio Rufo, qui statim primo anno Annianum movit Pontificatu, eumque dedit Ismaeli, inde & hoc dejecto eundem dedit Eleasaro & hoc dejecto, successorem illi dicit Simonem, quem etiam hoc anno dejecit, & substituit Josephum, qui Caiphas vocabatur, eratque Gener Anani. Calv. p. 415. Sic lingua aurea i. e. fibula aurea. Plus valet testis oculatus unus, quàm auriti 10. Judæi Christiani primum

A proprio enim discipulo proditus, à Judæis captus, vinctus, accusatus, depalmatus, à Pilato flagellatus, coronatus, in crucem tandem (abominandum gentilibus supplicium) fuit actus. Post triduum verò vitæ restitutus & cum discipulis 40. dierum spacio conversatus, in cœlum vivus sublatus, & ad dextram Patris, unde ad judicium venturus est, fuit collocatus. Vocaverat DEUS omnes homines ad regnum suum in Adamo, & post diluvium in Noacho; verum cum piorum Patriarcharum posterii, colonias per orbem terrarum ducentes, cum loco religionem quoque mutarent, certum populum, Abrahamæ sc. posteritatem, in peculium sibi elegit. Ut verò magnalia DEI, de Jesu Christo passo, mortuo, resuscitato & ad dextram Patris exaltato, per totum terrarum orbem diffunderentur, Spiritus S. sub forma lingvarum ignitarum, sive per hebraismum flammaram, apparens in festo Pentecostes Apostolos, præelectos testes qui Verbum vitæ oculis usurpaverant & manibus contrectaverant, variis lingvis ex alto instruxit, & hæc ratione dispendium, per γλωττοσύγχησιν Babylonicam in Ecclesiam introductum, resarsit. Ita pariete intergerino, Judæos & gentiles discernente, per prædicationem Evangelii diruto, factus est unus Pastor & unum ovile. Quorsum etiam non pauci ex Theologis elegantioribus Apostolum respexisse volunt, quando Jesum Christum (qui tamen aliàs totum fundamentum reale, non partem tantum suæ suppediat Ecclesiæ,) lapidem vocat angularem. Quemadmodum enim in lapide angulari duo parietes, ad se invicem inclinantes, coagmentantur: Ita in Christo Judæi & gentiles, antea non parum dissidentes, congregantur & unus sub uno capite fiunt populus. Quod si verò ullibi mira DEI συγκατάβασις & condescensus cum hominibus apparet, in Ecclesiæ suæ per verbum scriptum informatione solstitiali, quod ajunt, solis radio clariùs elucescit. Vetus Testamentum conscribi voluit lingvâ Hebr. quæ omnium antiquissima, & priusquam

quam confunderentur lingvæ, ferè humana. Novum Testamentum conscribi voluit non Hebraicâ, (qvæ in familia Ebri & ita inter Judæos sarta tecta remansit,) sed græcâ, qvæ tum temporis erat diffusissima & cum gentilium convertendorum commodo maximè conjuncta. Propagabantur enim lingvæ unâ cum Monarchiis, & cum Græca post Alexandri M. tempora fimbrias suas per Europam, Asiam & Africam dilatâset, à plurimis excolebatur populis. Unde & Paulus omnes gentes, sub cœlo agentes, in Judæos & Græcos (locutione Synecdochicâ) dividit, & Cicero in oratione pro Archia, Græca ubivis terrarum legi, Latinam verò lingvam suis finibus exiguis circumscriptam dicit. Et licet postmodum Romani rerum potirentur; orientales tamen lingvam latinam, quam barbaram & parùm cultam præ sua putabant, non recipiebant. Hinc etiam est, quod Evangelistæ & Apostoli, non rarò ex V. T. citantes testimonia, LXX. Interpp. sequantur, etiamsi quoad verba non parùm à fontibus deflectant, propterea quòd Græca V. T. versio gentilium manibus passim terebatur. Sunt quidem ex Patribus & Pontificiis complures, qui Evangelium Matthæi hebraicè ab Autore conscriptum putant. Sed rationibus non ficulneis contrarium asserentibus refutari possunt. Præterquam enim quòd Hebraica vocabula in Matthæo explicentur, (nulla verò lingua seipsam explicet;) loca V. T. ex Interpp. LXX. virali adducantur, codex ille nulpiam extet, (quo ipso providentia divina periclitaretur, qvæ passa fuisset textum originalem interire,) stylus idem sit Matthæi & Marci Epitomatoris, sententia hæc ex traditionibus, quarum studiosissimus fuit Papias, suam trahit originem. Autoritates si forsan obji- ciuntur, autoritatibus autoritates possunt opponi, nec quilibet lapis albus est adorandus. Paraphrasin Syriacam quod attinet, non desunt quidem, qui Marcum istius volunt Autorem: Sed cum adhuc de antiquitate hujus versionis (cum superiore demum seculo lucem adspexerit,) inter Philologos non infimæ cavæ protrahatur contentionis serra, certè quippiam hîc statuere nolumus; sed honorem, qui versionis debetur, quòd non sit infallibilis, sed saltem probabilis, ipsi tribuimus.

Inter discipulos Christi Petrus, Jacobus & Johannes, quos duos Christus vocavit filios fulminis, & peculiaribus actibus, utpote resuscitationi

sua bona habebant communia. Romæ Christianos res proprias habuisse, patet ex epistola ad Rom. 12. 1. Cor. 6. Gal. 8. Eph. 4. Phil. 4. Coloss. 4. 1. Thess. 2. 2. Thess. 3. Id quod etiam aliæ Ecclesiæ fecerunt, ut patet ex 1. Tim. 6. 1. Joh. 3. Heb. 10. Jac. 2. Romana Ecclesia reliquis semper fuit ditior, Hodie est mihi xo barbara. Matth. 1. voc. Emanuelis. Matth. 27. Eli, Eli. Matth. 4. Multas tamen Marcus habet circumstantias & peculiare historias, quæ non extant apud Matthæum. De Papia vide Hunniū in loco de Ecclesia. Lucas Evangelium suum scripsisse dicitur quindecimo annò post ascensionem Christi. Calv. p. 435. ex Eusebio.

tationi filiae Jairi, suae glorificationi & agoni adhibuerat, ob prae-
 gativas quasdam personales eminent. Unde etiam ex pacto cum
 reliquis Apostolis, etiamsi de jure in toto terrarum orbe, tanquam
 Apostoli ad nullum certum locum alligati, Evangelium docere
 potuissent, inter circumcisos ministerio functi sunt, & à Paulo ad
 Gal. 2. columnae vocantur. Prærogativæ personales in Petro se-
 nium, zelus & quod os fuerit Apostolorum: in Jacobo & Johan-
 ne cum Salvatore consanguinitas & amor tenerior notantur.
 Quod verò Pontificii Petrum primum velint Romanum Pontifi-
 cem, qui 25. annorum spacio cathedram, quam vocant, Apostolicam
 occupaverit, ab eoque Pontifices successionē continuā (quantum-
 vis non rarò interruptā,) in hunc usque diem tanquam ansulas in
 catena deducant, credant qui cæcā ducuntur obedientiā & fide
 pascuntur carbonariā, non qui ex sacris literis & historiarum mo-
 numentis aliud sunt edocti. Tantum enim abest, ut Petrus per 25.
 annos Episcopus fuerit Romanus, ut etiam ex mente quorundam
 Romam nunquam viderit. Posito autem, Romæ aliquando fuisse
 Petrum; prior tamen opinio, pro qua tanquam pro aris & focis pu-
 gnant Pontificii, multis ex Scriptura petitis rationibus everti potest.
 Si consulimus *πρᾶξι ἀπόστολων* Lucæ, in quo præcipuorum Aposto-
 lorum res gestæ sunt consignatæ, nec volam nec vestigium quidem
 de hoc primatu & Episcopatu Petri reperimus: quin potius, si Pau-
 linas adjungimus epistolas, contrarium ejusdem cœlo, quod ajunt,
 ludo clariùs apparet. Petrum ex pacto cum Paulo, postquam sibi-
 met invicem fraternitatis dedissent dextras, fuisse Apostolum cir-
 cumcisorum, ex Epistola ad Gal. c. 2. v. 9. suprâ diximus. Paulus in-
 super Romam & Româ scribens, ubi salutandorum & salutantium
 prolixum texit catalogum, de Petro Apostolorum Principe ne gry
 quidem habet. Adde quod Paulus in prima sua defensione se so-
 lum relictum dicat 2. Tim. 4. v. 16. postmodum Aristarchi, Marci
 Justi, & Lucæ meminit, quos solos suos vocat adjutores Coloss. 4.
 v. 11. & 2. Tim. 4. v. 11. Factum autem id circa catastrophē vitæ Pau-
 linæ, cum jam Neroni sistendus & martyrio coronandus esset.

Quod

Petrus & Pau-
 lus in persecu-
 tione Neronia
 na post C. n.
 anno 64. vidē-
 tur martyrio
 coronati quo-

rum tamen Martyrium à Scriptoribus in seqq. annos dilatum est, ut Petro 25.
 annos sui Pontificatus, ceu sibi persvaserunt, dari possent. Quod tamen sal-
 vis actis Apostolicis nunquam conficere poterunt, Calv.

Quod si Petrus tunc Romæ fuisset, quem unâ cum Paulo ultimo affectum supplicio volunt Pontificii, non Apostoli, (ne dicam Apostolorum Principis,) sed Apostata partes in se suscepisset. Silentio involvo, quod Paulus Petrum accessurus quarto post conversionem suam anno Act. 9. v. 26. Gal. 1. v. 18. & iterum elapsis 14. annis Gal. 2. v. 1. & sic 18. post ascensionem Domini anno, non Romam, sed Hierosolymam profectus fuerit. Quod verò Bellarminus Petrum ivisse & statim rediisse dicat, nullius titivillitii est, ut ejusmodi conoras nugas recitasse sit refutasse. Nec Chronologia cum hoc Episcopatu Petri 25. annorum congruit. Si enim exigantur anni Episcopatus Petri ad annos Imperatorum, sub quibus vixit, & postmodum cum ipsius Petri actionibus conferantur, calculus justo erit minor. Passus est Salvator noster anno Tiberii 18. quâ cum, notante Svetonio, ad gubernacula federit 23. annis, supererunt post passionem Dni. ex Tiberii imperio anni 5. Tiberio successit Caligula, qui cum imperio fuit triennio: Caligulam excepit Claudius 13. annorum Imperator: Claudius lampada tradidit Neroni, sub cujus anno 2. Petrus cruci creditur affixus. Quod si colligantur in unam summam hi anni, à passione Dni. ad mortem Petri, anni 23. non plures erunt interjecti. Qua ratione itaque 25. annorum spacio cathedræ Romanæ præfuit? Mirum præterea sententiarum divergium inter Historicos quoad primi seculi Episcopos Romanos (unde fides historica circa successionem perpetuam & infallibilem Pontificum Romanorum non parùm titubare cogitur,) apud Autores tam veteres, quàm recentiores occurrit. Platina, Sabellicus, Epiphanius, Nauclerus hoc ordine collocant, ut Petrum Linus, Cletus, Clemens, Anacletus fuerint insecuti. Eusebius, Irenæus, Hieronymus post Petrum, Linum, Anacletum, Clementem ponunt. Damasus, Marianus Scotus, Bartholomæus Garanza, Petro Clementem & Anacletum subjiciunt. Onuphrius, Panvinus proximum à Petro locum Lino, tertium Clementi, quartum Cleto, quintum Anacleto tribuunt. Imò si conferantur interdum unius Autoris scripta & diversa loca, quod sibimetipsis non consent, ad oculum legentibus apparebit. Paucis: Quod statum priorum Episcoporum Romanorum concernit, sub 3. prioribus seculis, Imperatoribus adhuc Ethnicis & plerisque Ecclesiæ

Horum Ethni-
corum exem-
plo dubio pro-
cul Episcopi
Romani u-
tramque po-
testatem con-
juxere,

persecutoribus, tantum non omnes fuere Martyres. Cultum su-
um sub Cryptis subterraneis peregere, nihilque rerum propria-
rum, Apostolorum exemplo, habentes collectis eleemosynis, qua-
rum tamen partem non minimam erogabant in pauperes, vixere,
adeo, ut si reviviscerent, successores suos vix essent agnitori. Un-
de Pontificum nomen traxerit initium, nimirum à ponte faciendo,
quia Sacerdotes Ethnici sacra sua peregerunt in ponte sublicio, iis-
que cura reparandi pontis huius fuit concredita, jam supra in vi-
tis Regum Romanorum diximus. Quod enim Pontificem quasi
Pompificem, qui *μετὰ πολλῆς φαντασίας*, id est, cum multo appa-
ratu externo rebus suis vacet, quidam appellatum velint, etiamsi
res ipsa satis appositè quadret, allusionem tamen potius, quam ve-
ram originationem putamus. Magnum fuisse Pontificiæ dignita-
tis apud Romanos Ethnicos honorem, Cicero pro domo sua satis
ostendit, quando Pontifices & religionibus Deorum immortalium,
& summæ Reipublicæ præfuisse dicit. Ob quod Hierophantæ,
sive Doctores sacri, sive sacrarum legum consulti, sive sacrorum
custodes sunt cognominati. Propria fuit hæc Pontificia dignitas
Principibus, sive Imperatoribus Romanis, qui omnes Pontifices
maximi sunt appellati, usque ad Gratianum Imperatorem Chri-
stianum, Theodosii prædecessorem, qui edicto publico se Pontifi-
cem Maximum vocari vetuit. Papæ nomen quidam ab Hebræo
inverso AB AB, quod Patrem significat, quidam à PA:PA: quasi
per contractionem sit Pater patriæ, quidam à papis, vel papillis,
quod ex Papa lac fidei (verius venenum) sugendum, quidam ab
interjectione Papæ! quod audito Papæ nomine aliquis in admira-
tionem rapiatur, derivant. Rectius autem à Græco *πάπας*, quod
Patrem significat (unde *πάππας* avus, *παππάζειν* & *παππίζειν*,
id est, infantium more Patrem blandè appellare,) deducitur. Tri-
buta fuit hæc vox ab Ignatio primùm Anacleto, Episcopo Roma-
no, & postmodum Episcopis ac Metropolitanis reliquis in primi-
tiva Ecclesia, & quidem si rem ipsam spectemus, satis appositè, tan-
quam Patribus spiritualibus suorum Auditorum. Unde Pontifex
Romanus non habet, cur solus hoc titulo præ reliquis Episcopis
omnibus, quasi ipse solus Patris loco esset, triumphet & superbiat.
Episcopus *ἀπὸ τῆς ὀπισθοπείης*, ab inspiciendo (modò non sit *ἀλλο-*

τροπεί-

ἐπισκοπος (ἐπ.) nomen habet, & idem valet in græca lingua, quod Superintendens in latina. Differt à Presbyteris, quibus à senio nomen est, & quorum duo quondam genera, docentium, & Ecclesiae curam gerentium, (quorum illi Ministerium nostrum, hi verò Consistorium repræsentabant,) non jurisdictione, ceu volunt Pontificii, sed ordine. In schismatis enim remedium, dicente Hieronymo, unus electus est, ut ita Episcopus nihil aliud sit, quàm primus Presbyter. Aliàs, quòd Presbyteri nomen ætatis, Episcopi verò laboris sit, distingvitur. Idiplum licet Pontificiis sit fudes in oculis, & unguis in ulcere; scripturam tamen ducem, & lucem habemus præviam, quæ Presbyteros & Episcopos permutatim sumit, Petrumque, primum ex ipsorum sententia Pontificem Romanum, *συμπερεσβύτερον* vocat. Jam, ut ad lineam redeamus iterum, Episcopi quidem nomen Pontifici Romano non invidemus, utpote quod usucapione à temporibus Apostolorum huc usque obtinuit; sed quòd moderni Pontifices à temporibus Bonifacii tertii atque adeò ab excurrente centuria septimâ Episcopos Oecumenicos se venditent Ecclesiae, in hoc ipso AntiChristos vel saltem AntiChristi præcursores sese probant. Sic enim Gregorius M. ipse Pontifex Romanus, Bonifacii III. excepto Sabiniano, proximus antecessor, qui circa centuriam sextam jam præcipitantem vixit: Præcursor AntiChristi est, qui se universalem Episcopum audet nominare, aut nominari saltem patitur.

Præter duodecim Apostolos, LXX. discipulos, 4. Evangelistas, & Viros Apostolicos, de quorum rebus gestis tum historia Evangelica, tum praxis Apostolorum, tum etiam epistolæ Paulinæ consuli possunt, passim locorum Episcopi, Presbyteri & Diaconi Ecclesiarum *χειροτονία* & Apostolorum *χειροθεσία* fuerunt constituti. Hoc verò privilegio Apostoli & Evangelistæ præ reliquis successoribus suis, quatenus Ecclesiae Doctores erant, eminuerunt, quòd fuerint *θεοπνευστοι*, in doctrina infallibiles, vocationem immediatam habuerint, & ad nullum locum (nisi forsan ex pacto) fuerint adstricti. Præter Episcopos in sacris nobis commendatos, qualis in primis Timotheus & Titus, in historia Ecclesiastica non parva sibi spacia vendicant Ignatius & Polycarpus, Johannis Evangelistæ discipuli. Ignatius, qui se in epistolis *θεόφορον* nominat,

1. Tim. 5. v. 17.
Qvi benè præ-
sunt Presbyte-
ri, duplici
honore digni
habeantur,
maximè qvi
laborant in
sermone &
doctrina.

Primum secu-
lum à Christo
nato non abs-
que providen-
tia divina scri-
ptis tantum
*τῶν θεοπνεύ-
στων* claruit,

Christiano-
rum nomen
cepit Antio-
chia in Syria.

propterea quòd tenellum adhuc Christus manibus sustulerit, & humilitatis exemplum discipulis exhibuerit, Episcopus fuit Ecclesiae Antiochenae. Imitatione Pauli epistolas scripsit ad Ecclesias, in quibus inveniuntur, quae ad scripturas Propheticas & Apostolicas *ὡς λυδίων λίθον* veniunt examinanda. Bestiis objiciendus praesenti & imperterritito animo respondit: Frumentum DEI sum & bestiarum dentibus molor, ut purus panis DEI reperiar. Circumfertur ipsius symbolum: *Ἐγὼς μὲ ἐσταύρωται*, id est, amor meus crucifixus est: quod ipsum quidem in contextu positum de crucifixione carnis & cupiditatum carnalium sonat, divisim verò de amore tenerissimo, quo Salvatorem complectebatur, accipi potest. In exco Ignatii corde JESU nomen aureis literis inscriptum fuisse repertum tradunt. Polycarpus, Ignatio aetate suppar, Smyrnensis Ecclesiae in Asia minore fuit Episcopus, quem Filius DEI, ambulans inter 7. candelabra aurea, sub Angeli Smyrnensis nomine in Apocalypsi Johannis hisce verbis alloquitur: Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitae Apoc. 2. v. 10. Cùm in ipsum Romae aliquando, publicum videns, Marcion haereticus incideret, diceretque: Cognosce nos. Respondit: Cognosco de primogenitum Satanæ. A Proconsule Smyrnensi ad vivicomburium damnatus cremis & sarmentis undique congestis fuit superimpositus; verùm cùm flammis extingui non posset, mucrone tandem corpus ejus fuit transfixum. Magno Smyrnensibus hoc Polycarpi supplicium constitit, Urbe Ipsorum terrae motu post decennium concussâ & eversâ. In genere de Bibliothecis Patrum notetur, quòd duobus inspiciendae veniant oculis, prudentiae sc. & charitatis. Prudentiae, ut scripta vetustiora discernantur à recentioribus; (quòd propius enim accedunt ad Apostolorum tempora, eò solent esse puriora;) à supposititiis genuina, (non raro siquidem autoritatis conciliandae gratiâ Patribus vetustioribus scripta erroribus referta fuerunt subjecta;) à didacticis & polemicis homiletica, (in didacticis enim accuratiores, in polemicis ferventiores, in homileticis liberiores esse solent:) Oculo charitatis, ut cum multa commiseratione legamus, quae vel seculi vitio, vel ante motas controversias, vel à complemento vaticiniorum remotiores locuti sunt securius. Pontificiis verò, antiquitatis ge-

Justinus in
qvæst. ad orth.
Paulum vocat
πρωτόγονον
πρωτόγονον

nuina

nuina falsariis, pro aurea plumbeam, pro cana & sana vanam & planam (i.e. deceptricem) substituere non est insolens. Sicuti enim ex catachresticis locutionibus Patrum & κακοζήλῖα veterum Papatus Patres multum dant & accipiunt. Obtinet & hic Proverbum Hebraeorum: Ovis ovem sequitur.
 magnam partem originem traxit: Ita Pontificii ex Patribus, quorum tamen autoritate Papa pater patrum tanquam filiorum, si videret sibi adversos, teneri non vult, errorum suorum σοφὰ φάρμακα quaerunt. Ratione ætatis (quam tamen distinctionem Pontificii non attendentes, ad Scholasticos, imò præsentis in Ecclesia Romano-Catholica Doctores Patrum nomen transmittunt,) dividi possunt, quod vel primæ, vel mediæ, vel infimæ sint ætatis. Primæ Patres sunt asylum Pontificiorum, numerantur ab Apostolorum temporibus ad seculum excurrentes sextum & hisce sequentes sunt seqviores. Unde Cyrillus ab Anastasio dicitur δευτέρα βων τῶν πατέρων id est signaculum Patrum, quod ipse, tanquam unus ex ultimis vetustioribus, obsignaverit scripta Patrum puriorum, nec desunt ex iis, qui Aug. Conf. socii videri volunt, qui scripta Patrum priorum s. seculorum, tanquam principium fidei secundarium & subordinatum admittendum putant, sed putant. Ætatis mediæ scriptores numerantur ab hoc Cyrillo, vel initio centuriæ sextæ usque ad centuriam undecimam, sive scholasticorum tempora, & hi suis quidem successoribus sunt puriores, in collatione tamen ad antecedentes erroribus magis collutuli. Ultimæ sunt Scholastici, (quod in Scholis Theologiam professi sint, Ecclesiasticis contradistincti, nominis id consecuti;) & hi ex duobus integris Philosophia & Theologia unum fecerunt corruptum. Dividuntur à quibusdam rursus in primos, medios & ultimos. Inter primos Petrus Lombardus Magister sententiarum, inter secundos vel medios Thomas, Scotus, Albertus M. inter tertios Occam agmen ducit. Verum enim verò cum possum habere scripturæ fundamentum adamantinum, non opus est mihi Patrum ficulneo. Præterquam enim quod Patres sua non scripserint cum credendi necessitate, sed judicandi libertate, (prout etiam retractationum nobis reliquerunt libros,) multa in iis sunt sublestæ fidei, ut Pontificiis Patrum scripta citantibus, semper auribus nostris oberret necesse sit istud tritum: μέμνησο ἀπιστεῖν. Quoad Patres Latinos olim castratos exemplum habemus obvium in frequentissimo Concilio Carthaginensi VI. quod tribus ordine sibi
 Consilium Episcopi Romani verterunt postmodum in Dominium.

succedentibus Pontificibus Romanis, Zozymo, Bonifacio & Cælestino, consilium quondam à transmarinis Ecclesiis apud Episcopum Romanum requisitum in dominium vertentibus, fuit obiectum. Ad oculum siquidem ex archivis authenticis, quæ erant Hierosolymis, Nicææ, Antiochiæ probatum fuit, quòd Concilii Nicæni decreta per falsi crimen adulteraverint. Hæc turpitudine Romanæ adpersa purpuræ à nullo unquam elui potuit & abstergi. Quæ de re in Concilio Florentino inter Johannem Romanæ Ecclesiæ Legatum, & Bessarionem Græcum acriter dimicatum, & in quæstionem vocatum, an Græci, an verò Latini in castrandis Patrum scriptis & Conciliorum decretis fuerint priores. Quot verò parasangis Romani suam adepti Monarchiam Græcos in isto flagitio antevertere conati sint, in mensa, quod dicitur, solis videmus expositum. Unde criticam spongiam hîc adhibentibus, inprimis Erasmo, non minimum laboris accrevit, ut Patres iterum à corruptelis vindicarent, suoque nitori restituerent.

Insigne Patrum castratorum documentum nobis præbet id, quod superiore seculo factum in Belgio, ubi excusus est index, quem vocant, expurgatorius, Albani Ducis ministerio A. 1571. ibidem consarcinatus. In hoc non paucorum libri, etiam illi, quibus sub cimmeriis Papatûs tenebris non paucis moribundis ad salutem via fuit strata, dispunctis non modo sententiis, sed etiam pagellis, incomparabilem passi sunt jacturam, ita in posterum quoque sub regno Pontificio excudendi. De hac falsatione meritissimus Academia nostræ Theol. D. H. Höpfnerus p. m. in Saxonia sua Evangelica: Exemplar novellitatis, & ab antiqua doctrina defectionis singularis præbent Inquisitores in indicibus expurgatoriis, Concilii Tridentini jussu in Hispania, Italia & Germania inferiore concinnatis, & Madritii, Neapoli & Antvverpiæ in lucem editis. In illis enim non tantum recentiorum, Volaterrani, Polydori Virgilii, B. Rhenani, Fabri Stapulensis, Johannis Reuchlini, Ludovici Vivis, Erasmi & Georgii Cassandri scripta castrarunt, sed etiam ex Patrum tum operibus, tum indicibus multa fide pessimâ expunxerunt, quæ nostræ confessioni satis dilucidè adstipulantur. Franciscus Junius verò, testis oculatus, in præfat. ad lectorem ante indicem expurgatorium hanc recitat historiam: Rem oculis

Quod signum
pessimæ causæ.

oculis meis visam, inquit, ad exemplum adferam. Ante annos 27. quum Lugduni agerem, correctore quodam Typographico usus sum familiariter, cui Ludovico Saurio fuit nomen. Cum ad salutandum hominem venissem casu, vel potius singulari DEI providentiâ, accidit, ut versantem eum offenderem in recognoscendis D. Hieronymi operibus, quæ tum Frelonius excudebat. Variis autem sermonibus ultrò citròque habitis, cum, me avocamento esse ab opere nolle, ostenderem, ille redorsus lectionem unius paginae: Videsne, inquit, hanc formam Ambrosianæ editionis nostræ? quàm sit elegans, accurata, & in speciem omnibus anteponenda aliis, quæ adhuc in lucem prodierunt? Postea continenti opus & probanti elegantiam ejus dixit: Ego verò si quod exemplum Ambrosiani operis mihi emendum esset, quodvis aliud potius, quàm hoc, quod vides, compararem. Sciscitatus sum hujus dicti causam. Tum ille de forulis sub mensa latentibus aliquot paginas promens, (erant autem paginae cancellatæ aliæ ex parte, aliæ universè,) hæc est, inquit, prima forma paginarum, quas his paucis diebus ad exemplum veteris, & certi exemplaris optimâ fide impressimus. Franciscani autem duo pro autoritate has paginas omnes dispunxerunt, ut vides, & illas substitui in locum priorum curaverunt, præter omnem librorum nostrorum fidem, quæ res sumtum & molestiam Frelonio creavit gravissimam. Nam precium chartæ operarumque amisit universum, temporis jacturam passus est, & typographicas illas priores plagulas commutare novis ad libidinem ipsorum oportuit, magno malo nostro & admiratione mea. Hæc Junius. Quid itaque de hac Pontificiorum antiquitate habendum, quilibet, nisi glaucomate inunctus, videre potest. Dicamus potius cum Ignatio nostro: Mihi verò pro archivis est Christus, quem nolle audire manifestus est interitus.

Hæreticorum non pauci, qui sparserunt errores nefandos, & discipulos post se abduxerunt, hoc seculo fuerunt orti. Horum omnium post Christi in cœlos ascensionem *πατὴρ καὶ δὴμι θεός*, Pater & opifex (prout ab Eusebio vocatur,) dicitur fuisse Simon Magus, qui sibi suoque scorto Helenæ divinos honores Romæ vendicare non erubuit. Tantum enim Magicis suis præstigiis obtinuit, ut statua ei cum hac inscriptione erigeretur: Simoni

In comparandis itaque ejusmodi Patribus & tempus & locus impressionis probè spectandus.

Non possunt hanc falsationem negare, si collatio præsertim insti-

tuatur veterum & recentiorum exemplarium.

Ἐμοὶ δὲ χεῖρ ἔστιν Ἰησοῦς Χριστός, ὃς ἐδουλόσαυ πορθηλὸς ὀλεθροῦ.

Ex hujus radice Mahometismus & Papiasmus fuit enatus, Mahometismus, per Arianismum, Papiasmus per Pelagianismum.

Deo

Ebion hæreticus statim post excidium Hierosol. in Asia semina furoris sui sparsit. Calvis. p. 456. Johannes Evang. rogatur ab Episcopis Asiae, ut Evangelium scriberet, quo refutentur Cerinthus alique hæretici. Et annuit quidem Johannes; voluit tamen, ut jejunium propter hanc rem Ecclesiis indicerent, & pro felici successu DEUM deprecarentur. Calv. p. 465. Anno post C. Bat. 97.

DEO sancto. Hunc pessimum nebulonem eum potissimum in finem à Satana mille artifice fuisse excitatum credimus, ut Apostolorum miracula eluderet, vel saltem suspecta redderet. Cum Christi ascensionem in cœlos elusus, ipse quoque ascensionem in cœlum adornasset, & jam ope dæmonum in altum subvectus venisset, ad preces ardentissimas Apostoli Petri deorsum decidisse, fractaque cervice in suum locum abiisse referunt. Simonis Magi discipulus & in hæresi propaganda successor fuit Menander, qui & ipse erat ingenio & moribus Samarites, à quo Menandriani ortum habent. Ex horum colluvie orti sunt Ebionitæ, qui à paupertate nomen sibi sunt commenti. Nam ἐβιον pauperem & egenum significat. Sub hac voluntaria paupertatis & ficta contemptus mundi larvâ singularem sanctitatis laudem fuerunt aucupati. Ebioni συγγεγον fuit Cerinthus, quem Petro & Paulo sæpius restitisse narrat Epiphanius: ac cum utrique, Cerinthiani & Ebionitæ, divinitatem Christi χρῆσιν τε ποσιν τε impugnerent, Johannes suum Evangelium, in quo divinitatem Christi rationibus invictis evincit, ipsis opposuit. De Cerintho narrant historia, cum Johannes Evangelista Ephesi venisset in balneum & ibi Cerinthum, πρωτολογίας in Filium DEI evomentem, audivisset, & ad comitatum dixisset: Migremus hinc, quia domus collapsa statim hunc blasphemantem obruet, quod domus corruerit, & Cerinthum cum sociis oppresserit. Lapsu temporis è Menandri sentina Saturninus & Basilides emerferunt, quorum discipuli & successores Gnostici ἀπὸ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως 1. Tim. 6. fuerunt cognominati. Adducitur quoque in historiis error Carpocratis & aliorum, qui Christianorum bona communia esse debere dixerunt, & confusiones libidinum probarunt. Hunc errorem jam rancidum superiori sæculo refricarunt Anabaptistæ non sine tædio multorum. Novimus quidem, Christianos circa tempora nascentis Ecclesiæ N. T. sua bona habuisse communia Act. 2. Sed istud exemplum fuit temporarium, nec imitandum, nisi similis casus emergat. 2. Non factum est ab omnibus conversis, (v. g. gentilibus,) sed Judæis certas ob causas. 3. Pertinebat ista bonorum communio tunc persecutionis tempore ὡς τὸ εἶναι, sed ὡς τὸ εἶναι Ecclesiæ. Refutavit hosce errores Irenæus, qui fuit auditor

Polycarpi

Polycarpi (Polycarpus verò Johannis,) & aliàs multa utilia de Magistratibus & ceremoniis Mosaicis scripsit. Circa finem primæ & initium secundæ centuriæ pullulavit error Marcionis & postea Manichæorum, qui posuerunt duo principia contraria *συγχεῖν* bonum & malum, lucem & tenebras, & Stoicam necessitatem in actionibus bonis & malis introduxerunt. Hunc Polycarpus Episcopus Smirnenfis, Auditor Johannis Apostoli, Romæ deprehensum confutavit, & multos ab eo seductos in viam revocavit. Cùm ei aliquando Marcion obviam factus interrogasset, an se agnosceret? Agnosco te, inquit Polycarpus, primogenitum Satanæ. Deliramenta hæc ex Stoicis disputationibus de necessitate conflata Marcion latè sparsit in Asia & præsertim Romæ: Ut autem glaucoma inusitata sanctitatis offunderet hominum oculis, conjugium prohibuit. Concilia quod concernit in hac prima centuria coacta, unum tantum illudque primum, quod reliquorum omnium norma & forma esse deberet, congregatum novimus, Concilium nempe Apostolorum in actis c. 15. descriptum. In hoc Concilio sententiam non dixit Petrus, quem Pontificii primum Episcopum Romanum, sed perperam, volunt, verum Jacobus Episcopus Hierosolymitanus, nec secundum propria placita ex cordis scrinio desumpta, sed secundum ductum Sp. S. in Scripturis loquentis. Ita enim principium Systaticarum habet: Visum est Spiritui S. & nobis, Quod autem istud Concilium autoritate Magistratus politici non fuerit coactum, per accidens factum est, ob injuriam temporis, quia Imperatores tum temporis fuerunt Ethnici. Postquam autem ad fidem Christianam fuerunt conversi, autoritate suâ concilia convocarunt, ut patet exemplo Constantini M. Theodosii & aliorum. Persecutiones, quæ presserunt Ecclesiam, sunt triplices, aut violentæ, aut fraudulentæ, aut violentæ & fraudulentæ simul. Duo enim sunt Diaboli stratagemata, quibus Ecclesiam oppugnare solet, vis & lis: Aut enim leonem, aut vulpem agit: aut serpentem rectum, aut tortuosum assimilât: aut sævit, aut blanditur. Persecutiones violentæ sub Imperatoribus Ethnicis à temporibus Apostolorum usque ad Constantinum M. primum Christianum Imperatorem (quantumvis quidam Philippum Arabem primum Christianum Imperatorem velint, sed non ita in manifesto) ad imitationem 10. plaga-

rebantur & in plagarum, quæ præcesserunt exitum Israëliitarum ex Ægypto, numerantur decem. Quod tamen de insignioribus tantum intelligendum, cum & plures numerent alii, & in nominibus persecutorum interdum discrepent. Hinc Ecclesia priorum 3. seculorum, quæ sanguine Confessorum rigata lætiùs & latius se diffudit, Ecclesia martyrum vulgò dicitur. Prima Christianorum persecutio contigit sub Nerone, secunda sub Domitiano, tertia sub Trajano, quarta sub Antonino Philosopho, quinta sub Severo, sexta sub Maximino, septima sub Decio, octava sub Valeriano, nona sub Aureliano, decima superioribus diuturnior, utpote decennalis, & vehementior sub Diocletiano. Imperatoribus, Christianam fidem amplexis, Ecclesia quidem à violentis persecutionibus respiravit; sed tunc Diabolus abjectâ leoninâ vulpinam assumsit, & omnis generis hæreses, in primis Arianismum, qui Mahometismo viam stravit in oriente, Nestorianismum, Eutychianismum, Monotheletismum & ejusdem monetæ plures, quibus ex Imperatoribus Græcis non pauci fuerunt infecti, excitavit. Tandem etiam, postquam Bonifacius tertius titulo Episcopi Oecumenici se venditavit Ecclesiæ, & ita AntiChristus in templo Domini sui videndi copiam fecisset, utraqve persecutio, & violenta, & fraudulenta, fuit conjuncta. In hac prima centuria duæ contigerunt persecutiones, una sub Nerone, in qua Petrus & Paulus è medio fuerunt sublati, altera sub Domitiano, in qua Johannes Evangelista, qui solus ex Apostolis excidio Hierosolymitano superfuit, in Insulam Pathmum, ubi suam vidit apocalypsin, fuit relegatus. Post mortem Domitiani sub Nerva Imperatore Johannes ex Pathmo rediit Ephesum, ubi fuit Episcopus & annos adhuc quatuor vixit. Reditum illius Deus ornavit illustri testimonio, quia Drusiana, quæ efferebatur mortua, cum Johannes Urbem ingrederetur, vitæ restituta est. In hac centuria prima non diu post Petri & Pauli Apostolorum martyria Hierosolyma devastata est à Tito Vespasiani filio, ut, secundum Christi vaticinium, ne lapis super lapide relinqueretur, & Judæi velut inanes paleæ in omnes terrarum angulos dispergerentur. Quo in exilio sine capite & regimine veluti canes ululantes per-

69. in

ruta itaq; jacuit, usq; dum Hadrianus æliam ædificaret. Quæritur jam, cum Successio Episcoporum Hierosolymitanorum habeatur, ubi locorum sedem Episcopalem habuerint. Responderi potest, inquit Scal. Ecclesiam Hierosolym, in aliquâ vicinia fuisse &c. Calv. pag. 473.

69. in hodiernum usq; diem oberrant sub imperio Romano, Turci- Templum Hi-
co, Persico & ubi ubi tandem nancisci possunt, latibula quærentes. erolym. jam
Ita nimirum DEUS justissimus par pari retulit, & rejectionem re- absolutū erat
jectione compensavit. Et quia templum istud unicum, locus vi- (A. post C.n.
timis offerendis destinatus, fuit destructum, sacrificia in hodie- 64.) in quo
num usque diem apud Judæos cessarunt, illustre documentum haecenus o-
Messiæ in carnem exhibiti, utpote veri sacrificii per illa Levitica peram fece-
delineati, subministrantia. Simeon verò filius Cleopæ, Jacobi rant quotidie
frater, Episcopus Hierosolymitanus, qui vixit ad Trajani tempora, 18000. Calv.
Ecclesiam aliquantò ante obsidionem ex urbe Hierosolyma in op- p. 444. ex Jo-
pidum Pellam, trans Jordanem sub ditione Herodis junioris sitam, sepho. Die 17.
eduxit, ubi à *πανολεθρία* fuit conservata, & postmodum mediocri- Julii A. 70. ex
bus in Judæa concessis halcyoniis, ad Hierosolymæ ruinas rediit. penuria Sa-
cerdotum ces-
savit jure Sa-
crificium, quā
de causa po-
pulus Judaï-
cus pluri-
mum doluit.

CENTURIA SECUNDA.

XIV. MARCUS ULPIUS TRAJANUS.

Hic Imperator Hispanus rerum summæ præfectus est vergen- Constant. M.
te jam & vertente seculo primo, anno sc. æræ Christi 99. ætatis hunc Impera-
42. tenuitq; imperium annos 19. menses 6. & dies 15. In admini- torem voca-
stranda Republica talem se gessit, qualem ex antecessoribus vix da- vit herbam
bunt historiæ. In re militari sedulus & indefessus, in civilibus lenis, parietariam,
in sublevandis civitatibus beneficus fuit & liberalis. In armis for- propterea
titudinem, domi sanctitatem, utrobique prudentiam elucescere pas- quod nomen
sus est. Imò tantus in eo erat maximarum rerum modus, ut quasi ipsius passim
temperamento quodam virtutes miscuisse videretur, qua de causa parietibus in-
scriptum de-
prehenderet.
Princeps optimus & Pater patriæ appellatus est. Inolevit insuper
consuetudo, ut in electionibus sequentium Imperatorum publicā
voce semper acclamaretur: Augusto felicior, Trajano probior.
In imperio toto id sibi negotii credidit dari, ut apud populum mi-
tis, apud Senatum venerandus, omnibus acceptus, gravis nulli esset.
Sic omni examum correspondit eventus, quod cornix è fastigio
Capitolii sub adventum illius in urbem græcā voce denunciavit:
καλῶς ἔσται πάντα id est, omnia benè erunt. Cū verò ab amicis
admoneretur, quòd nimis obvia in omnes esset voluntate, dixisse
fertur: Talem se Imperatorem esse privatis, quales esse sibi

Marſchald /
cui in noſtro
Rom. Impe-
rio reſpondet
Electoꝝ Saxo:

Imperatores privatus optaſſet. Præfecto prætorio gladium nu-
dum, poteſtatis inſigne, pro more porrigens hoc cedro dignum ad-
jecit: Pro me diſtringes hunc gladium, quamdiu juſtè imperave-
ro, ſin ſecus, in memetipſum eundem ſtringito. Viros eruditos in
deliciis habuit, Bibliothecas varias inſtruxit, remq; literariam, qv-
bus potuit, modis adjuvit. Inprimis familiariter uſus fuit Plutar-
cho, cujus eſt de Imperatoria inſtitutione liber cum epiſtola Tra-
jano inſcripta, & Plinio juniore, cujus inter alia panegyricus extat
Trajano nuncupatus luculentiffimus. Bella geſſit apud diverſas
gentes diverſa, qvorum plerorumqve telam orſus erat Domitianus,
unde & varia cognomenta tulit. Germanos fræna mordentes
ad Rhenum jugo Romano ſuccollare juſſit iterum, unde Germa-
nicus dictus: Decebalum Dacorum & vicinarum gentium, ho-
die Transylvanorum Regem, qv iſ. plus minus annos bello Ro-
manos exercuerat, viſtas dare manus coëgit, Daciamq; in provin-
ciæ formam redegit, unde Dacicus cognominatus. Hoſtibus hiſce
lubactis, in orientem movit, ubi Aſſyriam totam cum Armenia &
Meſopotamia ſub poteſtatem redegit, imperii limitem fluvium
Tigridem conſtituit, Parthos (unde Parthicus qvoque nuncupa-
tus,) bellis fregit, inde Babylonem uſque penetravit, & in ma-
re Erythræum, ubi Oceani naturam inveſtigare voluit, navibus
excurrit. Immemores cladis adhuc recentis Judæi in Ægypto,
Cyrene & inſula Cypro ſeditiones excitârunt, & ſupra quadringen-
ta hominum millia neci dederunt, tantâ immanitate, ut multos
ferris medios diſſecuerint, alios beſtiis dilaniandos objecerint.
Nec deſuerunt, qv iſceribus & inteſtinis occiſorum præcingi, ſan-
gvine inungi, cute velari, cæſorumqve carnibus veſci non exhor-
tuerint. Sed hanc ſuam rabiem non impune tulerunt Judæi.
Nam Lucius Quietus à Trajano cum exercitu miſſus in Cypro ad
internecionem uſque ipſos delevit, legemqve tulit, ut Judæus in
inſulam pedem interens, ſive conſilio, ſive caſu id fiat, capitis da-
manatus eſſet. Facem huic ſeculo Trajano οὐ γὰρ οὐκ accenderunt &
prætulerunt viri eruditi non pauci, utpote præter Plutarchum &
Plinium ſecundum Lucius Florus Autor epitomes Livianæ, Corne-
lius Tacitus hiſtoricorum Princeps, Scriptor hiſtoriæ auguſtæ, & li-
belli de ſitu, moribus & populis Germaniæ, Aulus Gellius, Lucia-

Imitator Sa-
luſtii.

Qvidam A-
gellium ſcri-
bunt.

ius

us blasphemus, sive *ἄθεος*, concionator primū Antiochenus, Apostata postmodum à canibus dilaceratus, Favorinus Philosophus, Appianus & alii quàm plures. Sub ea quoque tempora crescente indies Christianorum numero, quæ superfuerunt adhuc, per orbem terrarum defecerunt oracula, uti testis est Iuvenalis Satyrâ sextâ, & Plutarchus, qui de oraculorum defectu suo tempore commentarium edidit. Symbolum huic Imperatori adscribitur tritum istud: *Qualis Rex, talis grex.* Cùm enim vita nostra secundum Ciceronem exemplis maximam partem regatur, in Principis exemplum omnium oculi & animi sunt directi. Quod si bonus est, suo exemplo subditos facile ad probitatem allicere potest: Sin malus & improbus, quin subditis ad varia vitia valvas quasi bipatentes aperiat, dubium non est. Fusius hoc Symbolum expressit Poëta Claudianus, cùm canit:

— — — *componitur orbis*

Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus

Humanos edicta valent, quàm vita regentum.

Adscribitur ipsi & hoc apophthegma: Fiscus lien est, quo crescente, reliqui artus omnes tabescunt. Satiùs nimirum duxit in privatorum claustris, quàm publicis ærariis Principum opes contineri. De hoc emblemâ est Alciati:

Humani quod splen est corporis, in populi re

Hoc Cæsar fiscum dixerat esse suum.

Splene aucto, reliqui tabescunt corporis artus:

Fisco aucto augetur civica pauperies.

XV. ÆLIUS HADRIANUS CÆSAR.

Imperator hic Trajani consobrinus eidem Trajano datus fuit optio in imperio, rebusque præfuit annos 20. & menses propemodum undecim. Græcis literis non leviter tinctus, sed penitus imbutus fuit, (unde à plerisque Græculus dictus,) prætereà Musicus & Geometra insignis, pictor item & fictor tam & ære, quàm marmore artificiosissimus, perinde, ac si ad ista omnia non factus, sed natus fuisset. Hinc etiam in Urbe Roma Græcorum more ceremonias, leges, gymnasia & doctores constituit, ludumque literarium Athenæum dictum aperuit. Tantus in ipso vigor ingenii & memoriæ enituit, ut uno tempore scribere, dictare, audire & cum amicis

conferre potuerit. Carmen carmini, dictum dicto, sive joco, sive feriò id fiebat, stante pede regessit, unde ἀγχινοια ipsius satis super-
que deprehendi potuit. Cùm Poëta quidam ipsum momordisset
hisce versibus:

Ego nolo Cæsar esse,	Cynicam ejus simulatio-	Ego nolo Florus esse,
Ambulare per Britannos,	tionem deridens αὐτοφωρῶ	Ambulare per tabernas,
Scythicas pati pruinas.	respondit;	Latitare per popinas,
		Culices pati rotundos.

In re militari non solum exercitatus egregiè fuit, sed copias etiam
& præsidia majora, quàm antecessorum ullus habuit, peditum
nempe ducenta, equitum quadraginta millia, elephantos 300. cur-
rus bis mille ad prælium instructissimos, & classem bis mille navi-
bus ornatissimam: pecuniæ verò, quæ nervus rerum gerendarum,
vim maximam. Cùm delatus in Syriam & Palæstinam ex ruinis ur-
bis Hierosolymæ novam ædificaret Urbem, Æliam Capitolinam de
suo nomine dictam, & Jovi templum erigeret ad latus templi Hie-
rosolymitani, Judæi ob eam rem in rabiem conversi adversus im-
perium insurgere cœperunt Duce sibi lecto Barcochba, qui Mes-
siæ titulum sibi arrogavit, abusus vaticinio de Messiâ Num. 24. Ori-
etur stella ex Jacob. Nomen enim istud filium stellæ significat.
Sed post aliquot prælia Judæi tandem superati ex Judæa penitus
fuerunt exacti, portisque Urbis Æliæ insculptæ sunt sue in mar-
more, aliæque imagines Judæis interdictæ, in signum infallibile,
Judæos Romanorum jurisdictioni jam penitus esse subiectos.
Dux verò ipsorum Barcochba i. e. filius stellæ postmodum, cùm
spes in spongiam abiret, dictus fuit Barcosba i. e. filii mendacii.
Cùm peragrasset aperto capite (stupendæ siquidem fuit toleran-
tiæ,) totius οἰκουμενης Romanorum potestati subiectæ situm, tandem
anno ætatis 62. cùm nondum complevisset climactericum magnum,
extinctus est. Ante obitum hisce versiculis animam, jamjam cor-
poris domicilium relicturam, affatus est:

Animula vagula, blandula	Pallidula, rigida, nudula
Hospes, comesque corporis	Non, ut soles, dabis jocos.
Quæ nunc abibis in loca?	

Exemplo Cle- Mausoléo verò Augusti variorum exuviis onusto, ipse sibi Mausol-
mentis VII. léum, quod moles Adriani, nostro verò tempore castrum de S.
Angelo

Angelo dicitur, Pontificum in hunc usque diem arx munitissima & ultimum asylum, extruxit, in quod tanquam conditorium ipsius reliquiae Bajis allatae fuerunt repositae. Post obitum Patris patriae, uxor verò Augustae cognomen tulit.

Symbolum ipsi adscribitur: Non mihi, sed populo. Quo ipso Regem à Tyranno, inter quos determinat Dominus, accuratis limitibus voluit distingvere. Uti enim Rex omnia in subditorum: ita Tyrannus in proprium emolumentum facit: Dominus verò, à quo facilis in Tyrannum prolapsus, primariò suum, secundariò subditorum commodum spectat. Cum hoc Imperatoris Adriani symbolo coincidit, quod habet Seneca libro 1. de clementia: Ita leges 12 tabularum hoc axioma claudantur: Salus populi suprema lex esto.

XVI. MARCUS ANTONIUS PIUS.

Cum Adrianus Imperator ἀπαύσας rebus humanis valediceret, hunc Antonium, qui surrogatus ipsi fuit in Imperio, adoptavit. Tantae bonitatis princeps fuit, ut parem vix agnosceret, & exinde Pii cognomentum ferret. Non ferro, sed auctoritate solà terrarum orbem rexit. Viros doctos in sinu & oculis gessit, Philosophiae professoribus in provinciis salaria constituit, Senatûs auctoritatem magni fecit, & in judicando Ictos tum temporis celeberrimos Ulpianum, Marcellum, Volusinum & alios, quorum nomina etiamnum in libris Pandectarum extant, adhibuit. Cum legisset librum Apologeticum, quem pro Christiana religione Justinus Martyr scripserat, decreta contra Christianos facta rescidit. Reipublicae praefecit Viros idoneos, ociosis verò stipendia subtraxit, nihil crudelius esse ratus, quam Rempublicam ab iis arrodi, qui suo labore nihil in eandem contulerint. Ingressus aliquando in domum cuiusdam amici, cum vidisset ibi Porphyreticas columnas, unde allatae essent, interrogavit; Respondit Paterfamilias: In aliena domo furdum & mutum esse decet, i.e. nec fabellas afferre, nec aliena curiosè expiscari, nec petacem esse oportet. Hanc libertate respondendi tantum abfuit, ut Imperator offenderetur, ut potius eadem impensè delectaretur. Tandem vitae satur, cum vixisset annos 77.

(vel

Ex Philosopho Theologo. Pholin. vocant eum Theologum Platonicum. i.e. ex marmore purpurei coloris. Ophites est marmor coloris serpentinis; Alabastrites albi.

(vel ut alii numerant 72.) in villa sua febris, cujus causa fuit caseus alpinus, extinctus est. Unà cum Imperio sub hoc Antonio pio floruerunt eruditorum lumina, & columnina Ptolomæus Astronomus, Justinus Historicus, Justinus Martyr Theologus, Galenus artis Medicæ post Hippocratem Princeps & alii plures. In ore habuisse fertur illud Scipionis memorabile, quod symboli loco ipsi assignatur: Malle se unum servare civem, quàm mille hostes perdere. Pacem nimirum bello multis parafangis prætulit, aut si nolens volens in arenam Princeps protrahatur, eò tamen omnibus animi nervis allaborandum putavit, ut quàm minimo civium cruore victoria constet. Siquidem, dicente Salustio, concordia res parvæ crescunt, discordia verò maximæ dilabuntur.

XVII. MARCUS AURELIUS ANTONINUS COGNOMENTO PHILOSOPHUS.

Successit hic Imperator Antonino Pio, cujus ex adoptione fuit filius, & habenas Imperii flexit annos 19. dies 10. Philosophus fuit cognominatus ab excellenti literarum cognitione, quâ factum, ut Imperator etiam auditoria Philosophorum, egressus annum ætatis 50, frequentaret. Pollicem pressit sententiæ Platonis aureæ: Tunc demum florere Respublicas, cum vel Philosophi imperent, vel Imperatores philosophentur. Circa primordia imperii Collegam sibi ascivit Lucium Aurelium Verum (fratrem non naturâ quidem, sed adoptionis lege; unde & Divi fratres appellantur in jure civili & historiis:) & tunc pari potestate duo Augusti cum Imperio fuerunt. Turbatæ siquidem eo tempore res erant, & non modò per omnem Orientem, sed & per Italiam, Galliam & alias finitimas provincias bella gliscebant, unde gubernationis amplissimæ primus sibi socium hic Imperator adjunxit, & ut magis sibi devinceret eundem, filiam in uxorem dedit. Per hunc Parthicum bellum confecit in Oriente: Quo extincto Germanicum contra Marcomannos & Quados (Moravos & Silesios) ut & alias quasdam gentes conterminas exarsit. In hujus belli principio Lucius Aurelius Verus apoplexiâ extinctus est anno imperii socii 9. fascesque apud Antoninum solum remanserunt. Bellum itaque cum Marcomannis & Sociis pertexuit, eidemque felicem colophonem

nem ex voto superimpofuit. Contigit in ifta expeditione memorabile quippiam, quod Eusebius l. 5. hift. Eccl. c. 5. recitat. Cum, inquit, adversus Germanos & Sarmatas duxiffet exercitum Antoninus, in montium anguftiis conclusæ copiae, & ob aquæ penuriam fiti ferè fuerunt enectæ. Ibi trepidantem Imperatorem adiit Prætorio Præfectus dixitque, adesse in exercitu legionem, quæ Christianam se profiteretur, quæque non solum ferro, sed etiam precatione pugnare adversus hostes soleret, nullamque esse rem, quam illi precibus suis à DEO impetrare non possent. Ab Imperatore igitur iussi Christiani positis genibus & profusis precibus pluviam largam mox impetrant, quâ exercitus totus, jumenta, hominesque recreati sunt; hostes verò per fulmina & fulgura horrenda territi, ex omni parte in fugam se verterunt. Hoc tanto miraculo permotus Imperator non modò Christianis honorem magnum postea tribuit, sed etiam, ut memoria stupendi hujus miraculi conservaretur, legionem illam (quæ Melitina prius dicebatur à Melite insula, in qua Paulus Evangelii semina sparserat,) *κεραυνόβoλον* i. e. fulminatricem deinde appellari voluit. Aliàs domi Rempublicam feliciter administravit, relicto exemplo tum aliarum virtutum heroicarum, tum præcipuè humanitatis erga subditos, de quo testari poterunt hæc ipsius verba in epistola ad uxorem Faustina: Non est quicquam, quod Imperatorem melius commendet gentibus, quam clementia. Hæc Cæsarem Deum fecit: hæc Augustum consecravit: hæc Patrem tuum (erat enim Faustina prioris Antonini pii filia,) pii nomine ornavit. Cum in negociis civilibus sine consilio Senatus & Jurisperitorum nihil ageret, vocem hanc ad amicos non rarò usurpavit: Melius est, unum me sequi consilia multorum, quam multos mei unius. E vita excessit tandem anno ætatis 59. secundum aliquos 61. Princeps optimus & felicissimus, nisi filium adeo degenerem successorem in Imperio reliquisset, quem multitamen non ex ipso, sed Faustinae uxoris adulterio genitum existimarunt. Viri doctrinâ celebres præter Irenæum, Polycarpum discipulum, in Gallia Episcopum, Egesippum è Judæo Christianum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, de quibus suo loco, eâ tempestate fuerunt, Julius Pollux, qui scripsit onomasticum græcum, Apulejus, Polyænus Rhetor &

*Εἰς αὐτὴν ὁ
πᾶν τὸ ὄργ.*

Plus vident
oculi, quam
oculus.

alii plures. Clementia & in auscultandis aliorum consiliis facilitas duplici symbolo hujus Imperatoris locum fecit, quorum primum: Regni clementia custos; alterum: Consulendum & parendum consilio. De quorum occasionibus cum superius iniecimus, explicationibus ipsorum hic adducendis in medium super sedemus.

XVIII. LUCIUS AURELIUS COMMODUS.

Probabile, non
infallibile.

Pœna hostium
Reip. Rom.

Ex optimis fieri pessima, suo exemplo hic Imperator satis superque comprobavit. Laudatissimi siquidem Principis flagitiosissimus fuit Filius, ut Incommodi potius, quam Commodi nomine venire possit. Imperii gubernaculo fuit admotus anno æræ Christianæ 182. illudque tenuit annos 12. menses 9. dies 14. Libidine, crudelitæ & avaritiâ suis antecessoribus tantum non omnibus palmam, si vitiorum quoque palma datur, intervertit, adeoque quantum in se fuit, vetus istud: *ἡρώων τέκνα πῆματα*: i.e. heroum filii noxæ, statuminavit. Gentes quasdam refractarias per Duces suos Imperio subjuges effecit, ipse interim inter scortorum & concubinarum greges, quarum 300. numerant historici, obbruit. Sororem Lucillam stupravit & occidit: Senatores multos & cives infantes quoquo modo suspectos, aut à Sycophantis delatos, non paucos etiam, quos in re luculentiore deprehendebat, è medio sustulit. Tandem cum omnium in se derivasset odia, urbem etiam furenter incendi & populum in amphitheatro à militibus interimi jussisset, conjurarunt in ipsius mortem Quintus Ælius Lætus, Præfectus Prætorio, & Marcia concubina, quam præ cæteris efflictim deperire consueverat & Amazonam appellaverat. Veneno quidem res primò tentabatur: sed cum ex sententia vim suam non exeruisset, à palæstrita quodam, compressis faucibus, interemptus est. Morte Imperatoris cognitâ, Senatus & plebs universa ipsum ut hostem Deorum atque hominum execrati cadaver ejus unco in Tiberim trahendum statuerunt; sed jussu Pertinacis successoris in monumentum Adriani reconditum est. Symbolum ipsi adscribitur: Pedetentim, paulatim. Quod quidem infano sensu acceptum omnium meretur calculum. Sicut enim natura non per saltus, sed per gradus incedit, & canis festinans cæcos parit catulos: Ita qui gradibus intermediis posthabitis, nimis in aliquo

aliquo negotio properat, non progressum facit, sed ruinam potius sibi accelerat. Ipsum verò hoc sibi voluisse suo symbolo tradunt historici, quòd ab incolumi, quantumvis paulatim, negotia perfici possint, à mortuo nihil.

XIX. PUBLIUS ÆLIUS PERTINAX.

Pertinacis cognomen accepit hic Imperator, vel ex continua negociatione lignaria, quam contra Patris sententiam pertinaciter exercuit, vel quia delatum Imperium pertinaciter recusavit. Occiso Commodo, jamjam decurrente seculo secundo, anno sc. æræ Christianæ 194. ætatis suæ 67. imperare cœpit, sed rebus communibus non totos tres menses præfuit. Natales debebat patri Libertino i.e. manumisso Publio Helio apud Ligures. Cum in adolescentia græcis pariter & latinis literis non leviter tinctus esset, Grammaticen apud populares suos postea professus est. Inde per militiam ad varias dignitates emerfit, in urbe etiam ad Præturam, Consulatum, Gubernationem provinciarum & tandem ad gubernationem urbis evectus est. Ob fortunæ verò varias vicissitudines, utpote quæ tantum constans in levitate sua est, præsertim cum brevi post à successore humanis rebus eximeretur, dictus fuit hic Imperator fortunæ pila. Interfecto Commodo nocte intempestâ, vocatus ad imperium à Præfecto Prætorio: & mox Imperator Augustus à militibus & Senatu Calendis Januarii salutatus est. Fuit in Imperio pariter & tota vita mitis, placidus, affabilis, magis tamen blandus, quam beneficus. Unde Chrestologum, sive blandiloquum nominârunt, quòd verbis quidem optima præ se ferret; reipsâ verò promissa non expleret. Die imperii octogesimo quinto Lætus Prætorio Præfectus, qui Imperatorem ipsum fecerat, quòd sæpius ab eo reprehenderetur, in palatio oppressum obtruncavit. Mortem ipsius indignissimè tulit populus, decretumque fuit ei nomen divi, & in laudem ejus subinde voces hæ ingeminatæ: Pertinace imperante securè viximus, neminem timuimus, Patri pio, patri Senatus, patri omnium bonorum. Ad Imperium ascitus Symbolum hoc tribuit militum tribuno: Militemus. Quo ipso tanquam in synopsi completus fuit istud politicum: Quibus mediis regnū aliquod acquiritur, iisdem etiam defenditur. Jam optimè noverat hic Imperator, ar-

Hor. Vos ex.

ὁξύμωρον.

Nox intempe-
sta i. e. die stil-
le Nacht/ da
man nicht ar-
beitet/ à stre-
pitu & tumultu
populi va-
cua.

Potest etiam
esse militum
Christianorum
in Ecclesiâ
militante vi-
ventium sym-
bolum.

armis imperium Romanum fuisse partum, armis quoque, uti experientia totâ die ipsum docere poterat, esse defendendum. Filium ipsius Ælium Pertinacem, Antonius Bassianus Caracalla, (qui cognominis id acceperat à genere quodam vestimenti Gallici, quo delectabatur impensè, uti suo loco dicemus,) interfecit.

XX. DIDIUS JULIANUS.

In Pertinacis Imperatoris locum susceptus fuit Didius Julianus patriâ Mediolanensis, (quem alii Salvium Julianum, à Salvio illius proavo, Jcto nobilissimo, vocant,) Vigilum præfectus, cujus suasu præfectus Prætorio Ælium Pertinacem interfecerat. Hic enim cum prætorianos milites sibi devinxisset, & singulis donativum 25. sestertia (mille verò sestertii faciunt unum sestertium;) promississet, in nostra moneta unciales argenteos 781. cum quadrante, facile solum istud imperatorium conscendere potuit. Verùm cum luxuriae & libidini se totum mancipasset hic Imperator, nec promissa militibus solvere poterat, nec Rempublicam curæ & cordi sibi esse pateretur, statim in contemptum populi, qui palàm in publicis spectaculis ipsum maledictis appetebat, venit. Defecerunt insuper ab eo Duces in diversis provinciis, Pescenninus niger in Siria: Albinus in Britannia, & Septimius Severus in Pannonia, singuli ab exercitibus suis Imperatores appellati. Ex his autem Severus, cum excellenti animo & virtutibus antistaret reliquis, obtinuit, à quo etiam Julianus devictus & manu gregarii cujusdam militis in palatio, ad quod tanquam ad perfugium tutissimum trepidus se receperat, obtruncatus est, imperii die 66. secundùm Aurelium Victorem vix mense septimo. Symbolum hujus Imperatoris fertur: Pecuniæ obediunt omnia. Item: in precio precium est. Dignum sc. Imperatore tali, qui datâ pecuniâ imperium à militibus coëmerat, apophthegma. Expresserat idem Ovidius jamdudum in Fastis:

In precio precium nunc est, dat census honores,

Census amicitias, pauper ubiqve jacet.

Quorsum etiam collineat istud Græcorum tritum:

Doricè τὰν ἀρετῶν καὶ τὰν σοφίας νικᾷντι χελῶνας

i. e. Virtutem & sapientiam vincunt testudines.

Cui respondet istud Latinum:

Et genus & virtus, nisi cum re, vilior algâ est.

Die Leibschützen oder Leibgarde.
Sestertius in masc. genere valet solidum Lubecensem.

Per meton: signi, quia testudines olim imprimebantur monetæ apud Athenienses.

STATUS

STATUS ECCLESIAE SUB IMPERATORIBUS SECUNDÆ CENTURIAE.

QUO propior adhuc fuit Ecclesia temporibus Apostolorum, eò in doctrina fuit purior, in ceremoniis simplicior. Gemuit enim sub persecutionibus variis Imperatorum Ethnicorum, qui hoc unum egerunt, ut Christianos, tanquam pestes & carcinomata, per totum Imperium Romanum tum temporis latissimè diffusum radicatus excinderent. Sed sanguis piorum fuit semen Ecclesiae, & quò plures Christianorum è medio fuerunt sublati, eò plures ipsorum coetui per orbem terrarum fuerunt additi, adeò, ut in ipsas Imperatorum aulas & castra certatim penetraverint. Floruerunt autem in hac centuria præter aliquos supra enumeratos Ecclesiae Doctores Ignatium & Polycarpum, qui adhuc fuerunt in vivis, Papias traditionum Pater, Egesippus scriptor historiae Judaicae, è Judæo Christianus factus, Justinus Philosophus & Martyr, Milito, Dionysius Corinthiacus, Irenæus Lugdunensis Episcopus, Pantenus, Clemens Alexandrinus, Miltiades, Polycrates, & circa finem Tertullianus Afer & Origenes Adamantius. Ex hisce cum primas sibi vendicent Justinus Martyr, Irenæus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus & Origenes, res gestas ipsorum & scripta filo quodam tenus prolixiore diducemus. Justinus Martyr in Palæstina natus ἐξ ὀνύχων ἀπὸ πάλων Philosophiae Platonicae, (unde Philosophus cognominatus, & à Photinianis hodierno tempore scriptis Patrum minimum tribuentibus Theologus Platonicus appellatur,) operam navavit indefessam. Postea doctrinam de Christo amplexus Doctor suae tempestatis non infimæ caveæ factus est. Non enim insolens fuit in Ecclesia temporibus Apostolorum contigua, lumina & columnina Ecclesiae è scholis Rhetorum & Philosophorum produsse, sicuti plerosque Patres græcos & Latinos priorum 5. seculorum, quorum ad nos promanarunt usque scripta, tales fuisse, inductione si non didascalica, topicâ certè, quæ didascalica sit affinis, probare possemus. Hinc etiam stipulas quasdam à Philosophis acceptas, præsertim in articulo de libero arbitrio &

O. Calviniano
rum: Nostra
Ecclesia in ce-
remoniis est
simplicior. B.
Apostolicæ
propior.
Resp. Cæte-
ris paribus.
Decrescente
religionis pu-
ritate, creve-
runt ceremo-
niæ.

Accusationis
præcipua ca-
pita.

Præsertim u-
nionis hyposta-
ticæ duarum
in Christo na-
turarum,

Circa annum
171.

Hunc Docto-
rem ipsi An-
trinit. inter Vi-
ros Apostoli-
cos referunt,

inde dependentibus, ante motam controversiam Pelagianam fundamento superstruxerunt. Ut verò Christianis sese adjungeret hic Justinus Philosophus, motum se fuisse dicit partim spectaculis martyrum, qui se prorsus invictos in sua confessione & sustinendis suppliciis exquisitissimis exhibuissent, partim lectione Prophetarum, qui non demonstrationibus, sed ipsius DEI testimoniis probando nitantur. Siquidem in hanc ultimam analysin αὐτὸς ἔφα i.e. os Domini locutum est, suas prophetias terminant. Apologiam pro Christianis ad Antoninum Pium scripsit, (erant enim Principes tunc eruditi multi,) in qua, ne ante causæ cognitionem suppliciis adjudicarentur, sed secundum leges in ipsorum vitam inquireretur, petiit. Multa quippe Christianis affricari scelera, v. g. quòd agant conventus nocturnos, quòd promiscuis & nefariis libidinibus se polluant, & quòd carne humanâ vescantur, quorum tamen reatu se nunquam obstrinxissent. Calumniis verò hisce atrocissimis dubio procul ansam suppeditabat, quòd Christiani sub cavernis terræ, metu grassantis persecutionis, sacra sua peragebant, quòd se fratres & sorores invicem salutabant, & S. S. Eucharistiam, in qua sub pane benedicto corpus Christi manducandum, & sub vino benedicto sanguis ejus bibendus distribuitur, celebrabant. In colloquio cum Tryphone Judæo hanc usurpavit vocem: Quantò magis in nos Christianos sævitur, tantò plures pietatem fidemque per nomen Jesu profitentur: perinde, ut vitis putatione provocatur ad ubertatem. Aliàs modestiam Philosopho Christiano dignam in se passus fuit elucescere, quando in modum mysteriorum divinorum noluit inquirere, hoc memorabili nobis relicto: Σαφὴς ἐλεγχὸς τῆς ἀπιστίας, τὸ πῶς περὶ τοῦ Θεοῦ ζητεῖν i.e. Manifestum indicium incredulitatis est, de Deo quærere, Quomodo? Id quod à nostratibus Calvinianis, Thomistis, Quomodistis, Nicodemitis plus satis fuit inculcatum. Aureolas & laureolas tandem martyrii consecutus est, cum dolo & insidiis Crescentis Philosophi, Jesu Christi hostis juratissimi erroris convicti, Pergami mortem subiit. Irenæus ut à pace nomen: ita nominis omen habuit, verèque pacificum, præsertim in controversia orientales & occidentales inter Ecclesias de paschate mota, sese præbuit. Fuit is auditor Polycarpi, & postmodum totius Ecclesiæ lumen splendidissimum.

Cum

Cum utriusque lingvæ, græcæ pariter & latinæ fuerit gnarus, græcè quidem scripsit, sed in Ecclesia occidentali latina, Lugduni scilicet. Claruit circa in Gallia docuit. Tertullianus eum omnium doctrinarum curiosissimum exploratorem nominat. Multos scripsit libros, quorum titulos Eusebius recitat, quos tamen temporum injuria & hominum incuria perdidit. Superfunt tamen 5. ipsius libri adversus hæreses Valentini & similium inter eos, qui non judicantur supposititii, antiquissimi. Obscuriore stylo cum sint conscripti, fluctuantes reliquerunt Viros doctos, an græcè, an latinè scripserint. Si verò gustum quis fecerit, ex phrasi non obscure deprehendet, ipsum græcæ lingvæ peritiorem, quàm latinæ fuisse. In scriptis ipsius tanquam stellulæ scintillant hæ sententiæ: Christus pro nobis passus est, ut citat hoc dictum Theodoretus *ἡσυχάζειτος* & *λόγος*, i. e. quiescente Logo: non quòd ab omni operatione *ὁ λόγος* totum temporis quieverit, (utpote qui Patre operante simul operatur Joh. 5.) sed quòd injurias illatas non propulsaverit. Item: Filius DEI semper adfuit humano generi. Et: Dissonantia jejuni non solvit consonantiam fidei. Non enim tam unitas ceremoniarum, quàm fidei spectanda est in Ecclesia. Occurrunt tamen in ipsius scriptis etiam aliqui navi, à sincera doctrina limitibus accuratis discernendi, neque promiscuè cum iis, quæ rectè docuit, habendi. Non verò propterea in censum hæreticorum eosdem collocamus, sed pallio Christianæ charitatis potius naves istos obtegimus secundum istud tritum: Patrum pudenda sunt tegenda. Syrmii, quod est Pannoniæ oppidum, martyrio coronatus est.

Creditur natus in Asia. Epiphanius integras ejus pagellas græcè citat. Idem Irenæus ex 13. Apocal. secundum quantitatem numeri *χ ζς* ponit nomen LATINUS.

Clemens Alexandrinus (ad differentiam Clementis Romani sic dictus,) Pantæni fuit discipulus, quem Theodoretus nominat Virum sacrum & maximâ rerum experienciâ doctrinâque insigni præditum. Primum fuit Catechetes Alexandrinus, postmodum Hierosolymis & Antiochiæ Evangelium docuit. Inter scripta ipsius numerantur 8. libri *σρωμάτων*, vel *σρωματίων* i. e. variæ & multiplicis doctrinæ (significat enim *σρωμα*, vel *σρωματεύς* opus ex variis v. g. lino & lana contextum) & continent doctrinæ Ethnicæ cum Christiana collationem. Item *ὑποτεπάσεων* id est, dispositionum & informationum libri octo, *πνευματικός* sive oratio, Biblia.

i. e. Professor Theologiæ. Doctrina catechetica usque ad Gregorii M. tempora fuit in usu, qui hæc abrogatâ, substituit imagines Laicorum.

Cum iudicio
accurato pro-
pter crebrita-
tem allegori-
arum, etiam
in manifestis
dogmatibus,
praesertim do-
ctrina de Coe-
na S. legen-
dus est Cle-
mens.

Franciscus
Puccius circa
decursum su-
perioris seculi
vixit.

Claruit circa
annum 195.

Natus fuit in
transmarinis
locis.

Tertullianus
inter Scripto-

oratio, quae gentes ad verum veri DEI cultum conatur adducere. Habuit hic Pater suos naevos & errores non paucos, quibus Pontificiorum sententiae non uni erroneae frigidam suffudit: sicut ex Patrum catachresticis locutionibus & opinionibus incommodis Papatus magnam partem originem traxit. Inter illos verò non infimo loco habendus, quòd justificationem vel per legem, vel per Philosophiam tribuat illis, qui ante Christum vixerunt: Sed cum fides ipsis defuerit, in inferno expectasse Christi & Apostolorum adventum, ut per eorum praedicationem converterentur & salvi fierent. Dubio procul exinde hauserunt, vel solummodò confirmarunt sententiam suam Scholastici &, qui cum ipsis faciunt, Pontificii, Patres ante Moysen per legem naturae, post Moysen usque ad adventum Christi per legem Mosaicam, post Christum verò usque ad finem mundi per legem Christi justificari: Unde limbum Patrum extruxerunt, in quo poenam damni, carentiam sc. visionis DEI passi sint, donec in descensu ad inferos à Christo, exinde liberarentur. Nec à Puccianismo, qui quemlibet in sua religione, modò vitae honestati studeat, salvari contendit, hæc Clementis sententia procul abest: cum tamen Scriptura meritum Christi antrorsum & retrorsum extendat, nec aliud sub cælo nomen datum esse, in quo nos salvari oporteat, præter nomen JESU Christi, constanter asserat. In tertio *εὐαγγέλιον* libro colloquium Christi & Salomes ex Aegyptiorum Evangelio adducit: Cum interrogasset Christum Salome, quando venturum sit regnum DEI? Respondit Christus, cum cessabit opus mulieris, i.e. in die *παλιγγενεσίας* & *ἀποκαταστάσεως ἀπάντων*, cum peccatum ipsiusq; pedisse quæ mors, quæ per peccatum primæ matris nostræ fuerunt introducta, in genere humano abolebuntur. Citantur ab hoc Patre apocrypha scripta plurima, quæ prorsus non extant hodie, id quod veteres etiam Ecclesiastici scriptores in eo notarunt. Aliàs propter insignem doctrinam, eloquentiam, piùm zelum & in Ecclesiam merita laudem meretur haut tralatitiam.

Tertullianus Afer patriâ Carthaginensis & postmodum Presbyter Carthag. patre centurione genitus, in omni disciplinarum genere atque Philosophiæ cognitione à teneris informatus, Græcè pariter ac latinè apprime doctus fuit. Idolomania Ethnicorum postquam

postquam repudium misisset, Theologiae se totum consecravit, res Ecclesiasti- & lucubrationes scriptorum Ecclesiasticorum Graecorum (Latini cos Latinos enim tunc rari apparebant,) nocturnâ diurnâque manu versavit. antiquissi- mus. Primis Cum docendo, scribendo & disputando plurimum posset, doctri- duobus secu- nam Christianam adversus Judæos & gentiles, à quibus impeteba- lis plerique tur utrinque, zelo Doctore Christiano digno propugnavit. Ad- scriptores Ec- versus hæreticos etiam, inprimis Marcionem, Valentinianos, clesiastici Græci, Hermogenem & Praxeam, ne orthodoxa religio periculi quid ca- peret, in acie stetit. Primùm Romæ Presbyter fuit, sed cum Mon- Montanum tanistis favere videretur, Româ pulsus Carthaginem rediit. In hæreticum ipsius libris, quos ante & post defectionē scripsit, (in quibus Erasmo subinde Para- aliqui videntur supposititii) lectori se offerunt errores non pauci, cletum nomi- nec insuper habendi, v. g. quòd Deus habeat corpus, etsi sit spiritus : Attamen di- quòd regnum Christi mundanum 1000. annos in terris sit duratu- stingunt rum : Angelos propter concupiscentiam erga mulieres cecidisse : nonnulli in- hominem habere liberum arbitrium in spiritualibus, etiam post ter Montani naturæ corruptionem : (quem errorem cum aliis Patribus mul- Paracletum tis ante controversiam Pelagianam habuit communem ;) Patres in & Tertulliani. V. T. observatione legis naturæ fuisse justos : Secundas nuptias stu- Hunc voce Pa- prum esse & excommunicatione dignas, & quæ fuerunt $\sigma\phi\alpha\lambda\mu\alpha\tau\alpha$ singularium revelationum plura. Quod ipsum propterea sicco pede præterire nolumus, ut Autorem, il- cum grano salis & accurato iudicio Patrum scripta legantur, nec lum verò ma- promiscuè omnia, sed cum sacris literis duntaxat congruentia, ut jorem Spiritus $\gamma\eta\sigma\iota\alpha$, & bonæ notæ acceptentur. Præscripsit nobis hanc ipsam S. plenitudi- nem, quàm regulam Augustinus contra Cresconium de Cypriani commenta- quæ fuit in A- tionibus in hæc verba erumpens : Quicquid in Patribus scriptu- postolis, intel- rarum divinarum auctoritati congruit, cum laude eorum recipimus, lexisse, imò quod non congruit, cum pace ipsorum respuimus. se ipsum Para- cletum dicti- tasse.

Origenes à pertinace labore & diligentia in lucubrando Ada- mantius cognominatus, Tertulliano $\sigma\upsilon\gamma\chi\epsilon\sigma\tau\epsilon\sigma$, patre natus fuit Leonide martyrio coronato. Immodico amore martyrii, cum ad- Preciosum à huc puer esset, flagravat : unde Christianos, de quorū capitibus ha- vili, aurum à bebantur comitia, secutus ad tribunalia & martyrii locum ad con- scoriis est se- parandum, se- stantiam cundum il-

Iud Apostoli : omnia probate, quod bonum est tenete. Maldonatus Tertullianum hæ- reticum vocat : Bellarminus hæresiarcham vocat. Inferatur historiola de Johanne HUSSO. Origenem non obscure ut suum pro doctrina Trinitatis allegavit Athanasius.

Sommerus fa-
retur, tempo-
ra Origenis
jam tum ha-
buisse initia
Trinitatis.
Idem Somme-
rus Photinia-
nus scripta O-
rigenis ut Pla-
tonica da-
mnat.

Ad horum
exemplar o-
pus Complu-
tense institu-
tum.

Depravatio-
nis exemplū,
cum Aquila
locum Es. 7.
exponit de ju-
vencula;

stantiam hortatus est. Ne verò sentiret libidinum flammās, dictum pro se citans Salvatoris: Si manus tua scandalizaverit te &c. semetipsum castravit. In pervolvendis Ethnicorum scriptis Præceptore usus Justino Philosopho multus; in sacris literis verò tractandis totus propemodum fuit & unus. Non in lecto, sed pavimento somnum cepit: paupertatem affectavit: à vino & oleo abstinuit, ita ut exsuccus & exsangvis incederet. In schola & Ecclesia Alexandrina jam adultior factus docuit, multosqve errantes à Marcionitarum & Valentinianorum erroribus suā informatione in regiam veritatis viam vocavit. Cū de ipsius indefesso labore & insuperabili diligentia publicè constaret, vir dives quidam & ingeniosus Ambrosius septem ipsi Notarios addidit, qui doctrinam ejus velocissimè exciperent. Inde factum, ut innumerabiles ferè tractatus & commentarios, (Hieronimus ait, ipsum scripsisse 6000. volumina,) quorum adhuc multa extant, in lucem emisserit. Præ omnibus verò ipsius vigiliis, veluti Phosphorus inter stellas minores, elucescit opus Biblicum, in quo varias versiones Bibliorum inter se contulit. Primum opus 4. columnis fuit distinctum secundum quatuor versiones Græcas Aquilæ, Symmachi, Theodotionis & LXX. quod vocavit βιβλία τετραπλᾶ, i. e. Biblia in 4. regiones distributa. Alterum sex columnis fuit distinctum secundum 4. istas versiones Græcas, & duplicem adhuc seriem, quarum prior textum originale hebraicis, posterior græcis characteribus complexa est, & hanc vocavit βιβλία ἑξαπλᾶ, i. e. Biblia in 6. regiones distributa. Tertium octo columnis fuit distinctum & præter 6. istas editiones duas adhuc ἀνωτύμῃς ambitu suo comprehendit, quod vocavit βιβλία ὀκταπλᾶ i. e. Biblia in octo regiones distributa. Dignum opus & suā naturā, ut ætatem ferret, aptum natum; sed, satis invidentibus, non tulit. Vixerunt autem isti tres Bibliorum Interpp. præter LXX. viralem, ut hoc ὡς ἀφ' αὐτῶν attingam, in centuria II, vel ex Christianis Judæi, vel ex Judæis Christiani facti, & Biblia S. V. T. ex hebræo in Græcum (in qua ipsa tamen translatione nimis Judaizant, oracula de Christo vel depravantes, vel obscurantes) transfuderunt. Aliàs dictum hoc de scriptis Origenis multis natavit in ore: Origenes, ubi benè scripsit, nemo melius. Utut verò propter Christianam religionem, gravissima perpessus fuerit plurima

plurima exilia, corporis tormenta, carceris squalorem; metu tamen infamiae in abnegationem Christi prolapsus est. Cum enim à Præfectis Ethnicis ad eas redigeretur incitas, ut ex hisce duobus unum eligeret, aut corpus turpi Aethiopi constuprandum daret, aut idolis thure sacrificaret, ne contumeliam istam experiri cogeretur, in posterius consensit. Lapsam verò suam multis lachrymis & ejulatu miserabili deploravit, seq̃ue indignum, qui amplius in Ecclesia doceret, pronunciavit. Tandem cum annum ætatis sexagesimum nonum ageret, rebus humanis valedixit. Hoc tamen ipsi vitio vertitur, quòd omnia, præsertim quæ à Salvatore juxta historiam gesta referuntur, in allegorias converterit, multosq̃ue errores scriptis suis infarserit. Ex multis pauci & præcipui fuerunt, quòd Christum pro Diabolorum salute in supernis passurum dixerit: quòd Spiritum S. inferiorem Filio fecerit: quòd animas hominum ante corpora simul & semel creatas velut in apotheca quadam, donec corporibus suis infundantur, asservari finxerit: quòd providentiam Dei ad omnes creaturas, etiam inferiores, se demittere negaverit: quòd liberi arbitrii vires in Spiritualibus nimis auxerit, nostrisq̃ue operibus justificationem adscripserit. Unde & Pelagianismus, nocentissimus error, qui ultra 1000. annos Ecclesiam exercuit, & adhuc nostro tempore in Pontificiis, Photinianis & Arminianis exercet, ramusculus Origenis dictus fuit. Postquam verò currente centuriâ VI. Monachi quidam Palæstini dogmata Origenis ἀναζωπυρεῖν i.e. flabello quasi merse sub cineribus animare, passimq̃ue disseminare coepissent, in libros & dogmata ipsius Concilium Constantinopolitanum secundum (aliàs Oecumenicum quintum) à Justiniano Imperatore coactum, accuratè inquisivit, & cum à præscripta veritatis norma nonnulla deflectere deprehendit, obelisco fixa damnavit. Sunt tamen, qui Origenem excusant, & culpam in Ambrosium istum, cujus supra mentionem injecimus, derivant, quòd intempestivè fœtus istos informes lambendo nondum satis elaboratos in Solem & apricum protruserit. Aliàs præ reliquis Patribus hoc encomio quasi superbit Origenes, quòd in tota antiquitate per 1000. annos & quod excurrit, antequam orbis Christianus pateret Judæis, unà cum Hieronymo, solus sanctæ lingvæ

Obscuratio-
nis, quando ea
quæ de Chri-
sto loquuntur
ad Davidem
accommo-
dant.

Judicium
Philippi Mel.
de scriptis O-
rigenis: Pro-
derit Origenis
lectio iis, qui
summam do-
ctrinæ Chri-
stianæ tenent.
Et ita Chri-
sti animam

τῷ λόγῳ
unitam fuisse
ante incarna-
tionem dixit
Philipp. Ori-
genes æcenum,
Scholastici
venenum in-
fuderunt in
fontes Israël.
Photiniani-
smus est quin-
ta essentia ex
Papismo &
Calvin. con-
flata. Armi-
nianismus est
Crypto-Pho-
tinianismus
& subtilis Pa-
pismus.

fuerit In hisce Con-

L 2

ciliis posteriora semper obsignarunt priora, Repetita sc. fuere Symbola priora & pro
re natâ aucta,

Augustinus fuerit gnarus. Postquam verò temporibus Gregorii VII. Pontificis, & Heinrichi IV. Imperatoris Judæis liber ad Ecclesiam aditus fuit concessus, ex conversis multi, utpote Liranus, & superiori seculo Fagius, Tremellius, Weidnerus, Gerson & alii utilem Ecclesiae navârunt operam. Hinc de Lirano Lutherus dixit: Nisi Lira lirasset, totus mundus delirasset. Imò græca quoque lingua post schisma istud inter Ecclesias orientales & occidentales factum, in tantum apud latinos venit contemptum & odium, ut qui græca noverit, hæreseos, qui verò hebraica, Judaismi fuerit suspectus: Nec veritus fuit Cardinalis Ximenius, Archiepiscopus Toletanus in præfat. operis Complutensis latinam linguam, in Ecclesia Romano-Catholica tantum usitatam, comparare cum Christo, inter duos latrones, Ecclesiam orientalem Schismaticam & Synagogam Judaicam, loco intermedio pendente.

Incidit in hanc Centuriam schisma, quod inter Ecclesias orientales & occidentales circa quæstionem de celebrando die Paschatos exortum est. Orientales quippe in ipso plenilunio mensis primi, adeoque die decimo quarto ejusdem (unde Quartadecimani fuerunt appellati,) pascha celebrabant: occidentales verò die Dominico decimum quartum diem proximè sequente. Quantumvis autem res in se erat adiaphora; magnâ tamen animorum exacerbatione, præsertim ex Latinorum, sive occidentalium parte, agebatur. Utraque pars suas, quibus in hac causa se niti putabat, habebat rationes. Orientales servabant morem, quem à Johanne Apostolo, ipsiusque discipulo Polycarpo acceperant, & pro se divinam institutionem Exod. 12. adducebant. Occidentales verò servabant ritum, quem à superioribus (per traditionem ritalem) acceperant, & resurrectionem Dominicam, quæ die Solis facta erat, in hac causa potissimum attendebant. Utut verò pacis & concordiae vinculo utrinque prius hæ conjungerentur Ecclesiae; Victor tamen Episcopus Romanus jantum primatum aliquem parturiens (quantumvis in acie novaculæ ipsius & Ecclesiæ Christianæ salus sub Imperatoribus Ethnicis versaretur,) totius Asiæ paræcias unâ cum vicinis Ecclesiis, tanquam diversum sentientes, à communionis unitate abscindere meditatus est. Victoris hujus vehementiam non Asiatici duntaxat Episcopi, sed & Irenæus Episco-

hebraica non intellexit, sed græcè quoque infra medio-critatem fuit doctus. Alii sic efferrunt: Nisi Lira lirasset, nemo nostrum saltasset. Coepit hic iterum suo tempore in sensum literalem inquire.

Petro & Paulo

Obtinuit in Concilio Niceno Latino-sum sententia.

~~Episcopus~~ Lugdunensis, cuius ~~tam~~ temporis, utpote totius Ecclesiae luminis & columnis, magna erat autoritas, omnibus modis improbârunt. Ita enim Irenæus ad Victorem in hac causa scripsisse perhibetur, cum recitâset discrepantes majorum non modò de die paschatos, sed etiam de duratione festi, quibus etiam de solvendo jejunio quæstio implicabatur, sententias. Nihilominus omnes isti, etiam cum in observantia variarent, inter semetipsos pacifici semper fuerunt nobiscum & sunt: nec dissonantia jejunii solvit consonantiam fidei. Apollinaris Hierapolitanus, qui vixit in hac centuria, scripsit apologiam pro Christianis. Inter hæreticos hujus seculi funem ducit Valentinus cum suis complicibus, qui venenum suum Romæ, in Ægypto, in insula Cypro & multis aliis locis sparsit. Quantumvis autem errore non uno fuerit infectus; non tamen in postremis est, quòd Christum carnem suam de cœlo detulisse, neque quicquam de Maria Virgine assumsisse, sed per eam duntaxat transivisse, sicut aqua per canalem illabatur, statuerit. Itaque Christum natum esse PER Virginem, non Ex Virgine identidem in ore habuit. Refricarunt hunc rancidum errorem non sine multorum nausea superiore & nostro seculo Anabaptistæ & Weigeliani, prout Diabolus per anticam egressus, per posticam iterum intrare solet in Ecclesiam. Fuit hæc hæresis Valentini in multa capita divisa, (veritas enim simplex, mendacium multiplex;) & errorem ex errore peperit.

Ut enim non dicam jam de Borborianis, Stratiotinis, Sethitis, Antitactæ Ophitis, Antitactis & aliis, vel solus Marcus hæreticus & Magus fuerunt, qui Valentini hujus discipulus in historia Ecclesiastica non parva sibi ^{data opera legi contraria fecerunt.} transcribit spacia. Præterquam enim quòd Præceptoris sui errores ^{phitæ serpentem alebant eum in usum, ut panem Eucharisticum ipsi prius lambendum porrigerent.} disseminaverit latius, eosdem simul novis superadditis adauxit. Duos esse DEOS docuit, unum ignotum, alterum cœli & terræ conditorem. Inter Jesum & Christum distinxit, Christum columbam illam dicens, quæ in baptismo super Christum fuerit dilapsa, (quod ante ipsum Cerinthum quoque docuisse tradunt historici :) Sectatores suos baptizavit in nomine ignoti Patris omnium: in veritate matris omnium: & in nomine descendentis Jesu ad unctionem, ad redemptionem & communionem virtutum; & quæ fuerunt deliramenta plura. Eodem cum Valentino tempore Romam ve-

Marcionitas

Carnem verò
de cœlis at-
tulisse.

Dist. inter
Martyres &
Confessores.

Montanistæ.

nit Cerdon, Manichæorum Promachus & Antesignanus, qui duo principia, DEUM bonum & malum, statuit. Bono bona, malo mala retulit accepta. DEUM in lege & Prophetis prædicatum non esse Patrem Domini nostri Jesu Christi, sed hunc ignotum esse: Christum in hominis forma, seu carne putativè tantum natum & passum esse: Spiritum S. non in Apostolos, sed in se Cerdonem solum descendisse: Corpora non resurrectura, sed animam tantum salvandam esse docuit. Hosce insanos errores non in crustavit tantum, sed & pluribus auxit Marcion, sive discipulus, sive socius Cerdonis. Irenæus eum os Diaboli; Polycarpus verò Primogenitum Satanæ appellavit. Et quantumvis suos jactent inter sese Martyres; non tamen martyres Christi, sed potius Diaboli fuerunt. Non enim supplicium, sed causa facit Martyrem. Turbas etiam in hoc seculo dederunt Montanistæ (à Montano Primicerio hujus hæreseos) qui etiam Cataphryges (à sociis Montani ex Phrygia oriundi) & Pepuziani (à vico quodam, in quo Montanus habitavit) fuerunt appellati. Non erubuit Montanus seipsum Paracletum & divinum Spiritum nominare, suamque doctrinam Apostolicæ (quasi Sp. S. non plenè acceperint Apostoli) tanquam perfectiorem præferre. De dissolvendis matrimoniis, inter personas diversarum religionum contractis, legem sanxit, secundas nuptias tanquam fornicationem rejecit, Paulumque quod easdem permisit, imperfectum dixit.

Encratitæ, (i.e. abstinentes, seu continentes) qui & alio nomine Tatiani ab errorum propugnatore præcipuo Tatiano fuerunt insigniti, non parum negotii facessere non dubitârunt Ecclesiæ, currente hac centuriâ secundâ, utpote qui conjugio Christianis interdixerunt, illudque à scortatione vel parum, vel nihil omninò differre $\pi\upsilon\zeta\ \eta\mu\iota\ \lambda\alpha\zeta$ propugnarunt.

His etiam conjungi possunt Alogiani, vel $\text{\AA}\lambda\omicron\gamma\omicron\iota$ propterea sic dicti, quod Evangelium Johannis, qui Filium DEI solus inter Evangelistas & Apostolos $\text{\AA}\lambda\omicron\gamma\alpha$ nomine solet indigitare, rejecerint.

Ex Cerinthia-
nis originem
traxisse viden-
tur.

Nec silentio prorsus involvendi sunt Severiani, à Severo hæreseos autore nomen adepti, qui præterquam quod ab Encratitis steterint, hominis partem dimidiam ab umbilico sursum tenden-
tem

tem Dei creaturam, inferiorem verò ab umbilico ad pedes usque Satanæ figmentum dixerunt.

Præ nimia ca-
stitate, si Diis
Placet.

Agmen claudat in hoc seculo Artemonis hæresis, cujus Antecessor fuit Theodotus, qui eundem errorem, sed crassius defendere conatus est. Sensit autem Artemon, Christum tantum fuisse hominem: ex Virgine tamen natum, & virtute solummodo Prophetis præstantiorem. Hunc suum errorem pro Apostolorum & quorundam Episcoporum Romanorum doctrina, muscerdam pro pipere venditare non abhorruit, cum tamen eorum, quos sui erroris hyperaspistas citabat, scripta è diametro repugnarent.

Synodi, vel concilia in hac centuria coacta fuerunt tantum particularia (cum Magistratus supremus Christo nomen suum nondum dederat) & schisma inter Ecclesias orientales & occidentales ob celebrationem festi paschatos natum attigerunt.

Quamquam autem Anicetus, Soter, Pius & Eleutherius Episcopi Romani, ut alias Ecclesias ad Romanæ normam conformarent, Ecclesias transmarinas, sive Africanas in hac controversia in suas partes pertrahere nitebantur; Melito tamen & Polycarpus horum Episcoporum conatus infregere, & ne schisma in Ecclesia propter rem adiaphoram excitaretur, cavere. Postquam tamen Victor natione Afer, ferventioris ingenii homo, ad Episcopatum Romanum evectus esset, orientalibus Ecclesiis, ut Romanæ se attemperarent, pro autoritate in mandatis dedit, aut, si dicto non essent audientes, excommunicationis fulmen minatus est. Quare 6. concilia provincialia super hac causa fuerunt habita, Romanum à Victore, Cæsariense à Theophilo, Gallicum ab Irénæo, Ponticum à Palma, Achaicum à Bachylo, & Asiaticum à Polycrate. In quibus tamen Synodis omnibus communiter decretum est, ne liceat nisi in die Dominica, in qua Dominus resurrexit & in qua mundus conditus est, Dominicum Paschæ celebrare mysterium: atque in hac sola jejunium paschale esse solvendum. Futurum etiam, ut hac ratione pascha *σαυρώσιμον* Judæorum & *ἀναστάσιμον* Christianorum accuratis limitibus inter se discernantur. Morem gesserunt hisce decretis Orientalium nonnulli: qui verò ritui à majoribus accepto tenacius inhæserunt, odioso & schismatico Quartadecimanorum nomine fuere ostentui habiti, donec tandem in Concilio Nice-

Niceno, inter Occumenica primo, major pars minorem ad se pertraheret.

Occasionem
quærebant ita
Christianos
expiscandi.

Persecutiones duas insigniores, si rejicimus cum Imperatore in tertiam Centuriam eam, quæ sub Severo contigit, hoc seculo secundo sustinuit Ecclesia sub Trajano unam, sub Antonino Philosopho alteram. Etsi enim Trajanus justitiæ laude Antecessorum concederet nulli; Christianæ tamen religionis hostis erat acerrimus, utpote cui Christiani propter multitudinem (sicut olim Israël Pharaoni,) nimis fuere suspecti. Nec deerant persecutionum harum faces ac tubæ Mamertinus Urbis Præfectus, & Publicus Tarquinius Ethnorum sacrorum Princeps. Imò ut radicibus excinderentur Christiani, Ethnorum sacrificuli pecunias numerabant. Præterà cum viderent Ethnici, Christianos suis dignitatibus & functionibus exui, bonaque ipsorum publicari, spe prædæ allekti criminis læsæ majestatis, utpote qui statuis Imperatorum thure ac vino sacrificare nollent, ipsos poscebant. Hinc aliter fieri non poterat, quàm ut Christiani, tanquam Deorum immortalium & Reipublicæ Romanæ hostes, ad supplicia exquisitissima raperentur. Interim tamen, ne animum prorsus desponderent, aut ad vomitum redirent Christiani Neo-phyti, Doctores Ecclesiæ & sese mutuò & suos auditores scriptis & vivâ voce ad patientiam & constantiam hortabantur, Deoque tanquam summo protectori Ecclesiam ardentissimis precibus commendabant. Extendebatur hæc persecutio sub Trajano ad annos propemodum quatuordecim, & licet interdum quadantenus remittere videretur; nunquam tamen intra dictum temporis intervallum prorsus cessavit. Præfectorum lævitiâ & Christianorum innocentiam (præsertim cum absque differentia sexûs, ætatis & ordinis persecutiones ejusmodi grassari videret) permotus Plinius homo Ethnicus epistolam ad Trajanum scripsit, in qua vitam Christianorum inculpatam Imperatori commendat, & ut sufflaminetur per provincias exercita persecutio, pro iisdem intercedit. Mitigationem aliqualem, non verò abrogationem persecutionis hæc impetravit epistola. Ita enim rescripsit Trajanus: Conquirendi non sunt Christiani: si deferantur & arguantur, puniendi sunt, ita tamen, ut qui negaverit se Christianum esse, idque reipsâ manifestum fecerit, id est,

suppli-

supplicando Diis nostris, quamvis suspectus in præteritum fuerit, veniam ex poenitentia impetret. Sine autore verò propositi libelli in nullo crimine locum habere debent. Nam & pessimi exempli, nec nostri seculi est.

Secunda persecutio insignior, quâ secundum hoc seculum notabilius efficitur, facta est sub Antonino Pio (quantumvis ab Historicis martyrum nonnulli sub regimen Antonini Philosophi rejiciantur) cum non tantum conventuum nocturnorum, nuptiarum nefariarum, & infanticidiorum postularentur Christiani, sed omnis generis calamitates, terræ motus, pestis contagia, bella, prodigia & alia incommoda ipsis referrentur accepta. Imò quæcunq; flagitia perpetrabantur à Gnosticis, & similibus hæreticis, Christianis indifferenter omnibus imputabantur. Fervescente itaque hac persecutione, Justinus Philosophus & Christianus apologeticum Imperatori pro Christianis obtulit, quo mitior aliqua ex parte factus edictum in publico conventu Asiæ, & quidem Ephesi proposuit, in quo seqq. continentur verba: Pro talibus (Christianis) jam etiam multi provinciarum præfides divinissimo Patri nostro Adriano Imperatori scripserunt: quibus & rescripsit, non esse tales molestandos, nisi quid contra Romanum imperium tentasse deprehendantur. Et mihi etiam multi de talibus significaverunt, quibus secundum Patris mei sententiam rescripsi. Si posthac quisquam negotium talibus, tanquam talibus facessere perrexerit, is, qui defertur, ab accusatione sit absolutus & liber, delator verò poenæ subiaceat.

Quod verò alias statum Ecclesiæ sub hac centuria concernit, *ὡς ἐν συνοψείᾳ* eundem adjiciam. Diebus dominicis & festis Ecclesia in loco aliquo commodo, & quantum ad persecutiones tuto (qui sæpius fuit subterraneus) ad audiendum verbum Dei, S.S. Eucharistiam, & preces publicas convenire solebat. In conventibus verò istis pericope aliqua ex scriptis Prophetis & Apostolicis populo prælegebatur, & ad usus ab Apostolo 2. Tim. 3. v. 16. præscriptos theoreticos & practicos doctrinam sc. redargutionem, correctionem & institutionem, prout res ferebat, accommodabatur. Subjungebantur preces, quas flexis genibus, & manibus facieq; in cœlum allevatis fundebant, nec minus Psalmi & hymni, quibus

bus DEUM celebrabant. Inde ad S.S. Eucharistiam fiebat accessus, in qua Diaconi communicantibus singulis partes panis & vini diluti, (quæ res per se est adiaphora) postquam gratiarum actio prius super ea facta erat, porrigebant. Eleemosynas, qui erant in re luculentiore, ad sustentationem pauperum & Ecclesiæ Ministrorum erogabant. De ceremoniis Pontificiorum, quarum multitudine doctrinam ipsam obruunt (prout totus Papatus nihil aliud est, quàm ceremonia in oculos incurrens) adempto nucleo, putaminibus populum pascentes, in hac Ecclesiæ simplicitate, altissimum est silentium. Quæ verò ex epistola quadam Ignatii proferuntur phrasæ, utpote missam facere, sacrificium immolare, sublestæ fidei sunt; licet non de vocabulis missæ, aut sacrificii, sed de re ipsa, num sc. S. Cœna sit sacrificium propitiatorium propriè dictum pro peccatis vivorum & mortuorum, contentionis serra inter nos & Pontificios reciprocetur. Quin imò ipse Platina scriptor Pontificius consarcinationem missæ diversis temporibus factam in vita Sixti nobis ob oculos pingit: Nuda primò (scil. Apostolorum tempore) erant omnia: Petrus enim, ubi consecraverat, oratione Dominicâ usus est. Auxit hæc mysteria Jacobus Episcopus Hierosolymitanus: auxit Basilius: auxerunt & alii. Nam Coelestinus Papa missæ introitum dedit: Gregorius; *κύρις ἐλέησον*: Telesphorus, Gloria in excelsis: Gelasius primus collationes: Epistolam & Evangelium Hieronymus. Alleluja verò sumtum est ex Ecclesia Hierosolymitana: Symbolum ex Concilio Niceno: mortuorum commemorationem Pelagius invenit: Thus Leo tertius: Osculum pacis Innocentius I. ut caneretur Agnus DEI, Sergius Pontifex instituit. Hæc Platina. Præterquam enim quod ex dictis canon missaticus ab Apostolis profectus non videatur, propitiatorii sacrificii pro vivis & mortuis, in primis missæ siccæ, in qua nullâ factâ distributione, Sacrificulus tanquam os Ecclesiæ (imò & purgatorii) solus comedit & bibit, ne minimus quidem habetur apiculus. Baptismus in publico administrabatur, & si quis adultus vel ex Judaismo, vel Ethnicismo ad Christianismum accessisset, prius in doctrina Christiana erudiebatur, & tunc præmissis jejuniis & precibus ejus, qui baptizandus erat, baptismum vel immersione, vel aspersione aquæ (uterque enim ritus tunc obtinebat) accipiebat.

Inde

Inde ad Sacramentum confirmationis, Coenam scil. Dominicam, baptizatus admittebatur. Exorcismi, quem tamen Augustini tempore in usu fuisse legimus, tunc locus nondum erat, multò minus olei confirmationis, & aliarum ceremoniarum Pontificiarum. Si quis in hæresin prolapsus erat, vel à fide Christiana secessum fecerat, errorem, aut abnegationem suam in coetu publico profitebatur, & tunc præmissis jejuniis & ardentissimis precibus tanquam luxatum membrum Ecclesiae iterum restituebatur. Auricularis confessio, & specialis omnium peccatorum secundum circumstantias confessio non erat in usu, satisfactiones pro poenis peccatorum temporalibus in hac vita, & in purgatorio avertendis, non audiebantur. Ministri totius Ecclesiae consensu eligebantur, nec invitis obtrudebantur: in ordinandis impositione manuum Ecclesia erat contenta. Jejunandi consuetudo à Judæis accepta retinebatur, & cum precibus, præsertim urgente necessitate, conjungebatur. Nihilominus in jejuniis observandis & magna libertas, & varietas deprehendebatur. Aquam lustralem, seu benedictam Ecclesia hoc seculo prorsus ignoravit, *κακοζήλεια* verò Judæorum, lapsu temporis fuit introducta. Vigiliae & exequiae circa sepulturam tunc non adhibitæ ex Ethnicismo pedetentim, paulatim, gradatim in Ecclesiam irreperunt. De ordinibus Pontificiis, majoribus & minoribus, ne gry quidem in fide dignis Autoribus invenimus; Episcoporum autem, Presbyterorum & Diaconorum crebra occurrit mentio. Nec jurisdictione, aut potestate, sed ordine tantum Episcopus & Presbyter differebant. Certis prædiis & redditibus Ecclesia tunc destituebatur, ex collectis verò eleemosynis, quæ ad victum & amictum erant necessaria, Ministris suppeditabantur. De exortis hæresibus per *κοινωνικὰ γράμματα*, seu literas communicationis, quas vocabant, alter alterum invicem admonebat, & postmodum vel scriptis, vel in conventibus publicis, collatis sententiis, easdem damnabant. Quod verò Magistratus politici, sicut in posterioribus seculis, ita h. l. nulla habita fuerit ratio, illud factum est per accidens, quia summus Magistratus tunc erat Ethnicus, nec dum ad fidem Christianam conversus. Romanæ Ecclesiae propter sedem Imperatoriam suus quidem erat honor, nec tamen pro matrice universali, nec prima fuit habita. Non pro universali, quia reliquæ

omnes per orbem terrarum dispersæ Ecclesiæ non erant hujus coloniæ, aut filiæ, quasi ex ipsa fuissent deductæ: nec pro prima, quia potius Hierosolymitanæ, ubi miraculosa Sp. Sancti super Apostolos effusio contigerat, & ubi prædicationis Apostolicæ factum initium, hæc ἐξοχή debebatur. Episcopum Romanum non Occumenici titulo, sed fratris nomine reliqui salutabant Episcopi.

Inter scholas Theologicas eminebat Alexandrina, cui Pantænus, & post hunc Clemens, post Clementem verò Origenes præfuit. Verbum Dei πλῆθος habitabat inter Christianos illius temporis, adeò ut & virgines ad eum de eo sermones cæderent. Fide & vitâ inculpatâ, quæ duo sunt Christianismi crura, seculis subsecuturis prælucebant. Magistratûs supremi, quantumvis Ethnici, secundum Apostoli monitum Rom. 13. dicto erant audientes. Ubi iustas belli causas Imperatores Ethnicos habere cognoscerent, sub ipsis merebant. Spectacula verò Ethnicorum publica cane pejus & angve vitabant. Monachos tam Eremitas, quàm Cœnobitas tum temporis ignorabant.

Parum itaque fidei merentur, quæ à Pontificiis veræ antiquitatis falsariis de consecrationibus templorum, altarium, vasorum sacrorum, & toto ceremoniarum apparatu Persico afferuntur in medium. Qui non per transennam, aut limis oculis scriptores ἀξιωματίζεις inspexit, illi techna pellucet. Ecquis enim adduci posset, ut credat, Imperatores Ethnicos, cum suis provinciarum præfectis, ut in usum Christianæ religionis extruerentur ædificia publica, fuisse connixuros. Gravissimæ persecutiones, quibus multæ Christianorum myriades è medio sublatae, aliud lvadent & persvadent. Postquam verò Imperatores Christo nomen dederunt, absque motu & metu sua extruere potuerunt oratoria. Per Apostolos interim & Apostolicos viros plantatæ Ecclesiæ latius hoc seculo pomœria sua extenderunt. In Asia celebratur Ecclesia Hierosolymitana, quæ post devastationem aliquantulum instaurata Ælia fuit appellata, Cæsariensis in Palæstina, Antiochena in Syria, Tharsensis in Cilicia, Ephesina, Smyrnensis in minore Asia, & aliæ plures in Mesopotamia. Nec defuerunt Ecclesiæ Trallis, Philadelphæ, in Magnesia, apud Colossenses, in Hierapoli (reparatis ex parte, quæ terræ motu conciderant, urbibus) Pergamopoli, Troade, in Ni-

in Nicomedia, Phrygia, Mysia, Galatia, Ancyra, in vico Comano, in Ponto: Apud Parthos, Persas, Medos, Hyrcanos, Brachmannos, Armenos, & Indos. Africa, quæ quantum ad latifundia proximum ab Asia locum sibi transcribit, obviis & effusis quoque ulnis Evangelium de Christo amplexa est. Floruerunt Ecclesie Christianorum in Ægypto, Thebaide, Marmarica, Cyrenaica, Numidia, Mauritania, Getulia, Lybia & Æthiopia: primas obtinentibus, Alexandria & Carthagine in Africa littorali. Europa quoad limites & terminos quidem reliquis orbis partibus angustior, hominum tamen frequentia cultior & populosior suas Ecclesias habuit Athenis, apud Corinthios, in Achaja, Thessalia, Thracia, Illyria, Dalmatia, Croatia, Carinthia, Vindelicia, Rætia, Norico, Pannonia superiore & inferiore, testeque Irenæo, in Germania, Gallia, Hispania, Italia, Anglia, Sarmatia, Dacia, & Scythia, pluresque septentrioni approximantes populos.

Nec de America dubium ullum est, vel Apostolos, vel Apostolicos Viros eò fuisse translatos, cum Christianæ religionis vestigia quàm plurima ibi fuerint reperta.

Germania itaque
que tribus vicibus conversa
1. per Apostolos & Apostolicos Viros.
2. à Bonifacio Germanorum Apostolo circa cent. octavam
3. à Luthero.

CENTURIA TERTIA.

XXI. IMPERATOR SEPTIMIUS SEVERUS.

AB exercitu in Pannonia salutatus Imperator hic Septimius Severus in puppi Reipublicæ sedere cœpit, vergente jam seculo secundo, anno sc. à partu Virgineo 195. fuitque cum imperio annos 17. menses 8. ad annum tertii huius seculi 13ium. Originem suam debuit Africæ (ex qua gente nullus unquam alius prodiit Imperator Romanus) & in illa familiæ equestri. Unde sic de illo Ausonius:

Pœni dicti
sunt Carthaginenses.

Punica origo illi, sed qui virtute probaret,

Non obstare locum, cum valet ingenium.

Cum in patria græcis & latinis literis esset imbutus, studiorum gratia Romam venit, & cum divinum ipsius ingenium innotesceret, diversis in Urbe & militia officiis fuit adhibitus, donec ipse tandem summum imperii culmen conscenderet. Bella partim adversus imperii æmulos Pescenninum Nigrum in Siria, & Albinum in

Britannia, partim adversus exteras gentes Parthos, Judæos, Persas, Arabes, & novissimè adversus Britannos gessit. In hac ultima expeditione, ut influxus ferocissimarum gentium Britanniam instantium sisteret, insanâ prorsus structurâ, muro sc. seu vallo per transversum utrinque ad oceani finem per 33. milliaria germanica ducto totam istam insulam communivit. Quo absoluto Eboraci, postquam annum ætatis 70. complevisset, diem suum obiit. Filios reliquit duos, Bassianum Caracallam successorem in Imperio, ex prima conjuge Martia natum, & Getam ex Julia, postmodum à fratre interfectum. Inter hosce rixarum scintillæ gliscebant, adhuc vivente patre, propter successionem in imperio, adeò, ut illud Salustii: Concordiâ res parvæ crescunt, discordiâ maximæ dilabuntur, Pater identidem illis in memoriâ revocârit. Sed suis admonitionibus frustra fuit. Siquidem Bassianus, ut voti compos evaderet, fratrem interfecit, Patriqve vitæ insidias struxit. Vitæ hujus vanitatem, cum ultimum traheret spiritum, deplorans hic Imperator ad circumstantes dixit: Omnia tui & nihil mihi profuit. Militum Tribuno assignavit symbolum: Laboremus: ut ante ipsum Publius Ælius Pertinax: Militemus. Quorum utrumque in toga & sago suum invenit locum. Tantam in Christianos exercuit persecutionem, ut existimarent plures AntiChristum venisse. Qua de re suo loco fusiùs.

πάντα ἐγὼ
νόμην, καὶ ὅ-
θεν ἐμοὶ λυ-
σιπεί.

XXII. ANTONINUS BASSIANUS CARACALLA.

Bassianus ex avi materni nomine dictus fuit hic Imperator, Caracalla verò à quodam vestimenti gallici genere, quo delectabatur impensè, sicuti à caligis, vel ocreis, quibus peculiariter utebatur, Caligulæ cognomen factum. Anno currentis hujus seculi decimo tertio Patri optio datus fuit, rei qve summæ præfuit, ex quo cum Geta fratre simul Augustus creatus, annos 6. menses duos, dies quinque. Cum vix attigisset culmen imperiale, Medicos aulicos, quòd veneno mortem Parentis non accelerâssent, interfici jussit. Fratrem suum Getam ob regnandi βεβλιμίας de collo matris pendentem & auxilium poscentem in cubiculo interemit, & postmodum in Divorum numerum retulit, hâc additâ voce: Sit Divus, modò

modò non sit vivus. Papinianum Jctum, quòd hoc parricidium excusare, causamque ipsius orare noluerit, securi percussit. Ex quo postmodum, præsertim ob additam denegationis rationem, facilius esse parricidium ejusmodi patrare, quàm excusare, asylum juris dictus est. Novercæ suæ Juliæ amore cum exarsisset, & denu-datam aliquando conspexisset, in hæc verba erupisse fertur: Libe-ret, si liceret. Cui illa: Si libet, licet, Imperator es, leges debes terre, non accipere. Quo audito, incesto matrimonio eam sibi junxit, & uxoris loco habuit. Unde Alexandrini hunc Bassianum voca-runt Oedipum, uxorem verò Juliam prius novercam Jocastam propterea, quòd Oedipus matrem Jocastam uxorem duxerit. Sed magno dictærum hoc Alexandrinis constitit, utpote quorum in-gentem multitudinem per insidias interfecit, adeò, ut Nilus cruore tinctus stagnaret. Nihilominus hoc monstrum hominis summis heroibus, utpote Alexandro M. Achilli & aliis, par haberi voluit. Cumque inprimis imitator Alexandri magni videri vellet, cum ex-ercitu venit in Macedoniam & habitu Macedonico indutus stolidè personam Alexandri M. mentitus est. Scholas Aristotelicas Ale-xandriæ abolevit, librosque Aristotelis Vulcano mancipandos im-peravit, sub hac *παραγγελία*, quasi consilium juverit mittendi venenū ad necandum Alexandrum M.

Et ut Achillem quoque videretur æmulari, ad ipsius tumulum in Asiam minorem iter adornavit. Fertur aliquando claudos homines octo, octo lulcos, 8. surdos & 8. calvos simul ad convivi-um vocasse, ut stultitiæ vestigia nullibi non relinqueret. Tan-dem in Mesopotamiā inter Edessam & Carras hybernaturus, dum ventris oneri levando intentus esset, Macrini Præfecti prætorio con-silio pugione à ministro per aversum trajicitur, anno ætatis 30. Cadaver combustum est, reliquæ verò in urnam conjectæ matri & uxori Juliæ (quæ tunc Antiochiæ erat) ad sepulturam missæ fue-runt. Uxor super urnam jacens mortem sibimetipsi conscivit. Symbolum ipsi adscribitur: Omnis in ferro salus. Si sermo est cha-racter animi, *μωρὸς μωρὰ ἔλεγε* i.e. stultus stulta locutus est. Quin potius Magistratum benevolentiam civium septum esse oportet, non armis, ut habet Cicero Philippicâ 2. Quare *ὠφελὲς* & prudenter Agesilaus à quodam rogatus, cur Sparta esset sine mœnibus? Cives

Aliàs dicitur:
Jus est in ar-
mis.

armatos

armatos & inter se consentientes satis esse ad Urbis præsidium, respondit.

XXIII. MARCUS POPILIUS MACRINUS.

Ne milites tam procul ab Italiâ essent ἀνέφαλοι, Popilium Macrinum Præfectum prætorio in Assyriâ salutarunt Imperatorem. Obscuro loco natus erat, & ex imâ fece vulgi Libertinus. Sub Imperatore Commodo factus est Tabellio, & tandem per varios gradus ad hoc fastigium humani generis emerfit. Vix admotus Reipublicæ gubernaculo, pacem à Parthis certâ pecuniâ coëmit. Propter asperitatem verò & tenacitatem nimiam venit in odium militum, qvî motâ seditione adversus Macrinum (cùm præsertim ab avia successoris pecuniâ essent corrupti & grata militibus adhuc esset Bassiani memoria) Heliogabalum, Bassiani ex Concubina, cum qua Romæ adhuc adolescens consuetudinem habuit, filium, imperio præficiunt. Macrinus verò in Bithyniam fugitans & in suburbano quodam loco aliquandiu delitescens interficitur, cum vix aliquot menses Imperii habenas flexisset. Inter cætera ejus facta silentii sipario non venit involvendum, qvòd duos milites, hospitibus suæ violentos compressores, in duos boves incluserit, ut exertis capitibus invicem colloqvî potuerint, donec fuerunt extincti. Symboli loco in ore habuisse ferunt hunc Imperatorem: Ferendum & sperandum. Æquus enim animus optimum ærumnæ condimentum, ut ait Plautus in Rudente.

δίσκον, καὶ
ἐλπίσιν.

Sperat infestis, metuit secundis

Alteram sortem benè præparatum

Pectus: Horatius in odis suis succinit.

XXIV. ANTONIUS VARUS HELIOGABALUS.

Quantumvis optent Historiographi omnem Heliogabali mentionem ex historiis deletam esse propter insignem spurciciem, & enormissimam, quibus diffluit, scelera, ne tamen ansulam ex hac catena eximamus, res gestas ipsius levi penicillo adumbrabimus. Imperator electus est anno æræ Christianæ 217. & imperavit annos tres, menses 9. Hoc Imperatore Romanam Monarchiam à duobus

duobus pueris (adjunxerat enim sibi consobrinum Alexandrum à matre & materterâ persuasus) à duabus mulieribus & à sceleratissimis hominibus gubernatam dixerunt. Fœdissimis libidinibus antecessores suos tantum non omnes multis post se parasangis reliquit. Quippe qui sexum sequiorem mentitus pro muliere se gessit, & viris nupsit. Unde & Sardanapalum, quo tamen multo contaminationior fuit, hunc Imperatorem appellarunt. Bonos è medio sustulit, sceleratissimos verò ad honores evexit. Senatores adeò despiciatui habuit, ut eosdem togata mancipia, quasi quæ pristinae dignitatis, præter togas, nihil amplius haberent, non raro appellaret. Admonitus aliquando, ne ita dilapidaret sua bona, fieri quippe posse, ut ad pulvisculum tandem res redigatur, respondit: Quid melius, quam ut ipse mihi hæres sim, & uxori meæ. Persuasus à matre & Mammæa Consobrinum suum Alexandrum, ingenio dissimilimum socium sibi adjunxerat in imperio (metuebant enim istæ sorores, ne, oppresso Heliogabalo, ad alienum devolveretur imperium) sed cum ipsius mores, & militibus, & populo probari cerneret, misit, qui ipsum quâcunque tandem ratione vitæ facerent exhæredem. Id cum rescivissent Prætoriani milites, Heliogabalum ipsum in cloacâ, quorsum se receperat, interfecerunt. Postea carnificum unco per circum tractus, & in Tiberim, anno ætatis decimo sexto, fuit abjectus. Mater verò, & scelerum ministri suâ morte ipsi parentârunt. Symbolum ipsi assignatur, cujus modò injecimus mentionem, dictærium: Suus sibi quisque hæres optimus. Voluptati nimirum hic Epicuri de grege porcus se natum existimavit, cui, ut Satyricus canit, in solo vivendi causa palato. Non multum ablusit ab illo Sardanapali Assyrii symbolo, quod busto incidi jussit:

Hæc habeo, quæ edi, quæq; exsaturata libido

Hausit: at illa jacent multa & præclara reliqua.

XXV. AURELIUS ALEXANDER SEVERUS.

Severi cognomen hic Imperator tulit, quod effrenem militum licentiam non parum restrinxerit & coarctaverit. Et arte & Marte ab ineunte ætate voluit excellere, idè nullum diem sine lineâ, sine exercitio nim. in utroque abire passus est. Vehementer ipsi arrisit sententia Christi, quam non solum celebris sermonibus

N

usus:

Quæ tamen
inscriptio, A.
ristotelis cal-
culo, bovis po-
tius quàm Re-
gis sepulchro
quadraret.

usurpavit, sed etiam in parietibus scribi, & voce Præconis publice proclamari voluit: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Christianos admisit in aulam suam, & ædificia nonnulla ipsis attribuit. Christi verò Salvatoris imaginem in larario habuit, ipsiqve templum extruere voluit. Familiariter usus fuit Ulpiano Jcto, quem etiam, cum milites in ipsum impetum facturi essent, purpurâ suâ textit, & ita furorem militum inhibuit. Thurinum Verconium fumo necavit, quia fumos vendere, i. e. fingere Imperatoris responsa, cum causas ad Imperatorem nunquam retulisset, solitus erat, jussitqve Præconem publicâ voce causam mortis intimare: Fumo pereat, qui fumos vendidit. Tribunis militum hæc in mandatis dedit: Si vis Tribunus esse, imò si vivere vis, manus militum contine: Nemo segetes atterat: Nemo ligna, salem, oleum auferat: Nemo alterius ovem rapiat: Annonâ suâ miles contentus sit: ex prædâ hostium, non ex lachrymis provincialium vivat. Aurum templis exesse voluit, recitans subinde versiculos Persii ex Satyrâ secundâ:

Dicite Pontifices, in templis quid facit aurum?

Quin superis justos mores castosq; dicamus.

In Persas & Germanos movit, sed fatalis ipsi fuit expeditio posterior. Siqvidem Moguntia unâ cum matre Mammæâ, quæ Filiû sui liberalitatem erga milites ferebatur impedire, provinciasqve non parum expilabat, a seditiosis militibus fuit trucidatus. Idqve contigit natali die, postquam imperium tenuisset annos tredecim, menses propemodum tres. In Germaniam cogitanti mulier fatidica ex familiâ Sacerdotum in Galliâ, qui Druidæ vocabantur, mortem ipsi prædixisse fertur: Vade, nec speres victoriam, nec confidas militi tuo. Symbolum ipsius fuit: Quod tibi, hoc alteri. Paucis mutatis cum isto Salvatoris congruit: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Æqvissima vox & jus gentium præ se ferens, ut Seneca loquitur, quæ monet, ab alio expectandum esse, alteri quod feceris. Adscribitur ipsi & aliud dicitur: Qui emit, vendat necesse est: Innuere sc. voluit, eum qui pecuniâ dignitates, officia & privilegia sibi comparet, aliis postmodum certâ pecuniâ, vel ut jacturam resarciat, vel quod pari præditus sit animo, venum exponere. Quare nec honores juris, aut gladii, nec rescri-

pta & decreta sua venundari à purpuratis & familiaribus suis passus fuit.

XXVI. MAXIMINUS.

Maximinus hic natione Thrax infimo loco & obscurissimis Parentibus natus, à seditiosis militibus, sine senatus autoritate, occiso Severo, in Germania electus fuit Imperator. Propter corporis magnitudinem & robur, in quo nimium quantum sibi placebat, Cyclops, Chiron, Phalaris, Typhon cognominatur. Cum in Thraciæ montibus primùm opilio fuisset, Septimii Severi tempore Romam venit, ubi propter corporis robur, quòd pedes æquaret currentem Septimii equum, inter stipatores corporis allectus est. Sub Bassiano Tribunus militum factus, cum rem fecisset, sub Macrino patriam repetiit, & prædia certa, ex quibus suos haberet redditus, sibi comparavit. Sed Romam redux factus, sub Alexandro Severo iterum Tribunus nominatus, & tanti habitus fuit, ut Alexander sororem suam ipsius filio conjugem dare voluerit, nisi mater Soceri crudelitate fuisset absterrita. In viribus suis ita confidebat, quasi qui penitus interfici non posset. Hinc in theatro, ipso arrectis auribus auscultante, pronunciati sunt versiculi:

Prov. Maximus
ni caligas a-
ptes infanti.

Et qui ab uno non potest, occiditur à multis.

Elephas grandis est, & occiditur.

Leo fortis est, & occiditur.

Tigris fortis est, & occiditur.

Cave multos, si singulos non times.

Verùm cum græcè pronunciati essent isti versiculi, nec Maximinus græcè loquentem intelligeret, interroganti verò alia sententia redderetur, Mimus hoc impunè tulit. Cum verò non in milites duntaxat, sed & Senatores sæviret, electi fuerunt contra ipsum tres Gordiani, Avus, Pater & Filius, originem maternam ex Trajano Imperatore trahentes, quorum ille jam octogenarius tantâ fuit iustitiâ & sanctitate, ut Africanæ civitates sibi Scipionem, aut Lælium redditum dicerent. Oppressis tamen à Duce quodam Maximini Gordianis duobus, Patre & Filio, Avo & Patre, Senatus Gordianum tertium filium, adjunctis duobus viris Consularibus Pupieno Maximo Urbis Præfecto, & Celio Balbino, Imperatorem nominavit. Maximinum intereà hostem declaratum, & exercitum

Urbi admoturum in via remoratur Aquileja. Transitu quippe prohibens eum obsidionem tolerat, ipso cum exercitu in castris fame tabescente. Quare, cognita Senatus voluntate, milites ipsum, una cum filio, in tentorio quiescentem interficiunt, e pessimo genere ne catulum quidem relinquendum subicientes, cum vix triennium ipsum viderat Imperatorem. Symbolum hoc ipsi adscribitur: Quò major ero, eò plus laborabo, & quò plus laborabo, eò major ero. Protulit hoc dictum adhuc Tribunus, & in exercendis militibus laborem nullum subterfugiens. Cum enim Tribuni quidam eum reprehenderent, quòd tantos labores subeat, eo in ioco jam constitutus, ut Ducatum accipere posset, dictum hoc responsi loco subjecisse fertur.

XXVII. GORDIANUS TERTIUS, vel JUNIOR.

Tres Gordianos Avum, Patrem & Filium contra Maximinum electos fuisse supra diximus: oppressis verò, & avo, & Patre, superfuit adhuc filius Gordianus tertius, vel junior dictus, cui propter ætatem, ad flectendas Imperii habenas, immaturam duo Viri consulares, quos Patres Senatus dixerunt, Pupienus Maximus, Urbis Præfectus, & Cilius Balbinus fuerunt adjuncti. Uterque hic à militibus Prætorianis in tumultu occisus est, & fasces Imperii Gordiano juniore, quem Augustum appellarunt, à Senatu & militibus demandati. Eo, quo Imperator creatus est hic Gordianus, die, tantam eclipsin in sole contigisse, scribit Capitolinus, ut ad corrigendas tenebras interdiu quoque facibus accensis opus haberint. Justitiæ, castitatis, lenitatis aliarumque virtutum, Imperatorem addecentium, fuit studiosissimus. Uxorem sibi junxit filiam eruditi & sapientis Viri Misitheï, cujus consiliis in gubernatione suâ multum fuit usus. Cum verò Philippus Arabs, quem fecerat Præfectum Prætorio, imperio inhiaret, eò rem deduxit, ut Gordiani ipsius Tutor crearetur, sub hoc prætextu, quasi navibus prætorianis abductis annonam in exercitu flagellari passus fuerit. Vo-
ti compos factus Gordianum posthabuit, & tandem ad fines Persiæ, ubi quoque sepultus, in expeditione bellicâ interfici jussit. Symbolum ipsi adscribitur: Miser est Princeps, apud quem vera
reticen-

peticentur. Cum enim veritas simplex, mendacium multiplex, una siquidem linea tantum ad verum, tanquam ad centrum ducit, ad peripheriam circumcirca innumeræ) Princeps verò cubiculo clausus, alienis & oculis videat, & auribus audiat, si vera suppressantur, non æquā lance suum cuique tribui, colligere cuilibet est in proclivi.

XXVIII. PHILIPPUS ARABS.

Primus hic Imperatorum Romanorum Christianus fertur, (quantumvis dissentiat Scaliger) utpote qui cum aliis pœnitentibus, & peccata confitentibus de cœnâ Dominicâ participaturus, in festo Paschatos sese conjunxerit, referente Eusebio l. 6. hist. Eccles. c. 34. Nec admissus fuisset à Fabiano, istius temporis Episcopo, nisi prius ipsius pœnitentia, sicuti mos fuit, satis fuisset explorata. Divisum imperium habuit cum filio suo, quem adeò *αὐτοκρατορ* & austerum narrant historiæ, ut nunquam riserit. Patrem verò ridentem in ludis secularibus vultu averfatus sit. Incidit in annum imperii hujus secundum millesimus ab Urbe conditâ, qui, cum temporum annotatio in multis historiis inde desumatur, diligenter venit observandus. Quare Calendis Maji (cùm Roma primum ædificari cœperat vigesimo primo Aprilis) ludos seculares tantâ pompâ fecit hic Imperator, ut propter nocturnos lychnos magna pars Urbis flagraverit. Odio Christiani nominis defecit ab ipso Decius, persecutor Ecclesiæ crudelissimus, ab exercitu Illyrico, cui præerat, Imperator salutatus. Huic cùm armatu manu occurreret Philippus, Veronæ à suis militibus opprimitur. Filius verò Romæ sub Prætorianis idem fatum subit. Symbolum ipsi adscribitur: Malitia regno idonea. Item: Si jus violandum est, regnandi causâ violandum est. Quod ipsum tamen non de jure, sed de facto intelligendum. Siquidem ejusmodi regna, ubi primæ deferuntur injustitiæ, luteis nituntur pedibus, nec diu subsistere possunt.

XXIX. DECIUS.

Occiso Philippo, Cajus Messius Quintus Trajanus Decius in imperio successit, annosque duos rebus communibus præfuit. Oriundus ex Pannoniâ inferiore scientiâ rei militaris inclaruit, & per gradus ad imperiale culmen ascendit. Sub hujus regimine Gothi,

superato Istro, primùm in imperium Romanum leguntur infusi, postmodum latiùs progressi Thraciam compleverunt, & totum istum tractum, à Pannoniâ usque ad mare Balthicum occupaverunt. Inde rursus egressi migrationibus suis totam Italiam devastarunt. Cum hisce pedem conferens Decius priore prælio 30000. Gothorum trucidavit: In posteriore verò prælio locis palustribus implicatus, ipse cum Filio suo periit. In Christianos omnem suam rabiem evomuit, atrocissimâ persecutione motâ. Romæ interfecit Episcopum Fabianum: Hierosolymis Alexandrum: Antiochiæ Babylam. Alibi magna Christianorum agmina. Symbolum ipsi adscribitur: Apex Magistratûs autoritas. Hâc enim divinitus datâ Magistratus nihil habet sublimius, nihil magnificentius, nihil divinius. Imaginem quippe DEI Rex in terris gerit, & quod imperat, pro DEO habetur.

XXX. VALERIANUS.

Valerianus hic natus ex celebri familia Romana Cornelia jam senex factus est Imperator. Quantumvis autem circa regiminis initium erga Christianos mitis fuerit, postea tamen persuasus à Mago Ægyptio, ut hostias humanas mactaret, gravissimâ persecutione in Christianos grassatus est. Sed secundum talionis legem par pari fuit compensatum. Cum Persis enim prælio decernens à Rege Sapore captus, pro scabello pedum habitus, & tandem in extrema senectâ, non absque magna Romani nominis injuria, vivus decoriatus est.

Athenis quoque 30. Tyranni præfuere.

Quò propior fuit hæc centuria occasui, eò pluribus confusionibus fuit obnoxia. Siquidem sub hujus Valeriani regimine triginta Tyranni à militibus in diversis provinciis Imperatores fuerunt salutati, utpote Cyridates, Labienus, Posthumus, Lollius, Victorinus major & minor, Marius, Tetricus major & minor, Ingenuus, Regilianus, Aureolus, Macrianus major & minor, Quietus, unâ cum Patre & fratre suo, Odenatus, Herodes, Meonius, Balista, Piso, Æmilianus, Saturninus, Trebellianus, Herennianus, Timulus, Zenobia, Celsus & Censorinus. Hi partim inter sese bella gesserunt, partim à suis militibus interfecti sunt. Non parum autem collisionibus horum Ducum inter sese Imperium fuit afflictum. Symbolum huic Imperatori adscribitur: Non acerba, sed blanda, sc. cave, vel time.

Item;

Item: Hostium dona non sunt dona. Nam malitiosa ejusmodi officiorum blanditia merus viscus est, & melle litus gladius, ut loquitur Plautus.

XXXI. GALLIENUS.

Filius hic Valeriani primum simul tenuit clavum cum Patre, sed eodem capto solus rerum potitus est annos undecim. Inter Duces ipsius excelluit Posthumus Galliarum Rector, inter Tyrannos triginta superius adductos locum suum inveniens. Hic cum 7. prope modum annos regio nomine salutaretur, & Gallienus ad ipsum reprimendum Copias mitteret, Francos, qui tunc ad Rhenum confederant, sibi met adjunxit. Sub hoc Imperatore prima fit Francorum mentio in bellis Romanis. Defectionem provinciarum quasi levisimarum rerum jacturam solebat eludere. Cum enim nunciatum esset, Aegyptum defecisse. Quid, inquit, sine lino Aegyptiaco esse non possumus? Cum vastatam Asiam Scytharum incursionibus accepisset. Quid, inquit, sine aphronitris esse non possumus? Perditâ Galliâ subrisit, dixitque: Non sine trabeatis sagis tuta est Respublica? Imò cum Patrem Valerianum audivisset extinctum, laudatissimâ voce sine laude usus dixit: Sciebam Patrem meum mortalem esse. Et, cum Patris mortem ulcisci potuisset, tamen intermisit. Rege siquidem Persarum quasi captivo per pompam ducto, scurræ quidam se miscuerunt Persis, diligentissimè scrutantes omnia, & cujusque vultum attentissimè observantes. Interrogati, quid agerent, patrem, dicunt, Principis querimus, notantes, à Gallieno neglectum fuisse. Id postquam delatum esset ad Principem, scurras vivos exuri jussit. Symbolum huic Imperatori adscribitur: Propè ad summum propè ad exitum. Fit enim naturâ, secundum Senecam, ut quicquid ad summum venit, ad exitum propè sit. Significare se voluit hic Imperator, rei alicujus declinationem tunc maximè metuendam, cum ad sublimitatem & fastigium eversa est. Quod rebus omnibus in summo stantibus expectandum.

Est autem aphronitrum spuma nitri, quod in Asia laudatissimum concreta-
sebat.

XXXII. FLAVIUS CLAUDIUS.

A militibus propè Mediolanum hic Flavius Claudius salutatus est Imperator, quorum etiam judicium Senatus comprobavit. Quantus fuerit, ex testimonio Senatûs apparet: Claudii Auguste,

tu frater, tu Pater, tu amicus, tu bonus Senator, tu verè Princeps. Sicuti etiam post mortem Senatus auream ipsi statuam erexit, & clypeum aureum in Capitolio collocavit. Galieno in lupanaribus & sinu meretricum ocio fibulam laxante, trecenta Gothorum & Herulorum millia in Mysiam & Macedoniam infunduntur, cædibus & rapinis omnia miscentes. Hisce armatâ manu occurrens Claudius, in diversa loca dispersos, facilè oppressit. Stamen verò hujus telæ abrumpens vitam cum morte commutat, postquam annum unum & novem menses imperio præfuisset. Symbolum ipsius fuisse fertur: Rex viva lex. Sic Aristoteles Eth. 5. Magistratum νόμον ἐμψυχον, i.e. legem animatam vocat, quod is suo exemplo (quemadmodum tota vita nostra exemplis regitur, in Reges autem & Principes omnium oculi directi sunt) legibus auctoritatem conciliare debeat. Nam, ut Poëta canit:

Sic agitur censura, & sic exempla parantur,

Cum Judex, alios quod jubet, ipse facit.

XXXIII. LUCIUS DOMITIUS AURELIANUS.

Natum ferunt hunc Imperatorem ex familia ignobili in Syrmio, matre sacrificulâ solis. Cum autem sub Claudio adversus Gothos militaret, & præcipuus esset Ductor equitum, à milite, in cujus judicio Senatus acquievit, salutatus est Imperator. Necessarium magis, quàm probum fuisse hunc principem, scribit Vopiscus, Disciplinæ militaris quidem fuit tenacissimus, sed tamen sanguinis humani sitientissimus. Militem, qui per vim compresserat hospitam suam, Bessi supplicium imitatus, inflexis duabus arboribus alligari jussit, quæ cum erigerentur, miles discerptus est medius. Urbem aliquam oppugnans, cum eâ statim potiri non posset, cæstro furoris percitus, se ne canem quidem in oppido relicturum dixit. Postquam verò eandem cepisset, & miles in omnes promiscuè insultum faceret, furorem ejus repressit hisce verbis: Canes omnes interficite, si quidem me canem in hoc oppido relicturum negavi. Sub ipsius imperio Suevi Alpibus vicini & Marcomanni, quibus hodiè Moravi & Austriaci correspondent, in imperium fecerunt impetum, adeo, ut, capto Mediolano, Urbi Romæ quoque terrorem incuterent. Sed horum conatus inhibuit Aurelius, cum magnâ prius clade afficeretur. Exercitum etiam duxit adver-

sus

sus Zenobiam, mulierem inter triginta Tyrannos conspicuam, quæ Syriam & vicina loca tenens jam filiis suis regna quærebat. Hæc Semiramidis æmula bella gessit adversus Perlas, aliosque conterminos, & ut plurimum fuit superior. Postea cum Aureliano Syriam repetenti negaret, ad arma perventum est, & quantumvis Zenobia Romanos aliquoties terga vertere coëgisset, tandem tamen in itinere intercepta est. In conspectum adductam hisce verbis Aurelianus allocutus est: Quid, ô Zenobia, ausa es insultare Romanis Imperatoribus? Imperatorem, regessit ipsa, te agnosco, qui viceris; Galienum, Claudium, reliquosque Principes non putavi. Viva Romam ducta est, ubi in triumpho satis eleganter exornata in magnâ captivorum turbâ cum filiis & filiabus suis currum Aureliani antecessit. Indultu verò Imperatoris more privatæ matronæ unâ cum filiabus suis Romæ vixit.

In ore habuisse fertur: Quò major, eò placabilior. Nam, ut habet Ovidius: *Quò quisque est major, magis est placabilis ira,*

Et faciles motus mens generosa capit.

Item: *Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni,*

Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet:

At lupus, & turpes instant morientibus Ursi:

Et quæcumq; minor nobilitate fera est.

Imperium mole suâ ruens ad obrussam latioris judicii cum appendisset, eundem Imperatorem dixisse ferunt: Sublimius esse aliquam Italiæ partem regere, quam trans Alpes regnare. Quanto enim intervallo, si licet *συνεργλογειν*, regimen & regnum (quorum illud præsentibus aut non longo intervallo absentes, vel minimum potentiâ satis instructos, hoc verò absentes, al enis oculis videntes, & auribus audientes, vel tantum potentia deficientes spectat) inter se differant, qui præsentibus, & longâ locorum intercapedine distantibus jura dixerunt, exponant. Hinc non incongruè Augustus Romanorum Imperatorum augustissimus dixit: De coërcendis regni finibus potius, quam de amplificandis cogitandum esse.

XXXIV. MARCUS CLAUDIUS TACITUS.

Cum semestri spacio sine Imperatore esset exercitus, & Senatus judicio negotium eligendi Imperatorem committeretur, propter virtutes insignes senatusconsulto ad solium Imperatorium

euectus est Claudius Tacitus jam senex grandævus. Unde semestri spacium regiminis vix æqvavit spacium interregni. Allaboravit quidem in id Florianus Taciti frater, ut optio daretur in imperio, sed tamen milites ob diu satis spectatam virtutem elegerunt Valerium Probum. Ut viam sibi muniret ad imperium Florianus, Consulatum petiit, verum tantum abfuit, ut propter repulsam fuerit offensus frater, ut potius hanc responfionem dederit: Scit Senatus, quem Principem fecerit, id est, qui non moveatur ullâ consanguinitate, vel quocunque respectu alio, si causis prægnantibus prohibeatur. Non verò sine omine successor factus est Imperator. Cum enim in exercitu clamarent omnes, eligendum esse Imperatorem fortem, sanctum & probum, tota manus in Probi personam inclinans, quasi omen confirmare vellet, acclamavit: Probe, Auguste, Dii te servant. Taciti symbolum fuisse ferunt: Sibi bonus, aliis malus. Vel, ut aliis placet: Malus est, qui sui causâ bonus. Licet enim charitas ordinata incipiat à seipsâ, & proximus quilibet sibi metipsi, si tamen amor proprio quis nimium frena laxet, fieri non potest aliter, quàm ut hic amor sui ipsius *εις τὰ ἑαυτοῦ* vergens cum aliorum detrimento præsentissimo, præsertim si cum potestate aliqua sit, conjungantur.

XXXV. VALERIUS PROBUS.

Valerius hic Probus Patre natus Tribuno castra secutus est, suæque virtute militari eò usque inclaruit, ut à militibus, non dissentiente Senatu, Imperator eligeretur.

Circa regiminis initium Francos, qui Galliam invaserant, retrorsum egit, Proculum verò & Bonosum, qui affectarant imperium, profligavit. Proculus quidem interfectus est, sed Bonosus manus violentas sibi met inferens suspendio vitam finivit. Bonosum hunc prodigiosè bibacem scribunt, adeò, ut Aurelianus Imperator de ipso dicere solitus fuerit: Non, ut vivat natus est, sed ut bibat. Cum itaque penderet hic pingvis aqualiculus, amphora pendens dictus fuit. Cilicibus in mandatis dedit, ut eorum filii ab anno ætatis duodevigesimo militiæ consecrarentur, ne ante latrocinari discerent, quàm militare. Quantum enim interesset inter militiam & latrocinium, ipsum non fugiebat. Militem non patiebatur esse ociosum, sed militari manu opera multa perfecit alia, facti sui ratio-

Pertinent in-
ter tria καὶ π-
τα καὶ χίλια.

rationem subjiciens : Annonam gratuitam militem comedere non debere. Sed hoc suo rigore mortem sibi met acceleravit ipsi. Cùm enim in Syrmio milites oneraret labore siccandi paludes, seditionem adversus ipsum moverunt, & fugientem in speculam interfecerunt. Sepulchrum ipsi cum hac inscriptione factum : Hic Probus Imperator verè probus situs est, victor omnium gentium barbararum, victor etiam Tyrannorum. Symbolum ipsi adscribitur : Pro stipe labor. Nam qui non laborat, secundum monitum Apostoli, pœnam Protoplastis post commissum lapsum impositam respicientis, non manducet. Hinc & Græci dicunt : *Φεύγων μύλον, ἀλφίται φεύγει* i.e. qui fugit molam, fugit farinam.

XXXVI. CARUS NARBONENSIS.

Postquam CARO huic Narbonensi Præfecto prætorio Antecessor ipsius Probus honorificum ad Senatum dedisset testimonium hisce verbis : Felix esset Respublica nostra, si plures Cari similes haberemus, suffragia militum Carum hunc Imperatorem salutantium absque ullâ difficultate comprobavit Senatus. Sarmatis in Pannoniam & Thraciam irruentibus instructissimo milite occurrit, ipsosque, sedecim millibus interfectis, & viginti millibus captis, vestigia sua relegere coëgit. In Persicum verò bellum profecturus, cùm fatalem Imperii limitem versus orientem, fluvium sc. Tigridem attigisset, mortuus est. Symbolum ipsi fuisse ferunt : Bonus Dux, bonus Comes. Vel : Bonus Dux bonum reddit comitem. Desumptum videtur ex Plutarcho, qui eadem ferè habet in vitâ Lycurgi : Populus, ut dicto sit audiens, hoc discit à Principe : siquidem Dux bonus bonum reddit comitem. Hinc & dicitur : Præstare cervorum exercitum Duce Leone, quàm Leonum Duce cervo.

XXXVII. DIOCLETIANUS.

Adolescens hic Imperator à Druide in Galliâ ceperat augurium : Tum se potiturum imperio, cùm aprum occidisset. Quod ipsum de ferâ interpretatus Diocletianus, quoties vacaret venationibus, apros insectabatur. Sed æmulum imperii, Numeriani sc. qui filius erat Cari, Socerum Aprum nominatum intellexerat vaticina. Hunc ergò cùm sustulisset Diocletianus, imperio potitus est, & ad milites conversus dixit : Tandem aprum fatalem oc-

Patentem
Constantini
Magni.

cidi. Aliàs obscuro loco natus erat in Dalmatiâ, patre scribâ Senatoris cujusdam, matre Diocleâ. Cùm verò passim gliscerent seditiones, nec unus spe quasi devoraverat imperium, consortem imperii legit Maximianum, quem Herculeum, uti se Jovium, appellabat. Et cùm par hoc Augustorum compescendis motibus insurgentibus videbatur impar, duos adhuc Cæsares fecit, Galerium Maximinum, & Constantium Chlorum, ut ita Respublica Romana simul à quatuor Imperatoribus administraretur. Tanta verò fuit virtus hujus Constantii, ut Carus Imperator ipsum nominare successorem decreverit.

Scitum est, quòd Philosopho cuidam immunitatem ab oneribus patrimonialibus petenti respondit Diocletianus: Petitio tua cum professione tua pugnat. Profiteris enim eam artē, quæ vincere docet affectus: & ipse ab affectibus vinceris, avaritiæ cùm fræna laxas. Privatus adhuc sæpè dicere solebat, nihil esse difficilius, quàm bene imperare. Id Vopiscus in Aureliano tradit à Patre suo se audivisse, & subnectit causam. Colligant, inquit, se quatuor, aut quinque, simul consilium ad decipiendum Imperatorem ineunt, dicunt, quid probandum sit. Imperator, qui domi clausus est, vera non novit, cogitur hoc tantùm scire, quod illi loquuntur: facit Judices, quos fieri non oportet: amovet à Republica, quos retinere deberet. Ita, subjecit Diocletianus, bonus, cautus, optimus Imperator venditur. Ex omni verò parte ferocienti, & ab exteris tentato imperio succurrunt hi 4. Duces. Diocletianus & Maximianus in orientem movent, & iste quidem Ægyptum recuperat, & Alexandriam octo mensibus obsessam capit, hic verò Marsum, sive Narseum Persarum Regem, fortunæ novercantis vices prius expertus, fundit, & unà cum Diocletiano de capta regia conjuge, sororibus & liberis Romæ triumphum agit. In ea fortuna tanto superbiæ typho inflatus fuit Diocletianus, ut Persicorum Regum more adorari voluerit, & pedes osculandos cunctis absque discrimine porrexerit. Terminus imperii sub hoc Imperatore versus ortum extensus fuit ad Indos, versus meridiem ad Æthiopas, versus occidentem ad Oceanum Atlanticum, versus septentrionem ad fines Sarmatarum. Maximinus primùm turbatas res Galliæ restituit, deinde seditiones in Africa, quas excitaverant milites Quinqvagenarii,

rii, dimissionem & agros petentes, restinxit. Constantius verò Constantini M. Parens cum Francis & Alemannis versus septentrionem conflixit, & sexaginta millibus eorum trucidatis, Belgicum & Rhetiam ad imperii obedientiam reduxit. Cùm verò divorcium religionis in familiis magnis & toto imperio discordias pariebat, Diocletianus & Maximianus Nicomediæ in Asia minore de delendis Christianis fœdus iciunt, transfugis & sycophantis multis faces ac fomites animis aliàs odio inflammatis suggerentibus. Hæc persecutio decennium plus minus duravit, & inter sævissimas, quæ unquam Ecclesiam exercuerunt, numerari potest. Constantius verò & Constantinus Filius, qui Christianis favebant, persecutionis hujus non fuerunt socii, sed Christianis in suis provinciis pepercerunt. Tandem cùm de pertexenda tela, quam orsi erant, desperarent, Diocletianus & Maximianus, imperio uno die se abdicant. Ille quidem paulè post in propria viscera sævit, hic verò Massyliæ à Constantino interficitur. Interea cùm Romæ tumultuaretur Maxentius Maximiani filius, & in Christianos infontes sæviret, Senatus Constantinum è Galliis accersit, cui dubitanti, an viam, quam ingressus erat, insistere deberet, crux ignea in medio cœlo & quidem clara in luce conspicienda exhibetur, tanquam certissimum victoriæ signum, cum hac inscriptione: In hoc vinces.

Symbolum Diocletiano adscribitur: Nihil difficilius, quam benè imperare. Rationem addidimus supra, quòd Imperator sit nervis alienis mobile lignum, quòd alienis oculis videat, & alienis auribus audiat, aliorum quoque placita probare cogatur. Et hoc non sensit tantùm, & dixit, verùm adjuncto sibi Maximiano Collega, cum quo & communicavit & deposuit imperium, reipsâ comprobavit. Alii & hoc dictum ipsi adscribunt: Non est turpe homini, qui summum bonum in animo posuit, honestam profiteri paupertatem. Quod cùm præceptis Ethicorum ex amissum congruat, recto stare talo permittimus.

STATUS ECCLESIAE

SUB IMPERATORIBUS CENTURIAE
TERTIAE.

Qui claruerunt hoc seculo Doctores puriores, fuerunt Tertul-
lanus, Origenes (si & hos circa confinia hujus & præcedentis
seculi viventes, quorum etiam in superioribus mentionem injeci-
mus, annumerare licet) Dionysius Alexandrinus, Ammonius, Cy-
prianus, Gregorius NeoCæsariensis, Malchion, Anatolius Alexan-
drinus, Archelaus Syrus, Meletius Ponticus & alii, quorum præci-
puorum res gestas levi penicillo delineabimus.

*Διονύσιος-
νύων.*

Fuit & Dio-
nysius Roma-
nus.

Claruit circa
annum 265.

Ante motam
controverfi-
am Arianam

*ἑσίας & ὑ-
ποστάσεως*

voc. sæpè per-
mutatim fue-
runt accepta,

Restitit etiam
Chiliasis &
Samosateno;

ut & Novato,
& Catharis.

Lutherus V.
T. Lunæ, N.

T. Soli com-
parat.

Dionysius Alexandrinus (ad differentiam Areopagitæ sic di-
ctus) Vir eruditione pioque zelo pro Christiana religione præ-
stans auditor fuit Origenis in schola patria nominatissima Ut di-
scipulum: ita per annos sedecim propemodum docentem ea schola
vidit, donec gubernaculo Ecclesiæ Alexandrinæ, Patriarchalis post-
modum, admoveretur. Præter Commentarios nonnullos, quibus
faculam alluxit libris quibusdam biblicis, epistolas numero innu-
meras ad Ecclesias earumque Episcopos scripsit, de quibus tamen fe-
rè inscriptiones tantum supersunt. Sub persecutionibus Decii &
Valeriani, devotissimum caput, duravit, patriam non semel extorris,
multisque periculis præsentissimis quam proximus. Ne tamen in
hostium manus incideret, à DEO mirabiliter conservatus, placi-
daque *διχοτομία* ex corporis hujus ergastulo fuit evocatus. Cum
Sabellianismo satis masculè sese opposuisset, in fervore disputatio-
nis (quod non rarò accidere solet) *εἰς τὸναντίον*, i. e. in alterum ex-
tremum prolapsus aliam filii substantiam, quam Patris asseruit.
Quod si aliam *ὑπόστασιν* Filii & Patris statuisset (cum in S. S. Trinita-
te sit *ἅλλα & καὶ ἅλλα*, non *ἅλλο καὶ ἅλλο*) facile pollicem ipsi pre-
mere possemus, sed de *ἑσία* concedendum non est. Ita veritatem suo
quoque exemplo conciliavit proverbio: Incidit in Scyllam, qui vult
vitare Charybdim. Ammonius Alexandrinus de consonantia Mo-
sis & Jesu, id est, de V. & N. Testamenti consensu commentarium
scripsit. Trium etiam posteriorum Evangelistarum scripta cum
Evangelio Matthæi conferruminavit ita, ut uno contextu absoluta
viderentur.

Cypria-

Cyprianus Carthagenensis Ecclesiae transmarinae Presbyter & Episcopus, successor Donati Tarraconae in Hispania sub Valeriano Imperatore securi percussus sanguine suo Christianae doctrinae veritatem obsignavit. Ex gentilismo ad Christianismum conversus Ecclesiis Hispaniae praefuit, nec raro cum Ethnicis, Judaeis & haereticis, inprimis Novatianis in arenam descendit. Exilia & ærumnas quam plurimas perpeffus est, cervicemque secandam carnifici ultrò porrexit. Insigniora ipsius dicta fuerunt: Non supplicium, sed causa facit martyrem. Item. Non oportet hominis consuetudinem sequi, sed Dei veritatem. Nam consuetudo, quæ veritate nullâ nititur, nihil aliud est, quam error inveteratus. Liberi arbitrii viribus & eleemosynis (prout nullus Patrum fuit absque suis nævis) nimium tribuit. Has quippe sordes post baptismum contractas delere posse statuit. Quod si dictum Dan. 4. prætereundum voluisset, non ibi de peccatorum redemptione satisfactoria, sed commendatoria sermo est. Nec minus vitio ipsi vertitur, quòd actus poenitentiae publicos satisfactiones appellitet. Si deprecatorias, quibus Ecclesiae ob datum scandalum vulgò satisfieri dicitur, intellexisset, non haberemus, quod obelisco hîc figeremus: sed expiatorias coram tribunali divino admittere non possumus. Inprimis error ipsius de iteratione baptismi ab haereticis administrati venit notandus.

Gregorius Neo-Cæsariensis, cognomento Magnus, & propter miracula, quæ ipsi adscribuntur, mirificus dictus Græcis pariter & latinis literis operam à teneris navavit: postmodum Theologiae se totum consecravit, & haereticis suæ tempestatis Sabellio & Samosateno, uti & Ethnicis, inprimis Æliano Græco acriter restitit. Interfuit Synodo Antiochenæ, quæ contra Paulum Samosatenum erat coacta, & quædam opuscula (si non sunt supposititia) post se reliquit. Miracula si facta & non ficta sunt (quod aliàs Nicephoro fermè solenne est) fortean ideò præ cæteris huic Ecclesiae Doctores cognomen fecerunt, quod donum miraculorum in Ecclesia nascente locum suum inveniens jamdudum defierit, uti ex dono linguarum cælo, quod dicitur, sùdo clarius apparet.

Malchion Presbyter Antiochenus primum Græcas literas & Rhetoricen in schola istius loci non sine laude professus, postmodum

E libris Tertulliani multa mutuatus fuit. Unde, quoties Codicem poposcit, amantius dicit: Da Magistrum. Erasmus quoque ad puritatem dictionis Tertulliano & Augustino Cyprianum præfert.

Thaumaturgus.

Vocatur alio nomine Ponticus.

Origenes fuit Auditor, teste Gregorio Nysseno in vita B. Gregorii.

dum propter eruditionem Theologicam singularem & pium pro religione zelum ad Presbyterii dignitatem evectus est. In Synodo Antiochena præcipuæ ipsius fuerunt partes contra Samosatenum, utpote cujus subdolum ingenium & in loquendo cothurni satis ipsi erant perspecti. Adhibitis itaque Notariis, erroris & blasphemiae hunc suum Antagonistam convicit, & ut ab Ecclesia excommunicaretur, effecit.

Anatolius Alexandrinus à patria dictus Episcopus fuit Laodicensis. Priusquam verò hunc functionis Ecclesiasticæ apicem attingeret, scholæ Aristotelicæ, quæ erat Alexandria, propter insignem rerum Philosophicarum, inprimis Physicæ, Geometriæ & Astronomiæ cognitionem, quâ pluribus sui seculi palmam facere poterat ambiguum, præfuit. Scripta quædam & Theologica & Philosophica reliquisse fertur, sed temporum injuriâ, & hominum incuriâ interciderunt.

Archelaus Syrus Episcopus fuit Cascharensis in Mesopotamia, vel Syria interamne. Bis cum Manete disputando expertus primâ vice ipsum ita convicit, ut lapidibus à populo fuisset appetitus, nisi fugâ se subtraxisset: alterâ verò vice ipsum iterum compescuit, & arenâ pepulit.

Celebratur etiam in hoc seculo Laurentius Martyr Ecclesiæ Romanæ Archidiaconus. Hic, cum Sixtus Episcopus Romanus, & unâ cum ipso 6. Diaconi ad supplicia raperentur, multis profusis lachrymis eum est insecutus, & læpius in hæc verba erupit: Quò gradieris, Pater, sine filio? quò Sacerdos sine Ministro? Cui Sixtus: Non te desero, mi fili, tu ad majora reservaris certamina, sed post triduum me seqveris. Thesaurus itaque Ecclesiæ paulò post revirens Decius, collectos pauperes à Laurentio tanquam thesaurum Ecclesiæ accipit. Quare se deludi sentiens Tyrannus, Laurentium craticulæ superimponendum, & ignibus subjectis ustulandum carnicem tradit. Laurentius verò non solum constanter supplicium pertulit, sed & carbonibus ignitis mirum in modum se refici dixit. Quin & Tyrannum adstantem, numquid palato arrideat, quæsiuit, & assaturam vertendam iussit.

Inter hæreticos hujus seculi primas sibi transcribunt Novatus, & No-

& Novatianus, Sabellius, Samosatenus & Manes. Novatus fuit ^{Alius fuit Novatus Afer, Presbyter Carthaginiensis: alius Novatianus Presbyter Rom.} Afer, Novatianus Presbyter Romanus, qui tempore Imperatoris Valeriani negavit recipiendos esse lapsos, cum metu suppliciorum sub persecutione Decii se Christianos esse inficias ivissent, postea vero ad poenitentiam redibant. Quare Cathari (unde quibusdam germanicum nomen *Kether* profectum) id est puri nominabantur, quod post Baptismum lapsos non recipiebant. Hunc errorem Dionysius Alexandrinus firmissimis testimoniis refutavit, addendo vocem insigniorem: Resipiscentiam ipso lapsu esse illustriorem. Delusit & Imperator Constantinus Acesium Novatianum, qui se *ἀναμάρετον* esse jactitabat: Scalas, inquit, Acesi admove, & solus in coelum ascende. Notatus insuper fuit hic error à Chrysostomo in centuria quinta, qui, statuentibus reliquis, post baptismum lapsos, & ad frugem meliorem se recipientes semel duntaxat esse admittendos, contradixit: *χιλιάκις*, inquit, *μετανοήσας χιλιάκις εἰσελθῆ* i. e. millies poenitentiam agens millies ingredere. Quæ sententia aptè succinit isti Salvatoris Matthæi 18. Non septies, sed septuagies septies fratri peccanti remittendum.

Paulus Samosatenus ab oppido Samosata in Syria ad fontes Euphratis sito cognominatus, Ecclesiæ Antiochenæ Episcopus abjectè de Christo sentire cœpit, nempe quod natura communis homo sit, perinde ac nos omnes. Fuit hic error aliàs Cerinthis & Artemonis, quem non sine nausea bonorum Samosatenus refricavit & in medium Ecclesiæ proscenium reduxit. Ingenio eum fuisse subdolo & superbo tradunt Historiographi, adeo ut per forum incedens epistolas legere & dictare, magna comitum catervâ præcedente & subsequente, consueverit. Sunt, qui eum Judaizantem circumcisionem urfisse scribunt, quod tamen negat Epiphanius: Judaismum verò corruptum professum fuisse non inficiatur. Occasionem hujus erroris, ut Christi & Sp. S. Deitatem abnegaret, volunt nonnulli fuisse conversationem nimiam cum Zenobia, Syriæ & Phœniciæ Regina Judaizante, utpote cujus gratiam miris modis ambiverit. Hæreticorum morem imitatus, qui solent *ὁμοια λαλεῖν, ἀνόμοια φερεῖν*, id est, similia loqui dissimilia sentire, venenum suum, quantâ potuit, astutiâ occultavit, imò

Philastrius,

Jesuitæ recentiores incrustatores sunt! Verba mutant, mentem retinent.

jura- De æquiv. in juramentis,

Episcopi
Rom. tunc
ἡμώδοξοι.
Opus lucis in
luce peragen-
dum.

juramento quoque, se nihil ab orthodoxa religione alienum docere, confirmavit. Tandem tamen, cum per novennium Ecclesiam naso, quod dicitur, adunco suspendisset, erroris convictus, omnium calculo damnatus & excommunicatus est. Ipso verò ab Ecclesia exire nolente, concilium Antiochenum auctoritatem Imperatoris Aureliani, quantumvis Ethnici, requisivit, qui domum eam sc. Ecclesiae adjudicavit illis, quibus Episcopi Romani *ἡμώδοξοι* subscriberent. Quare Samosatenus non absque ignominia Imperatori sc. auctoritate, functione sua exutus & loco motus est.

Sabellius errorem suum hausit à Præceptore suo Noëto, Asiano vel Smyrnenſi, luci fuga insigni, eumq; postmodum magis magisque incrustavit, & latius sparſit. Docuit autem in Deitate unam saltem esse personam, quæ tria habeat nomina, Patris, Filii & Spiritus S. Illam unicam personam in V. T. ut Patrem legem tulisse: In Novo Testam. ut Filium passum esse (unde alio nomine Sabelliani Patripassiani vocantur) ut Sp. S. verò super Apostolos descendisse, & variarum linguarum cognitione instruxisse. Urſit in primis loca Scripturæ divinæ essentiae unitatem nobis inculcantia, non attento personarum discrimine. Erroris focios habuit Praxeam & Hermogenem, qui tamen pluribus eundem accumularunt. Quod verò Tertullianus Hermogenem vellicet, quasi sub prætextu nuptiarum secundarum vagas libidines probaverit, ideò factum nonnulli putant, quòd Tertullianus secundis nuptiis fuerit iniquior, nisi forte Hermogenes illegitima divortia & nuptias sine causa sæpius repetitas intellexerit.

Eundem ferme errorem
nostro tempore refricavit
Eilhardus Lubinus,

Manes à *μανία*, vel furore quibusdam dictus, natione fuit Persa, nunc Christum, nunc Paracletum se mentitus. Finxit duo principia *σύγχερνα* & coæva, unum bonum, cui omnia bona adscripsit, & unum malum, cui mala omnia retulit accepta: Christum verum hominem esse negavit, & tantum ut *φάντασμα*, sive spectrum apparuisse docuit: Conjugium & ordinem politicum sustulit, omniaq; necessariò fieri statuit. Hæc sua deliramenta junctis sibi discipulis per Asiam & Africam longè latèq; disseminavit. Cum autem Medicum se venditaret, & Regis Persarum filium, quem sanitati restituendum susceperat, sive dolo, sive inscitiam interficeret, jussu Regis vivus decoratus est. Liberi ejus circa 500. annum Romæ cremati,

cremati, & dogmatum asectæ per Asiam passim deleti fuerunt. Inter alios, qui Manichæos refutarunt, eminuit Augustinus, ipse prius Manichæorum erroribus imbutus, sed postmodum ad preces ardentissimas matris Monicæ conversus. Unde de ipso dictum: Impossibile esse, filium tot lachrymarum posse perire.

Concilio in hoc seculo habita omnia fuerunt particularia, propter Magistratum ad fidem Christianam nondum conversum. Contra Novatum coacta fuerunt duo Africana, ut ex epistolis Cypriani colligere licet. Sic enim scribit ad Cornelium Episcopum Romanum suo & Collegarum nomine: Statueramus quidem jam pridem, frater charissime, participato invicem nobiscum consilio, ut qui in persecutionis infestatione supplantati ab adversario, & lapsi fuissent, & sacrificiis illicitis se maculassent, agerent diu pœnitentiam plenam: & si periculum infirmitatis urgeret, pacem sub iustum mortis acciperent. Durius hæc sententia, recrudescentibus persecutionibus, in altero Concilio fuit mitigata, ubi conclusum: Necessitate cogente, censuimus, eis, qui de Ecclesia Domini non recesserunt, sed pœnitentiam agere & lamentari, ac Dominum deprecari à primo lapsus sui die non destiterunt, pacem dandam esse, & eos ad prælium, quod imminet, armari & instrui oportere. Contra eundem Novatum sexaginta diversorum locorum Episcopi Romæ convenerunt, eundemque communi calculo damnarunt, hoc edicto decreto: Novatum unà cum simul electis & sententiæ huic fraternæ dilectioni contrariæ & inhumanissimæ consentire volentibus, alienos esse censendos ab Ecclesia, fratres verò tempore calamitatis lapsos resipiscentiæ pharmacis esse sanandos & curandos. Sic Dionysius Alexandrinus Cornelio Episcopo Romano rescripsit, se concilio Antiocheno super eadem Novati controversia congregato interfuisse.

Motâ quæstione, num ab hæreticis baptizati sint rebaptizandi, Concilium Carthaginense conscriptum est sub Imperatore Gallieno, in quo affirmativa seqvior obtinuit, Cypriano magna contentione pro eadem pugnante.

Judicium, quod de Cypriani sententia tulerunt Orientales, ex Dionysii Alexandrini literis ad Philemonem Presbyterum

Unde patet, Romanum conspiciere licet: Hunc ego Canonem, inquit, & typum
 Papæ nomen à Beato Heraclio Papa nostro (Episcopum Alexandrinum innuit)
 esse commu- accepi. Ab hæreticis venientes licet ab Ecclesia defecerunt,
 ne, & aliis imò non defecerunt, sed cum illa se egisse putarunt, perditos ve-
 quoque Epi- rò, quod ad quendam aliena docentem accesserint, ab Ecclesia pe-
 scopis olim pulit, nec admisit, ne orantes quidem, nisi publicè cuncta, quæ au-
 fuisse attribu- divissent ab adversariis, exposuissent, ac tum demum collegit eos,
 sum, non petens, ut denuò baptizentur.

Contra Samosatenum Antiochiæ concilium non unum fuit
 convocatum. In postremo, cui Episcoporum interfuere quam-
 plurimi, Malchion Antiochenæ Scholæ tum temporis Præfectus
 Samosatenum in verbis obscurum, in reddendis verò rationibus
 lubricum convicit. Unde & propter doctrinæ puritatem, & pium
 pro Christiana religione zelum ad Presbyterii dignitatem evectus
 est. Notandum autem primò non Episcopis tantum iudicium de-
 cisivum, aliis autem Doctoribus duntaxat interlocutorium (quod
 quidem volunt Pontificii) competere, cum hic Malchion Iudi An-
 tiocheni moderator præcipuas in ista Synodo contra Samosate-
 num sustinuerit partes. Nec disputavit solummodò adversus hunc
 hæreticum, sed etiam epistolæ communi, quæ ab omnibus ibidem
 congregatis ad Dionysium Episcopum Romanum & Maximum
 Alexandrinum missa est, subscripsit. Deinde, non autoritate Pon-
 tificis Romani, sed communi totius Ecclesiæ Antiochenæ nomine
 concilium istud fuit coactum. Ita enim ad prædictos Episcopos
 scribunt: Multos quidem, etiam ex remotioribus Episcopis literis
 nostris ad medendum lethiferæ doctrinæ huc vocavimus, sicut &
 Dionysium Alexandrinum & Firmilianum Cæsareæ Cappadociæ
 Episcopum, Viros in Domino beatos.

Sub persecu- Mentio etiam fit in hoc seculo Synodi sub Crypta Cleopatriensi
 tionibus non celebratæ, in qua Marcellinus Episcopus Romanus, quod in gra-
 fuit certa Ec- tiam Imperatoris Diocletiani sacrificaverit idolis, convictus est.
 clesiæ Episco- Cum enim crimen primò negaret, mox fassus est, & in conspe-
 palis Romanæ ctum 300. Episcoporum, qui congregati erant, caput cineribus te-
 statio, sed ubi- ctus prodiit, miserabili voce clamans: Peccavi coram vobis, & non
 nunque neces- possum in ordine esse Episcoporum, quoniam avarus me corrupit
 fitas compu- auro. Quare suo damnatum ore civitate jusserunt exesse.
 leris, conve-

Addunt

Addunt nonnulli, Marcellinum non tantum seipsum contemnasse, sed etiam hoc adjecisse: anathematizo, quicumque post mortem meam corpus meum sepulturae ob negatam Christi fidem tradiderit.

Hac tertia centuria Diabolus ultimam quasi rabiem in Christianos effusus 6. persecutiones crudelissimas movit. Ut primam excitaret (alias in ordine quintam) instrumento usus fuit Septimio Severo horribiliter in Christianos per multas Imperii Romani provincias grassante. Causae prae-textebantur, quod laesa Majestatis crimina committerent, quia per nomen Imperatoris jurare nolebant, quod homicidiis, incestibus & promiscuis libidinibus, candelis extinctis, se polluerent. Verum enim vero praeterquam quod calumniis onerabantur Christiani, quae patrabantur ab haereticis, veris Christianis imputabantur. Judaei quoque odio plus quam Vatiniano in ipsos accensi persecutionum faces & tubas apud Ethnicos sese praebeant. Adducebantur ex Aegypto Alexandriam innumeri Christiani, ut ibi velut in theatro post pugnam martyrii coronam condecorarentur. Inter celebriores martyres, quorum in hac persecutione mentio injicitur, fuerunt Leonides Origenis Pater, quem in carcere adhuc detentum filius ad constantiam adhortatus est, Heraclides, Herus, Plutarchus, duo Sereni. Sed in primis commendatur Potamiæna Virgo, quae primum verberibus caesa, deinde minis (quod gladiatoribus constupranda sit) tentata, tandem pice ignitam per omnia membra sensim diffusam ustulata & sic interfecta est. De hac Virgine refertur, quod precibus suis ardentissimis a DEO impetraverit, ut Basilides, sententiae Imperatoriae executor, Christo nomen daret, & post paucos dies sanguinis & vitae profusione doctrinam istam obsignaret. Ita in acie novae culae res Christianorum versari videbatur, cum Severus severe, ne quis Ethnicorum vel ad Christianos vel ad Judaeos transfuga fieret, per imperii provincias interdixerat. Cum hac non succederet, aliam viam aggressus est Maximinus Imperator, & non promiscue in omnes Christianos, sed eorum duntaxat Ministros & Doctores saevit. Persvasum enim habuit, sublati ministris, rudiores ad Ethnicismum, canes ad vomitum, facile reversuros, & hac ratione multos innocentes servari posse.

nerunt. Hinc Petri successores super ara portatili lignea (vel potius mensa) celebrasse Euchar. scribunt. Urbani primi tempore circa annum Domini 225. Ecclesia primum uti coepit aureis & argenteis vasis, quae prius vel lignea, vel vitrea fuerant; in coena Domini minicæ administratione. Damasus in vita ejus. Eodem tempore circiter quidam volunt Ecclesias praedia & alia ejusmodi bona possidere coepisse, quae postmodum in persecutionibus vi ablata, sed a Constantino M. restituta fuerint. De Max. proverb. Maximini caligas pygmæo aptas.

Sub hac per-
secutione
mentio fit li-
bellaticorum,
qui pecuniâ
sibi compara-
bant libellum,
ac si sacrificaf-
sent Idolis,
cùm tamen id
factum non
fuerit.
Sed etiam fuit
species abne-
gationis,
Traditores e-
rant, qui libros
sacros trade-
bant ignibus
comburen-
dos.

Hocce omnes anteire suâ in Christianos crudelitate volens Imperator Decius in odium inprimis Philippi Arabis vel Christiani, vel Christianis non parum faventis, horribiliter in innocentes grassatus est. Tot enim martyres sub hoc Imperatore vitâ & sanguine suo subscripsisse veritati Evangelicæ testatur Nicephorus, ut facilius quis numerum arenæ maris, quàm Martyrum sub hoc Tyranno inire possit. In hanc persecutionem quidam vel historiolam, vel fabulam illam de septem confessoribus dormientibus incidisse perhibent. Fuisse sc. è satellitio Decii septem Christianos, Maximianum, Malchum, Martinianum, Dionysium, Johannem, Serapionem & Constantinum, qui cum novæ isti (ut credebatur) religioni renunciare nollent, Decium Epheso abiturientem ipsis cogitandi spacium dedisse.

Cùm verò staret sententia, se ne latum, quod dicitur, ungulam ab ista salvifica religione discedere velle, complosere invicem, ut in intimas Coeli montis cavernas sese occultarent. Re cum Decio communicatâ, jussisse Tyrannum, specum lapidibus obstruere, quò fame tandem extinguerentur. Sed illi placidè in utramvis aurem & oculum dormientes quàm diutissimè salvî fuere conservati. Erant autem poenæ, quibus in Christianos animadvertebatur, gravissimæ & acerbissimæ. Quidam enim deportabantur, quidam direptis, aut fisco applicatis bonis suis, facultatibus omnibus exuebantur, & ad extremam paupertatis lineam (quæ fors inprimis tangebatur orphanos) redigebantur, quidam ad metalla damnabantur, quidam lapidibus obruebantur, quidam unco carnificum trahebantur, quidam plumbatis, quidam scorpionibus cædebantur, quidam fervente pice ustulabantur, quidam flagellis ad necem dilacerabantur, quidam Vulcano mancipabantur, quidam ad lapides allidebantur, quidam bestiis devorandi objiciebantur, & quæ fuere suppliciorum exquisitissimorum genera plura. Quantumvis sub Decii successore Valeriano tolerabilior primùm fuerit Christianorum conditio (utpote cujus aula Christianis exuberavit) à Magis tamen Ægyptiacis, ut persecutionem in ipsos susciperet, fuit extimulatus. Cùm enim præstigiis Magorum istorum impensè delectaretur, easque sufflaminari videret à Christianis, eò yæsanix progressus est, ut Christianos sacrificiorum loco Deastris suis

suīs immolaret, & viscera infantum jamjam in lucem editorum scrutaretur. Injunctorum fortiter fategerunt per provincias Præfecti, Christianos sine discrimine sexus, ætatis, conditionis ad tribunalia & supplicia exquisitissima rapientes, imò, qui perduraverant sub prioribus persecutionibus, excindentes. Sed pœnas hujus suæ sævitiae paulò post dedit Valerianus Imperator, cum à Persis caperetur, pro pedum scabello haberetur, & vivus tandem non absque Romani nominis injuria decoriaretur. Exceperunt etiam persecutiones hæc calamitates publicæ pestis, terræ motus, horribiles tempestates, aquarum inundationes & similes.

In Christianos etiam bilem & stomachum suum evomere conatus est Aurelianus Imperator aliàs naturâ truculentus, sed telam, quam orsus erat, pertexere non potuit. Non tantum enim fulmine, quod in ipsius comites irruebat, perterresiebat, ut quoad antenus mitesceret, sed & nefandæ dextræ subscriptionem (quæ verba de mutuo suo mihi det Ruffinus) dextra divina interveniens impediēbat. Siquidem priusquam sententia executioni mandaretur, propè Bizantium interfectus est.

Ultimam eamque gravissimam (utpote decennalem) in Christianos persecutionem exercuit Diocletianus, Ethnicorum Imperatorum unâ cum suis Collegis ultimus, eamque pedetentim, paulatim, gradatim magis magisque intendit. Occasionem nancisci videbatur ex domus regiæ, quæ tum temporis erat Nicomediæ, conflagratione Christianis imputata. Ut itaque Christianorum, ubi ubi erant, oratoria solo æqvarentur, biblia sacra comburentur, Christiani de suis officiis, & cum quibus erant, honoribus deturbarentur, privati etiam servituti addicerentur, in mandatis dedit. Nec in hisce pœnis acquievit Tyrannus, sed ut idolis sacra facerent Christiani, omni suppliciorum genere illos adegit. Tanta verò fuit ipsorum constantia, ut manus prius à carnificibus in ignem injectas exuri paterentur, quàm ut impiis Ethnicorum sacris easdem polluerent. Imò juvenis quidam nobilis Joh. excelso animo præditus, edictum Imperatorium Nicomediæ affixum, quantumvis & Diocletianus & Maximianus ibidem loci essent præsentēs, avulsum in minutissimas partes discerpfit. Ad Imperatores verò delatus, supplicium exquisitissimum (cum pelle nuda-

retur,

retur, & sale atque aceto perfunderetur) non absque fremitu carnificum animo prorsus imperterritito pertulit. In ista persecutione, quæ veluti pestifera lues per Imperium Romanum vagabatur, à carceribus per gradus ad torturas, flagra, secures, cruces, flammæ, & alia supplicia, quorum atrocitati vix sumus cogitandæ, factus est progressus. Et licet carnificum instrumenta hebetarentur, ipsique tortores delassati deficerent, Christiani tamen steterunt *παράγωνοι* & cum gaudio ictus exceperunt, erigentes se invicem isto Apostoli ad Rom. 8. Qvis nos separabit à dilectione Christi? num afflictio? num angustia? num persecutio? num famines? num nuditas? num periculum? num gladius &c. istoque Salvatoris Matth. 10. Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem occidere non possunt: sed timete magis illum, qui corpus & animam perdere potest in gehenna. Ita persecutionibus Christianorum sub Imperatoribus Ethnicis ultima manus fuit imposita, & ita Ecclesia, conversis jam Imperatoribus ad Christianismum, halcyoniis uti cœpit.

De votis Jesu-
itarum,

In occidente
dispersos Mo-

Ut reliqua, quæ contigerunt in hac centuria, digitis extremis attingamus *ἀξιομνημόνευτα*, cœpit, eadem currente, Monachatus, persecutionibus ansam subministrantibus. Multis verò parasangis à moderno Pontificiorum distabat, cum & efficiente & fine (quæ causæ variant actiones, ut duo, qui facere videntur idem, non faciant idem) immane quantum discreparet. Personæ non erant religiosæ, certis votis, iisque partim impiis, partim impossibilibus obstrictæ, sed privatæ: nec finis aliqua præ reliquis perfectio, sed periculorum evitatio. Quantumvis autem nec in clericorum, nec laicorum statum propriè pertineant Monachi (unde quibusdam *ἀμφίβια* *ζῶα* dicuntur) in favorabilibus tamen pro Clericis à Pontificiis agnoscuntur. Duo esse summa genera Monachorum, Eremitarum & Cœnobitarum, apud ipsos Pontificios in concessio & in contestio est. Inter eremitas in hoc seculo eminuit Paulus Eremita (quem brevi post Antonius est insecutus) qui cum à Parentibus suis amplam hæreditatem relictam accepisset, & à sororio, grassantibus persecutionibus, de Christianismo deferretur, ut sc. bonorum istius compos fieret, ad evitandum præsentissimum vitæ discrimen, in eremum se contulit. Cum autem invenisset ibi speluncam solam.

solaribus radiis desuper obviam, & fonticulum scaturientem, se-
dem & domicilium ibidem fixit. Victum palmarum fructus, a-
mictum palmarum folia ipsi suppeditarunt. Aetatem ibidem de-
gisse hunc Paulum, flexis genibus mortuum, & à duobus leonibus
dormitorium ipsi fuisse paratum, prout Antonius eum deprehen-
derit, Hieronymus refert, quod suo relinquimus loco. Non verò
habent Eremitæ, quòd Eliæ & Johannis Baptistæ exemplo (viam i-
psis muniente Hieronymo, Monasticæ vitæ admiratore nimio) sese
tueantur, cum illis præluxerit vocatio divina, neque secessio illo-
rum fuerit perpetua, sed certi duntaxat temporis, quo præterlapso
publicum iterum viderunt.

nachos colle-
git circa sec.
sextum Bene-
dictus, unde
Monachorum
Pater dictus
fuit.

VValfridus,
qui circa 840.
annum vixit,
etiam multo-
rum Mona-

chorum Pater
à Trithemio
vocatur.

Fuit Abbas, &
scripsit de of-
ficiis Ecclesia-
sticis.

Articulos fidei quod concernit, dogma de S. S. Trinitate lartum
tectum fuit retentum, & hæretici, Sabelliani præprimis & Samosate-
niani, ab orthodoxis in acie stantibus repressi. Quòd verò Patrum
aliàs puriorum nonnulli locuti fuerint incautiùs, seculi istius vitio
factum. Prætendere siquidem potuerunt istud Patrum orthodo-
xorum adversus Pelagianos castris adversis pugnantium: Vobis
nondum litigantibus, loquebamur securiùs. De libero arbitrio
& articulis dependentibus, utpote justificationis, & bonis operi-
bus, non per omnia secundum formam sanorum verborum do-
cebatur, sed miscellam gratiæ & virium liberi arbitrii, nec non
fidei & operum in scriptis plurimum deprehendere dabatur. In
propatulo verò causa erat, quòd ex scholis Philosophorum Ethi-
cis præceptis, imprimis de principiis actionum hum. instructi ple-
rique prodibant. De Sacramentorum substantia & fructu ex
cujuslibet propriâ sede rectè docebatur. Pædobaptismus admi-
nistrabatur, cœna verò sub utraqve specie communicantibus di-
stribuebatur. Tantum verò aberat, ut Idola in suis oratoriis ha-
berent Christiani, ut ne quidem imagines ornamentis & recordatio-
nis ergò prostantes tum temporis habuisse legamus. Quod ipsum
propter seductionis periculum factum, ne Ecclesia tenerior in me-
dio gentilismo constituta Idololatriæ iterum advesceret. Quan-
tumvis autem cœlibatui non parum deferretur, conjugio tamen
Sacerdotibus nondum erat interdictum. Qui scandalo erant
Ecclesiæ, excommunicabantur, resipiscentes verò (quibus satis-
factiones deprecatoriæ, ut alii cautiùs mercari discerent, impone-
bantur)

August. in E-
pistola ad Ja-
nuarium con-
queritur, Ec-
clesiam Chri-
stianam jam
suo tempore
traditionibus
& ceremoniis
humanis ita
onerari, ut Ju-
dæorum con-
ditio tolerabi-
lior fuerit sub
lege, quàm
Christianorū
sub gratia-
Religio & ne-
cessitas paucis
contenta.

bantur) in gremium Ecclesiæ iterum recipiebantur. Et licet Patrum nonnulli fundamento superstruerent stipulas privatas opiniones fovendo, fundamentum tamen ipsum retinebatur: Nec sub auctis ceremoniis, quales in baptismo signaculum crucis, unguentum olei & osculum, doctrinæ nucleus amittebatur, quin potius pro eodem asserendo non tantum bona sua, sed & sanguinem, nec sanguinem tantum, sed & vitam Christiani tum temporis prodigebant.

Calvisius in
opere Chronol.
anno post Chr.
n. 541. Æthiopes
Christianam
religionem
amplexos scribit.
Occasionem
vide ibidem.

Hic sunt quædam
ἀκρυβ-
λογίαι.

Non bene distinxisse
videntur ὁσίαι
& ὑπόστασις.

Cum verò Ecclesiæ Abyssinorum sint amplissimæ, maximam Africæ partem sibi transcribentes, antiquitate paucis concedant, quæ verò sit ipsarum confessio, quàm plurimos prætereant, fidem ipsarum, prout superiori seculo ad Lusitaniam Regem fuit allata, & à Damiano de Goes ex Æthiopica lingua in latinam translata, occasione propagationis Ecclesiæ quoad partes præcipuas hinc inferemus: Credimus in nomen S. S. Trinitatis, Patrem, Filium & Sp. S. qui unus est Dominus, tria quidem nomina, una divinitas, tres facies, una similitudo, æqualis 3. personarum conjunctio, æqualis, inquam, in divinitate, unum regnum, unus thronus, unus Iudex, una charitas, unum verbum & unus Spiritus. Verbum autem Patris, verbum Sp. S. & Filius est idem Verbum, & verbum apud DEUM & apud Sp. S. & apud semetipsum sine delectu ullo, aut divisione Filius Patris & Filius ipsius Patris sine principio, nempe primo, sine matre Filius Patris. Nemo enim novit secretum & mysterium ejus nativitatis, nisi Pater, Filius & Sp. S. Is autem Filius in principio erat Verbum & Verbum erat apud DEUM & DEUS erat Verbum. Spiritus Patris Spiritus S. Spiritus Filii Spiritus S. Spiritus autem S. Spiritus sui sine ulla diminutione, aut augmentatione. Is etenim Sp. S. Paracletus DEUS unus, qui ex Patre, Filioque procedit, locutus est per os Prophetarum, & in flamma ignis descendit super Apostolos in atrium Sion. Qui per totum terrarum orbem denunciarunt, ac prædicarunt Verbum Patris, quod Verbum erat ipse Filius. Præterea neque Pater est primus, inde quòd Pater sit, nec Filius postremus inde, quòd Filius sit: Sic Sp. S. neque primus, neque postremus est. Tres personæ unus DEUS, qui videt, & à nemine videtur, qui unico suo consilio cuncta creavit. Postea verò Filius sponte propter nostram salutem, ipso Patre volente,

volente, Sp. S. consentiente ex altissimo suo domicilio descendit & incarnatus est de Sp. S. ex Maria Virgine, quæ Maria duplici ornabatur Virginitate, unâ spirituali, alterâ verò carnali. Et natus est sine aliqua corruptione, ipsâ Mariâ matre post partum virgine permanente, & magno cum miraculo & arcano igne divinitatis afflata sine sanguine & doloribus peperit Filium suum Jesum Christum, qui homo innocens & sine peccato fuit, perfectus DEUS & perfectus homo, unum solummodò habens adspectum. Adolevit sensim, ut infans, sugens lac Mariæ Virginis matris suæ, & cum attigisset trigesimum annum, baptizatus est in Jordane, & ut cæteri homines ambulavit, fuitque lassus, sudavit, esurivit & sitiit. Hæc omnia passus est sponte & voluntariè, plurimaque fecit miracula, atque per suam divinitatem cæcis visum restituit, claudos sanavit, leprosos mundavit, mortuosque suscitavit, ipseque postremò volens captus est & flagellatus, ac colaphis verberatus & crucifixus, & languit, & mortuus est propter peccata nostra, & suâ morte vicit mortem & Diabolum, & suâ ægritudine dissolvit peccata nostra, & langviores nostros tulit, & baptismo sanguinis sui, qui baptismus mors ejus fuit, baptizavit Patriarchas, Prophetas, descenditque ad inferos, ubi erat anima Adæ & filiorum ejus, atque anima ipsius Christi, quæ est ab Adam: quam animam Adæ ipse Christus accepit ex sancta Maria Virgine, & in splendore & potentia divinitatis suæ & crucis fortitudine fregit æneas ac igneas inferorum portas, & catenis ferreis Satanam colligavit, & redemit Adam & ejus Filios. Hæc omnia Christus fecit propterea, quòd plenus erat divinitate, & ipsa divinitas erat cum ipsius anima, & erat etiam cum ipsius sanctissimo corpore, quæ divinitas virtutem dedit cruci. Quam quidem divinitatem is cum Patre in Trinitate & unitate semper habuit, & habet communem. Nec enim ipse Christus ambulans in terris caruit oculi momento divinitate, vel dignitate suâ. Tum demum sepultus tertiâ die ipse Jesus Christus Princeps resurrectionis Jesus Christus dulcissimus, Jesus Christus Princeps Sacerdotum, Jesus Christus Rex Israël cum magna potentia & fortitudine resurrexit. Et postquam omnia fuerunt adimpleta, quæ sancti Prophetæ prædixerunt, ascendit in cælum cum gloria & sedet à dextra Patris, & venturus est cum gloria ferens

ante faciem suam crucem, & in manu gladium justitiæ, judicare vivos, & mortuos, cujus regni non erit finis. Credo unam sanctam, catholicam & Apostolicam Ecclesiam, credo unum baptisma, quod est remissio peccatorum, spero resurrectionem mortuorum & vitam venturi seculi. Amen. Credo Dominam sanctam Mariam Virginem, Virginem, inquam, spiritu & carne, quæ ut Dei mater, charitas omnium gentium est, sancta sanctorum, & Virgo Virginum, quam modis omnibus veneror. Credo sanctum lignum crucis, lectum ægritudinis Domini nostri Jesu Christi Filii DEI esse, qui Christus salus nostra est, propter quem salvi sumus, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitia. Nos verò prædicamus, & credimus fortitudinem crucis Domini nostri JESU Christi, quemadmodum sanctus Paulus Doctor noster præcepit. Credo sanctum Petrum petram legis esse, quæ lex ædificata est super sanctos Prophetas, fundamentum & caput Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ orientalis & occidentalis, ubi est nomen Domini nostri Jesu Christi. Cujus Ecclesiæ potestatem Petrus Apostolus habet, ac claves regni cœlorum, quibus claudere & aperire, solvere & ligare potest. Is autem sedebit cum aliis Apostolis ejus super 12. sedes cum honore & laude apud Dominum nostrum Jesum Christum, qui in die judicii sententiam de nobis est laturus. Quæ dies gaudii quidem sanctis, doloris autem & stridoris dentium peccatoribus erit, cum deicientur in ardentes flammæ inferni cum patre ipsorum Diabolo. Credo sanctos Prophetas, Apostolos & Martyres & Confessores veros imitatores Christi fuisse, quos cum sanctissimis Dei Angelis veneror & honoro, pari quæ modo etiam omnes illorum sectatores complector & deosculor. Deinde confessionem vocalem omnium meorum peccatorum credo faciendam esse apud Sacerdotem, cujus precibus per Christum Dominum nostrum salutem animæ meæ spero me consecuturum. Præterea Pontificem Romanum tanquam primum Episcopum & Pastorem ovium Christi agnosco, ac omnes Patriarchas, Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, quorum ille caput est, quibus tanquam ipsius CHRISTI ministris parco & obedio.

Hæc est fides & lex mea & populi Æthiopæ, qui est sub ditione
Precio-

Preciosi Johannis, quæ fides atque Christi amor ita sunt apud nos confirmata, ut ea nec per mortem, nec per ignem, nec per gladium fretus auxilio Salvatoris nostri Jesu Christi nunquam sim abnegaturus: quæ fidem omnes portaturi sumus in die judicii ante faciem ejusdem Domini nostri Jesu Christi.

Jam his enumeratis erit nobis explicanda disciplina, & doctrina ac lex, quæ Apostoli in sanctis Synodorum libris & Canonum nobis præceperunt. Sunt enim ii sanctæ Ecclesiæ legum libri 8. quos omnes Apostoli Hierosolymis congregati scripserunt. De quibus habitâ inquisitione cum quibusdam Doctoribus, postquam in Lusitaniam veni, neminem inveni, qui horum memoriam teneret. Observationes verò quas S. Apostoli nobis in his libris præscripserunt, sunt hæ: Primum oportere nos jejunare singulis diebus Mercurii in memoriam consilii Judæorum, quo die ab eis decretum & consultum fuit, Christum occidendum esse. Præterea jejunandum esse singulis diebus Veneris, quo in die Christus Jesus crucifixus & mortuus est pro peccatis nostris. Et in hisce duobus diebus præceptum est jejunare usque ad occasum Solis. Quadraginta verò diebus quadragesimalibus pane & aquâ jejunandum injunxerunt. Septem diei ac noctis horis incumbere divinis rebus. Ex iis edictis tenemur quoque & sacrum celebrare diebus Mercurii ac Veneris tempore vespertino: quoniam tunc exspiravit Dominus noster Jesus Christus in sancto ligno crucis. Diebus autem Dominicis omnes unanimiter ut congregaremur in æde sacra horâ tertiâ diei ab ortu Solis ad legendum & audiendum Prophetarum libros voluerunt, atque postea, ut sanctum Evangelium prædicemus, sacrum quoque faciemus. Præterea novem dies festos in Christi memoriam celebrandos constituerunt sc. annunciationis, nativitatis, circumcisionis, Purificationis seu candelarum, Baptismi, transfigurationis, Dominicæ palmarum usque ad octavam Veneris sanctam (ut vocamus) qui dies 12. sunt, ascensionis quoque atque Pentecostes cum suis feriis. Et ex horum librorum præceptis sine aliqua exceptione à festo Paschæ usque ad Pentecosten singulis diebus vescimur carnibus, nec per hos dies usque ad octavam Pentecostes jejunare tenemur, & id quidem propter majorem venerationem & honorem resurrectionis Domini nostri Jesu Christi.

Voluerunt item, ut diem mortis & assumptionis Mariæ Virginis cum omni honore celebraremus. Præterea propter Apostolorum præcepta quidam Preciosus Johannes nomine semen Jacob constituit in honorem ejusdem beatæ Virginis singulis annis 30. supra 3. dies celebrandos. Deinde propter Christi Salvatoris nativitatem celebrari jussit de unoquoque mense diem unum, qui dies 25. semper est. Constituit quoque ex singulis mensibus diem unum propter S. Michaëlem celebrandum. Ulterius ex indicto Synodorum Apostolicarum diem martyrii S. Stephani ac aliorum Martyrum celebramus. Ex institutione quoque Apostolorum celebrare tenemur duos dies sc. Sabbathi & Dominici, in quibus non licet nobis aliquam rem facere, ne minimam quidem. Diem quidem Sabbathi ob id, quod DEUS in eo, mundi creatione perfectâ, quievisset, servamus, quem ut vocari voluit sanctum sanctorum, ita planè videretur contra ejus voluntatem & præceptum fieri, qui cœlum & terram potius, quàm suum verbum vult perire, si cum magno honore ac religione iste dies non celebraretur: præsertim cum ipse Christus non ad solvendum legem, sed ad implendum venerit. Quapropter non ad imitationem Judæorum, sed jussu Domini nostri JESU CHRISTI & sanctorum Apostolorum eum servamus, quorum Judæorum gratia in nos Christianos translata est. In hoc die Sabbathi, excepto tempore quadragesimali, carnes semper comedimus, id tamen in quibusdam regnis Æthiopiæ non servatur, utpote quorum indigenæ ex veteri consuetudine carnibus in diebus Sabbathi & Dominici quadragesimalibus vescuntur. Diem autem Dominicum ut ceteri Christiani in memoriam resurrectionis Christi celebramus. Diem tamen Sabbathi ex legis libris, non ex Evangelio celebrandum esse scimus. Nihilominus Evangelium finem legis ac Prophetarum esse non ignoramus. In quibus duobus diebus credimus animas piorum defunctorum in purgatorio minimè cruciari. Quam quietem Deus in his sanctissimis duobus diebus animabus concedit, donec inde (finito termino suarum pœnarum pro facinoribus in hoc seculo meritarum) penitus emergant. Ad quas pœnas minuendas ac earum cruciatus tempus attenuandum eleemosynas pro defunctis factas credimus ipsis animabus in purgatorio degentibus

tibus maximè prodesse. Ad quarum animarum remissionem Patriarcha nullus dat indulgentias, sed temporis poenarum constitutionem ad solum Deum credimus spectare. Nullos quoque dies indulgentiarum Patriarcha concedit. Ex Evangelii lectione sex tantum servare tenemur præcepta, quæ Christus ore proprio ita explanavit: Esurivi, & dedistis mihi manducare: Sitivi, & dedistis mihi bibere: Hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Quæ verba Christus in die iudicii solummodò prolaturus est, quoniam lex, teste Paulo, peccata nobis ostendit, quam legem, excepto JESU Christo, nemo custodire potuit. Ipso Paulo quoque teste, omnes ex peccato nati sumus, propter Evæ matris nostræ transgressionem, & propter ejus maledictionem. Præterea inquit ipsemet Paulus, nos propter Adam mori, & propter Christi vitam vivere, qui Christus ob suam immensam misericordiam nobis hæc 6. præcepta dedit, ut cum venerit in sua majestate judicatum vivos & & mortuos, salvemur.

Quibus verbis ac præceptis in ipso tremendo iudicii die bonis gloriam sempiternam, malis ignem & perpetuam damnationem denunciabit. Et quinque tantum peccata mortalia (ut vocant) annumeramus, & quidem ex ultimo capite apocalypseos, ubi dicitur: Foris autem canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis, qui amat & facit mendacium. Item constitutum est à S. Apostolis in Synodorum libris, Clericos uxores ducere licere, id quidem postquam cognitionem aliquam haberint rerum divinarum. Deinde inito matrimonio in ordinem Presbyterorum recipiuntur, in quem nisi post annum 30. nemo recipitur: nec spurii, nec nothi aliquâ ratione ad eundem sacratissimum ordinem intromittuntur, qui ordines à nemine nisi ab ipso Patriarcha dantur. Mortua tamen primâ uxore Episcopi, aut Clerici aliam ducere non possunt, nisi per dispensationem Patriarchæ (quod aliquando indulgetur Magnatibus propter bonum publicum) nec habere concubinam, nisi se voluerit à sacris abdicare, quod si fecerint, res divinas amplius tractare non possunt. Et hoc tam strictè servatur, ut ii Presbyteri, qui secundò uxorem duxerint, ne candelam quidem unam Ecclesiæ consecratam in manum auderent

derent accipere. Quod si deprehensum fuerit, Episcopum, aut Clericum filium habere spurium, ab omnibus officiis & sacris ordinibus abdicatur: quorum bona, si sine legitima prole discedant, ad Preciosum Johannem veniunt. Et id, quod Presbyteri apud nos uxores possideant, ex Paulo accepimus, qui mavult Clericum & Laicum nubere, quam uri. Is quoque inquit, oportere Episcopum unius Uxoris Virum esse, irreprehensibilem & sobrium, parique modo vult esse Diaconos, atque etiam ut Ecclesiastici proinde atque seculares proprias uxores ex legitimo matrimonio habeant, Monachi tamen uxores non ducunt, & tam Laici, quam Clerici unam tantum possident uxorem, & matrimonium non contrahitur præ foribus sacræ ædis, sed in privatis domibus Paranymporum. Ex S. Apostolorum constitutione habemus, ut, si Sacerdos comprehensus fuerit in adulterio, homicidio, latrocinio, vel falsum testimonium tulerit, ut à sacris ordinibus destituatur, ac, ut cæteri malefici, puniatur. Rursus, ex eorum Apostolorum instituto, si aliquis sive Ecclesiasticus, sive Laicus cum uxore congressus, vel in somnis pollutus fuerit, spacio 24. horarum templum non ingreditur, nec id menstruatis mulieribus licet, nisi septimo quoque die à menstruo, & id quidem omnibus vestibus sublatis, quibus tempore isto utebantur, ipsaque muliere benè lota atque purgata. Item mulieri parienti masculum non conceditur venire in templum, nisi post 40. diem, parienti verò fœminam post octogesimum. Hanc consuetudinem ex veteri lege atque ex nova Apostolica habemus, quas leges, instituta & præcepta diligenter in omnibus, quatenus fieri potest, observamus.

Deinde prohibitum est apud nos, ne aut fues, aut canes, aut alia huiusmodi animalia, in templa nostra intrent. Item non datur potestas nobis adeundi templum, nisi nudis pedibus, neque licet nobis in ipso templo ridere, obambulare, aut de rebus prophanis loqui, nec speruere, aut scireare, quia Ecclesiæ Æthiopice non sunt similes terræ illi, ubi populus Israël comedit agnum paschalem, decedens ab Ægypto, in quo loco Deus iussit eos comedere indutos calceamentis & zonis accinctos propter terræ pollutionem, sed similes sunt monti Sinai, ubi Dominus locutus est Moysi dicens:

Moses,

Moses, Moses, exue calceamenta tua, quoniam terra, quam pedes tui premunt, sancta est. Et hic mons Sinai Parens est Ecclesiarum nostrarum, ex quo suam acceperunt originem, ita ut Apostoli ex Prophetis, & novum Testamentum à vetere. Præterea nec Sacerdoti, nec Laico, vel alii personæ, cujusvis dignitatis sit, assumptâ venerabili Eucharistiâ licet exspuere, à tempore matutino, usque ad occasum Solis, & si spuerit, gravissimâ pœnâ multatur. Item in memoriam baptismi Christi singulis annis omnes in Epiphaniis Domini baptizamus, & id quidem facimus, non quòd ad salutem spectare credimus, sed propter Salvatoris nostri laudem & gloriam. Neque uberius, atque refertiùs spectaculis, jocis & ceremoniis ullum aliud festum celebramus: quoniam in hoc die primò manifestè apparuit Sanctissima Trinitas, cum Dominus noster Jesus Christus baptizaretur in flumine Jordanis, cum Sp. S. in specie albæ columbæ cum facie Patris & Filii apparuit in una divinitate. Pariqve modo Christus visus est à sanctis Prophetis per multas similitudines & formas, primùm in specie arietis albî, propter salutem Isaac filii Abraham, eoqve modo nominavit Israël Judam catulum leonis, cui super alios fratres potestatem tribuit dicens: Ad prædam, fili mi, ascendisti, requiescens occubuisti ut leo, & quasi leæna, quis suscitabit eum? Item manifestavit se Moyse in monte Sinai in specie flammæ igneæ: ostendit se sancto Danieli Prophetæ in similitudine petræ, Ezechieli quoque ut Filius hominis apparuit, & Esaïæ in forma infantis: manifestavit etiam se Regi Davidi & Gideoni in rore super vellus. Præter has recensitas formas in multis aliis visus est à sanctis Prophetis. Tametsi tam variis formis fuerit visus, semper similitudinem Patris & Sp. S. repræsentavit. Et cum Deus creâset mundum, dixit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & fecit Adam ad suam imaginem & similitudinem. Propterea nos dicimus Patrem, Filium & Sp. S. esse tres vultus, in una similitudine & divinitate. Habemus quoque à temporibus Reginae Sabæ circumcisionem, quam in hunc usque diem servamus. Erat autem huic Reginae Sabæ nomen proprium Maqveda, quæ more majorum colebat idola. Ad cujus aures fama sapientiæ Salomonis cum pervenisset, Virum quendam prudentem Hierololymam misit, ut re omni exploratâ

certior de Regis prudentia redderetur. Quo reverso, & re exploratâ, subitò se ad iter Hierusalem versus componit, atque cum eò pervenisset, præter multa alia, quibus à Salomone erudita est, legem ac Prophetas didicit, eaque in patriam (facultate abeundi impetratâ) proficiscens, in itinere filium, quem ex Salomone conceperat, peperit, qui vocatus est Meilech, quem ipsa Regina in Æthiopia usque ad vigesimum ætatis annum apud se educavit, ac postea ad Salomonem ejus Patrem remisit, ut ab eo scientiam & sapientiam disceret, quem per literas obsecravit, ut Filium Meilech coram arca fœderis Testamenti Domini Regem Æthiopiæ consecraret, ac crearet: neve ulterius fœminæ jus regnandi in Æthiopia haberent, ut tum in more erat, sed ut recto tramite masculi in regnum succederent. Hic cum Hierosolymam venit, à Patre postulata matris faciliè obtinuit, ac pro Meilech vocatus est David, quem jam abundè in lege, atque aliis disciplinis edoctum Pater Salomon constituit ad matrem remittere, & id quidem cum majore ornatu, regioque apparatu. Ad quod munificentius conficiendum comites illi nobiles, ac primorum virorum filios tradidit, qui ei pro more regio inservirent. Præterea cum eo decrevit mittere Azariam, Principem Sacerdotum, filium Sadoch Principis quoque Sacerdotum. Quod cum Azarias intellexisset, Davidem hortatus est, ut ei à Patre impetraret potestatem sacrificandi pro successu itineris ante arcam fœderis Domini. Quâ re à Salomone impetratâ, Azarias subitò tabulas quàm secretissimè potuit, ad imitationem tabularum fœderis Domini dedolare curat. Quibus perfectis, ad sacrificandum se componit, in ipsoque sacrificio clanculum, atque mirâ arte veras fœderis Domini tabulas ex arca furripuit, pro eisque adulterinas, quas secum portaverat, reposuit, se solo ac Deo conscio. Hæc narratio apud nos Æthiopes sanctissima & probatissima habetur, ut ex historia ipsius Regis Davidis (quæ jucundissima lectu est) apparet. Cujus historiæ liber tantæ crassitudinis est, quantæ omnes Paulinæ epistolæ.

Cæterum cum jam David ad fines Æthiopiæ pervenisset, Azarias ejus tentorium ingressus, id, quod semper apud se occultum tenuerat, ei revelat, nempe tabulas fœderis Domini apud se esse. Quâ re auditâ, subitò David ad tentorium, ubi Azarias tabulas fœderis

deris Domini habebat, accurrit, ibique præ nimio gaudio ad exemplum avi sui Davidis ante arcam, in qua tabulae erant, incepit saltare: quo à suis viso, & re intellecta, omnes pari modo gaudia & lætitiā ingentem celebrāunt. Tandem peragrata magnā Æthiopiæ parte, ad suam matrem pervenit, quæ statim ei omnium provinciarum imperium detulit, omnemque administrandi regni curam in humeris ejus reclinavit. Et ab eo tempore fermè jam inde usque in hunc diem elapsis interim bis millenis sexcentis annis regnum Æthiopiæ recto tramite de masculo semper ad masculum defertur, & ab his temporibus legem Domini & circumcisionem servamus, ut ante dictum est. Ab eodem quoque tempore huc usque ministeria, quæ Salomon filio suo Davidi ad aulam suam gubernandam ordinavit in eo ordine, ac familiis, quo tunc temporis erant, conservantur: nec aulica ministeria ex alia stirpe deligere fas habet vel ipse Imperator. Insuper jussu & decreto ipsius Reginae Maqvedæ mulieres quoque circumciduntur. Ad id eā ratione deducta est, ut quemadmodum Viri præputium habent, eodem modo mulieres etiam quandam glandulosam carnem, quam Nympham vocant, in genitalibus habent, non ineptam accipiendo characteri circumcisionis, id quod fit tam in masculis, quam foeminis, ad octavum diem: & post circumcisionem masculi baptizantur ad quadragesimum diem, mulieres verò ad octogesimum, nisi aliqua intervenerit ægrotudo, ut opus sit festinatione: quod si ante tempus constitutum baptizantur, infantibus non licet lacte matris lactari, sed nutricis tantum, & id quidem donec matres purificentur. Et aqua, in qua baptizantur, exorcismis consecratur, & benedicitur, & eā ipsā die, quā pueri baptizantur, venerabile corpus Domini accipiunt sub exigui specie panis. Nos fermè prius Christianis omnibus baptismum ab Eunuchō Candacis Æthiopiæ Reginae, cui nomen erat Indich, accepimus, ita ut in actis Apostolorum traditur, quem unā cum circumcisione (quam tum temporis, ut prius dictum est, habebamus) sanctè & Christianè observamus, & Deo adjutore perpetuò sumus observaturi. Nec quicquam præter ea, quæ in lege, & Prophetis, & in Evangelio, atque in libris Synodorum Apostolorum sunt, servamus, aut admittimus: & si quæ alia præter hæc recipimus, ea servantur interim, quòd ad

ordinem & pacem Ecclesiæ videntur spectare, id tamen sine aliquo peccati vinculo. Quamobrem circumcisio nostra immunda non est, sed lex & gratia data Patri nostro Abrahamæ est, quam à DEO tanquam signum accepit, non ut propter circumcisionem salvus fieret, aut filii ejus, sed ut ipsi Filii Abrahamæ à cæteris nationibus dignoscerentur. Et id, quod symbolo circumcisionis latenter ostenditur, eximiè servamus, nempe, ut corde circumcisi simus. Nec ob circumcisionem gloriamur, nec etiam cæteris Christianis putamus, nos ob id nobiliores, nec Deo acceptiores esse, apud quem nulla est acceptio personarum, teste Paulo: qui etiam ostendit, nos salvos fieri, non propter circumcisionem, sed propter fidem, quia in Christo Jesu nec circumcisio aliquid valet, nec præputium, sed nova creatura. Is autem Paulus non prædicavit ad destruendam legem, sed ad stabiliendam, qui circumcitus fuit & ex semine Benjamin: Is quoque Timotheum jam Christianum factum ex matre Hebræa & ex Patre gentili natum circumcidit, sciens DEUM circumcisionem ex fide & præputium per fidem justificare. Et, ut ipse ait, factus est omnibus omnia, ut omnes faceret salvos, Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucraretur: his, qui sub lege erant, quasi sub lege esset, cum ipse non esset sub lege, ut eos, qui sub lege erant, lucrificaret: his, qui sine lege erant, tanquam sine lege esset, cum sine lege DEI non esset, sed in lege Christi, ut lucrificaret eos, qui sine lege erant. Et factus est infirmus, ut infirmos lucrificaret: id quod fecit, ut ostenderet, non ex circumcisione, sed ex fide nos salutem consecuturos. Præterea apud nos habentur semi-Christiani pueri illi, quos hinc audio paganos à Romana Ecclesia vocari. Qui, quoniam sine baptismo moriantur, semi-Christiani debent appellari: quoniam filii sacrati sanguinis Parentum ex baptismo & ex Sp. S. & ex sanguine Domini nostri Jesu Christi nati sunt, ex quibus tribus testimoniis omnes Christiani reputantur. Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua & sanguis, teste Johanne in prima sua epistola, & ut Evangelium dicit: Bona arbor fert bonos fructus: mala verò arbor malos. Ideoque filii Christianorum non sunt ut filii gentilium, & Judæorum atque Maurorum, qui sunt arbores aridæ sine aliquo fructu. Christiani autem electi in utero matrum suarum, ut

ut S. Hierimias Propheta & S. Johannes Baptista fuerunt. Insuper infantes Christianarum mulierum sunt electi & consecrati ex corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi communicatione. Nam fœminæ gravidæ, cum assument venerabile corpus Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, infans capiens inde nutrimentum, fit sacratus. Quoniam sicut infans existens in utero, ex ejus matris affectibus contristatur & lætatur, sic etiam ex matris nutrimento nutritur, & ut ipse Dominus ait in sancto Evangelio suo: Si quis comederit corpus meum, & biberit sanguinem meum, non gustabit mortem in æternum. Rursus si quis gustaverit corpus meum, & biberit sanguinem meum, erit mecum. Adhæc Paulus Doctor gentium ait: Vir infidelis justificatus per mulierem fidelem, & mulier infidelis sanctificata est per virum fidelem, alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. Quod si ita est, ut filii matris infidelis sanctificentur in Patris fidelitate, multo sacratiores esse debent illi, qui ex Patre & matre fidelibus nati sunt. Ob quam rem longè magis pium erit, vocare infantes, antequam baptizati sunt, SemiChristianos, quàm Paganos. Id quoque dixerunt Apostoli in suis Synodorum libris: Omnes qui habent fidem, & non acceperunt baptismum, meritò possunt dici SemiChristiani. Qui etiam dicunt in memoratis libris: Si Judæus, Maurus, Gentilis fidem accipere voluerint, non esset illicò admitendus, sed voluerunt eum prius venire ad valvas templi, ibique audire conciones & verba Servatoris Christi, ut qui prius ad fidem incitatus & quasi arreptus fuit, jugum legis cognoscat: quod cum fecerit, vocari possit Semi-Christianus, quanquam baptizatus non sit, quemadmodum Evangelium docet: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Et est etiam moris apud nos, ut mulieres gravidæ, ante partûs, tempus, semper confiteantur ac ut corpus Domini confessæ accipiant, & eæ, quæ hoc non faciunt, & puerorum Patres, si uxores ad id non compulerint, habentur impii & mali Christiani. Præterea sciendum, apud nos confirmationem & chrisma, sive extremam olei unctionem pro Sacramento non haberi, nec in usu esse, ut video hic ex Romanæ Ecclesiæ consuetudine fieri. Ex lege itidem Moïsis & Apostolorum instituto non licet nobis cibos im-

mundos comedere : id facimus ad omnem legis & Scripturarum observationem, quarum octoginta & unum libros tam V. quam Novi Testamenti annumeramus, sc. ex V. quadraginta & sex, & ex N. 35. Quem numerum singulorum librorum computatione expressum habemus ab ipsis Apostolis, quibus libris V. & N. T. nihil addere, nec minuere licet, quanquam Angelus de cœlo id nobis persuadere conaretur. Et qui talia auderet tentare, pro anathemate reputaretur. Quare nec Patriarcha, nec Episcopi nostri per se, nec in Conciliis putant aut opinantur, ullas leges se condere posse, quibus ad mortale peccatum obligari quis possit. In ipsis etiam Synodorum libris constitutum est à sanctis Apostolis, oportere nos confiteri, atque pœnitentiam, pro magnitudine singulorum peccatorum, à Confessore accipere debemus. Instruunt quoque nos, quomodo orandum & jejunandum sit, & charitas exercenda. Præterea hoc familiarissimè utimur, quòd statim ad pedes Confessoris, cum peccatum commissum est, accurrimus, & hoc faciunt omnes tam masculi, quam fœminæ, cujuscunque sint conditionis. Quotiescunque confitemur, assumimus corpus Domini, & id quidem sub utraque specie in pane azymo triticeo. Quod si singulis diebus confiteamur, singulis quoque diebus accipimus venerabile Sacramentum, & id tam apud Clericos, quam Laicos in usu est. Sacramentum Eucharistiæ non asservatur apud nos in templis, ut fit hîc apud Europæos, nec ægroti corpus Dominicum accipiunt, nisi dum convaluerint: Id fit, quoniam omnes tam Clerici, quam Laici consueverunt illud ad minus bis in hebdomada accipere, omnes idem volentes facere templum accedunt. Quippe nemini datur, nisi in templo, nec id conceditur Patriarchæ, nec ipsi Precioso Johanni. Utimur autem semper uno confessore, nec alium accipimus, nisi eo absente : quo reverso, ad ipsum redimus. Et confessores omnium peccatorum dant nobis, ex Ecclesiæ potestate, absolutionem, nullo casu Episcopis, aut Patriarchæ reservato, quamvis gravissimo. Ulterius Presbyteri non possunt audire confessionem ejus, cui confitentur. Præterea Presbyteri, Monachi & omnes Ecclesiæ Ministri apud nos suo labore vivunt. Quippe Ecclesia nullas habet decimas, nec accipit: habet tamen proventus & agros, quos ipsi

Clerici

Clerici & Monachi fodiunt, aut suâ, aut alienâ operâ colunt: & nullas alias habent eleemosynas, præter eas, quæ gratis in templis offeruntur, pro exequiis mortuorum & aliis rebus piis. Nec eis licet viciatim mendicare, nec à plebe aliquid eleemosynarum extorquere. Item in nostris templis singulis diebus una tantum celebratur missa, quam sacrificii loco habemus, nec plures ex veteri instituto celebrare licet. Pro qua quidem missa nullum precium, aut mercedem accipimus, in quo ministerio Sacramentum Eucharistiæ non ostenditur, ut hîc video fieri: omnesque Sacerdotes & Diaconi, Subdiaconi & templum accedentes corpus Domini accipiunt, & nullam pro remissione animarum facimus missam, sed mortui cum crucibus & orationibus sepeliuntur in certo loco, super quos mortuos præcipuè inter alias orationes initium Evangelii Johannis dicimus, & sequenti die à sepulto mortuo, eleemosynas pro eis offerimus: id etiam postea facimus certis diebus, in quibus omnibus epulis funebribus indulgemus. De fide ac religione nostra diximus. Nunc verò quoniam, postquam in Lusitaniam venimus, crebras disputationes ac contentiones cum Doctoribus quibusdam, præsertim cum Magistris nostris, Didaco Ortyfio, Episcopo Insulæ S. Thomæ, atque Regis sacelli Decano & Petro Margallo de delectu ciborum habuimus, de hac re aliquid dicere, non erit incongruum. Primum sciendum est, nos ex V. T. delectum ciborum servare, qui delectus ab ipso Dei verbo constitutus est, quod Verbum postea natum est ex Maria Virgine, & ambulavit, atque versatum est cum suis Apostolis. Id quoque Verbum DEI semper vivum, integrum, inviolatum sermonem ac verbum habemus. Nec id, quod olim ex immunditia prohibuit comedere, postea in aliquo Evangelii sui loco dixit comedendum. Id verò, quod in Evangelio ait, quod per os intrat, hominem non coinquinare, sed ea, quæ ex ore procedunt, non ea de causa dixit, ut frangeret id, quod ante constituerat, sed ut refutaret superstitionem Judæorum, qui arguebant Apostolos, quod illotis manibus panem manducarent. Imò nec Apostoli tum temporis, quando versabantur cum Domino nostro JESU Christo, unquam usi sunt immundis, nec gustaverunt ea, quæ in lege prohibita sunt, nec ullus eorum eam transgressus est. Nec iis temporibus, quæ passionem Domini

secuta

secuta sunt, cū Evangelium prædicare cœperunt Apostoli, ullis apud nos scriptis probari potest, eos edisse, aut occidisse immunda. Verum tamen est, Paulum dicere: Omne quod in macellum venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Rursus: Si quis infidelium vos vocat ad cœnam, & vultis ire, omne, quod vobis apponetur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Omnia hæc dicit Paulus, ut placeret iis, qui non erant in fide confirmati, quoniam inter hos & Judæos variæ consurgebant disputationes ac contentiones, quas ut sedaret, Christianis nondum satis confirmatis indulgentiùs morigerabatur & acquiescebat. Id tamen faciebat, non quòd legem frangere vellet, sed ut plures ita in ceremoniis relaxandis gratificando ad fidem alliceret. Idem Apostolus quoque ait, is, qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non judicet: quoniam is, qui manducat, Domino manducat, & qui non manducat, Domino non manducat. Quamobrem indignum est, peregrinos Christianos tam acriter ac hostiliter reprehendi, ut ego de hac re & de aliis, quæ minimè ad veram fidem spectabant, reprehensus fui, sed multò consultiùs erit, hujusmodi Christianos homines sive Græcos, sive Armenios, sive Æthiopes, sive ex quavis septem Christianarum Ecclesiarum in charitate & Christi amplexibus sustinere, & eos sine contumeliis permittere inter alios Christianos fratres vivere ac versari: quoniam omnes filii baptismi sunt, & de vera fide unanimiter sentimus. Nec est causa, cur tam acriter de ceremoniis disputetur, nisi ut unusquisque suas observet sine odio & infestatione aliorum: nec commercii Ecclesiæ ob id excludendus est, si peregrè in alienis provinciis domesticos ritus observet. Hæc omnia, quæ de traditionibus scripsi, non ad disputationem, nec contentionem scripsi, sed, ut meos, quatenus fieri potuit, protegerem ac defenderem contra acerbissimas multorum reprehensiones, quibus nulla fuit reverentia, quò minus potentissimum Preciosum Johannem, ac nos ejus subditos conviciis proscinderent, ac Judæos ac Mahumetanos appellarent: eò quòd circumcisionem servamus, & Sabbathum sanctificamus, ut Judæi. Deinde quòd veluti Mahumetani ad occasum Solis usque jejunamus, id hominem Christianum minimè decere asserentes. Id quoque acerbissimè obji-

objiciunt, Sacerdotum conjugia, ut Laicorum, licita esse apud nos. Præterea nec id sine morfu omittitur, quòd primo baptismo quasi diffusi singulis annis rebaptizamur, quòd præter Viros etiam mulieres circumcidantur, more nec apud Judæos quidem recepto. Denique quòd delectum ciborum sanctissimè observatum volumus. Postremò, quòd infantes, qui ante baptismum pagani vocari solent, Semi-Christianos nuncupemus. Quibus obtreccionibus coactus sum talia dicere, ut nostros purgarem ab hujusmodi calumniis, & ut Doctores S. Ecclesiæ Romanæ redderem nobis affabiliore, à quibus (nescio quàm piè) mihi interdictum est sumere corpus Dominicum, postquam in Lusitaniam veni, quod spacium est 7. annorum, & quod non sine dolore & lachrymis dicam, reputor inter fratres Christianos tanquam Ethnicus & anathema. De quibus rebus ille, qui omnia vegetat, videat, cujus iudicio omnia committo. Ego autem non sum missus à potentissimo Domino meo Imperatore Æthiopum, ad Romanum Pontificem, & Serenissimum Johannem Lusitanæ Regem, ad disputationum & contentionum rixas; sed ad amicitiam & societatem contrahendam, non autem ad traditiones humanas vel augendas, vel imminuendas, & ut de erroribus Arii Principis hæreticorum diligenter exquirerem & intelligerem, an Europæi Christiani cum nostris ad hujus hominis opiniones devincendas convenirent. Propter cujus errores Niceæ sub Julio Papa congregatum fuit Concilium trecentorum & 18. Episcoporum, ac deinde, ut scirem, an id apud Europæos Christianos servaretur, quod Apostoli in suo Synodorum libro præcipiunt, sc. ut singulis annis bis in Ecclesia Christi Concilium celebraretur, in quo de rebus fidei rationem habendam statuerunt, quorum primum voluerunt cogi ad festum Pentecostes, secundum decima die Octobris. Deinde, ut intelligerem, quomodo inter nos conveniret de erroribus Macedonii, cujus gratia sub Damaso Papa congregatum fuit Constantinopoli Concilium 150. Episcoporum. Præterea de erroribus Nestorii, propter quem, sub Coelestino Papa, congregatum fuit in Epheso Concilium ducentorum Episcoporum. Postremò, ut etiam scirem de quarto & magno Concilio Chalcedonensi, in quo propter errores Eutychis congregati fuerunt 622. Episcopi, quo tempore Pontifi-

catum Romanum obtinebat S. Leo: ex quo Concilio variis disputationibus habitis, & nihil ad concordiam Ecclesiæ constituto, atque re infectâ omnes discesserunt, unusquisque suam retinens opinionem. Harum Synodorum libros & aliarum, quæ postea celebratae fuere, potentissimus Dominus meus Æthiopum Imperator penes se habet, & de hac zizania, quam adversarius veritatis Diabolus seminavit inter Christianos, Dominus meus plurimum dolet, unâ cum omnibus suis subditis Christi fidelibus. Nostri certè ab exordio primitivæ Ecclesiæ Romanum Pontificem ut primum Episcopum agnoverunt, cui etiam hodierno die ut Christi vicario paremus, in cujus Curia frequentissimè essemus, nisi obstarent magna itinerum intervalla, ac multorum Mahumetanorum interjecta regna, quæ transitum impediunt, ita ut susceptis maximis periculis nihil tamen efficias. Quamquam prudentissimus & Invictissimus Rex Emanuel felicitis memoriæ, qui primus non sine cœlesti numine itinera orientalium Indiarum suis navigationibus aperuit, magnâ spem præbuit, id in posterum commodius futurum. Is enim, superato oceano, rubrum mare classibus suis edomuit, nihil deterritus magnitudine sumtuum, quò & Christi fidem augeret, & ad usum nostræ amicitiae viam quasi patefaceret: Et id, quoniam jam factum est, & utraqve gens alterius opibus uti potest, brevi speramus fore, ut à Lusitanis unâ cum nostris armis omnes Mahumetani, cæteri-que Ethnici ex toto mari Erythræo ac universa Arabia, Perside, ac India depellantur. Idem & illud futurum confidimus, pace inter omnes Europæos Christianos compositâ, ut etiam ex Mediterraneis locis, Ponto, aliisque provinciis inimici crucis profligantur, ut sit juxta Christi verba super faciem terræ una lex, unum ovile & unus Pastor. Cujus rei oracula duo habemus: unum ex prophetia S. Ficoris, alterum ex S. quodam Eremita nato in extremis Ægypti cautibus, quorum neutrum ab altero dissentit. Et ex quo Dominus meus potentissimus serenissimi & prudentissimi Regis Emanuelis Legatos accepit, videtur fides oraculorum ad eventa properare. Certè jam inde noster Princeps nihil magis cogitat, consiliisque & armis meditatur, quam ut Mahumetani de facie terræ deleantur. His de causis aliisque, quas coram Serenissimo Rege Johanne, Emanuelis filio exposui, istuc missus sum à Domino meo

STATUS ECCLESiarum ÆTHIOPICARUM.

139

no meo potentissimo, non ad frivolas & inanes disputationes. Atque utinam instituta & conatus Principis nostri, pro quibus Legatus sum, DEUS Opt. Max. ad finem optimum & gloriam suam perducatur. Amen.

CENTURIA QUARTA. XXXVIII. IMPERATOR CONSTANTINUS MAGNUS.

Inter terminos notabiles, quibus Imperatorum series velut inter-

odiis quibusdam dispungitur, est hujus centuriæ quartæ initium, Imperatoribus ad fidem Christianam jam conversis, Imperatoriâ sede Româ Constantinopolin translata, & Ecclesia in libertatem à tot persecutionibus violentis, quibus premebatur, assertâ.

Quantumvis autem inter Imperatores Ethnicos fuerint, qui Christianis non malè cupivêre (sicuti nobis esse potest exemplo Philip-

pus Arabs) à Constantino M. tamen Christianorum cœtui non solum favente, sed & ipso baptizato tanquam totius ordinis Chorago

meritò faciemus initium. Natus fuit Patre Constantio pio, matre Helenâ Britannica, primâ Constantii Conjugis, sceminâ pientissimâ, sed avo Constantino Chloro, Conditore Spiræ, qui Francos & Alemannos subegit. Quomodo signo crucis adductus cum hac inscriptione: In hoc vince, adversus Maxentium moverit, eamque superaverit, circa superioris centuriæ colophonem attigimus. In hujus rei memoriam trophæi loco statuam dextrâ manu crucem Christi tenentem erigi sibi curavit, ut omnibus constare posset, se non tantum victoriam hanc Christo autori adscribere, sed & inter Christianos jam nomen suum profiteri. Serenioris Ecclesiæ facies, ex illo tempore fuit conspecta, cum liberum religionis Christianæ exercitium non solum Imperii civibus concessum, sed & ipse Imperator subversis gentilium templis, oratoria Christianis attribuit, munificentiam suâ prospexit, & quibuscunque potuit modis eos adjuvit. Pro tanto beneficio Christianus orbis anno 313. imperii Constantini decimo, instituto solenni festo, DEO

Translationis causam Pontificii fingunt cessionem imperii occidentalis factam Pontifici

Antea stationes suas, id est omnes sacras ceremonias in cœmeteriis peragebant.

Cum antea collectâ stipe & eleemosynis vixissent Ecclesiæ Ministri, Const. M. certos redditus & immobilia bona ipsis concessit. Ex Eth-

2515020v1as 316. imperii Constantini decimo, instituto solenni festo, DEO

S 2

plorum ruinis Christiani sua extruxerunt templa. Ita *ἡ τῆς γένεως ἡ τῆς φθορᾶς*. Idem ex statuis Ethnicis preciosioris materiæ pecunias conflavit & Ecclesiis donavit. Soz. Antea Ecclesiæ Ministri & pauperes ex eleemosynis & stipe collata sustentabantur. Eunscius comm. 1.6. in Chr.

Deo gratias egit. Ut imperii limitem ad orientem adversus Parthos tueri posset commodius, viresque Asiae, Africae & Europae conjungeret arctius, sedem Imperatoriam Romam transtulit Byzantium, quam instauratam & pulcherrimis aedificiis à se exornatam, novam Romam vocari voluit. Sed obtinuit usus, ut à Conditore Constantinopolis, appellaretur. Hoc modo divisum imperium Romanum, sedem unam habuit in oriente, alteram in occidente, & aquila Romana prius simplex, postmodum biceps, hinc inde prospiciens evasit. Helena verò mater, quæ ad Christianam religionem suscipiendam Constantino fomitem nunquam non suggessit, Hierosolymam profecta loca sancta repurgavit, Christi quæ crucem multorum votis desideratam invenit.

Ab instauratione urbis Constantini ad expugnationem à Mahomete secundo Turcarum Tyranno factam (id quod contigit anno 1453) mille centum & octodecim anni fuere præterlapsi. Per hunc millenarium Satanas nostratibus Theologis ligatus dicitur, Ecclesiæ persecutionibus violentis, quales sub Imperatoribus Ethnicis senserat, non amplius pressa. Fuit autem Constantini nomen fatale huic Urbi, utpote quæ sub Constantino M. ex Bizantii rudibus exsurrexit, sub Constantino verò Palæologo & ultimo Turcarum jugo succollavit. Cum de Romæ desertione injecerimus, non possumus non extremis quasi digitis lepidam istam Pontificorum fabellam de donatione Constantini attingere. Fingunt nimirum Constantinum Romano Episcopo Sylvestro urbem Romam, & occidentis imperium Italiam, Galliam, Hispaniam, Germaniam & alias vicinas provincias donasse, ut habet Liber Decretorum dist. 96.

Nec primæ, nec mediæ ætatis scriptores donationis hujus meminerunt.

In antiquis codicibus non invenitur. Nec

quæ de donatione Ludovici pii profuerunt Pontificii sunt immota fidei.

Non enim potuit Ludovicus

in Pontif. R. transferre,

occidentis.

Videntur Pontifices in bellis civilibus inter Caroli M. posteros & motibus Italiae

internis multa vi, fraude ac dolis ad se pertraxisse, & ut viderentur ea jure possidere, donationem

nescio quam, aut cujus prætendisse. Testantur enim historiae, Pontifices in Italia cruenta bella

Verum enim verò, præterquam quod ipsi Pontificii huic figmento contradicunt (prout Venetos Pontifici de dominio maris Adriatici sciscitanti hoc responsum dedisse accepimus, extare istud in illo ipso libro, & quidem in eadem pagina, cujus altera facies habet de donatione Constantini) multis rationibus jugulari potest. Constat ex Autoribus fide dignis, quod Constantinus adhuc ante

mor-

occidentis. Videntur Pontifices in bellis civilibus inter Caroli M. posteros & motibus Italiae internis multa vi, fraude ac dolis ad se pertraxisse, & ut viderentur ea jure possidere, donationem nescio quam, aut cujus prætendisse. Testantur enim historiae, Pontifices in Italia cruenta bella & excitasse & fovisse, ut suis rebus prospicerent.

mortem suam Imperium tribus filiis suis Constantino, Constantio, & Constanti hoc modo distribuerit, ut Constantino in divisione partes occidentales transalpinae, Gallia sc. Hispania & Britannia: Constantio verò partes orientales à freto Propontidis, cui postmodum Armenia & vicinae regiones accesserunt: Constanti partes inter orientem & occidentem loco sitae medio, Illyria, Noricum, Pannonia, Liburnia, Dalmatia, Thracia, Graecia, Macedonia, Achaia, littoralis Africa & Italia cederent. Jam si Pontifici Sylvestro dono dedit Italiam Constantinus, quare ratione ad filium Constantem hæreditariò potuit transmittere? Præterea successores in imperio à temporibus Constantini M. usque ad Arcadium & Honorium Italiae & Urbi jus dixerunt, nec quisquam Episcoporum Romanorum repetundarum ipsos poposcit. Lateat, quòd longè post Constantini tempora, cum de primatu contentionis ferra inter Episcopos Romanos & Constantinopolitanos reciprocaretur, nullus Pontificum Romanorum ad istam donationem magnificam provocaverit, ad quam tamen velut ad sacram quandam anchoram confugere potuissent. Quid? quòd in ipsius Constantini manu non fuerit imperium discerpere, partemque insigniorem abalienare, & si tentasset, à successoribus jure potuisset repeti. Ab adulatoribus verò Pontificum Romanorum donationem hanc esse confictam, plusquam 30. rationibus probant centuriatores Magdeburgenses qui videantur. Quantum ad vitam politicam, leges & judicia Constantinus restituit, novas verò quàm plures in primis de conjugis & pudicitia sanxit, polygamiâ civibus interdictam, in *ἀγαθὴν καὶ λίσσαν* verò capitali supplicio animadvertit: Christianos non solum extra telum jactum constituit, sed & portas dignitatum iisdem aperuit. Prædia militum, quæ dubio procul feudalibus nostris dederunt initium, hæreditaria & propria familiarum fecit, ex quibus antea stipendia sua tantum accipiebant milites, hæc tamen condicione, ut certum numerum militum præberent. Hoc beneficio non tantum milites sibi obstrinxit, sed &, ut procreandæ soboli vacarent, in honesto constituti matrimonio, effecit, vagisque libidinibus fibulam posuit. In vita privata hic vel

Ea verò Otto I. ad imperium evectus omnia repetiit, & Leo 7. Papa non gravatè reddidit, probè intelligens, quibus artibus antecessores sui ea acquisivissent. Aventinus l. 7. annal. refert, Pontif. Rom. demum sub Carolo IV. Imper. Italiae compotem factum fuisse. Cuspinianus excutiens annotatum consularum: Verè or, inquit, conficta planè esse, quæ de Sylvestro leguntur, & de lepra Constantini: nec modò paleas videri, sed planè quisque villas & peripse-

S 3
tur paleæ nomine, quæ à Gratiano in veteribus codicibus & Canonum collationibus nominantur inventa, quæque in scholis non leguntur, quòd non habeant intus bonam frugem.

error, vel nævus notatur ab Historicis, quòd filium suum Crispinum ex concubina susceptum ab uxore Fausta falsò delatum, quasi qui pudicitiae ipsius insidias struxisset, veneno necari jussit. Cognitâ verò innocentia filii, quòd ad stuprum ab ipsa invitatus id recusasset, Faustam uxorem ferventi balneo inclusam interfecit, ut, quemadmodum Crispinus veneno frigido, sic ipsa balneo calido tolleretur.

Inter alias verò res gestas, quibus nomen suum æternitati consecravit, non in postremis est, quòd gliscente Arianæ controversia primam Synodum Oecumenicam Nicenam exemplo priorum Regum V.T. tanquam utriusque tabulae custos, convocavit, & ut tranquillitas inter Ecclesiae Doctores conservaretur, omnem lapidem moverit. Ab extremis sc. orbis partibus (uti patet exemplo Cordubensis Episcopi Osi) cujus praecepta in ista synodo fuere partes, à Niceâ tota Europâ dissemi Episcopos cisis publicis advehit curavit, ipseque velut Episcopus extra Ecclesiam Synodo praesedit.

2. Eusebii Ariani,

Anno ætatis sexagesimo quinto, cum morti esset vicinus, Nicomediae in suburbio ab Episcopo Eusebio, vel Ariano clandestino, vel Arianis ad minimum favente, qui persuaserat Imperatori, Arianum idem sensisse, quod Concilium Nicenum, baptizatus est. Speraverat enim, se nancisci posse occasionem, ut in Jordane (in quo baptizatus erat Christus) baptismum susciperet. Spirituali exinde lætitiâ perfusus in lecto splendidissimo decumbens DEO gratias hisce verbis egit: Jam me vitam æternam sortitum liquet, jam me divinam consecutum lucem certum est. Brevi post in festo Pentecostes, maximo totius Imperii luctu, terrenis valedixit, & Constantinopoli pompâ regali dormitorio suo illatus est, cum ad gubernacula annos triginta duos, paucis exceptis mensibus, sedisset. Symbolum ipsi adscribitur versus Ovidianus:

Baptismus
Græcis Patri-
bus sæpè
Πρωτομὸς
dicitur.

— — — *Immedicabile vulnus*

Ense recidendum, ne pars sincera trahatur.

Ut enim Medicis ad sectionem & unctionem non rarò veniendum, nisi totum corpus periculo presentissimo velint exponere: Ita extremis malis extrema in Republica quoque quærenda sunt remedia, & ne bonis noceant, mali amputandi. Quod ipsum, per ferrum & flammam, per ungulas & compedes, augescente Christiano-
rum

rum numero, gentilium religionem supprimendo præstitit Constantinus.

XXXIX. FLAVIUS, JULIUS, CONSTANTIUS.

Quomodo in Testamento suo imperium diviserit Constantinus, in refutatione donationis istius famosæ, sed fictæ, diximus. Constantino sc. natu maximo Transalpina regna, Gallia, Hispania, Britannia, Constanti Africa littoralis, Græcia, Illyria cum aliis affinibus regionibus: Constantio verò provinciæ orientales obveniant. Sed non contentus suâ portione Constantinus natu major, utpote miro superbiæ typho præ reliquis fratribus turgens, ut Italiam attraheret, infelicis belli aleam cum fratre Constante subire nullus dubitavit. Eò perventum erat, ut ad Aquilejam cum exercitu Constantis prælio decerneret, sed eqvo vulnerato excussus, multis ictibus anno ætatis vigesimo quinto, regiminis nondum finito triennio confossus est. Constans, cui relictæ ditiones fratris accreverant, posthabitâ imperii curâ, venationibus vagisque libidinibus ob morbum articulare nimium quantum indulgebat. Arripuit eam occasionem Magnentius, & ut imperio dejiceret Constantem, seque successorem ingereret, per sicarios eum obtruncavit, quem tamen antea suâ purpurâ tectum, ne à militibus interficeretur, in Illyrio servaverat. Magnentio relictus adhuc frater natu minor Constantius cum exercitu instructissimo 70. millium occurrit, ipsumque tergum vertere herbamque porrigere coëgit. Victus exinde Lugdunum concessit, sublatiisque suspectis, sibimetipsi violentas manus intulit. Ita Constantius absque consortibus solus rerum potitus est, sed tamen, cum esset ingenio tardior, consobrinum suum Gallum imperii socium legit, ipsique tuendum orientis litem commisit. Hunc crudelitatis exempla non pauca in infantes statuentem, vitamque aliâs flagitiosissimam viventem exilio multavit, tandemque occidi iussit.

Staturâ fuit hic Imperator parvâ, unde risum debuit spectatoribus, quod Romam cum triumpho ingressus, & per arcus triumphales ductus, ne forsan caput allideret, cervicem incurvaverit. Arianâ hæresi fuit infectus, novemque formulas fidei sub Constantino

tino patre editas, quantumvis dissimiles, comprobavit, quod tamen morti vicinus effusis lachrymis, ut habet Nazianzenus, deploravit. In reditu ex bello Persico cum *πυρετῶ* colluctatus, anno ætatis quadagesimo primo, imperii vicesimo quarto extinctus est. Narra- vit, se speciem (genium ipsius interpretantur eruditi) quam in re- bus secundis vidisset lætam, lectulo mortis affixum vidisse mœ- stem & lugenti similem. Symbolum huic Imperatori adscribitur: Patiens sit Principis auris. Quo ipso non calumniis saburratas, ut Plautus loquitur, sed vacuas & miserorum querelis patentes aures in Principe poscit.

Alexander M. pro tribunali sedens unam aurem auctori præbe- bat, alteram reo reservabat, iniquum se statuere, parte inauditâ al- terâ, æquum licet statuatur perivasus. Jubet id ipsum Phocylides hoc versu:

Μηδὲ δίκην δικάσεις, πρὶ ἀμφοῖν μῦθον ἀκρόης. id est:

Ne sententiam feras, priusquàm partem audiveris utramq̃.

XL. FLAVIUS, CLAUDIUS, JULIANUS,

cogn. APOSTATA.

Natus fuit hic Imperator patre Constantio Constantini M. fra- tre, matre verò Basilina nobilissima fœmina, & ab Episcopo Nico- mediæ in doctrinâ cœlesti fuit informatus, sed postmodum ad E- thnicos animum inflexit, unde Apostatæ cognomen tulit. Pri- mum à Constantio adjunctus adversus Alemannos, quos magno prælio conciderat, missus est, post obitum verò ipsius imperium so- lus tenuit. Scholarum Rhetoricarum accessu Christianorum fi- lios prohibuit, hæc additâ ratione: *οἱ κελοὶς πτεροῖς βαλλόμεθα* i. e. propriis pennis ferimur. Et ne possent ali docentes atque discen- tes, reditus Christianis interceptis, jocos præterdicens satis virulen- tum: se facere expeditos ad regnum cœlorum facultatibus exutos, quia in ipsorum libris scriptum sit: Beati pauperes, quia eorum est regnum cœlorum. Cum aliquando Christianæ religionis defensio ipsi exhiberetur, ad Episcopos rescripsit: *Ἀνέγνων, ἔγνων, κατέγνων,* i. e. legi, cognovi, rejeci. Cui regherunt: *ἀνέγνως, ἀλλ' οὐκ ἔγνως, εἰ γὰρ ἔγνως, οὐκ ἂν κατέγνως* i. e. legisti, sed non cognovisti. Si enim cogno- visset, non rejecisset. Athanasius eum nubeculam citò transituram (cui prædictioni eventus correspondit) vocavit. Judæis in odium

Chri-

Aquila enim propriis sæpè pennis confi- gitur. Ita Philipp. dixit: Sentio in vi- sceribus meis proprias pen- nas. In bonâ partē: *ἀνέγνων, ἔ- γνων, συνέ- γνων.*

Christianorum, ut politiam suam instaurarent, permisit, variasque immunitates promisit. Quare Judæi ex omnibus orbis angulis magno numero confluxerunt, templum istud unicum, ad quod cultus ipsorum publicus erat adstrictus, exædificaturi. Verum cum fundamenta ponerent, *αὐτὸς ἡγεῖν* Deo & naturâ repugnante, terra dehiscente, aëre fulminante inter ruinas Judæorum quàm plurimî fuerunt oppressi. In vestimentis autem Judæorum & cibis signa crucis passim fuere conspecta. Absolutâ, quam in Persas susceperat, expeditione, Christianos in imperio Romano exscindere apud animum suum decreverat Julianus. Cristas exinde Libanius Sophista, Juliani Præceptor, erigens, à Christianis falsè, quidnam faciat faber lignarius, quærit? Cui responsum: Parare Juliano amiculum ferale. Parvâ interjectâ morâ, Julianum in bello cum Persis hastâ transfixum fama refert. Utut verò initia lætiora sese dederint, inclinante tamen fortunâ, tragicâ & Tyrannis dignâ morte finivit. Nam, cum telum vel hastam imis jecoris fibris hærentem evelleret, manum cruore plenam in aërem projecit hisce verbis: Vicisti tandem, Galilæe. Quin oculis sursum elevatis Christum vidit, & hunc in fremitum erupit: Saturare, Nazarene. Quâ voce emissâ

Julianus scripsit contra Evangelistas.

Cum gemitu fugit vita indignata sub umbras.

Symboli loco usurpavit illud, cujus modò mentio facta: Pennis suis feriri grave. Idem nimirum voluit, ac si proprio gladio jugulari grave dixisset. Christianis siquidem, ne bonas literas & artes discerent, interdixit, abusus in ipsos gentiles, à quibus acceperant, persuasus. Alii, quod militibus salaria poscentibus responsum dederat Symboli loco adducunt: Imperatorem bellicosum ferrum habere non aurum.

XLI. FLAVIUS JOVINIANUS, vel JOVIANUS.

Imperatorem hunc Christianis non tantum favisse, sed & ipsum Christianum fuisse vel ex eo, quod sub Juliano Cæsare baltheum ponere, capitisque subire periculum, quàm à Christo divortium meditari, cælo sudo clariùs elucescit. Imperator à militibus salutatus summum hunc honorem primùm recusavit, quod se gentilibus imperare nolle diceret: Acclamantibus verò militibus, se

Gentilium religio non fuit mul & semel, sed successive

fuit exturpa- Christianos esse, petito ipsorum non ægrè detulit, statimque gen-
 ta. Manserunt tilium delubra claudere, & cruentis sacrificiis abstinere iussit.
 enim reliquæ Congiarium à Constantino M. institutum, quod Christianis inter-
 adhuc seqq. verterat Julianus, Ecclesiæ reddidit, nec non extorres ob veritatis
 seculis, confessionem revocavit. Ut imperio tranquillitatem postliminiò
 restitueret, Mesopotamiã cedens, pacem cum Persis fecit. Paulò
 ante quam terris eximeretur, cometa exarsit, & Bibliotheca An-
 tiochena conflagravit. Intemperantiã verò mortem sibi accele-
 rãsse non nemo putavit, cum rerum summæ vix menses septem
 & aliquot dies præfuisset. Symbolo usus fuit verè Christiano:
 Scopus vitæ meæ Christus. Quo ipso, vel se omnia consilia omnes-
 que actiones ad propagationem regni Christi dirigere, vel Chri-
 stum tanquam vitæ *ὁμορφωτὸν*, & spirituales Ethicam, unde va-
 rias virtutes Christiano homine dignas addiscere possit, sibi præ-
 figere, significare voluit.

XLII. FLAVIUS VALENTINIANUS.

De aquis lu- Fuit hic Imperator primùm Tribunus Militum sub Juliano,
 stralibus Pon- sed cum sacrificulum Ethnicum in limine templi fortunæ lustrali-
 tificiorum, bus aquis se conspergentem depalmasset, dimissus. Sub Joviniano
 verò restitutus, consensu militum culmen Imperiale conscendit.
 De Belgrado Natales debuit Pannoniæ inferiori, & quidem oppido Bibali non
 clave Hunga- procul à Taurino, quod nunc est Belgradum, five Alba græca, ad
 riæ quondam confluentem Danubii & Savi sito. Consortem imperii fratrem
 & Christiani fecit Valentem Arianã hæresi non leviter tinctum, ipse verò Impe-
 orbis, rator Valentinianus Symbolum Nicenum amplexus orthodoxæ
 fides vel quæ fidei consanguineum se nunquam non fuit fassus. Inde factum,
 creditur, vel ut Arianos quoque tulerit, prout Theodosius, Honorius, Arca-
 quæ creditur. dius Arianis & Novatianis quandoque intra urbes, quandoque
 extra urbes pro re nata religionis exercitium permiserunt. Quan-
 tumvis autem ab Imperatore moneretur frater, ut ab orthodoxo-
 rum persecutione remitteret, tamen cum callum duxerat, tantum
 abfuit, ut fratris monitis locum reliquerit, ut & asperior indies
 evaserit. Gothis Christianos Doctores petentibus Arianos misit, à
 Exemplum quibus etiam hoc toxico fuerunt infecti, sed pœnas dignas hoc
 Bucerii & Fa- suo facto dedit, cum ab iisdem Gothis cæsus prius & victus in tu-
 gii accersito- guriolo fuit crematus. Prædixerat hoc ipsi ad prælium iter ingres-
 rum in Angli- so, vir
 an.

so, vir quidam sanctus, fore, ut igni periret, cui prædictioni eventus ex amussim correspondit. Sub hoc Imperatore prima fit mentio Saxonum, de quibus Sidonius Apollinaris: Nullus hostis hoste Saxonem truculentior est, nec robore tantum & audaciâ, sed etiam consilio & arte vincit. Limites Saxoniarum veteris quidam ponunt ad occasum Amasim, ad ortum Albim, ad meridiem Francos & Bohemos, ad septentrionem Cimbricam Chersonesum. Hosce cum Valentinianus in ordinem redegisset, adversus Qvados in vicinis Pannoniis movit. In excusantes autem & pacem petentes, aspersis quibusdam falsiloquiis, cestro iræ ita fuit percitus, ut in febrim ardentem mortis prodromum inciderit. Fatis concessit anno ætatis quinquagesimo quinto, imperii decimo sexto nondum completo. Symbolum ipsi adscribitur: Princeps justus Servator. Dubio procul allusit ad istud Pindari: Jovem Soterem unâ cum Themide habitare. Sicut enim alias virtutum omnium pulcherrima, imò communis virtutum complexus est justitia, quam eo nomine Lucifero & Hespero pulchriorem dixit Philosophus in Ethicis: Ita inprimis Principem, cujus thronus justitiâ stabilitur, commendat. Quidam etiam hoc ipsi dictærium usu tritum ajunt: Francum amicum habeto, vicinum non habeto.

XLIII. GRATIANUS.

Successit Patri decessori Gratianus ex priore conjuge Severa natus. Cum à teneris & solutæ & ligatæ orationi operæ non parum navasset, id effecit, ut oratoribus & poetis non infimæ cavæ, qui fuerunt ætate suppare, annumeraretur. Uti ex animo fuit addictus confessioni Nicenæ: ita Orthodoxos à Valente pullos ab exilio revocavit, hæreticos ex Ecclesiis exesse jussit, & fidem in symbolo Niceno contentam omnes Ecclesias amplecti jussit. Grati tudinem suam erga Poëtam Ausonium declaravit in eo, quod ipsum consulem fecerit, ad quem etiam in Galliam ita rescripsit: Cum de creandis consulibus solus mecum volutarem, ut me nosti, atque ut facere debui, ut te velle scivi, consilium meum ad Deum retuli, ejus auctoritati obsecutus te consulem designavi, declaravi & priorem nuncupavi, trabeam pallatam tibi misi, in qua D. Constantius pater noster intextus est. Solvi quod debui, & adhuc debeo, quod solvi. Professionem suam symbolo Niceno con-

formem ad Mediolanensem Episcopum Ambrosium scripto comprehensam misit, eamque hoc epiphonemate obsignavit: Agnoscere se hanc suam confessionem non ita splendide scriptam esse, ut magnitudo rei poscit, sed dicere se de DEO, quantum in hac infirmitate humana juxta scripta Prophetica & Apostolica possit, non tantum, quantum de magnitudine rerum divinarum se dicere posse optet. Paulò post obitum Parentis Alemannorum 30. millia, Francorum ope, castris exiit, & ut victas manus porrigerent, coëgit. Unde & affines provinciæ variis bellorum motibus exæstuentes in tranquillum fuere locatæ, imò tantum animi & nervorum ad imperium attulit, ut hinc inde nutanti novus Atlas succedere visus fuerit. Collegam sibi adjunxit fidelem Theodosium, natione Hispanum Virum Christianissimum, de quo Augustinus scribit, quòd magis gavisus fuerit, se membrum Ecclesiæ esse, quàm quòd in terris regnaret. Ipse verò Gratianus, cum externos milites domesticis præferret, publici odii apud suos victima factus, Lugduni à Maximo Galliæ Præsidente, anno ætatis vigesimo nono, imperii à morte Valentis secundo, interfectus est. Valentinianus frater ex secunda Valentiniani conjugis Justina natus, Ecclesiæ quidem patrociniū suscepit, exules loco suo restituit, & Eunomianos, Photinianos & Manichæos expulit, sed mater ejus Arianis favens Ambrosium Episcopum Mediolanensem de sede sua deturbare conata est, & missis Gothicis quibusdam militibus è templo ipsum vi extrahere jussit. Ambrosius verò imperterritus, ne latum, quod dicitur, culmen cedere cupiit, sed quodcunque tandem fatum apud commissum sibi gregem, cui hætenus ἀπὸ τοῦ Θεοῦ adhæserat, excipere paratus erat. De Gothis scribit, quòd olim plaustra ipsis fuerint domus (unde ἀναξόβιοι dicti) nunc verò templa pro plaustris habent. Valentinianus hic à cubiculariis suis corruptis Viennæ in Gallia laqueo tandem suffocatus est. Symbolum Gratiano adscribitur: Non quàm diu, sed quàm benè. Hoc nimirum voluit, parum referre, an diu aliquis mundanis rebus intersit, an citius iisdem eximatur, modò ad rectè vivendi normam vitam instituerit, adeoque summum hominis scopum εὐδαιμονίαν & ipsius comitem individuum gloriam & honorem assecutus fuerit. Id ipsum Poëtæ hic ἐναλλαξ̃ satis ad vivum expressit:

Non bonitas numero, numerus bonitate paratur:

Utq; diu possis vivere, vive bene.

XLIV. THEODOSIUS.

Imperator hic à Gratiano consors imperii lectus, Trajano vultu sicut & ejus-
moribus & successu fuit haut abfimilis. De Trajano cornix è dem genus ad
Capitolio prædixerat: καλῶς ἔσται πάντα i. e. omnia benè sese ha- Trajanum re-
bebunt: Idem de regimine Theodosii multorum fuit judicium, ferunt Histo-
nec suo eventu cassum. Sive enim cum pietate mistam spectave- rici,
ris virtutem togatam, sive sagatam, talem se exhibuit hic Imperator,
ut Antecessorum nulli concefferit, unde portus tranquillus Eccle-
siæ, oculus Reipublicæ, & præsidium multò majus, quàm Achilles
Græcorum, aut Hector Trojanorum fuit appellatus, ipsiusq; re-
gia monasterio legibus bonis munita, quàm aulæ vitiorum sentinæ
habita fuit similior. Cùm adversus Eugenium & Arbogastum,
quorum auspiciis interfectus erat Valentinianus, in occidentem
traduceret exercitum, nomen Christi non in vexillis tantum pingi,
sed & aureos, in quibus tale vexillum gerens insculptus erat, cudi
jussit. Quantumvis autem iniquitas loci hinc inde in montes
affurgens & valles subsidens ipsum à pugna retrahere potuisset,
præsertim cùm viribus hosti esset impar, præviis tamen precibus,
& ipso cœlo adjutus in arenam descendit, & ab hostibus victoriam
exoptatissimam reportavit. Quorsum versiculis suis allusit Clau-
dianus:

O nimium dilecte DEO, cui militat æther,

Et conjurati veniunt ad classica venti.

Eugenius ab Imperatore veniam petens capite truncatus est, Arbo-
gastus verò in fuga, ne pœnas in conspectu victorum daret, *δι-
τόχως* evasit. Gothos multis præliis attrivit, donec Athalaricus
Gothorum Rex, qui Fridigerno successerat, pacem peteret. In-
vitatus hic Constantinopolin, & principis pietatem, justitiam ac
modestiam, gubernationis, Seniorum ac Ducum ordinem emissi-
tis oculis contemplatus, agnoscere se, dixit, à DEO imperium hoc
ordinatum esse, nec eventus felices futuros eorum, qui conentur
evertere. Lites in Ecclesia reviviscentes penitus extincturus ex
provinciis passim Constantinopolin accersivit Episcopos, & moni-
tus ab Episcopo Nectario scripta veterum Patrum, qui ante

disidia purioris antiquitatis testimonia ediderant, conquiri iussit. Dicta siquidem Prophetica & Apostolica falsis suis interpretationibus collutulaverant hæretici. Tanta quoque ipsius fuit circumspectio, ut Thessalonica, cum prius morbo infestaretur ancipitis eventus, sacro baptismi lavacro tingendus, Episcopum de doctrina, ne ab hæretico baptismum acciperet, interrogaret. Cum autem is fidem suam exposuisset, sequæ Nicenæ confessionis tenacissimum ostendisset, Theodosius ab ipso baptismum suscepit. Idolorum templa non solum claudi, sed & destrui, Sacrificia Ethnica, in primis Bacchanalia, quæ tempore Valentis adhuc obtinebant, abrogari, adeoque currenti orthodoxæ religioni valvas bipatentes aperiri iussit. Quicquid tamen horum egerit, excommunicationem Ecclesiasticam (sed minorem) effugere non potuit. Cum enim Thessalonica in tumultu aliquando interfectos, Udericum Præpositum, & aliquot nobiles cognovisset, autoribus non quæsitis, in fontes pariter & insontes animadvertit, & immisissis cohortibus, incolarum septem millia interfecit. Ambrosius temerarium hoc factum arguens ab Ecclesiæ communione Theodosium exclusit. Tantum verò abfuit, ut huic censuræ Ecclesiasticæ Imperator se subduxerit, ut, post exactum tempus, in ipso festo natalitatis Salvatoris ex Maria, absolutionem humilimis precibus petierit. Cavit insuper ex præscripto Ambrosii, ne sententiam in causa capitis præcipitaret, priusquam spacium menstruum fuisset præterlapsum. Sub hoc Imperatore Concilium Oecumenicum secundum, Constantinopolitanum primum, in quo Macedonius & πνευματόμαχοι refutati, fuit habitum. Infusi quoque Galliæ Franci peculiarem Regem bravi possent, à quo successionem ordiuntur, Pharamundum, alii Warmund vocant, constituerunt. Coniuges habuit Imperator duas, Placillam & Gallam, Valentiniani ex Iustina filiam. Ex priore scemina pietatis & virtutis laude condecoratissima filios duos Arcadium & Honorium, utrumque Imperatorem suscepit, ex posteriore verò Placidiam Gallam, quæ per Alaricum ex urbe Roma fuit abducta, & Adaulpho Gothico data, postea per Constantium recepta. Coniugem priorem Placillam Marito suo nunquam non insusurrasse scribunt: Semper tibi, Marite, cogitandum est, quis olim fueris, & quis nunc sis. Diem suum

Inde dictum:
Da nobis Am-
brosios, & ha-
bebis Theo-
dosios.

suum obiit hic Imperator Mediolani, anno ætatis sexagesimo quinto; imperii 17. exuviae verò Constantinopolin translatae dormitorio suo fuerunt illatae. Encomium hujus Imperatoris extat apud Ambrosium, qui dicit: Dilexi Virum, qui cum corpore solveretur, magis de Ecclesiarum statu, quam de suis periculisangebatur. Symboli loco usus est: Eripere telum, non dare decet irato. Quis enim fructus ira (ἡ ὀργή) didicerat ipse, cum æstuans irā, ob interfectum prædii præfectum, Thessalonicae aliquot millia hominum, nullā sexus, ætatis, status aut innocentiae habitā ratione, trucidari jussisset. Unde postmodum lege cavit, ne, si gravius in aliquem animadvertere vellet, iudices ante diem 30. sententiam executioni darent. Fieri quippe posset, ut intra præscriptum temporis intervallum, ira defervescat. Sic Athenodorus Augusto Cæsari consilium hoc suggessit, ne quid faceret iratus, priusquam 24. literarum græcarum elementa ordine percurrisset. Nam, ut canit Horatius:

*Ira furor brevis est, animum rege, qui nisi paret,
Imperat; hunc frenis, hunc tu compeſce catenis.*

STATUS ECCLESIAE

SUB IMPERATORIBUS CHRISTIANIS CENTURIAE HUIUS IV.

Quantumvis circa centuriæ hujus initia Ecclesia variis persecutionum violentarum procellis agigaretur, Constantino tamen ad Christianam fidem converso brevi post alia facies illius resplenduit. Tempia siquidem Deorum gentilium clausa vel etiam destructa, milites Ethnici ab urbibus exclusi, in pagos (unde pagani dicti) relegati, Christianis verò oratoria concessa & salaria fuerunt constituta. Verum cum nimis altas radices egisset Ethnicismus per totum imperium, non simul & semel, sed successivè lapsu de-

In Patribus multa stipulae occurrunt & navi, qui vel commodā interpretatione ex aliis eorum scriptis sanandi, vel ipsorum affectibus, & injuriæ temporum adscribendi, vel pallio charitatis tegendi.

Chemnitius dixit, seculum hoc fuisse pulcherrimum, & postea vix umbram talium virorum fuisse in Ecclesia. Prioribus 3. seculis Christianum ni conven-

runt potius in locis secretioribus, quam apertis. Item in cœmeteriis, in quibus sub Imperatoribus Ethnicis persecut. ut pl. primus fiebat insultus. Prima Ecclesiæ calamitas, quòd PseudApostoli ceremonias Judaicas, adhuc viventibus Apostolis, Ecclesiæ Christi obtruserint. Sicut rasura est Ethnica. Multa festa ratione temporis Ethnicorum festis fuere surrogata. Aquæ lustrales & quàm plurima alia fuerunt Ethnica: Condescensus hic cum gentilibus, auxit Ecclesiam ceremoniis.

num seculorum potuit extirpari. Quin & ut reliquias Ethnîcorum eò faciliùs sibi adjungerent Christiani, Episcopi, præsertim Romani miris modis ad ritus ipsorum condescenderunt, unde dubio procul tanta ceremoniarum Ethnicismum adhuc redolentium copia ceu cataclysmus quidam papatum inundavit. Sub Juliano quidem Imperatore, qui multa in odium Christianorum indulserat, Judæi cristas erigere cœperunt, in eam spem adducti, fore, ut templo & politiâ suâ iterum potiantur. Qui tamen tumor unâ cum Imperatore veluti nubecula citò transiens evanuit. Ast squamosus ille Leviathan, qui sub Imperatoribus Ethnibis apparuerat re-ctus, jam tortuosus apparere cœpit, in locum persecutionum violentarum fraudulentas substituens. Inprimis Arianos excitavit, qui brachio seculari quibusdam Imperatoribus non malè huic hæresi cupientibus adjuti orthodoxis exilia, remotiones ab officiis & alia damna quàm plurima procreârunt. Quancquam autem viribus liberi arbitrii, adhuc currente seculo quarto, ante mo-

Episcopi Ro- tam controversiam Pelagianam, ut & bonis operibus in exhorta-
mani à tempo- tionibus ad pietatis exercitia plusculum tributum, sanctimonia
ribus Sylvestri privata (qualis vita Monastica & sponte susceptus cœlibatus) exco-
primi tot ex- gitata, & ceremoniæ magis auctæ, articulus tamen de S. S. Trini-
truxerunt tem- gitata, & ceremoniæ magis auctæ, articulus tamen de S. S. Trini-
pla, ut mirum tate fartus tectus adversus hæreticos conservatus, & in unicum
alicui videri Christi meritum (disputante præsertim conscientia) omnis fiducia
possit, relictas fuit collocata. Si quod seculum à temporibus Apostolorum us-
adhuc ibidem que ad reformationis tempus Patribus eruditis græcis & latinis
ædes esse pri- claruit, fuit hoc præsens quartum. Invenias in illo Arnobium
vatas. Quo ipso Presbyterum Alexandrinum, Lactantium, Eusebium Cæsariensem,
magis ædiles Presbyterum Alexandrinum, Lactantium, Eusebium Cæsariensem,
curules, quàm historiæ Ecclesiasticæ conditorem, Alexandrum Alexandria Episcopum,
Ecclesiæ Pasto- scopum, Athanasium, Methodium, Paphnutium, Antonium, Hi-
res sese exhi- larium Pictavorum Episcopum, S. Martinum ab Hilario baptiza-
buerunt. Item tum, S. Nicolaum, Theodorum, Basilium M. Gregorium Nazian-
Optatus Mile- zenum, Nyssenum, Epiphanium, Cyrillum Hierosolymitanum,
vitanus Episco- Didymum Alexandrinum, Damasum, Ambrosium, Prudentium
pus, natione A- & inprimis circa decursum Hieronymum & Augustinum, quo-
fer, inter Pa- rum
tres magni no-
minis. Hujus
extant libri 6. contra Donacistas. Item Ruffinum Hieronymi contemporaneum, Episcopum A-
quilejensem, qui multa ex græcorum scriptis in linguam latinam transtulit. Historiam Ecclesia-
sticam Eusebii duobus libris auxit. Ab Hieronymo errores Origenis ipsi imputantur, quod
Origenis scripta transtulerit, sed se purgavit.

rum res gestas, summa saltem rerum fastigia secuti, paucis hinc sistemus.

Arnobius primùm fuit Ethnicus & Rhetorices in urbe Roma professor, Christianos odio acerbo persecutus. Cùm verò inter Christianos nomen suum professus baptismum peteret, eò quòd suspectus esset, non statim fuit admissus. Ut itaque culpam elueret, & orthodoxis rem seriam agi probaret, vigilias suas, libros sc. octo contra Paganismum conscriptos, in salivam publicam emisit. Hi libri cùm Erasmo intercidisse visi, non ita pridem sunt reperti. Omnis verò generis hæreticos Arianos, Manichæos, Photinum, Valentinum & Judæos hic Arnobius in suis scriptis perstringit. Incommodè dicta notantur in hoc Autore, quòd seram confessionem fructum indulgentiæ non capere dixerit, cùm tamen vera pœnitentia nunquam sit sera. Et quòd solum Petrum, quem Apostolum Apostolorum vocat, à Christo Pastoris nomen accepisse tradiderit.

Inter Latinos refertur.

Judicium de Patrum scriptis ex scriptura sacra formandum.

Lactantius Firmianus à lacteo eloquentiæ flumine & Firmio Italiæ oppido sic dictus docuit in Galliis. Hieronymus eum fluvium eloquentiæ Tullianæ (nam in scriptis Ciceronis quibusdam versatior, quàm Prophetis & Apostolicis videtur) appellat. Rhetorice primò professus est Nicomediæ in Asia minore, Crispoque filio Constantini tanquam studiorum & morum formator fuit adjunctus. Cùm autem inter Græcos parùm proficeret homo latinus, de statione ista cessit, & animum ad scribendum appulit. De scriptis ipsius Hieronymi judicium fuit: Lactantium felicius aliena (sc. Ethnorum dogmata) destruere, quàm nostra confirmare.

Extant libri 7. institutionum divinarum adversus hæreses.

Incongruè dicta notantur: DEUM, cùm nihil adhuc esset, produxisse similem sui Spiritum, qui esset virtutibus Dei Patris præditus: Christum initium aliquando accepisse, quæ cùm de humana Christi natura dicta non videantur, Arianismum olent. DEUM permisisse malum in genere humano grassari, ut virtutis ratio constaret: nec enim alterius rationem, sublato altero, intelligi posse. DEUM infinitam multitudinem animarum creasse, easque postmodum in corpora hominum immisisse. Hæsit in errore Chiliastarum, Christum sc. post resurrectionem mortuorum

in terris cum electis regnaturum annos mille. Senex in Gallia docuit, & in summa paupertate vixit, adeò ut ne quidem ei necessaria tuendæ vitæ sufficerent. De imperio Turcico extat ipsius vaticinium l. 7. c. 15. de divino præmio: Romanum nomen, quo nunc regitur orbis (horret animus dicere, sed dicam, quia futurum) tolletur de terra, & imperium in Asiam revertetur, ac rursus oriens dominabitur & serviet occidens.

Vocatur Euse-
bius Pamphili
sc.

30 annorum
res gestas con-
tinet.

Scaliger plus
judicii, quàm
studii requirit

in hoc Histo-
rico.

Eusebius Cæsariensis Arianismo primùm fuit infectus, sed postmodum Symbolo Niceno, quantumvis trepidus, subscripsit. Historiam Ecclesiæ à nato Christo usque ad annum 315. contextam nobis reliquit. Primus fuisse dicitur, qui omnium temporum Chronologias contexuerit. In panegyrico verò de vita Constantini M. plures annos adhuc de rebus in Ecclesia gestis adjecit. A natali Abrahamæ usque ad annum Salvatoris 326. (quæ summa 2347. annos continet) tempora putare aggressus est, quæ tamen Chronologia suam adhuc limam desiderat. In condenda historia Ecclesiastica viam eandem institerunt Socrates, Theodoretus, Sozomenus, Evagrius, Nicephorus. Socrates incipit ab anno Christi 316. & desinit in anno 444. Theodoretus verò Cyri Episcopus è certaminibus Ecclesiæ cum Ariana sectâ, nempe à primo anno Constantini M. orditur & in vita Theodosii junioris filium abruptis complectens historiam 105. annorum. Sozomenus à Constantino M. usque ad an. Christi 444. res gestas Ecclesiæ persequitur. Evagrius à Synodo Nicena usque ad annum salutis 595. historiam texit. Nicephorus ab initio *Ἱστορίας* usque ad annum 625. progreditur. Unde patet ex hisce autoribus 600. annorum historiam, usque ad insignem mutationis terminum, quo AntiChristus uterque Paganus & Ecclesiasticus eminere cœpit, depromi posse. Ex Socrate, Theodoro & Sozomeno postmodum Cassiodorus, Cœnobii Ravennatis Abbas historiam Tripartitam contraxit, quæ 444. annorum res gestas in Ecclesia continet.

Alexander Alexandrinæ Ecclesiæ fuit Episcopus, eo tempore, quo Arius Presbyter & Athanasius Diaconus fuit ejusdem Ecclesiæ. Ariano dogmati & ante Concilium Nicenum, & in ipso Concilio *πρὸς καὶ ἀνὰ* restitit, articuli de S. S. Trinitate acerrimus propugnator. Arium & Gregorium propter blasphemias in Fi-
lium

lium DEI effusas loco movit, & ut ab hoc praesentissimo toxico sibi caverent, exteros Episcopos literis monuit. Afflictiones multas, quamvis in ætate affecta, ut sartus tectus articulus de S. S. Trinitate conservaretur, sustinuit. Brevi post solutam Synodum Nicenam rebus humanis exemptus est, & ut Athanasius optio sibi daretur in Episcopatu Alexandrino, impetravit.

Athanasius ob nomen immortalitatis albo consecratum verè Ecclesiae Ca-
 Athanasius, non inter lumina duntaxat Patrum puriorum, sed tholicae dictus
 & inter martyres venit numerandus. Utut enim violentâ morte oculus.
 propter Christianae religionis confessionem non fuerit extinctus, tot tamen exilia, tot persecutiones, ingravescente praesertim ætate propter articulum de S. S. Trinitate sustinuit, ut satius ipsi fuisset, si vitam cum morte commutasset. De Parentibus ipsius certi nihil constat, officio tamen Episcopatus summo, quo postmodum fungebatur, puerilibus actionibus eum praeluisse accepimus. Dum enim cum suis coætaneis in ætate teneriore luderet (inspectante Alexandro Episcopo) pueros quosdam in littore maris baptizavit, quosdam, quasi Episcopus esset, Presbyteros & Diaconos ordinavit. Postquam *ἐγκυκλοπαιδείαν*, quæ ipsius erat ingenii capacitas, non magno labore arripuisset, Sacerdoti cuidam in Theologia informandus fuit traditus, sub quo etiam brevi temporis spatio tantum profecit, ut in scriptis Prophetis & Apostolicis esset versatissimus. *Σύσσιτον* exinde Alexander Episcopus eum adhibuit, & postmodum, cum vacaret, ad ordines sacros evexit. A Constanti-
 Cum verò Alexander morti jam esset proximus, successorem nul- no M. relega-
 lum alium, quàm Athanasium designare voluit. Hic velut è spe- tur Treverina
 cula futuram tempestatem, laceratâ jam, Arii dogmate, miseran- in Galliam;
 dum in modum Ecclesiâ, prævicens, primum tergiversatus est, sed Ab eodem
 tandem precibus & autoritate Alexandri commotus annuit. Sic jam morituro
 enim Alexander ad ipsum: Arbitraris quidem, Athanasi, te effu- revocatur:
 giturum, sed non effugies. Quare oneri, cui se non esse ferundo Rursus pelli-
 persuasissimum habebat, succumbere, quàm cum dedecore idem tur, fugitque
 abjicere malebat. Nazianzenus tubam ipsum ingentem, lumen Romam, resti-
 Ecclesiæ, oraculum orbis & magnum fidei sustentaculum, Epipha- tuitur in Epi-
 nius patrem rectæ fidei, Theodoretus propugnaculum veritatis scopatum: In-
 concelebrant. Ex libris, quos scripsit, quatuor hodiè Tomi extant, quiritur à Cō-
stantio, ut tru-
cidetur, sed di-
vinitus serva-
tur: A Juliano

pellitur, à Jo-
viniano resti-
tuitur: pro-
pter seditio-
nem populi
mens 4. in
sepulchro de-
litescit: à Va-
leriano revo-
catur ad mu-
nus Episcopa-
le, quo tran-
quille fungi-
tur usque ad
vitæ finem.

quorum vix semissis Athanasii genium & ingenium redolet, cæ-
tera pleraque, vel ipso Erasmo iudice, sunt *ὑποβολιμαία* i. e. sup-
posititia. Nestorianos & Eutychianos multos Apollinarii libros A-
thanasio subiecisse, autor est Evagrius. Non sui duntaxat seculi,
sed & veteres hæreses recrudescentes scriptis vivâqve voce refuta-
vit, quos inter Marcionis, Patripassianorum, Sabellii, Pauli Samo-
sateni, Valentini, Montani facilè palmam, si vitiorum quoque pal-
ma datur, obtinent. Inprimis hæresi Arianæ antemuralis instar
se se opposuit, adeò ut exilia quamplurima, vel capitis periculum
subire paratus, istius causa sustinuerit. Cum Theologis & Episco-
pis non infimæ cavæ præsertim Basilio M. Antonio Monacho, Ma-
ximo Trevirensium Episcopo, Julio Episcopo Romano & simili-
bus, quod epistolarum commercium docet, maxime ipsi necessitu-
do intercescit. Quin imò fastigium generis humani occupantes
Constantinus M. Constantinus junior, Constans & Jovinianus
ipsum in oculis gesserunt, quamvis interdum novercantis fortunæ
flatibus non ex uno latere fuerit oppositus. Post varia tandem
certamina vitæ satur placidissimâ morte solutus, cum Alexandri-
næ Ecclesiæ quadraginta sex annis præfuisset, diem suum obiit.
Hunc Virum magnum, *ὁ ἁγιοδοξίας* hyperaspisten acerrimum etiam
cum præsentissimo vitæ discrimine, mirabiliter tamen à Deo con-
servatum, Megalander noster Lutherus exemplar tersissimum
habuit.

Paphnutius matre pientissimâ fœminâ natus, in locis solitariis
(propter persecutionis metum) à teneris fuit educatus, & in Chri-
stianæ religionis fundamentis probè instructus. Sub persecutio-
ne Maximiniani, oculo dextro excluso & cauterio inuito, ad me-
talla fuit damnatus. Halcyoniis verò Ecclesiæ sub Constantino M.
concessis, Episcopatum suum in Thebaide superiore iterum rece-
pit. Tantus fuit in oculis Constantini M. ut mensæ suæ non rarò
eum adhiberet: & locum effossi oculi exoscularetur. In Synodo
Nicæna non Arianis duntaxat sese opposuit, sed & Patribus illius
Concilii, ne uxorum usu interdicerent Sacerdotibus, Conjugium
in omnibus honorabile dicens, & incommoda subsequentiæ cœli-
batus velut oculis exponens pervasit. Dæmonia ejecisse, multis-
qve miraculis Paphnutium hunc claruisse, sunt qui asserunt.

Ue sunt Ona-
nismus, mol-
lities, abor-
tus, infanti-
cidia, Sodo-
mia, bestiali-

De genere mortis & tempore in historicis memoria, quantum quidem mihi constat, nihil proditum legimus.

Antonius Monachus, quod etiam circa finem superioris seculi velut in transcurso littus radendo tetigimus, in Ægypto nobilibus & Christianis Parentibus editus literarum siti non adeo quidem fuit adustus, Sacram verò Scripturam à teneris memoriae mandavit, & meditando in succum & sanguinem convertit. Interrogatus aliquando, quibusnam uteretur libris: Liber meus, respondit, natura est rerum conditarum. Præterdicens dictum Salvatoris (quod tamen prorsus ἀδελφότητος καὶ ἀπεργασίας i. e. impertinenter citatum) si vis perfectus esse, vade & vende omnia tua, quæ habes, & da pauperibus, & veni ac sequere me. Post obitum Parentum suorum, quod ex hæreditate ad ipsum erat devolutum, vendidit, hæreditatis aliquâ parte sorori relictâ, & solitariam vitam eligens auctor vitæ Monasticæ in Ægypto fuit, cum antea vel nulla, vel rara essent in Ægypto Monachatus vestigia. Cum annum ætatis trigessimum quintum attigisset, quò duriorē vitam ageret, in eremum secessit, variisque molestiis proprio jumento accersitis, voluptates carnis refrænavit. Prandii tempus solis erat occasus, cum tamen interdum per aliquot dies jejunio se maceraverit, totas noctes precibus pervigil destinavit, iunco contexto, ne somno nimis indulgeret, incubuit, nec unctiones, nec balnea curans, nudatum corpus nunquam adspexit. Hoc vitæ genere multos in sui admirationem traxit, & posteritati superstitiosæ de Monastica vita suscipienda malè consuluit. Laudem suam meretur ipsius mansuetudo, animi fortitudo, placidi mores, prudentia & futurorum præscientia. Vastitatem siquidem in Ecclesiis, & persecutiones à flabellis Arianis excitatas ex vaticinio Spiritu biennio, antequam fierent, prædixisse fertur. Flagrans adhuc persecutione sub Maximo Imperatore, urbes ingressus est, præsertim Alexandriam, ibique Christianos, de quorum capitibus comitia fiebant, ad martyria fortiter sustinenda incitavit, atque inflammavit. Cum Diabolis colluctatus fuit non semel, utpote qui sub forma cataphractorum militum in ipsum fecerunt impetum, & casam, quam inhabitabat, serpentibus, scorpionibus, aliisque insectis impleverunt. Horum assultus retudit verbis Psal. 20. Hi in curribus, & hi in equis, nos

De variis ordinibus, de Franciscanis, Dominicanis, Præmonstratensibus, Cisterciensibus, Benedictinis &c.

De corporis exercitatione,

Superstitio est fides sine verbo.

autem in nomine DEI nostri magnificabimus, quibus auditis, statim diffluxerunt. Ad annum ætatis centesimum quintum pro-
vectus, in casa, suâ verâ fide, fundamento salutis unico innitens,
expiravit.

Inter Hilarios, quorum plures nominat historia Ecclesiastica, Pictaviensis & Arelatensis, duo Galliæ lumina, inprimis celebrantur. Pictaviensis, de quo nobis jam sermo, ex Philosopho factus est Christianus. Ob Svadam, quâ non solum svadebat, sed & persvadebat, tuba sermonis latini dictus fuit ab Hieronymo in Apologia adversus Ruffinum. In Theologia Exegetica, Didactica, Homiletica, Polemica ita excelluit, ut Ecclesias non tantum Gallicas, sed & longè disfitas informaret. Hujus siquidem luminis radiis Ecclesiæ per Illyricum, Italiam, Germaniam, Galliam & alias vicinas regiones fuerunt illustratæ, & adversus irruentes hæreses præmunitæ. Arianis sudes fuit in oculis, & unguis in ulcere, utpote quibus, etiamsi cum præsentissimo vitæ periculo, athleticè sese opposuit, unde tandem edicto Imperatorio cum aliis orthodoxis functione exutus, & solum vertere coactus est. Exilii tempus ocio non contrivit (sicuti scribendo, quàm vivâ voce docendo plus profuerunt exilii tempore Doctores Ecclesiæ quàm plurimi, Johannes inprimis Evangelista & Lutherus, uterque in sua Pathmo) sed libros 12. de Trinitate adversus Arianos, & contra hæreticos sui temporis opuscula nonnulla conscripsit. Anno 360. Ecclesiæ suæ restitutus, Arianâ hæresi non parum infectam reperit, sed ad repurgandum Augiæ stabulum redux factus se accinxit, nec ab incepto desistit, priusquam *ὁρθοδοξίας* nitore Ecclesia restitueretur. De crebra fidei mutatione vox ipsius extat cedro dignissima: Annuas, atque menstruas de DEO fides decernimus, decretis pœnitemus, pœnitentes defendimus, defensos anathematizamus, aut in nostris aliena, aut in alienis nostra damnamus, & mordentes invicem jam absumti sumus. Inter nævos, qui scripta ipsius deformant, hic inprimis conspicuus est, quod caro Christi nullis doloribus verè fuerit obnoxia, quo ipso redemptionis opus non parum vacillabit. Quod omnia creationis opera simul & semel, absq; ullo temporis intervallo condita dicat, si ex parte creatoris extra tempus viventis intelligat, non creaturarum, facile ipsi pollicem premeremus.

Ariana hæresis similis fuit fermento; Paululum fermenti totam massam inquinat.

remus. Post obitum Constantii, cum successor in Imperio Julianus relegatis revertendi copiam fecisset, domum redux factus est, & sexto post reditum anno in Domino placide obdormivit.

Martinus nominis sui à Marte ducti (strenuum enim bellatorem significat) omen habens, sub Juliano primum Imperatore in Gallia pedes meruit, sed postmodum castris terrenis relictis, Christo militare coepit. Hilarius itaque accessit, & sub ipsius *χρηγυαγία* tantum in sacris literis profecit, ut Presbyter primum in Ecclesia Pictaviensi, postmodum Episcopus in Turonensi fuerit constitutus. Vel serpenti, vel apertam viam grassanti Arianismo viam undique, quantum quidem in se erat, interclusit. Mendico rerum omnium indigo partem sagi militaris, quo tegebatur, gladio resectam dedisse scribitur, & pingitur, quo ipso liberalitas ejus in egenos (in parvulos hodie circa festum natalitium) adumbratur. Apparuisse aliquando Martino Satanam purpuram regiam fulgentem, sequere Christum mentitum Sulpitius refert. Sed huic regeffit: Christus non solet in purpura & amictu regio superbire, sed coronam spineam cinctus peccatoribus miseris sese ostentare. His ipsis verbis impudicum Satanam in fugam conjecit. Dies Novembris undecimus Martino sacer in locum festi Ethnici Aesculapio dicti successit (sicuti ex eodem fonte dies festi promanarunt plures) quo musto vergente i.e. in vinum abeunte frons exporrigi & genio frena liberiorius aliquantulum laxari solent.

Nicolaus Myrae in Lycia (quae urbs ad mare mediterraneum ex Asia minore prospexit) fuit Episcopus ob pietatem & in egenos liberalitatem non parva inter Doctores hujus seculi celebriores sibi transcribens spacia. Marsupium pecuniam turgens in cubiculum cujusdam civis egeni noctu, per fenestram immisisse fertur, quod filias tres, quarum corporibus alias quæstum facere animum induxerat, honeste posset elocare. Ardens etiam ventis mare precibus suis aliquando sedasse naufragioque proximos comites servasse scribitur. Hinc & inter parvulos prope festum natalitium distribuere munuscula creditur, & navigantium Patronus colitur. Interfuit hic Nicolaus Synodo Nicænae, & Arianis blasphemias fortiter sese opposuit. Quae sub persecutione Maximini acceperat stigmata, in

Omniū scri-
ptorū Eccle-
siasticorum
habetur elo-
quentissimus.
Gregorius Nyf-
senus frater
fuit Basilii M.
scripsit multa,
librum de ani-
ma, de opificio
hominis, com-
plementum
hexaemeri Ba-
silii M. in Ge-
nesin, Ecclesia-
sten: contra
Eunomium, &
apologiam Ba-
silii contra Eu-
nomium. No-
men habet ab
oppido Bæo-
tiæ Nissa.
Hunc morem
Greg. Naz. vo-
cat *εὐχρη-
στεύειν* i.e. perjo-
cum aliquem
irritare.
Coquum Va-
lenti Ariani
Domini sui gu-
dam habentem
sic allocutus
fuit: Tuum est,
de pulpamen-
tis cogitare,
non dogmata
divina deco-
quere. Homi-
nem sola fide
in Christum
iustificari do-
cuit.

in corpore suo circumtulit, & piâ simplicitate moribusq; probatis-
simis acceptum sese omnibus reddidit.

Basilii Magnus, unus ex quatuor Magnis (duobus Græcis
Greg. Nazianzeno, ipso Basilio, & duobus Latinis, Leone M. &
Gregorio M.) instar adamantis multanguli ad radios Solares con-
versi fulgens inter Græcos patres uti similitudine ingeniorum, ita
commilitio sub eodē Præceptore Gregorio Nazianzeno fuit quàm

similimus. Avus ipsius sub persecutione Maximini, unâ cum co-
gnatis, utut per integrum septennium in montis alicujus specu ab-
ditus solo pane sustentaretur, tandem tamen martyrio affectus est.

Patrem honoravit *ὁμώνυμον* Basilium Episcopum Nyssenum, ma-
trem verò Eumeliam, matronam lectissimam, sub quibus etiam
pietatis & Grammaticæ fundamenta imbibit. Adultior factus,

in qua temporis non nihil poneret, suæq; eruditioni adjiceret,
Academiam Cæsariensem elegit. Inde Constantinopolin, &

tandem Athenas, ubi Sophistis tunc celeberrimis aurium ope-
ram locavit, accessit. In hisce commilitonem invenit Grego-

rium Nazianzenum, quem ob formæ, studiorum & morum si-
militudinem complexus fuit ita, ut alter alteri mutuum fulcrum

fuerit, & Nazianzenus dimidium animæ Basilii dici cœperit. Mos
inoleverat tum temporis in Academia ista (ex quo nostrates ritum

depositionis deducunt) ut novitii, qui studiorum gratia illuc ap-
pulissent, ad fastum ipsorum retundendum à veteranis exagita-

rentur, & accepto balneo, in ordinem studiosorum tandem coo-
ptarentur. Ab hac communi lege solus fermè Basilius, interve-

niente Nazianzeno, fuit solutus. Athenis redux Cæsaream Cap-
padociæ venit, ubi Eusebio Episcopo coadjutor datus per o-

mnes gradus ad sacerdotii dignitatem ascendit. Calumniis verò
variis proscissum Eusebius ex Ecclesia (magno piorum dolore)

ejicere voluit, nisi à Naxaræis & Ascetis monachis fuisset pro-
hibitus. Cùm verò in fata concessisset Eusebius, in Episco-

patu Cæsariensi Basilius ipsi fuit surrogatus, qui etiam Aria-
norum furoribus antemuralis instar sese opposuit, & Ecclesias

occidentales, ne quid cum horum blasphemis commune ha-
berent, per literas monuit. Doctrinam ipsius quod concer-

nit, Scripturæ S. S. omne detulit, mysterium Trinitatis adver-
sus

fus Antagonistas scriptis & vivâ voce defendit, de incarnatione Filii ^{i. e. formam} DEI, & ejusdem pro peccatis totius humani generis satisfactione ^{sanorum ver-} rectè sensit, nec minus in cæteris ^{ἡσυχαστικῶν λόγων} observavit. ^{borum.}

Quod verò virginitatem & vitam Monasticam plus nimio extu- ^{Instituta & in} lerit, inter ipsius nævos refertur. Opera Basilii præclara in duos ^{ordinem reda-} digesta Tomos hodiè reperiuntur, quibus tamen subjecta quædam, ^{ta fuerunt à} nec doctrinam ipsius, nec stylum castum & elegantem redolentia ^{Basilio cœno-} Criticis nonnullis videntur. In medium libri de Sp. S. ad Am- ^{bia Monacho-} philochium irrepsisse nonnulla, putat Erasmus, à caractere Basilii ^{rum, optimo} prorsus aliena. Ita quæ sub Basilii nomine vaneunt, ascetica, ^{proposito, sine} autem ^{crassis super-} ^{stitionibus, li-} ^{cet exemplum} ^{nocuerit, & a-} ^{liquid vitii ha-} ^{buerit.} ^{Fuerunt Mo-} ^{nasteria tum} ^{temporis do-} ^{centium & di-} ^{scientium Col-} ^{legia.} ^{Basil. M. Greg.} ^{Naz. & Am-} ^{philochium I-} ^{conii Episco-} ^{pum coætane-} ^{os & populares} ^{è Cappadocia} ^{jungit Hiero-} ^{nymus, episto-} ^{la ad Magnum,} ^{aitq; se nesci-} ^{re, quid in illis} ^{primùm admi-} ^{rari debeat, e-} ^{ruditionem} ^{seculi, an sci-} ^{entiam Scri-} ^{pturarum.} catalogum librorum Basilii recensens asceticorum vel levissimam ^{mentionem} ^{injicit.} Adde, quod Sozomenus ascetici istius libelli. De vita & moribus, cibo, vestitu Monachorum, autorem Eustathi- um velit. Præter alias virtutes opera inprimis misericordiæ à Christo in judicio extremo, ceu fidei testimonia proferenda vitam Basilii commendant. Cum enim aliquando Cæsariensium civi- tas & tota regio finitima fame laboraret, ut pauperes sublevaret, omnes fortunas suas vendidit, & frumentum exinde comparavit. Pro iisdem & advenis hospitio excipiendis Xenodochia, quæ no- men ab ipso Basilicorum acceperunt, extruxit, suisque precibus ægrotantes jam alterum pedem in cymba Charontis habentes in vitam revocavit. Non Arianis tantum, sed & aliis hæreticis, ut- pote Sabellianis, Eunomianis, Apollinaristis, Pnevmatomachis, Manichæis fortiter sese opposuit, unde & multorum invidiam sibi conflavit. Cum Præfectus quidam Modestus, nomine Imperato- ris, exilium, quin & mortem ipsam minitaretur, imperterritus respondit: Domini est terra & plenitudo ejus: Cruciatu in me nihil poterunt, cum corpus planè nullum, & ossa sine carnibus circumferam: Nec mortem formido, utpote quæ me Creatori meo est redditura. Priusquam è corporis ergastulo emigravit,

X

Succes-

Apollinaristæ ^{ἀψυχοι} dicuntur. Notetur hic circa Monasteriorum instit. quod in genere dicit alicubi Melanchthon: Multa vitia in Ecclesiam pervaserunt sine ullis cercis Autoribus, quæ quidem primùm orta ab exemplis obscuris, paulatim vires acquisiverunt.

Successorem è Ministris Ecclesiae suâ voce pronunciavit, verbisque Salvatoris ultimis: In manus tuas, Domine, commendo Spiritum meum, beatam animam exhalavit. Inter dicta ipsius cedro digna eminent, quòd solâ fide (quæ particula exclusiva Pontificiis hodiè sudes est in oculis) nos justificari dixerit, quòd sinistrae non tam opus sit dextrâ, quàm Ecclesiae concordiam docentium, quòd DEUS omnia nostra melius administret, quàm ratio cogitare possit. Vitæ ipsius solitariae sectatores ἀσκηταὶ vocantur.

Ascetæ
Quidā & hunc
vocant ma-
gnū.

Voc. Nonnæ
quibusdam
creditur Egi-
ptiacum.
Quinam fue-
runt Hypsista-
rii.
De Hypsista-
riis.

Gregorius à patria Nazianzo, quæ oppidulum erat obscuri nominis, non procul à Cæsarea Cappadociae situm, Nazianzenus dictus, parentes habuit fortunæ tenuioris, Parentem ejusdem nominis Gregorium, qui diu hæserat in erroribus Hypsistariorum, postmodum autem ad Christianam fidem conversus Ecclesiae Nazianzenæ factus fuit Episcopus, Matrem verò Nonnam foeminam pientissimam. Et quidem Hypsistariorum errorem quod attinet, fuit ille ex Ethnicismo & Judaismo compositus. Unum DEUM creatorem coeli & terræ tantum colebant errori huic additi: sacrificia, idola & circumcisionem rejiciebant: Sabbathum Judaicum observabant: ignem & lampades venerabantur, & superstitiosum ciborum delectum habebant. Gregorius hic parvulus à Parentibus bonis literis & artibus imbuendus traditus (quæ fuit ipsius ingenii felicitas) commilitones in eodem studio & stadio secum currentes multis post se parasangis reliquit. Disciplinas, quæ flores saltem exhibent, fructibus verò destituuntur, vel extremis duntaxat labris degustavit, sacras verò literas, & quæ faciunt ad studium Theologicum, per diem & pernox tractavit. Cum Cæsariæ & postmodum Alexandriæ prima studiorum suorum tyrocinia posuisset, per mare Parthenium Athenas illas celebres appulit. Vix mare ingressus erat Gregorius nondum baptizatus, & horribilis tempestas unâ cum comitibus eum excepit, adeò, ut de vita conclamatum videretur. Ipse verò sacrarum literarum dictis & exemplis comites erexit, suisque precibus malaciam à DEO impetravit. Quòd cum vidissent præsentissimo vitæ discrimini expositi socii, Christo nomen dederunt. Athenis summâ necessitudine Basilio conglutinabatur, suaque cum illo studia fortunæ ἀλλοτρίων vices expertus conjungebat. Anno demum ætatis

Difficile bapti-
smum usque

vigesi-

vigesimo baptismum suscepit, & postmodum, patre autore, sacer- ^{ad annum æ-}
dotium suscepit. Quo cum brevi functus esset, in pontum ad ^{tatis vigesi-}
Basilium vitam Monasticam agentem abiit, ubi non emarcuit ocio, ^{mum.}
sed studiis & collatione scriptorum, quibus ambo totius Asiae Eccle- ^{Integros an-}
sias erudiebant, & Arianismum impugnabant, nec non Psal- ^{nos 30, in va-}
modiis aliisque pietatis exercitiis tempus trivit. Sub persecu- ^{riis Academiis}
tione Juliani Apostatae, cum scholarum Philosophicarum acces- ^{studiorum}
su Christianorum liberi prohiberentur, historias sacras & alia pia ^{gratia vixit.}
argumenta carminibus graecis complexus est, & pueris ediscen-
da illa proposuit. Fuit ad tempus Sossimorum Episcopus, & Pa-
tris in regenda Ecclesia Nazianzena coadjutor, sed tandem Con-
stantinopoli in templo, cui Anastasiae nomen erat, docuit, ubi
quamplures & Arianismo & Macedonianismo infectos in viam re-
vocavit. Quin & virtutibus Gregorii motus Petrus Alexandri-
nus Episcopus, multorum Episcoporum adjutus suffragiis, Episco-
pum Constantinopolitanum eundem elegit, quod tamen officium
ultrò deposuit. Nihilominus in templo isto docuit, & fidelis Eccle-
siae Doctoris munere, praesertim in adstruenda Christi deitate, fun-
ctus est, unde solus post Johannem Evangelistam Theologus co-
gnominatus fuit. Frequentius utitur apostrophis: O tu pascha
magnum & sacrum: tecum enim colloquor. Congressibus Epi-
scoporum interesse amplius noluit, propterea, quod nullius Syno-
di finem vidisset felicem, propter ambitionem Episcoporum. Di-
xit, se malle cum Jona e nave ejici, quam dissensionem de dignitate
causam ullam dare. Praeceptor fuit Hieronymi, à quo interro- ^{Praeceptor}
gatus aliquando, quod esset Sabbathum *δευτέρων* in Luca, a- ^{etiam fuit}
micè respondit: Docebo te, inquit, de hac re in Ecclesia, in qua ^{Hesychii,}
mihi, omni populo acclamante, cogeris invitatus scire, quod ne-
scis: aut certe si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiae conde-
mnaberis. Scripta Gregorii Nazianzeni, maximam partem ora-
toria, plura, quam Hieronymus recensuit, hodiè extant. De
Sacra Scriptura, Trinitatis mysterio, incarnatione Filii DEI, satis-
factione pro peccatis nostris, aliisque fidei articulis rectè sensit &
contradicentibus os obturavit. Hunc verò errorem cum Patri-
bus Graecis (qui ex Ethicis Aristotelicis tanquam fonte promana- ^{Irrepsit tum}
vit) ante mota certamina Pelagiana, erravit communem, quod ^{temporis pau-}
^{latim in Ec-}
^{clesiam invo-}

ratio sancto-
rum.

Lapidibus ali-
quando ab A-
rianis fuit
appetitus.

Bona consci-
entia obtine-
tur velex do-
no justifica-
tionis, vel
sanctificatio-
nis.

Dictus fuit
πεντάγλω-
τῳ.

Bellarminus
Epiphanium
vocat anti-
qvissimum &
probatissimū
autorem. De
Rom. Pont. p.
1066. Damnat
invocationem
Mariæ & san-
ctorum.
Vide Of. &
Calvis.

Chrysost.

viribus humanis in conversionis negotio plus justo tribuerit. No-
nagenarius propemodum, & quidem per omnem vitam cœlebs,
mortem oppetiit, ob varias calamitates, quibus involutus fuit,
cum Martyribus ferè comparandus. Basilus in Epistola ad Neo-
Cæsarienses eum patriæ monimentum, Ecclesiarum ornamentum,
veritatis fundamentum, fidei in Christum firmamentum, domesti-
cis securitatem, ab adversariis invictum, paternarum sanctio-
num custodem, novitatis inimicum appellat. Dicta ejus insigni-
ora sunt:

Θεῷ διδόντος, ὃ δὲν ἰσχύει φθόνῳ, καὶ μὴ διδόντῳ, ὃ δὲν ἰσχύει πόνῳ
id est, Deo dante, nihil valet invidia: Et non dante, nihil valet la-
bor. Item. Ζητῶ Νῶε κιβωτὸν, ὅπως μόρον αἰνὸν ἀλύξω i. e. Qua-
ro Noë arcam (id est, Ecclesiam) ut interitum gravem effugiam.
Item. Qui benè docet & malè vivit, is unâ manu ædificat, alterâ de-
struit. Item. Nullâ re tam delectatur DEUS, quàm hominis emen-
datione. Item. Nihil adeò exhilarat, quàm conscientia pura, &
spes bona.

Epiphanius Salaminæ urbis in Cypro Episcopus, natus est in vi-
co Palæstinæ obscuro, & à Monachis Ægyptiis pietate & bonis lite-
ris initiatus est. Nulla fuit Philosophiæ pars, cujus non documen-
tum aliquod in scriptis suis dederit. Ex Ægypto in Palæstinam re-
dux Monasticam aliquandiu vitam exercuit, donec tandem urbis
Salaminæ in Cypro Episcopus constitutus fuerit.

Extant hodie ipsius opera uno Tomo comprehensa, in quibus e-
minent πεντάγων quasi capsula Medica, in qua hæreses 80. (annume-
ratis Philosophorum erroribus) historiam Ecclesiæ Christi, ab Apo-
stolis, usque ad sua tempora complexus, refutavit, & Ancoratus,
quòd non secus ac naves fluctantes anchora firmat, sic scriptum
istud Christiani hominis fidem stabilire debeat.

Inter nævos ipsius refertur, quòd Christum quinquagesimo æta-
tis anno passum scribat, quòd Angelos cum filiabus hominum con-
suevisse crediderit, quòd Sacerdotum secundas nuptias improba-
verit, & coelibatum Sacerdotum nimis admiratus fuerit. De
Anthropomorphitarum hæresi aliquando suspectus ita se purga-
vit, ut bonis satisfecerit. Cum paulò ante vitæ finem Diaconum
Constantinopoli ordinasset, & Johannes istius loci Episcopatus in
ipsum

iplum inveheretur, indignatus in Cyprum iter adornavit & comitantibus eum ad navem dixit: Relinquo vobis urbem istam & aulam & hypocrisin. Johanni verò Episcopo hæc verba renunciari jussit: Spero, te non moriturum Episcopum. Cui Johannes vicissim nunciari curavit: Spero, te patriam tuam minimè ingressurum. Utriusque dicto respondit eventus. Siquidem Epiphanius, priusquam Cyprum attingeret, in navi mortuus est: Johannes verò ante finem vitæ Episcopatu suo excidit.

Cyrillus Hierosolymitanus ad differentiam Alexandrini sic dictus, propter eloquentiam & eruditionem non vulgarem præcipuis hujus seculi Patribus fuit annumerandus. Cum Arianis aliquandiu collusisse fertur; sed tandem ad Homousianos (quo titulo salutabantur tunc orthodoxi propter vocab. *ὁμοούσιον* i. e. consubstantialiæ Symbolo Nicæno insertum) rediit. In Concilio Constantinopolitano, quod adversus Macedonianos Spiritus S. deitatem impugnantes erat coactum, præcipuè ipsius fuerunt partes, dubio procul ob auctoritatem & eruditionem Theologicam insignem. Quod Arianis fidem haberet, aliquoties ab Episcopatu Hierosolymitano depositus, suoque loco iterum restitutus est.

Ipsi Eusebio Nicomediensi voc. hoc excidit, & fuit contentum ab orthodoxis. Sic Pontificii nos vocant hodie fidesolarios.

Didymus Alexandrinus cogn. cæcus puer adhuc ex oculorum dolore cæcus factus, ingenii acumine & memoriâ vivacissimâ (pro ut natura quod unâ ex parte abstulit, ex altera satis abundè restituere solet) damnum resarsit. Primo lacte Grammatico nutritus cibum solidiorem Dialecticam, Geometriam, aliasque disciplinas severiores facile concoxit. Libros dictando quàm plurimos & quidem lingvâ græcâ communicavit aliis, de quibus hodiè unus tantum de Spiritu S. extat, ab Hieronymo in lingvam latinam transfusus, ipsiusque Tomis insertus. Arianis fortiter restitit, in cæteris autem non paucis dubio procul ingenii curiositate Origenis erroribus inescatus fuit.

Ab Hieronymo VIDENS Propheta nominatus.

Familiaris fuit Antonio Monacho illi celeberrimo, à quo, cum propter visus carentiam subtristis esset, solatio sæpius erectus fuit.

Damasus natione Hispanus, vel, ut quidam volunt, Romanus; Felici ejus nominis secundo in Episcopatu Romano successit. Cum in oratione ligatâ valeret, monumenta martyrum carminibus

Pleraque sunt
supposititia,

Hæc δολο-
γία discerni
poterant Aria-
ni ab ortho-
doxis,

bus suis exornavit. Mentionem interdum injiciunt scriptores Ec-
clesiastici opusculorū quorundam Theologorum hujus Damasi,
sed injuriā temporum & incuriā hominum interciderunt, nisi
quod primo Conciliorum Tomo vitæ Romanorum Pontificum
ipsius Antecessorum inveniantur insertæ. Quid de epistolis &
constitutionibus ejus sentiendum, aliis discutiendum relinquimus.
Arium, Apollinaristas, Sabellium, Eunomium, Macedonianos,
Photinum, Marcellum scriptis & vivā voce in Conciliis refutavit.
Quod multis proventibus Ecclesias Romanas ditaverit, multas-
que basilicas extruxerit, autor est Platina. Adscribitur ipsi & hæc
ordinatio, ut Psalmi alternis vicibus in Ecclesia canerentur, atque
in fine eorum δολογία subnecteretur: Gloria Patri & Filio, &
Spiritu S. & ut in principio celebrationis (quam Missam vocant)
confessio diceretur.

Ambrosius nominis omen habens inter Quatuor-Viros Lati-
nos Hieronymum, seipsum, Augustinum & Gregorium M. verè im-
mortalis extitit. Ab hoc (præterquam quod Augustinus ipse prius
Manichæus concionibus ejusdem vacivas aurium ædes locans fue-
rit conversus) ut & Augustino Doctor Mellifluus Bernhardus, Cœ-
nobii Clarævallis in Gallia siti Abbas, qui demum in seculo
duodecimo vixit, ita dependit, ut ab hisce duabus columnis se non
avelli dixerit. Natus fuit Ambrosius in Gallia, parentibus illu-
stribus, patre Symmacho, quantusque futurus statim in cunis
ostendit, cum vagientis os apes non rarò stiparunt.

Studiorum suorum telam Romæ orsus, eloquentiæ in primis
(non posthabitis reliquis disciplinis Philosophicis) operam dedit.
Ex schola egressus forum adiit, & consularem adeptus dignita-
tem, ad gubernandam Liguriam missus est. Quod verò ad eum
dixit Prætorio Præfectus Probus, velut è tripode dictum eventus
comprobavit: Vade, ac age non ut Judex, sed ut Episcopus. Si-
quidem à fascibus ad pedum, à consulari dignitate ad Ecclesiæ gu-
bernationem brevi post abiit. Cum enim inter orthodoxos &
Arianos de constituendo Episcopo Mediolanensi non conveniret,
Ambrosius dirimendæ litis causa eò missus fuit, & cum ad con-
cordiam disceptantes hortaretur, communibus suffragiis Episco-
pum eum elegerunt. Quantumvis autem Ambrosius huic ele-
ctioni

electioni suam tenuitatem opponeret, quòd hactenus forensibus duntaxat negociis operam dederit, non rerum sacrarum tractationi, & adhuc quidem catechumenus, nec dum baptizatus sit, populo tamen excusationem nullam accipiente, Imperatore verò & Synodo populi electionem ratam habente, baptizatur, & Ecclesiae Mediolanensis Episcopus proclamatur. Prout eruditus fuit, græcè pariter & latinè doctus, facundus, & acris: Ita præclaris virtutibus, inprimis candore & *παρρησία* (i.e. dicendi libertate) Spartam suam exornavit. Libertatem illam admirans Imperator Valentinianus, placidè respondit: Nota mihi fuit tua libertas, quam ob rem electionem tuam adjuvi, affer ergò medicinam delictis animarum nostrarum. Fuit Ambrosius disciplinæ tenacissimus, erga pauperes beneficus, in quosvis officiosus. In gubernanda Ecclesia Mediolanensi & vicinis tanta ipsius, utpote Metropolitanì, fuit autoritas, ut ab ipsius consilio prorsus dependerent. Intercessione suâ penes Imperatores ab exiliis, carceribus & suppliciis capitalibus quàm plures liberavit. Imperatorem Theodosium, ob factum quoddam enorme, cuius in vita ipsius mentionem fecimus, templum Mediolanense ingressarum retraxit, & coram facie totius Ecclesiae hisce verbis objurgavit: Quæ est ista feritas tua, & confidens impietas, ut nihil verearis tantâ cæde hominum innocentum pedes tuos pollutos in locum sacrum inferre? aut manus tuas cruore madentes adhuc & stillantes ad percipiendum sacratissimum Dni, corpus extendere? atque os illud tuum, quo non clementiæ tantum (quæ decet Imperatorem) sed & justitiæ oblitus, sententiam tulisti de trucidandis tot millibus innocentissimorum hominum precioso sanguini Domini admovere? Abeas igitur, neque novo peccato augere tuam impietatem velis, nec ferre detrectes disciplinam, quam in hoc loco exercere iussit Dominus. Imperator igitur in lachrymas solutus regiam suam repetiit, regioque ornatu deposito, in luctu anni bessem exegit, nec prius ad communionem Ecclesiasticam receptus est, priusquam doloris sui certa dederit indicia, in templi sc. vestibulo humi prostratus, plorans & in loco peccatorum poenitentium receptionem petens. Hinc dictum: Da nobis Ambrosios, & dabimus Theodosios. Ambrosii scripta in quinque digesta Tomos hodiè inveniuntur, de quibus

Erasmi

Erasmi (Viri emunctæ naris in hoc genere) iudicium subnectemus. Quæ in primo Tomo habentur, omnia ipsi videntur *γνήσια* & genuina.

γνωρίσματα
dignoscendi
scriptum ve-
rum à suppo-
sitione, sunt 1.
stylus, 2. res, 3.
circumstantiæ,
v.g. temporis,
loci, persona-
rum, &c.

In 2. Tomo libros duos de vocatione omnium gentium alterius esse censet. In tertio Tomo sermones breves ad populum numero nonaginta duos Ambrosii genium non resipere statuit. Ultimum huius Tomi sermonem de baptismo Augustini ab Impostore aliquo fuisse subjectum. In Tomo quarto libellum de Salomone, librum de apologia & alterum de interpellatione Davidis ex styli diversitate Ambrosii esse negat. In Tomo quinto Ambrosiana iudicat omnia, præter argumenta in epistolas Paulinas. Quæ itaque distinctio h. l. inter Ambrosium verum & personatum, vel Pseud-Ambrosium, illa in plerisque Patrum scriptis venit observanda. Nævus ipsius, sive incommode dicta quod attinet, in illis notatur, quod Diabolum post adventum Domini bonis nocere non posse, sed infirmos & inermes tantum aggredi dixerit: quod libero arbitrio, seu viribus humanis in rebus spiritualibus nimium tribuerit, quod secundis nuptiis & matrimonio Ecclesiasticorum iniquior fuerit, quæ omnia Viro huic meritissimo condonare possemus, nisi autoritate Ipsius ab Adversariis gravaremur.

Ut palmæ quoque fuit ipsi florendum, i. e. adversus onera imposita fortiter nitendum, siquidem multarum adversitatum non fuit *ἀγασθῆναι*. Cum Valentinianus junior, quem Arianismo mater infecerat, collectâ manu levis armaturæ, templo ipsum exire iussisset, & locum dare Arianis, præsentis animo respondit: Hoc sponte meâ facturum non sum, neque prodam lupis stabulum ovium mearum, nec tradam templum illis, qui contumeliosi sunt in DEUM. Si constitutum habes me occidere, hic intus in me gladium defige. Talis enim mors per quam grata mihi est futura. Quare Mediolano cedere coactus Aquileiam profugit. In discrimen haut absimile conjectus fuit, cum Valentinianus Junior Ecclesiæ vasa posceret. Imperterritus autem illa denegavit hisce verbis: Si de meis aliquid posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei juris esset, libenter offerrem, templo DEI nihil decerpere possum, nec tradere illud, quod

custo-

custodiendum, non tradendum, accepi. Interim tamen Ambrosius apud Maximum pro Valentiniano juniore intercessit, ne adolescens, cui hereditatis jure deberetur regnum, justâ possessione pelleretur. Deinde Maximo huic sacrorum communione interdixit, quam ob causam ipsi mortem interminatus erat. Sed & Eugenius alter Tyrannus, occiso Valentiniano juniore sacrificia Ethnica, virginesque vestales Romæ institui jussit, persuasus à Symmacho Urbis præfecto, qui mutationem religionis & spoliationem templorum Ethnicorum omnis generis calamitates publicas post se traxisse dixerat. Nihil enim interesse, quos sibi quisque DEOS & religionem faceret. Esse quidem unum DEUM colendum, sed non posse uno itinere ad tantum secretum perveniri. Cùm ex morbo desperato decumberet, Stilico Comes palam dixit: Hâc nive solutâ, luto implicabuntur omnia, mortem scil. Ambrosii toti Italiæ interitum allaturam. Quamobrem multis autor fuit ad hortandum Ambrosium, quò vitæ suæ prolongationem à Deo peteret. Quibus regessit: Non sic vixi, ut me pudeat inter vos vivere, nec mori timeo, quia bonum habeo Dominum. Antequam autem placidâ *διχοτομία* solveretur, Simplicianum successorem nominavit. In scriptis ejus veluti stellulæ quædam scintillant seqq. dicta: Qui credit in Christum, salvus fit sine operibus, solâ fide, gratis accipiens remissionem peccatorum. Qui diligit, utique credit, & credendo unusquisque diligere incipit. Fides prævia semitas parat venturæ dilectioni. Semper plus tribuit Dominus, quàm rogatur. In DEO homo erat, & DEUS in homine, ut ex utroque esset Mediator, & utrumque reconciliaret.

Prudentius Poëta Christianus ex orbe Cæsarea Augusta in Hispania oriundus Juvenco itidem Hispano & Poëtæ Christiano fuit *σύγχρονος*. Ver ætatis studiis consecravit, & postmodum in foro causas oravit. Cùm verò tandem carminibus conscribendis se totum mancipasset, sanctorum Martyrum agones oratione metricâ complexus est, quem laborem græco titulo *ἡ στέφανος* i. e. de coronis inscripsit. Composuit & hymnos plures, quibus etiamnum in Ecclesiis & scholis nostris utimur. Communem illius temporis errorem, de viribus liberi arbitrii, qui cum ipso

Ludovicus Vives: Juvenus, Sedulius, Prosper, Paulinus &c. lutulentæ & perturbatæ sunt aquæ, salubres tamen, ut de quibusdam fluminibus ferunt.

vixerunt, & quos docentes audivit, affricarunt & ipsi. Sed & passionibus Martyrum nimium defert, illosque interdum invocat, quod ipsum tamen per figuram quandam poeticam nonnulli excusant. Hæreses quamplures maturo sanè judicio, utpote Sabellianam, quæ & Patripassianorum est, Ebionis, Artemonis, Samosatani, Photini, Marcelli (qui & ipse divinitatem Christi negaverat) Cerdonis, Apellis, Manichæorum, Marcionis & eorum, qui resurrectionem mortuorum negabant, refutavit: Judæis & Symmacho, Senatori Romano, qui restitutionem Ethnicæ religionis apud Imperatores Valentinianum, Theodosium & Arcadium urgebat, fortiter restitit. Quo tempore verò diem suum obierit, de eo nihil certi (quantum quidem ego scio) apud Historicos occurrit.

Agmen in hoc seculo claudunt isti Duum- Viri totius antiquitatis, ab Apostolorum temporibus lumina splendidissima, Hieronymus & Augustinus, qui meritis suis ita devinxerunt Ecclesiam, ut quem cui præferas, *αὐτὸς ἐστὶν πλάσιος* positus videaris. Si tamen collatio instituenda, quibusdam ita differre videntur, quòd Hieronymus lingvarum cognitione (solus enim cum Origine à temporibus Apostolorum usque ad ea, quibus orbis Christianus Judæis iterum patuit, Hebraica calluit) Augustinus judicii dexteritate superior fuerit, ille in Theologia Exegetica (quod probant Bibliorum & versiones & emendationes) hic verò in Polemica (quod in primis controversia Pelagiana furculus Origenis docet,) excelluerit. Uterque circa confinia hujus & seqq. centuriæ vixit.

Rerum exter-
narum admi-
rator fuit ni-
mius.

Patri nomen
fuit Eusebio,
matris verò

nomen non
exprimitur.

Ante Romam
Treviris stetit
annis mille
trecentis.

Bellarminus
Hieronymum

Hieronymus natus est in oppido Stridone, quod ad fines Pan-
noniæ & Dalmatiæ situm à Gothis eversum fuit, parentibus Chri-
stianis, sed fortunæ tenuioris. Pietatem cum lacte quasi mater-
no imbibit, & postmodum Romam missus baptizatus est. In-
venit ibidem Donatum Grammaticum, à quo Terentii Comici ex-
plicationem audivit. Romam relictam, in Galliam excurrit, & Tre-
viris ad Rhenum aliquandiu hæsit. Ex eo magnam instructus Biblio-
thecam in Syriam abiit, ibidemque Præceptore converso Judæo u-
sus est. Hebraicam, Chaldaicam, Syriacam linguam tunc quasi cortici-
bus nixus accurato studio Biblia S. perlegere cepit. Tantam verò
difficultate in studiis istis versatus est, ut de illis abjiciendis quasi
desperabundus aliquoties cogitaret. Tandem in solitudinem
inter

inter Syros & Agarenos secescit, ubi vivens in tuguriolo suo vigiliis, jejuniis & orationibus aliisque corporis afflictionibus sese maceravit, flammisque libidinum compescuit. Visus est aliquando in somnis à Præsede pro tribunali, quis esset, interrogari: Christianum se esse confessus est. Objurgatus à Præsede dicente: Mentiris, non Christianus, sed Ciceronianus es, verberibus cæsus est, donec, juramento interposito, se libris Ethnicorum pervolvendis repudium missurum affirmaret. Cui somnio etiam obsecutus politiores literas neglexit. Ex Syria revocatus Presbyter Romanus designatus est, Damasoque Papæ à libellis fuit Synodicis. Galero Cardinalitio tectus vulgò pingitur, de quo Polydori Virgilii judicium audire juvat: Dedit Paulus II. Pontifex Rom. Cardinalibus vestem coccineam cucullo insignem i. e. lacernam (ita veteres appellasse judicamus) ut hæc etiam cum rubenti galero hujus ordinis insignia forent, quæ Pictores deinde nostri valde pii vel Divo Hieronymo impertiti sunt, quibus nunc ejus simulachrum passim in sacris ædibus ornatum visitur, quia dicitur Presbyter Romanus fuisse, etsi per id tempus, quo ille vixit, ne nomen quidem tam sublime Cardinalis erat auditum. Non fuit, habet idem Autor in paulò antecedentibus, ab initio aliud Cardinalium nomen, nisi excellentioris epitheti notatio, perinde ac id usurpamus, cum dicimus Solanum, Favonium, Austrum & septentrionem quatuor esse ventos cardinales, i. e. primarios: veluti altissimæ partes cœli vocitantur cardinales, quod circa illos mundus circumferatur, & ad similitudinem eorum nuncupentur cardines, circa quos valvæ volvuntur. Hæc Polydorus Virgilius.

vocat hominem doctissimum. De Rom. Pontif. p. 1242.

Qui vixit post sec. 14. cum.

Autorem hunc Pontificium Pontificiis ipsis postumus opponere. De hoc vide ref. hist. Peucerianæ.

Quantumvis autem ob eruditionem singularem & vitam *ἀνυσσιν* i. e. inculpatam dignus fuerit judicatus Hieronymus, qui Damaso Papæ in Episcopatu Romano aliquando succederet, invidiam tamen multorum (præcipuè Arianorum, qui se Origenistas vocabant) commotus, Romam relictam, comitibus sibi adjunctis Paulam præstantissimam foeminam, & fratre Pauliniano atque Vincentio Presbytero Syriam repetiit. Ab eo tempore Cyprum insulam, Antiochiam, Hierosolimam, Ægyptum, Alexandriam, & alia loca quam plura (sumtus faciente Paulâ) perlustravit, ibidemque Didymum Alexandrinum, Gregorium Nazianzenum, Epiphanium

nium & alia Ecclesiae Orientalis lumina eruditioni suae adiecturus
 audivit. Tandem Bethlehemum concessit, magnoque precio
 Judaeum Barrabanum nomine, à quo, tempore nocturno, plenius
 in ista lingua informaretur (cum interdiu non licuerit) condu-
 xit. In confinio Bethlehemitico impensis Paulae monasteria, u-
 num virorum, tria Virginum extruxit, quibus ambo praefue-
 runt. Haesit ibidem annos circiter viginti, & vertendis sacris Bibliis,
 explicandis Scripturis Sacris, orando & psallendo tempus omne
 contrivit. Tanta verò ipsius fuit autoritas, ut antrum istud Beth-
 lehemiticum Hieronymi quasi pro publico Christiani orbis oracu-
 lo haberetur, & ab ejus judicio, quicumque in assequendo loco
 Biblico haerebat, dependeret. Unde & Viri quàm plures magni
 nominis amicitiae ipsius vadum per Legatos & literas tentâ-
 runt. Foetus ipsius, quem posteritati reliquit, praestantissimus
 est Bibliorum in linguam lat. transfusio, de qua scribit ipse: No-
 vum Testam. Graecae fidei reddidi: Vetus juxta Hebraicam trans-
 tuli. An verò vulgata latina, quae hodiè circumfertur & in Con-
 cilio Tridentino superiore seculo authentica pronunciata, sit
 Hieronymi, à multis ambigitur. Negationis rationem nobis
 suppeditare posset non tantum styli diversitas (cum Hieronymus
 longè purius locutus fuerit) sed & quòd V. L. V. Interpp. 70. vi-
 ralem magis redoleat, quàm fontem, quod in iis praesertim locis
 videre licet, ubi Graecus interpres iste à fontibus discordat. Quod
 opera ipsius in universum concernit, novem Tomis inclusa ho-
 diè reperiuntur, quorum singuli subjecta quaedam ab Erasmo in
 praefationibus notata continent. Cum grano verò salis ipsius
 scripta legenda veniunt, quòd quaedam scripserit adhuc juvenis,
 quaedam fervore disputationis *ἐν τῇ ἀντιᾷ* abreptus, quaedam inve-
 teratis opinionibus seductus. Inter naevos ipsius refertur, quòd
 allegoriis nimium delectatus fuerit, quòd Angelos ante conditum
 mundum extitisse crediderit, quòd neminem sine CHRISTO
 nasci (quae Puccianismum olent) dixerit, quòd viribus liberi ar-
 bitrii nimium tribuerit, quòd Patres V. T. Abrahamum, Moysen
 & alios per legis observationem justificatos statuerit, quòd vi-
 tam Monasticam nimis admiratus fuerit, quòd osor Conjugii fu-
 erit, quòd secundas & tertias nuptias pro scortatione habuerit.

Superstitioni-
 bus multis in-
 dulgit: & in re-
 spondendo Vi-
 ris etiam opti-
 mis nimis fuit
 vehemens.

Con-

Contra vulgatum istum errorem Patrum vetustiorum, quod homines ante Christum per legem Moysis fuerint iustificati, notentur seqq. 1. Nos pallio Semi & Japheti uti debere, cum alias rectius de gratia DEI ad salutem necessaria locuti fuerint, & Hieronymum in primis causam Ecclesiae contra Pelagium fortiter egisse constet. 2. quaedam ab haereticis inserta esse, 3. in quibusdam tempora saltem distingvi, quod à condito mundo semper aliqui fuerint iustificati & salvati. 4. concionum Propheticarum & Apostolicarum cognitionem quibusdam gentilibus tribui, quippe qui non solius Judaeae, sed totius orbis Doctores fuerint. 5. Per legem Moysis (quae explicatio sola sufficere posset) omnia ejus scripta, in quibus multa de Messia continentur, intelligi. 6. Quandoque de externa vita honestè instituta loqui. 7. Quandoque declamatorum, quibus causam suam liberiùs agere concessum, non disputatorum patres sustinere. 8. Interdum scopi sui rationem habere, qui directus erat contra Deorum gentilium multitudinem à sanioribus etiam Ethnicis rejectam, vel contra Manichaeorum furores, qui malum à malo Deo creatum statuebant, vel contra Euchetarum entusiasmos, qui media externa rejecerunt. Cum itaque in refutandis hisce acriores sese praeberunt, saepius in alterum extremum fuerunt abrepti. 9. Ante motam controversiam Pelagianam liberiùs fuisse locutos. Fuit enim Pelagii dogma, probante Augustino & Vincentio Lirinensi, novum & in Ecclesia prius inauditum. Haec cum & dictis & dicendis non parùm lucis foenerent, semel pro semper ex disp. 1. de religione vera D. Lyseri adducere placuit. Jam vitae catastrophem quod concernit, mortuus est Hieronymus in summa canitie, anno sc. : aetatis nonagesimo primo (cum valetudinarius ut plurimum extitisset) sequentis seculi vigesimo secundo. Crebris sermonibus usurpavit vocem illam: Singulis momentis, sive edamus, sive bibamus, sive aliud agamus, in auribus nostris sonare putemus vocem Filii DEI venientis ad iudicium: Surgite mortui, venite ad iudicium. Item: verbum Domini nostri, & hi, qui verbo sociati sunt, permanent in aeternum.

Augustinus, Pater ille augustissimus, inter antiquitatis lumina Sol splendidissimus, ut bona sit clausula, Patrum hujus seculi

Latet unus dies, ut observetur omnes, Augustinus absoluti decreti agmen Patronus, Pri-

mus inter Pa-
tres abs. decre-
tum defendit
post motas de-
mum contro-
versias Pelagi-
anas.

agmen claudat. Quantumvis autem lingvarum cognitione Hieronymo fuerit inferior (cum græcè infra mediocritatem esset doctus, hebraica non calleret) tanta tamen ingenii & iudicii ipsius fuit dexteritas, ut in controversiis quàm plurimis nostratibus isthmum fregerit, imò quicquid adhuc superest elegantissimorum aphorismorum Theologicorum, acutissimarum distinctionum, nervosissimarum scripturæ explicationum, illud tantum non omne Augustino acceptum ferendum.

Quod Calixti
iudicium in o-
ratione de bo-
no perfectè
summo. Phil.
Mel. Augusti-
nus suâ ætate
doctrinam Ev-
angelii de gra-
tia & fide in
Christum pe-
nè extinctam
restituit. Pro-
pter hoc bene-
ficio Eccle-
sia ei multum
debet.
Idè Phil. Mel.
Quæ in scri-
ptis Augustini
occurrunt, fi-
guræ orationis
non satis com-
modæ, aut ex-
plicatæ, tem-
poribus con-
donandæ sunt,
ut appellatio
meriti & simi-
les,

Et quod in lu-
xuriantibus ejusmodi subtilissimis ingeniis fieri solet, multas quæ-
stiones movendo, quas indecisas reliquit, Scholasticæ postmodum
doctrinæ non parùm materiæ suppeditavit. Pelagianismum ve-
rò, qui cataclysmi instar occidentem obruebat, non secus ac Ari-
anismus orientem (ut ita Christus verè σημειον esset αντιλεγομενον
tam quoad personam, quàm officium impugnandus) tam fortiter
aggressus est, ut in alterum interdum extremum abreptus videatur.
In medio fermè currentis hujus seculi quarti à patre Patricio, matre
verò Monicâ, (quæ precibus suis ardentissimis hunc Ecclesiæ Do-
ctorem impetravit, unde dictum, impossibile esse, filium tot
lachrymarum perire posse) Togastæ, quæ urbs est Africæ, natus
est. Propter styli simplicitatem ad sacras literas primùm nau-
seavit, in libris verò Ciceronis & Hortensii fuit assiduus. Et
prout inexplebili quasi βελιμία laborabat cognoscendarum di-
sciplinarum Philosophicarum: ita Peripateticorum, inprimis Ari-
stotelis doctrinam, plenis, quod ajunt, faucibus, etiam absq; Præ-
ceptoris vivi manu ductione, imbibit. Unde gustus aliquis de faci-
litate ingenii faciendus. Annum ætatis vigesimum prætervectus in
Manichæos incidit, quorum erroribus per integrum fermè de-
cennium implicatus hæsit, multosq; suâ, quâ pollebat, facundiâ &
ingenii acie inescatos in nassam ipsorum pertraxit. In patria
Grammaticam, apud Carthaginenses vero Rhetoricam profes-
sus est, & ex consuetudine cum concubina filium naturalem
Adeodatum suscepit. Cùm anno ætatis vigesimo nono Fau-
stum Manichæum Carthagine docentem audiret, & ex institu-
tis disputationibus ipsum tantùm Grammaticum deprehende-
ret, de Manichæismi veritate subdubitare cœpit. Accessit, ut

Medio-

Mediolanum ad Rhetorices professionem vocaretur, ibi cum Episcopum Ambrosium, non veritatis cognoscendæ gratia, sed ut facundiam ipsius expiscaretur, audiret, cum verbis, quorum erat auceps, res quoque in mentem ipsius irrepebant. Inde factum, ut Augustinus ad tempus nec Catholicus, nec Manichæus esset, sed Academicorum instar dubitare de omnibus inciperet. Apricatum verò secedens aliquando unâ cum Alipio amico in hortum, effusis lachrymis vitam hætenus turpiter actam deploravit, & mentem meliorem à Deo petiit. En vox ex vicinis ædibus ad aures ipsius perfertur: Tolle, lege: tolle, lege. Cumque neminem videret, vocem hanc cœlitus ad se delatam credidit & excutens paginas sacras in locum incidit Paulinum: Non in comestationibus & ebrietatibus: non in cubilibus & impudiciis: non in contentione & æmulationibus: sed induite Dominum Jesum. Quibus verbis ceu fulmine afflatus, re cum Alipio communicatâ, Manichæorum hæresi renunciare, & orthodoxam fidem amplecti firmiter secum statuit. Quâ conversione mater Monica immane quantum lætitiâ perfusa est, utpote quæ precibus suis, ut filius in regiam veritatis viam adduceretur, per annos quàm plures in auribus divinæ majestatis insonuerat. Ad Christianam religionem conversus professione Rhetorices abiit, ut sacrarum literarum lectioni & meditationi totus vacare posset. Anno ætatis trigesimo tertio unâ cum filio suo naturali quindecim annos nato, & Alipio amico Mediolani circa paschatos festum baptizatur, ex quo jejuniis, orationibus, disputationibus & scriptionibus tempus consumpsit. Rara verò in ipso dona deprehendens Valerius Episcopus Hipponensis in Africa littorali primùm Presbyterum eum ordinavit, & tandem CoEpiscopum eum sibi met adjunxit. Campum exinde nactus amplissimum, in quem excurreret, Scholas Theologicas aperuit, & variis hæresibus non tantum Africam, sed & totum Christianum orbem perpurgare cœpit, ut solus ferè in excubiis pro Ecclesiæ salute stare visus fuerit. In primis adversis castris cum Arianis, Manichæis, Donatistis & Pelagianis pugnavit, quos hic malleus hæreticorum adeò contrivit, ut ne hiscere quidem contra valuerint. Erat enim ingenii acumine, memoriæ tenacitate, dicendi *ἐν ἀσκήσει καὶ λόγῳ* promptitudine, dispu-

Dies sequens
Præceptor an-
tecedentis.

disputandi dexteritate prorsus incredibili. Nulla fuit Philo-
phæ pars, quam non attigisset, nullus fermè ex antecessoribus tam
sacris, quam profanis autoribus, quam hæc apis sedula non pervoli-
tasset, & in chylum ac chymum, quod quidem in illis bonum fuit,
non convertisset. Non autem fuit Narcissus talis & sui procus,
qui non, nisi quod ipse dixisset, aut scripsisset, probasset, sed ut ab i-
psius sententia quis divortium meditaretur, libenter tulit, sapius-
que protestatus est, se alios audire malle, quam audiri. Illorum
quoque censui adscribi voluit, qui proficiendo scriberent, & scri-
bendo proficerent (quod de Megalandro nostro Luthero quoque
dictum) librosque retractationum, in quibus ea, quæ quondam
statuerat imprudentius, correxit, in salivam publicam emittere
nullus dubitavit, retractaturus dubio procul adhuc plura, in
controversia præsertim Pelagiana, si prolixior vitæ usus ipsi obti-
gisset.

In libro con-
tra Epistolam
Donati.

Inter alia palinodiam quoque cecinit, quantum ad explicatio-
nem loci biblici Matth. 16, quod scripsisset: supra Petrum funda-
tam esse Ecclesiam, cum debuisset dicere, super petram id est
Christum, quem Petrus confitebatur, eam fundatam esse. Opera
ipsius in decem digesta Tomos hodiè inveniuntur, quibus, cum
aliqua supposititia sint admixta, Erasmus quandoque limam cri-
ticam adhibuit. Quantumvis autem aliqui nævi non insuper
habendi deprehendantur in ipsius scriptis, sciens tamen & volens
(cum fuerit modestissimus, & informationis, sicubi lapsus fuerit,
cupidissimus) nullius erroris patrocinium suscepit. Unde cre-
bris sermonibus usurpasse fertur istud: Errare possum, hæreticus
tamen non sum. Ad hæresin enim requiritur non tantum, ut ali-
quis in fundamentalibus erret, sed etiam, ut erroris convictus per-
tinaciter perseveret. Sunt autem isti nævi, quod bonis operibus
post hominis conversionem plus justo tribuat: quod Johannis
baptismo regenerationis effectum adimat: quod matrimonium
novum innocentis conjugis, post factam solutionem, improbet:
quod martirium baptismo comparet: quod preces piorum
pro defunctis concedat: quod purgatorium, quantumvis ad-
modum titubanter, admittat: quod in refutatione dogmatis Pe-
lagiani abreptus nimis in transversum absoluto decreto faverit.

De Pontificio.
rum sententia
Phil. Mel. Au-
gustini ætate
crebescere ser-
mones de pur-
gatorio coepe-
runt, quos ipse
nec refutat,
nec confirmat.

Pro-

Profluxerunt verò isti nævi ex triplici potissimum fonte, vel quòd dogmata suorum antecessorum nimis admirati fuerint: vel, quòd ante motas controversias, nemine corrigente, securius locuti fuerint: vel, quòd unà cum reliquis hominibus aliquid humani passi fuerint. In officio suo fuit laboriosissimus & fidelissimus: In schola Ecclesiastica Hippone multos instituit, quos postmodum officiis sacris præfecit: Cœnobîa virginum rariùs visitavit, ut omnem suspicionem declinaret: Ægrotantes & moribundos libenter accessit, eorumque sententias aliis inculcavit: in vestitu nec luxum, nec sordes apparere voluit: mensâ utebatur frugali, sed nunquam absque vino: ab avaritiæ studio erat alienissimus: Calumniatores cane pejus & angve fugiebat, hosque versuculos mensæ assidens in conspectu habebat:

Libro confessionum IX.
petit: Inspira,
Domine, servis
tuis, ut ad altare meminerint
Matris meæ & Patris,

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,

Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.

Vitæ catastrophæ quod concernit, cum urbs Hipponensis (cujus post obitum Valerii Episcopus erat) à Vandalis & Gothis obsideretur, ardentissimis precibus à Deo tria petiit, ut aut obsidionem solveret, aut servos suos ad sustinendum onus impositum fulciret, aut analysi beatâ faucibus mortis vicinum ad se vocaret. Voti hujus ultimi compos factus est, ut durante adhuc obsidione febriculâ tentaretur, quæ tandem ingravescens vitæ finem acceleravit. Lecto fatali affixus per integrum decendium orationi vacavit, Psalmosque pœnitentiales aut legebat ipse, aut ab aliis prælegi curabat, donec tandem, anno ætatis septuagesimo sexto, vitæ satur, ex hujus mundi syrtibus, adhuc ante Urbis expugnationem, ad æternæ tranquillitatis portum transferretur.

Hæreticos quod concernit, fuit iisdem, uti Doctoribus orthodoxis, hoc seculum seracissimum. Nam secundum effatum Apostolicum, oportet hæreses esse, ut probentur ii, qui fide sunt recti. Quod ipsum tamen non de necessitate consequentis, sed consequentiæ intelligas: posito nimirum Diaboli furore adversus Ecclesiam. Differunt autem schismatici & hæretici, quòd illi latius pateant, & hæreticos ambitu suo includant, aut si contradi-
stingvantur, illi ritibus & ceremoniis, hi doctrinâ distent. A-
pud Pontificios schismatici propriè dicuntur, qui licet in doctrina

Unde veritatis
emundatoria
dicuntur,

consentiant, non uni tamen Ecclesiae capiti agglutinentur, sicuti duos, interdum etiam tres Papas fuisse legimus (en Ecclesiam vel bicipitem, vel tricipitem) quorum quilibet suos habuit adstipulatores. Hinc Ecclesias orientales schismaticas (quod in doctrina quidem & ceremoniis magnam partem cum occidentalibus conveniant, Papam tamen pro Ecclesiae capite non agnoscant) septentrionales verò hæreticas vocant Pontificii.

Qvidam ita
exponunt: E-
rat, quando
Deus non erat
Pater.

Inter hæreticos hujus seculi funem ducit Arius Ecclesiae Alexandrinæ Presbyter, qui deitatem Filii DEI *χρῆσιν τε ποσὶν τε* impugnavit. Duas quidem in Christo naturas concessit, sed utramque creaturam statuit, & illam quidem, quam deitatis loco putavit, ante omnes creaturas productam. Hinc de *λόγῳ* nunquam non in ore habuit: *ἦν ποτὲ, ἔτε ἔκ ἡν*: Erat aliquando (sc. vel tempus, vel simile quid tempori) quando non erat. Pestilentissimus hic error instar alicujus diluvii orientales & occidentales Ecclesias (inprimis tamen orientales) ita obruit, ut Mahometismo tandem, qui jam per 1000. annos Ecclesiam Christi afflixit, viam stermeret. Cum enim ex vulgi præsertim fece quam plures hoc veneno tenaciter admodum inhærente essent infecti, aut inter hanc & orthodoxam sententiam velut in æquilíbrio essent positi, parum interesse persuasum sibi habuerunt, quamcunque tandem arriperent, præsertim cum bonorum temporalium jacturâ urgerentur. Constantio Constantini filio ad clavum sedente, paucissimi certè superfuerunt Episcopi, qui orthodoxam sententiam de deitate Filii DEI profiteri auderent, plerisque vel in exilium ejectis, vel in errorem abductis, vel periculi præsentissimi metu, ne veritatem profiterentur, deterritis. Fons verò, ex quo profluxit hic error nocentissimus, mera fuit ambitio & æmulatio. Corrivallis enim Alexandri in ambiendo Episcopatu Alexandrino existens, & voto suo excidens, ardore vindictæ impulsus, varias quæstiones perniciosas movit, & unâ cum illis hoc pomum Eridos in medium projecit. Variis verò ratiunculis argutis, quas combustas, & temporum injuriâ perditas hodiè dolent Antitrinitarii, errorem suum in crustavit, inprimis urfit locum Prov. 8. Sapientia Dei *ἐκτίσαστό με* i.e. possedit me, pro quo Arius legebat, *ἐκτίσαστό με* i.e. creavit me. Cum tamen sit *ὁ σφάλλμα* librario-
rum

rum (In fontibus siquidem habetur radix 𐤀𐤍𐤏𐤓 possedit, vel acquisivit me) vel creatio ista de ordinatione ad officium (sicuti Magistratum creari dicimus) veniat accipienda. Concesserunt quidem Arianis, Filium DEI Patri esse *ὁμοιόσιον* i. e. similis essentiae, sed non *ὁμοούσιον* i. e. ejusdem essentiae, ut simplicioribus quibusdam de unica literula tantum certamen susceptum fuerit visum, cum tamen sub istius unice literula permutatione res magnae subsint. Refutatus fuit hic error blasphemus in Synodo Nicæna Oecumenicâ primâ, & multis aliis particularibus, quibus ab Arianis quidem brachio seculari nitentibus Anti-Synodi fuerunt oppositæ. Ipse verò Arius, in secessu effusis intestinis omnibus, miserimâ morte periit.

Photinus (à quo Neo-photiniani nomen habent) in hoc quidem cum Ario fecit, quod æternam deitatem Filii DEI abnegavit, sed in hoc ab ipso abiit, quod unam saltem in Christo naturam humanam, quæ demum ex Maria Virgine originem accepisset, concesserit. Fuit Ecclesiæ Syrmienensis in Hungaria Presbyter, natura facundus, & ad persuadendum aptus, unde & suo errore non paucis imposuit. Damnatus fuit in Synodo Syrmienfi, à Basilio Ancy-rano primum convictus.

Eunomius Aëtii (qui propter enormia scelera & flagitia dictus fuit *ἄθεος*) notarius & discipulus, Cyzizi Episcopus, corpore & animo leprosus, filium patri esse dissimilem in essentia, potentia & operatione docuit. Unde sectatores ejus *ἀνόμοιοι* i. e. dissimiles (Arianis *ὁμοιόσιον* adhuc concedentibus longè deteriores (per parronomasiam fuere cognominati. Utut verò Aëtius Præceptor fuerit Eunomii, tamen cum discipulus in Dialecticis Præceptorem anteverterit, & hæresin hanc acutiùs defenderit, sectatores potiùs Eunomiani, quàm Aëtiani fuerunt dicti.

Aëriani hæretici nomen habent ab Aërio, viro ambitioso, qui cum Eustathio de episcopatu Antiocheno contendebat, quo cum exciderat, simultates in corrivalem suum aluit, nullisqve oblatiRom. ii. officiis aliis conciliari potuit. Dicti etiam fuerunt hæretici Syllabici à tribus syllabis, Ex quo, per quem, in quo sunt omnia. Hunc locum ita exposuerunt, ut ex quo de Patre, per quem, de Filio, in quo, de Spiritu S. acciperent (quousque pollicem ipsis premimus) &

exinde non ordinem personarum, sed naturarum diversitatem inferrent. Qui error nihil aliud est, quam occultus Arianismus & Macedonianismus.

Duliani hæretici ex Arianorum hæresi orti exinde nomen acceperunt, quod unigenitum DEI filium *ἰσχυρόν* i. e. servum Patris appellarent. Cum enim creaturam statuerent, quod creatori suo ad serviendum sit obstrictus, colligebant. Quando verò Christum servum DEI scriptura vocat, non de divina, sed humana natura, & quidem in statu exinanitionis loquitur.

Macedoniani (qui & Pnevmatomachi & semi-Ariani dicuntur) nomen habent à Macedonio Episcopo Constantinopolitano, & Spiritum S. abnegatà ipsius deitate, creaturam duntaxat & Ministrum DEI (qui cum Patre & Filio essentiae ratione nihil habeat commune) statuerunt. Refutati fuerunt in Synodo secunda Oecumenicà, Constantinopolitana prima.

Dicti fuerunt Anthropoph. & Audæani, ille Presbyter, hic lector Ecclesiae Laodicensæ. Prior animam Christi prorsus negavit, posterior sententiam Patris corrigens animam quidem humanitati Christi attribuit, sed tamen ut mentem, cujus loco inditum fuerit Verbum, ademerit.

Anthropomorphitæ fuerunt, qui DEUM humano corpore membrisq; humanis præditum dixerunt, unde & nomen in Græco invenerunt. Urserunt literam Scripturæ præter Autoris Sp. S. mentem, sed subito nati subito interiëre.

Donatistæ, qui & Circumcelliones & circuitores dicti, nomen habent à duobus Donatis, Masculitano & Calamensi, primùm schismatici, postmodum hæretici, & communione Sacramentorum malis commaculati bonos dixerunt. Unde & ab Ecclesia secessionem fecerunt, reliquias ejusdem apud se conservari prætendentes. Horum superbiam & hypocrysin, unà cum Schvvenckfeldianis Anabaptistæ hodiè imitantur.

Helvidiani, qui & Antidico Marianitæ fuere cognominati, ab Helvidio, homine rustico, & vix primis literarum elementis initiato nomen habent, & Mariam post natum Salvatorem plures ex Josepho suscepisse liberos docuerunt.

Separaverunt. Donatistæ rebaptizabant, Jactabant miracula & visiones.

suae subiectis fuerunt convocata. Horum Conciliorum auctoritatem Gregorius M. tanquam scriptorum Evangelicorum se venerari & amplecti (in quo cum ipso non facimus, utpote quibus de auctoritate tantum humana Conciliorum constat) non raro fassus est. Qui purioris antiquitatis terminos ulterius ad seculum usque octavum extendunt, adhuc tria Concilia oecumenica, Constantinopolitanum secundum & tertium, ut & Nicenum secundum Iconolatricum prioribus adjiciunt. Quamquam autem hoc seculo quarto Concilia particularia quam plurima fuerint habita, eminent tamen duo Concilia Oecumenica, quorum primum Nicenum contra Arium, alterum Constantinopolitanum contra Macedonium & Pnevmatomachos fuit coactum.

Concilium primum oecumenicum Nicenum in Urbe Bithyniae Asiae minoris Nicæa, non Nica Thraciae, ut Ariani Catholicis imposuerunt, celebratum non convocavit Sylvester Episcopus Romanus (ut prodiderunt aulae Pontificiae Gnathones, cum Julius tum temporis, non Sylvester ad gubernacula Ecclesiae Romanae federit) sed Constantinus M. Imperator Christianus, teste Eusebio, Socrate, Theodoretto & aliis. Convenerunt autem jussu Imperatoris Romani Ecclesiarum per Asiam, Africam & Europam lumina, Episcopi numero 318. (quorum typi fuisse dicuntur 318. milites Abrahæ) de dogmate inprimis Arian, & postmodum etiam aliis rebus ad Ecclesiae pacem & concordiam spectantibus errore sc. Novatianorum, de die paschatos, de conjugio sacerdotum, & quæ fuerunt præterea, conferentes. Interfuerunt huic concilio ex remotissimis locis v. g. Hosius Cordubensis ab urbe Nicæa tota Europâ diffusus, & alii plures. Arian dogma, ut & Novatianorum error fuit damnatus, dies Dominicus decimam quartam primi mensis proximè sequens pro die paschatos declaratus, & Conjugium Sacerdotibus, svadente potissimum Paphnutio, permisum. Compositum est in hoc concilio symbolum Nicenum ex Apostolico (quod est velut opus tessellatum, sicuti Cyrillus ait, in paucis his elementis universam fidei doctrinam comprehendimus) aucto inprimis articulo secundo. Quia enim de λόγος deitate controvertebatur, consultum rebantur Patres ibidem congregati, ut eadem omnibus modis assereretur. Ideò adjece-

Disp. 6. de justificatione. D. H. H. Symbolum Apostolicum fundamentales articulos fidei continet: subsequentia symbola sunt istius explanationes.

runt

runt hæc verba: Et ex Patre natum ante omni secula: DEUM de Deo: lumen de lumine: DEUM verum de Deo vero: genitum, non factum, Consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt.

Concilium secundum Oecumenicum fuit Constantinopolitanum, ab Imperatore Theodosio contra Macedonium, qui fuit ^{Magistratus est} istius loci Episcopus, & reliquos Pneumatomachos convocatum. ^{utriusque tabulae custos,} In hoc Concilio 150. Episcopi fidem Nicenam professi (notante historia Tripartita) convenerunt, & orthodoxam de Sp. S. doctrinam asseruerunt, explicatis & confirmatis nonnullis, quæ in controversiam venerunt sub Concilio Niceno. Præfedit Nectarius Episcopus Constantinopolitanus, Romanus verò Pontifex neque per se, neque per legatos Concilio huic interfuit. Auctus fuit tum temporis articulus tertius symboli Apostolici verbis seqq. Qui ex Patre (nondum enim processio Sp. S. à Filio venerat in controversiam) procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur (quod inprimis impugnabant Pneumatomachi) & glorificatur. In synodo verò Toletana sexta (quæ particularis erat) currente centuriâ septimâ celebrata, primitus recitatur symbolum cum hac additione: Credimus & profitemur, Spiritum S. neque genitum, neque creatum, sed à Patre, Filioque procedentem utriusque esse Spiritum: ac per hoc substantialiter unum sunt, qui & unus ab utroque procedit.

Inter particularia concilia huius seculi quarti Tomi conciliorum notant 1. Ancyranum Ancyrae, quæ est Galatiæ metropolis, congregatum, & ab octodecim Episcopis frequentatum. Canones in eo constituti sunt 24. quorum priores attinent eos, qui gentilium Idolis sive persecutione, sive quacunque alia causa adducti sacrificarunt, in reliquis, Diaconis concessum matrimonium, delectus ciborum superstitiosus damnatus, & veneficarum illusiones & phantasmata rejecta.

Neo-Cæsariense Conciliū in provincia Ponti Polemoniaci sub Eusebio celebratum decreta 14. capitulis contenta fecit, in quibus sæpius nubentibus poenitentiae tempus constituitur, & Presbyteris ruris injungitur, ne in Ecclesia civitatis, Episcopo, vel Presbyteris urbis ipsius presentibus, panem sanctificatum calicemque porrigant.

Tyri

*Antī - Syno-
dus adversus
Athan.*

Tyri adversus Athanasium ab Arianis coactum Concilium, cujus Sozomenus veram causam exprimens, quam miris modis Eusebius Historicus occultat, id ita describit: Eusebius Nicomediensis & Theognis Nicenus Episcopus, qui excommunicationis & exilii metu decretis Concilii Niceni subscripserant, cum circumvenissent eum, cui Imperator libellum de actis istius Concilii custodiendum commiserat, suas in eo subscriptiones deleverunt. Porro autem isti duo rerum incommodarum, quæ deinceps Athanasio contingebant, authores fuere. Nam cum autoritate & potentia valerent apud Imperatorem, Arium, utpote amicitia & eadem secum opinione conjunctum, Alexandriam reducere, Athanasium autem ut adversarium Ecclesiam ejicere statuerunt: cumque illud diu multumque variis accusationibus tentassent, magnumque acculatorum numerum contra eum comparassent, tandem importunis eorum precibus locum dans Imperator Concilium Cæsareæ Palæstinæ congregari jussit. In quo vocatus Athanasius non comparuit, quod fraudulentum judicium tum Eusebii loci ejusdem Episcopi, tum alterius Eusebii Nicomediensis, tum ascleclarum vereretur. Postea, cum ad aliquot menses distulisset profectionem, venit Tyrum, ubi Episcopi orientis quamplurimi objectis criminibus ipsum respondere jusserunt. Cujusmodi verò ista crimina fuerint, & quo pacto Athanasius illa diluerit, hic commemorare superfedemus, cum Sozomenus l. 2. c. 20. & 21. nec non Theodoretus l. 1. c. 28. illa prolixè recitent.

*Ariani etiam
dicti fuerunt
Eusebiani.*

Hoc verò notandum, Tyri Synodo non præsedisse Romanum Pontificem, nec alium ex Episcoporum numero quenquam, sed comitem Dionysium ab Arianis impetratum. Interim tamen æquitas & erga oppressum Athanasium humanitas hujus comitis, suam meretur laudem, utpote qui Eusebianos graviter reprehendit, quod in Synodo per vim omnia gerere, nec Athanasium audiri, nec causam ipsius cognosci voluerint.

Ejusmodi furfuris plures Antisynodi particulares ab Arianis brachio seculari nitentibus orthodoxis fuerunt oppositæ, utpote Hierosolymitana, Antiochena non una, Syrmienfis subdola, sub specie conciliationis Arianismum occultans, conventiculum Nicæ in Thracia coactum, unde sub fraudulenta nominis æquivocatione

tione Ariani rumorem sparserunt, se fidem Nicenam amplecti, cum non intellexerint orthodoxam illam Nicæ in Bythynia defensam, sed suam Nicæ in Thracia confarcinatam.

Interim veritatis Hyperaspistæ suo non defuerunt officio, sed hisce Anti-Synodis alias orthodoxas iterum opposuerunt, videlicet Agrippinensem, seu Colonensem, in qua damnatus fuit Euphrates istius loci Episcopus Arianus, Romanam non unam, Sardicensem in Illyria celebratam, Hierosolymitanam pro Athanasio, Alexandrinam, Ariminensem, & quæ fuere præterea.

Circa ordinem & disciplinam Ecclesiasticam celebratæ quoque sunt Synodi particulares non paucae, utpote Romana sub Sylvestro, consentiente Constantino M. in quo conclusum, ne Presbyter adversus Episcopum, Diaconus adversus Presbyterum, Subdiaconus adversus Diaconum, Acoluthus adversus Subdiaconum, Exorcista adversus Acoluthum, lector adversus Exorcistam, Ostiarius adversus lectorem i. e. inferiores ordines contra quempiam ex superioribus accusationem instituere auderent. Item: Ne Præsul, nisi 72. productis testibus damnaretur. Quibus decretis ab absolutam Monarchiam fundamenta sensim jacta, donec Anti-Christus tandem Ecclesiasticus, quem Diabolus, ne *dominus* *regis* *vinceret* videretur, lambendo quasi produxit, post seculum sextum emergeret. Sed isti canones & juri naturali & Scripturis refragantur, cum jus suum adversus quemlibet licet superiorem persequi ab ipsa natura concessum sit omnibus, & Christus in ore duorum aut trium testium omne verbum consistere dicat Matth. 18. Deut. 19. & Paulus accusationem Presbyteri duorum, aut trium testimonio firmatam admitti velit 1. Tim. 5.

Ex his ordinibus Episcopi, Presbyteri & Diaconi tantum fundamentum habet in Scripturis.

Easdem tibias inflat alia Pseudo-Synodus Romana in hoc seculo coacta, quando statuit, primam sedem (sc. Romanam) non esse judicandam à quopiam, neque ab Imperatoribus, neque à Regibus, neque à Clero, neque à populo. In hanc verò eminentiam Constantinum M. consensisse, quod volunt Romanenses, purum putum est mendacium. Ita enim inter alia in Concilio Niceno primo Oecumenico conclusum: Mos antiquus perdurat in Ægypto, vel Lybia, & Pentepoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quandoquidem & Episcopo

Rom. 13. Omnis anima subdita sit supereminenti potestati.

Romano parilis mos est. Similiter & apud Antiochiam cæterasque provincias honor suus unicuique servetur Ecclesiæ. Per omnia autem manifestum est, quod si quis præter voluntatem & conscientiam Metropolitanæ Episcopus fuerit ordinatus, hunc Concilium magnum & sanctum censuit, non debere esse Episcopum.

De vocatione
Ministrorum,

Nec sicco pede ab Historicis in hoc seculo transmittuntur Synodus Arelatensis prima & secunda, quæ conscriptæ fuerunt in Gallia Narbonensi & quidem Urbe Arelate. Actum fuit in iisdem de disciplina Ecclesiastica, sed sua quoque continet *σφάλματα*, v. g. quod in causa adulterii parti innocenti nuptiæ prohibentur, & falsis delatoribus communione usque ad exitum vitæ interdicitur. Asteriscum verò meretur, quod in secunda Synodo Arelatensi definitum, non Episcopos solos, sed & cæteros clericos ac Laicos cives potestatem eligendi Episcopum habere.

Carthaginensis prima conclusit, eos, qui semel in nomine S.S. Trinitatis baptizati essent, non esse rebaptizandos, nec clericis, ut secularibus negotiis sese immisceant, esse concedendum.

Carthaginensis secunda decrevit, ut Sacerdotes & Levitæ (Ita phrasibus V. T. vocantur Presbyteri & Diaconi) quando Sacramentorum administrationi vacant, ab uxoribus etiam propriis abstineant, & à vicinis Episcopis Presbyteri vel ab Episcopo suo excommunicati, vel correcti causa cognoscatur. Si verò superbiâ inflatus ab Episcopo suo secesserit, & cum aliis rem divinam fecerit, anathema sit, & locum amittat.

De aliis Synodis particularibus minorum subselliorum Tomi Conc. & qui aliàs Historiam Ecclesiasticam nobis conscriptam reliquerunt, consuli possunt.

Ex quo Imperatores Romani Christo nomen dederunt, Ecclesia quidem à violentis persecutionibus, quas sub Imperatoribus Ethnicis experta erat, respiravit, verum Diabolus antea rectus visus in hoc seculo tortuosus apparere cœpit, variisque hæreticis brachio seculari nitentibus Ecclesiam oppugnavit. Quantæ exinde molestiæ orthodoxis fuerint natæ, vel extremis, quod ajunt, digitis, cum vitæ curricula quorundam Patrum insigniorum descriptimus, attigimus. Interim tamen Imperatores capitali poenâ non
savic-

favuerunt in hæreticos, sed contenti fuerunt exiliis, remotione, aliisq; pœnis levioribus, & quantumvis interdum duriores pœnas in ipsos decreverint, terroris tamen potius, quàm executionis causa id factum. Dictum enim sibi putârunt istud Tertulliani: Religionis non est religionem cogere. Incendium hæreticis demum in seculo corrente 12, sub Alexandro III. Pontifice fuit dictitatum.

Quæ aliàs fuerit Ecclesiæ doctrina, corrente hoc seculo quarto, ex dictis abundè satis alicui patefcere potest. Manserunt nimirum Ethnicismi reliquiæ passim per Imperium Romanum, tametsi publico Idololatriæ exercitio gentilibus interdiceretur. Sub Juliano etiam Judæi emergere cœperunt, certissimam in spem erecti fore, ut & templum, & cultus publicus in Palæstina instauraretur. Verùm & terræ motu everfis templi fundamentis, & Patrono rebus humanis subitò exempto, spes decollavit. Et cum Arianismus instar diluvii totum orbem Christianum inundaret, præclarissima inter Doctores lumina, si ullo in seculo, ad reformationis usque tempora, Deus excitavit, quæ velut in excubiis, ne orthodoxa doctrina periculi quid caperet, starent. Hoc tamen ipsis adhuc vitio vertitur, quòd cœlibatum & vitam Monasticam nimis fuerint admirati, & ceremonias indies magis magisque accumulaverint. Caput etiam erigere cœperunt 3. Ecclesiæ Patriarchales, Romana in Europa, Alexandrina in Africa, & Antiochena in Asia, quibus postmodum, sede Imperatoriâ translata, Constantinopolitana & Hierosolymitana accessit, & ne cum Romana ob præsentiam Imperatoris contenderet Constantinopolitana, in Concilio secundo Constantinopolitanus Episcopus præcipuum honorem ac dignitatem secundùm Episcopum Romanum obtineat, ideò quòd Constantinopolis sit nova Roma. Tantum de hac centuria quarta.

CENTURIA QUINTA.

IMPERATOR XLV. FLAVIUS AR- CADIUS.

Theodosius in Imperio successores reliquit filios duos Arcadium in Oriente, & Honorium in occidente, quos adhuc cùm in vivis esset, imperii consortes fecit. Verùm cùm ætas ipsorum

Gothi ad
Christianismū
conversi pro
religione or-
thodoxa sæ-
pius arripue-
runt Ariani-
smum,

Fuit insignis
Orator Græ-
cus,

Ad fluvium
sc. Salam.

Imperio nondum maturuerat, Tutores Testamento ipsis dedit Pater, & quidem Arcadio Ruffinum, Honorio Stilliconem, Gildonem verò Africæ præesse voluit. Utut verò fidem Tutorum Sapientissimus Princeps extra dubitationis aleam posuisset, proverbium tamen istud: Si jus violandum est, regnandi causâ violandum est, veriverbii naturam induisse, ipse quoque experiri cogebatur. Ruffinus siquidem, ut potiretur imperio, Alaricum Gothorum Regem ad invadendam Italiam, sibi quæ terendum auxilium attraxit, qui tamen cum Imperator nominari postularet, à militibus Italicis ante tribunal fuit trucidatus. Idem fatum excepit Cajanum Ducem Gothicum & Arianum adversus Arcadium moventem. Symbolum Nicenum constanter retinuit, & ab omni crudelitate abhorruit. Unde & excubiis Angelicis palam conspectis, cum Regiam Vulcano destinasset Cajanus, fuit conservatus. Vitio tamen huic Imperatori aliàs laudatissimo vertitur, quòd libidini Uxoris Eudoxiæ, nec non potentia Eunuchorum fibulam nimis laxaverit. Constat enim Johannem Chrysostomum, in quem superbiam & vitia reliqua perstringentem odio plusquam Vatiniano exarserat, Eudoxiæ impulsu, functione suâ, Episcopatu sc. Constantinopolitano fuisse exutum, & in terras alias deportatum. Inter Eunuchos multum potuit Eutropius, ut Gorgoni homines in lapides convertenti fuerit comparatus. Huic enim Magistratus & sententiæ venales erant, provincias, quibus vellet, dabat & eripiebat, tandemque Consul factus imperium animo sat grandi concipiebat. Sed in ipso consulatu capite truncatus superbiæ & præstigiæ poenas dedit. Inprimis justo Dei iudicio τὸ ἀντιπεπρωμένον expertus fuit, cum primum rogandæ legis svafor esset, ut fontes liceret vi è templis abducere & ipso postmodum vi è templo extraheretur. Cum imperio fuit Arcadius annos tredecim, & vivens adhuc filium Theodosium secundum, Principem Ecclesiæ & Reipublicæ salutarem Augustum nominavit. Honorio jam annos octo ad imperii clavum sedente, in Occidente Franci, gens non tam lata, quam valida, Hieronymi sententiâ, inter Saxones & Alemanos confidens, ultra Rhenum in Galliam infusi Urbem Trevirorum occuparunt, & inde ulterius in Belgium & Celticam progressi regni Francorum initium condiderunt. Quanquam verò Regum

Franci

Francicorum ante hanc expeditionem in Historiis fiat mentio, postquam tamen in Galliam transierunt, primus in hac serie Rex nominatur Pharemundus, vel Warmundus. Fatis urgentibus, Gothorum potentia radices altiores egit in Italia, donec duce Alarico Roma caperetur. Quod ipsum, cum fando percepisset Honorius, non tam Romanæ Urbis clade, quam gallinæ, cui Romæ nomen imposuerat, amissione dolere visus est. Dixit enim mirari se de tam subito casu Romæ, cum paucos ante dies adhuc festivissime ludentem viderit. In expugnatione hac Gothica non nemo Sibyllinum istud expletum voluit oraculum *Ῥώμη μὲν ῥύμη ἔσται, δὴ λη δὲ ἄδηλος* i. e. Roma adhuc erit vicus, & quæ prius per orbem terrarum inclaruerat, in occulto jacebit.

Aliquoties Romæ capta fuit, semel ab Alarico Gothico Rege An. Domini 414. & iterum à Germanico Vandalo Rege An. 459. sedem tamen ibi non fixerunt, sed prædā onusti discesserunt. Odoacer verò qui tum temporis totā penè Germaniam obtinebat, magno cum exercitu Italiā intrans, captā Romā, primus ex peregrinis Dominis eam possedit. Eo verò per Theodoricum victo, imperium Italiæ penes Gothos longo tempore mansit usque ad Justinianū tempora.

Symbolum Arcadii fuit: Summa cadunt subitò. Vel, ut quidam volunt: Maxima paulatim ex minimis, minima subitò ex maximis. Nam, dicente Philosopho in Topicis: Facilius est destruere, quam adstruere, Pindaro verò succinente: Facile quidem est ignavioribus etiam urbem dissipare: Sed, ubi everfa sit, in prorsus tu nequaquam est, illam statim restituere, nisi DEUS Principibus Dux & Gubernator affuerit.

Symbolum Honorii fratris fuit: Conduſ requirit promum. Veletiam: Malè parta, malè dilabuntur. Cum enim dives aut injustus sit, aut injusti hæres, fieri aliter non potest, quam ut malè quæſitorum tandem vel ipse, vel posterius, quocunque tandem casu, iacturam faciant. Significavit idem Seleuco de posterorum felicitate sciscitanti oraculum: *Αὐτὸς καὶ παῖδες καὶ παίδων σὺν ἔτι παῖδες* i. e. Ipse & filii, non filiorum filii rerum adhuc potentur. Unde natus versiculus:

De malè quæſitis non gaudet tertius hæres.

XLVI. FLAVIUS THEODOSIUS JUNIOR.

Imperator hic Arcadii Filius ex Eudoxia natus, cum ante decennium Cæsar creatus esset, post obitum Parentis rerum summæ fuit præfectus. In isto generis humani fastigio conspectus fuit annos propemodum 42. Princeps pietatis, virtutis, eruditionis, clementiæ, patientiæ atque virtutis laude Antecessorum nulli, vel paucis admodum concedens. Ut halcyoniis uteretur in imperio,

Dictum Honorio,

pacem cum Gothis & Persis quos duobus commissis praeliis non parum attriverat, fecit. In lectione Scripturarum fuit assiduus, suamque Bibliothecam variis iisque exquisitissimis codicibus instruxit. Et quantumvis festâ pace frueretur, voluptatibus tamen, quod plerique eo in loco constituti faciunt, se mancipare noluit, sed utiles leges, quarum adhuc multae extant hodie, sub codicis Theodosii nomine, condidit, & in Ecclesiâ concordiam constituit. Cum impium Nestorii dogma unionem person. duarum in Christo naturarum solventis gliscere reciperet, Synodum Ephesinam Oecumenicam tertiam convocavit, flammamque illam adhuc in cinere, quod ajunt, extinguere omnibus modis allaboravit. Matrimonio sibi junxit Eudociam Leontii Philosophi Atheniensis filiam, literis adeo excultam, ut de victoriis mariti & Soceri Arcadii poemata scripserit. Conjugii istius pararia creditur fuisse Soror Imperatoris Pulcheria, quæ Virginem istam ob formam, ingenium, virtutem, facundiam & conversationem jucundissimam impense amabat. Solenne suum servavit, ut mane surgens è lecto unâ cum Coniuge sua & sororibus preces diceret & Psalmos, ut ab omnibus audiri posset, caneret. Libros N. Test. suâ manu exaravit, quorum partem aliquam quotidie legit. Colloquia cum eruditissimis, praesertim Theologis de fidei dogmatibus, ne titubaret in vera religione, non raro instituit, sequæ eruditione vel cum doctissimis pari passu contendere posse, probavit. Martianum militem humili loco natum, cum vidisset eum inter reliquos captivos dormientem aquila tegi, dimisit, omen exinde capiens, fore, ut hic miles aliquando ad imperii flectendas habenas admoveatur, cui & eventus brevi post correspondit. Humani tamen aliquid passus est hic Imperator, alioquin omni encomio major, Conjugem suam de pudicitia suspectam habens. Cum enim aliquando Imperatori pomum donatum fuit pulcherrimum, Eudociae uxori dono dedit. Ea vicissim ægrotanti Paulino, quem ob eruditionem suam ferebat in oculis, largita est. Paulinus, unde profectum sit hoc pomum, ignorans, Imperatori mittit, qui suspectam habens uxorem, ubi pomum sit, quærit. Eudocia se comedisse affirmat. Magis igitur exardescens irâ pomum profert Imperator, & Paulinum interfici jubet. Ipsa verò Conju-

Conjux in voluntarium exilium Hierosolymam abiit, & quicquid adhuc superfuit ad beatam ἀνάλυσιν temporis, ibidem contrivit. Ante mortem Theodosii Constantinopolis & multa loca vicina semestri spacio tremuere, terraque dehiscente oppida quædam fuerunt absorpta. Ex humanis excessit placidâ morte, anno ætatis quinquagesimo primo, in dormitorio Theodosii primi avi & Arcadii Patris reconditus. Post obitum Patruï Honorii consortem Imperii fecit Valentinianum tertium ex Constantio & Placidia prima Honorii sorore natum, ipsique Filiam suam Eudoxiam secundam uxorem dedit. Sub hujus regimine occidentis imperium fatali casu ad ruinam properavit, donec tandem in Augustulo, currente hac centuriâ quintâ defineret. Unde vulgò dictum: Occidentis imperium, quod in Augusto cœpit, in Augustulo defuit. Denique Franci Galliam, Scoti, & post eos Saxones Britanniam (unde Saxonia transmarina dicta & incolæ Anglo-Saxones) Vandali Africam, Gothi Hispaniam, alii alias occidentis provincias incursionibus suis devastarunt & occuparunt, donec in occidente Majestas imperii conciderit.

Incurfationes
vel direptionis,
vel inhabitationis
gratia factæ,

Symbolum Theodosio adscribitur: Tempori parendum. Quicquid enim in tempore fit, secundum Comicum, id omnium rerum primum & maximum habetur, & ut Pindarus canit in Pythiis, tempus in omni re fastigium obtinet. Unde scenæ & tempori proverbiali locutione servire jubemur. Valentiniani verò Symbolum fuit istud Biantis: Omnia mea mecum porto. Quo sapiens ille Græciæ comparanda jussit animi bona, quæ nec flammis absumi, neque naufragio absorberi, neque furto auferri, neque aliis fortunæ novercantis insultibus perire possunt. Hinc vulgò dicitur ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν εὐρίαν i. e. Sapiens sua secum bona circumfert.

XLVII. MARCIANUS.

Theodosio secundo rebus humanis exempto in imperio datus est optio Marcianus, qui contra Gensericum prius in Africa meruerat. Cùm enim magna ipsius esset autoritas, Pulcheria soror Theodosii jam senectam ingressum ad conjugium invitavit, hanc tamen lege, ne eam attingerat, quia jam ætate grandiuscula mortura esset virgo.

A Senatu Constantinopolitano confirmatum hunc Imperatorem Anatolius Episcopus coronavit. In ore semper habuit: Dum in pace esse possumus, arma non induamus. Quare, hostibus repressis, pacem restituit, & imminutum orientis imperium, quoad ejus fieri potuit, reparavit. Adversus Eutychem, qui Scyllam fugiens in Charybdin incidit i. e. Nestorium refutaturus confusionem duarum naturarum in Christo introduxit (unde postmodum Monotheletæ, Monophysitæ, Acephali tanquam ex vitiosa radice pullularunt) Concilium Oecumenicum quartum Chalcedonense convocavit.

Circa hæc tempora cum Attila obsidione cingeret Aquilejam & loca vicina variis impressionibus sceleret, ex nobilibus quam plures sperantes se tutos fore in aquis, locum maris Adriatici, qui adhuc vocatur Rivus altus, occuparunt, accumulatis arenis domos extruxerunt, urbiqve nomen Venetiarum à vicina regione indiderunt. Ex parvis initiis singulari felicitate adeò excrevit hæc urbs, ut totius Europæ emporium, tribusqve coronis (quarum tamen unam superiori seculo, insulam nempe Cyprum, perdidit) insignis hætenus conspecta fuerit. Et cum nullius externi hostis jugo succollaverit, semper-Virgo hætenus audit. Attila verò cum filiam Regis Bactrianorum uxorem duceret, in ipsis nuptiis Venere & vino inflammatus extinctus est, sanguine copioso in fauces exundante & ex ore prorumpente. De quo mortis genere latum iudicium: Justum fuisse suo sanguine necari, qui sanguinis humani tam multum hauserat. Symbolum Marciani fuit: Pax bello potior. Siquidem & ipsum nomen pacis dulce, res ipsa dulcior.

Pax optima rerum.

*Quas homini novisse datum, pax una triumphis
Innumeris potior; canit Silius.*

At bellum si dixeris, omne malum dixeris. Rectè igitur Maro:

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

XLVIII. LEO MAGNUS.

Thrax hic Leo ex tribuno militum, senatûs & exercitûs suffragiis Imperator factus est. Multum ipsum adjuverant, ut imperiale

riale culmen conscendere, duo Principes Gothi & Arianī, sed tamen inter patricios asciti, Asparis & Ardaburius. Sed cū postea vitæ Leonis infidias struerent ac dicerent: *Φάγωμεν τὸν λέοντα, πρὶν αὐτὸν ἡμᾶς δεῖξῃσθαι* i. e. devoremus hunc Leonem, priusquam nobis fiat superior, jussu Leonis è medio sublatis sunt. Quantumvis autem à Patriarchis tum temporis coronati fuerint Imperatores, coronatio tamen non dedit imperium, sed justæ electionis, ut & religionis Christianæ fuit signum. Princeps erat justus, & bono publico natus, & cum ipse à falsis dogmatibus esset alienus, Ecclesia sub ipsius regimine tantas collisiones, quas paulò ante, non experiebatur. Imperii quoque forma in oriente, quæ Thraciam, Macedoniam, Græciam, Illyricum, minorem Asiam, Syriam & Ægyptum complectebatur, radiis non obscuris corusca conspiciebatur, in occidente rebus omnibus pessum euntibus. Crebris sermonibus usurpasse fertur: Quemadmodum Sol cunctis, quæ illustrat, calorem impertit: Sic Princeps debet clementiam impertire iis, quos contuetur. Aspari, cujus antea injecta mentio, se Filium ipsius imperii consortem facturum receperat, verū cū promissis non staret, Dux ille Gothicus, apprehensā Imperatoris veste, dixit: Tali amictum purpurā mentiri non decet. Cui regesit Imperator: Sanè hoc quoque Imperatorem decet nemini cedere, aut subditum esse, præsertim, ubi id cū Reipubl. commodo fieri nequit. Cū 17. annos præfuisset imperio, rebus humanis valedixit: Symbolum ipsi adscribitur: Regis clementia virtus. Idem scilicet hic Imperator sensit, quod Titus humani generis delitiæ: Ab Imperatoris vultu neminem tristem discedere oportere. Et quod Marcus Antoninus Philosophus in ore habuit: Nihil quicquam Imperatorem Rom. magis commendare gentibus, quàm clementiam. Omnibus enim odio est crudelitas, amorì verò clementia & pietas.

XLIX. LEO JUNIOR.

Leo magnus Imperatorem fecerat Leonem secundum nepotem suum ex Ariadna filia, quæ nupserat Zenoni obscuris Parentibus in Cilicia edito exercitūs Ductori. Verū cū, ordine mortalitatis turbato, Filius patrem Zenonem obitu suo anteverteret, moriturus jam raro exemplo Patrem Imperatorem nominavit,

suâqve manu coronam imposuit. Imperatoris quidem titulo se venditabat Basiliscus, frater socrus Zenonis, qui etiam Zenonem cum Coniuge in Isauriam expulit. Verum sequente anno restitutus Zeno Basiliscum unâ cum uxore cepit, quantumvis in Templum, velut ad sacram anchoram, confugisset, & in exilium misit, ubi fame & frigore creditur extinctus. Laudem suam meretur edictum Zenonis, quod ἐνωπκὸν i.e. formula concordiae, ad componendum Ecclesiae dissidia & certamina directa, nuncupabatur. Adiecta fuit isti clausula: Quicumque aliud senserit, aut sentit, vel in hoc, vel in ullo alio tempore, quàm Chalcedone, aut alia quacunque Synodo decretum, eundem damnamus. Zenonem hunc temulentum, sed adhuc viventem ab uxore sepulchro inclusum & ita necatum ferunt, cum imperio 17. ferè annos præfuisset. Symbolum Leonis Junioris fuit: Fide & diffide. Utrumque enim, teste Seneca, in vitio est, & omnibus, & nulli credere. Illud stultitiam, hoc verò inhumanitatem resipit. Videndum itaque, cui fidendum, præsertim hoc tempore, ubi βλαστῶναι ἀπιστία, πίστις ᾗ θνήσκει i.e. ubi infidelitas germinat, fides verò res facta mortua. Zenoni Symbolum fuisse fertur: Malo nodo malus quærendus est cuneus. Idem est, quod aliàs in proverbio Græcorum dicitur: ἡλὼ τὸν ἥλον, πᾶν ἡλὼ τὸν πᾶν ἡλον sc. κρεῖει i.e. clavus clavum, paxillus paxillum trudit. Nulla siquidem remedia, quæ vulneribus adhibentur, verba sunt Tullii ad Octavianum, tam faciunt dolorem, quàm quæ sunt salutaria. Manet itaque malum malo aptissimum.

L. ANASTASIUS.

Dis & κὸν
pupilla.

Propter Euty-
chianismum
Manichæo ap-
pellatus fuit.

Anastasius ab humili munere (scriba siquidem quondam erat aulicus) silentiarius, à geminis verò pupillis Dicorus dictus ab Ariadne Zenonis Coniuge ad imperium evectus est. Coronam ipsi Patriarcha Constantinopolitanus Euthymius imposuit, & viduam Zenonis relictam ipsi despondit. Verum cum de Euty-
chianismo suspectus esset, syngraphâ prius cavit, se à Chalcedo-
nensis synodi decretis non recessurum, nec novas in Ecclesiâ tur-
bas daturum. Promissorum tenacissimum fore hunc Imperato-
rem vel Jovem lapidem iurassent omnes, sed interjectâ brevî
temporis intercapedine, Syngrapham reposcit, Eutychianos pa-
lâm defendit, & Episcopos sibimet adversantes, nullâ etiam Eu-
thymii

thymii ratione habitâ, ex urbe Constantinopoli ejicit. Cùm Vitalianus, fax & tuba seditionum, ad oppugnandum Anastasium exercitum Urbi Constantinopoli admoveret, à Mariano Duce Anastasii prælio navali superatus est. Naves seditiosorum à Proclo Mathematico speculis cavis, exemplo Archimedis, incensas fuisse, scribitur. Diu etiam adversis castris pugnavit cum Cabade Persarum Rege (cujus belli flamen Justinii tempore fuit abruptum) à subditis postmodum regno exuto. Cùm enim legem fixerat, ob adulterium sine violentia commissum poenas non dandas, Persæ carceri eum incluserunt. Coniuge verò accessum liberum ad maritum suum petente, custos carceris hâc lege, si secum convalescere vellet, annuit. Illa consensu mariti, quem prius de hoc postulato certiore fecerat, cum custode concumbit. Inde familiariter intromissa virum tandem muliebri tectum veste subduxit. Sed libertati restitutus regno iterum potitus est, fratremque suum, qui regnaverat biennio, interfecit. Ejusmodi ferè historiam, suo tempore factam Philippus in Chronicis nobis recitat. Cùm Gonzaga Caroli verò temporibus Mediolani Præses esset, Præfectus quidam Hispanus in oppido Insubriæ virum nobilem in carcerem compegerat. Uxor, ut è vinculis dimitteretur Maritus, ingentem pecuniæ vim Præfecto loci offert. Qui tamen, acceptâ pecuniâ, si noctem prius promittat, se precibus delaturum dixit. Postulata Præfecti misera Marito suo refert, qui spe liberationis assentitur. Postridie, factis faciendis, maritum Hispanus reddit, sed interfectum. Illa calamitatem suam & mariti Gonzagæ Præsidi exponit, qui prehensio iniquo Præfecto, facultates ipsius mulieri prius applicat, & postmodum de illo capitale supplicium sumit. Anastasii tempore Bulgarorum nomen nobis hodiè notissimum, in Thracia & Illyria primùm fuit auditum. Cùm regnâset Anastasius annos 27, & aliquot menses, fulmine tactus (quòd mortuus inventus fuerit) periisse creditur. Symbolum ipsi addicunt: Mellitum venenum blanda oratio. Quo ipso verbis etiam blandissimis, cùm aliud præ se ferre, aliud intra se ferre soleant homines, fidem non esse habendam significare voluit. Oratio siquidem, dicente Plauto, interdum viscus merus est, vel, ut Plinius ait, mellitum ve-

nenum, vel, ut Diogenes, θανάσιμον μελίκερατον lethale mulsum, interitum auscultantibus accelerans.

STATUS ECCLESIAE

SUB CENTURIA V.

Est hoc seculum finiens veluti paries quidam intergerinus, Patres puriores ab impurioribus discernens. Quò remotius enim abfuerunt à temporibus Apostolorum, eò plus impuritatis, invalescente sensim AntiChristo, attraxerunt. Unde & illi, qui Patres vetustiores tanquam principium aliquod secundarium & subordinatum in controversiis religionis admittendos volunt, in hoc seculo terminum figunt. Viam nobis præit ipse Anastasius, qui B. Cyrillum orthodoxæ doctrinæ adversus Nestorianos Hyperaspisten, σφραγίδα τῶν πατέρων id est, signaculum Patrum, quòd scriptis suis, veluti Johannes Apocalypsi suâ Canonem Nov. Testamenti, scripta Patrum puriorum obsignaverit, non ineleganter dixit. Fulserunt autem in hac centuria inter Doctores orthodoxos tam Græcos, quàm Latinos lumina, Chrysostomus (cujus Epitoma Theophylactus, sed ceterior) Marcus Eremita, Johannes Cassianus, Proclus Constantinopolitanus, Isidorus Pelusiota, Cyrillus Alexandrinus, Theodoretus, Socrates Scriptor Ecclesiasticus, Paulinus Nolanus, Paulus Emisenus, Maximus Taurinensis, Leo primus, Hilarius Arelatensis, Prosper Aquitanicus, Sedulius, Vigilus, Vincentius Lirinensis, Remigius, Sozomenus & qui fuerunt præterea.

Tres in primis
Anastasio Do-
ctores in hist.
Ecclesiastica
memoratur, A
nastasio Euty-
chianus Episc.
Hieros. qui vi-
xit hoc seculo,
Anastasio or-
thodoxus, Ep.
Antioch. qui
vixit seculo 6.
& Anastasius
Martyr. qui 7.
Isidorus Hispa-
lenis fuit La-
tinus, qui vixit
in Cent. 7. Pe-
lusium est ul-
timum ostium
Nili, limes Æ-
gypti & Afri-
cæ, quo nomi-
ne dicitur etiā
Urbs adjacens,
Nolanus, id est
Nolæ Episco-
pus.
Syria cava.
Vixit etiam in
hoc seculo Phi-

Johannes Episcopus Constantinopolitanus, ob insignem eloquentiam Chrysostomus, quasi dicas, os aureum, cognominatus fuit. De hoc vulgò dictum: Melius est, solem non lucere, quàm Chrysostomum non docere. Unde & propter grandiloquentiam nimiam (sunt enim ipsius scripta magis oratoria, quàm Didactica) catachresticis locutionibus interdum usus fuit. Lucem hanc adspexit Antiochiæ in Cœlesyria, patre Secundo, matre Anchusa, loco non in celebri natis. In Rhetoricis ab ore Libanii, sed in Philosophicis ab Andragathii dependit. Duodevigesimalium cum ageret annum, immeritus adhuc superstitioni gentilium, Athenas profectus est, ad studium juris animum applicaturus. Postquam au-

tem unâ cum Parentibus suis Christo nomen dedisset, & à Mele-
tio sacro lavacro tinctus esset, cum studio juris divortium medi-
tari, seq̃ve totum Theologiæ mancipare cœpit. Præceptores au-
tem, quorum *μεγαλύνει* in hoc studio sequeretur, Diodorum,
Eusebium Emisenum, & Basilium, cui familiarissimus fuit, elegit.

lastrius Episcopus Brix-
ensis, Ambro-
sii discipulus,
cujus extat
Catalogus hæ-
reticorum.
Fuit homo
simplex, &
cum iudicio
legendus.

Verum ut talento divinitus concesso aliquid lucraretur, à Zeno-
ne Gazæ Episcopo primùm Ecclesiæ Antiochenæ Lector, inde à
Meletio Diaconus, postmodum ab Evagrio Presbyter, & tandem
μεγαλύνει plebis, Cleri & Arcadii Imperatoris, Ecclesiæ Constan-
tinopolitanæ Episcopus creatus est. Hoc Pastorale pedum ad-
eptus Ecclesias quàm plurimas per Thraciam, Asiam minorem &
Pontum gubernavit. Tantâ verò *καρπνοσία* in docendo usus fuit,
ut nec ullius gratiam aucuparetur, nec ullius potentiam pertime-
scret, imò nec ipsi Imperatori, nec Imperatrici parceret. Qui vel
indocti, vel Sacerdotio, aut Episcopatu videbantur indigni, hos lo-
co movit, & magis idoneos substituit. Interim tamen pacis erat stu-
diosissimus, & dissilientes animos conglutinare iterum, quantum
quidem in se fuit, allaboravit. Omnium hæreticorum, utpote A-
rianorum, Marcionis, Valentini, Novatianorum, Samosatensium,
Sabellii, Manetis, Apollinaris, Photini, hostis erat *ἀσπὸνδ*, illos-
q̃ve scriptis & vivâ voce refutavit. Tempia & cultus Ethnicos,
quorum adhuc passim extabant reliquiae, impetrato edicto Regio,
& conductis Monachis, evertit, & qui de Christiana religione Scy-
thas informarent, Sacerdotes lingvæ peritos misit. Castitatem
& temperantiam senectutis & tranquillæ vitæ nutriculas calidè
habuit: In pauperes verò etiam in exilio constitutus de transmis-
sis eleemosynis liberalitatem exercuit. Constantinopoli Noso-
comium propriis sumtibus erexit, multosq̃ve captivos ab hosti-
bus redemit. Extant hodiè ipsius opera in 5. Tomos ab Erasmo di-
gesta, quorum quædam adhuc Lector, quædam Diaconus, quæ-
dam Presbyter, plurima verò Episcopus scripsit, aut Notariis ca-
lamo excipienda tradidit. Etsi verò rectè sentiat in articulis fidei
quàm plurimis, partim tamen Origenis scriptis (unde allegori-
cas scripturarum interpretationes, quæ tamen firmitatis non mul-
tum habent, cupidè nimis amplexus est) partim Philosophorum
placitis nimium quantum defert; Liberi arbitrii vires (in quo ta-

Eadem ferè fi-
des in loco de
libero arb. &
justif. Ecclesi-
arum orienta-
lium nostro
tempore.
In honorem
τοῦ λόγου,
æternæ sapi-
entiæ hoc
templum erat
extractum.

Hoc judicium
erat Epiphani-
i de Origene:
Οὐ τὸ πρῶτον ἡ-
μεῖς οὐκ ἔμελλεν
ὁ ὀνειγμένους ἐν
ἡμέρᾳ τῆς
κρίσεως,
i.e. non adsta-
bit nobis Ori-
genes in die
judicii,

men ipsi sibi videtur dissimilis) plus justo extollit: In articulo ju-
stificationis fidem & opera nostra confundit: Ægros non bapti-
zandos putavit: Secundas nuptias in Ministris Ecclesiæ damnavit:
Patres ante Christi resurrectionem in infernum collocavit. Cum
autem suâ severitate limites excedere videretur, multorum in se
derivavit odia, inprimis Eudoxiæ Imperatricis Arcadii Conjugis,
quæ statuum sibi non procul à templo Sophiæ in columna mar-
morea collocaverat, apud quam Histriones & Mimi suas exhibe-
bant Comœdias. Hanc statuum & ludos templo nimis vicinos
Chrysostomus volebat remotos, cultui divino remoræ & obsta-
culo esse, prætendens. Quamobrem oleum camino instillabat,
& Imperatricem, aliàs irâ æstuantem, quam cum Herodiade sal-
tante, caputqve Johannis in disco petente, pro rostris sacris com-
paraverat, magis exacerbabat, unde res eò deducta, ut de dignitate
suâ Episcopali deturbatus in exilium mitteretur. Utebatur autem
Eudoxia Severiano quodam, homine astuto & facundo, ipsumqve
contra Chrysostomum incitabat, qui nactus inter alias causas &
hanc, quod sciret, Epiphanio cum Chrysostomo de libris Orige-
nis, non levem intercessisse σύρραξιν. Adjungit itaqve se factioni
Episcoporum Chrysostomum odio habentium, & rem eò deducit,
ut solum vertere cogeretur.

Quod verò libros Origenis attinet, ut hoc leviter, veluti littus
radendo, attingamus, Epiphaniî causa melior fuit Chrysostomi.
Obelisco ille, asterisco hic libros istos notabat. Dicam ipsis scripserat
& ante Constantini M. tempora Methodius Lyciæ & Tyri Episco-
pus, vir exemplari pietate conspicuus, qui propter allegorias à na-
tiva sententia Prophetarum & Apostolorum nimium deflectentes,
cum Sirenibus eum comparabat. Hieronymus etiam, licet eru-
ditionem & eloquentiam Origenis admiratus fuerit, venenata in
ipsius scriptis esse dogmata, scripturis vim facientia, pronunciat.
Sed redeamus ad lineas. Deportationem Chrysostomi horri-
bile incendium urbis Constantinopolitanæ excepit, regiamqve ter-
ræ motus graviter concussit. Exul verò, cum undique ad ipsum
confluerent ex vicinis locis, Christo quàm plures lucrifecit. Inde
Sycophantarum quarundam instinctu remotus est longius, & ad
fines Romani Imperii deportatus. In itinere verò cum esset, ut

Bar-

Barbarorum viciniæ commigraret, dolore capitis & febris correptus diem suum obiit, nec non ærumnarum, quibus in hac vita colluctatus erat, exoptatam metam attigit, anno currentis huius seculi 5, undecimo, ætatis quinquagesimo secundo, Episcopatus circiter sexto. Post obitum ipsius ingens inter Episcopos dissidium natum, quorum quidam iuste damnatum eum volebant, quidam, ut Doctoris eximii & viri sanctissimi nomen catalogo piorum, quem *διπλοχα* vocabant, Episcoporum inferendum concludebant. Vi- à duabus com-
cit sententia posteriorum, & reliquæ ejus Constantinopolin trans- plicationibus
latæ, ibidemque honorificentissime fuerunt sepultæ. Theodosius etiam junior Imperator superstitione quâdam flens apud defunctum deprecatus est, ut patri suo Arcadio & matri Eudoxiæ, quod innocentem sede suâ deturbassent, & in exilium ire jussissent, ignosceret. Eudoxia eo ipso anno, quo exulatum ire jubebatur Johannes, in partu periit. In scriptis ipsius ceu flosculi quidam fragrant dicta sequentia: *χιλίακις μετάνοήσας χιλίακις εἰσελθῆς*, id est, millies poenitentiam agens millies ingredi. Quod Novatianis lapsis post baptismum veniam negantibus oppositum, & appo- Matth. 18.
sitate congruit dicto Salvatoris: Non septies condonandum fratri, sed septuagies septies. De libero arbitrio dixit, in quo tamen sui quodammodo videtur dissimilis: Ante peccatum liberum arbitrium habebamus benè operandi, non autem postea, quia non nostrâ virtute post peccatum evadere possumus de manu Diaboli, sed sicut navis, fracto gubernaculo, illuc ducitur, quò tempestas voluerit: Sic à Diabolo de peccato in peccatum ducimur. Sunt qui per *ῥοπήν ἄνωθεν* momentum è supernis gratiam prævenientem, adeoque *συνέργειαν* ratione gratiæ concomitantis ipsum intellexisse volunt. De Tolerantia dixit, quod hominibus sit omnis boni causa, & animum ex alto in portum tranquillum invehat. Memorabilis etiam est sententia: Oportet obedire DEI verbis, non anxie inquirere, licet rationem eorum ignoremus.

Marcus Eremita Chrysostomi discipulus ob vitam, quam vixit *ἀμεμπτον*, & doctrinam Apostolicæ non adeò incongruam, in censum quoque piorum Ecclesiæ Doctorum venit annumerandus. Egit primum Monachum Cœnobitam, postmodum cum hac ratione nec sibi metipsi satisfaceret, Eremum ingressus est, unde cognomen

gnomen Eremitæ tulit. De scriptis ipsius extant hodiè gnomæ græcè & latinè editæ, de lege spirituali, & justificatione ex operibus. Eminent autem ex illis aphorismi sequentes: DEUM omnis virtutis initium & autorem esse: Legem non externam duntaxat, sed & internam omnibus numeris absolutam obedientiam, quam præter Salvatorem nostrum nemo hominum præstiterit, requirere: Summam legis esse charitatem erga DEUM & proximum: Nos gratia, non meritis operum salvari: applicationem justitiæ fieri per verbum & fidem. Interdum tamen propriæ vocis quasi immemor (nisi conciliationem suppeditare posset ipse) benè dictis admiscet contraria. V.g. cum in nobis situm esse dicit, pro virili bonum facere, nostrisqve operibus justificationem adscribit. Inter nævos ipsius recensetur, quod bonis renunciandum dixit, quæ Christi præceptum velint implere.

Johannes Cassianus inter Scythas *αυαξοβίς* id est, qui in plaustris habitant, natus quidem fuit, civitate tamen Constantinopolitanâ gavissus. Inter Eremitas & Cœnobitas tantum non omnem ætatem transegit, & Monasticæ studio per Palæstinam, Mesopotamiam, Cappadociam, Ægyptum, usque ad ostia Nili, ut varios Monachorum ordines perlustraret, iter fecit. Fuit aliquandiu Chrysostomi Diaconus, sed postea Presbyterio inter Massilenses functus. Erexit ibidem Monasteria duo, virorum unum, alterum mulierum, quorum ipse communis Doctor fuit & Inspector. Inter ipsius scripta, quæ de Incarnatione Domini agunt, eruditionem non vulgarem spirant. Hæreticis Sabellianis, Arianis, Eunomianis, Macedonianis, Photinianis & Apollinaristis masculè contravenit. Sed tamen quod initio Pelagianismo fuerit immerfus, exinde patescit, quod animam Protoplastorum post peccatum illasam mansisse, nec posteros perdidisse docuerit: quod tantas homini post lapsum vires concefferit, ut sine auxilio DEI adversus Diabolum pugnare possit, quantumvis hâc possibilitate non omnes utantur. Veruntamen cum Pelagianis quoque sese opposuerit, repudium hisce opinionibus eum tandem misisse, nobis perivademus.

Proclus Constantinopolitanus Vir suâ tempestate celeberrimis annumerandus, discipulus & amanuensis fuit Chrysostomi, cujus
exuvias

exuvias etiam cum aliis Episcopis honorificentissime Constantinopolin transferri curavit. A Præceptore suo in ordinem Lectorum cooptatus fuit, quod officium etiam Attico Chrysostomi successori præstitit. Inde ad Diaconatum, postmodum etiam ad Presbyterium evectus est, cumque à Cyzizenis Episcopus non reciperetur, jubente Imperatore Theodosio, & collectis aliquot Episcopis, Ecclesiae Constantinopolitanae Episcopus fuit constitutus. Hæreses suo tempore veluti Zizania in agro Domini pullulantes, in primis Arianam & Nestorianam refutavit, eam tamen moderatione, ut quidam de ipso (injustè licet) sparserint, non admodum eum curasse, an aliquis de DEO ipsi sentiat *ὁμοψήφως*, an secus. Videtur autem exinde nata calumnia ista, quod fuerit lenissimus & placidissimus. Circumfertur ipsius epistola ad Archimandritas, Episcopos, Presbyteros & alios per Armeniam Ecclesiasticos, in qua de incarnatione Verbi, de duabus in Christo naturis, de unione personali eruditè differit. Ecclesiam Constantinopolitanam propter exilium Chrysostomi non parùm laceratam iterum consolidavit, populumque ad excitandos motus facillimum iterum liquidiusculum reddidit. Autorem ferunt in Ecclesia hymni: Sanctus DEUS, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis, quem Paulus Diaconus, Zonareas & Nicephorus in magno terræ motu cuidam puero in aëra raptò revelatum scribunt.

Id est, Abbates
μάνδρα, i. e.
caula, septum
ovium.

Isidorus Pelusiota sic dictus à Pelusio ultimo Nili ostio Ægypti & Arabiæ limite (cui adjacens oppidum *ὁμώνυμον*) ad differentiam in primis Isidori Hispalensis, qui Latinus fuit, & in 7. à nato Christo, seculo vixit. Inter manus Juvenis Platonis & Plutarchi scripta hæserunt, donec hisce quasi corticibus nixus studio Theologico se crediderit. Præceptore usus fuit Chrysostomo, quem ob facundiam & alias virtutes tanti fecit, ut epistola *σηλὴ & πικρὴ* dicendi genere contextas in ipsius osiores scripserit.

Isidorum hunc decem plus minus epistolarum chiliades, in quibus omnium conditionum homines officio suo non benè fungentes perstringit, exarasse, Nicephorus autor est. Exercitiis ac laboribus vitæ Monasticæ ita fuit fractus, ut corpus habuerit emaciatum, & vix ossibus hærens. Vitam propemodum Angelicam du-

xisse, nec non instituti Monastici *νόμον ἐμψυχον* extitisse, hujus ordinis admiratores scribunt.

Cyrillus Alexandrinus, ad differentiam Hierosolymitani sic dictus, lucem adspexerat Alexandriae, Theophili Episcopi, cui postmodum surrogabatur, ex fratre nepos. Inter Patres Græcos nominatissimos primo subsellio collocandus, luminibusque Ecclesiarum orientalium, Athanasio, Basilio M. Gregorio Nazianzeno & Chrysostomo venit annumerandus. Uti ad studia erat *ἐν Φυέσειτος*: ita nullam eruditionis partem reliquit intactam. In electione ipsius populus scindebatur, cujus una pars quendam Archi-Diaconum, altera verò Cyrillum Episcopatu dignum judicabat. Verum ob singularem virtutem & eruditionem Cyrillus præferebatur, qui etiam patruo suo Theophilo, tertio post obitum die, successit. Ad inaugurationem tantâ pompâ & magnificentiâ processit, ut Antecessorum nullus paria fecerit, & ab eo tempore Alexandrini Episcopi non tantum Ecclesiastica, verum etiam politica tractarunt. Magna fuit ipsi concertatio cum Nestorio Ecclesiae Constantinopolitanae Episcopo, qui Mariam *θεοτόκον* i. e. deiparam, & communicationem Idiomatum negans, unionem personalem duarum naturarum in Christo consequenter solvebat. Didactica & polemica quàm plura in Theologia scripsit, de quibus injuriâ temporum non interciderunt nonnulla, quædam in latinam transfusa linguam extant hucusque; Græca quædam Bibliothecis Italiae cesserunt: pauca & græcè & latinè hodiè habentur. Sunt inter ea, quæ non *γνήσια*, sed Origenis potius esse putantur. De plerisque partibus doctrinae Christianæ rectè sensit, interdum tamen viribus liberi arbitrii plus justo indulgit, & miscellam fidei ac operum in articulo de justificatione tradidit. Inter affectus humanos refertur, quòd diu noluerit Johannis Chrysostomi nomen Catalogo piorum Episcoporum inseri, non aliam ob causam, quàm quòd ab ipsius patruo Theophilo non stetisset, quanquam interim glaucomata quæreret alia. Ex humanis excessit, cum Episcopatu præfuisset annos 32. variis certaminibus *καὶ χιασμὸν* veluti confligentibus agitatus. In cymba Charontis alterum pedem jam habens Testamentum condidit, in quo successorì, quicumque is futurus esset, maximam suarum fortunarum partem legavit, & eundem simul per omnia sacra, ut genus & cognationem suam foveret, adjuravit.

Theodoretus Episcopus fuit Cyri, quæ Medorum urbs aliàs Cyropolis, à Persis Cyrecbata vocatur. Conditā fuit à Judæis munificentia Cyri, cum è captivitate Babylonica dimissi patriam repeterent. Complectebatur Ecclesia ista parœcias 800. quarum omnium inspectio Theodoreto erat commissa. Theodoretus quasi donum DEI, quod à parentibus sterilibus per preces fuisset impetratus, dicebatur. Ad pedes, Theologiæ navans operam, sedit Chrysostomi, sub quo etiam non exigua suorum studiorum sensit incrementa. Historiam Ecclesiæ per annos 105 à tempore sc. Constantini M. usque ad septimum Theodosii junioris annum conscripsit, multisque didacticis, exegeticis & polemicis doctrinam cœlestem illustravit. Nam libris Mosais utilium quæstionum explicatione faculam accendit, divinorum dogmatum Epitomen exaravit, & providentiam divinam decem orationibus confirmavit. Interdum tamen sui dissimilis est v.g. quando aliquoties nos solâ fide remissionem peccatorum consequi affirmat, alibi solam fidem ad salutem non sufficere statuit: cultum sanctorum interdum approbat, eorumque reliquiis licet dissipatis, magnam virtutem tribuit, interdum improbat. Nestorianismum olet, quod solam humanitatem in Christo Sacerdotem appellet: Schvvenckfeldianismum verò, qui tum temporis quidem sub hoc nomine nondum apparuerat, quod corpus Domini post assumptionem in divinam naturam mutatum fuisse scribat.

Hunc inter
Patres Græcos
eruditissimum
vocat Bellarm.
l. de Rom.
Pont p. 1242.

Libero arbitrio nimium defert, cum DEUM svadendo tantum, non autem trahendo nobiscum agere statuatur. In gratiam Johannis Antiocheni Episcopi Cyrillum de persona Christi rectè sentientem aliquamdiu impugnavit, & Cyrilli 12. anathematismos Nestorii erroribus oppositos configendos suscepit. Unde in concilio Ephesino ab orthodoxis Patribus fuit excommunicatus. Quid taque miri, quod Calviniani, Neo-Nestoriani (solet enim Diabolus per anticam egressus per posticam iterum veteres errores refrigerando ingredi) sub scriptis Theodoreti, tanquam sub clypeo aliquo, delitescere velint. Tandem tamen exasperatis animis medicina facta est, & Theodoretus iterum cum Cyrillo in gratiam rediit. Cum autem Eutyches in alterum extremum prolapsus confusio- nem duarum in Christo naturarum, humanâ sc. à divina penitus absor-

Negavit pro-
pos. DEUS
passus est car-
ne.

Diff. inter The-
odoretum in
manifesto, &
occulto.

Post obitum
Cyrilli ad vo-
mitum Ne-

Nestorianismi vi-
detur rediisse.
Vide Of. cent.
6, de conc. Co-
nult. 2.
Aliquid de Fe-
licis errore,

absorptâ, & per consequens unam tantum in Christo naturam as-
sereret, Theodoretus ipsi manibus pedibusque restitit, unde & à
Dioscoro nec vocatus prius, nec auditus in exilium fuit pulsus.
Ad concilium quartum Oecumenicum non fuisset admissus, nisi
prius anathema Nestorio verbis hisce dixisset: Anathema Nestorio
& eis, qui non dicunt DEI genetricem Virginein Mariam: & qui
Filium Dei unigenitum in duos filios partiuntur. In Dialogis suis
duas naturas in Christo ἀτρέπτως, ἀσυγχήτως, καὶ ἀδιακρίτως i. e.
inconversè, inconfusè & indivulsè unitas defendit. Quarum particu-
larum duæ priores Eutychianismo, posterior Nestorianismo est op-
posita. Sed precibus, industriâ & vigilantia tantum effecisse, ut Ec-
clesiæ sibi commissæ ab omni hæresi essent immunes, ipse de se scri-
bit. - Vitam egit inculpatam, ab omni avaritia & sordibus ali-
enam, sicut in Epistola ad Leonem fatetur, se, quamdiu cum
Episcopatu fuerit, non domum, non agrum, non obulum
non sepulchrum denique possedisse, sed paupertatem ἐκείνης
electam secutum fuisse, quin & bona patrimonialia in paupe-
res erogasse. Quod ipsum *κυνινοπείσαι*, qui toti sunt in accu-
mulandis & corradendis bonis, imitentur. Nondum capula-
ris & defloccatus diem suum obiit, autoritatis & eruditionis suæ
desiderio post se relicto.

Bona, quæ pos-
sident Clericus,
vel Ecclesiasti-
ca sunt, vel pa-
trimonialia.

Socrates (non ille Philosophus, qui adhuc ante Alexandri M.
tempora vixit, sed historio-graphus Ecclesiasticus) in lucem pro-
diit Constantinopoli, bonis literis & artibus à duobus Philosophis
gentilibus, Helladio & Ammonio tinctus & imbutus. Grandior
factus, sub Christi vexillum nomen dedit, & orthodoxam religio-
nem professus est. Quanquam autem in contexenda historia Eccle-
siastica dicendi venustatem non affectarit, id tamen operam dedit,
ut, quæ scriberet, veritati quàm maximè essent consentanea. Sunt,
qui eum à secta Novatianorum non abhorruisse volunt. Quando,
& ubi naturæ debitum persolverit, de eo certi nihil affirmare jam
possumus.

Campania est
pars Italiae,
in qua Neapo-
lis sita, cælo &
sole mollissi-
mo gaudens,

Paulinus Nolanus, à Nola, Campaniæ oppido mediterraneo,
quod Virgilius, ob denegatam sibi aquam, è carminibus suis erasif-
se fertur, in quo fuit Episcopus, cognomentum hoc tulit. Natione
fuit Gallus, ingenio excellentissimo & facundiâ insigni præditus.

Post-

Postquam studiis Philosophicis ætatis florem consecrasset, postmodum ad Theologiam, viam ipsi præeunte Ambrosio, Hieronymo & Augustino, animum adjecit. A Delphino baptizatus, Clericorum ordini, auspiciis Ambrosii, fuit adscriptus, & tandem urbis Nolæ in Campania Episcopus factus. Opuscula conscripsit quàm plurima, quorum nonnulla versantur adhuc in manibus nostris.

In hac summum Cereris & Liberi Patris fertur certamen.

De plerisque fidei articulis rectè sensit, suis tamen nævis non caruit v. g. Quòd ab homine aliquid supra legem fieri posse, docuit: quòd sanctos invocavit: quòd operibus electitiis peccatorum expiationem tribuit: quòd Conjugis desertionem religionis causa factam laudavit. Hæreticis tamen sui temporis masculâ fronte obviam ivit, suisque prædiis venditis, in pauperes pecuniâ am erogavit. Cùmque nihil amplius, quo sublevare potuisset tenuiorum egestatem, superesset, pro viduæ filio unico, à Vandalis redimendo, seipsum captivum tradidit. Qui tamen, qualis & quantus esset, jam agnitus, unâ cum plurimis captivis liberè fuit dimissus, si verò consona sunt, quæ nobis quasi *αὐτόπῃς* recitat Gregorius M. Cùm ad Imperatoris Martiani tempora quàm plurimis superstes vixerit, grandævus factus creditur.

Sententia Pontificiorum: Summum perfectionis gradum à lege non imperari, sed indicari.

Paulus Emisenus ab oppido Phœnicia Emisa, vel Emissa, ubi fuit Episcopus, sic dictus, suæ tempestatis Doctoribus celeberrimis jure merito venit associandus. Hanc tamen sibimetipsi affricavit maculam, quòd in causa Nestorii ad partes Johannis Antiocheni transierit, & legatione, adversus Cyrillum, ad Imperatorem functus fuerit. Sed tandem ad saniolem mentem rediit, cùm dissidentes invicem Johannis Antiocheni & Cyrilli Alexandrini animos confabulavit, erroribusque Nestorii repudium misit.

Fabularum si non confictor, tamen amator, & admirator.

Primus etiam Nolanus imagines in templa fertur introduxisse.

Maximus Tauriensis ab oppido Gallia Transpadana, cui superintendit, nominis id consecutus, adversus Eutychianam phalangem in acie stetit. Zelo pietatis ardentissimo flagrans id egit, ut Ecclesia sibi commissam Christianâ religione dignam viveret. In Christianos, qui Bacchanalia celebrantes, personati discurrebant, vehementer detonuit, illosque Dæmonum administratos pro concione appellavit. Extant hodiè ipsius homiliae quædam de variis materiis conscriptæ, in quibus *ὑποτυπώσεις τῶν ὑγιαίνοντων λόγων*, i. e. formæ sanorum verborum pleraque correspondent,

Turin.

Quid *ωρεγ-σωποληψία.*

dent, imprimis, quæ de virtute Christi ad redemptionem humani generis differit. Interim tamen contagio seculi afflatus, doctrinæ de confessione & satisfactione suos errores admiscuit. Multis Synodis interfuit, & canones suâ subscriptione confirmavit.

Leo primus, aliàs magnus dictus, Sixto in Episcopatu Romano successit. Ortum suum debuit Patri Quintiano Tusco, ingenio ad capiendas bonas literas & artes natus felicissimo. Ut facundiam sibi compararet, dicendo dicere didicit, multasque juvenis adhuc orationes habuit. In sacris literis verò, adultior factus totus fuit & unus, ut exinde de talento Leonis feliciter collocando benè sperarent quàm plurimi. Nec spes decollavit, cum primum à Sixto Pontifice Romanæ Ecclesiæ Diaconus creatus, postmodum verò diversis Legationibus etiam ad personas Illustres fuerit adhibitus. In solio verò Episcopali constitutus non hominem quendam ficulneum lecto potius & angulo, quàm tali theatro dignum (quales inter Episcopos Romanos non paucos invenimus) egit; sed pro salute Ecclesiæ, velut Leo dormiens etiam vigilans in excubiis stetit. Homiliæ, quas habuit ad populum, & epistolæ, quas magno numero ad Imperatores, ad Imperatrices, ad integras Ecclesias, ad Synodos, ad Episcopos & ad privatos exaravit, adhuc hodiè in Bibliothecis asservantur. Eutychianorum hæresi fortiter restitit, & doctrinam orthodoxam de unione personali, & duabus in Christo distinctis naturis sartam tectam in Ecclesia retinere omnibus modis allaboravit. Hæretici quidem (ut ipse in Epistola ad Martianum Imperatorem conqueritur) quædam in scriptis ejus castrârunt, ut de Nestorianismo ipsum suspectum redderent. In Chalcedonensi synodo & scriptis & per Legatos suos tantâ dexteritate *περατολογία* Eutychis refutavit, ut Synodus pronunciare non dubitaverit, Deum ipsis prævidisse impenetrabilem contra omnes errores propugnatorem. Leonem etiam Imperatorem (utrumque enim solium, Imperatorium & Apostolicum, Leo tunc occupabat) ne Acephalis hæreticis (Eutychianis, quòd ad nullum Promachum se referrent, sic dictis) ut Synodi Chalcedonensis auctoritatem convellerent, permitteret. Attilæ Gothorum Regi, *πανολιθεΐαν* Urbis meditati, cum altero Consul, & parte Senatus occurrit, blandâque oratione vastitatem avertit.

avertit. Utut verò ipsius Antecessores (quibus solenne erat, iudicium à sede Roma requisitum in dominium convertere) à transmarinis Ecclesiis (i.e. Africanis, quòd mare mediterraneum inter Italiam & Africam esset interjectum) in Sexta Synodo Carthaginiensi fuissent refutati, dominium tamen in universas Ecclesias clanculum quæsit, aliis passim per Galliam & Germaniam Ecclesiis persuadendo, Petro, & ita Romanæ Ecclesiæ, cuius Episcopus erat, præ cæteris Episcopis quandam prærogativam competere. Unde in hoc Episcopo Romano (Viro aliàs meritissimo) auriculæ Anti-Christi prominere cœperunt. Cùm Ecclesiam Romanam gubernasset annos viginti & unum, mundo huic valedixit.

Hilarius Arelatenfis ad differentiam Pictaviensis (quorum uterque fuit Gallus) sic dictus, parentibus & bonis suis relictis, primum factus est Monachus, & tandem Arelati in Gallia Narbonensi Episcopus. Ut pauperibus adjumento esse posset, rusticationis operibus, officio tamen non neglecto, ultra vires etiam vacavit.

In Epistola quadam Augustinum, quòd multi scriptis ipsius in articulo de prædestinatione abuterentur, admonuit. Contra Pelagianos enim disputans Augustinus interdum *eis τὸν αὐτίον* abripitur, adeò ut & Calvinise quas nostro tempore telis instruxerit. Ab Episcopis Romanis diversis, utpote Bonifacio & Cœlestino magni habitus fuit hic Hilarius, ipsiqve inspectio super Ecclesias quasdam Gallicanas, ne fermento hæresium inficerentur, fuit demandata. Leo verò plus quàm novercali odio in ipsum exarserat, quod *τὸ φιλοπρωτεύειν* i.e. dominandi libidinem in Episcopis Romanis averfatus, ipsiusqve excommunicationem ceu brutum fulmen irridens, Petrum fuisse Apostolorum Principem, Romanisq; Pontificibus ullum jus in Ecclesias Gallicanas aut exteras quas-cunque alias competere, negavit.

Prosper Aquitanicus Gallus, in controversia Pelagiana velut alter Augustinus, Limoni lucis hujus usurâ frui cœpit. Juvenis adhuc profanorum scriptis inelcatus, Ciceronem, Hermetem Trismegistum, Platonem, Varronem, Salustium, Virgilium nocturnâ diurnâqve manu versavit. In soluta & ligatâ oratione progressus est eò usque, ut ferè fastigium attigerit. Augustinum Episcopum

Tossanus in
disp. quadam
de præd. tan-
tum non o-
mnia sua ar-
gumenta mu-
tuatur ex Au-
gustino.

Episcopus Re-
ginus.

Salustii imi-
tator Tacitus.
His annume-
rari potest
Fulgentius A-

Hippo-

fer, vel Ruspē. Hipponensem, quem etiam scriptis publicis defendendum suscepit, à Ruspina urbe non procul Adrumeto sita dictus. Hic etiam Pelagianismo se strenuè opposuit.

Collocatur à quibusdam in 6. seculum. In particula SINE solutio quærenda. Nicephorus Petrus de Natalibus, Heinricus de Erphordia in fabulis commemorādis quasi certant.

Hipponensem, quem etiam scriptis publicis defendendum suscepit, cum studiorum gratia Carthagine viveret, Præceptorem habuisse videtur. In scriptis Patrum fuit versatissimus, quos etiam ad hæreticorum (inprimis recentiorum Nestorii & Pelagii) refutationem accommodavit. Conciliis Gallicanis nonnullis interfuit, neque primiceriis inter Doctores pro re nata pepercit. Inter scripta ipsius ad nos devoluta extat quoque Chronicon Ecclesiasticum, ab Hieronymi temporibus ad sua usque pertextum. Utut verò in plerisque fidei articulis, præsertim in loco de libero arbitrio rectè præ multis Patribus aliis senserit, suis tamen non caret nævis, dum docuit, nec opera sine fide, nec fidem sine operibus justificare, martyriumque baptismo comparavit. Postquam Ecclesiæ annos viginti duos præfuisset, vocante supremo Duce, de statione sua cessit. Quæ de reliquiis & miraculis ejus reliquit Petrus de Natalibus, poëta magis, quam historicus, habemus eo loco, quo sunt.

Sedulius Presbyter Romanus, cujus adhuc hymnis (v. g. A foliis ortus cardine, Herodes hostis impie &c.) in Ecclesia utimur, natus fuit in Scotia, studiorum Directore ArchiEpiscopo totius regni, Hildeberto usus. Perlustrandæ Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, Græciæ & Asiæ temporis non nihil dedit. Poëtas, Oratores, Philolophos & Historicos non extremis, quod dicitur, labris degustavit, sed in succum & sanguinem convertit. Et cum græcæ lingvæ ultra mediocritatem esset gnarus, Collegia græca discipulis aperuit. Læctioni sacrarum literarum scripta patrum quorundam, utpote Origenis, Augustini, Hieronymi, Ambrosii & Eusebii adjunxit, Romæque occasionem nactus *ἴππον εἰς μέδιον* id est equum in campum immisit. Functus ibidem fuit officio Presbyteri, & ut nonnullis placet, Episcopi, sed locus inspectionis ab Historicis non annotatur. Profluxerunt ad nos usque ipsius scripta quædam partim in soluta, partim in ligatâ oratione contexta, varias materias Theologicas complectentia. Quantumvis autem commoda pleraque, inter nævos tamen ipsius continentur, quòd crux Christi Angelis etiam profuerit; quòd DEUS non æqvè bona & mala præsciat, quòd sola fides ad salutem non sufficiat.

Vigilius Episcopus Tridentinus & Martyr, qui etiam καὶ ἁγίου Πέτρου, quod interdum oscitanter scripserit, Dormilius dicitur, Romæ loco non obscuro natus est. Postquam cum lacte quasi materno pietatis semina imbibisset, Athenas profectus est, studiorum suorum telam, quam Romæ orsus erat, prætexturus. Nec minus Theologicis studiis operam navavit præclaram, adeo ut vix annum ætatis 20. agens in locum Asterii Episcopi Tridentini fuerit suffectus. Cives Tridentinos adhuc idolis gentilium cultum exhibentes Christo adduxit, multosque paganos ab errorum diverticulis in regiam veritatis viam revocavit. Cum multæ fuerit lectionis, numero potius, quam pondere dictorum Scripturæ, patrum & Conciliorum adversus hæreticos pugnat. Commune ipsi est cum patribus aliis quam plurimis, ut extremorum unum vitaturus in alterum impeerit, unde cum grano salis ipsius scripta legenda, ne forsan Eutychianismum vitans in Nestorianismum incidas. Maritum fuisse Dalæus affirmat, & à Rusticis alpinis adhuc Ethnicis, quod idolum Saturni evertisset, lapidibus obrutum. Vix quadragesimum ætatis annum attigit, exuviae verò templo Tridentino, in quo sepultæ fuerunt, Vigili nomen fecerunt.

Vincentius Lirinensis ab insula maris Mediterranei Lirina Galliae vicina ubi Monasticam vitam exercuit, sic dictus, in Galliis spiritum primum traxit. Florem ætatis Marti & rebus politicis destinavit, postea Monasterium in loco prædicto ingressus est. Hæreticos tum sui temporis, tum vetustiores acriter impugnavit, imò Tertulliani & Origenis scripta, quæ tamen ex parte putavit subjecta, sub asciam vocavit. Versatur adhuc in manibus eruditorum scriptum quoddam, cui titulus est: Liber Vincentii Lirinensis Galli pro catholice fidei antiquitate & universalitate adversus profanas omnium hæreseon novationes, in quo (præter confutationes errorum) hoc agit, ut demonstret, quò quod antiquius, eò verius, quò recentius, eò quoque falsitati esse propinquius.

Remigius Gallorum dictus Apostolus, quod Regem Clodoveum (ab aliis Ludovicum dictum) & duas sorores regias unà cum aliis multis millibus de Regis exercitu baptizaverit, à matre rubens in castro Landuno Remis affini exceptus est. Vitam hanc

debut Æmilio Patri & matri Celinae, parentibus pietatis laude quàm maximè conspicuis. Missis Hincmari fabulis, quòd in peccatis quidem conceptus, sed non natus fuerit, utpote in utero matris sanctificatus, multisque miraculis inclaruerit, quæ veritati magis conformia, subnectemus.

Benè jacto studiorum suorum Theologorum fundamento, vix annos natus 22. Benadio Remensium Episcopo in Episcopatu successit. Cum maximè fuerit autoritatis, contra barbaros populos Galliam defendit. Reditus Ecclesiasticos à Rege proceribusque regni collegit, & calicem quantivis precii Ecclesiae Remensi cum hac inscriptione, ex qua calicis usus Ecclesiae toti communis colligitur, dicavit:

Hauriat hinc populus vitam de sanguine sacro

Injecto æternus quem fudit vulnere Christus,

Remigius reddit Domino sua vota Sacerdos.

De scriptis ipsius, præter duas epistolas nihil extat hodiè. Quòd Genebaudum jam Episcopum factum ob consuetudinem cum uxore propria septennii pœnitentiâ multarit, inter naves ipsius refertur. Cum nonagesimum sextum ætatis annum attigisset, Episcopatus verò septuagesimum quartum, placidâ *διχοτομία* solutus in Christo exspiravit.

Inter hæreticos hujus seculi quinti Nestorius, Eutyches & Pelagius unà cum suis complicibus eminent, de quibus etiam, non neglectis reliquis, aliquid subjiciemus.

Nestorius Ecclesiae Constantinopolitanae fuit Episcopus, facundus quidem (& propterea superbus) sed indoctus. De quo Socrates historicus l. 7. inquit: Non aliunde hoc accidit Nestorio (ut sc. in errorem incideret) quàm ex inscitia magna. Cum enim naturâ esset facundus, eruditum quidem se esse existimabat, sed reverà indoctus erat. Cum veterum scripta interpretabatur, pudebat eum discere. Et quia inflatus erat loquendi facultate, non accuratè animum attendebat ad veterum scripta, sed omnium præstantissimum se putabat ipsum. Erroris hujus *ἀφορμή*, sive prima occasio fuit Anastasius Presbyter Constantinopolitanus, qui pro concione negavit, Mariam vocandam esse *θετόκον*, sive DEI genitricem, quòd homo fuit, *θεϊστόκον* verò sive Christi geni-

genitricem optimè vocari posse. Hoc φορτικὸν ἄκυσμα cum defendendum suscepisset Nestorius, idem ipsi contigit, quod iis, qui utrumque pedem luto tenent implicatum, contingere solet. Quò enixius enim tollunt unum, eò profundius figunt alterum. Erumpebat illè palàm in vocem hanc meram χρισόλυσιν spirantem: Noli gloriari, Judæe, non DEUM, sed hominem crucifixisti. Quamvis autem Nestorius directè duas in Christo personas non statuebat, talem tamen doctrinam fovebat, ex qua per bonam consequentiam idem elici poterat. Negabat enim communicationem idiomatum & naturas καὶ ὁμοῦσιν saltem unitas dicebat. Carnem itidem unà cum λόγῳ coadorandam (quæ particula οὐ dualitatem Cyrillo & orthodoxis introducebat, cum tamen in Christo non sit ἄλλ' καὶ ἄλλ', sed unus Mediator inter Deum & homines) assererat. In ore frequenter habuit vocem impietatis plenam: Absit, ut DEUM vel bimestrem, vel trimestrem vocem. Quæ tamen phrasis, licet in terminis terminantibus non legatur in sacris, habetur tamen quoad æquipollentes. Si enim cum Apostolo dicere possum: Deus suo sanguine redemit Ecclesiam, cur non etiam: Deus fundit sanguinem, DEUS est 12. vel 13. annorum, est bimestris, trimestris. In Concilio tertio œcumenico damnatus & solum vertere iussus est. Putrescentibus tantum non omnibus ipsius membris, inprimis lingvâ, quâ in cælum blasphemias expuerat, exul adhuc fatis concessit.

Eutyches fuit Monachus Constantinopolitanus & quidem Archimandrita, qui Nestorio sese opponens ex Scylla in Charybdin, quod dicitur, incidit, secundum istud Horatianum:

Stulti dum vitant vitia, in contraria currunt.

Solutionem enim duarum naturarum in CHRISTO sibi met oppugnandum sumens, earundem confusionem introduxit. Confessio ipsius fuit: Confiteor ex 2. naturis factum esse Dominum nostrum ante unionem. Post unionem verò unam naturam confiteor. Unde corpus Domini nobis ὁμοῦσιν esse negabat, & huiusmodi phrasibus utebatur: Divina natura passa & mortua est: ὁ λόγος mortuus est: Humana natura est ipsa ὁ λόγος natura. Error huius Synchytæ, quo nomine ipsum vocat Cedrenus, in Concilio

Differunt unionis & unio.

4to Oecumenico Chalcedonensi fuit refutatus. Inter complices habuit Dioscorum, Episcopum Alexandrinum, hominem versutissimum, qui cum Eutychē qvidem ὁμοία φρονεῖν, sed ἀνόμοια λαλεῖν i. e. eadem sentire, sed dissimilia dicere sivevit. Refricarunt isti simul Apollinistarum hæresin, qui corpus humanum, sed non animam ἀ λόγῳ susceptam statuebant.

Acephali dicti fuerunt & Angelitæ. Vide disp. 2. Christol. Meisn. Monophysitæ juxta Damascenum schematici. Vide Meisn. in Christ. disp. 8. Eundem errorem patrum memoriâ Schwenckfeldius & Anabaptistæ refricarunt.

Dist. phrasēs DEUS passus est: & Div. natura passa est.

Ex Eutychiana hæresi tanquam ex venenata radice Monotheitarum, Monophysitarum, Acephalorum, Theopaschitarum Aphantodocetarum & aliorum errores pullularunt. Monotheletæ nomen exinde habent, quod unam in Christo voluntatem (qui error est ἀποσπασμάτιον & particula aliqua Eutychianismi) statuerint. Si enim in Christo una voluntas, una quoque in ipso erit natura. Duas autem in Christo voluntates statuimus ita, ut humana divinæ fuerit subordinata, sicuti dualitatem hanc & subordinationem videmus Lucæ 22. Veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat. Refutatus fuit hic error in Synodo Constantinopolitana tertia, quam aliqui Oecumenicam sextam vocant anno 680. Monophysitæ ab una natura nomen habent, quia post ineffabilem unionem Verbi & carnis unam duntaxat in Christo naturam statuerunt. Acephali, quasi sine capite dicti, quod Episcopum nullum, aut sui erroris promachum insignem, a quo nomen accipere potuissent, agnoscere voluerunt. In Christo unam tantum naturam ex divina & humana conflata docuerunt, & decreta Concilii Chalcedonensis Oecumenici quarti, quod Eutychianum dogma jugulavit, impugnarunt. Theopaschitæ prioribus quasi consanguinei, divinam naturam ea, quæ humanitatis fuere, passam dixerunt. Pelagius Brito (unde Pelagianismus error ille pestilentissimus, qui ultra 1000. annos Ecclesiam exercuit & adhuc in Pontificiis, Photinianis, Arminianis, Anabaptistis exercet, nomen habet.) Monachus primùm fuit in Syria Zelo religionis orthodoxæ ardentissimo flagrans. De S. S. Trinitate, aliisque argumentis, priusquam in hæresin istam incideret, scripsit, qui tamen libri desiderantur hodie. Vixit aliquandiu Romæ inde profectus in patriam totam ferè insulam veneno suo infecit.

Fuerunt autem Pelagiana dogmata: Naturam hominis etiam post

post lapsum Protoplastorum non esse corruptam, praesertim quoad animam: peccatum non generatione, sed imitatione propagari: nullum esse peccatum, nisi voluntarium: infantes sine peccato nasci, & baptismo propterea non opus habere, baptizandos tamen, ut Sacramento adoptionis honorentur, seu, ut per regenerationem adoptati, ad regnum coelorum admittantur de bono in melius translati: Christi animam à peccato fuisse immunem non ex singulari privilegio, superventu sc. Sp.S. sed quia communiter omnes parvuli sine peccato in hanc lucem nascantur: Adamum moriturum fuisse, licet nunquam peccasset: Liberum arbitrium naturam inesse omnibus: ut credamus Evangelio, non esse donum DEI, sed ex nobis: multos per legem, multos etiam ante latam legem suis viribus fuisse iustificatos & salvatos: vocabulum gratiae vel de gratia creationis, vel de gratia revelationis Evangelii esse accipiendum: orationes Ecclesiae pro fidelibus & infidelibus esse supervacaneas: DEUM secundum merita gratiam suam distribuere: sanctos in Oratione Dominica petendo remissionem debitorum non pro se, sed pro aliis orare, nec veraciter, sed humiliter haec dicere. Ob quæ dogmata Pelagius hostis gratiae fuit appellatus. Erroris huius propugnatores habuit in primis Julianum Episcopum Capuanum in sacris literis versatissimum, qui scripsit adversus Augustinum libros quatuor: Coelestium Presbyterum Carthaginensem Pelagio astutiores & occultiores, qui scripsit librum definitionum, in quo hominem sine peccato esse posse, modo velit, asseruit: Severianum, Faustum & alios plures. In Gallia Narbonensi praesertim apud Massilienses Viri quam plures & sanctitate & eruditione praeclara conspicui Pelagio contra B. Augustinum ad stipulati sunt, qui tamen postmodum ad saniores mentem redierunt. Non in angulis haec lues Anglicana serpsit, sed per Asiam, Africam, Europam multasque maris mediterranei insulas late vagata est. Pelagio & complicibus suis ex orthodoxis sese opposuerunt in primis Augustinus, qui quod *ἐξ τῆς χάριτος* abreptus ad absolutam voluntatem recurrebat, absoluti decreti Patronus & quidem in tota prior antiquitate primus nonnullis creditur, Hieronymus, Prosper, Fulgentius, quatuor Episcopi Romani Sixtus, Innocentius, Zozymus & Coelestinus. In aliquot etiam Conciliis particularibus haec haeresis fuit refutata.

Ruffinus Hieronymo dictus fuit Praecursor Pelagii.

Synergismus est vel crassus, vel subtilis.

Vox ipsius fuit: Non deesse facientem, sed praecipientem.

Subtilis Synergismus est, cum voluntas per gratiam praevientem praeparata cooperari dicitur Sp.S.

Flacius conquestus fuit de Victorino, quod toties statum mutaret Synergismum subtilem propugnaturus.

Non tamen per omnia idem cum Calvinianis sensit, & in multis sese correxit.

Volunt non.
nulli, hanc se-
ctam fuisse se-
ctatorum Au-
gustini. Sed
contra dicitur

Præter adductos hæreticos in hoc seculo quoque inveniuntur Prædestinatianorum hæresis, qui nominis id exinde consequerentur, quod de prædestinatione disputantes assererent, nec pie viventibus prodesse bonorum operum laborem, si à DEO ad mortem destinati fuerint, nec impiis obesse peccata sua, licet enormia, si prædestinati fuerint ad vitam. Fuerunt Prædestinatiani Monachi Adrumetani prope Tunetum in Africa littorali.

Agnoetæ, quorum etiam in hoc seculo mentio injicitur, Deum quidem λόγον omnia nosse, humanitatem verò secundum subsistentiam ei unitam permulta ignorare docuerunt. Reliquiæ quædam Tertullianæ hæreseos superfuere hoc seculo, secundas nuptias ut supra damnantes, Deumque corporeum fingentes.

Venusiani, seu Paterniani hæretici (à quodam Paterno sic dicti) Manichæis non fuere dissimiles, utpote qui corpus hominis à capite ad lumbos usque Dei, à lumbis ad pedes Diaboli creaturam dicebant.

Manichæismum etiam in hoc seculo Felix, Faustus & Fortunatus (κατ' ἀντίφρασιν potius intellectis nominibus) in hoc seculo propagarunt, Augustino masculè hæreticis hisce contraveniente.

Incidit quoque in hæc tempora Petrus Gnaphæus Presbyter Chalcedonensis & postmodum Episcopus Antiochenus, qui totam S. S. Trinitatem passam crucifixam statuit. Hymno siquidem, qui ἁγιοκύριον vocatur in Ecclesia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Zebaoth, adjecit hæc verba, qui crucifixus es pro nobis, cum tamen nec Pater, nec Sp. S. incarnatus & passus sit. Insuper etiam ut in omni precatione nomen Dei genitricis invocetur, sanxit. Papistæ itaque Mariam invocantes Petrum Gnaphæum hæreticum impietatis suæ Autorem agnoscant.

Concilia.

Inter Concilia hujus seculi duo Oecumenica Ephesinum & Chalcedonense eminent. Ephesinum autoritate Imperatoris Theodosii secundo anno 432. ad quod ducentis plures accesserunt Episcopi, fuit convocatum. Accersivit Imperator & Augustinum per literas, sed morte fuit præventus. Causam coactionis hujus suppeditavit Nestorius, de quo Socrates dicit, quod nec Photini, nec Samosatani errorem, ceu multis vilum, occultè foverit,

foverit, sed quòd Deiparæ vocem averfatus communicationem Idiomatum negaverit, quâ sublatâ personalem duarum in Christo naturarum unionem solvi necesse fit. Defendendum autem in hac causa Nestorius suscepit Anastasium Presbyterum suum, primum hujus erroris architectum. Præcipuæ partes in hoc Concilio fuerunt Cyrilli Episcopi Alexandrini, qui Cœlestini Episcopi Romani locum in hoc Concilio simul obtinebat. Capitula Nestorio fuerunt opposita sequentia:

1. Si quis non confitetur, Deum esse veraciter Emmanuel, & propterzâ sanctam Virginem Dei genitricem, anathema fit.
2. Si quis non confitetur, carni secundum substantiam unitum Dei Patris verbum, unumquæque esse Christum cum propria carne, eundem sc. Deum simul & hominem, anathema fit.
3. Si quis in uno Christo dividit substantias (naturas) post unionem, solâ eas connexionem conjungens, eâque tali, quæ secundum carnis dignitatem, vel auctoritatem & potestatem fit, ac non potius conventu, qui per unionem naturalis (intimus) factus est, anathema fit.
4. Si quis in personis duabus, vel subsistentiis eas voces, quæ in Apostolicis & Evangelicis scriptis continentur, dividit, vel quæ de Christo dicitur à sanctis, vel ab ipso, & aliquas quidem ex his velut homini, qui præter DEI Verbum specialiter intelligatur, aptaverit, illas autem tanquam dignas Deo, soli DEI Patris verbo deputaverit, anathema fit.
5. Si quis audeat dicere hominem Christum Deiferum, ac non potius Deum esse veraciter dixerit tanquam Filium per naturam, secundum quod Verbum caro factum est, & communicavit similiter ac nos carni & fangvini, anathema fit.
6. Si quis dicit, Deum esse vel Dominum Christi, DEI Patris verbum, & non magis eundem ipsum confitetur Deum simul & hominem, propterea quòd Verbum caro factum est, secundum scripturas, anathema fit.
7. Si quis velut hominem Jesum operante Dei Verbo dicit adjutum & unigeniti gloriam tanquam alteri præter ipsum existenti tribuit, anathema fit.
8. Si quis audet dicere, assumptum hominem coadorandum Deo

Verbo

Verbo & conglorificandum & connuncupandum Deum tanquam alterum cum altero (Nam cum syllaba superadjec̃ta hæc cogit intelligi) ac non potius unâ supplicatione veneratur Emanuel, unamq̃ve ei glorificationem dependit, juxta quod Verbum Dei caro factum est, anathema sit.

Dist. inter organa separata & conjuncta, 9. Si quis unum Dominum Jesum Christum glorificatum dicit à Sp.S. tanquam qui alienâ virtute per eum usus fuerit, & ab eo acceperit efficaciam contra Spiritus immundos, posse & coram hominibus divina signa perficere, ac non potius proprium fatetur ejus Spiritum, per quem divina signa explevit, anathema esto.

10. Pontificem & Apostolum confessionis nostræ factum esse Christum divina scriptura commemorat. Obtulit enim semetipsum pro nobis in odorem suavitatis Deo & Patri. Si quis ergo Pontificem & Apostolum nostrum dicit factum non ipsum Dei Verbum, quando caro factum est, & homo juxta nos homines, sed vel alterum præter ipsum specialiter hominem ex muliere: aut qui dicit, quod pro se obtulisset semetipsum oblationem, & non potius pro nobis solis (non enim eguit oblatione, qui peccatum omnino nescivit) anathema sit.

11. Si quis non confitetur, carnem Domini vivificatricem esse, & propriam ipsius Verbi DEI Patris, sed velut alterius præter ipsum conjuncti eidem per dignitatem, aut quasi divinam habentis habitationem, ac non potius vivificatricem esse, quia facta est propria Verbi cuncta vivificare valentis, anathema sit.

12. Si quis non confitetur Dei Verbum passum carne, & crucifixum carne, & mortem carne gustasse, factumq̃ve primogenitum ex mortuis secundum quod mortuus est, & vivificator ut Deus, anathema sit.

Formula depositionis Nestorii, quam Evagrius recitat, fuit in hunc concepta modum: Quoniam venerandissimus Nestorius neque vocationi nostræ obedire voluit, neque sanctissimos atque religiosissimos Episcopos à nobis missos suscepit, necessariò ad id progressi sumus, ut, quæ impiè sunt ab illo præsumpta, rejiceremus. Et quoniam illum cum ex lectis Epistolis & libris ejus, tum ex verbis, quæ recens in hac ipsa metropoli locutus est, impiè sentientem & prædicantem deprehendimus, necessitate tam canonum, quam epistolæ

epistolæ sanctissimi Patris & comministri nostri Cœlestini Romanæ Ecclesiæ Episcopi coacti frequenter illachrymantes ad duram hanc sententiam proferendam processimus. Dominus itaque noster Jesus Christus blasphemias ab illo affectus per hanc præsentem Synodum Nestorium ab Episcopali dignitate, universoque Sacerdotii collegio alienum esse decrevit. Nestorius pœnitentiam simulans ad Synodum quidem retulit: Dicatur Maria Deipara, & cesset hæc molestia. Sed quod ex animo hæc dixisse non videbatur, receptus non est. Imperatorem Theodosium huic depositioni circa initia non annuisse, autor est Evagrius, postmodum verò cum altiùs expendisset Nestorii blasphemias, eandem confirmavit. Damnatos simul in eodem Concilio multos fuisse Pelagianos, Prosper & Marianus Scotus referunt. Nestorius autem Episcopali functione jam exutus & loco motus in Orientem proficisci iussus, inde verò in sterilem Arabiæ provinciam traductus est.

Concilium Chalcedonense inter Oecumenica quartum adversus Eutychen (& Dioscorum) duas in Christo naturas confundentem ab Imperatore Martino fuit indictum. In annotando frequentissimæ hujus Synodi tempore, inter Historicos non convenit. Sigebertus in annum Christi 453. collocat. Marianus Scotus, Palmerius & alii rejiciunt in annum Christi 454. quo tempore consulatum gesserunt Romæ Vincemalus & Opilio. Sunt qui extendunt in annum 455. quos inter est Naclerus. Accuratissimus verò Sethus Calvisius in Universali opere Chronologico Synodum hanc Niceæ prius indictam Chalcedonem translata scribit anno 451. initiumque factum die Octobris octavo, anno verò, quo Vincemalus & Opilio Romæ cum Consulatu fuerunt, quem ille statuit 453. Synodum hanc à Leone Pontifice Romano per Epistolam cyclicam fuisse confirmatam. Unà cum sexcentis & triginta Episcopis Imperator ipse & uxor Pulcheria Concilio interfuerunt. Verba dispositiva Concilii Chalcedonensis, omisâ præfatione, quæ nimis proluxa hæresium Arianae, Pneumatichorum & Nestorianorum damnationem & Oecumenicorum Conciliorum approbationem continet, ita sese habent: Sanctos Patres sequentes unum & eundem confitemur filium, Domi-

num nostrum Jesum Christum, & concorditer docemus omnes, esse eum perfectum in divinitate & perfectum in humanitate, verum DEUM & verum hominem, eundem ex anima rationali & corpore, coessentiali Patri secundum deitatem & coessentiali nobis secundum humanitatem, per omnia nobis similem, deo peccato, ante secula genitum ex Patre secundum deitatem, postremis vero diebus propter nos & nostram salutem ex Maria Virgine & Deipara secundum humanitatem, unum & eundem Jesum Christum, filium DEI, Dominum & unigenitum in duabus naturis inconfuse, inconvertibiliter, indivulse & inseparabiliter manifestatum, differentiam naturarum propter unionem nequaquam sublata, sed magis utriusque naturae in unam personam & unam hypostasim concurrentis proprietate servata, non ut in duas personas dividatur, sed ut sit unus & idem filius unigenitus DEUS Verbum & Dominus Jesus Christus, sicut olim Prophetæ de illo vaticinati sunt, & ipse nos Christus instruxit, ac Patrum nostrorum symbolum tradidit. Hisce prælectis acclamarunt omnes & singuli: Omnium Patrum hæc est fides, metropolitæ jam subscribant: Apostolorum hæc est fides, hanc cuncti sequamur, omnes sic sentimus. In confesso octavo hujus Synodi Theodoretus Cyri Episcopus (quem Dioscorus expulerat) hæresi Nestorii aperte renunciare jubetur. Respondet: Sui copiam in Synodo propterea factam, quod calumniam passus esset, quasi hæreticè docuisset testificaturus de fide sua, quod ita etiamnum orthodoxè doceat, prout ab orthodoxis nutritus & edoctus fuisset: Se non Nestorium solum & Eutychen, sed & omnes non rectè credentes averfari. Jussus autem aperte anathema dicere Nestorio hæc in verba erupit: Anathema Nestorio, & omnibus, qui non dicunt Dei Genitricem Mariam Virginem, & qui Filium unigenitum in duos filios partiuntur. Ego autem & definitioni fidei subscripsi & epistolæ sanctissimi Archi-Episcopi Romani Leonis, sicque sapio.

Inter Concilia particularia ea, a quæ Pelagianis fuerunt opposita, nobis jure meritò veniunt attingenda. Occurrit nobis hæc Synodus Carthagenensis communi Episcoporum consensu circiter annum Domini 420. celebrata, cui Augustinus non tantum interfuit, sed & præfuit. Rejectum in illa fuit Pelagii dogma liberi arbitrii

vires

vires extollentis, iisque legis completionem adscribendis. Scriptura dicta huic errori pestilentissimo velut arietes in Epistola Synodica Patres istius Concilii admoverunt seqq. Non est volentis, neque currentis, sed DEI misericordis. Item: Gratia DEI sum id, quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed plus omnibus illis laboravi, non autem ego, sed gratia DEI, quae mecum fuit. Item: Non sumus idonei cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex DEO est. Item: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, ut eminentia virtutis sit DEI & non ex nobis. Liber Conciliorum hanc Synodum Carthaginensem quintam vocat.

Milevitana Synodus Arcadio & Honorio quinto Consulibus eidem Pelagio fuit opposita. Praefuit & huic Augustinus confidentibus secum Episcopis, quorum Catalogum ostendit Epistola Concilii Milevitani ad Innocentium Episc. Romanum. Errores Pelagii & Coelestii seqq. ibidem congregati Patres notarunt.

1. Quod possit homo in hac vita sine adjutorio gratiae Salvatoris per solum liberae voluntatis arbitrium ad tantam perfectionem iustitiae pervenire, ut ipsi non sit necessarium dicere: Dimitte nobis debita nostra, cum tamen Christus id omnes jussit.
2. Non ita intelligenda esse orationis Dominicae verba, ne nos inducas in tentationem, quasi divinum adjutorium poscere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus, quoniam hoc in nostra positum sit potestate, atque ad implendum illud sola sufficiat hominis voluntas. Frustra igitur dixerit Paulus: Non est volentis, neque currentis, sed DEI misericordis. Item: Fidelis est DEUS, qui non permittit vos tentari supra id, quod potestis.
3. Sacramentum baptismi non opitulari parvulis ad consequendam vitam aeternam, ideo quod totum illud sit potestatis humanae contra classicum Pauli dictum: Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Multos & defensores & Patronos Pelagius habebat Romae, ubi diu vixerat, ideo & haec Milevitana & Carthaginensis Synodus Innocentium Episcopum, ut pro Ecclesia vigilaret, ne quid periculi caperet, hortatur. Damnationi huic Pelagii & Coelestii Episcopus Romanus Innocentius facile assensit, nec suo defuerunt

officio Imperatores Honorius & Theodosius, sed per Palladium Prætorio Præfectum sententiam Synodi executi sunt, & Pelagium unà cum Coelestio Romam ejecerunt.

Synodus in Palæstina (quod Hierosolymis Pelagius venenum suum sparserit, ibidem nonnulli celebratam volunt) ejusdem hæreseos occasione fuit indicta. Præsentem se stitit in ista Pelagius, & cum ad objecta ita responderet, ut ad sanio rem mentem rediisse videretur, Catholicus & rectè sentiens pronunciatus fuit. Verum Augustinus & alii rem totam suspectam habentes, præsertim quod errores suos scripto aliquo non refutaverit, & Pelagium ambiguitate vocabuli gratiæ Synodo imposuisse persuasum habentes ad Innocentium Episcopum Romanum dant literas, in quibus petunt, ut ipse Pelagium Romam accersat, & quam gratiam intelligat diligenter examinet, aut cum eo per literas agat, ac si eum rectè sentire inveniat, absolvat; ac simul injungat, ut librum, in quo de possibilitate naturæ ad vincenda peccata & implenda mandata disputaverit, anathematizet. Hisce respondet Innocentius, gesta quidem à Laicis ad se perlata esse, in quibus Pelagium resipuisse dicatur, verum sibi persuaderi non posse, cum nihil de præsentibus, qui fuerint *αὐτόματοι*, ad se perscribatur. Et si verè ad meliorem frugem rediisset, absolutionem à se dudum petiisset. Librum Pelagii transmissum planè esse blasphemum & damnandum, se nihil intermissurum eorum, quæ ad medicinam huic malo applicandam facere posse videantur.

Synodus Arausicana secunda in Gallia ex suggestione Leonis Episcopi Romani coacta certos quoque canones, in quibus Pelagii dogma damnatum fuit, confecit.

1. Si quis per offensam prævaricationis Adami non totum hominem i. e. secundum corpus & animam in deterius commutatum dicit, sed animæ libertate illæsâ durante, corpus tantummodò corruptioni credit obnoxium Pelagii errore deceptus adversatur scripturæ dicenti: Anima, quæ peccavit, ipsa morietur. Et: Nescitis, quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis. Et: A quo quis superatur, ejus & servus addicitur.

2. Si quis soli Adamo prævaricationem suam, non & ejus propa-
gini

gini nocuisse asserit, aut mortem tantum corporis (quæ poena peccati est) non autem & peccatum, quod mors est animæ, per unum hominem in omne genus humanum transiisse testatur, injustitiam DEO dabit, contradicens Apostolo dicenti: Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

3. Si quis dicit, invocationem humanam gratiam DEI conferre posse, non autem ipsam gratiam facere, ut invocetur à nobis, contradicit Esaie Prophetæ, vel Apostolo idem dicenti: Non quærentibus me inventus sum, palam apparui his, qui me non interrogabant.

4. Si quis, ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem ut etiam purgari velimus, per S. Spiritus infusionem & operationem in nos fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui S. per Salomonem dicenti: Præparatur voluntas à Domino; Et Apostolo salubriter prædicanti: Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate sua.

5. Si quis sicut augmentum, etiam ipsum initium fidei, credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui justificat impium, & ad regenerationem baptismatis pervenimus, non per gratiæ donum id est, per inspirationem Spiritus S. corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, & naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius probatur, beato Paulo dicente: Confidimus, quia qui cæpit in vobis bonum opus, perficiet usque in diem Domini nostri JESU Christi. Et illud: Vobis datum est pro Christo, non solum ut in eo credatis, sed etiam, ut pro illo patiamini: Et: Gratia salvi facti estis per fidem, non ex vobis, DEI enim donum est. Qui enim fidem, quâ in Deum credimus, dicunt esse naturalem, omnes eos, qui ab Ecclesia Christi alieni sunt, quodammodo fideles esse definiunt.

6. Quod gratia DEI simus id, quod sumus.

7. Quod non simus idonei cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis.

8. Quod nemo per semetipsum salutis æternæ mysterium possit acquirere.

9. De adjutorio DEI.
10. De eodem.
11. De obligatione votorum.
12. Qvales nos diligit DEUS, qvales futuri simus ipsius dono;
non qvales sumus nostro merito.
13. De reparatione liberi arbitrii.
14. De misericordiâ DEI.
15. De mutatione prævaricationis Adæ.
16. Qvòd nemo gloriatur de substantia sua.
17. De fortitudine Christiana.
18. De mercede boni operis.
19. De natura humana.
20. Nihil boni posse hominem sine DEO.
21. De natura & gratia.
22. De his, qvæ hominum propria sunt.
23. De voluntate DEI & hominis.
24. De palmitibus vitis.
25. De dilectione, qvâ DEUM diligimus.

Hanc definitionem Patrum non Episcopi duntaxat, sed Laici etiam, illustres & magnifici Viri suâ subscriptione ratam habuerunt. Reliquæ Synodi particulares & minorum subselliorum plerumq; circa disciplinam Ecclesiasticam & ceremonias fuerunt occupatæ, ideò silentii sipario jam involvimus.

A persecutionibus ejusmodi violentis, qvales sub Imperatoribus Ethnicis experta erat, respiravit quidem & hoc seculo Ecclesia, sed tamen AntiChristus embryo magis magisque adolescere, nec non partui approximare cœpit. Ut enim jam nihil dicamus de qvæsitâ prærogativa Episcopi Romani, sive directè, sive indirectè facta fuerit, oppressione sc. Constantinopolitani, qvi luminibus obstruere videbatur Episc. Rom. tantum non in omnibus hujus seculi conciliis, acta saltem trium Episcoporum Romanorum Zozyimi, Bonifacii & Coelestini cum Ecclesiis Africanis oculis non limis inspiciantur. Erat quidem Apiarius, Presbyter Ecclesiæ Siccensis in Africa, multis facinoribus nobilis non tantum ab Episcopo suo Urbano, sed & Episcoporum vicinorum Synodo excommunicatus. Confugit ad Episcopum Romanum Zozy-
mum

num tanquam ad sacram anchoram, & de injuria sibi facta prolixè queritur. Zozymus, inauditâ parte alterâ, supplicem absolvit, & ad communionem admittit. Cùm verò serperent rumusculi, coire Africanos Episcopos, altiùs hanc rem in Synodo excussuros, Faustinum quendam Episcopum & duos Ecclesiae Romanae Presbyteros Philippum & Asellum eò ablegat, eisqve ut Apiarii causam agant, & Urbanum Episcopum Africanum excommunicari curent, injungit. Episcopos insuper & Sacerdotes à sententia suorum Metropolitanorum, aut etiam Synodi ad sedem Apostolicam Romanam appellare jubet, Legatos à latere se missurum in Africam, qui causas appellantium cognoscant. Ne verò hujus arrogatae potentiae deesset color, hoc privilegium Romano Pontifici concessum in Synodo Nicæna dicit, suisqve Legatis supposititium Canonem in scripto tradit. Ita verò illius verba sese habebant: Placuit autem, ut si Episcopus accusatus fuerit, & judicaverint congregati Episcopi regionis istius, & de gradu suo dejecerint eum, & appellasse videatur Episcopus, & confugerit ad beatissimum Romanae Ecclesiae Episcopum, & voluerit audiri, & iustum putaverit, ut renovetur examen, scribere his Episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua provincia sunt, ut isti omnia diligenter requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod si is, qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione suâ moverit Episcopum Romanum, ut è latere suo Episcopum mittat, erit in potestate Episcopi Romani, quod velit & quod existimet: & si decreverit mittendos esse, qui praesentes cum Episcopis judicent, habentes auctoritatem ejus, à quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si verò crediderit sufficere Episcopos, ut negotio terminum impo-
nant, faciet, quod sapientissimo consilio suo judicaverit. Haec-
nus Canon supposititius.

Cùm itaqve Faustinus legationis suae summam exposuisset, & simul canonem hunc spurium produxisset, quòd Zozymus primatum & dominationem aliquam in Ecclesias Africanas quæreret, Patribus Concilii Carthaginensis statim suboluit; id quod ipsis absurdum & intolerabile visum fuit. Excusserunt simul, quæ in ipsorum Archivis asservabantur Concilii Niceni acta, sed de hoc cano-
ne nec vola, nec vestigium comparebat. Quare Legatis respon-
dent,

dent, se inter Canones Concilii Nicæni suis in exemplaribus eum, quem ipsi allegarent, non invenire. Quare authentica exemplaria Nicænorum Canonum, priusquam assentiantur postulatis, esse conferenda. Pacis tamen studio se interea concedere, ut Episcopi ad Romanam sedem appellent, verum non diutius, quam usque ad inquisitionem statutorum Concilii Nicæni. Ejusdem tenoris literas ad Zozyum Episcopum Romanum transmittit Synodus. Vix Romam advolarunt literæ, & Zozymus falsarius, forsitan justo DEI judicio, cum vix in isto throno per unius anni spacium se conspiciendum exhibuisset, in humanis esse desit. Bonifacius verò successor eandem ambitionis telam pertexere conatur, & missis iisdem Legatis, ne privilegium hoc Ecclesiae Romanæ de appellationibus ad eandem instituendis intervertatur, urget. Patres Concilii Carthaginensis, vel apiculum de hoc privilegio in suis exemplaribus tam Græcis, quam Latinis inveniri posse, negant & pernegant: Se tamen appellationem interea concessuros, donec exemplaria *γνήσια* ex Constantinopolitana, Alexandrina & Antiochena Ecclesiis adferantur. Interim Concilium à dictis Ecclesiis exemplaria per Legatos sibi mitti petit, & ab Ecclesia Constantinopolitana & Alexandrina statim accipit. Verum cum acta Concilii Nicæni evolvuntur, ne gry quidem de hac appellatione ad Romanam Ecclesiam instituenda deprehenditur. Mittunt igitur Bonifacio, ut ipse oculis fidem habeat, Romam, qui dubio procul rubore suffusus quievit. Verum Pontifice hoc post triennium extincto, successor Cœlestinus eandem fabulam, mutatis saltem personis, ludere pergit. Sed Synodus Carthaginensis decernit, ne cuiquam vel Sacerdoti, vel Episcopo ex Africa, vel aliis provinciis Metropolitanos habentibus ad Papam Romanum appellare liceat: sed sit prima cognitio causarum Ecclesiasticarum penes Episcopos & Metropolitanum: secunda penes provinciale Concilium: ultima penes universale. Item. Ne ullum jus deinceps Romano Episcopo super Africanas Ecclesias impofterum concedatur. Quo decreto jugum satis grave à suis cervicibus depulerunt,

STATUS ECCLESIARUM ORIENTALIUM.

Cum in hoc seculo quinto Ecclesiae orientales ab occidentali- De Ecclesiis
Orientalibus.
bus, quantum ad quaestionem de processione Spirit. S. à Fi-
lio, fuerint divisae, de statu Ecclesiarum orientalium, qualis hoc
nostro tempore conspicitur, paucis aliquid subnectemus. Dice-
mus autem primò de Ecclesiis istis aliquid in genere, deinde singu-
los fidei articulos ex actis Theologorum Tübingensium cum Pa-
triarcha Jeremia pensiculabimus, confessionem Patriarchae Cyril-
li Calvinizantem, quæ lucem non ita pridem adspexit, cum sua re-
tutatione ab ipsius successoribus facta per transennam inspiciemus,
religionem Moscovitarum, quæ Græcæ tradux, ex Chytræo, & aliis
oculo fugitivo perlustrabimus, & tandem acta Jesuitæ Possevinī
cum magno Moscoviæ Duce Basilio, de abjicienda Græcorum re-
ligione, & Catholicorum suscipienda, digitis, quod ajunt, extremis
atingemus.

Ecclesias orientales quondam fuisse florentissimas, adeò ut oc-
cidentalibus palmam interverterint, vel ex eo, cœlo, quod ajunt,
suo clariùs apparet, quòd plures ipsi Apostoli plantaverint, Ev-
angelistæ quoque & Apostoli linguâ græcâ tum temporis diffu-
sissimâ Novum Test. exaraverint, & antiquissimi Patres, utpote I-
gnatius, Polycarpus, Justinus Martyr, Irenæus, Clemens Alexan- Tertullianus
inter Latinos
primus habetur.
drinus, Origenes, Athanasius, Basilius, Gregorius Nazianzenus,
Nyssenus, Epiphanius, Chrysostomus, Isidorus, Cyrillus, Theodo-
retus & alii quàm plures fuerint græci. Ne dicamus, quòd 4. Con-
cilia Oecumenica inter orientales habita & Græcâ linguâ in istis
confecta & aucta Symbola fuerint conscripta. Quantumvis autem
cum occidentalibus primùm in eandem harmoniam suavius con-
spiraverint, progressu tamen temporis, non unâ interveniente ru-
pturâ, magis magisque dissiluerunt. Ut unius atque alterius men-
tionem injiciamus, statim in secundo à nato Salvatore seculo circa
tempus celebrandi paschatos scissæ fuerunt, orientalibus Johan-
nem Apostolum & Polycarpum secutis in ipso plenilunio (unde
quartadecimani dicti;) occidentalibus Petrum & Paulum secu-

tis die Dominicâ post plenilunium proximâ idem festum celebrantibus, cui tamen vulnere medicina postmodum in Concilio Niceno facta. Parum etiam abfuisset, ut circa controversiam de Deitate Filii, Ecclesiae orientales & occidentales, quarto à nato Christo seculo, à se invicem abiissent, illis Arianismum, hisce verò orthodoxam sententiam amplexis. Non tantum enim, qui columnæ videbantur inter Doctores, sed & Imperatores quidam pestifero Arii dogmati favebant (ut pios admiratio subierit, qui mundus tam citò factus Arianus) sed & fex vulgi venenum hoc tam avidè imbibit, ut Mahometismus postmodum eò facilius locum inveni-
 Utut verò Græci puriores in hodiernum usque diem orthodoxæ sententiæ de Christi Deitate adstipulentur, alia tamen brevi post rupturâ, quæ hætenus tot mediis tentatis visa fuit *αἰνία-
 πος*, seculo quinto de Sp.S. à Filio processione contigit. Orientales enim à solo Patre, occidentales à Patre simul & Filio Spiritum S. procedere *ὁμοψήφως* docent. Error Græcorum exinde natus videtur, cum antiquiores in sano sensu, quò felicius Eunomianos refutarent, Spiritum S. à Patre per Filium procedere dixerint, Theodoretus Cyri Episcopus junior & ferventior, cum anathematismo Cyrilli nono se opposeret (Spiritum S. esse Spiritum Christi proprium) processionem Spiritûs S. à Filio prorsus negavit. In seculo currente octavo Johannes Damascenus, in 11. Theophylactus & alii Theodoreti vestigiis institerunt. Tàm tenaciter autem huic errori adhæserunt Græci hucusque, ut tot frustra tentatis mediis, Colloquiis & Conciliis, ne tantillum de pristino & inveterato errore remiserint. Nec suffecerunt hæ fissuræ, sed primatus Episcopi Romani *χάσμα* insuperabile inter Ecclesias orientales & occidentales post seculum à nato Christo sextum introduxit. Cum enim Johannes Episcopus Constantinopolitanus cum Gregorio M. Episcopo Rom. de primatu contenderet, Bonifacius tertius successor (post Sabinianum) Gregorii M. auxilio Phocæ Imperatoris rem eò deduxit, ut Episcopus Oecumenicus salutaretur. Inde superbiæ typho inflati successores, reliquos Patriarchas non amplius pro fratribus, sed subditis habere cœperunt, qui vicissim hunc fastum Satanicum detestati Pontificem Romanum res suas sibi habere jusserunt, & inter se mansere conjuncti, quantumvis jam sub

Johannes junior.
 junator.

sub jugum Turcicum devoluti. Rescripserunt etiam ad Episcop. Romanum Ecclesiae orientales, se superbiam ipsius intolerabilem ferre non posse, propterea quod secum sit Dominus, cum illo Diabolus, & in hodiernum usque diem Dominicam Invocavit Pontificem Romanum excommunicant. Accessit postmodum, quod Casaubonus in praefat. suarum animadversionum Baronii fermè putat unicum, dissidium inter Ecclesias orientales & occidentales ingens de imaginibus vel adorandis, vel excindendis. Notum enim ex historicis, quanto imaginum odio Imperatores Graeci quamplures, Leo inprimis Isaurus, Constantinus Copronymus & alii Hiskiae & Josiae exemplum imitati flagrarint, adeo ut & εἰκονομάχων, cognomen tulerint. Hisce Pontifices Romani πῦξ καὶ λαῖξ sese opposuerunt; utpote qui post abrogatam doctrinam catecheticae imagines non tantum pro bibliis Laicorum cum Gregorio M. habebant, sed etiam in templis jam adorandas collocabant. Quare imaginum occasione, currente seculo octavo, duo coacta fuere concilia, Constantinopolitanum, quod εἰκονολασίαν, i. e. imaginum destructionem, & Nicenum secundum (vulgò dictum Oecumenicum septimum) quod εἰκονολατρείαν, id est, imaginum adorationem approbavit. Inter haecce duo mediâ viâ incessit Franckofurtense ad Moenum à Carolo M. circa octavi seculi decursum ex Italia, Gallis & Germanis Episcopis coactum, quod imagines quidem recordationis & ornamenti causa in templis retinendas, non autem adorandas statuit. Sed, utut magnæ fuerit auctoritatis, tamen cum εἰκονολατρείαν vel cultum imaginum repudiaverit, à Pontificiis non approbatur. Post illam de imaginibus contentionem, Pontifices Romani cogitationes suas eò sensim inflectere coeperunt, ut ab Imperatoribus Graecis avulsi novum in occidente imperium constituerent, id quod etiam in festo nativitatis, anno 800. Carolo M. Pipini Filio in occidentis Imperatorem assumpto, & à Leone III. coronato, effectui datum. Quod cum dicimus, nequaquam istud Φορπικὸν Pontificiorum, quasi à Pontificibus Romanis imperium in occidentem fuerit translatum, calculo nostro comprobamus.

Vide Gerl. in
disp. de Eccle-
sia,
octavo seculo.

Quamquam enim Pontifices Romani Carolum M. Imperatorem elegerint, non tamen soli, sed unâ cum aliis statibus id fecerunt,

runt, nec coronatio Imperatorem facit, sed factum saltem significat, nec juramentum fidelitatis, sed protectionis tantum Carolus M. praestitit Episcopo Romano. Quin potius jure belli & transactione cum Imperatoribus Graecis mutationem istam factam fuisse dicimus. Postquam itaque Imperium evasisset bicorpor, & unus in oriente, alter in occidente rerum potiretur Imperator, hiatus etiam & separatio inter Ecclesias orientales & occidentales major evasit. Graeci suis ceremoniis & traditionibus, Latini rursus suis Ecclesiam onerarunt, unde factum, quod in plerisque recentioribus constitutionibus invicem discordent. Ut exempli loco subjiciamus unum atque alterum, transubstantiationem Graeci eo in significato, quo accipiunt Latini, ignorant, quia demum in Concilio Lateranensi anno 1215. sancita: Eucharistiam sub utraque specie Laicis etiam distribuunt, quia *ποτηριοκλησία* demum in Concilio Constantinensi anno 1414. (quod Lutherus à canone: Non obstante, quod Christus dixerit, tamen ita sancit Ecclesia, Obstantiense vocavit) utut pro re adiaphora prius habita, pro articulo fidei venditata: purgatorium non habent, quia demum in Concilio Florentino, anno 1438. utut à Gregorii M. temporibus in Ecclesiis latinis sensim invaluerit, articulus fidei fieri coepit: Majestatem carni Christi communicatam asserunt, quia demum post editam disputationem Ingolstadiensem anno 1564. ad vicariatum Pontificis eò commodius asserendum à Jesuitis aperte fuit impugnata: in sacris utuntur lingua vernacula, quia Vulgata latina demum in Concilio Tridentino superiori seculo ab anno 1546. usque ad 64. continuato pro authentica fuit declarata. Nec Biblia Laicorum manibus excutiunt, cum demum jam vergente seculo superiore sacrilegium istud in Ecclesia Romana commissum. In Concilio quidem Florentino paulò ante Constantinopolitanam expugnationem celebrato, cui & Imperator Graecorum Johannes VIII. Palaeologus & Patriarcha Josephus & Metropolitanus Russorum & alii Proceres interfuerunt, Graeci, ut adversus Turcas auxilia impetrarent, in primatum Pontificis, quod sit Episcopus Oecumenicus, in processionem Spir. S. à Filio, in purgatorium, in panem azymum consenserunt, adeò, ut unionis formula non absque singulari totius Ecclesiae gaudio verbis hisce fuerit consignata: Latentur

tentur cœli & exultet terra &c. Verùm cùm Græci domum re-
duces facti fuerunt, multò alieniores à Latinis, quàm antea senten-
tias suas mordicùs retinuerunt. Constantinopoli à Mahomete se-
cundo Turcarum Tyranno anno 1453. expugnata, Græcorum
quidem quàm plures in Italiam & alias occidentis provincias sese
effuderunt; verùm reliquæ quales hoc nostro tempore conspici-
untur ibidem, iugo isti succollarunt. Ut jam faciem Ecclesiarum
istarum velut in tabella exhibeamus, suum adhuc habent Patriar-
cham, cujus inspectio super omnes Europæ, Asiæ minoris (quæ
Natolia hodie dicitur ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς lingvâ corrupta Græca,
quòd respectu sedis Imperatoriæ Constantinopoleos versus ortum
sita sit) & insularum Archipelagi Ecclesias Græcorum religionem
proficientes extenditur. In Asia verò majore Antiochenus & Hie-
rosolymitanus, in Ægypto & Africa Alexandrinus venerabili suo
pedo commissas sibi gubernant Ecclesias.

Antiocheno quidem domicilium præbere debuisset, ut olim,
Antiochia, verùm cùm in solitudinem propemodum sit redacta,
Damasci habitans contiguas moderatur Ecclesias, inter quas ad
Libanum montem ascendentibus medio itinere occurrit Monaste-
rium Deiparæ Virginis, in quo religio feliciùs viget & puriùs co-
litur. Alexandrinus eandem ob causam Cairi sedem hodie fixit
& ab Ecclesiis Æthiopum maximo in honore habetur, quòd de A-
lexandriâ nil nisi rudera conspiciantur. Constantinopolitanus Ec-
clesiis sibi subiectis Ministros præficit, ἀρχιεπίσκοποι, si quando irruerunt,
tollit, controversias tam in rebus Ecclesiasticis, quàm politicis ortas
disceptat. Si verò Christiano cum Turca res est, præsertim præ-
gnantior, ad aulam Imperatoris Turcici eandem remittit. Is, quæ
Christiani alicujus Regis Legato, à Turcis honor defertur Patriar-
chæ, ut sedens ex opposito Waschæ (Bassæ) causam suam agat. Præ-
sidii loco ipsi semper est à latere unus ex Janitsaris, si foris aliquid
peragendum, cui etiam certum stipendium solvit. Si peregrè ipsi
abeundum ad visitandas forsan commissas Ecclesias cisis, intra ur-
bem verò mulo vehitur. Domi habitu Monastico, foris verò pal-
lio serico coloris violacei, ut & ejusdem coloris pileo fungino uti-
tur, pedoq; argenteo crucis formam referente innititur. Reditus
annui, qui tamen certi non sunt, utpote maximam partem ex Elee-

mosynis per Ecclesias collecti, ad 20000. aureorum Ungaricorum sese interdum extendunt. De quibus tamen annuam suam pensionem 5000. Ducatorum Imperatori Turcico solvit, residuum partim Officialibus, partim familiæ sustentandæ cedit.

Cultui divino cantando, legendo & λειτουργίαν sacram administrando diebus Solis, ut & Veneris, vacant. Conciones quadragesimali tantum tempore & quidem nocturno in lingua vernaculâ, græcâ sc: mixobarbarâ (ita tamen, ut loca Biblica & Patrum dicta in græca pura citentur) ad populum habent. Demandatum autem est hoc concionandi officium Patriarchæ, & interdum doctoribus Monachis Calogeris (καλοῖς καὶ ἱεροῖς i. e. bonis & sanctis) quod sedendo in throno aliquantulum elevatiore peragunt. Tot ceremoniis orando, legendo, cantando, incurvando, cruces formando λειτουργία obruitur, ut sub παρέεργοις ipsum ἔργον, sub putaminibus nucleus evanescat. Totam siquidem salutis οἰκονομίαν à nativitate ad ascensionem usque se repræsentare ibidem dicunt.

Jerem. Patriarcha.

Allegant, dicente Casaubono, exemplum Apostolorum, qui extra tempus paschatos communicarunt.

An ante, an post consecrationem vinum aquâ miscendum, cum Latinis pugnant.

Consecratio in loco secreti ore peragitur.

Pane non utuntur azymo, sed fermentato, nosque Judaizantes in hoc puncto proclamant. In hac Eucharistiæ celebratione, notante Casaubono, duas mensas adhibent: unam dicunt πρῶτην, quasi dicas, mensam propositionis, in qua ponuntur τὰ δῶρα, panis & vinum, ante consecrationem, quibus venerationem aliquam tribuunt: deinde transferuntur in aliam mensam, quod ἅγιον βῆμα, i. e. sanctum altare dicitur, ubi fit consecratio, & post consecrationem adoratio. Intinctus panis propter periculum effusionis fuit introductus. Inter alias ceremonias lanceolâ panem perfodiunt, ad lateris Christi apertionem in cruce significandam. Laicis cœna sub duabus speciebus porrigitur, ita tamen, ut panis intinctus ex calice vino repleto cochleari argenteo distribuatur. Laici chorum non ingrediuntur, sed per ostium aliquod semiclausum Eucharistiam à Sacerdotibus accipiunt. Dubio procul hoc ritu canonicum 9. Concilii Ancyрани observant: Laicam recipientes communionem non cum sacris Ministris, sed cum populo extra cancellos (i. e. extra chorum) communicare debent. Non enim duntaxat hunc in finem distinctio chori à gremio instituta est à veteribus, ut ita sanctum sanctorum templi Judaici repræsentet, sed eti-

am ut Clericos à Laicis immenso quodam intervallo separet. Consecratio intra sacrarium peragitur, qui ritus inde profluxisse videtur, quòd veteres universam doctrinam Christianam distinxerint in τὰ ἐκ Φορῶ i. e. quæ omnibus manifesta esse debebant: & τὰ ἄρρητα i. e. quæ temerè non evulganda, de quibus neque in vulgaribus colloquiis, neque catechesi, neque concionibus verba faciebant ad Catechumenos & ad Sacramenta nondum admissos, tum ut sublimitatem mysteriorum, quæ occultabant, ostenderent, tum ut ea mysteria concupiscerentur ardentius à Catechumenis, tum denique ut tantò melius à contemptu vindicarentur, & majestatis quædam opinio illis conciliaretur. Sacris hinc vacantes peculiari vestimentorum genere utuntur, quorum aliud dicitur πολυσταύριον ex holoserico nigro confectum, multisque cruciculis albis undique tectum, aliud παγωνάριον à barba, vel humeris ad pedes usque demissum ex holoserico rubro ut plurimum contextum, aliud ἑπταρχήλιον collo circumdatum & ex holoserico albo confutum, aliis hinc sicco pede transmissis. Pueris etiam, qui conscientiae scrutinium instituendo semetipsos nondum probare possunt, S. S. Eucharistiam porrigunt, urgentes in primis dictum Salvatoris: Si quis non manducaverit carnem filii hominis, nec biberit sanguinem ejus, non habebit vitam. Etiam si verò purgatorium negent, pro defunctis tamen in λειτουργία intercedunt, ut tolerabiliorem locum, in quo judicium supremum expectare queant, nanciscantur. Infantes, cum baptizantur, in aquam immerguntur, (unde in quibusdam Ecclesiis Græcorum religionem profitentibus Occidentales quasi non rectè baptizati, si fidem Græcorum amplecti velint, rebaptizantur) & formula baptismi in tertia persona effertur: Baptizetur servus Christi (adjecto proprio nomine) in nomine Patris, Filii & Sp. S. Chrismate quoque recens baptizatos inungunt, ut Christianos, unctosque Reges & Sacerdotes spirituales esse doceant. Quo ipso tamen à Pontificiis dissident, quòd hi jam unctos in baptismate, denuò post interjectum aliquod temporis intervallum chrismate inungant, nec simplicibus Sacerdotibus, sed solis Episcopis hoc inungendi munus competere statuant. Unde cum ad ejusmodi confirmationem sumtus requirantur, ut plurimum ditiores tantum hoc Sacramentò fruuntur apud Pontificios. Præter enu-

Cassaub. not.

43.

Idem Casaubonus κέφαλον i. e. elevationem ipsis tribuit.

Quod etiam Abyssini faciunt, & Hussitæ quondam in Bohemia faciebant.

Quod tamen de Spir. manducatione loquitur.

Sicut in novellis erat de Danie Regis Filio V Volde-mar, umbtassen.

merata

merata tria Sacramenta Ecclesiae orient: quatuor adjungunt alia, ordinationem sc. Sacerdotum, conjugium, poenitentiam & extremam unctionem. Præter DEUM & Salvatorem nostrum Jesum Christum Sanctos Angelos & Archangelos, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres, inprimis Deiparam Virginem invocant, eodem, quo Pontificii utuntur, distinctionis temperamento inter *λατρεία, δαλεία, & υπερδαλία* errorem suum in crustantes. Beatam Deiparam in suo horologio *μοεσονυκτίω* hisce verbis compellant: Te, ô sancta Deipara, murum & arcem invictam salutis nostræ rogamus, ut hostium nostrorum consilia dissipēs, tristitiam in gaudium convertas, Ecclesiam tuam defendas, pacem nobis impetres, tu enim beata Deipara, spes unica nostra. Ut Idolola-

Quasi Idolum
& sculptile
sint unum &
idem.

triæ suspicionem omnem à se amoveant, imaginibus sculptis, sive ex lapidibus sive ex ligno vel quacunque tandem materia sint confectæ, non utuntur in suis oratoriis, sed tantum pictis, utpote Salvatoris, Mariæ matris, S. Apostolorum, Patrum Græcorum, inprimis Athanasii, Basilii M. Gregorii Nazianzeni, Chrysostomi, Nicolai, Georgii, Constantini Magni Helenæ matris & aliorum. Harum invocationem purpurisso quoque & cerussâ obducunt, quasi non ad imagines, sed *ἑλκῶς* ad ipsa prototypa dirigatur. Templum ingredientēs sæpenumerò sese incurvant, imagine crucis frontem & pectus obsignant, imò caput etiam pavimento illidunt.

Clerici apud
Pontificios di-
viduntur in
seculares & re-
ligiosos.

Monasteria passim erecta videas, in quibus religiosi jejuniis, paupertate, aliisque sponte susceptis operibus semirum in modum macerant. Inprimis ad montem inter Thraciam & Macedoniam interjectum, quem *ἅγιον ὄρος* i. e. montem sanctum appellant, ultra 20. Monasteria peregrinantibus occurrunt. Non autem à Patrono aliquo v. g. Benedicto, Bernhardo, Augustino, Francisco, Dominico sese denominant, sed omnes ordines in duas classes Monachorum & Hieromonachorum dividuntur, qui communi voce Calogeri (id est, *καλοὶ καὶ ἱερεῖς* probi & sancti) appellantur. Quod alias Clericorum ordines concernit, proximum à Patriarcha locum tenent Metropolitani, qui sedem in aliqua metropoli fixerunt v. g. Metropolitanus Nicomediæ, Thessalonicae &c. ex quibus Patriarchæ solent eligi: Hosce sequuntur Episcopi, Archimandritæ, sive Monasteriorum

reriorum Abbates, Patriarchæ Officiales, utpote Protohermineus, magnus Interpres Scripturæ S. cujus est controversias de religione obortas decidere, Magnus Logotheta, sive Cancellarius, Minor Logotheta, Proto-Notarius & Notarius titulis adhuc antiquis superbientes. Ut verò stationes hæc cum autoritate tueri possint (reditibus admodum succisis) ut plurimum qui loco nobiliore nati rei quæ luculentioris sunt, hisce muneribus præficiuntur. Succedunt Monachi & Hieromonachi, Archidiaconi, Diaconi, & tandem, qui passim per oppida sacrum faciunt, Sacerdotes. Hisce conjugium liberum permittitur, nisi forsan voto, se cœlibatum perpetuum amplexuros, semet obstrinxerint. Ordines prædicti, exceptis officialibus Patriarchæ, à carnibus prorsus abstinent, vescuntur verò piscibus (quasi pisces non haberent carnes 1. Cor. 15.) neque iisdem quolibet anni tempore, sed quadragesimali cibi loco utuntur ovis, lacte, caseo, melle, uvis siccatis, ostreis varii generis, piscium ovis compositis, quæ Græcis dicuntur *οὐτάκια* i.e. ovorum condita, ipsi verò corruptè Botarcha vocant, peponibus majoribus, pomis, malis aurantiis & granatis, adhibito simul vini potu generosissimo.

Officiales Patriarchæ καὶ ἐξ ὧν ἡνδυνῶν
tur Clerici.

Tantum verò abest, ut à Turcis impediatur in exercitio suæ religionis (cùm Mahomet omnis generis religiones quò plures ad se alliceret populos, inter suos tolerari permittat) ut etiam impedimenta, constitutis hinc inde per templa Græcorum præfidiis, ab iisdem amoveantur. Campanas qui- Non habent, sed convocantur voce aliqujus pueri. Videntur etiam hac in parte Judaizare Turcæ. Si quæ dixerunt, solâ fide nos justificari, fuerunt privati: Confessio Jeremiæ, quæ pro publica totius Ecclesiæ habetur, aliud citan- docet.

citantes pro se Patrum Græcorum vetustiorum scripta, inprimis homiletica, in quibus ad excitandam pietatem studium bonorum operum auditoribus suis inculcant. Dissentiunt in multis aliis v. g. primatu Pontificis Romani, qui tantum non fons omnium errorum, in S. S. Eucharistia sub una tantum specie Laicis administranda, in missis angularibus lucrosis, in purgatorio, in transubstantiatione, in coelibatu Sacerdotum, in sacris lingua vernacula peragendis, in divina maiestate carni Christi communicata & aliis fidei capitibus.

Ut verò quid doceant in singulis fidei capitibus, dilucidius appareat, responsionem Patriarchæ Jeremiæ ad Augustanæ Confessionis articulos singulos circa superioris seculi decursum adornatam *ὡς ἂν συνοψῇ* videbimus. Occasio istius responsi fuit, quod Tübingenses Theologi, præprimis Jacobus Andreæ, & in reliquis responsis Jacobus Heerbrandus, Theodoricus Snepsius, Lucas Osiander, Stephanus Gerlachius, Eberhardus Bidembachius omnes S. S. Theologiæ Doctores Augustanam Confessionem per Crusium Græcè conscriptam Patriarchæ Constantinopolitano, qui brevi post de throno Patriarchali dejectus fuit, transmiserint, non eum in finem, ut Pontificii nugantur, quasi sub alas ipsius confugere, ipsumque pro capite, postquam Pontificem Romanum rejecissent, agnoscere vellent, sed ut ipsius iudicium de hac Ecclesiarum nostrarum confessione cognoscerent. Non autem acquieverunt Nostrates in primo Patriarchæ responso, sed postquam in non paucis idem ab Ecclesiis nostris dissentire viderent, ad Lydium S. Scripturæ lapidem examinarunt, cui examini Patriarcha responsum aliud ex Conciliis 7. Oecumenicis & Patribus Græcis vetustioribus consarcinatum opposuit, sed à Nostratibus quoque fuit refutatum. Tandem Patriarcha responsum tertium & ultimum contentionis seram reciprocare nolens ulterius Nostratibus admisit, quod tamen censuræ, non secus ac priora responsa, Nostrates subjecerunt. Acta ista Græcè & latinè conscripta Wittebergæ sumtibus hæredum Johannis Cratonis in folio fuerunt excusa & in salivam publicam emissa.

Jam, ut singulos fidei articulos percurramus, in primo essentiaæ divinæ unitatem & personarum trinitatem secundum Concilium

Nicæ-

Hiscæ 7. columnis sapientiam superstruxisse domum suam dicunt Græci, nec aliam Synodum post hæc sepiendam. Occidentales defectionis ab hisce 7. Synodis accusant.

Nicænum unâ nobiscum docent Ecclesiæ orientales. Interim excipiunt, Nicænam Synodum & quæ hanc obfignarunt, Synodos sequentes processionem Spiritus S. à Patre tantum statuere.

In secundo, qui est de peccato originali, sententiæ nostræ subscribunt, omnem hominem obnoxium esse peccato originis & testimonii loco adducunt dictum Ps. 50. (ut citant ex LXX.) Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis gestavit cum concupiscentia me mater mea. Ut & dictum Joh. 3. Nisi quis regeneratus fuerit per aquam & Spiritum, nequaquam ingreditur in regnum coelorum. Veruntamen circa regenerationem, quæ in baptismo fit, monent, quod trinis immersionibus baptizent, non unâ, sicut à Latinis fieri dicunt.

Baptismus in genere significat applicationem aquæ quocumque tandem fiat modo sive immersione, sive aspersione.

Et rationem adducunt, quod tribus immersionibus secundum ritum veteris Ecclesiæ tres personæ in S. S. Trinitate, triduana Christi sepultura & resurrectio significetur. Sacrum etiam unguentum cum baptismo coniungendum volunt, ut sit signum & sigillum Christi, à quo Christiani appellamur. Formulam insuper Sacerdotis baptizatum ungentis addunt: Signaculum doni Sp. S. Adjungi, nec in tempus differri debere, ut à Christo jam denominati Christo arctissime aduniamur & ipse inhabitet in nobis & nobiscum ambulet per omne vitæ nostræ tempus.

In tertio articulo, cujus tractationem cum primo permiscuere, Confessoribus Augustanis *ὁμολητοί* sunt, *τὸν λόγον*, nullâ interveniente divinitatis alteratione & mutatione, propter nos factum esse carnem, naturâ nostrâ perfectè in momento temporis assumptâ, è virgine viri experte, quæ & ante partum, & in partu, & post partum virginitatem suam custodiverit, natum, propter nos passum, in cruce sublatum, sponte mortuum non quidem secundum divinitatem, quæ pati non possit, propriâ potentiâ tertio die surrexisse, discipulis conspectum fuisse, quadragesimo post resurrectionem die in cœlum assumptum, sedisse ad dextram Patris, pari gloriâ & adoratione honoratum inseparabile suum cum divinitate conjunctum corpus demonstrasse, rediturum de cœlo in terram paternâ gloriâ ornatum, & servis suis daturum regnum suum, impiis verò

suppli-

supplicia. In quarto articulo, quæ de justificatione agit, fidem & opera conjungunt. Hisce siquidem verbis utuntur: In quarto capite, ubi de remissione peccatorum agitur, soli fidei propriè remissionem peccatorum dari affirmatis, ut vobis videtur. Catholica verò Ecclesia fidem, quæ vivat, requirit, quæ bonis operibus testificata sit. Fides enim, quæ sine operibus est, mortua est, ut Paulus inquit. Hinc & Magnus Basilius ait: Neque superna gratia venit ad eum, qui accipere non studet: sed utraqve commisceri convenit tum studium humanum, tum quod per fidem supernè descendit, auxilium ad perfectionem virtutis. Dubitationem tamen de gratia hisce verbis improbare videntur. Conferamus itaq; nos ad pœnitentiam & ad misericordem Jesum cum omni fiducia nihil omninò dubitantes. Non enim potest, qui dubitat, cum fiducia accedere. Ideò dicit: Tempore accepto exaudivi te: in die salutis succurri tibi. Nunc enim quādo post baptismum peccamus, reperimus subsidium pœnitentiæ.

In articulo quinto, qui est de ministerio Verbi & fide per verbum excitanda rursus fidem & opera conjungunt citantes Scripturæ dicta, quæ nobis aliàs à Pontificiis opponi solent: Nō omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, ingreditur in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei. Matth. 7. & ad Rom. 2. Non auditores, sed factores legis justificabuntur. Item Matth. 25. Venite benedicti Patris mei, possidete regnum, quod vobis paratum est ab initio. Esurivi enim, & dedistis mihi ad manducandum &c.

In articulo 6. qui est de bonis operibus, docent, fidem esse antecedens, opera consequens, eaqve esse necessaria propter DEI mandatum, præmia & honores accipientibus in vita æterna his, qui ea ritè perfecerunt: quæ quidem bona opera inseparabilia sint necesse est à vera fide. Non autem confidendum, aut gloriandum in operibus more Pharisaico, sed, si etiam omnia expleverimus, ex Christi verbo dicere, nos servos inutiles esse. Operibus nostris vim etiam satisfaciendi adscribunt, quando circa finem hujus articuli dicunt: Malè peribit, qui in barathrum peccati inciderit, nisi suam iniquationem eluerit, non quidem aqua, sed multo labore, ac tempore longo, pœnitentiâ accuratâ, lachrymis, planctibus, & id generis aliis spiritualibus lustrationibus, quæ vera satisfactio sunt.

Jacobum citare debuisse.

Verum si opera concurrunt ad justificationem, semper nobis dubitandum de perfectione operum nostrorum.

Sunt Ecclesie impuriore.

Docent auctores. Unde patet, quod articulum de justificatione non plenè intelligant,

In articulo 7. qvi est de Ecclesia, septem Sacramenta in Ecclesia Catholica esse dicunt, Baptismum, chrisma, divinam communionem, manuum impositionem, matrimonium, poenitentiam & sacrum oleum. Ut enim septem sunt Spiritus Sancti dona: Ita etiam septem Ecclesiae mysteria, per quæ Spiritus S. efficax est, requiri concludunt. De singulis agunt prolixius, in primis autem notetur forma baptismi ab occidentalium Ecclesiarum forma quadatenus diversa: Baptizatur hic DEI servus in nomine Patris & Filii & Spiritus S. Item: Quod necessitate postulante per Laicam personam Baptismus administrari possit. Benè autem est, quod non omnium Sacramentorum institutionem ex Scripturis sacris, sed quorundam ex Dionysio Arcopagita, cujus scripta non nemini supposititia videntur, petant. In cœna Domini poculum vino & aqua commistis plenum distribuisse, & hanc mixturam proprium sanguinem dixisse, statuunt.

Etiam duo sunt Cherubim, duæ tabulae Moyſis, si hoc argumentum obtinet,

In articulo 8. qvi est de bonis & malis in Ecclesia junctis una nobiscum docent, etiam si ab indignis peragantur mysteria, & ipsi nihil inde juventur, sed damno potius afficiantur, eos tamen, qvi accipiant, sanctificari & juvari. Nam per indignos etiam ministros gratia divina est efficax & mysteria perficit.

Adversus Donatistas,

In articulo 9. qvi est de baptismo, adultiorem ætatem non expectandam esse, sed infantes statim baptizandos tradunt, ita tamen, ut ad divinam communionem quoque admittantur. Quod ipsum confirmant dicto Basilii: Qvi regeneratus est, spirituali quoque nutrimento indiget. Et Salvatoris Joh. 6. Nisi comederitis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non intrabitis in regnum cœlorum.

In articulo decimo, qvi est de S. S. cœna, & panem azymum rejiciunt, & mutationem aliquam (μεταβολήν) panis consecrati in corpus Dominicum concedunt. Quod si de mutatione officii volunt intellectum, pollicem ipsis facile premimus: secus, si mutationem substantiæ. Repudiant etiam sententiam Pontificiorum, quod in cœna corpus Christi de cœlo descendat, & in cœlum rursus sublevetur: nec non Sacramentariorum, quam videntur arripuisse pro nostra quod panis corporis Christi sit typus.

Ex non rectè intellectis vocibus Græcis apud Latinos Transsubstantiatio nata videtur.

In articulo undecimo, qvi est de confessione, specialem omnium

peccatorum, quorum recordari possumus, enumerationem poscunt adjicientes, sacrorum Ministrum Spiritualem esse Medicum, qui contraria contrariis opponere debeat v.g. Si poenitens superbiuit, humiliatione castigetur, si turpem quaestum fecit, male parta reddat, & de suo insuper, & sic de cæteris. Quicquid verò peccatorum aut propter oblivionem poenitens omiserit, aut propter verecundiam reticuerit, orare se, dicunt, misericordem & mitissimum DEUM, ut hæc quoque peccata ei remittantur, & confidere, remissum iri. Clericos tamen, qui ob privatum lucrum sacra cauponantur, & muneribus satisfieri sibi patiuntur, & aliorum peccata in se recipiunt, & tamen his similia perpetrant, detestantur.

In articulo duodecimo, qui est de Poenitentia, nobiscum eatenus in unam harmoniam contra Novatianos conspirant, post baptismum lapsos, si poenitentiam egerint, remissionem peccatorum consequi, secundum istud Salvatoris, Matth. 18. Non septies, sed septuagies septies, finito numero pro infinito posito, peccata remitti. Satisfactiones canonicas approbant, si animæ salutem, non turpem quaestum scopum præfixerint. In primis eleemosynas reliquis operibus præferunt, easque mortuis etiam prodesse dicunt.

In articulo decimo tertio, qui est de usu Sacramentorum, S. S. Eucharistiæ administrationem, quam in theatricum aliquod spectaculum commutârunt, prolixè describunt. Continet autem illa duos actus, præparationem, quæ in precibus, Psalmorum canticibus, & sacrarum literarum lectione consistit. Precationes enim, ut habent ipsa descriptionis verba, convertunt ad DEUM, peccatorumque veniam impetrant: canticiones Psalmorum ipsum nobis placant, ejusque voluntatis inclinationem ad nos attrahunt: frequens scripturarum lectio tum Dei bonitatem & humanitatem, & è contrario justitiam ac judicium annunciat: tum timorem ejus animis nostris immittit, amoremque in ipsum accendit: alter actus in tota Sacerdotis operatione consistit, quâ salutis œconomia & administratio significatur, principia primis sacrificii partibus repræsentantibus: media secundis: reliqua postremis, ita ut ii, qui hæc exactè intuentur, possint omnia illa oculis subjecta videre. Donorum enim consecratio & ipsa sacrificatio mortem ejus annunciant, & resurrectionem, & assumptionem, quia honorabilia hæc dona
in

in ipsum Dominicum mutantur corpus, quod hæc omnia recipit, scil. quod crucifixum fuit, quod resurrexit, quod in coelos adscendit. Quæ sacrificationem antecedunt, significant ea, quæ mortem præcesserunt, adventum sc. Domini, exhibitionem, perfectam manifestationem. Quæ verò sequuntur, promissionem Patris annunciant & Spiritus Sancti super Apostolos descensum, & per hæc gentium conversionem ac communionem. Ita in tota hac actione sacra velut una imago unius est corporis, & summa totam Salvatoris inter homines conversationem continentis, omnes ejus partes ab initio ad finem usque, sicut inter se connexæ & aptæ sunt, sub adspectum subjiciens & repræsentans. Post interjecta non pauca. In ipso sacrificio meminimus excellenter illorum, quæ salutis nostræ causa facta sunt, crucis & quicquid pro nobis sustinuit Christus: mentionem facimus Beatissimæ Virginis laudes ejus prædicantes, intercessionem sanctorum omnium petentes, misericordiam DEI implorantes, pro vivis & mortuis supplicantes, rationalem cultum de illius rebus illi offerentes, hymnos ei canentes, laudibus eum celebrantes. Et circa finem: Hoc tamen constat, jam ab antiquo duos nobis tomos traditos esse & authenticos agnosci, ex quibus Liturgiam celebramus: tum ipsius M. Basilii, tum S. Patris Johannis Chrysostomi. Ab uno eodemque Spiritu S. & unâ traditione profecti ambo, nisi quod verbis Basilii abundat, contractius loquitur Chrysostomus. Ex hisce sacris duobus codicibus mystici sacrificii ritum obimus. Atque Dominicis quidem per magnam Quadragesimam Paschatis diebus & nonnullis aliis Basilii M. Tomus recitatur, ex ejusque præscripto Missæ S. mysterium peragitur: reliquis verò diebus Chrysostomi.

Unde *λείτε-
γίαν* acceperint.

In articulo decimo quarto, qui est de ordine Ecclesiastico, unâ nobiscum docent, quod Ecclesia Catholica non nisi vocatos & obsignatos canonicè & secundum Ecclesiasticam traditionem impositione manuum creatos, nec aliquâ malâ sectâ infectos concionari finat & Liturgiæ munus obire.

In articulo decimo quinto, qui est de ritibus Ecclesiasticis, intercessionem pro mortuis, cultum sanctorum, ipsorum pro viventibus advocatiam, sanctorum ferias & votorum redditionem (quæ postre-

postrema quidem certa restrictione adhibitâ concedimus) stabiliunt.

In articulo decimo sexto, qui est de rebus civilibus, omni Magistratui & potestati, non modò bonis, sed etiam pravis obtemperandum esse fatentur, ita tamen, ut Deo magis, quàm hominibus obedientia præstetur. Facultates insuper relinqvendas & mundum deferendum, ex dicto Salvatoris, Matth. 19. evincere conantur: Omnia, quæ habes, vende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in coelis, ac veni, & sequere me.

In articulo decimo septimo, qui est de extremo judicio, Christum in consummatione seculi venturum esse, & judicaturum vivos & mortuos, piisque vitam æternam, impiis verò pœnas æternas daturum, unâ nobiscum asserunt. Improbant verò partim Origenis sententiam, qui punishmentis aliquem finem futurum dixit, partim Judaicas opiniones, vel fabulas sc. ante mortuorum resurrectionem pios & sanctos in mundo regnaturos.

In articulo decimo octavo, qui est de libero arbitrio, miscellam gratiæ & virium nostrarum docent, citantes dictum Chrysostomi: Gratia, licet gratiasit, volentes salvat. Item: Penes nos est eligere & velle: DEI verò est perficere & ad finem perducere. Quoniam igitur, quod præstantius est, id illius est: totum ei à Paulo tribuitur in eo consuetudinem hominum imitato. Sic enim solemus. Ex gratia, cum domum benè ædificari videmus, hoc totum Architecto tribuimus. Atqui non totum ipsius est, sed etiam operariorum & materiam suppeditantis Patrisfamilias & aliorum multorum. Item. Charismata non ejiciunt nos è possessione *ἀντεξέσις*, i.e. liberi arbitrii, sed id nobis relinqvunt.

In articulo decimo nono, qui est de causa peccati, Ecclesiis nostris per omnia consentiunt, Deum nullo modo autorem malorum esse. Quod tamen neminem *τῇ φύσει* i.e. naturâ, sed *βελήσας* malum esse dicunt, probare non possumus.

In articulo vigesimo, qui est de bonis operibus, quòd' jejunia certa, fraternitates, Asceticam sive Monasticam vitam & alia his similia nominemus opera inutilia, obelisco notant, & in commendationem vitæ Monasticæ excurrunt.

In articulo vigesimo primo, qui est de cultu sanctorum, invocatione

cationem propriè soli Deo competere dicunt, quæ verò ad sanctos dirigitur, non propriè invocationem esse, sed per accidens & per gratiam. Non enim Petrus & Paulus, inquirunt, exaudit invocatores suos, sed illa gratia, quam habent, secundum illud, quod Dominus dixit: Ero vobiscum usque ad consummationem. Mediatōres faciunt cum sanctos omnes, tum eximiè matrem Domini, & cum ea choros Angelorum quoque; & sanctorum, ita ut templis, donariis, adhortationibus, sacris imaginibus adorentur scheticè (i. e. in respectu ad aliud) non latrevticè, cultu divino.

In abusu primo, qui est de communione sub utraque, Ecclesiis nostris accedunt, quòd sacra Eucharistia sub utraque specie omnibus sit distribuenda, verum non azymo sub pane, sed fermentato.

In abusu secundo, qui est de conjugio Sacerdotum, meliùs esse matrimonium contrahere, quàm uri concedunt. Sacerdotibus, qui se continere non possunt, antequam Sacerdotio consecrati sunt, usum Conjugii permittunt, propterea quòd DEUS Conjugium præceperit, & à Sacerdotibus, quibus Conjugii usu interdicitur, turpia multa committantur. Qui verò castitatem vovit, illi castitatem quoque servandam statuunt.

In abusu tertio, qui est de Missa, lucrosas & ad solum quæstum institutas Missas unà nobiscum rejiciunt, Christi quæ passionem non ad originale duntaxat peccatum, sed etiam ad alia omnia extendunt.

In abusu quarto, qui est de speciali peccatorum omnium confessione, nullam agitationem mentis occultam retinendam, sed arcana cordis detegenda esse non quidem cuivis, sed his, qui medicinam possunt facere, dicunt.

In abusu quinto, qui est de discrimine ciborum, ex Basilio M. Monasticam vitam, tanquam divino scopo institutam, commendant, & ad loca quædam scripturæ respondent.

In abusu sexto, qui est de votis Monasticis, ex Basilio M. iterum respondent, misericordissimum DEUM salutem nostram sibi curæ habentem, in duo genera divisisse hominum vitam videl. in conjugium & virginitatem: ut, qui cœlibatus certamen sustinere non posset, in convictum uxoris veniret. Et post pauca: Quapro-

pter ante votum factum cuiq; licet id vitæ genus eligere, quod legitimum ipsiq; concessum est. Sed si suâ propriâ confessione præoccupatus obstrictusq; sit, custodire se debet Deo tanquam donum Deo dicatum & in templo suspensum, ne sacrilegii se alliget.

Tandem in abusu septimo de traditionibus Patrum non rejiciendis agunt, & ad concordiam sanctam Christianos adhortantur.

Hæc Cyrilli
confessio etiã
aliis Refor-
matorũ Con-
fessionibus
publicis non
pridem inlu-
cem editi in-
venitur infer-
ta.

Cyrillus iste
ntadem à
Turcis fertur
strangulatus

Cùm versamur adhuc in descriptione orientalium Ecclesiarum, sicco pede præterire non possumus Confessionem Patriarchæ Cyrilli ante annos sedecim & circiter editam, quæ, quòd in non paucis Calvinizet, multorum in se convertit judicia. Miratæ, mò prorsus obstupefactæ sunt Ecclesiæ occidentales de tam subitanea tot Ecclesiarum à pristina fide defectione, cùm tamen hujus rei fundamenta prius fuisse jacta, ne fando quidem percipere potuerint. Calviniani quidem, inter quos Thomas Mortonus Episcopus Anglus in sua, quæ reliquis inserta est, Anglorum, Hybernorum, Gallorum, Helvetiorum & Germanorum Johanni Duræo de pace Ecclesiastica transmissis judiciis, epistola satis proluxa confessionem illam fidei à Reverendissimo Patre Cyrillo Patriarcha Constantinopolitano nomine omnium Ecclesiarum orientalium vult editam, & cùm per omnia ferè cum Protestantium, ut ipse loquitur, confessionibus consentiat, de confraternitate tot Ecclesiarum sibi gratulatur. Alii prorsus supposititiam & piam fraudem habuerunt istam confessionem ad plures in nassam Calv. pertrahendos accommodatam, præsertim quòd latino saltem idiomate vestita lucem primum adspiceret. Verùm progressu temporis certioribus Constantinopoli nunciis acceptis, istaq; confessione Græcè simul & latinè in gustum publicum emissâ, nemo amplius, qui partum *γνήσιον* dicti Patriarchæ non agnosceret, fuit inventus. Ecclesiarum autem non orientalium, sed confessio fuit Patriarchæ privata duplici censurâ Patriarcharum successorum Cyrilli Berrhoënsis & Parthenii, quibus Metropolitanis, Episcopis & Officiales quàm plures subscripserunt, notata. Thronum Patriarchalem conscendisse Cyrillum istum ambitione inflatum ope Legati Gallici, apud portam Ottomannicam agentis, qui sumtibus destitutum juvit, accepimus, sed, prout muli mutuum, hanc gratiam

Patro-

Patrono retulit, ut Confessionem istam Calvinizantem aliis vel impositurus, vel Calvinianis plures adjuncturus in lucem emitteret. Constat illa confessio certis quibusdam capitibus & quaestionibus, de quibus paucis acturi sumus lineis.

Caput I. Credimus unum verum DEUM omnipotentem & infinitum, Trinum in personis, Patrem, Filium & Sp. S. Patrem infinitum, Filium à Patre ante secula genitum, Patri consubstantialem, Spiritum S. à Patre per Filium procedentem eandem habentem essentiam, quam Pater habet & Filius. Istas tres personas in una essentia vocamus S. S. Trinitatem semper benedicendam, glorificandam & ab omni creaturâ adorandam. Hic dissentit à reliquis.

C. 2. Credimus Scripturam S. à DEO esse traditam, & habere authorem Spiritum S. non alium, cui habere debemus fidem indubitam. Scriptum enim est: Habemus firmiorem sermonem in loco caliginoso. Propterea ejus auctoritatem esse superiorem Ecclesiae auctoritate. Nimis enim differens est loqui Spiritum S. & linguam humanam, cum ista possit per ignorantiam errare, fallere & falli. Scriptura verò divina nec fallitur, nec errare potest, sed est infallibilis semper & certa.

C. 3. Credimus Deum opt. Max. ante mundi originem suos electos ad gloriam prædestinasse sine respectu ad illorum opera, nullamque causam impulsivam ad istam electionem aliam esse, nisi beneplacitum & divinam misericordiam similiter ante constitutionem hujus seculi reprobasse, quos reprobavit, cujus reprobationis, si respexeris absolutum jus DEI, voluntatem DEI esse causam, si autem jus ordinatum respexeris, justitiam DEI esse causam. Absolutum Decretum.

C. 4. Credimus DEUM trinum P. F. & Sp. sanctum esse creatorem visibilium & invisibilium. Invisibilia vocamus Angelos, visibilia coelum & quæ sub coelo: & quia bonus est creator naturâ, omnia creavit bona, nec unquam malum potest facere, & si quid malum est, illud esse Diaboli & hominis. Debet enim nobis esse certa regula, quod DEUS Autor non est mali, nec culpa justâ ratione potest ei imputari.

C. 5. Credimus omnia gubernari per DEI providentiam, quam

adorare & non investigare debemus, cum sit supra captum nostrum, neque rationes ipsius possimus certe à nobismetipsis intelligere: in qua materia sentimus silentium in humilitate potius amplexandum, quam plura loqui, quæ non ædificant.

C. 6. Credimus primum hominem à Deo creatum cecidisse in Paradiso, quia neglecto divino præcepto fraudulento serpentis obtemperavit consilio, indeque originale pullulasse peccatum posteritati, ita ut nemo secundum carnem nascatur, qui non portet hoc onus, fructusque suos in hac vita non sentiat.

C. 7. Credimus filium Dei Dominum nostrum Jesum Christum se exinanivisse, hoc est, in sua hypostasi humanam assumpsisse naturam. Sp. S. conceptum factumque hominem in ventre semper-Virginis Mariæ, natumque, passum, sepultum & resurrectione glorificatum, salutem & gloriam omnibus fidelibus peperisse, quem expectamus venturum, vivos & mortuos judicaturum.

C. 8. Credimus Dominum nostrum Jesum Christum sedere in dextra Patris, ibique pro nobis interpellare & intercedere, solum officio fungentem veti & legitimi Pontificis & Mediatoris indeque solum curam gerere suorum, præesse Ecclesiæ ipsam variis benedictionibus ornando, fecundando.

C. 9. Credimus sine fide neminem posse salvari. Fidem autem eam vocamus, quæ est in Jesu Christo justificans, quam vita & mors Christi Domini peperit, Evangelium prædicat, & sine qua nemo Deo placere potest.

C. 10. Credimus Ecclesiam, quæ vocatur catholica, fideles in Christo continere universaliter, qui vel defuncti sunt in patria, vel adhuc in via peregrinantur: cujus Ecclesiæ caput, quia homo mortalis esse nullâ ratione potest, ipse Dominus noster Jesus Christus solus caput est, ipseque clavum totius regiminis Ecclesiæ in manu tenet, sed quoniam in via particulares Ecclesiæ visibiles sunt, & in ordine unaquæque, habet unum primum, ipsum non esse propriè vocandum caput Ecclesiæ illius particularis, sed impropriè, quia in ipsa membrum est principale.

C. 11. Credimus membra Ecclesiæ Catholicæ esse sanctos ad vitam æternam electos, & ab horum contortio excludi hypocritas, quamvis in particularibus Ecclesiis mixti cum critico paleæ inveniuntur.

C. 12. Cre-

C. 12. Credimus Spiritu S. sanctificari & doceri Ecclesiam in via. Ipse enim est verus Paracletus, quem mittit Christus à Patre, ut doceat veritatem tenebrasque excutiat à mentibus fidelium. Certum enim est, quòd Ecclesia in via errare possit falsum pro vero eligendo, à quo errore solius Spiritus S. lumen & doctrina nos liberat, non mortalis hominis, quamvis mediante operâ ministrantium Ecclesiae hoc fieri possit.

C. 13. Credimus hominem justificari per fidem, non ex operibus. Cum autem dicimus per fidem, intelligimus fidei correlativum, quod est justitia Christi, quam fides apprehendit, nobisque applicat ad salutem: hoc autem optimè sineque operum præjudicio stare cognoscimus. Nam & opera non esse negligenda, esseque media necessaria & fidei nostrae testimonia ad vocationis nostrae confirmationem, veritas ipsa nos docet. Ipsa verò per se esse sufficientia hominem salvare, inque Christi tribunali comparere posse, ut ex condigno salutem retribuunt, hoc esse falsum, humana testatur fragilitas. At Christi justitia resipiscentibus applicata sola justificat atque salvat fidelem.

Hic etiam discerpatur confessio à Gracis reliquis.

C. 14. Credimus liberum arbitrium in non renatis esse mortuum, quia nihil boni possunt facere, & quicquid faciunt, esse peccatum, in renatis verò esse per gratiam Spiritus S. arbitrium excitatum, & operatur quidem, sed non sine gratiae auxilio. E. ut homo faciat bonum, gratia prævenit arbitrium, quod sine gratia invenitur esse vulneratum, ut à latronibus ille, qui descendebat ab Hierusalem, ita, ut ex se nihil vel possit, vel faciat.

Hic etiam discidium.

C. 15. Credimus Evangelica Sacramenta esse in Ecclesia, quæ Dominus instituit in Evangelio, & ipsa esse duo, ampliorem numerum Sacramentorum non habemus, quia Institutor plura non tradidit. Porro constare verbo & elemento, esseque signacula promissionum DEI & conferre gratiam, non dubitamus: ut autem Sacramentum sit integrum, opus esse, ut concurrat res terrena & actio externa cum usu rei terrenæ à Christo Domino instituto, atque cum vera fide conjuncto, quia fidei defectus præjudicat integritati Sacramenti.

Hic iterum discedit.

Si per integritatem substantiæ Sacramenti Cyrillus intelligit, errat & cum Calvin facit.

C. 16. Credimus baptismum esse Sacramentum à Domino institutum, quem nisi quis susceperit, communionem non habet cum Christo,

Quod etiam
notetur.

Christo, cujus ex morte, sepultura & gloriosa resurrectione pro-
manat tota virtus & efficacia baptismi. Quare ea forma, quâ Do-
minus præcepit in Evangelio, baptizati certi sumus, quod remit-
tantur peccata tum originale, tum actualia, ita, ut quivivi abluti fu-
erint in nomine Patris, & Filii & Spiritus S. regenerati, mundati at-
que justificati sint. De iteratione autem non habemus mandatum,
ut iteretur baptismus, ideò abstinendum esse ab hoc inconveni-
enti.

Hic arrigantur
aures.

NB. Sub trans-
substantiatio-
ne rejicit præ-
sentiam sub-
stantialem.

NB. Rejicit
oralem man-
ducationem.

NB.

C. 17. Credimus alterum Sacramentum à Domino institutum
esse illud, quod vocamus Eucharistiam. Nocte enim, quâ tradebat
seipsum, accipiens panem, & benedicens dicebat Apostolis: Acci-
pite & manducate, hoc est corpus meum, & accepto calice gratias a-
gens dicebat: Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus, qui pro
multis effunditur, hoc facite in meam commemorationem. Et ad-
dit Paulus: Quotiescunque comederitis panem hunc & calicem
hunc biberitis, mortem Domini annunciabitis: Ista est simplex, ve-
ra & legitima Sacramenti hujus mirabilis institutio, in cujus admi-
nistratione præsentiam veram, realem Christi confitemur & profi-
temur, at illam, quam fides nobis offert, non autem quam excogi-
tata docet transubstantiatio. Credimus enim fideles corpus Chri-
sti manducare in Cœna Domini non dente materiali terendo, sed
animæ sensu percipiendo, cum corpus Christi non sit illud, quod o-
culis in Sacramento sese offert, sed illud, quod fides spiritualiter ap-
prehendit, nobisque præbet. Unde verum est, si credimus, man-
ducamus & participamus, si non credimus, omni fructu destitui-
mur: consequenter calicem bibere in Sacramento, esse sanguinem
verum Domini nostri Jesu Christi communicare, eo modo, sicut &
de corpore asseruimus. Institutor enim sicut de suo corpore, ita
de suo sanguine mandavit, quod mandatum nec mutilari, nec la-
cerari debet pro arbitrii humani libitu, sed versari debet institutio,
prout nobis tradita est. Ubi ergo participaverimus dignè & com-
municaverimus integrè corpus & sanguinem Christi in Sacramen-
to, fatemur nos esse jam reconciliatos, capiti nostro unitos & con-
corpores cum certa spe, & cohæredes futuros in regno.

C. 18. Credimus, defunctorum animas esse vel in beatitudine,
vel in damnatione, prout quisque gesserit. Migrantes enim

ex corporibus illicò ad Christum vel in infernum migrare, quia qualis unusquisque in morte invenitur, talis iudicatur, post hanc verò vitam nullus est locus resipiscentiæ, in hac vita tempus est gratiæ, ideò qui hîc iustificantur, nullam amplius posthac subibunt pœnam, qui autem non iustificati moriuntur, in pœnas destinantur æternas. Ex quo patet, commentum de purgatorio non esse admittendum, sed in veritate statuendum, unumquemque debere in hoc seculo resipiscere, remissionemque peccatorum per Dominum nostrum Jesum Christum impetrare, si salvus esse voluerit. Et hic finis sit.

Compendiosam istam confessionem nostram futuram conjecturamus in signum contradictionis apud illos, quibus placet nos calumniari & injustè persequi. At nos confidimus in Domino nostro Jesu Christo, & speramus, quod causam suorum fidelium non relinquet, neque virgam malignorum super sortem iustorum.

Subjicit postmodum aliquot quæstiones cum suis responsionibus, quas inter quarta & ultima, præter communem Ecclesiarum orientalium sententiam & consuetudinem, non parùm deflectere videtur.

Interrogatio ita habet: Quid nobis de imaginibus sentiendum? Respondet, quod à divina & sacra docemur scriptura, quippe quæ disertè dicat: Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum, quæ sunt in aquis sub terra; non adorabis ea, neque coles, cum non creaturam, sed creatorem & opificem cœli & terræ solum colere, solumque adorare debeamus. Ex quibus patet, nos picturam, *Videtur non utpote quæ sit ars nobilis & illustris, non reprobare, imò verò esse admittere, ut* figies & Christi & Sanctorum habere ei, qui voluerit, concedimus. *in templis habentur.* Verùm earum adorationem & cultum, utpote à Sp.S. in sacra scriptura prohibitum detestamur, ne creatoris ac conditoris loco artificium & creaturas ignari adoremus. Secus sentientem, ut qui densissimis tenebris mentem obeccatam habeat, cuique cor penitus occalluerit, miserum iudicamus. Et satius quidem esset, DEI mandato obtemperare, quam vanis hominum sermonibus morem gerere. Quod in timore Domini & bonâ freti conscientia exponimus, etiamsi ad hunc impetum sistendum vires nostras minimè

minimè pares confiteamur. Et in hunc quidem modum scriptis ad interrogata respondentes finem fecimus, responsionesque confessioni nostræ anneximus. Det autem Dominus omnibus in omnibus benè sentire & sincerâ uti conscientiâ. Datum Constantinopoli mense Januario. cIo Ioc XXXI. Cyrillus Patriarcha Constantinopolitanus.

Hanc confessionem Cyrilli Patriarchæ unâ cum subjectis quæstionibus & responsionibus duo Patriarchæ successores Cyrillus Berrhoeensis & Parthenius, convocatis Synodis, unâ, currentis seculi 38, alterâ, currentis ejusdem seculi 42, anathematismis suis notârunt, & ad confessionem Jeremiæ Patriarchæ superiori seculo cum occidentalibus Ecclesiis communicatam tanquam orthodoxam provocarunt. Cum autem Ecclesiæ Reformatae de consensu orientalium Ecclesiarum non ita pridem gloriatae fuerint, censuras istas paucissimis subnectemus.

Prior synodus in genere primùm Cyrillo cognomento Lucari tanquam cum Calvino sentienti dicit anathema.

In articulo secundo de Scriptura notat, quòd Ecclesiam errare posse dixerit.

In articulo tertio de prædestinatione notat, quod absque operibus DEUM ad vitam æternam quosdam elegisse statuerit.

In articulo 8. de intercessionem Christi apud DEUM Patrem suum notat, quod exclusivâ istâ, Christum solum officio veri Mediatoris fungi, sanctorum intercessionem subdolè negaverit.

In articulo 13. de justificatione notat (quos tamen duos parietes ex eadem fidelia dealbat in articulo de prædest: quòd bonorum operum remunerationem contra dictum Salvatoris, Matth: 25. inficias iverit.

In 14. de libero arbitrio notat, quod potestatem bonum & malum faciendi hominibus adimens Propheticas & Evāgelicas divini Spiritus voces destruxerit.

In articulo 15. notat, quòd quinque Sacramenta, Chrisma, Pœnitentiam, Ordinem Sacerdotum, extremam Unctionem & Matrimonium & reliquorum censu expunxerit.

In articulo 17. notat, quòd transmutatio panis & vini per benedictionem Sacerdotis negetur.

In articulo 18. notat, quòd eleemosynas, quæ à familiaribus fiunt pro defunctis, & preces Ecclesiae suo fructu spoliet.

Tandem etiam Cyrillo Iconomacho & venerandarum imaginum cultum evertenti anathema dicit.

Huic Synodo anno abhinc 8. mense Septembri habitæ præter Cyrillum Berrhoensem Patriarcham Constantinopolitanum, Metrophanem Patriarcham Alexandrinum, Theophanem Patriarcham Hierosolymitanum plures Episcopi, Officiales & Monachi subscripserunt.

Altera Synodus à Parthenio Patriarcha quoque Constantinopolitano abhinc quadriennio habita per singulos articulos præter septimum transiens in singulis aliquid perstringit.

In primo notat phrasin, quòd Spiritus S. à Patre per Filium procedat, tanquam ab Ecclesia Catholica dissentientem.

In secundo notat, quòd traditiones repudiet, & œcumenicarum Synodorum pronunciata calumniatur.

In tertio notat, quòd DEUM, qui nullâ operum habitâ ratione quosdam prædestinaverit ad gloriam, quosdam ad pœnam, Tyrannum faciat.

In quarto notat, quòd præcedenti contradicat. Si enim malorum causa DEUS non est, quomodo propriâ voluntate reprobos ad peccandum impellit?

In quinto notat, quòd DEO primariò tribuat, quæ vel à malis hominibus vel Angelis ex DEI permissione fiunt.

In sexto notat, quòd nec maximum inter natos mulierum, nec benedictum inter mulieres, nec Patriarchas ullos, aut Prophetas & Apostolos à voluntario & mortali peccato eximat.

In octavo quòd Sanctorum intercessionibus, Sacerdotum pro toto terrarum orbe orationes, quibus Ecclesia conservetur, nec non Angelorum protectiones tollat.

In nono, quod fidem sine operibus justificari dixit.

In decimo, quòd terrestrem ac cœlestem Ecclesiam confundens Archicraticam potestatem & per ipsam totam Ecclesiae perfectionem tollat.

In undecimo, quòd membra terrestris hujus Ecclesiae præcisè solos electos faciat.

In duodecimo, quòd Patrum doctrinas è medio tollere conetur, & quòd Ecclesiae errores tribuat.

In decimo tertio, quòd bonis operibus nullam in salute hominis partem relinquens virtutem omnem & coelestem vitam pessum ire jubeat.

In decimo quarto, quòd contra liberum arbitrium pugnans naturam humanam evertere moliatur.

In decimo quinto, quòd contra traditionem antiquam quinque Sacramenta Ecclesiae neget.

In decimo sexto, quòd virtutem baptismi non rectè exponat, quasi perire nullo modo possit, qui per baptismum semel sit justificatus.

In decimo septimo, quòd in Eucharistia nihil aliud, nisi nudam figuram relinquat, quasi adhuc umbræ veteris legis serviremus.

In decimo octavo, quòd sub prætextu rejecti purgatorii solennes ac legitimas pro defunctis commemorationes, per quas requies & respiratio ab acerbitatibus, quæ illos premunt, à DEO concedatur, repudiet.

In quæstionibus verò in primis, quòd venerabilium & sanctarum imaginum cultum, quem sancta Synodus œcumenica septima confirmaverit, respuat, obelisco Synodos notat.

Tandem verò Cyrillum Lucarum exortem fidei suæ & hæreticum Synodus pronunciat, hæresi verò ipsius communicantes à congregatione fidelium arcet, & tanquam Publicanos atque Ethnicos haberi præcipit. Celebrata fuit hæc Synodus mense Majo, anni mill. sexc. quadragesimi secundi. Præter Patriarcham & Russiae Metropolitanum plures Episcopi, Archimandritæ & Officiales subscripserunt.

Ut verò plenior sit hic tractatus, de Russorum & Moscovitarum religione, quæ Græcæ tradux est, cum & per Europam ac Asiam se longè latèqve diffundat, per annos sexcentos ferè locum ibidem invenerit, & Pontificiis sit oculiferium, aliquid adhuc dictis insereamus. Possemus quidem ex variis Autoribus telam contexere satis prolixam, sed ut brevitati litemus, ea saltem quæ Chytræus insignis Theologus & Historicus ad se perscripta nobis retulit, hic attingemus.

Eum verò in modum *αὐτόματος* inquit: Amaras animi molestias in ista barbarie hærens eâ ratione excussi: Flamines Ruthenos adii cumqve illis per Interpretem de fide & religione collocutus sum. Si verò interrogantur, an credant in S.S. Trinitatem, constantissimè hoc ipsum affirmant. Si testimonia sacrarum literarum tibi dari petis, in libris suis, quos per manus à majoribus acceperint, ita scriptum esse ajunt. Porro, si libros istos videre quis avet, Psalterium Prophetæ & Regis Davidis, quod ipsorum lingvâ apud Ostorocenses impressum tibi mitto, exhibent. Novum præterea Testamentum, Apostolorum res gestas, D. Pauli Epistolas omnes, ut & homilias Chrysostomi, Basilii, Gregorii Nazianzeni ex Græco versas & manuscriptas habent cum preculis quibusdam ad Beatam DEI Genitricem & S. Nicolaum dicendis, neque tamen, quare hos libros possideant, scire possum, cum diebus Dominicis puras solummodò fabulas populo prælegant. Istâ enim feriâ, quâ nos legimus Evangelium de revocato ex mortuis viduæ Nainicæ filio, hospes meus Consul Deisenensis Alexius Cæsarinus Ruthenus in suo se templo hanc lectionem audivisse dicebat. Christum matris Mariæ obviam factum suppliciter ab ea unum rogasse nummum, matrem verò cum & ipsa nihil haberet argenti, Christum filium cum dolore suo dimisisse è conspectu. Vides, qualibus nummis pascant miseram plebeculam: sed nec ipsi Doctores meliora sciunt, & si audiunt, cachinno, quodam explodunt. Soli namque suam admirantur barbariem. Papæ Romani nomen ægrè in aures Byzantini majestatem venerari clamant, qui quidem suum Metropolitam in urbe Moschovia habet, virum apud Johannem Basilidem summæ autoritatis & existimationis, quod ex Christiano Bockhorstio, qui triennium in aula Moschorum cum Principe suo vixit, intellexi. Rutheni verò, qui Regis nostri parent imperio, Metropolitam suam Vilnæ habent, cui nomen est Anicephoro. Hunc magnifico & splendidissimo indutum habitu, senioqve & canâ barbâ venerabilem 20. Junii Vilnæ sacra peragentem vidi. Russi delubra habent plerumqve lignea tecto scandulari, quorum in summitate signum Christi crucifixi conspicitur. Horologiis sciothericis planè destituuntur, & tamen die Solis circiter quartam

Nostro verò tempore magnus Moschoviz Dux Metro olitam præficit.

tam matutinam *vesperarum* eorum tintinnabulis pulsans populum ad sacra convocat. Tum verò matres atque viri, pueri, innuptaeque puellae lecto valedicentes ad Ecclesiam summa cum festinatione properant. Verum enimverò pedem domo non efferunt, nisi prius genium suum certis precibus mitigaverint. Habent autem tabellam quisque ligneam, in qua capita depicta conspiciuntur aliquot, ad hanc cum tota familia accedentes non sine gemitu & lachrymis S. Nicolaum, ejusque in cœlo commilitones pro salute domus suae suppliciter deprecantur, atque interim tanta cum devotione pectus tundunt, ut cuivis adstanti facile cordolium excitent. Jamque penatibus placatis ad sacram aedem discedunt, cujus limina quam primum tetigerunt, magna cum reverentia telluri caput illidunt. Et sanè, si frons animi janua rectè dicitur, non video, quali sub sidere homines divinum numen religiosius adoraturi sint, quam hi, si modò pro vanis fabulis verbi cœlestis veritatem magis agnoscerent. Dolendum autem magnoperè est, lucem clarissimam Evangelii nondum penitus ipsis illuxisse. Locum templi secretiorem bini flamines occupant: hinc ara S. Nicolao dedicata videtur cum ejusdem imagine. Auditores & populus in ambitu templi se continet. Feeminae verò, quæ præteritâ nocte Veneri litarunt, in penetralia sanctæ ædis non veniunt, ne locum profanent. Cæteræ propius accedentes candelas cereas inflammant & sacrificulo offerunt. Ille candidâ veste bombycinâ indutus est, calvitio & pallidâ facie deformis crucem sangvinei coloris à tergo pensilem habens. Tandem è sacrario egreditur, & thuribulum dextrâ tenens tam forti odore Diabolos ex loco sacro abigit. Mox rituales libros promit, & aliquam fabellam de S. Nicolao recitat, quem illi tanquam DEUM tutelarem semper colunt. Evangelii lectionem unam nunquam hinc audiivi. Interea adytum clauditur. Sacerdos si erret inter legendum, linguâ titubet, aut vocem aliquam depressius enunciet, gravissimè propterea objurgatur ab auditoribus, qui eum eo sacro loco indignum, & libros alii tradendos unanimi voce proclamant. Lectione finitâ ad anticum sacrarii, in quo S. Nicolai asservatur imago, sese convertit, Deumque patrium multis suspiriis rogat, ut commodo Russo- rum & gentem sibi deditam contra hostes incolumem servare digne-

dignetur. Orantem lamentabili vociferatione & qviritatu exci-
piunt non tantum Scholaſtici, ſed omnes, quotqvot in iſto fano vi-
dentur, ſubinde vocem hanc iterantes: Propitiare nobis, ô Domi-
ne. Dum hæc aguntur, anticum ſacrarii non aperitur. Myſta Vox ſimilis re-
verò per pſeudothyrum in illud ingreditur, Daduchis tribus præ- ſponſioni no-
cedentibus. Cum in adytum ventum eſt, S. coenam verbis ab ipſo ſtra ad litani.
CHRISTO expreſſis conſecrat, ſed lingvâ tantum patriâ. Hæc as.
fiunt in arâ Nicolai ſacrata. Mox fores patent. Populus verò, qvia
certum numen iſto loco habitare putat, egredienti ſacrifico ma-
gno ejulatu occurrit, ſexcenties hanc vocem decantans: Propitiare
nobis, Domine. Hunc clamorem nolarum & cymbalorum tin- *μυστήρια*
nitus mirum in modum auget. Poſtquam verò in toto jam tem- *φεινοδόστια*
plo ſilentio factò Sacerdos pedetentim procedens arcana ſacra toti *τα.*
populo commonſtrat, calicemqve plumbeum cum operculo ſeri-
co in dextra, & ſcutella ex eodem metallo in ſiniſtra tenet, in genua
procidunt Auditores, ille verò lingvâ Ruthenicâ hæc verba prolo-
qvitur: Hoc eſt corpus, & hic eſt ſanguis Domini Jeſu Chriſti, qvem
innocentem Judæi morte mulctarunt. Tunc denuò inter gemitus
& ſuſpiria miſerandum in modum lamentantur, & pectora pal-
mis tundunt: Flamen verò in ſacrarium illicò ingreſſus Sacramen-
tum in ara Nicolai deponit, donec veniant, qvi eo utantur, qvòd
interdum fit ſequenti die. Calicem, ſi vinum non habent, ex ca- Ad imitatione-
lido medone conſecrant. Panem verò azymum domi ſuæ pin- nem Eccleſiæ
ſunt cives, & deinde, quoties convivium iſtud cœleſte accedere gau- vetuſtioris,
dent, Sacerdoti offerunt, ut conſecret, & cum calice diſtribuat. Per-
actis ſacris, libro ad manum reſumpto, Pſalmum unum vel plures
demurmurat ſacrificulus, crucemqve ex argento puro factam o-
mnibus exhibet oſculandam. Poſteâ ſuam qviſqve domum acce-
dunt, & admodum rari ad veſpertinas preces revertuntur. Vilnæ
majori pompâ & ſplendore rebus divinis vacant, ubi ſupelleſtilem
ex auro & argento copioſum habent in Eccleſiis. Vilna 30. templa
habet opere lateritio, tantum non omnia, ſtructa. Statuas nullas *Quia ſtatuas*
in templis venerantur, ſed D. Nicolai & Mariæ Virginis imaginibus *ſolidas putant*
ſcrupos qvosdam argenteos, corallia & alias exuvias dono dede- *idola.*
runt. Has quoqve picturas tanquam numinis aliquid habentes
religioſè colunt, & quotannis in Duna fluvio biſ abluunt, atqve
tandem

atque tandem magna cum pompa pristinum in locum reducunt. Præterea mysticæ ablutionis Sacramentum in suo coetu retinent, ita tamen ut hoc negotio per omnia ferè quàm proximè ad Romanenses accedant. Multum hîc perditur olei, operæ & ungenti. Post longas tandem ceremonias Flamen toto congio perfundere solet infantem ita inqviens: Baptizo te per nomen Patris, & Filii & Sp. S. A Patrinis deinde more patrio urnis aliquot pusio tenellus humectatur. Et licet hîc aspera hyems crudelissimè sæviat, tantâ tamen gelidarum aquarum copiâ sobolem suam abluunt, si quis causam quærit, respondent: A teneris assvescere multum est. Postremò flamen infantulum iterum comprehensum blandè exosculetur, illiusqve caput ad crucem, quæ templi foribus incisa est, magno impetu ter vibrat, & nisi baptismi testes ictus audiant, indignantur propterea, neque puerum rectè sacris initiatum credunt. Sacro finito, tres panes in forma pyramidalis porriguntur flamini cum nummis aliquot argenteis, templumq; clauditur. Sacerdotes Ruthenici proprias uxores habent & sunt conjuges. Si quis dicit à Papa Clericorum conjugium improbari, excandescunt. Reditus certos & certa stipendia non agnoscunt, & tamen auditorum beneficiâ liberaliter aluntur. Cucullos prorsus ignorant. Cærulei coloris tunicam plerumqve duplicem habent: capillis ad humeros & pectus dependentibus apprimè gaudent, & quò quisque est nigrior, tantò majori apud populum est indignatione.

Raso præterea vertice & immissâ barbâ gravitatem præ se ferunt singularem, vitæ alioquin adeò impuræ & execrabilis, ut non delubris Deorum, sed pistrinis molitorum dignos affirmare possis. Quoties enorme aliquod flagitium perpetrarunt, ad populum se satis arroganter excusant, seque Deorum fratres & Vicarios esse ajunt, ita quidem ut quicquid egerint, id cœli Quiritibus gratum extitisse minimè dubitent. In tabernis publicis vinum adustum totos dies potant, cumqve jam nec manus, nec pedes officium faciunt, sæpè velut emortui mediis in plateis concidunt & obdormiscunt. Germani certè milites non semel jacentes perminxerunt. Postero die cum ad sacra peragenda in templum redeunt, non aliter coluntur à populo & amantur, quàm si nuper ex Concilio Deorum

rum immortalium missi venissent Legati. Scholas semper templis adjunctas habent: In illis 30. annorum juvenis prima literarum rudimenta pueritiam docet. Literæ ipsorum alphabeticæ veteribus græcis quàm similes sunt. Catechesi nullâ utuntur, sed preculas ad B. Virginem & D. Nicolaum in libris descriptas pueris proponunt. Symbolum tamen Apostolorum verbis quibusdam immutatis addiscunt. Huic adduntur hymni Davidis, quos illi nocturnâ versantque manu, versantque diurnâ. Pueri annorum 3. aut 4. si fortè invaletudine aliquâ corripuntur, statim Flamen advolat & Sacramentum sub utraque specie illis distribuit. Tum verò jussu Sacerdotis seriò providendum est Parentibus, ne iste puer, sacrâ qui usus est cœnâ, toto biduò excrementa oris in terram exspuat. Feriis esurialibus plebs miserè obnoxia est, cumque totus jam præteriit annus, vix paucis diebus illis carnes comedere licuit. Post interjecta non pauca. Demortuos monent, ut ne suam patriâ in consuetudine cœlestium animorum obliviscantur, sed pro ea deprecentur assiduè apud cœlites. Rogant etiam, ut ante omnes D. Nicolaum sibi concilient, hunc namque DEUM tutelarem esse omnium Russorum. Et tantum de harum Ecclesiarum ritibus.

Cùm ad ista terrarum latifundia Sarmatiam, Europæam & Asiaticam non semel oculos suos flexerint Pontifices Romani, nullum non lapidem moverunt, ut istarum terrarum Ecclesias ad fidem, quam vocant, catholicam converterent i. e. jugo Pontificio submitterent. Tentarunt id non semel partim per Synodos (quas inter Florentina satis celebris) partim per Legationes de successu non omnino desperantes. Inprimis autem circa decursum superioris sæculi Gregorius XIII. Calendarii Reformator id per Jesuitam Antonium Possevinum perfictæ frontis hominem, Regis Poloniae tergo subsidario nixus, effectui dare *χερσίν τε ποσίν τε* allaboravit.

Instructum siquidem literis & variis donis, hominem audacissimum, utpote preciosissimâ è crystallo cruce cum ipso crucifixo, ejusque passione tota, sanctissimo crucis ligno, scypho quantivis precii, rosariis auro & gemmis radiantibus, Florentinâ Synodo Græcis literis impressâ & pulcherrimè compactâ, multisque sanctorum imaginibus eò ablegavit, nec desistere jussit, nisi cum ipso magno

magno Moscoviae Duce Johanne Basilii de religione sermones *αὐτοφώνως καὶ αὐτοπροσώπως* caderet. Conatibus ex parte quidem respondit eventus, ut Jesuita tribus vicibus in colloquium cum magno Moscoviae Duce de religione admitteretur, verum cum impudentiae fibulam nimis laxaret, parum abfuit, quin pedo, cui Dux magnus innitebatur, delumbatus abiisset. Et ut paucis colloquium istud ex ipsius Possevini relatione delineemus, detrectavit primum Dux magnus vel unicum de religione verbum cum Antonio permutare, in istam tamen arenam sensim protractus antiquitatem Ecclesiae Romanae prae reliquis negavit. Quin potius suarum terrarum Ecclesias antiquitatis ratione pari cum Romana passu ambulare dixit. Ur sit in primis, quod Andreas Apostolus Petri frater septentrionales istos populos ad fidem Christianam convertisset & quod Volodimero rerum potito religio Christiana in suppolaribus istis locis fimbrias suas magis magisque dilatasset. Objecit insuper in Moscovia fidem Christianam servatam fuisse integram, in Romana verò Ecclesia septuaginta fides esse. Quid ad hæc responderit Antonius & quomodo diluere conatus fuerit objecta, in ipsius Moscovia Coloniae impressa vide. Notat autem Jesuita certa capita, in quibus ab Ecclesia catholica Moscoviticæ dissideant. Primum est de processione Sp. S. à Filio, alterum de pane azymo, tertium de purgatorio, quartum de Pontificis Romani primatu.

In ritibus etiam diversitatem notat, quod Moscovitæ in baptismo utantur totius corporis immersione, Latini adspersione; quod Moscovitæ unam saltem chrismatis unctionem adhibeant, Latini duas; quod Moscovitæ divortium ita permittant, ut altero Conjugum superstite, alter uxorem ducere possit, Latini secus sentiant; quod Moscovitarum Sacerdotes uxorem ante Sacerdotium ducant, & in Sacerdotio eadem utantur, Latini prorsus à Conjugio abstineant, quod Moscovitæ jejuniis magno septimanam adhuc addant, Latini verò Salvatoris jejunantis exemplum imitati quadragesimale jejunium observent; quod Moscovitæ in pervigiliis Apostolorum, aliorumque dierum festorum, uti præsertim Salvatoris nostri, ac Beatissimæ Virginis, quod tamen Latini facerent, non jejunent; quod Moscovitæ à sanguine & suffocato abstineant, Latini verò

verò ab iisdem non abhorreant; quòd Moscovitæ signum crucis formantes ad lævam finiant (propterea quòd Spiritum S. ad sinistram Patris sedere putent) Latini ad dextram; quòd Moscovitæ piis imaginibus Sanctorum, quos repræsentant, nomina semper adscribant, Latini verò hoc intermittant: quòd Moscovitæ simplicem fornicationem in censum peccatorum non referant, in quo cum ipsis non faciant Latini; quòd Mosc. in feria quinta septimanæ majoris excellentiorem virtutem Eucharistiæ Sacramento tribuant, quàm diebus aliis, Latini parem; quòd Moscovitæ peccatis inquinatos corpus Dominicum accipere negent, Latini ad iudicium summi dicant; quòd Moscovitæ secundas nuptias damnent, Latini admittant; quòd Moscovitæ Sacramentum extremæ unctionis ad salutem quidem animæ, si quis obicem non ponat, non verò corporis prodesse dicant, contrarium Latini sentiant; quòd Mosc. usuras approbent, Latini mutuum dantibus nihil exinde sperandum sentiant; quòd Mosc. sanctorum imagines sculpi vetent, Latini præcipiant. Tantum.

CENTURIA SEXTA.

LI. IMPERATOR JUSTINUS.

Justinus natione Thrax fuit, humili loco natus, utpote Patre Armentario, sed postmodum (prout duo sunt inclarescendi media Mars & ars, virtus sagata & togata, literæ & arma) militiæ nomen dedit, & exinde per gradus ad tribunitiam & consularem dignitatem, tandem verò ad ipsum generis humani fastigium Imperium sc. conscendit. Dederat quidem Eunuchus Amantius Justino certam pecuniæ summam, ut militum suffragia coëmeret cuidam Theocritiano, quem Eunuchus Imperio volebat admotum, verum prudenter in suum usum pecuniam convertit, sibiq; suffragia militum, quorum aliàs favorem funditus tentaverat, inde comparavit. Cum verò ipsius virtus Senatui probaretur, facile quoque suum electioni calculum adjecit. Halcyoniis in imperio constitutis, ad Ecclesiæ hiantia vulnera consolidanda cogitationes suscepit. Severo itaque Antiochiæ Episcopo Eutychiano loco moto, Paulum ipsi suffecit &, ut Concilii Chalcedonensis decreta sarta tecta tueretur, man-

Primùm fuit
Justinus subula-
cus: deinde
bubulcus: post
lignarii cujus-
dam minister;

datum adjecit. Arianos etiam, quorum complures pepulerat, ex Imperii finibus prorsus exterminare animum induxerat, propter minas tamen Theodorici Veronensis, qui bellum minitabatur, ab incepto desistere coactus fuit. Misit enim ad Justinum Episcopum Romanum Leonem, ut nunciaret, se Romanam & universam Italiam flammis & sanguine misturum, nisi Arianis parceret. Hunc Imperatorem primum ab Episcopo Romano Johanne (quem Theodoricus carceri propterea inclusit) coronatum legimus. Corinthum & Dyrrachium loca maritima terræ motibus concussa sumptibus immensis instauravit hic Imperator, & cum Persis pacem fecit. Cùm verò grandævus esset, morbiqve mortis prodromi lectulo doloris ipsum sæpius affigerent, præsentibus Epiphani'o Patriarcha & Senatoribus præcipuis, quarto adhuc ante diem fatalem mense Justinianum ex sorore nepotem Imperatorem creavit, & coronavit. Symboli loco ipsi adscribitur: Quod pudet, hoc pigeat. Definitur enim pudor ab Aristotele, quòd sit φόβος τῆς ἀδοξίας i. e. metus infamiae. Unde patet ex opposito, quòd sit amor laudis à turpitudinis vitio revocans & ad honestatem impellens. Illum periisse puto, cui pudor periit, non minus verè, quàm scitè Comicus inquit; rem omnem verò pudore præsentem salvam & incolumem.

LII. JUSTINIANUS.

In hoc Principe virtutes & vitia confligere invicem. Prorsus fuit illiteratus. Ethnicismi reliquias exterminare studuit.

Ad imperii clavum sedit hic Imperator antecessoris sui ex sorore nepos annos 38. & quod excurrit multis rebus in toga & lago præclare gestis insignis. Id in primis operam dedit, ut si quid superesset toxicum hæreticum, penitus extirparet. Arianam tabe infectos facultatibus suis exuit & in exilium pepulit. Ne verò dignitatum portæ paterent hæreticis, legem tulit, ut nemo, nisi orthodoxus, partem aliquam Reipublicæ attingeret. Hanc severitate moti quàm plures, abjectam idolomaniam Ethnicam, fidem Christianam obviis & effusis ulnis amplexi sunt. Synodum, quæ vocatur Oecumenica quinta, convocavit, propterea quòd reliquiae Nestorii & Eutychis adhuc turbarent Ecclesias in Oriente, & Monachi in Palæstina marcidis Origenis erroribus frigidam suffunderent. Confirmatum fuit in ista Synodo Symbolum Nicenum & Samosatenum, Arii, Nestorii, Eutychis deliramenta obelisco rursus confixa. Hoc tamen vitio

verti-

vertitur Justiniano, quod capularis jam in errorem prolapsus fuerit eorum, qui Christum ejusmodi corpus, quod ab initio statim immutabile & incorruptibile fuerit, assumpsisse finxerit. ^{Aphthardoceta.} Justitiae vindex fuit acerrimus, utpote qui Episcopos nonnullos Sodomitas castrare, nonnullos calamis acutis in meatus genitalium infer-tis ostentui habere, Cives & Senatores quosdam nudis corporibus ^{ut scribit Evagrius l. 4. c. 39 Poena in Pæderastiam.} in forum productos miserabiliter lacerari curavit. Veteres leges omnes interpolatas ante oculos posuit, inque usu quotidiano collocavit. Usus est ad eam rem operâ Triboniani, Dorothei, Theophili & aliorum, qui ex omni jure veteri Romano nimis disperso ^{Accursius J-ctus Pandectas à πᾶς & δέν-τη i.e. doctrina derivat.} certum quoddam systema composuerunt, quod quinquaginta libris distinctum Pandectas (quasi receptaculum omnium disputationum & decisionum legitimarum) sive digestum vocarunt. Collectum istud fuit ex volumibus bis mille, legibus verò sive responsis tricies centenis millibus, quæ partim ante, partim post Christum natum, usque ad tempora translata sedis Imperatoriae in orientem promulgatae fuerunt. Leges etiam in orientali postmodum imperio latae, quarum non paucae, tribus ex codicibus Gregoriano, Hermogeniano & Theodosiano in unum volumen, quod codicis nomine venit, congestae sunt. Summa verò totius artis fastigia in Institutionibus 4. libris comprehensis, quæ unâ cum digestis publ. juris factae sunt anno 529. continentur. Accessit authenticorum liber, jus novissimum complectens, in quo de Pandectis non nulla, non pauca etiam de codice fuerunt emendata. Quâ ipsâ in Imperium curâ Justinianus nomen suum immortalitatis albo inscripsit, & apud posteritatem piâ magnam gratiam iniit.

Præter Synodum, quam coëgit, Oecumenicam & legum collectionem hoc etiam opus in toga præstitum ab Historicis apertis quasi tibiis decantatur, quod imperii limites in oriente & occidente adversus barbarorum irruptiones variis ædificiis muniverit, quod in ripa Istri multas arces & urbes erexerit, quod Trajani pontem in Dacia, quæ est Walachia, reparaverit, & incomparabile ^{Fontemque binominis Istri.} istud templum Sophiae, τῆς λόγῳ sc. æternæ Patris Sapientiae sacrum Constantinopoli condiderit. Quod verò res in saeco editas concernit, per Bellisarium, celebrem in Historicis belli Ducem, Persas repressit, & per eundem, receptâ Carthagine & capto Gilmere

Cum quo finis Rege Vandalico, Africam littoralem recuperavit. De hoc Gil-
fuit regni Van-mero referunt Historici, quod in triumpho ad Justinianum du-
datici. ctus dixerit: Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Quibus verbis
aut fortunæ inconstantiam, utpote quæ ἀλλοπρόσωλλος, innuere
aut Imperatoris animum mitigare voluit. Virtute & felicitate
Bellisarii jam satis perspectâ, in Italiam ad subigendos Gothos
eundem misit, ubi Romam, Neapolin & reliquas Campaniæ & A-
Abyssus hic a- puliæ urbes postliminiò recepit. Notatur tamen hujus Impera-
byssum invo- toris aliàs optimi Φιλαργυρία, quod Imperii subditos magnis tri-
cat. butis oneraverit, calumniis circumventos fortunis suis excusserit
& stipendia Doctoribus detraxerit: quam tamen bellorum fundo
carentium & ædificiorum magnitudine non nemo excusat. Sym-
boli loco usus fuit isto Terentiano: Summum jus summa sæpè in-
Hist. de puero judæo vide a- jura est. Quo ipso τὸ ἀκρεβόδικαιον i. e. jus strictum vel rigidum
pud Os. c. 6. non semper observandum, sed æquitate, quam Aristoteles in Ethi-
p. 96. Moris cis ἐπαίρει θωμά τὸ νομίμα i. e. correctionem juris & benigniorem
erat Constan- interpretationem vocat, temperandum esse censet.
tinopoli, ut
Eulogias, seu
panem bene-
dictum pueris
Scholam fre-
quentantibus
darens.

LIII. JUSTINUS SECUNDUS.

Imperator hic Nepos Justiniani ex filia, vivente adhuc avo, Im-
perator factus cum hoc summo munere annos fuit propemodum
12. Duo inprimis ἀξιωματικόνευστα gubernationem istius illustrarunt,
initium Exarchatus in Italia, & initia regni Longobardici in Italia.
Fuerunt autem Exarchi (non à sex urbibus quasi ἑξαρχοι, sed ἑξαρχοι
quasi Principes eximii & præcipui sic dicti) Imperatorum ex
Constantinopoli missi Vicarii, quorum gubernatio post Narsen
annos 160. duravit. Arx autem & sedes Exarchorum fuit Ravenna,
ex qua cum Longobardis bella quàm plurima, sed maximam par-
tem infelicia gesserunt. Ut verò hic Imperator subditorum suo-
rum favorem aucuparetur, tributa leniit, nec non Conjux Sophia
suis non parcens facultatibus nomina quædam delevit. Adversis
castris per Ducem Martinum quadriennio fermè cum Persis, sed
ancipiti fortunâ, pugnavit, donec tandem terga vetere, herbamque
Victori porrigere coëgit. Sub hujus Imperatoris regimine
Armeni à Persis defecerunt, fidemque Christianam amplexi
sunt. Symbolum huic Imperatori fuit: Libertas inæstima-
bilis

Longobardi
Helvico dicū-
tur quasi Lon-
gobarbi.

bilis res est. Ad libertatem omnes natura vocat, unde hominibus ingenuis auro & argento contra aestimatur, imò ipsi vitæ multis peras angis præfertur. Occasio hujus dicti fuit, quòd Persæ Romanos sibi vectigales reddere & annuas quingentas libras imperare vellent. Priusquam itaque comploderet Imperator, utpote quem Dii immortales, Cicerone teste, gentibus imperare volebant, fœdere cum Aretha Æthiopum Rege inito, bellum Persis intulit, victoriâqve potitus est.

LIV. TIBERIUS.

Cùm Justinus adhuc in vivis esset, hunc Tiberium propter eximias virtutes sibi met ascivit Imperatorem. Coronatus à Patriarcha Eutychio piarum Synodorum decreta protexit, & ne quid periculi caperet Ecclesia, omnibus modis cavit. Πολυπρασμοσύνην vitium istud turpissimum & communissimum, quo aliquis rebus ad se non pertinentibus sese immiscet, cane pejus & angve aversatus est, tributa nova abolevit, & ad alendas pauperes familias non parum pecuniæ, ut etiam propterea reprehenderetur, prodegit. Sed DEUS non modio, nec trimodio, sed pleno, quod ajunt, horreo fortunas & victorias augendo munificentiam istam in pauperes collatam compensavit. Dum enim auream crucem insertam marmori, ne pedibus conculcaretur, è terrâ levare juberet, magnos sub ea thesauros reperit. Persis opposuit Ducem Mauri- De finibus
tium Cappadocem, qui post obtentam victoriam Mesopotamiam Imperiū.
Imperio restituit. Reduci filiam Constantinam Uxorem dedit & exercitui commendatum vivens adhuc Imperatorem fecit. Symbolum ipsi fuit: Stips pauperum thesaurus divitum. Verè siquidem manus pauperum Christi gazophylacium, unde largo cum fœnore repetere possunt, qui sumtum aliquid in pauperes erogarunt. Occasio verò hujus dicti, quod ὁδοφραδικῶς in superioribus actum, fuit objurgatio Sophiæ Augustæ, fiscum scil. imperialem nimio erga pauperes & literatos studio exhauriri & dissipari. Cui reposuit, fisco pecuniam nunquam defuturam, quamdiu vel pauperes stipem accepturi, vel sapientes Reipublicæ præfuturi sunt. Magnus siquidem thesaurus est stips pauperum, quem qui in cœlo sibi cumulat, ei auget hunc Dominus in seculo, sicut ipse præcepit thesauros comparare in cœlo, quos nec ærugo, nec tinea corrumpit, neque fures, neque latrones auferunt.

LV. MAURITIUS.

Gubernationem hujus Imperatoris ingentes mutationes exceperunt, cum uterque Anti-Christus Ecclesiasticus & Paganus brevi postemerfit, quo nomine illustrior & post Constantinum M. alterum mutationis terminum insignem in serie Imperatorum (prout circa initia diximus) nobis subministrat. Suo verò exemplo confirmavit hic Imperator tritum istud proverbium: Sæpè negat vespera, quod pollicebatur aurora; nec ab ortu Solis, sed ab occasu diem describendum. Initia sese quidem lætiora dederunt, cum hic Imperator Cappadox ex humili loco ad tantum dignitatis apicem veluti per gradus ascendit. Primum fuit à manibus Justino secundo, postmodum verò propter industriam consilio Sophiæ Comes Prætorianorum factus est. Inde copiis adversus Persas missis ab Imperatore Tiberio præficitur, & tandem, re benè gestâ, Imperatoris gener- & successor in imperio constituitur. Limitibus Imperiorum distinctis, Cosroem Persam in regnum restituit, & pace utrinque factâ, bellum in Europam transfert. Antequam verò in arenam descenderet, filium Theodosium Imperatorem creat, quem & Patriarcha Johannes Jejunator in Paschate coronavit, & filia Germani patricii ex sorore Conjugis Mauricii nata Theodosio desponsata est. Hæc initia lætiora tristis terminavit catastrophe. Cum enim propter denegatam quibusdam militibus ab hoste propterea interfectis redemptionem incurreret odium militum, Phocam (cujus auxilio postmodum Bonifacius tertius Papa Romanus Episcopi Oecumenici titulo primus Ecclesiæ sese venditavit, & Anti-Christiani regni in Ecclesiasticis publicum initium fecit) Centurionem, virum Thracium in Clypeum sublatum Imperatorem salutarunt. Hic, nullâ interpositâ morâ, Constantinopolin properat, ubi à Patriarcha Cyriaco in suburbio coronatus, & postmodum, cum urbem ingressus esset, à populo pro Imperatore agnitus fuit. Hærebat Mauritius ad oppidum Chalcedonem Constantinopoli è regione situm unâ cum Coniuge, filiis parvis & filiabus, quos omnes Phocas interfici jussit. Et primò quidem in portu, spectante Phocâ suisque oculis & animo jucundissimum in pabulum præbente, duo filii juniores, deinde filiæ, post has verò mater Constantina Tiberii filia trucidati sunt. Tandem ipsi

ipsi Mauritio caput amputatum & cadavera in littore, ut omnium adspectui paterent, abjecta fuere. Cum uxorem jam supplicio destinari videret Mauritius Imperator, exclamavit: Justus es, Domine, & justum judicium tuum. Filius Theodosius in Persiam, ut ibi tutum haberet receptum, confugiens è fuga retrahitur & interficitur. Idem quoque fatum Theodosii socerum Germanum, ipsiusq; filiam excepit. Nec tot cognatorum sanguine sitim suam explere poterat Phocas, verum etiam in amicos Mauriti hanc laniena grassabatur. Præcesserant hoc parricidium prodigia & somnia non pauca. Conspiciebatur in coelo cometa Xiphias: accurrebat quidam Monachus ad statuum Imperatoris evaginato gladio: Imperatorem ferro periturum clamans. In somno visus sibi fuit Imperator militi suo Phocæ, ut jugularetur, tradi. Quare Philippicum ex carcere dimissum de Phoca, quis & qualis sit, interrogat. Cui Philippus respondet: Centurionem esse ambitiosum, sed timidum. Concludit itaque Imperator dicto veteri: πάν δειλὸν φονεῖν i. e. si timidus est, homicida est.

Verum, uti suo loco dicemus, parricidii & crudelitatis hujus poenas Phocas etiam justissimo Dei judicio dedit. Symbolum Mauritio adscribitur dictum jam modò recensitum: Quod timidum, idem crudele. Quò enim quisque magis naturâ est timidus, eò in vindictam magis proclivis, quod exemplo foeminarum illustrat Aristoteles, utpote quæ viris timidiores, sed tamen naturâ sæviores sint & ad vindictam proniores.

STATUS ECCLESIAE SUB HAC CENTURIA SEXTA.

Ecclēsia quò remotiùs absuit à temporibus Apostolorum, eò plus impuritatis attraxit. Hinc qui sequuntur Ecclesiæ Doctores, mediæ ætatis Autores dicuntur, nec ad illam, quam habuerunt priorum seculorum Doctores, auctoritatem pertingunt. Et quidem præsens seculum quod concernit, non tantum abrogatâ Doctrinâ Cateheticâ imagines Laicorum biblia à Gregorio M. fuerunt substitutæ, sed & de primatu inter Patriarchas Romanos & Constantinopolitanos ingens concertatio exorta est, donec

Circa seculi
hujus initium
vixit etiam
Aldricus Avitus,
Viennæ in
Gallia Episcopus
metropolitanus,
scientiâ secularium
literarum doctissimus.
Mos per jura-
menta se pur-
tandem gandi. Pelagi-

us Pontifex tandem Bonifacius III. (quo tempore AntiChristum in lucem fuisset editum communiter dicitur) auxilio Imperatoris Phocæ primum Rom. convocatis Romanis Episcopum Oecumenicum Ecclesiæ se obtruderet.

Præter Episcopos quosdam Romanos in hoc seculo Scriptores Ecclesiastici præprimis Fulgentius, Boëtius, Fortunatus, Gregorius M. & Gregorius Turonensis eminent, quorum vitam paucissimis delineabimus.

Fulgentius natione fuit Afer, patre Fulgentio ex nobili Senatorum Carthagenensium genere, matre verò Martiana in lucem editus. Cum ad studia videretur & *Φύσις* i. e. naturâ quasi factus, à suis Parentibus in græcis & latinis literis informandus fidei Præceptoribus fuit traditus. Inde à Fausto Episcopo Monachorum ordini adscriptus & tandem ad Ecclesiæ Ruspensis Episcopatum fuit evectus. Sacras literas diurnâ nocturnâque manu versabat, unum necessarium, quod in officio sibi demandatum esset, persuasus.

Cum hæreticis inprimis Arianis pedem non rarò contulit, ipsosque arenâ cedere compulit, adeò ut non semel propterea in exilium à Rege Trasamundo fuerit ejectus.

In vita sua prorsus *ἀμεμπτον* & *ἀνέγκλητον* sese exhibuit utraque manu doctrinâ & vitâ inclinatos Hierosolymæ i. e. Ecclesiæ muros ædificans. A carnis elu abstinebat, & oleribus tantum ac ovibus vitabat. Imò tantæ in victu fuit abstinentiæ, ut non rarò syncope pateretur. Ex scriptis ipsius, quæ temporum progressu ad nos fuerunt devoluta, patet, quod in plerisque fidei articulis Scripturæ conformia senserit & docuerit, inprimis in articulo de libero arbitrio, cum, quicquid in nobis boni est, & quicquid omninò boni agimus, id totum esse gratuitum DEI beneficium in nobis, docuerit.

Paulò ante obitum, cum lecto fatali affigeretur, sæpè in hæc erupit verba: Domine, da mihi hîc pœnitentiam, postea indulgentiam, hoc sibi volens, ne Deus peccatorum pœnas in alteram vitam differat. Rebus humanis valedixit anno ætatis 65.

Boetius patritius & consul Romanus vir doctissimus & tantum non inter eruditos istius & subsequentiū seculorū ultimus multis scriptis Theologicis & Philosophicis in soluta & ligata oratione inclaruit. In plerisque fidei articulis, præsertim de S. S. Trinitate, quæ quadrarent ad *ὑποτύπωσιν ὑγιαίνόντων λόγων* i. e. ad formam sano-

Vixit in hoc seculo & Casiodorus scri-

sanorum verborum scripsit: suis tamen nævis non caruit, qvòd animæ probitati salutem adscribat, qvòd purgatorium defendat, qvòd Philosophorum gentilium sententias nimis admiretur. Cùm verò sub Theodorico Italiæ Rege Senatus Romani auctoritatem stabilire vellet, quasi qvì pristinae libertati studeret, Theodorico suspectus, in exilium pulsus, & postmodum interfectus fuit.

v.g ptor Ecclesia-
sticus Theo-
dorici Gotho-
rum & Italiæ
Regis Præce-
ptor. E Præ-
ceptore Can-
cellarius, Se-
nator, sacri
palatii Qua-
stor, Consul,
Ordinarius,
officiorū Ma-
gister & tan-
dem (qvæ sum-
ma tum digni-
tas fuit) Patri-
cius Romanus,
Genere fuit
nobilis, secun-
dū Trithemi-
um, tandem
Monachus &
Abbas Cœno-
bii apud ur-
bem Ravenna-
rensem, nona-
genario major
mortuus.

Fortunatus (aliàs Venantius dictus) patriâ fuit Italus inter Doctores orthodoxos & Poëtas sacros non imæ caveæ, sicut reliqua inter ipsius carmina & hymnos adhuc in Ecclesia retinetur illud *ἐπιμύσιον* paschale:

Salve, festa dies, toto venerabilis ævo,
Quâ DEUS infernum vicit & astra tenet.

Apud Pictavos in Gallia, quibus & doctrinâ & vitâ præluxit, pri- mum fuit Presbyter, deinde verò ipsi Episcopali admotus fuit lituo. Nævi Christianæ charitatis pallio tegendi annotantur in ipso, qvòd meritis operum humanorum nimium quantum adscripserit, sanctos invocandos censuerit, sibiqve ex oculis laboranti à Martino (Torunenfi qvondam Episcopo sed jam diu vitâ functo) sanitatem recuperatam putaverit.

Officiorū Ma-
gister & tan-
dem (qvæ sum-
ma tum digni-
tas fuit) Patri-
cius Romanus,
Genere fuit
nobilis, secun-
dū Trithemi-
um, tandem
Monachus &
Abbas Cœno-
bii apud ur-
bem Ravenna-
rensem, nona-
genario major
mortuus.

Gregorius M. Episcopus Romanus, ex Quatuor-Viris Latinis & Quatuor-Viris magnis, utramq; fermè paginâ in hac centuriâ inter Ecclesiæ Doctores sibi transcribit. Ex cantu, qvê instituit, Gregori- ano sive choralis (cujus adhuc obtinet usus in sacello Pontificis) uti & festo Gregoriano, qvòd in ipsius tanquam Scholarum Patroni præci- pui honorem etiam inter nos celebratur, vel pueris & media de vulgi- fece notissimus est. Præterquam qvòd centuriâ hanc, circa cu- jus decursum vixit, obsignat, notabili asterisco seriem Pontificum & statum Ecclesiæ interpungit. Cùm enim Johanni Patriarchæ Con- stantinopolitano primatum affectanti manibus pedibusqve obni- teretur, aut Anti Christum, aut Anti Christi præcursores vocans, qvicumqve Episcopi Oecumenici titulum usurpaverit, postmo- dum tamen ipsius successor Bonifacius III. auxilio Phocæ Impera- toris eodem superbivit. Vir fuit supersticiosissimus & fabularum admirator ingens (unde fabularum Patronus quibusdam dicitur) ut & Mauritius Imperator ipsum propterea fatuum appellare non

Bellarminus
omnium judi-
cio humili-
num fuisse
dicit. De
Rom. Pont.
p. 1243.

Fuit hic Jo-
hannes *ἡστυ-*
της Jejunator,
literarum
prorsus ex-
pers.

Bellarmin. di-
cit vocasse
simplicem.

Fuit Mona-
chus Benedi-
ctinus.

N B.

Quasi qui re-
sponderit E-
pistolis Ponti-
ficum. Quasi
Referenda-
rius.

Ipse vero Gra-
ecam linguam
non calluit.

non fuerit veritus. Præ nimio humilitatis studio servus servo-
rum dici voluit, quo titulo tanquam *ὑποτακτικὸς* pallio (cū re-
verà sint Domini Dominantium) successores in hodiernum usque
diem utuntur. Ecclesiam variis ceremoniis & traditionibus velu-
ti quodam diluvio inundavit, ceremoniarum Pater propterea co-
gnominatus. Vitæ curriculum quod attinet, ortum debuit Ro-
mæ, & patri quidem Gordiano Senatori spectatissimo, matri verò
Sylvia matronæ pientissimæ. Cū Felicis quarti Pontificis fuerit
pronepos, ad exemplar ipsius se finxit & composuit, ut tandem a-
liquando vel pares, vel similes honores consequi possit. Memoria
fuit vivacissimæ & ad obtemperandum quasi cereus factus, unde
statim à teneris ungviculis qui bonis literis & artibus imbueretur,
fidelissimorum Præceptorum curæ fuit concreditus. Ex ephebis
ubi excessit, voluptatibus seculi, quibus frui potuisset, nuncium mi-
sit, & in Monasterium sese contulit, in quo peculiarem sanctimoni-
am præ se ferens crudis leguminibus victitavit, & orationibus per-
dius ac pernox vacans omnium in se oculos convertit, adeò ut bre-
vi Abbas istius Monasterii eligeretur.

N B.

Hanc spartam nactus ita eandem exornavit, ut dignitatibus ma-
joribus ab omnibus destinaretur. Proprias ædes ex hæreditate
paterna ad se devolutas in Monasteria convertit, in Sicilia sex Mo-
nasteria de bonis patrimonialibus exædificavit, & quicquid habe-
ret, inter pauperes distribuit. Romæ aliquandiu fuit Diaconus,
postmodum Constantinopoli Apocrisariatûs officium à Pelagio suo
anteessore consecutus & tandem ad Pontificiam dignitatem invi-
tus licet & repugnans fuit pertractus. In ista sede Apostolica,
quam vocant, constitutus vitæ sanctimoniâ, vigiliis & laboribus
pro Ecclesiæ salute se plerisque antecessoribus non parem tantum,
sed & superiorem exhibere conatus est. Ex scriptis ipsius quæ-
dam interierunt, quædam adhuc extant. Cū ipsius scripta
comburenda judicarentur, Petrus Diaconus hoc impedivit men-
tiendo, se Spiritum S. in specie columbæ super caput Gregorii vi-
disse. In multis fidei articulis, utpote de S. S. Trinitate, de perso-
na Christi, de lapsu generis humani, de gratuita per fidem justifica-
tione, de baptismo, de cœna Domini rectè sensit & scripsit, Judæis
& hæreticis acriter restitit, multosque Arianâ hæresi seductos
in re-

in regiam veritatis viam reduxit. Verum, quod circa initium
ulcus tetigimus, Ecclesiam variis ceremoniis & traditionibus hu-
manis obruit, luminaria cultui divino adjecit, in peragendis sacris
splendido Ministros ornatu induit, jejunia auxit, Missas pro defun-
ctis introduxit, purgatorium ignem sufflavit, coelibatum Mini-
strorum, quantum in se fuit, propugnavit, invocationem sancto-
rum & imaginum cultum idololatricum approbavit & defendit.
Magnum quidem habuit zelum augendi cultum divinum, sed non
secundum scientiam. Vir fuit nimis credulus, qui variis menda-

Gregorius no-
minis sui me-
mor Vigil pro
Ecclesiae sa-
lute.

Quatuor Syn-
odos 4. Evan-
geliis æquan-
das dixit.

Sed tamen in-
sunt in iisdem

4. Synodis,
quæ traditio-
nes humanas
olent.

Episcopo Vi-
ennenfi Me-
tropolitano
in Gallia.

Fascinum cir-
ca miracula.

tot spectra, quæ vel Angelos, vel defunctorum animas credidit,
ipsi objecit. Johannes Diaconus plus quam 100. annis nobis ci-
terior tempore Gregorii talem Ecclesiae Romanae fuisse statum, qua-
lis sub Apostolis, & Evang. Luca & Marco penes Alexandriam fuit,
scriptum nobis reliquit. In humanis esse desit Gregorius anno
Pontificatus 14. in Basilica D. Petri splendide sepultus.

Gregorius Turonensis Episcopus, cujus in historia Ecclesiastica
mentio non raro injicitur, honesto loco natus fuit in Galliis. A-
vunculum enim habuit Gundulphum Regis Childeberti Ducem.
Cum jam pubertatis annos prætergressus esset, Alcimo Avito Præ-
ceptor bonis literis & artibus tingendus fuit commissus: in tra-
cendo verò studio Theologico Manuctorem Nicetum Episco-
pum Lugdunensem agnovit. Adultior factus Monasticae primùm
vitæ studuit, postmodum ex Monacho Episcopus Ecclesiae To-
runensis in Gallia evasit. Cum hoc seculo jam nimis supersti-

tioso miraculorum opinione (sive facta, sive ficta, sive vera, sive
falsa fuerint) nimis fascinati fuerint homines, adeò ut nisi mira-
culis quibusdam Doctorum aliquis inclaruerit, nullius titivilliti
fuerit æstimatus, ideò & huic Gregorio miracula quædam v. g.
quòd aureâ cruce ostensâ incendium extinxerit, adscribuntur.
Fuit & hic Gregorius nimis superstitiosus & credulus, unde
multorum falsis relationibus de miraculis fidem habuit, eaquæ
postmodum magno numero concessit. Ex scriptis ipsius, quæ po-
steritatis teruntur manibus, palàm est, quòd de S. S. Trinitate rectè
senferit, unde Judæis & Arianis pro re nata fibulam posuit: nævis
tamen hisce commaculantur, quòd mortuis sanctis miracula
tribue-

tribuerit, quòd hominum vitia virtutibus & bonis operibus coram Deo compensari statuerit, sanctorum reliquiis divinam quandam vim adscripserit, ipsorumque invocationem stabiliverit. Aliàs commendatur ipse in propaganda vera religione zelus, ἀνεργαστολογία i. e. quòd favori nihil dederit in ordinandis Ecclesiae Ministris, pacis studium, patientia & animus à vindicta privata prorsus abhorrens. Gregorio M. ut nomine & morum similitudine, ita & amicitia fuit conjunctissimus.

In oriente habuerunt suos
Ascetas, anachoretas.

Circa confinium Doctorum Ecclesiae puriorum hujus seculi & haeticorum non possum non mentionem injicere Benedicti Abbatis in Claro monte, Monachorum occidentalium Patris, cujus ordo in hoc millenario primo (Franciscani enim, Dominicani & Jesuitae longè recentiores sunt) se longè latèque per occidentis provincias diffudit, imò vel solus in comparatione ad reliquos ordines, qui collabentis hujus fuerunt instauratores, obtinuit. Benedictus hic, quia fuit de Claro monte, Monasteria sua in montibus, ut Bernhardus de Clara valle in vallibus extrui voluit secundum versum: Bernhardus valles montes Benedictus amabat. Ab his dictum aemulationis index: Benedictus benedicat: Bernhardus Bernhardat. Ex ipsius Monasteriis dudum prodierunt Pontifices Romani 24. Cardinales propemodum 200. Archiepiscopi diversis in locis 1600. Episcoporum ferè quatuor millia, Abbatum eruditum & scriptis celebrium quindecim millia. Primos vagitus hujus Monachi excepit Nursia urbs Sabinorum antiqua, Roma verò rudiori adhuc primam limam adhibuit, bonisque literis & artibus perpolivit. Hoc cortice nixus cum jam profundiori se credere posset pelago, à Parentibus sese subduxit, & in spelunca quadam per triennium latitavit. Abbate verò vicini Monasterii vitam functo, ut Abbatiam susciperet, Benedicto multum quidem repugnanti persvaserunt. Cum verò fratres istius Monasterii voluptatibus hujus seculi essent inescati, & auræ liberiori assueti, regulam Benedicti duriores ferre noluerunt, & potius, quomodo propinato veneno ipsum tollere possent, rationes inierunt. Inde, Monasterio relicto, ad suam speluncam rediit & peculiari vitae sanctimoniâ tantum non omnes in sui admirationem pertraxit. Quare, duodecim Monasteriis à se extractis, singulis ex discipulis Ab-

lis Abbutem præfecit, & fratribus certam vivendi regulam præscripsit.

A Gregorio M. multa miracula ipsi adscribuntur, v. g. quòd mortuos resuscitaverit, quòd leprosos sanitati restituerit, quòd hominem à Gallo quodam vinctum solo adspectu solverit, quòd futura multa prædixerit. Annos demum 90. natus, cum 6. ante mortem die sepulchrum aperiri jussisset, feбри laborare cœpit, & extensis in cœlum manibus, terrenis omnibus valedixit. Nec sicco pede nobis prætereundus est ordinis Benedictini Monachus quidam Augustinus, Angliæ Reformator eodem hoc seculo currente planè transmarinus. Hic enim quadraginta militibus Italis & ali- quot Gallis instructus à Gregorio M. in Angliam mittitur, ut puriori, quàm habebant, religioni & ceremoniis, quas cum Asiaticis & Græcis communes habebant, paucioribus & simplicioribus Romanos ritus & consuetudines, altaria sc. vestes, imagines, Missas, calices, cruces, candelabra, thuribula, vexilla, vasa sacra, iustiales a- quas, ceremoniarum codices, oblationes, processiones, pompas &c. superinduceret.

In mandatis etiam habuit, persuaderet Anglis, ut eodem tempore, quo Romani pascha celebrarent, & ut baptismum ritibus Romanis administrarent. In Anglia itaque pedem figens hic Monachus Regem Edelbertum, ipsiusque Uxorem supersticiosam facile in suas partes pertraxit, hæc tamen conditione, ut liber, non coacticius esset hic cultus. Hoc etiam falsò jactitatis suis miraculis (à quorum tamen præconio, forsan quòd præstigias sciret, Gregorius M. ipsum dehortabatur) obtinuit, ut in Archiepiscopum Cantuariensem eligeretur. Pallium, reliquias & alia superstitionis instrumenta, ut & socios Mellitum Justum, Paulinum & Ruffinianum à Gregorio facile impetravit. Et hæc est illa toties de prædicata Britannia Reformatio à Gregorio M. suscepta.

Jam quod hæreticos hujus seculi concernit, etiam si Aphthardocetæ collocentur à quibusdam circa subsequenti seculi frontispici- um, tamen cum Justiniano Imperatori scabiem illam fuisse affricatam in descriptione vitæ ipsius cognoverimus, illos etiam in hoc seculo venenum suum sparsisse nulli dubitamus.

Ll 5

lendis Febr. celebratur. Fuit autem ex Scotia & vixisse scribitur hoc seculo. Extat hujus fœm. liber. Ipsiq; tribuuntur miracula &c. Vide sec. 6. Os. p. 70.

In Ecclesiam ceremoniis & traditionibus humanis ob- rutam.

Quasi miracula essent requisitum in vo- cando.

Quidam Eutychiani fuerunt tam lubrici, ut fate- rentur, Christum quidem ex duabus naturis, sed non in duabus consistere, id nim. sentientes, in Christo fuisse aliquando duas dist. naturas, sed non amplius esse. Vide Os. p. 75.

Retulerunt posteriores Pontifices Romani fœminam quendam in Sanctorum numerum, nomine Brigittam, cujus memoria in antiquo Ca-

Nomen lendario Ca-

Notetur Be-
za, qui corpus
Christi voca-
vit cadaver.

Nomen exinde habent, quod corpus Christi creatum quidem, sed tamen à primo conceptionis momento ἀφ' ἁρτον i. e. incorruptibile opinati fuerint. Quod si hæc fuerit ipsorum sententia, corpus Christi ex sua natura, utpote quod peccatis non erat contaminatum, non fuisse corruptibile, vel etiam in morte corruptionem non sensisse, nihil à veritate absolum docuerunt, verum si ipsam Christi mortem negarunt, aut veritatem illius in dubium vocarunt, pollicem ipsis premere non possumus. Quod cum Eutychianis fecerint, exinde probatur Antiquitatis scrutatoribus, quia scriptum Leonis Episcopi Romani valde eruditum Eutychianis oppositum abolitum optaverunt.

Aphthardocetæ sentiebant
Christi corpus
(in divinitatem sc. conversum) nullis
corporalibus affectionibus
fuisse obnoxium, & Monophysitæ appellabantur, propterea quod
unam tantum
in Christo naturam crede-
bant. Dicti e-
tiam fuerunt

Severiani à Severo Episcopo Antiocheno & docebant humanam in Christo naturam ante passionem non obnoxiam fuisse affectionibus, ut aliorum hominum corpora. Vide c. 6. p. 81. Cum Imperatores eadem fuerint infecti Anastasius Eutychianus libertatis leges hæreticis dederat. Iudei seculo hoc sexto Patrum suorum imitantes ingenia (σκληρογέγραφοι) nullis vel minis, vel blanditiis ab errore suo ad Christum revocari potuerunt, sed omnes quasi uno ore Thalmud Babylonicum tanquam sacrum & civile jus suum receperunt, & ad illud juramento se obstrinxerunt. Vide sec. 6. Of. p. 68.

Orta fuit eodem seculo hæresis incerti auctoris de descensu Christi locali è cælo in terras & in infernum. Cum enim legissent in sacris quidam simplices, Christum è cælo in terras descendisse, motum quendam de loco in locum conceperunt. Immensitatem siquidem DEI, quæ cælum & terram implet, nec ab omnibus cælis cælorum capi potest, negabant. Deum itaque in terras descendentem eo tempore non fuisse in cælo, Christum verò in infernum descendentem cælo & terris simul exulasse, crediderunt. Hanc hæresin, quæ nostrâ tempestate quidam sunt infecti, Fulgentius refutavit. Notatur etiam in hac centuria Galliæ Regis Chilperici hæresis, qui edicto publico personarum S. S. Trinitatis nomen & distinctionem prohibuerat. Deum enim saltem nominari voluit, indignum ratus, ut DEUS persona, sicuti homo carneus, appellaretur. Patrem ipsum esse, qui filius est, & ipsum esse Spiritum S. qui Pater & Filius est, affirmavit. In faciem quidem Gregorius Torunensis & Salvius Albingensis Episc. Regi contradixerunt, sed ab incepto non destitit. Non in angulis tantum reprobatur, sed in aperta viâ vagabatur hæresis Severianorum, qui cum Aphthardocetis, Monophysitis & Acephalis idem ferme sentiebat. Divinitatem

nitatem enim & humanitatem unam in Christo naturam, & corpus Christi (totum videlicet in divinitatem conversum) nullis affectionibus corporalibus obnoxium statuebat. Nomen habuit à Severo Flaviani (quem Imperator Anastasius Eutychianus loco moverat) in Episcopatu Antiocheno successore.

Sadducæorum hæresis etiam hoc seculo pullulare visa est, cum Presbyter quidam sub Episcopatu Gregorii Torunensis nullam futuram esse corporum resurrectionem assereret, quem prædictus Episcopus disputatione, quæ legitur in centuriis Magdeburgensibus, confutavit.

Circa decursum hujus seculi Mahomet, hæresiarcha, Turcicæ nimirum religionis autor natus est, cujus res gestæ licet in subsequ. incidant centuriam, paucis tamen hîc vitæ curriculum describemus.

Natione fuit Arabs, obscuris Parentibus editus, & captus ab Arabibus diviti cuidam Mercatori, ut camelis præficeretur, fuit venditus. Mercator ille captus liberali facie adolescentis liberaliter illum habuit & mercimoniis exercendis adhibuit. Injunctorum satagebat hic adolescens, & Domini lucrum, quoad ejus fieri poterat, quærebat, unde à Domino in oculis gestus & à multis Christianis & Judæis, quibus commerciorum occasione innotuerat, in precio fuit habitus. Accidit tum temporis, ut Bizantio in Africam confugeret Sergius quidam Monachus ob Nestorianismum urbe & agro exclusus. Illatebrat hic sese in amicitiam intimiorem istius Mercatoris, & cum in ædibus Mahometem juvenem industrium & callidum inveniret, de cudendo novo religionis genere, quod neque Christianum, neque Judaicum prorsus esset, reiectis & reselectis, quæ in utraque religione displicerent, occultè consilium agitat. Abit interim ad plures prædictus Mercator ἀπηνόος, rel. et post se uxore ditissimâ. Deperire cœpit hæc Mahometem sive formæ elegantia, sive industria, sive Magicis artibus capta, ut ipsi nuberet, omniumque bonorum suorum Dominum constitueret. Cum autem comitiali morbo sæpius corriperetur, persuasit mulieri stolidæ, Angelum DEI sibi apparere, cujus adspectum absque totius corporis concussione perferre nequeat, quod etiam Prophetis reliquis contigerit. Idipsum cum eliminaret uxor facta, pro DEI Propheta fuit habitus. Tan-

Tandem Pseudopropheta, uxore defunctâ, fit hæres bonorum omnium, quibus instructus manipulum aliquem furum coëgit, & apertè se Prophetam fassus impias suas opiniones credendas aliis obtrusit, contradicentes ferro & flammis persecutus est. Suo exemplo tritum istud: omnium rerum parva esse principia, confirmavit. Siquidem ex tenui principio eò usq; progressi sunt ipsius successores, præsertim postquam Turcæ Septentrionales populi per montes Caspios effusi Saracenicam religionem amplexi sunt, ut maximam τῆς ἐκκλησίας partem suæ potestati subjecerint, & jam per Europam, Asiam & Africam rerum potiantur.

Inter Concilia hujus seculi eminet Constantinopolitanum secundum alias Oecumenicum quintū à Justiniano Imperatore conscriptum. Occasionem convocandi hanc Synodum subministrârunt falsa dogmata quorundam contra 4. Synodos universales defensa: inprimis Eustochii Hierosolymorum Episcopi zelus adversus errores Origenis. Nam cum in Monasterio quodam Palæstinæ, quod novam Lauram vocarunt, à Monachis Origenis dogmata non probarentur tantum, sed & propagarentur, illis non modò fortiter sese opposuit, sed & victas præbere manus recusantes Monasteriis ejecit. Suscepit horum patrocinium Theodorus Cæsareæ Capadocum Episcopus, & fretus gratiâ Imperatoris, Eustochium, quasi qui facinus indignum commiserit, ad aulam Imperatoriam accusavit. Accessit, quod Mopsvestenus, qui suam opinionem ex Judaismo hauserat, Nestorianismum scriptis suis in vulgus sparserat. Ex eadem itaque fideiâ duos dealbare parietes, unico Concilio duplicem hæresin Origenicam & Nestorianam damnare voluit Imperator. Fecerunt inde sui copiam Bizantii præprimis Vigilius Episcopus Romanus, Apollinarius Alexandriae Episcopus, Damianus vicem agens Eustochii Hierosolymorum Episcopi & alii plures.

Mopsvestum
Μοψωστία
urbs Ciliciæ.
Hoc & subseq.
Conc. Const.
propter reli-
quias inprimis
Nestorii & Eu-
tychis fuit ce-
lebrata. Nec
Diabolo pro-
mittenti cre-
dendum: nec
minanti ce-
dendum. Of.
cent. 6 p. 79.
Tanta conten-
tio fuit de pri-
matu,

In confessum venire detrectavit Vigilius Romanorum Episcopus, ne videlicet cogeretur Eutychiano Constantinopolitano Episcopo (tanquam istius loci Episcopo) secundus assidere. Cum itaque nec in prima, nec in secunda sessione, quantumvis à pluribus, sed frustra rogatus, compareret Vigilius, Episcopi reliqui confessionem suam approbatione 4. Conciliorum Oecumenicorum & scripto-

scriptorum Athanasii, Hilarii, Basilii, Gregorii Theologi, Gregorii Nysseni, Ambrosii, Augustini, Theophili, Chrysostomi, Cyrilli, Leonis &c. ediderunt. In quarta sessione Mopsvesteni symbolum, in quo inter alia negat, Jesum Christum verum DEUM ex Maria Virgine natum esse, per Calonymum Diaconum publicè fuit recitatum. Eo prælecto, Patres à Satana compositum, & unà cum Autore suo in prima Synodo Ephesina condemnatum pronunciant. Tandem etiam Origenis dogmata sub examinis obrusam vocata & omnium calculo condemnata fuerunt. Ex anathematismis verò, qualia fuerint illa, satis apparet:

Damnatus fuit post mortē. Unde patet, Arium non demū post mortem fuisse damnatum, aliàs Patres non opus habuissent multā disquisitione. Vide lib. Conc.

1. Si quis dicit, aut sentit, hominum animas veluti prius extantes intellectuales mentes, sive naturas & sanctas virtutes præexistere, contemplatione verò divinā satiatas atque in deterius prolapsas, & quòd in eis charitas DEI refrixerit, inde ψυχὰς quasi refrigercentes nominatas, & poenæ gratia in corpora demissas esse, anathema sit.

2. Si quis dicit, aut sentit, animam Domini præextitisse, unitamque fuisse DEO Verbo ante incarnationem & nativitatem ex Virgine, anathema sit.

3. Si quis dicit, aut sentit, prius formatum esse corpus Domini nostri Jesu Christi in utero S. Virginis, & deinceps unitum ei esse DEUM Verbum, atque animam, quæ prius extiterit, anathema sit.

4. Si quis dicit, aut sentit, omnibus cœlestibus ordinibus assimilatum esse DEUM Verbum, ita ut ipsi Cherubin factus sit Cherubin & ipsi Seraphin factus sit Seraphin, omnibusq; adeò supernis virtutibus prorsus esse exæquatum, anathema sit.

5. Si quis dicit, aut sentit, in resurrectione rotundæ & orbicularis figuræ hominum corpora exsuscitatum iri, neq; confitetur erectos non excitatum iri, anathema sit.

6. Si quis dicit, aut sentit, cœlum, Solem, Lunam, stellas, & aquas, quæ supra cœlos sunt, animatas quasdam esse virtutes, anathema sit.

7. Si quis dicit, aut sentit, Dominum Christum in seculo futuro pro Dæmonibus, quemadmodum & pro hominibus, crucifixum iri, anathema sit.

8. Si quis dicit, aut sentit, virtutem DEI terminatam esse, eamq; tantum in creatione condidisse, quantum complexa sit, anathema sit.

9. Si quis dicit, aut sentit, temporanea esse Dæmonum & impiorum hominum tormenta, finemqve habitura, sive restitutionem Dæmonum, aut impiorum hominum futuram, anathema sit.

ἀδὲς & πρὸς
σω πλικο,

Durante adhuc Synodo quintâ universali, Justinianus Imperator Mopsvestiæ Synodum provincialem celebravit, in qua iussit inquiri, quando & quomodo Theodori Mopsvesteni nomen ex sacris diptychis (i.e. Episcoporum catalogo à duabus plicis, paginis, vel tabulis nomen habente) fuerit expunctum. Disceptarunt enim invicem Patres, an post obitum (sicuti Mopsvesteno contigit) hæretici sint damnandi. Unde patet, Arium hæresiarcham (quæ nonnullorum est opinio) non demum post mortem fuisse damnatum, aliàs ejus exemplum in decidenda hac quæstione Patres non neglexissent.

Synodos particulares, cum ut plurimum in ceremoniis & disciplina Ecclesiastica fuerint occupatæ, sicco pede hîc præterimus.

A persecutionibus violentis, quales sub Imperatoribus Ethnicis experta erat, respiravit Ecclesia, interim tamen fraudulentas ab hæreticis illatas sensit, exilia quoque in piis Ecclesiæ Doctoribus non pauca perpeffa est.

Ut verò statum Ecclesiæ sub hac centuria velut in tabella depictum oculis exhibeamus, articulus quidem de S.S. Trinitate & persona Christi adversus hæreticos sartus-tectus fuit conservatus, sed tamen articulus de viribus liberi arbitrii, de justificatione & bonis operibus non parùm fuit obscuratus, & Ecclesia traditionibus humanis ac ceremoniis, veluti quodam diluvio, inundata & obruta. Claruerunt enim pauca inter doctores lumina, unde dormientibus hominibus, Zizania sua eò faciliùs spargere potuit Satanas juratus humani generis, inprimis Christianorum, hostis. Suffitum jam faciebant Sacerdotes sub hac centuria in Ecclesia. Dalmaticis vestibus & palliis rebus sacris vacantes induebantur. Non absoluebantur pœnitentes, nisi priùs pœnas aliquas pro lubitu ab Episcopis impositas per aliquot dies, menses aut annos dedissent.

Preces

Preces etiam insomnes nocturno tempore fundebant. Ad sanctorum sepulchra flexis genibus adsternebantur. Itinere pedestri ad centum etiam & plura stadia sanctorum reliquias visitabant. Tempore pestis cum cereis nocturno tempore supplicatum ibant, & urbes cantillantes coronabant. Ecclesiae Ministris, cum ordinabantur, tonsuram addebant. Certis exorcismis, utpote signo crucis & olei tincturâ, Dæmones ejicere conabantur. Jejunium quadragesimale tam stricte observabant, ut aliquando Constanti-nopoli carniū venditores in summo vitæ discrimine versarentur. Reliquias sanctorum in curribus aureis circumvehebant. Sanctis demortuis festos dies deputabant. In Monasteriis, superstitione quadam, ut sc. in ipsos meritorum Monasticorum fructus aliquis redundaret, dormitoria sua comparabant quàmplures. Ditioribus ad sepulchra lychnos ardentes suspendebant. Defunctorum memorias celebrabant. De corporibus & vestibus sanctorum particulas aliquas clamve palamve surripiebant, & in alia templa miraculorum causa deportabant. Imò tantus ceremoniarum numerus Ecclesiam jam premebat, ut, dicente Augustino (qui tamen duobus ferme seculis fuit superior, nec Ecclesiam tot ceremoniis discolorum viderat) tolerabilior Judæorum sub Veteri, quàm Christianorum sub Novo Testamento fuerit conditio. Hoc seculo etiam æra Christiana svasu Dionysii parvi fuit in Ecclesiam introducta, cum ab æra Martyrum, seu Diocletiana plerumque numerarent: Ecclesiae tamen orientales ab epocha mundana, in cujus calculo insigniter errant, numerare solent.

Ut verò colophonis loco συνοψιν aliquam religionis Turcicae ob oculos ponamus, sciendum, ex Judaismo, Christianismo & Gentilismo eandem esse consarcinatam. Ut enim omnis generis populos, Judæos, Christianos & Gentiles Mahometes sibi adjungeret, per Sergium Monachum Nestorianum ex agro Constantino-politano ejectum, per quosdam hæreticos & Judæos Samaritanismum ejusmodi religionis composuit, ut Judæi & Christiani & Gentiles, quod in illo probarent, invenirent. Sunt, qui volunt, Mahometem gentili patre, Judæâ verò matre natum, & ita diversis in religionibus à teneris educatum fuisse talemque religionis miscellam propterea excogitasse. Stante hoc, prior tamen

Horologia
pulsatilia,

causa finalis non omninò negari potest, propterea quod Mahometes libertatem omnibus religionibus in suis ditionibus concedat. Cum Judæis non solum multas appellationes & ritus politicos, verum etiam dogmata & ceremonias Ecclesiasticas habent communes. Hierosolyma porta populorum, quasi communis populorum curia vocabatur ab Ezechiele Regia sedes Turcarum Imperatoris porta vocatur Ottomannica. Campanas ignorabant quondam Judæi, populum verò per æneatores Sacerdotes convocabant: Campanas & Turcæ non quidem ignorant, sed tamen ut seditionis instrumenta prorsus rejiciunt. Polygamiam & divortia levissimas etiam ob causas concedebant olim Judæi: vestigiis ipsorum pressè insistant hodiè Turcæ. Circumcisionem observabant olim Judæi: Turcæ, si fides quorundam hodieporicis habenda, non in masculinum sed etiam fœmininum extendunt. A carnibus quorundam animalium, in primis suillâ Judæi quondam abstinebant, ut prius vitam cum morte, quàm suillâ vescerentur, commutarent: Non à suillâ duntaxat, sed & vino, nisi forsan interveniente dispensatione, abhorrent Turcæ. In solennitatibus festorum suorum Lunam in primis observabant Judæi: Non longum ab iisdem abeunt hodiè Turcæ fugas Mahometis eò referentes. Quin imò quoties Lunam corniculatam, vel novam iisdem adspicere contingit, toties in pauperes obvios, quòd eò usque vitam protraxerint, eleemosynas erogant.

Jejuniis suis statis vacabant Judæi: Ne nesciat orbis terrarum Turcarum jejunia, tot accensis è turribus altissimis lampadibus noctes vel obscurissimas illuminant, ut navigantibus è longinquo adspicientibus Constantinopolis ardere videatur. Imagines ex animo detestantur Judæi, ut etiam Christianorum templa ingredi piaculo ducant: Iisdem ita se conformant Turcæ, ut Persas Mahometanos imagines non tantum tolerantes, sed & vestimentis suis superinduentes oculis & animis aversentur. Silentio jam involvam Judæorum vestimenta, cidarim, defunctos curandi ritus, sepulchra, in quibus Turcæ Judæis ita se conformant, ut vix ovum, quod dicitur, ovo similis videatur.

Christianis verò accedunt in hoc, quòd Jesum Nazarenum, ut
Le-

Legislatorem & Prophetam magnum à Deo missum agnoscant, adeò, ut Judæis Christum blasphemantibus certus plagarum numerus pœnæ loco dictetur. Quod verò potissimum, & personam & officium ipsius, divinam sc. naturam & satisfactionem pro genere humano impugnant. Docent, quod à Sp. S. conceptus & ex Maria Virgine natus vitam vixerit sanctissimam, Leges novas Moisaicis mitiores tulerit, vocationem suam stupendis miraculis adstruxerit, & tandem, spectantibus discipulis, in cœlum adscenderit, & ad dextram patris confederit. Sinistram verò Mahometi, unde & sinistram locum honoratiorem putant, attribuunt. Passionem, mortem & resurrectionem Salvatoris nostri prorsus negant, substitutum nugantes Judam Ischariotam, qui pro ipso in crucem fuerit sublatus, absentiae verò vel occultationis moram à Christianis pro passione & resurrectione accipi.

Unde in Christianorum contumeliam, expugnatâ sede Imperatoriâ Constantinopoli, (de Buda referunt alii) selem in crucem egerunt Turcæ, & per plateas circumgestarunt, stultitiam ipsis, quòd in cruce Christi salutem suam quærant, exprobrantes. Ne vel Judæos, vel Christianos offendant, nec diem Sabbathi cum Judæis, nec diem Solis cum Christianis, sed diem Veneris cultui sacro destinarunt. Absolutum decretum ex Stoicorum Philosophorum scholis obviis & effusis ulnis amplectuntur, nullum, quantumvis præsentissimum vitæ periculum tempore morborum Epidemiorum, pertimescentes. Quin potius cujuslibet fronti suum adscriptum fatum ducunt.

CENTURIA SEPTIMA.

LVI. PHOCAS.

Quomodo Phocas Vir Thracicus à militibus ad Istrum in Clypeum sublatus & Imperator salutatus fuerit, in vita Mauritiï diximus. Coronatus fuit in suburbio Constantinopolitano à Patriarcha Cyriaco, & post interfectum Mauritium rerum summæ annos propemodum septem præfuit. Quod in trito circumfertur proverbio: Asperius nihil est humili, cum surgit in altum,

in Phocam quoque appositè satis quadrare visum. Ut enim humi-
li loco natus erat: ita dulci fortunâ quasi ebrius potentiâ istâ tur-
piter ad privatam nequitiam, crudelitatem, luxus & libidines fuit
abusus. Coniuges aliorum rapuit, innocentes quàm plurimos in-
terfecit, provincias tributis exhaustis, unde & cum ipse domi stu-
pris & luxui fibulam laxabat, alibi Hunni, alibi Persæ imperium
lacerarunt.

Cosroës Persa cum exercitum Phocæ duobus præliis concidisset, Hierosolymam suæ potestati subiecit, & inter thesauros crucem
avexit. Deteriorem inveniri non potuisse, & poenam hanc esse pec-
catis hominum debitam, Monacho cum Deo expostulanti, quòd
tàm nefarium Imperatorem dedisset, vox cœlitus delata respondit.

Verùm talionis poenam effugere non potuit à Photio, cuius
uxorem stupraverat, aliisque conjuratis, genitalibus privatus, ca-
pite ac pedibus truncatur. Quod fatum ipsius fratres & tantum
non omnes necessarios excepit. Ut Romam haberet faventio-
rem, Episcopum Romanum Constantinopolitano & reliquis omnibus
prætulit. Reciprocabatur enim contentionis serra inter Episco-
pos Romanum & Constantinopolitanum, quorum hic Oecume-
nicum sese nuncupabat, propterea reprehensus à Gregorio Episco-
po Romano in hæc verba tragicam querelarum telam texente: ô
tempora! ô mores! ardet undique bellis terrarum orbis: truci-
dantur ab Idolorum cultoribus Christiani: delentur à barbaris
urbes & templa, & tamen Sacerdotes velut insultantes publicis ca-
lamitatibus vanitatis nomina usurpant, & titulis profanis sese o-
stentant. Quo nomine Gregorius M. & reliqui Episcopi Romani
Phocam, quòd illius auxilio freti reliquis Episcopis sese prætulerint,
laudant. Symbolum ipsi adscribitur: Fortunam citius reperias,
quàm retineas. Quod ipsum non saltem cum Ovidianis ver-
ficulis:

Passibus ambiguis fortuna volubilis errat,

Et manet in nullo certa tenaxq; loco,

examussum conspirat, sed & ipse Phocas proprio exemplo, rem ita
se habere, didicit.

LVII. HERACLIUS.

Occiso Phocâ, Heraclius è patricia familia natus consensu Se-
natûs

Odio Mau-
ritii.

natus & militum Imperator factus & à Patriarcha Sergio coronatus est. Insignis fuit ipsius gubernatio inprimis duabus rebus, Persarum repressione, & Mahometani regni origine. Cum enim, ut à posteriori statim faciam initium, Quæstores Saracenis, qui Heraclio militaverant, stipendia denegarent, hanc prætensâ causâ, vix esse, unde Romano & Græco militi stipendia numerari possent, nedum huic canum turbæ, Saraceni ab Heraclio defecerunt, seque Mahometi postmodum adjunxerunt. Fuerunt autem Saraceni ex Ismaeliticis populis, prius Agareni dicti, postea verò hæreditatem mundi prætexentes à Sara libera Saraceni dici maluerunt. Persas Heraclius devicit, & sanctam crucem, unâ cum Zacharia Patriarcha Hierosolymitano & reliquis captivis recepit. Hierosolymam verò profectus, discalceatus incedens sanctæ crucis lignum humeris suis bajulavit, Patriarchamque sedi suæ restituit. Unde festum exaltationis crucis originem traxit, nec diu tamen tutus ibidem cruci receptus, sed propter Saracenos Constantinopolin fuit translata.

Festum exaltationis crucis.

Judæos Hierosolymâ expulit, edictoque cavit, ne quis eorum intra tertium lapidem urbem adspiceret. Ab Athanasio Jacobitarum Patriarcha seductus Monotheletis favit, cujus vestigia dubio procul ex posteris & successoribus huic errori frigidam suffundentes presserunt. Fuerunt autem Monotheletæ, uti suo loco dicemus, qui unam in Christo voluntatem & per consequ. unam naturam Eutychianorum progenies statuebant. Martinam ex fratre neptem incestu thorum commaculans uxorem duxit, ex qua Heracliones fuit susceptus. Sed pœnas hujus impuritatis dedit, cum priapismo, sive tentigine perpetuâ laborare coepit, adeò, ut quoties urinam emittere vellet, toties vultum suum, nisi tabulâ umbilico appositâ excrementa diverteret, conspergeret.

Symboli loco usus fuit istis sapientissimi Regis Salomonis verbis: A DEO victoria. Cujus dubio procul occasio fuit à Persis deportata victoria, cujus aliàs anceps alea videbatur. Congruit cum isto Maccabæorum: A cœlo victoria. Quantumvis enim currus & equi ad pugnandum præparentur, sæpius tamen victoriâ excidunt, qui certò eandem sibi desponderant. Unde rectè dictum à Ve-

Prov. 21.

1. Macc. 3.

à Veteribus: ἔα πόλεμον, ἔα μάχην χωρὶς Θεοῦ i.e. omitte bellum, omitte pugnam sine Deo.

LVIII. CONSTANS.

Fuit hic Constans Heraclii ex filio Constantino nepos, qui pulsâ novercâ Martinâ, fasces imperii à Senatu accepit. Cùm Monotheletas in suum patrocinium suscepisset (prout misericordia in malos crudelitas est in bonos) multis de doctrina Christiana rectè sentientibus ægrè fecit.

Exarchus Calliopa mandato ipsius Martinum Episcopum Romanum cepit, assentiri sibi nolentem vinctumque Byzantium misit, ubi Thracicam in Chersonesum inclusus fame & squalore carceris interiit.

Sub ipsius regimine indies progressi sunt Saraceni, nec par fuit ipsis compescendis. Romam profectus suis ornamentis eandem spoliavit, sed tandem cùm Syracusis in Sicilia balneum ingressus libidini vacaret, aquâ calidâ suffusus & postmodum strangulatus fuit, cùm imperio annos circiter 27. præfuisset. Symbolum ipsi adscribitur: Parendum necessitati. Quod ex Livio desumptum videtur, qui necessitati obtemperandum dixit & multis auctorum præclare dictis consonat, utpote Augustini, qui necessitati nullam legem latam, ipsam verò leges præscribere sensit. Unde *σπέρρον ἀνάγκη* i.e. durum telum necessitas Græcis in proverbio dicitur.

LIX. CONSTANTINUS.

Quod imberbis Constanti-
nopolis abiis-
set, & paulò
post barbatus
rediisset, di-
ctus fuit Bar-
batus.

Constantinus Pogonatus, sive barbatus à Patre consors imperii factus post expeditionem Italicam Patre felicior habenas imperii flectere cœpit. Per Archipelagus Constantinopolin usque sub ipsius regimine Saracenica classis penetravit, sed repulsa Cyzicum Asiæ minoris oppidum occupavit, ibidemque septennium circiter nidulari ausa fuit, donec tandem igne Græco (i.e. sub aquis ardente) arte Callinici naves Saracenorum incensæ partim interierunt, partim vestigia pristina relegerunt. Ad Maleam, ubi contrarii flatus turbines sæpius efficiunt, multæ Saracenorum naves scopulis partim illisæ, aquis partim submersæ fuerunt. Quare Cæsaris tributarii pacem tandem petiverunt. Incidit in hujus Imperatoris gubernationem excursio Bulgarorum gentis Sententrio-
nalis

nalis in Mysiam inferiorem non procul à Constantinopoli sitam. Bulgaros autem nonnulli dictos volunt à Bolga, vel Volga fluvio septentrionali, cujus fontes in paludibus Moscoviae monstrantur. Excurrit autem versus orientem per ingentes Europæ & Asiæ tractus, donec tandem viginti quinque navigabilibus ostiis in mare Caspium sese exoneret. Coëgit hic Imperator Synodum Const. tertiam, Oecumenicam sextam vulgò dictam, in qua Monetheletarum error ad lydium Scripturæ S.S. lapidem examinatus fuit & anathematismis suis confixus. Symbolum huic Imperatori adscribunt: Quod citò fit citò perit. Nam uti natura non per saltus, sed per gradus incedit: Ita in politicis etiam actionibus

Omne, quod excellens opus, egregiumq; futurum est,

Difficiles aditus habet, incrementaq; tarda.

Hinc τὸ καλὸν ὁ ψιτέλεσον, & δύσκολα τὰ καλὰ i.e. difficilia quæ pulchra, dicitur.

LX. JUSTINIANUS MINOR.

Imperator hic, ultimus ex Heraclii familia, quod amputatis naribus relegatus fuerit, Rhinotmetus fuit dictus. Ortum debuit Constantino Barbato, sed vestigiis paternis, utpote in libidinem & crudelitatem proclivis, non institit. Cùm itaque Ecclesiæ & Politicæ damni quàm plurimùm inferret, de sede Imperatoria deturbatus, sed tamen post præterlapsum decennium dignitati pristinæ iterum fuit restitutus. In autores exilii sui sic animadvertit, ut vinctos per urbem duceret, & postmodum cervicibus ipsorum insultans verba Psalmographi Regii recitaret: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem. Hoc dominatus sui præbito indicio, capita ipsis præcidi iussit.

Fuit homo impotens animi & nullius consilii.

Abstractum ipsum rursus & Tiberium filium ab ara Philippius interfici curavit. Symbolum ipsi adscribitur: Multi nimium, nemo satis. Quo ipso avaritiam vitium istud communissimum, sed omnium malorum radicem perstringere voluit. Tàm enim deest avaro, quod habet, quàm quod non habet. Unde cum hydropicis & Tantalo comparari potest appositissimè, de quibus Poeta:

Justinianus hic Saracenis pacem renunciat, quòd monetam auream pro tributo attulerit Imperatoris imaginem non insignitam.

Idèò massas aureas pro tributo pendent.

*Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus, hoc illi garrula lingua facit:
Sic quibus intumuit suffusa venter ab undâ,
Quò plus sunt potæ plus sitiuntur aquæ.*

Contentum verò suis rebus esse, ut habet Romanæ Svadæ medulla Cicero, certissimæ sunt divitiæ.

STATUS ECCLESIAE SUB HAC CENTURIA.

Oppresserunt hoc seculo Ecclesiam tenebræ satis spissæ, quæ postmodum ad reformationem usque Lutheranam sese extenderunt. Circa istius initium duo Anti-Christi Ecclesiasticus & Paganus, occidentalis & orientalis, unico quasi partu gemelli prodierunt. In oriente Mahometus per Arianismum viam sibi stratum inveniens dogmata sua blasphema propagavit: In occidente Anti-Christus eminere cœpit, cum non saltem Ecclesia variis ritibus & dogmatibus novis sub Gregorio magno & successoribus aucta fuit, sed & Bonifacius III. operâ Cæsaricidæ Phocæ Episcopum Oecumenicum Ecclesiæ se venditavit. Unde circa hæc tempora in Ecclesiis quibusdam Hispanicis à tempore paschatos ad tempus usque pentecostes Apocalypsis Johannis publicè fuit præfecta, propterea quòd vel ab ipso Anti-Christo, vel ipsius præcursoribus sibi timerent. Quamquam verò Diabolus statim à temporibus Apostolorum pulchellum hunc fœtum conceperit, successivè tamen, non simul & semel (ne fraus innotesceret) in medio Ecclesiæ proscenio sistere voluit.

Vide zach.
Hog.

Frustrà itaque sunt Pontificii suis quæstionibus, quo anno, quo mense, quo die Papismus, si doctrina nova est, fuerit introductus. Lambendo potius, quàm fundendo Diabolus mille artifex fœtum hunc exhibere voluit. Non tantum enim ante tempora Bonifacii, sed & subleqq. errores erroribus accumulati, & in Conciliis tandem pro fidei articulis Ecclesiis fuerunt obtrusi. Servavit tamen Deus ter Opt. Max. sub his ipsis tenebris suas sibi reliquias, Christianis passim per Europam, Asiam, Africam & maris mediterranei insulas dispersis. Floruerunt enim Ecclesiæ per Italiam, Gal-

Galliam, Hispaniam, Germaniam & Britanniam, abolitis de Gentiliū religione superstitionibus adhuc quisquiliis. In primis autem Monastica vita sub hac centuria fimbrias suas dilatare coepit, tot Monasteriis partim superstitionis, partim studiorum gratia (ut essent, qui ex seminariis ejusmodi producti aliquando publicis officiis admoventi possent) extructis.

Prout Ecclesia sub hac centuria plus impuritatis attraxit: Ita paucioribus luminibus, Doctoribus sc. insignioribus, eminuit. Inter Scriptores ferme unus Isidorus Hispalensis (Episcopus sc. Seviliae in Hispania) inter Episcopos vero reliquos Mellitus Reformator Angliae & Vigilius Episcopus Antisiodorensis in Gallia celebrantur.

Isidorus Hispalensis Episcopus, quem alii natione Germanum, alii Hispanum volunt, discipulus fuit ab ineunte aetate Gregorii Magni. Ad differentiam Isidori Pelusiota, qui Graecus fuit ab Hispali, vel Sevilia urbe Hispaniae cognomento Hispalensis dicitur. Pro istius seculi ratione Vir fuit eruditus, Graecè tamen & Hebraicè non satis doctus, quod ipsius libri Etymologiarum ostendunt. In Episcopatu Hispalensi Leandro successit. Tota Biblia sacro-sancta commentariis illustravit, in quibus tamen pro ratione istius seculi naevi non pauci continentur. Opuscula Theologica reliquit multa, uti etiam in aliis artibus liberalibus fragmenta. Sunt, qui hunc Isidorum primum acta Conciliorum collegisse juriqve canonico fundamenta stravisse putant, ex quibus postea Gratianus & Ivo decreta congesserunt. Cum Acephalorum haereticis in Hispaniam irrepsisset, Synodum Episcoporum coegit, in qua fuit obelisco jugulata. Plurimas sectas, quae ad ipsius usque tempora duraverant, jugulavit, quae tamen ad numerum minorem redigi potuissent. Venit in Hispaniam *σύγγεον* & ferme Mahometes, cum privatus adhuc ageret, hujus physiognomiam intuens Isidorus magno & Ecclesiae & Reipublicae damno hominem natum praedixit, & ut caperetur, svasit. Verum, Diabolo monitore, Mahometem fugam elapsam referunt. Scripta ipsius a Theodisco successore corrupta fuisse, sunt, qui putant. Allegoriis ipsum nimium deditum fuisse, scripta ipsius pervolventi cuilibet patescit ad oculum.

Mellitus (non verò mellifluus, quo cognomento dictus fuit Bernhardus) nobili quidem loco natus, sed tamen corpore podagricus in illorum numero, quos Gregorius M. ad reformandam Angliam misit, continetur. Persvasit inprimis Scotis, ut reliquis Ecclesiis Anglicanis, quæ ceremonias Romanas jam acceperant, sese conformarent.

Scotos verò cervicosos sentiens bullis & decretis Pontificis munitus eò pervenit, sed magnam rerum mutationem sensit.

In Archi-Episcopatu Dorovernensi Laurentio successit, multosque in sui admirationem pertraxit. Quòd aliquando solâ voce incendium aliquod restinxisset, inter mirificos numeratur.

Vigilius Antisiodorensis in Galliis Episcopus, quòd pro pauperibus & Exulibus hospitium extruxerit, multisque redditibus ditaverit, magni nominis esse cœpit.

Monasterium etiam ad muros Antisiodorenses extruxit, quod si sacrarum & humaniorum literarum fuit domicilium, suam laudem meretur. Ob zelum, quo publicè in taxandis vitiis flagra- vit, interfectus creditur.

Ætate hisce suppar fuit Monachus celebris in Helvetia S. Gal- lus, qui Monasterium S. Galli ad hunc usque diem unâ cum Urbe adjacente ejusdem nominis ibidem conspicuum extruxit, & vivus adhuc propter vitæ sanctimoniam catalogo sanctorum fuit ad- scriptus. Natum ferunt in Hybernia parentibus non obscuris, Columbano verò Præceptore, cui ἀπελξ adhæsit, usum. Hoc co- mite vel Duce potius in Galliam profectus, ibidemque in Mona- sterio quodam temporis non nihil posuit. Inde verò pulsus in Sve- via Idolorum cultum & delubra destruxit. Ad Episcopatum Con- stantiensem vocatus ob solitudinis amorem, officium detrectavit, suumque Diaconum Johannem substituit. Habuit quidem zelum propagandi doctrinam cœlestem, sed tamen Ecclesiam variis tra- ditionibus & ceremoniis oneravit. Cùm centenarius propemo- dum febris corriperetur, naturæ, quod debuit, persolvit.

Quod verò in sanctorum numerum relatum diximus, scien- dum, illo jam tempore pro sanctis celebratos fuisse, qui superstitionis cultibus & miraculis simpliciorum oculis glaucoma objecissent. Verè autem sanctos, qui meritum Christi fide amplectebantur, suam-

suamque fidem bonis operibus declarabant, pro talibus minimè fuisse agnitos.

Repullulavit in hac centuria hæresis Agnoëtarum, qui ex dicto Christi, quod Filius ignoret diem judicii, τὸν λόγον quidem omnia nosse collegerunt, humanitatem verò ei unitam, absque distinctione statuum, permulta ignorare.

Severitarum hæresis fuit πολυκέφαλος. Horum siquidem nonnulli partim à Præceptoribus, partim à locis habitationis Theodosiani, Angelitæ, Petritæ & Canonitæ fuerunt appellati. Fuit autem hæreseos hujus autor Severus Episcopus Aquilejensis, qui alium Patrem, alium Filium & alium Sp. S. docuit, nullum verò horum natura esse Deum, sed communem quandam naturam esse DEUM, de quo personæ istæ participant.

Annotatur quidem ab Historicis Bonosaiorum, vel Bosaicorum, ut & Charurgitarum hæresis, sed quid docuerint isti, sicco pede prætereunt. Unde nonnulli diligentiam in Historicis majorem requirunt, nonnulli verò hæreseos damnatos fuisse Pontificiis putant, qui traditiones ipsorum non statim recipere, aut in singula eorum verba jurare voluerunt.

Sub hac centuria suos etiam errores sparsit quidam Jacobus (unde sectatores Jacobitæ dicti) natione Syrus, qui Eutychetis, Dioscori, Petri Gnaphæi, Severi & aliorum errores in unam massam confudit.

Mentio etiam in hac centuria injicitur Johannis Grammatici cognomento Philoponi, disputatoris spinosi, Philosophiæ Platoniciæ & Aristoteliciæ lectionis. Hic non contentus talento suo, quod in Philosophicis acceperat, falcem etiam suam in messem Theologicam immittere ausus fuit, suosque errores ex Philosophia propugnare cœpit. Incidit autem ex Monotheletarum errore in Severianorum errorem, prout uno dato inconvenienti plura sequi solent.

De Priscillianorum errore, qui recruduit sub hac centuria, diximus in superioribus, unde actum jam agere nolumus, sed lectorem eò remittimus.

Vixit etiam in hac centuria Mahometis Interpp. Hali, quem Persæ hodiè Mahometistæ à Turcis ceremoniis quibusdam, utpote

imaginum receptione, precibus, jejuniis & similibus distantes sequuntur. Unde novercali & plus quam Vatiniano se invicem odio prosequuntur.

Cum inter orientales & occidentales Ecclesias non conveniret de Monotheletarum errore, plerisque orientalibus Episcopis (in primis Constantinopolitanis) erroris istius patrocinium suscipientibus, Imperatoribus etiam oleum camino instillantibus, ut tandem de vera sententia constaret, Imperator Constantinus Pogonatus, sive Barbatus Concilium Constantinopolitanum tertium, Oecumenicum sextum conscripsit, in quo Legatus Pontificis Romani (quod obiter notamus) ut universalitatem Episcopatus Romani ostenderet, praesertim cum in hac centuria decreto cautum, ut in latina lingua omnia sacra per Ecclesiam Cath. peragerentur, in templo S. Sophiae missam latinam celebravit.

Stephanus fuit
is Monachus.

Ex patribus enim
sua probare conabantur.

Sententia Synodi definitiva fuit: Tu, Stephane & tuus Magister Macarius (qui ambo fuerunt Monotheletarum Patroni) non ostendistis in incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi per codicillum à vobis oblatum: sed & duas voluntates in testimoniis in eodem codicillo positis invenimus aperte, clamante Athanasio laudabili, quamvis detruncata & obcæolata sint, juxta quod soliti estis eadem testimonia, quæ perversè interpretantes protulistis. Definimus igitur, postquam aperte approbati estis ad subversionem divinorum dogmatum festinare, & sanctorum ac probabilium Patrum doctrinas corrumpere, & hæreticorum magis sensum assumere, & quæ ab eis dogmatizata sunt, sectari ad contagium orthodoxæ plebis, ab omni vos Sacerdotali dignitate & Ministerio alienos existere. Eos autem, qui jam poenitentiam egerunt, & superius nominatos tam Episcopos, quam Clericos, qui & nunc in medio assistunt, & rectè unà nobiscum confitentur, prævidimus quidem in propriis locis residere. Libellos autem, quos promiserunt cum jurejurando, in subsequenti nobis offerent.

Quia & Imperatores hæresi
Monotheletarum erant
infecti.

Sancta Synodus exclamavit: Multos annos Imperatori, orthodoxo Imperatori multos annos: Hæreticum foras mitte. Novo Eutycheti malos annos, novo Apollinari malos annos: Hæreticum foras mitte. Hactenus decisiva. Conatus quidem fuit Stephanus

nus Monachus ex Gregorio Nazianzeno, qui voluntatem Christi deificatam dixerit, errorem suum incrustare: Verum ipsi statim responsum: Si divina est, deificatione non indiget.

In actione decima, postulantibus Legatis Romani Pontificis, *Etiam carnem* Imperatore verò & Synodo consentientibus, testimonia Patrum, *Christi humanam dicimus deificatam,* nimirum Leonis Papæ, Ambrosii, Chrysostomi, Gregorii Nysseni, Cyrilli, Epiphani, Gregorii Nazianzeni, Athanasii, Augustini, Justin Martyris, Justiniani Imperatoris, Euphemii, Antiocheni, Johannis Scythopolis ostendentia duas voluntates & operationes in Christo ab Agathone & Synodo Romana transmissa cum testimoniis hæreticorum unam voluntatem & unam operationem asserentium præleguntur, & cum authenticis exemplaribus conferuntur, & tota Synodus rectè allegata pronunciavit. Quod de duabus operationibus dicitur, non repugnant ei, quod in loco de Christo dicitur, ad unum *ἀποτέλεσμα* duas naturas concurrere. Dist. enim inter operationem naturalem & personalem. Una in Christo datur operatio personalis, *θεανδρική* dicta, duæ verò naturales ad unam personalem concurrentes. Fundamentum autem totius hujus erroris, qui *ἀποασμάτιον* & particula quædam Eutychianismi habetur, consistit in eo, quod ex congruentia voluntatis divinæ & humanæ unam voluntatē hæretici Monothetæ extruxerint. Quemadmodum autem in Christo duæ sunt naturæ (quod adversus Eutychen satis probatum) ita duæ quoque voluntates, divina & humana, non quidem sibi met adversæ, sed subordinatæ, ita ut voluntas humana nihil aliud, quàm quod divinæ placeat, velit, sicuti videmus apertè ex classico isto loco Luc. 22. Pater, si possibile est, transeat à me calix iste, verum non mea, sed tua voluntas fiat. Petit nimirum Christus ex infirmitate humanæ naturæ in summo angore propter imputata sibi totius humani generis peccata constitutus, ut Deus Pater (cum quo Christus secundum divinam naturam eandem habebat voluntatem) pro ineffabili sua sapientia alium redimendi genus humanum inveniat modum. Verum non simpliciter petit, sed hypotheticè, si fieri potest, suamque voluntatem humanam divinæ voluntati statim subordinat.

Concilia particularia, quorum in Hispania quàm plurima sub hac

hac centuria fuerunt habita, cum disciplinam Ecclesiasticam crebris belli motibus ibidem non parum collapsam maximam partem concernant, hic sicco pede præterimus, & cum de persecutionibus dicendum, ad Anti-Christi exortum nos conferimus. Persecutiones, quod alia sint violentæ, alia fraudulentæ, alia mixtæ, nimirum ex violentis & fraudulentis compositæ, diximus in superioribus.

Violentæ exercuerunt Ecclesiam sub Imperatoribus Ethnicis, fraudulentæ sub hæreticis, mixtæ sub Anti-Christo. Non tantum enim nova falsa dogmata sub regno Anti-Christi fuerunt cusa, sed & contradicentes progressu temporis ad vivicomburium, exemplo Johannis Hussi & Hieronymi Pragensis, damnati. In mysterio suis operationibus vacasse Anti-Christum jam tum Apostolorum tempore, patet ex Epistolis Pauli & Johannis Apostolorum, verum innotuisse in hac centuria post tempora Bonifacii tertii, plerique orthodoxorum & Historicorum statuunt. Nec contenti fuerunt Pontifices Romani suo in Ecclesiasticis dominio, sed progressu temporis etiam in politicis, deturbatis à sede sua Imperatoribus & subditis à juramento, quod præstiterant, absolutis, dominium sibi met acquisiverunt. Imò Pontifices Romanos esse ipsissimum Anti-Christum, ex collatione sacrarum literarum & Historiarum sole meridiano clarius elucescit. Anti-Christus in urbe septicolli reliquarum Domina sedem figere debebat. Illam verò esse Romam, præter Flori & Livii testimonia ex illo Propertii patescit:

Ut & Virg. l. 2.

Georg.

Septem quæ
una sibi muro
circumdedit
arces.

Septem urbs alta jugis, toti quæ presidet Orbi.

Anti-Christus inter duo maria domicilium habere debebat. Romam verò inter duo maria superum & inferum, vel Adriaticum & Tyrrhenum sitam esse, vel ipsa mapparum Geographicarum inspectio nos satis superq; docere potest. Anti-Christus in templo Dei i. e. in Ecclesia per templum Hierosolymitanum adumbrata sedere debebat: Romanus non inter Paganos, nec inter Judæos, sed inter Christianos, in media sc. Ecclesia Christiana reperitur. Quantumvis autem Ecclesia superioribus seculis multis erroribus & quasi cimmeriis tenebris fuerit obscurata, Deus tamē in illa sua 7000. quæ non

non curvaverant genu coram Anti-Christo, sibi servaverat. Fue-
 runt autem isti partim infantes (cum baptismus prima gratiae por-
 ta quoad partes essentielles in Papatu integer fuerit conservatus, ut
 ut superstitionis ceremoniis collutulatus) partim Martyres, qui be-
 stiae Romanae sese opposuerunt mercede Prophetarum affecti &
 simplices Christiani, qui, abjecta in merita bonorum operum fidu-
 cia, simplici fide in fine vitae meritum Christi fuerunt amplexi. Ac-
 cepimus etiam ab iisdem Biblia & pericopas Evangelicas, unde
 bibliothecarii, capsaarii & scriniarii nostri dicuntur Pontificii. Anti-
 Christus sese supra omne, quod dicitur Deus, & omne, cui *σεβασμα*
 competit, sese extollere debebat. Fecerunt hoc Pontifices Roma-
 ni non tantum Imperatoribus & Regibus, qui dicuntur in sacris
 Dii, & quibus *σεβασμα* competit, sese praeposendo, illos de sede
 Imperatoria deturbando, & cujusvis libidini exponendo, sed & de-
 creta sua verbo divino exaequando. Specimen istius suae potentiae,
 vel potius Tyrannidis videre licet in eo, quod Imperatorem Fride-
 ricum Barbarossam Venetiis pacem suppliciter petentem Alexan-
 der tertius pedibus conculcaverit, & cum Imperator in honorem
 Petri se talem contumeliam devoraturum diceret, pedibus rursus
 in ipsum insultavit.

Videatur Dis-
 put. D. Heinr.
 Höpfneri de
 quaestione illa
 Ubi Ecclesia
 fuerit ante
 Lutherum.

Et licet nonnulli de veritate historiae dubitent, Pontificii verò ci-
 teriores, inprimis Jesuitae perfrectae frontis homines, qui & vivos
 videntes effascinare & obcoecare non verentur, prorsus negent,
 propterea, quod hic vel ille Autor v.g. Otto Frisingensis Impera-
 tori Friderico *συγγενος* nullam hujus rei faciat mentionem; sci-
 endum tamen ab autoritate negativa in historicis consequentiam
 non valere. Sufficit, hunc vel illum à centuriatoribus Magdebur-
 gensibus & Osiandro citatum Scriptorem Pontificium habere. Quin
 & expressa hujus rei vestigia in foro & templo D. Marci Venetiis ho-
 diè conspici tradunt. Nec verisimile est, tot circumstantias esse con-
 fictas, praesertim quod Marchio quidam Misnensis Theodorus indi-
 gnitate rei motus, flammantibus oculis, & animo irâ aestuante gla-
 dium evaginaverit, & in Pontificem impetum facere voluerit, nisi ab
 Imperatore fuisset prohibitus. Vide Stemma Wittek. Eliæ Reusneri.

Otto Frising-
 ensis fati-
 concessit an-
 tequam hæc
 fuere gesta.

Vide Chron.
 Calvisii.

Superbiam etiam Pontificis super omne id, quod Deus dicitur,
 sese extollentis, conspiciere licet ex corona, quam gestat, triplici,

Ita loquuntur Dominium super cœlestia, terrestria & infernalìa denotante. Non
ipsi Pontificii. tantum enim hominibus, sed & Angelis ac Diabolis, ut iussa capef-
 fant & injectorum satagant, imperare præsumit. Illa ipsa ex
 duplici, quam in insignibus præ se fert, clave decussatim sibi super-
 imposita, potestatem Ecclesiasticam & politicam significante, cui-
Anno 1300. bet est in aprico posita. Hinc Bonifacius VIII. primus Jubilæo-
 rum institutor in prima ista festivitate Imperiali indutus habitu du-
 os sibi præferri gladios iussit, ipse verò stentoreâ voce acclamavit:
 Ecce hîc duo gladii. Anti-Christus tempora & annos immutare
 debebat. Fecerunt id Pontifices Romani, cùm Gregorius deci-
 mus tertius superiore seculo, auxilio Christophori Clavii & Aloy-
 sii Liliî Calendarium Julianum ultra mille & quingentos annos in
 Ecclesia usitatum absque ulla necessitate immutavit, illudque non
 tantum Ecclesiis Romano-Catholicis, sed & Evangelicis obtrudere
 conatus fuit.

Amorem conjugalem prohibere debebat Anti-Christus. Fece-
 runt idem Pontifices Romani, Clericis non tantum Conjugio in-
 terdicendo, sed & concubinatum multis parasangis præferendo.
 Centum siquidem concubinas alere, tolerabilius esse scribunt Co-
 lonienses, quam unicum matrimonio sibi jungere uxorem. Cibos
 à DEO creatos, quam Diabolicam doctrinam vocat Apostolus, ve-
 tare debebat Anti-Christus. Eidem se conformes præstare Ponti-
 fices Romanos, non tantum jejunium quadragesimale, quod in me-
 ro ciborum delectu consistit, sed & certis septimanæ diebus prohi-
 biti cibi satis ostendunt.

Miraculis circa finem mundi doctrinæ suæ fidem facturum
 Anti-Christum, Scriptura prædixit, adeò, ut in errorem induceren-
 tur, si fieri posset, electi. Quid tritius & frequentius est Pontificiis,
 quam quod sua vel falsa, vel conficta miracula terrarum orbi ob-
 trudent, nosque orthodoxos ob miraculorum defectum errorum
 poscant? Anti-Christum piorum sanguine quasi ebrium Scri-
 ptura introducit. Si nota nulla Pontificibus Romanis, hæc certè
 competeret. Tot siquidem vel intra unius seculi spacium carnifi-
 cum gladio vel ipsi, vel per suos emissarios Christianos subjecerunt
 Pontifices, (in Ianiæ præsertim Parisiensi, & executionibus
 in Belgio institutis) ut persecutiones Imperatorum Ethnico-
 rum

rum paria vix ac ne vix quidem fecerint. Ex his itaque notis, quantumvis plures adduci queant, Pontifices Romanos ipsissimum Anti-Christum esse, nobis in sacris delineatum, apud pios omnes rem ipsam putantes, in concessio erit & in confesso.

CENTURIA OCTAVA.

LXI. PHILIPPICUS.

AB exercitu, qui Justinianum deseruerat, Philippicus hic Imperator factus est. Cum post abrogatam doctrinam Catecheticam temporibus Gregorii M. Laicorum biblia imagines in templis frequentius collocarentur, & jam non amplius recordationis ergo, sed & adorationis ergo prostant, inter Iconomachos primus delevit eas & e templis eiecit. Hunc postmodum Imperatores plures, utpote Leo Isaurus, Constantinus Copronymus & alii secuti, Pontificibus Romanis nec quicquam contranitentibus: Unde pontifices Romani post habitum unum atque alterum super hoc negotio concilium, cogitationes suas eò sensim inflectere cœperunt, ut novus in occidente Imperator constitueretur. Concilii sexti Oecumenici decreta impugnavit, & Monotheletarum patrocinium suscepit.

Verum cum vix biennium in isto generis humani fastigio se conspicendum præbuisset, consilio Artemii Secretarii conjectus fuit in carcerem, & propter incommoda plurima, quibus & Rempublicam & Ecclesiam afflixerat, exclusis oculis, in exilium pulsus. Symboli loco crebris sermonibus usurpasse fertur: Fortuna citò reposcit, quæ dedit. Experto Ruperto credendum, utpote quem fortuna citò ad summa evexerat, citò etiam dejecerat. Unde vulgò rotulâ homines circumvectare creditur, cujus absidem supremam cum quis attigit, ad imam postmodum præceps ruit. Sic Poeta non minùs verè, quàm scitè canit:

Sors modò leta manet, vultus modò sumit acerbos,
Et tantùm constans in levitate sua est.

LXII. ARTEMIIUS.

Artemius hic, aliàs Anastasius secundus dictus, Philippico ab Imperio dejecto fuit surrogatus. Synodum Oecumenicam sextam asseruit,

asseruit, & orthodoxæ fidei Hyperaspistem sese præbuit. Literis quoque non leviter tinctus fuit, sed Martem minùs habuit propitium. Milites siquidem laxæ disciplinæ hæcenus assueti, jugi quæ minùs patientes, cum refrænare vellet ipsorum insolentias, Theodosium quendam Imperatorem elegerunt, à quo, Imperio abrogato, Monasterio fuit inclusus. Verùm cum Theodosius hic post annum præterlapsum Leoni Isauro imperium cederet, & Artemius novas turbas daret, Leoni proditus fuit interfectus. De Theodosio hoc scribitur, quòd imagines templis restituerit à successoribus brevi post iterum ejectas. Symbolum Artemio ascribitur: Cui semper dederis, ubi neges, rapere imperas. Magnam sc. vim esse consuetudinis, quæ & leges sibi subicit, & alterius naturæ rationem induit, significare voluit. Præsertim autem apud Tyrannos obtinet, qui census semel datos tanquam jure sibi debitos semper exigunt: & dum rogant, imperant. Quam necessitatem cum svasione conjunctam Cicero *πειθαρχίαν* eleganter vocat. Quorsum & respicit Mimus ita habens: Rogando cogit, qui rogat potentior.

LXIII. LEO ISAURUS.

Notat Calvius anno 722. Judæum quendam Antiochenum abominatum imagines in templis Christianorum & alias etiam apud Arabes persuasisse Jezethi Saracenorum Regi, ut promulgato edicto omnes imagines aboleret. Unde colligo, antea fuisse inter Saracenos toleratas. i. e. angustia istius maris.

Adversus Saracenos primùm missus fuit hic Imperator, sed postmodum cum Theodosius Artemium Imperio exegisset & Monasterio inclusisset, quasi Artemium asserturus in Theodosium movet. Capto verò Theodosii filio, paciscitur cum patre, ut imperio cedat, Duces quæ exercituum juramento sibi alligat. Sub hujus Imperio Saraceni pristinæ cladis immemores Byzantium iterum obsidione tentant. Verùm navibus partim fulmine submersis, igne partim græco incensis, pestis etiam contagio inter exercitus grassante obsidionem solvere terga quæ vertere coacti sunt. Ita rursus Saraceni Byzantio & Asiâ minore, quam spe devoraverant, abstinere & intra terminos sese continere didicerunt. Africâ tamen littorali (eâ sc. parte, quâ mare mediterraneum spectat) potiti & freto Herculeo quasi invitati excursiones in Hispaniam & Galliam fecerunt.

Firmiorem etiam in hac pedem fixissent, nisi virtute Martelli parentis Pipini, avi Caroli M. repressi & novis istis, quas sibi quærebant, sedibus fuissent ejecti. Quòd Leo Isaurus imagines in templis

olis

plis iterum dejecerit, *εικονομάχῃ* i. e. Vastatoris imaginum cognomen tulit. Hoc facto Gregorium III. Pontificem Romanum ita exacerbavit, ut non saltem excommunicationis fulmen in Leonem expedierit, sed & in Italia tributa ipsi solvere prohibuerit. Symbolum Isauro fuit: Occulti inimici pessimi. Tales nimirum intelligit, qui aliud præ se ferunt, aliud intra se ferunt: Qui unâ manu panem, alterâ lapidem gestant. Ab hisce difficilius, quàm qui apertas inimicitias gerunt, tibi caveris. Consentit cum illo Lutheri: Mali Tyranni, peiores hæretici, pessimi falsi fratres.

LXIV. CONSTANTINUS COPRONYMUS.

Quòd hic Imperator adhuc infans excrementis alvi sacrum baptismi lavacrum conspurcaverit, Copronymi cognomentum tulit. Ab hujus corpore nullam deformitatem, ab animo nullam impietatem, à manibus nullum facinus abfuisse scribunt historici. Vivo adhuc patre Leone Isauro à Patriarcha Germano Imperator coronatus est. Verùm cum in delendis imaginibus Parentis sui vestigiis non tantùm insisteret, sed & eidem palmam ambiguum faceret, de consilio Patriarchæ Artabasdu (quem orthodoxum vocant Historiæ) adversus eundem Imperator creatus est. Hunc prælio superatum Constantinus cepit, & oculos eidem exsculpsit, Patriarcham verò probè delumbatum asino superimponi, & aversâ facie, ita ut caudam manibus teneret, per plateas urbis circumduci jussit. Extinctus est morbo elephantico, sive leprâ, postquam ad clavum Reipublicæ malus gubernator annos triginta quinque sedisset. Ipsius tempore, valdè imminutâ imperii dignitate, in Italia Exarchatus desiit, & Pipinus Caroli Martelli filius, Caroli M. parens (cùm fuisset major domus id est *Hausmeyer / oder Hofmeister* plùs minùs decennium) consensu procerum Rex Francorum factus est. Sub hujus etiam regimine Turcæ populi septentrionales ex portis Caspiis in Colchicam & Armeniam effusi cum Saracenis prælio decernere cœperunt, donec tandem assumtâ Mahometicâ religione, certis cum ipsis conditionibus pepigerint, ut suo loco dicemus. Symbolum Constantino Copronymo fuisse scribunt illud Horatii: Quid est sine pectore corpus? Per pectus

Quod etiam de Venceslao Caroli IV. filio refertur.

Fecit hic Imperator decretum, ut omnes simul imagines vocarentur idola, ne quis imagines haberet. Permisit tamen omnibus, ut per crucem Christi jurerent.

mentem, five genium & ingenium intellexit, absque quo corpus hominis nihil aliud est, quàm vivum cadaver, aut vivi hominis sepulchrum. Satyricus ejusmodi væcordem ita describit, quòd ipsi læva in parte mamillæ nil saliat, i. e. quòd sit sine corde in medio quidem thoracis sito, sed tamen mucronem in sinistram partem extendente.

LXV. LEO QVARTUS.

Coronatus fuit & hic Imperator, adhuc vivente patre Constantino, non tantum in excindendis imaginibus, verum etiam aliis sceleribus parentis imitator strenuus & indefessus. Adversus Saracenos exercitum misit in Syriam, verum tantum abfuit, ut eosdem represserit, ut etiam crabrones magis irritaverit. Despondit ipsi pater Irenem Atheniensem, ex qua filium Constantinum porphyrogenitum (quasi filium Imperatorium, in purpura imperii signo, vel ad purpuram genitum) suscepit. Cum filium adhuc puerum Imperatorem coronari jussisset, febre brevi post extinctus est vix per quinquennium in isto throno conspicuus. Symboli loco usum fuisse scribunt: Quò fortuna, si non utaris? Coincidit fermè cum isto trito: Quilibet suæ fortunæ faber. Item suis cuique fortuna moribus fingitur. Hinc fit, ut talis cujusque sit fortuna, qualis est animus illius, quæ ea utitur.

LXVI. CONSTANTINUS PORPHYROGENITUS CUM MATRE IRENE.

Ultimus fuit hic Imperator, qui unà cum matre solus rerum potitus est. Imperio siquidem in occidentem translato duo deinceps fuerunt Imperatores, qui aliquot seculorum intervallo unus in oriente, alter in occidente Christianum orbem gubernârunt, donec tandem anno 453. sede Imperatoriâ per Mahometem secundum Turcarum Tyrannum expugnata, & Constantino Palæologo interfecto, Imperium in oriente desineret, reliquiis in occidente huc usque conservatis. Fasces simul cum filio impubere & minorene gessit Irene annos decem, cum verò filius annum ætatis vigesimum attigisset & suis consiliis imperare vellet matrique addictos loco moveret, ipsa cum suis hunc cuneum versavit, ut partem exercituum juramento sibi obstringeret. Verum Armeniaci exercitus rei indignitate moti, quos etiam reliqui secuti sunt, filio jurarunt.

runt. Misit itaque mater, qui filium caperent, & oculos capto ex-
sculperent, quia ex re paulò post fatis concessit.

Filio interfecto Irene cum imperio fuit circiter triennium.
Cum itaque Græci propter muliebrem imperium essent despectui,
superiorum Imperatorum enormia facta nondum oblivione ef-
fuerant sepulta, Italia quoque, propter Longobardos defensione indi-
geret, novum in occidente Imperium circa seculi noni principium
fuit constitutum.

Constantino symbolum fuit: Mulieri imperare res desperata est.
Vel, ut alii volunt: Fœminæ naturam regere omninò est despera-
re. Quò ipso dubio procul ad ingenium matris suæ dominandi
cupidissimæ respexit. Rationem exinde desumunt nonnulli, quia
secundum istud Poëtæ: Nitimur in vetitum semper, cupimusque
negata. Cum verò natura fœminas ad parendum potius, quam
imperandum fecerit, denegatum sibi imperium ultrò rapiunt.

Irenes Augustæ symbolum fuisse perhibent: Vive, ut vivas.
Quod ipsum nonnulli de parsimonia, nonnulli de vera gloria com-
paranda volunt intellectum. Qui de parsimonia dictum hoc ac-
cipiunt, hunc ipsius sensum fuisse volunt, quòd parsimoniæ virtu-
tum omnium nutrici, & matri salutis opera danda. Sic enim
futurum, ut non tantum ab insultu morborum vitam indemnem
agas, verum etiam, unde vivas, in promptu semper habeas. Peni-
tius tamen ipsius mentem mihi videntur introspicere, qui de vera
gloria comparanda dictum accipiunt. Vitam enim brevem, at
vitæ memoriam longam esse, ipsam non præteriit. Quare hoc
suo dictorio vitam ita instituendam docuit, ut immortalitatis albo
post facta nomen inscribatur.

STATUS ECCLESIAE SUB HAC CENTURIA.

Quemadmodum aqua per impuros canales traducta, quò re-
motius abest à fonte, eò plus impuritatis contrahit: Ita do-
ctrina Ecclesiæ progressu seculorum erroribus magis magisque fuit
contaminata. Quanto constiterit Christianis ut Idololatria gen-
tilium extirparetur, abundè liquet ex superioribus; verum Diabo-
lus

lus per anticam egressus per posticam iterum ingressus fuit, Idololatriam gentilium cum Idololatria Pontificiorum commutando.

Bellarmin. eum
vocat Bonifa-
cium Marty-
rem.

Habuit hic
Bonifacius
suos præcur-
sores.

Unde urbs di-
citur *ῥεῖνός-
λαμος*, die
drey bestrom-
te Stadt.

Altiores hæcce radices egit in certaminibus Pontificiorum cum Imperatoribus Græcis, super imaginibus, prout fieri solet, cum altera litigantium pars sententiam suam mordicè defendens *εἰς τὸναντίον* inclinare incipit. Antequam verò de his, præsertim in conciliorum delineatione, prolixius agamus, de Germanorum conversione à Bonifacio Germanorum, vel Thuringorum Apostolo instituta nonnulla præmittemus. Conversiones autem Germanorum tres insigniores, duas à Paganismo, & unam à Papismo notant Historici. Prior ab Apostolis, vel Apostolorum discipulis, altera verò ab hoc Bonifacio, tertia tandem à Luthero Megalandro fuit suscepta. Bonifacius natione fuit Anglus, Richardi Regis (ceum placet nonnullis) frater. Hic missus in Germaniam à Pontifice Romano zelum quidem habuit propagandi doctrinam Christianam, sed non secundum scientiam. Archiepiscopus fuit Moguntinus, sed inde progressus Germanos adhuc Idolis sacra facientes ad Christum convertere, reliquis verò fidem Christianam amplexis ceremonias Pontificias obtrudere conatus est. Ad tempus sacellum habuisse fertur ad confluentem Elystri, Plisnæ & Bardæ (hic prope Lipsiam, non procul ab eo loco, ubi sita est porta Ranstatensis) & inde per Misniam, Thuringiam & Saxoniam proximam excursionem fecisse. Centum hominum millia baptizasse, & multa Monasteria (quorum in numero Fuldense primas sibi vindicat) extruxisse referunt. Pontificiorum erroribus, qui tunc invaluerant, erat addictus, quos etiam omni nisu propagavit. Viros doctos & innocentes, qui non statim in ipsius verba jurare voluerunt, apud Pontificem Romanum detulit, & falsò accusatos functionibus suis exuit. Quin & Regem Franciæ, subditis à juramento absolutis, deposuit & in ipsius locum Pipinum aulæ Magistrum surrogavit. Ex scriptis ejus ad manus nostras pauca pervenerunt. Tandem cum in Frisia baptizatos chrismate signare vellet, unà cum quinquaginta sociis suis, inter quos etiam fuerunt Episcopi, à prædonibus spe prædæ interficitur. Verum, quod est in proverbio, pro thesauro carbones, pro auro

auro & argento libros & sanctorum reliquias in cistis hujus Re-
formatoris inveniunt. Quod non adeo doctus fuerit, ex subse-
quenti patet historia, passim in scriptis Geographorum obvia. Di-
xerat quidam in Bavaria Episcopus Vergilius, esse Antipodas, quod
ipsum Bonifacius hic Mathematicum ignarissimus pro absurdo ha-
bens rem detulit ad Pontificem, esse in Germania, qui novum mun-
dum, novos homines, alium Solem, aliam Lunam statueret. Ponti-
fex Zacharias idem quoque ignorantiae frater (dignum patellâ o-
perculum & similes labris lactucæ) pro Bonifacio sententiam dicit,
& in Vergilium excommunicationis fulmen vibrat. Ita nimi-
rum muli mutuò scalpunt, & asinus asini ruditum juvat. Inter
Doctores & scriptores præcipuos hujus seculi Damascenus Græ-
cus, Venerabilis Beda, Paulinus, Paulus Diaconus, Claudius Cle-
mens, & si qui fuerunt plures, eminent.

Videatur Disp.
D. Roberi de
Mathesi sacra.
De Ordine
fratrum igno-
rantiae vide a-
libi.

Fundam. ipso-
rum est di-
ctum Psalmo-
graphi: Lite-
raturam non
intellexi:

Ideo introibo
in virtute tua,
Patronus fuit
imaginum.

Dictus fuit a-
lio nomine

μελωδός,
sive Cantor,
quod Musica
& cantilenis
figendis de-
lectaretur.

Johannes Damascenus celebris Theologus & Philosophus Da-
masci natus Patrem habuit illius loci Prætozem Christianorum sub
sua præfectura degentium Patronum insignem. Hic Cosmæ Mo-
nacho filium ad studia natum bonis literis & artibus imbuendum
tradidit, sub quo tales etiam fecit progressus, ut non tantum Philo-
sophica feliciter apprehenderet, sed & Theologica perdius & per-
nox evolveret. Hæsit aliquandiu Constantinopoli, verum à civi-
bus istius loci exagitatus in patriam rediit, & Saracenis sese aliquan-
diu adjunxit. Pœnitentiâ tamen ductus in Monasterium sese con-
tulit & studiis Philosophicis ac Theologicis se totum mancipavit.
Quæ sub ipsius nomine lucem adspexerunt, comparent adhuc scri-
pta, sed erroribus istius seculi diluta. Cultum siquidem imaginum,
Missas pro defunctis, intercessionem sanctorum & ejusdem farinae
plures errores vitio seculi defendit. Humilitate verò & munificen-
tiâ in pauperes pluribus præluxit.

Beda, cognomento dictus venerabilis, fuit Anglo-Saxo. Puer
adhuc septennis informationi cujusdam Abbatis fuit concreditus.

Quod Beda
Venerabilis
sub dictus fuerit,

ex levi causa ducit originem. Scripserat ei aliquis discipulus epitaphium: Hac sunt in fossa Be-
dæ Presbyteri ossa. Cum verò vitium sentiret, & se maceraret, obdormivit, & in somno divi-
nitus ipsi suggestum fuit aliud epitheton: Hac sunt in fossa Bedæ Venerabilis ossa. Fuit Pres-
byter in Anglia. Vixit etiam hoc seculo Alcuinus Bedæ discipulus, Caroli M. Præceptor, qui
primum docuerat Eboraci in Anglia, inde Legatus ad Carolum missus benignitate ejus illectus
apud eum manserat. Instruxerat Carolum in Dial. Rhet. & Astron. Auctor fertur periconar-
um Evangelicarum.

sub quo etiam Latinas, Græcas & Hebraicas literas pro captu illius ætatis addidit. Ex scriptoribus prophanis, Historicis, Poëtis, oratoribus veluti sedula apis mel dulcissimum extraxit, & in suas favissas contulit. In scriptis Patrum & Historia Ecclesiastica fuit assiduus, in pervolvendis verò Bibliis sacro-sanctis totus & unus. De Deo trinuno & Christo binuno rectè sensit, veteresque hæreses stylo vivaque voce refutavit. Ab erroribus tamen, quibus contaminata tum temporis erat Christiana religio non paucis, v. g. quod Missas, sanctorum invocationem & Monasticam vitam admiratus fuerit, vitio seculi colorem traxit, & in ceremoniis Pontificiis observandis ad miraculum usque fuit superstitiosus. Ex variis, quæ in gustum & salivam publicam emisit, scriptis octo Tomi circumferuntur hodiè, in quibus tamen *ὑποβολιμαία* nonnulla videntur.

Multos reli-
quit discipu-
los.

Clinicus jam & morti proximus discipulos suos informare non destitit, & jam Spiritum exhalaturus MISERICORDIAM DEI imploravit. Inter discipulos ipsius Alcuinus, Præceptor Caroli M. cui Pericoparum Evangelicarum divisio vulgò adscribitur, eminet.

Paulinus Aquilejensis Episcopus eo nomine inprimis tempore Caroli M. celebris fuit, quòd Felici Urgellorum in Catalonia prope radices Pyrenæi (verè infelici) & Elipando Toletano Episcopo, Christum secundum hum. naturam Filium Dei adoptivum asserentibus sese opposuerit. In sacris literis apprimè fuit versatus, & in præcipuis fidei articulis, utpote de S. S. Trinitate & persona Christi rectè sensit, verum vitium seculi variis traditionibus humanis & ceremoniis superstitiosis infuscati labis non parùm affricavit. Asciam inprimis meretur, quòd Pontifici Romano acta conciliorum vel approbandi, vel rescindendi potestatem fecerit. Inter cætera, quæ commodè dixit, non in super habenda, quòd Christum secundum humanam naturam ad dextram Patris sedere, quòd Christum peccata nostra, cum propria non habuerit, expiâsse, quod Ecclesiam supra petram Christum exædificatam asseruit.

Paulus Diaconus celebris suæ tempestatis fuit Historiographus, qui res gestas & Ecclesiam & politiam concernentes (quantumvis iudicio interdum hallucinatus fuerit) filo & stylo Historico contexere fuit aggressus. Desiderius Longobardorum Rex
ulti-

ultimus ipsum in delitiis habuit, & propter eruditionem non raro sibi comitem adjunxit. Unde factum, ut una cum Desiderio Rege suo caperetur à Carolo M. Et cum insidiarum, quas struxisset Carolo, posceretur, ut manus ipsi amputarentur & oculi eruerentur, sententia in eum lata. Mitigavit tamen eandem Carolus, ut in exilium, & tandem in Monasterium Cassinense satis aliàs celebre mitteretur. Cum lucubrationibus suis annis circiter quinquaginta Regibus & Magnatibus quàm plurimis innotuisset, in prædicto Monasterio vitæ finem imposuit lue seculi contaminati & ipse afflatus.

Claudius Episcopus Alt-Isidorensis natione Scotus, Bedæ discipulus Græcè & Latine in soluta & ligata oratione fuit doctus. Usus fuit ipsius operâ Carolus M. in constituenda schola Patrisiensis, quam professione Theologicâ & Philosophicâ exornavit. Ex Patribus Origine, Hieronymo, Ruffino, Chrysostomo, Fulgentio Leone, Maximo, Gregorio, Beda & aliorum lucubrationibus *συναποποίησιν* aliquam confecit, cui tamen scabiem suam seculum impurum affricuit.

Inter hæreticos hujus seculi funem ducunt, quorum jam mentionem injecimus, Episcopi Felix Urgellorum & Elipandas Toleti in Hispaniâ, quia subtilem Nestorianismum in Ecclesiæ proscenium introducetes Christum secundum h.n. Filium DEI adoptivum & nuncupatitium dixerunt. Refutati fuerunt in duobus Conciliis, præprimis Ratisbonensi & Francofurtensi, ut suo loco dicemus. Opposuerunt sese hisce Orthodoxi acriter, unionemque personalem hâc ratione solvi dixerunt. Christum verò secundum utramque naturam Filium DEI naturalem, licet non naturaliter (cùm secundum h.n. fuerit Fructus lumborum Davidis, nec ex essentia divina genitus) sed personaliter i.e. vi unionis personalis defenderunt. Felix quidem in Concilio Ratisbonensi erroris convictus palinodiam cecinit, sed paulò post ad vomitum rediit, unde in Concilio Franckofurtensi pro hæretico declaratus, ab Episcopatu suo dejectus & in exilium missus fuit.

Aliàs in hac centuria Monophysitarum, Monotheletarum, Manichæorum, Donatistarum & aliorum hæreticorum reliquiæ passim adhuc, inprimis in Africa pullularunt. Nec Mahometanam suam

suam religionem Saraceni, quibus à Judæis fomes suggerebatur, propagare, Christianamque passim, in Hispania præprimis, pessumdare destiterunt.

Inter Concilia hujus seculi Constantinopolitanum, Nicenum secundum, vulgò dictum Oecumenicum septimum, & Franckofurtense ad Moenum eminent.

Imperatores Orientis Philippicum, Leonem Isaurum & Constantinum Copronymum imaginum osiores & destructores extitisse, paulò ante diximus. Causam hujus odii nonnulli Judæis, quasi faces & tubæ fuerint Imperatoribus, nonnulli Saracenis, ne sc. Idololatriæ ab iisdem accusarentur Imperatores, adscribunt. Cum itaque in eo sunt Imperatores, ut imagines destruant & à templis ejiciant, Doctores quidam, inter quos non in postremis erat Johannes Damascenus, imaginum patrocinium suscipiunt.

Ne igitur temeritatis nota inureretur Imperatoribus, sed jure fecisse viderentur, Constantinus Copronymus Concilium aliquod Constantinopoli super hoc negotio, cui quoque de veneratione reliquiarum & invocatione sanctorum controversia fuit implicata, indicit. Dicto audientes Episcopi trecenti triginta octo conveniunt, & deliberationem suam à Februario in Augustum extendunt. Controversiâ autem de imaginum cultu, ut par erat, discussâ, imagines damnantur, & fieri prohibentur. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, Gregorius Cyprius & Johannes Damascenus imaginum Patroni anathemate feriuntur.

Gregorius NeoCæsariensis sententiam Synodi libro complectitur, qui in foro, præsentem Imperatorem, reliquis Episcopis publicè fuit prælectus.

Concilium Nicenum secundum Oecumenicum septimum vulgò dictum sub Irene Imperatrice fuit coactum. Hæc fraude Iconomachos armis privavit, & in exilium misit, seque exercitu ad omnia parato munivit, juxta consilia Legatorum Pontificis Romani, quos apud se retinuerat. Ad urbem itaque prædictam anno Irenes octavo Episcoporum, Abbatum & monachorum circiter 350, multitudo confluit.

In prima actione, cum Petrus Archi-presbyter & Petrus Monachus Apostolicæ sedis Vicarii, Tarasius Archi-Episcopus Constantinopo-

tinopolitanus, Johannes Legatus Antiocheni Archi-Episcopi, Thomas Legatus Alexandrini, Johannes Monachus & Presbyter Hierosolymitani & alii Episcopi, quorum nomina extant in actis tomo secundo Conciliorum, unà cum Petronio glorioso Pro-Consule & patricio, Theophylacto imperialis obsequii comite, Johanne Ossiani Regio & praefecto ærarii militaris unà cum pluribus Episcopis, Abbatibus & Monachis consedissent, Tarasius Archi-Episcopus Constantinopolitanus, ut reliquorum nomine proponere velit, rogatur.

Is ergo narrat, quomodo anno superiore Synodus Constantinopolitana per quosdam armatâ manu irruentes fuerit interturbata, Deoque ac Imperatoribus gratias agit, quod nunc denuò sit convocata, & hortatur patres, ut ad veritatis inquisitionem animum adjiciant, & censet eos, qui anno præterito contra venerationem imaginum disputaverint, primo loco esse admittendos & audiendos, ut agnoscatur, an adhuc in illa sententia persistent, an verò ab ea recesserint. Interea Senatores offerunt scriptum Constantini & Irenes, in quo causam & occasionem Synodi convocatae commemorant. Hoc scripto recitato, Episcopi quidam partes olim Synodi Constantinopolitanae sub Constantino Copronymo celebratae sententiam suam (en levitatem & inconstantiam!) retractant, imaginum venerationem & adorationem approbant, & statim à Synodo recipiuntur & in cathedras suas collocantur. Post biduum Adriani Pontificis Romani literæ recitantur, quarum partem saltem h.l. adscribemus. Dominis piissimis & sereniss. victoribus, triumphatoribus, Filiis in Deo & Domino nostro Jesu Christo dilectis, Constantino & Irenæ Augustis Adrianus servus servorum DEI.

DEUS, qui jussit è tenebris lucem splendescere, quiqve nos à potestate tenebrarum per Filii sui, veræ sc. lucis, incarnationem liberavit, in quo cuncta divinitatis suæ specimina jussit conversari, per quem etiam universa renovavit, simul in illo per sanguinem crucis illius, cum ea quæ in coelis, tum quæ in terris existentia pacificans, per divitiarum bonitatis suæ plenitudinem in Ecclesiæ suæ faciem respiciens pietatem vestram & prædestinatam Serenitatem Imperatoriae Mansuetudinis ad perfectionem fidei vocare non dedignatus est, quo improbitatem mendacii per vos contegat, veritatemqve

in lucem producat. Nam in regia vestra civitate venerandarum imaginum causa jussistis retractari, quæ ab Imperatoribus retrò turpiter in eas commissa sunt. Hi enim non solum eas subvertunt, sed & contumeliis affecerunt ridiculas eas existimantes, atque utinam non imputet illis peccatum hoc altissimus, & quæ porro sequuntur.

Recitantur insuper ejusdem Adriani ad Tarasium Constantinopolitanum Archi-Episcopum (unde Adrianum Iconolatriæ autorem tum temporis fuisse constat) literæ, in quibus Tarasii sententiam de imaginibus commendat, & hortatur eum, ut deinceps etiam venerandas imagines primum juxta humanam figurationem Christi DEI nostri secundum nos, & pro nobis, & per nos incarnati, deinde inviolatæ & veræ Deiparæ, postremò omnium sanctorum colere & adorare pergat. Testantur Patres ex ordine singuli, se probare sententiam Adriani, & imaginum picturas recipere, & desiderio suo adorare, ut in nomine Christi, Mariæ Virginis, sanctorum Angelorum & omnium sanctorum factas. Legitimum verò imaginum usum ita damnant: Qui dicunt, sufficere usum imaginum ad memoriam solum, non verò ad salutationem eas habendas esse; illud quidem recipientes, hoc verò improbantes, semiprobi quoad antenùs & falso-veri deprehenduntur. Francofurtense Concilium ad Mœnum ex Germanis, Gallis & Italis Episcopis, præcipitante hoc seculo, fuit conscriptum. Primum Felicis & Elipandi error in illo sequentibus in primis rationibus fuit refutatus:

1. Quia neque Patriarchæ, neque Prophetæ, neque Apostoli, neque Patres sic docuerunt, sed omnes uno ore fatentur, Jesum Christum hominem etiam DEI Filium esse.

2. Quia vox ista, adoptivus, reverà nihil aliud potest denotare, quàm Jesum Christum non esse proprium DEI Filium ex Virgine genitum, sed ex servo adoptatum.

3. Quia adoptatio est plurium filiorum, sed DEI Filius unicus tantum est.

4. Quia res tandem ad hæresin Nestorii damnatam venit, quòd Deus Pater habeat 2. filios, unum proprium, alterum adoptivum.

5. Quia dicere, Mariam Virginem adoptivum, vel servum genuisse, idem est, quod negare, illam Deum genuisse.

6. Si

Nos omnes
τῇ ἱερεῖ
sumus Filii
DEI, jure
υἱοθεσίας.

6. Si Deus generatus est, nequaquam adoptivus est, sed filius : quia alia persona est proprii filii, alia verò adoptivi, vel servi contra sententiam Ecclesiae, quòd una persona sit in Christo.

7. Adoptio nihil aliud est, quàm charitatis copulatio : quia Pater adoptione sibi copulat Filium, quem proprium non habet.

8. Quia Christus ipse de se testatur, quòd sit verus DEI Filius : Pater clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. Et Pater de cœlo clamat : Hic est Filius meus dilectus. Et Centurio inquit : Verè Filius DEI fuit iste. Et Dæmones eum Filium DEI confessi sunt.

9. Quia omnia testimonia Patrum, quæ pro sua sententia Felix & Elipandus adduxerunt, corruptè & truncatè & contra eorum animum citârunt.

10. Quia doctrina ista magnum affert scandalum gentibus, si asseritur, Deum Christianorum servum, vel adoptivum esse.

Oblata deinde fuerunt Concilii hujus patribus acta Concilii Constantinopolitani & Niceni secundi, quorum illud sub Constantino Copronymo prorsus damnaverant & abjecerat imagines, quasi nec eas liceat pingere, aut habere sive in templis, sive aliis in locis, hoc verò sub Irene non modò habendas, sed etiam adorandas & colendas vestitu, suffitu, candelis, gesticulatione &c. asseveraverat. Mediâ verò viâ inter excessum & defectum incedunt Patres, quòd imagines habere in templis & aliis locis impium quidem per se non sit, sed adorare & venerari profus sit alienum à fide Christianâ, & cum superstitione gentilium congruat. Quare, autoritate Pontificis Adriani & Legatorum susque deque habitâ, decernunt, imaginum cultum & adorationem esse impiam. Rationes omnes, quibus superstruxêre Patres suam sententiam, recensere, temporis angustia non concederet, duas saltem, quarum una Iconolatris, altera Iconomachis fuit opposita, in medium adducere non abs re futurum speramus.

Adoratores imaginum inter cætera hoc protulerunt argumentum : Salomon in templo fecit boves & Leones. E. Imagines sunt adorandæ. Verùm enim verò hæc esse ἀνεργασίαν, Patres responderunt. Aliud enim est, imagines habere, aliud adorare. Salomon boves & Leones fecit in templo, non ut adorarentur (utpote cui dubio

dubio procul constitit, quomodo *μοχολατρεία* Israelitarum in deserto Deus aversatus fuerit) sed ut haberentur. Unde paulò post subjungunt: Non igitur nos effigies ob memoriam rerum gestarum & venustatem basilicarum conditas quodammodò abdicamus, cum per Moysen & Salomonem, quanquam in typicis figuris, eas factas fuisse sciamus. Sed earum insolentissimam, vel potius superstitionissimam adorationem cohibemus, quam neque per Patriarchas, neque per Apostolos uspiam institutam esse reperimus. Achilles verò argumentorum, quæ ab Iconoclastis afferebantur, erat, quòd Scriptura non tantum facere, sed & habere Idola prohibeat. Hisce contravenit Synodus: A specie ad genus argumentum negativè ductum non valere. Nam nesciunt, imaginem esse genus, idolum speciem & speciem ad genus referri non posse. Nam cum penè omne Idolum imago sit, non omnis imago idolum, alterius definitionis esse idolum, alterius imaginem, cum videlicet hæc fiat ad ornamentum, vel ad res gestas monstrandas, illud autem nunquam nisi ad miserorum animas sacrilego ritu & vanâ superstitione illiciendas, & imago ad aliquid, Idolum ad seipsum dicitur. Utut verò Concilium hoc in occidente magnæ fuerit auctoritatis, à Pontificiis tamen propter rejectum imaginum cultum non acceptatur.

In animo habuisse Carolum M. omnes inter Ecclesias præsertim orientales & occidentales enatas controversias sopire, nec non Ecclesiæ halcyonia comparare, præter Concilium Franckofurtense apparet etiam ex colloquio propè Parisios in villa aliqua, de controversia inter orientales & occidentales diu satis agitata, num Sp. S. à Filio etiam procedat, instituto. Qui non per transennam inspexerunt Ecclesiæ historiam, illos præterire non potest, vetustiores Patres Græcos hæc phrasi, sed tamen in sensu commodo, fuisse usos: Spiritum S. à Patre per Filium procedere, quâ ipsâ processionem Sp. S. à Filio non negârunt, sed ordinem personarum tantum, quod Filius in hoc spirandi consortium per æternam generationem à Patre venerit, innuere voluerunt. Verum subsequenter temporibus Theodoretus Cyri Episcopus, junior adhuc & ferventior adversus anathematismos Cyrilli disputans, cum negaret Sp. S. esse Christi proprium Sp. oleum, quod dicitur, camino instillavit, &

processionem Sp. S. à Filio, cui pollicem postmodum presserunt Græci reliqui, apertè negavit.

Ut itaque velut in favilla extingveretur ignis, Colloquium hoc, sed absque fructu, fuit institutum. Aliquoties deinde subsequ. seculis inter Orientales & Occidentales de hac controversia fuit actum, donec tandem in Concilio Florentino Græci, quò facilius adversus Turcas auxilia impetrarent, in Latinorum sententiam concesserunt: Verùm postquam domum reduces facti sunt Græci, multò à Latinis alieniores, quàm antea, sententias suas mordicè retinuerunt.

Inter alia hujus seculi *αἰγιονηνόρευτα* referendus venit Papa Constantinus Regis Longobardorum Desiderii frater, qui cum fuerit Laicus, primo die ab Episcopo Gregorio Clericus fuit ordinatus, sequenti die Sub Diaconus & Diaconus, & die Dominico Pontifex Romanus à tribus Episcopis consecratus. Cum Pontificatus præfuiisset annum unum, odium plebis Romanæ incurrit, quæ captum muliebri sede in Monasterium deducit, & Stephanum ipsi surrogat. Is coacta Synodo, Constantinum Pontificalibus exuit, apologiam & acta ipsius comburit, oculis & vitâ tandem privat.

Hoc seculo etiam Academiae Parisiensis antiquissimæ & per totum terrarum orbem celeberrimæ incunabula posita sunt. Cum enim Mailrosius natione Scotus, Bedæ discipulus, vir lingvarum peritissimus unâ cum Claudio Clemente per mercatores Britannicos transvectus Parisios venisset, & alii merces venales in foro publico exposuissent, ipse cum socio, se sapientiam venum exponere, proclamavit. Prætereuntes, si quis sapientiam desideret, accedat & petat, acclamârunt. Re ad Carolum delatâ, ut viri docti ab Albino sub Beda quondam condiscipulo commendantur. Jubeat itaque Carolus, ut scholam Parisiis aperiant & nobilium liberos bonis literis & artibus imbuant. Dictum, factum. Ex omnibus undique locis Nobilium liberi confluunt, & bonis literis operam navant. Et hoc fuit Academiae Parisiensis initium.

Eodem hoc seculo Parlamentum à Pipino Caroli M. Parente in Gallia fuit institutum. Sunt autem Parlamenta in Gallia summa iudicia, in quibus jus dicitur subditis, ita quidem, ut non facile ab illis ad alia iudicia liceat provocare. Tale iudicium in Im-

Hoc seculo Ina
Vest - Saxo-
num in Anglia
Rex Romam
proficiscitur
& regnum su-
um vectigale
facit Pontifici
Romano, ita
ut ex singulis
domibus quot-
annis singuli
denarii pen-
derentur. Vo-
caverunt hanc
pensionem
donarium S.
Petri.
Discipuli Be-
dæ primi Pro-
fessores in A-
cademia Parisi-
ensi.

perio Romano Germanico est Camera Imperialis Spiræ à Maximiliano I. in sublevationem aulae Imperialis instituta, à quo iudicio non datur appellatio, praesertim cum sententiae REVISIO, ut vocant, est secuta.

Incidit in hoc seculum etiam schisma de baptismo. Presbyter quidam indoctus in Bavaria sic baptizaverat: Baptizo te in nomine Patria, Filia & Spiritus S. Bonifacius Germaniae Reformator sic baptizatos rebaptizandos putabat.

Sidonius autem & Vergilius Episcopi Viri docti à Bonifacio non stabant, errata Grammatica integritati baptismi nihil detrudere statuentes. Pontifex tamen cum ad ipsum decisio deferretur, contra Bonifacium pro Episcopis, & rectè quidem, pronuntiabat.

Circa tempora Constantini Copronymi Episcopatus Herbipolensis fuit institutus. Primus hoc Episcopali lituo insignis fuit Burchardus, vel, ut alii nonnulli volunt, Richardus Bonifacii Reformatoris Germaniae consanguineus. Hic cum omnibus animi nervis eò allaborasset, ut Childericus Rex Franciae naturâ stupidus regno exueretur, ipsiqve Pipinus Major domus optio daretur: hoc obtinuit, ut Ducatus Ostro-Francorum administratio ipsi & successoribus in compensationem navatae operae donaretur. Ab eo tempore Herbipolensis Episcopus & Episcopi & Ducis Francorum titulum gerit. Unde vetus enatum dictum: Herbipolis sola iudicat ense stola. Patronus huius Episcopatus habetur S. Chilianus Martyr, cuius eleemosynam se petere dicunt, qui Episcopatum Herbipolensem ambiunt.

Chilianus fuit
Monachus ex
Hybernia, qui
religionem
Christianam
docuit in
Francia Ori-
entali, in op-
pido Würz-
burg.

CENTURIA NONA.

Cum occidens, imperio in orientem translato, non tantum à barbaris gentibus dilaceraretur, verum etiam ab Imperatoribus Graecis pro derelicto haberetur, & Pontifices Romani propter certamen de imaginibus cogitationes suas ab Imperatoribus Orientis averterent, factum est, ut novus in occidente Imperator eligeretur.

Quod cum dicimus, Pontificiorum istud *Φοβλαστικόν*, quasi ipsi transtulissent Imperium à Graecis ad Germanos, nequaquam probamus.

bamus. Utut enim Pontifex ad electionem concurrerit, non tamen solus, sed unà cum aliis statibus elegit: utut Carolum M. coronaverit, coronatio tamen Imperatorem non facit, sed factum saltem declarat: utut iuramentum ab eodem Carolo M. acceperit, non tamen subjectionis, sed protectionis saltem fuit iuramentum. Quin potius translationem istam jure belli & transactione cum Imperatoribus Græcis factam dicemus. Pepigerant enim invicem, ut unus in oriente, alter in occidente, limite constituto Venetorum urbe, rerum potiretur, & alter alterum Augustum saluaret. Quantumvis postmodum Imperatores orientis Imperatorem occidentis *αὐτοκράτορα*, Regem scil. potius ad stabiliendam suam *βασιλέα* quam salutasse legamus. Unde nobis in posterum duo Imperatorum ordines, occidentalium, qui suos adhuc habent successores, & Orientalium, qui desierunt in Constantino Palæologo, erunt recitandi.

Subactis hostibus & superatis occidentalis Imperii partibus, Carolus licet electus prius Imperator audire noluit, quam consentientibus Imperatoribus orientis

IMPERATORES OCCIDENTIS.

I. CAROLUS M.

Nomen Caroli origine Germanicum fortem, sive heroicum bellico rem (Germ. *einen Keri*) significat. Fuit autem hic Carolus Filius Pipini Francorum Regis, Martelli nepos, qui post fratris Carolomanni obitum solus rerum potitus Germaniæ, Galliæ & Italiæ ius dixit. Circa patriam ipsius inter Autores non convenit.

Uti Fridericus, Henricus, Ludovicus, germanici sunt nomina.

Quidam in oppido *Carlsheim* propè Monachium, quidam in *Ingelheim* propè Moguntiam natum ferunt. Quodcunque tandem horum sit, patriâ Germanus fuit, sicuti etiam lingvâ Germanicâ usus fuit, & ventis ac diebus in lingua Germanica patria nomina imposuit. Cum Wittekindo Saxonum Rege, unde Serenissima domus Saxonica ortum ducit, ingentia prælia commisit, eumque non tam violentiâ, quam blandâ persuasionem, ut Christo nomen daret, sacroque lavacro tingeretur, adegit. Devicto ultimo Longobardorum Rege Desiderio, in festo natalitio seculi noni excurrentis Romæ Augustus & Imperator occidentis creatus & à Pontifice coronatus fuit. Matrimonium Irenes Imperatricis in oriente ambiit,

Quod notandum adversus Gallos, qui Carolum M. Galum volunt.

nec istud Imperatrix averfata fuisset, nisi à Consiliariis istius suffla-
men fuisset injectum. Ex Persia & Africa Legatos non sine dona-
riis comparentes suscepit, placidoque responso dignatus est. Quan-
tumvis autem nobilitas Italica occidentis imperium ei detulisset, ab
eodem tamen abstinuit, nisi prius transactione factâ cum Impera-
toribus Græcis. Illa ipsa non tantum sub Nicephoro, sed & Mi-
chaële Nicephori successore fuit renovata. Quantus fuerit in lite-
ris, ex versibus istis, quos Rolando, cujus statua in urbibus Saxo-
niæ invenitur (unde robustus Germanis vocatur ein Roland) so-
roris filio fecit, apparet:

Tu patriam repetis, tristi nos orbe relinquis,

Te tenet aula nitens, nos lachrymosa dies.

Sed qui lustra geris octo & binos super annos,

Ereptus terris justus ad astra redis.

Tanta ei fuit facundia, ut non deesset copia & splendor in Græco
& Latino sermone. Græcos Legatos græcè perorantes audivit,
græcèque respondit, prout etiam in Collegio Osnabrügenfi Le-
ctorem Græcum, amplo decreto stipendio, constituit. Profecit
autem sub Petro Pisano Diacono in literis, donec cum Lutetiam
venisset, Alcuinus Anglus Bedæ discipulus in Dialecticis & doctri-
na Ecclesiæ ipsum informavit. Apparet ex libro Alcuini, in quo
summam doctrinæ Christianæ complexus est, quod Augustini ve-
stigia presserit, quod etiam Hugo de S. Victore & plures alii usque
ad Scholasticorum impuriora tempora fecerunt. Episcopatus in
Germania quamplures à Carolo M. fundatos accepimus, Saling-
stadensem, sive Osterovvicensem, qui postmodum à Ludovico pio
Halberstadium translatus est, Padebornensem ad Padi fontem, Os-
nabrügensem, Mündensem, Bremensem, Verdenssem ad Alleram in
Saxonia, quibus Ludovicus pius Monasteriensem, Hamburgensem
& Hildesheimensem adjecit. Considerantur autem isti Episco-
patus in triplici potissimum statu, institutionis, destitutionis & re-
stitutionis. In statu institutionis fuerunt Scholæ pietatis & omnis
generis eruditionis, inprimis Theologicæ, quod nomina Canoni-
corum adhuc docent: In statu destitutionis luxus & libidinis fue-
runt instrumenta; In statu verò restitutionis post reformationem
Lutheranam partim ad Principum, partim ad magnarum familia-
rum,

rum, ne intercidant, ut & Professorum sustentationem adhibentur.

Est autem hæc restitutio saltem inchoata, non perfecta, propterea quod absque Reipublicæ everfione, cum Principes politici ut plurimum Episcopatibus istis præfiantur, primævæ suæ integritati restitui vix ac ne vix quidem possint. Præter Academiam Parisiensem etiam Pisanam & Bononiensem in Italia Carolus instituisse fertur. Parisiensi Professores doctissimos Rabanum, Alcuinum, Claudium, Clementem, Scotum præfecit, illamque privilegiis & stipendiis amplissimis munivit. Ut Ecclesia servaretur ab hæresibus ingruentibus pura puta, quantum quidem in se fuit, præsertim in refutando Felicis & Elipandi errore, omnem lapidem movit. Cum vitam gloriosissimam in toga & sago functus fuisset, Aquis, ubi etiam exuviae ipsius reconditæ habentur, anno ætatis 72. ἀναλύσας beatissimam rebus hisce mundanis supremum Vale dixit.

Symbolum Carolo M. fuit: Christus vincit, regnat, triumphat. Non in alio, quam Christo gloriari voluit hic Christianissimus Imperator, utpote quo Duce & Promacho tot hostes vicerat & Ecclesiæ pomœria latius propagaverat. Cum piissimis itaque & Christianissimis Regibus ac Imperatoribus, qui potiore Dei, quam sui habuerunt rationem, Josua, Davide, Josaphato, Ezechia, Josia, Constantino M. & Theodosio hic Imperator conferri atque comparari potest.

II. LUDOVICUS I. COGNOMEN- TO PIUS.

Ex filiis Caroli M. solus hic Ludovicus post obitum Parentis superstes Imperii gubernaculis, quantumvis antea cum Patre confors Imperii factus, admotus est. Licet autem sapientiâ, virtute rebusque gestis Patre fuerit inferior, ob suam tamen pietatem (superstitiosam nimis) & liberalitatem in Ecclesiam, pii cognomentum accepit. Pontifici Romano urbem Romam unâ cum adjacente territorio (quod Patrimonium Petri vocant) dono dedit, de qua donatione Clemens VII. Pontifex Romanus superiori seculo in congressu Bononiensi ad Carolum V. dixit, à Ludovico pio factam hanc donationem fuisse, ut haberet Pontifex Romanus sumtus ne-

cessarios ad gubernationem, & ut à subitis latrociniiis tutius ageret. A Stephano V. Pontifice Romano Remis (ubi & hodiè Galliae Reges oleo sacro, quod de caelo descendisse ferunt, unguuntur) coronatus fuit. Bellis non saltem externis cum Saracenis, quos Italiae finibus exegit; & Britannis, sed & domesticis cum propriis filiis, quorum 4. habuit, Lotharium, Pipinum, Ludovicum & Carolum Calvum, fuit implicitus. Tres natu maiores Patrem adverso Marte pugnantem ceperunt & Monasterio incluserunt, ex quo tamen post præterlapsum anni spacium liber dimissus & Imperiali dignitati restitutus rerum suarum iterum sategit. Anno ætatis 64. satis concessit, & Moguntii dormitorio suo fuit illatus. Symboli loco in ore habuisse dicunt istud Comici: Omnium rerum vicissitudo. Manet enim hac vita *γλυκύπικρον*, in quo sunt bona mista malis & mala mista bonis, imò si ad accuratiorem stateram bona cum malis appendantur, plus aloes, quàm mellis habet.

III. LOTHARIUS I.

In Imperio Parenti Ludovico successit Lotharius, inter quem & fratres Ludovicum & Carolum civile bellum funestum & cruentum exarsit, quo Franciæ vires immane quantum attritæ fuerunt. In primo siquidem conflictu, cui flos nobilitatis Franciæ interfuit, plus quàm centum hominum millia cecidisse feruntur. Quantumvis autem Pater ipse Ludovicus, cum adhuc in vivis esset, divisionem inter filios instituisset, Lotharius tamen à Patre Successor designatus in Imperio suâ portione non contentus, reliquos fratres eò adigere voluit, ut Ludovicus Bavariâ, Carolus Aquitaniâ ipsius beneficio contenti à reliquis Imperii partibus abstinerent, ipsiusque dicto audientes essent. Fratres, quòd à iusta hæreditate viderentur excludi, acerbè ferentes armis inter se & Lotharium decernunt, & hunc ad Fontanedum vicum Antisiodorensem in Gallia Lugdunensi, exercitu ad internecionem usque conciso terga vertere jubent. Lotharius hanc cladem insuper habens, cum Aquisgranum ex fuga delatus esset, belli telam, quam semel orsus erat, redintegrat, & denuò in fratres movet, qui cum ad Argentoratum se iterum opposuissent, exercitus dilapsus ipsum destituit. Interventu tandem Imperii procerum res ita composita fuit, ut Tetrarchia constitueretur, & Ludovicus Germaniam, unde Germanicus

cogno-

In Burgundia
situs locus Au-
ferre.

cognomento dictus, Carolus Franciam, Pipinus Pipini filius Aquitaniā, ipse verò Italiā cum Imperio & illa Germaniā parte, quæ inter Rhenum & Mosam sita est, teneret. Quæ in hac divisione ob-
venerunt Ludovico, regnum Orientale, quæ Carolo, regnum occi-
dentale, ut ab Imperio discernerentur, dicta fuerunt. Illa verò
Germaniæ pars, quæ veluti paries intergerinus, inter utrumque re-
gnum interjecta erat, cum primū Austrasia diceretur, à Lotharii
nomine Lotharingia quasi Lotharii ara nominari cœpit. Tanta
sub hoc Imperatore notatur annonæ caritas, ut parentes in liberos
& in parentes liberi sœvire cœperint. Tædio tandem vitæ Lotha-
rius Monasterium quoddam Brumienle non procul à Treviris si-
tum, cum primū Ludovicum filium natu majorem successorem
in Imperio designasset, ingressus est, ubi etiam, cum 15. annis rebus
communibus præfuisset, naturæ debitum persolvit, terrisqve fuit
mandatus. Symbolum Lothario adscribitur: Ubi mel, ibi fel. Vo-
luptatis & doloris in hac vita misturam apologo satis apposito ve-
teres exprimere conati sunt, quando finxerunt, sub imperio Jovis,
exacto Saturno, voluptatem & dolorem se invicem in jus vocasse,
cumqve Jupiter, tentatis omnibus, litem dirimere non poterat,
hanc sententiam de throno suo tulisse, ut catenâ ferreâ, & quidem
indissolubili nexu copularentur, nec unquam à se invicem dimitte-
rentur. Inde factum, ut voluptas dolorem individuum comitem
habeat, & nulla in vita offeratur voluptas, quæ non dolore & poeni-
tentiâ multâ sit redimenda. Quod etiam aliis verbis expresserunt
veteres, quando dixerunt: Ubi uber, ibi tuber. Ubi vinum, ibi
& feces. Commoditas quævis sua fert incommoda secum. Es ist
immer der Knittel neben den Hund geleet.

IV. LUDOVICUS II.

Ludovicus hic, vivente adhuc Patre Lothario, Romam profe-
ctus, & Sergio Pontifice (qui cum os porci diceretur, primus no-
men mutavit) Imperator Romanus coronatus est. Ab hujus tem-
pore usque ad Ottonem primum Italia variis tempestatibus decus-
satim quasi confligentibus fuit concussa, cum partim Romani, Pon-
tificibus hinc classicum canentibus, vel tædio præsentis imperii, vel
studio libertatis ad Græcos iterum propenderent, & de reddenda
urbe Roma unâ cum Imperio consilia inirent, partim inferior Ita-

Ludovicus

Lotharius.

Ludovicus pig.

Carolus M.

liæ

lia pars, quā Siciliam spectat & quæ Græcia magna quondam dicta fuit, continuis Saracenorum incursionibus & direptionibus pateret. Aliàs hic Imperator literis non leviter tinctus Musarum Patronus inclytus audiit. Normannos ex Gallia, Saracenos ex agro Beneventano, Caroli fratris auxilio adjutus, expulit, & Adalgisum Ducem Beneventanum novis rebus studentem in ordinem redegit. Prout Ulysses lustraturus castra hostium nolebat ire solus: Ita hic Imperator absque aliorum consilio nihil suscepit. Unde factum, quod piè ac justè sibi demandatum imperii clavum moderatus fuerit. Cum ultra decennium in puppi sedisset, Mediolani tandem in Italia, ubi & honorificentissimè sepultus fuit, in fata concessit. Symbolum huic Imperatori fuisse ferunt: Par sit fortuna labori. Quo ipso significare voluit, nisi laboribus & virtuti nostræ fortuna faventior adspiraverit, nos oleum & operam perdituros. Hinc & Philosophi licet ad essentiam summi boni consequendam virtutem sufficere statuens, ad ejusdem tamen eminentiam non parum conducere fortunæ bona simul asserunt. Et vulgò proverbiali versiculo dicitur:

Nullius est felix conatus & utilis unquam,

Consilium si non detq, juvetq, DEUS.

Θεὸς δίδωσι, τοῦτο δὲν ἰσχυεῖται
Φθὸν & κατὰ μὴν δίδόντος
ἡ δὲν ἰσχυεῖται
πὸν & δὲν ἰσχυεῖται
Item: DEO non dante nihil valet labor: D E O dante nihil valet invidia. Quare duce virtute, comite fortunâ res nostras, si ad nutum & votum cadere debent, aggrediamur.

V. CAROLUS CALVUS.

Fuit hic Carolus Ludovici pii ex secunda Coniuge Juditta filius, Ludovici secundi patruus à Johanne VIII. Pontifice Romano, invitis proceribus, Imperator coronatus. Cum in divisione, de qua superius injectum, ad ipsum devolveretur Francia, id egit, ut exclusis Germanis ἀξίωμα imperii transferret ad Gallos. Verùm Ludovicus frater, re cognitâ, duos filios Carolomannum & Carolum, postmodum crassum dictum cum exercitu instructissimo in Italiam misit, ut aditu patrum prohiberent, qui tamen vel muneribus corrupti, vel terrore nimis perculsi, re infectâ, domum redierunt. Remoris itaque sublati, Carolus hic Calvus Romam usque progressus à Pontifice, quem dixi, Johanne octavo coronam imperii accepit. Ut verò arctius retineret Italiae imperium, de agglutinandis sibi

Germ. Es ist
besser ein Tropf
Glück als ein
Baß voll
Kunst.
Carolus hic
Calvus, exclus
is Germanis
ad Gallos
ἀξίωμα
imperii trans
ferre voluit.

sibi

STATUS ECCLESIAE SUB CENT. IX.

313

sibi quorundam magni nominis procerum animis co-
gitare coepit, & re ultrò citroqve expensâ cum Beren-
gario ac Guidone Longobardicæ stirpis adhuc furculis
foedus icit, quorum alterum Forojuliensium, alterum
Spoletanorum Ducem fecit. Hæc foedera non tantum
Italiam variis seditionibus implicarunt, sed & toti stirpi Carolinæ
(quæ & imperio & regno Francico brevi post excidit) exitio fuerunt.
Cum enim de Italia Germani cum Gallis contenderent, his exclusis,
illi pacatam recuperârunt. De morte fratris Ludovici Germanici
certior factus, hunc unicè versavit cuneum, ut regnum à fratre reli-
ctum regno Francico adjungeret; sed à filiis Ludovici cæsus & in fu-
gam versus est. Filium suum detonsum Clericorum ordini adscri-
psit, cui cum vitæ hujus pertæsus variis ordinem sacrum deforma-
ret modis, oculos erui jussit. Mantuæ tandem, cum vix biennium
Imperio præfuisset, à Medico suo Judæo quodam veneno extinctus
& Vercellis, cadavere prius exenterato & aromatibus condito, se-
pultus est. Post præterlapsum tamen septennium effos-
sum in Franciam deportârunt. In ore habuit: Injusti-
tia justitiam parit. Consentit cum isto trito: Ex malis
moribus bonæ leges natæ sunt, prout ex pessimis mor-
bis optima originem traxerunt remedia.

4. Ludovicus secundus.

3. Lotharius Carolus Calvus.

2. Ludovicus Pius.

1. Carolus M.

6. Ludovicus II. Ludovic. III.

3. Lotharius. Carolus Calvus.

2. Ludovicus Pius.

1. Carolus M.

VI. LUDOVICUS III. BALBUS.

De hujus Imperatoris natalibus (quantumvis in hoc amicas
manus jungant, quòd Carolinæ stirpi ortum debeat) inter Histori-
cos non convenit. Sunt qui Caroli Calvi, sunt qui Ludovici Germa-
nici filium putant. Nos quemlibet suo sensu permittentes abundare
cum quibusdam ὁ πονηρὸς ὁ μαρτυρῶν ἢ νόμματος i. e. non
mali oculi, nec malæ notæ Caroli Calvi Francorum Re-
gis & Imperatoris filium ponimus. Quod lingvâ suâ
si verit offendere, cognomentum balbi accepit. Præter
mentem & voluntatem Procerum Italiæ, utpote qui Caro-
lum Crassum Ludovici Germ. filium anteponebant, à præ-
dicto Johanne octavo Pontifice Imperator coronatus est. Corpus
habuit non ab omni morborum tentatione vacuum, unde factum,
ut vix biennium cum fascibus imperialibus conspicuus, mortem
oppeteret, relicto præter duos adhuc filios alios posthumo
Caro-

Carolo simplici, Francorum Rege. Præterquam quod pietatis & justitiæ nomine commendetur ab Historicis, pace nihil habuit prius, nihil antiquius. In ore ipsi natasse ferunt: Quod Pastori, hoc ovibus. Quo ipso salutem populi Magistratui summam legem esse debere, significare voluit, prout Pastor, (quo nomine Magistratus ποιμένας λαῶν vocando maculat Homerus) summæ curæ & cordi oves sibi commissas habere solet.

VII. CAROLUS CRASSUS.

4. Ludovicus Carolus Crassus. Ob corpus procerum & succi plenum cognomen-
3. Lotharius, Ludovicus Germ. tum crassi tulit hic Imperator. Filius fuit Ludovici Ger-
2. Ludovicus Pius. manici à prædicto Pontifice (qui honor forsan nec ulli Pontificum, ut intra tantillum temporis spacium tribus
1. Carolus M. Imperatoribus coronam imponeret, obtigit) Imperator coronatus. Germaniam & Italiam conjunxit, Galliam verò tutorio nomine Caroli simplicis posthumi gubernavit. Quantumvis initia se dederint lætiora, sæpè tamen negat vespera, quod pollicebatur aurora. Siquidem & à suis & fortuna desertus imperio se abdicavit, & ad extremam paupertatis lineam reductus, vix habuit, unde famem explere potuit. In monasterio tandem propè Constantiam quod mortale habuit, deposuit, & in humili monumento fuit reconditus. In hoc Imperatore tollendo & deprimendo Fortuna vel ipsam fortunam suam experiri voluit. Symbolum ipsi assignatur: Garrula lingua intricat omnia. Lingvam optimum & pessimum esse, utpote quæ & adjumento & nocumento esse queat homini, dixere veteres. Unde natus versiculus: Optima lingua caro, pessima lingua caro. Quare os suum, secundum sapientis monitum, oppressulent, in quo secreta computrescere non possunt, sibi quæ revocatorium istud dictum putent: Lingva quorsum prorumpis?

Quos Cæsar
Andes, Plinius
Andegavos
appellat Un-
giers/Unquins
sunt populi
oceanæ pro-
ximi, Ligeris
accolæ.

VIII. ARNOLPHUS.

Fuit hic Arnolphus Carolomanni filius, Ludovici Germanici nepos, qui Carolo Crasso, postquam Magistratu suo abiisset, in Imperio successit. Sub hujus regimine Gallia in partes diffiliit, Italia verò seditionibus internis ferè fuit absunta. Cum enim Otto filius Ruperti Ducis Andium, Wittekindi Saxonis nepos tutorio nomine:

nomine (cum Carolus simplex ex ephebis nondum excefferat) Corona Galli-
 Gallis præficeretur, ita eosdem in suas partes pertraxit, ut postmo- ca pervenit ad
 dum ad Hugonem, ejusdemque posteros (in quibus adhuc lilige- posteros V Vic-
 rum istud regnum viget ac floret) ex Saxonica stirpe ortum du- tekindi,
 centes corona Gallica pervenerit. Nec defuerunt, qui Arnolphus
 regni Francici partes quàm plures, in Aquitania, Nar- Ludovicus Carolom.
 bonensi & Celtica diripuerunt. In Italia, quos maximo Lotharius Ludov. German.
 suorum & cognatorum malo Carolus calvus ad sum- Ludovicus Pius.
 mas dignitates evexerat, Berengarius & Guido Spole- Carolus M.
 tanus de primatu concertarunt. Adversus Normannos
 quidem res suas in hoc theatro præclare satis egit, ve-
 rum ad templorum direptiones conversus fortunam sibi adversan-
 tem expertus est, donec tandem brevi post pediculari morbo con-
 fectus animam exhalavit. In summa oris saliva ipsi natasse ferunt. *Phrygiæ.*
 istud Virgilianum: Facilis descensus Averni. Vel, ut alii volunt:
 Cacodæmonem citius repetas, quàm removeas. Alias versiculi
 Virgiliani sic complentur:

Facilis descensus Averni;

Sed revocare gradum, superasque emergere in auras,

Hic labor, hoc opus est.

Significare sc. voluit, in præcipitium, sive malis consiliis, sive fiat ex
 imprudentia, lapsum esse faciliorem, quàm ex illo in pristinam for-
 tem restitutionem.

IMPERATORES GRÆCI HUIUS SECULI.

Quomodo Imperium in Occidentem translatum fuerit, jam su-
 præ diximus. Fuerunt ex illo tempore duo simul Imperatores, u-
 nus in Oriente, alter in Occidente, qui pepigerant invicem, ut con-
 stituto limite Venetorum urbe, vel Istriâ, unus provinciis Europæ
 occidentalibus, alter verò orientalibus, unâ cum partibus Asiæ ad-
 huc residuis jus diceret, & alter alterum Augustum ac fratrem ap-
 pellaret. Subactis enim Imperii partibus occidentalibus Carolus
 M. prius Imperator & Augustus audire noluit, quàm suffragantes
 haberet Imperatores Orientis. In reliquiis imperii occidentalis
 valde accisis adhuc axioma imperii conservatur: Imperium verò
 orien-

orientale jugo Turcico succollavit. Ex Imperatoribus orientis sequentibus ut plures transitione ad colum gubernaculis istis fuerunt admoti: sic plures effœminati ocio negotioso fibulam laxarunt, donec tandem vitiorum & scelerum suorum poenas justissimas dederint. Inter familias verò Græcorum illustriores, ex quibus Imperatores prodierunt, præter Comnenos, Lascari & Palæologi eminent, imperio præsertim jam vergente & vertente. Ne quid hiet, paucissimis Imperatores orientis subjiciemus, & postmodum ad historiam Ecclesiasticam accessum faciemus.

Cùm Carolus M. Augustus Romæ salutaretur, cum Imperio in oriente fuit Irene, cujus vitam circa finem superioris seculi descripsimus.

Huic postmodum ordine successerunt in Imperio Constantino-

De titulis &
finibus.

1. Nicephorus. qui relegatâ in insulam Lesbum Irene, habenas imperii flectere cœpit. Pepigit hic cum Carolo M. de titulis & finibus iisdem, quibus Irene, conditionibus. Cùm, bello adversus Persas infelicitè gesto, Martis ἀλλομεγούλας vices ulterius experiri vellet, & in Bulgaros impressionem faceret, in acie victus & cæsus est. Cranio verò ipsius argentato Bulgarus pro poculo usus legitur in conviviiis.

Curopolates
i. e. Magister
palatii.

2. Michaël Curopolates Nicephori gener, filio partim ob corporis deformitatem, partim ob stoliditatem, Monasterio incluso, ad imperii fastigium evectus cum Imperatoribus occidentis fœdus renovavit. Prout fortuna & mores convenienter eunt, ita in hoc Imperatore cum timiditate infelicitas contendit. In Bulgaros motuum exercitus dilapsus destituit, unde postmodum Magistratu se abdicans, præsertim cum & insidias aliorum timesceret, Monasterium ingressus est.

3. Leo Armenius, cum feliciter adversus Saracenos rem gessisset, Theophylactum Michaëlis filium à Patre successorem denominatum eâ parte, quâ vir erat, mutilavit, & ita in vacuam imperii possessionem se intrusit. Fuit quidem vir acris & strenuus, sed simul crudelis & sanguinarius. Saracenos & Bulgaros diversis cladibus non parùm attrivit, sed tandem, poenâ talionis, in conclavi suo fuit interfectus.

4. Micha-

4. Michaël Balbus humili loco natus Leoni Armenio in imperio successit. Dubio Marte cum ipso de imperio contendit Thomas quidam, qui nomine mutato Constantinum sese vocaverat, sed captus tandem, manibus & pedibus truncatus ab incepto destitit. Saracenos in Cretam & Siciliam ex Africa littorali per mare mediterraneum infusos reprimere voluit, sed herbam victoribus præbere coactus fuit. Sub hujus regimine Dalmatia, jugum imperii Græci detrectans, in libertatem sese asseruit. Unde regnorum Dalmatiæ & Croatiæ, quæ proximis retrò annis Hungariæ Regum dicto audiverunt, origo extitit. Dysenteria tandem, sive ventris profluvio laborans exspiravit.

5. Theophylus Balbi filius in locum Parentis successus cultum imaginum tanquam idololatricum oculis & animo averfatus est, easque ex locis sacris exesse jussit. Mœnibus antea collapsis & altius eductis urbem Constantinopolin munivit, & ædificiis novis passim ornavit. Quinquies cum Saracenis aperto Marte congressus bis victor rediit, ter verò terga vertit.

6. Michael Theophili filius infra pubertatis annos adhuc constitutus à Patre, priusquam in fata concederet, successor designatus, constitutis Tutoribus, Senatui Byzantino commendatus est. Interea mater Theodora imagines è templis ejectas suo iterum loco restituit, & quos Theophilus terram vertere jusserat, Episcopos ab exilio revocavit. Redditâ sorore Regis, quam Græci bello ceperant, non saltem cum Bulgaris pax inita fuit, sed & ut Bulgari fidem Christianam amplecterentur, illa ipsa Regis Soror principis Christianæ fidei tincta effecit. Filius Michaël, postquam ex ephebis excessisset, & jam tractandis imperii negotiis aptior videretur, matrem Monasterio inclusit, ipse verò voluptatibus & certaminibus equestribus & curulibus se totum dedit. Unde ad extremam paupertatis lineam reductus vestes regias venum exposuit.

7. Basilus Macedo, vir infimæ sortis, utpote cujus operâ in domandis & exercendis ad cursum & aurigationem equis Michaël Imperator usus erat, cum in uxorem accepisset concubinam Eudoxiam sui antecessoris, Imperator creatus est. Promulgato edicto, pecunias publicas, quas Michaël profuderat, repetiit, & cum Saracenis mare mediterraneum & Cycladas insulas in archipelago sitas continuis incursionibus infestantibus armis contendit.

Apulia tum
temporis
transactio-
ne cum Impera-
toribus occi-
dentis specta-
bat ad Græ-
cos.

Basilii hic
Macedo Rus-
sis, ut Christia-
nam religio-
nem suscipe-
rent, autor
fuit.

Κοιλιακή
νόσος infe-
rius orificium
ventriculi in-
festat, ita ut
nec excre-
mentis, nec
flatui transi-
tus conceda-
tur.

Ex Africa littorali (quæ hodiè Barbaria vocatur) in Apuliam transactione cum Imperatoribus Occidentis ad imperium Byzantinum tum temporis spectantem incursiones facientes retudit, ipsorumque in mari mediterraneo potentiam fregit. Russis etiam, quos Moschovitas hodiè vocamus, ut Christo nomen darent, autor fuit. In venatione à cervo, qui cornibus in imum ventrem adactis in Imperatorem impetum fecit, interfectus est.

8. Leo Basilii filius à studiis humanioribus, quibus se totum mancipaverat, Philosophi cognomentum adeptus in tuendis imperii limitibus in primis adversus Saracenos Cycladas insulas continuis irruptionibus vexantes solertem se præbuit & industrium. In festo Pentecostes aliquando, cum sacris vacaret, ictu baculi ex insidiis graviter percussus pro semimortuo fuit sublatus. Sociis Turcorum armis vicinos Bulgaros oppugnavit, à quibus tamen gratiam non solidam iniit, utpote simulatæ pacis conditionibus turpiter delusus. Lecto fatali affixus fratri Alexandro filium Constantinum commendavit, & cum diu rebus Imperii præfuisset, nec parùm profuisset, morbo coelaco extinctus expiravit.

STATUS ECCLESIAE SUB HAC CENTURIA NONA.

Vitiza Rex
Hispanorum,
cùm sibi me-
tueret, ne sub-
diti rebella-
rent, muros &
munitiones
urbium in to-
to regno de-
struxit, præ-
terquam urbis
Toletanæ, Le-
gionensis &
Asturicensis,
atque ita vi-
am patefecit

Q Vanquam Saraceni ex Africa in Europam effusi, præsertim in Hispania ex ea parte, quæ mare mediterraneum spectat, multa loca, in quibus Christiana religio viguit, suæ jurisdictioni subjecerunt, extra dubitationis tamen aleam positum existimamus, sub ipsorum Tyrannide Christianos non paucos delituisse. Quemadmodum enim hodiè sub Imperio Turcico multi Christiani, vi legis Mahometicæ, quamlibet religionem esse tolerandam, inveniuntur: Ita etiam in illis locis, ubi Christianorum obtinuit struxit, præterquam in Hispania, Christianos quàm plures divinitus fuisse conservatos, ut credamus, non difficulter adducimur. Aliàs Carolus M. hoc unice saxum volvit, ut Christianam religionem la-
tius

Seculo octavo.

cūs propagaret, Christoq̄ve plures adjiceret. Wittekindum Saxo-Saraceni pri-
 mum Regem, cum quo de finibus aliās & propter æmulationem mūm Duce
 multoties conflixerat, non tam vi apertā, quā persuasione blan- Tarich castra
 dā eō adduxit, ut Ethnicæ religioni, cui asseverat, nuncium mit-
 teret, & inter Christianos nomen suum profiteretur. Multi tamen monte, qui
 ex iis, qui Ethnicam religionem prius abjecerant, recidivam passi, Tarich i. e.
 & ut canis ad vomitum rediēre, prout etiam Rabbado Frisiorum mons Tarich
 Duci contigit, qui cum Christianam religionem amplexus jam dictus & ho-
 alterum pedem in sacro lavacro haberet, ab Episcopis de mayo- die corrupte
 ribus suis, an in cœlo, an in inferno agerent, quæsit. Accepto citur. Aulæ
 responso, illos in inferno esse, intinctum jam pedem retraxit, & sedem Cordu-
 hæc in verba erupit, se cum majoribus suis in inferno, quā cum bæ statuūt, sed
 Christianis in cœlo esse malle, & ita in Ethnica sua religione, in qua tamen Hispani-
 callum duxerat aprugnum, offimatè perrexit. Utut verò sub hac exercitium
 centuria plures sinceram Ecclesiæ doctrinam deformassent errores, religionis re-
 illi tamen, qui simplici fide, susque deq; habitis stipulis, fundamen- linqunt, qui
 to firmiter inhæserunt, i. e. Christi meritum sibi applicârunt, salva- pro frequen-
 ri potuerunt, prout hodiè in papatu multi dicunt: Se ut Catholi- tandis tem-
 cos vivere, sed ut Lutheranos mori. Et Dux Saxonie Georgius cum plis menstrui-
 in arce Pleissenburgo huic urbi annexa concionantem Lutherum um tributum
 audisset, ad Gynæceum concionem Lutheri summis in cœlum lau- solverent.
 dibus efferens respondit: Lutheri doctrinam non esse pro viventi-
 bus, sed pro moribundis.

Quod aliās cursum religionis Christianæ in hac centuria
 concernit, ceremoniæ & traditiones humanæ magis magisque
 fuerunt accumulatae, ut doctrinam ipsam tandem opprime-
 rent.

In erigendis templis novis tum majoribus, tum minoribus sum-
 tibus nullis fuit parsum, quorum aliqua S. Sanctæ Trinitati, ali-
 qua S. Angelis, aliqua Beatæ Virgini, aut etiam Apostolis & Marty-
 ribus, quin etiam Episcopis demortuis fuere consecrata. Donari-
 orum istorum solennia verba legimus: Offero DEO, atque dedi-
 co res omnes, quæ in hac chartula tenentur insertæ, pro remissione
 peccatorum meorum ac Parentum & Filiorum. In Synodo Mo- In V. T. saltem
 guntina constitutum fuit, ne aliquis reum confugientem ad tem- pro fortuitis
 plum consecratum vi abstraheret, nec inde damnare vel ad poenam, & involunta-
 vel riis homici-

diis asyla fue-
re constituta,
unde Joab 2.
Reg. 2, cornua
tenens altaris
interficitur,

vel ad mortem audeat, ut honor Dei & sanctorum ejus conservetur. Distincta etiam pro Clericis & Laicis loca confecta fuerunt, ita ut Laico in choro, cum sacrum perageretur, esse non liceret. Canticis in honorem DEI & sanctorum confectis templa personabant, & in quibusdam locis organa Musica (quæ circa confinia seculi septimi & octavi demum occidentalibus innotuerunt) fuerunt adhibita. In Aquisgranensi Ecclesia sub Carolinis primum auditum fuisse dicitur organum Musicum. Magnam verò mutationem in Ecclesiam invexit, quòd Imperatorum & Regum filii voluptatibus hujus seculi à teneris inescati Clericorum, quin & Episcoporum ordini fuerint adscripti. Nata sunt inde incommoda quàm plurima, præsertim cum officiis sacris minùs idonei, qui neglectâ muneris functione politicis negociis sese immiscuerunt, præficerentur. Tales Episcopi postmodum non tantum ad bella Christianorum Imperatorum & Regum classicum cecinerunt, sed & ipsi armati cum equitatu & peditatu armatas acies accesserunt, (unde quamplures in præliis occubuerunt) canes & accipitres ad venationem aluerunt, cum personis sexûs seqvioris, quas filias suas vocârunt, admodum familiariter consueverunt, adeoque in omnis generis voluptatibus & libidinibus veluti sus in luto Epicuri de grege porci sese volutârunt. Qualis fuerit tum temporis superbia & Tyrannis Pontificum Romanorum exemplo Güntheri Coloniensis & aliorum Episcoporum ad Nicolaum Pontificem ad oculum patescit: Tu (inquiunt) Pontificis quidem personam præ te fers: at Tyrannum agitas. Sub cultu Pastoris lupum sentimus. Titulus Parentem mentitur: tute factis lovem ostentas. Cum sis servus servorum, Dominus Dominantium esse contendis.

Baptismus tempore Paschatis & Pentecostes per Episcopos & Presbyteros trinâ immersione administrabatur, sed tamen in casu necessitatis quolibet tempore baptizare licebat. Utebantur Patrinis & exorcismo: catechumenos ante & post baptismum oleo consecrato inungebant, quemadmodum & aquam baptismalem consecrabant. Confirmandum (Sacramento Pontificio) Episcopus balsamo inungebat, & adhibitis patrinis, manus ei imponebat, quâ ceremoniâ Spiritum S. plenissimè dari confirmando dicebant. Excommunicatione, quâ sæpius adversus innocentes homines abute-

abutebantur, tyrannidem exercebant Episcopi, etiam absque consensu & iudicio Ecclesiae. Priusquam absolverentur excommunicati, satisfactiones poenitentibus injungebant, duras admodum sarcinas, quas ne digitulo quidem ipsi attingerent, imponendo. Tempore verò satisfactionis completo, poenitentem cilicio indutum & caput cineribus conspersum absolvebant. Cœnam tam Laicis quam Clericis integram administrabant, nihilominus tamen eandem in actionem toto genere diversam, sacrificium sc. propitiatorium, convertebant, multisque superstitionis ceremoniis deformabant.

Preces suas ad statuas & crucem Christi convertebant. Litanias preciosis induti vestibus canebant. In vocandis & ordinandis Episcopis Pontifices Romani partes sibi primas rapiebant.

Delectum ciborum observabant. Liberum arbitrium nimis extollebant, & fidem cum operibus in articulo de justificatione diluebant. Infantes non propriâ, sed parentum fide salvari contendebant. Afflictionibus nostris vitam æternam adscribebant. Fidei nullam in doctrina de poenitentia mentionem faciebant. Transubstantiationem in cœna fieri, sensim credere incipiebant. Romanos Pontifices erroris expertes statuebant. Anti Christum in Babylone de tribu Dan nasciturum asseriebant. Secundas & tertias nuptias improbabant. Magistratum politicum non à DEO, sed hominibus institutum putabant, & qui fuerunt errores plures.

Nondum quidem à Papâ vel Concilio hic articulus fuit confirmatus.

Præ reliquis Doctoribus in hoc seculo eminent Rabanus Haymo, Hincmarus, Bertramus, Remigius, Strabus. Rabanus natione Scotus Monachus fuit Benedictini ordinis, postmodum Abbas Fuldenfis, & tandem Archi-Episcopus Moguntinus, in quo vitæ genere fatis concessit. Philosophus & Theologus fuit insignis, commentariis suis tantum non omnes libros Biblicos etiam Apocryphos illustravit, & hæreticorum nodos dissolvit. Multa habet in suis libris satis congruè dicta, sed tamen vitio seculi suos admiscet errores, præsertim in articulo justificationis, in quo tamen salutis cardo vertitur. Unde in lectione librorum hujus Autoris aurum à scoriis, preciosum à vili & abjecto secernendum, secundum Apostoli monitum: Omnia probate, quod bonum est, tenete.

Haymo condiscipulus Rabani, primum in Monasterio Fuldenſi coepit inclareſcere, poſtmodum factus Abbas Hirschfeldenſis, & tandem Episcopuſ Halberſtadenſis. Ex Anglo-Saxonum gente originem traxit, & inter eruditos ſui ſeculi non infimum ſubſellium occupavit. Extant hodie ipſius vigiliæ ut plurimum ex Patrum ſcriptis deſumptæ, quibus utriq; Teſtamento ſaculam præluere voluit, ut & homiliæ cum opusculis aliis, de ipſius eruditione guſtum facientibus. Inter incommode dicta ſunt, quòd parvulis Parentum fidem ſufficere dixit in baptiſmo. Item, Quòd Martyres ſuo ſanguine peccata expiare, & quòd Philoſophos fidem Domini ſuſcepiſſe, ſimplicemqve juſtitiam Piſcatorum ſecutos putaverit, ſed putaverit.

Hincmarus Archi Episcopuſ Rhemenſis Monachus fuit Pariſienſis ad S. Dionyſium, tantæ apud Ludovicum Regem autoritatis, ut inter ſe & Carolum Fratrem honorarius arbiter fuerit conſtitutus. Inter Theologos, Philoſophos & Poëtas ſui ſeculi decus fuit pulcherrimum. In Patrum ſcriptis fuit aſſiduus, ex quibus etiam eximium ad ſuum inſtitutum accomodavit quàm plura. Vitia ſui ſeculi ſub aſciam & limam cenſuræ accuratioris vocavit, nec non Episcopos, ut injunctorum ſatagerent, fideliter admonuit. Non pauca quidem in ipſius ſcriptis, quibus pollex prematur, occurrunt, vitio tamen ſeculi corruptus traditiones humanas verbo ſcripto æquiparavit, & ſanctorum invocationibus non parum tribuit.

Bertramus (quem Calviniani in negotio Eucharistico ſuum facere conantur) Monachus & Presbyter fuit Gallus, ſub Carolo Calvo Lotharii fratre. In S.S. cœna *μετεσθίαν*, ſive tranſubſtantiationem panis in corpus, & vini in ſanguinem Dominicum irrepentem negavit, præſentiam autem eorundem ſub ſymbolis (utpote quæ fide, non ratione accipiantur) ſuo loco reliquit. Quòd interdum obſcurius loquatur, & verba Chriſti Joh. 6. Caro non prodeſt quicquam, ad carnem Chriſti detorqueat, Calviniani, non quòd pueri in faba, ſe in ſcriptis ipſius inveniriſſe, fuerunt perſuaſi.

Remigiſ Monachus primùm Gallus, poſtmodum Antiſiodorenſis Episcopuſ & ſcriptis & viva voce doctrinam Chriſtianam propagavit. Manichæos, Donatiſtas, Apollinaristas & Philoſophos

phos Ethnicos refutavit, nec non Judæos errorum convicit. Græcis & latinis pariter literis fuit imbutus, inq; Patrum scriptis (prout ex allegatione videndum) non parum versatus. In articulo de justificatione, in quo cardo salutis nostræ vertitur, rectè sensit: Neminem nisi per fidem (non ex operibus, neque liberi arbitrii viribus) justificari posse. Suis tamen non caruit nævis, quòd Mariæ invocationem & peccatorum per eleemosynas deletionem statuerit.

Vixit in hoc seculo etiam Walafridus Strabus Abbas Fuldensis autor glossæ ordinariæ ex Patrum scriptis collectæ, literaturæ hebraicæ prorsus expers. Est autem glossa biblica vel marginalis, vel interlinearis, quarum una Strabo, altera verò Anshelmo adscribitur. Accessit postmodum etiam Glossa Lirani post textum, quæ quatuor ferme seculis fuit citerior. De hoc Lirano (qui nomen habet ab oppido Lir in Brabantia, non à Lyra instrumento Musico) Lutherus dixit: Nisi Lira lirasset, totus mundus delirasset. Alii sic efferunt: Nisi Lyra lyrasset, nemo nostrum saltasset. Quantumvis autem hic conversus Judæus (ut obiter dicamus) hebraicæ lingvæ maximè fuerit gnarus, & suo tempore in sensum literalem iterum inquirere coeperit, sæpius tamen à Judæorum expositionibus melioribus ad Pontificiorum detorsiones deflectit.

Cùm de hæreticis hujus seculi nobis injiciendum, ante omnia monemus, hac & subsequ. centuriis multos ab Historicis Pontificiis pro hæreticis annotatos fuisse, qui tales non fuerunt, licet in singula Pontificum Romanorum verba jurare noluerint, aut insuper habitis traditionibus humanis ex ipsis fontibus Israël's limpidissimis doctrinam suam derivarint.

Exempli loco nobis sit Claudius Hispanus, Presbyter in aula Caroli M. postea Taurinensis Episcopus à Ludovico pio designatus. Hic in plerisque capitibus eandem, quam nos DEI gratiâ & Lutheri ministerio à fermento Pontificio repurgatam habemus religionem, amplexus fuit. Cultum imaginum idololatricum omninifera arietavit & evertere conatus est, sed Doctoribus *συζητοῖς* ludes fuit in oculis, & hoc nomine, quasi Grammaticæ fuerit ignarus, contemptui habitus, cùm tamen in scriptis Patrum & Philosophorum eum apprime satis versatum fateantur. Nec

Exempli gratia Piccardi Fratres de Lugduno, Hussitæ, Thaboritæ,

dubium est, suffraganeos ipsum suâ tempestate plures invenisse, qui tamen vel oppressi, vel despiciatui habiti fuerunt.

Notantur autem in hoc seculo hæretici præprimis Pauliciani & Attingani, qui in oriente, præsertim Asia minore, suos errores sparserunt. V. g. neminem ob ullum errorem, aut facinus enorme censebant excommunicandum: oraculis superstitionis, auguriis & arcanis ceremoniis atque immolationibus utebantur: responsa dabant superstitiosa & Manichæismo frigidam ex parte suffundebant. Capitali supplicio in ipsos animadvertere voluit Constantinopolitanus Imperator, sed ab aulicis fuit prohibitus, qui potius correctioni & pœnitentiæ locum concedendum dicebant. Sed tandem cum è diverticulis in regiam veritatis viam redire nollent, solum vertere iussit. Ex hoc & aliis exemplis patescit, Christianos Imperatores ab hæreticis, quâ talibus, non seditiosis, aut extremè blasphemis pœnas capitales non sumsisse, sed contentos fuisse vel exilio, vel aliâ pœnâ mitiori. Et si forsan severiores in hæreticos promulgatæ fuerunt leges, id potius terroris, quàm executionis ergo factum deprehendimus.

Circumcisionem tamen non admiserunt,

Sadducæi, quicumque tandem illi fuerint, sive veteres errores amplexi, sive veterum errorum incrustatores fuerint. Dogmata ipsis adscribuntur, quòd nullam resurrectionem mortuorum, neque Dæmones crediderint, quòd Prophetarum scripta, Mosaicis exceptis, nullius pili aut hili fecerint, quòd scortationem in censum peccatorum venire negaverint, quòd Sabbathis jejunaverint, quòd Pascha Judæorum more observaverint, quòd disputationes, ne forsan technæ pellucerent, prohibuerint. Hujus hæreseos dubio procul per calumniam etiam postularunt Imperatorem Constantinopolitanum Michaëlem Balbum, quòd cultum imaginum idololatriæ & invocationem sanctorum prohibuerit. Exinde enim collegerunt, eundem nec animæ immortalitatem, nec Angelos nec Dæmones credere, prout ejusmodi calumniarum exempla habemus plura.

Felicianorum reliquiæ, qui Christo quidem nomen DEI tribuerunt, sed tamen DEUM esse negarunt, & propterea nuncupativum DEUM dixerunt. Fuerunt intus & in cute Ariani.

Donatistarum reliquiæ, qui efficaciam ministerio Ecclesiastico,

nisi

nisi per Viros pios administretur, derogarunt. Radices & apud nos, praesertim vulgus, hic error egit satis altas, cum efficaciam absolutionis, aut Sacramenti ex vita, vel etiam fama Ministri aestimamus.

Godescalcus Belga, Presbyter circa Moguntiam, qui de providentia, libero arbitrio, praedestinatione & sanguine Christi male sensit, v.g. Homines quosvis inevitabili lege & necessitate providentiae divinae vel ad coelum, vel ad infernum destinatos esse, DEUM non cupere omnium hominum salutem, nec Christum misisse omnibus hominibus, ut sanguinem suum pro illis profunderet. Hujus erroris causa, quem dubio procul ex mammillis Praedestinatorum suxit Godescalcus, Rabbanus Archi-Episcopus Moguntinus synodum indixit, ut cum Lupo Servato Presbytero in arenam descenderet, & dogma suum ex sacris probaret. Cum vero arenam cedere cogeretur, nihilominus offimatè in hac sua haeresi permansit. Exterminatus igitur mittitur ad Hincmarum Archi-Episcopum Rhemensem, unde oriundus erat, praestito tamen prius jurejuramento, quod in Franciam orientalem redire nollet.

videatur disp.
Domini D. Ro-
beri de Gode-
scalci hujus er-
roribus anno
superiori edi-
ta.

Multos hac lecta in desperationem adductos fuisse scribit Rabbanus, suosque errores Autorem ex opusculis quibusdam Augustini confirmasse. Volunt quidam Calviniani Praedestinatorum haeresin ex catalogo haereseos & hist. Ecclesiastica expungendam, propterea quod ipsius Augustini dogmata sic dicta fuerint à Pelagianis & Semi Pelagianis, sed refutantur à propriis sociis, in primis Petro Molinae Theol. Parisiensi & aliis.

Inter haereticos hujus seculi nominatur etiam Johannes Scotus Philosophus, sed qualis fuerit ipsius error, non exprimitur. Dubio procul vel extremo, quod ajunt, digitulo coronam Pontificis attrectavit, aut ipsius salivam lingere noluit. Hoc enim qui detrectabat, in album nigrum haereticorum statim inferebatur. Sunt, qui circa Eucharistiam eundem ipsum cum Bertramo errorem errasse volunt.

Concilia quidem quamplurima, sed omnia particularia in hac centuria fuere coacta, in quibus de rebus indifferentibus ut plurimum actum. Inter haecce numerantur

Concilium Compostellae in Hispania, ubi *τὰ λείψανα* S. Jacobi

credum

creduntur asservari. Post dedicationem Basilicæ S. Jacobo factam, præfente Carolo M. decreverunt Patres, ut omnes Hispaniæ Episcopi Compostellano tanquam Primati subsint.

Parisiense, in quo conclusum, ut omnes Reges & Episcopi istius regni Ecclesiæ Parisiensis Episcopo pareant, nec absque illius consensu Rex ullus inauguretur, aut coronetur.

Salisburgense in Bavaria, in quo sancitum de bonis Ecclesiasticis, ut in quatuor portiones dividerentur, pars una cederet Episcopo, altera Sacerdotibus, tertia pauperibus, quarta fabricæ, vel ædium sacrarum reparationi: Episcopi verò pauperum & afflictorum curam gererent.

Hallenſe, vel ad Salinas Saxonicas, in quo Carolus M. Saxonibus, si Christo, cui nomen dederant, ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ adhererent, & regnum ejus propagarent, pristinam libertatem postliminiò restituit, & ab omni tributo, modò decimas Sacerdotibus persolvant, immunes præstitit.

Aquisgranense, in quo Carolus M. quæstionem de processione Sp. S. à Filio super qua scinduntur Ecclesiæ orientales & occidentales, discutiendam proposuit, sed omnis spes de reduntione in spongiam abiit.

Ita Ser. Elector
noster est Epi-
scopus Eccle-
siarum hujus
ditionis gene-
ralissimus, sc.
in externis.

Arelatense, in quo decretum, Magistratum Christianum ab Ecclesiarum gubernatione non esse excludendum. Unde Carolo M. jus emendandi abusus fuit oblatum.

Moguntinum, in quo emendatio morum & abusus sancita, nec non ad tres virtutes cardinales fidem, spem & charitatem commonefactio instituta. Errârunt tamen in hoc istius Ecclesiæ Patres, quòd fidem non per fiduciam in meritum Christi definierint, sed operibus eandem indigere statuerint.

Rhemenſe, in quo Christianis omnibus, ut orationem Dominicam discant, Clericis verò, ut canones Conciliorum, Evangelia & Epistolas Pauli, ut & Pastorale Gregorii sibi familiaria reddant, injungitur. Underitas & doctum & discentium illius temporis satis apparet.

Aquisgranense, in quo Patres hanc sententiam, bona Ecclesiastica ad alienos usus non esse transferenda, statuerunt. Moguntinum, in quo Godescalcus, utilem Ecclesiæ operam navante docto quodam

quodam Presbytero Lupo Servato, fuit damnatus, & cum palinodiam canere nollet, in Gallias amandatus.

Inter alia, quæ in hoc seculo contingere, non infimis collocandum venit subselliis, quod mulier sexum mentita virilem sedem Apostolicam occupaverit, & Johannis VIII. nomine dicta fuerit. Quantumvis autem sint ex hodiernis Pontificiis, Jesuitis in primis, Solem in meridie lucere negantibus, nubem tamen testium & quidem Pontificiorum, utpote Chronicon Martini, Sigebertum, Platinam, Balæum, Marianum Scotum, Ranulphum, Volaterranum, Bergomensem & alios quam plures. opponere possumus. Unde colligere cuilibet in proclivi est, hæc aut sceleratissime conficta fuisse, aut impudentissime negari. Sic autem plerique narrant: Successit priori Pontifici foemina, vel potius scortum, parente Sacerdote Anglo quodam ex meretrice genitum: quam puellam mater Moguntia in lucem fuit enixa. Cum ad studia videretur satis *et* *quæ*, sexum mentita, forsan ut matris ignominiam tegeret, in Monasterium Fuldense recepta & pro Monacho fuit habita. Postquam verò cum aliquo commilitione familiariter convalescens primitias deliciarum Veneris degustare cœpisset, illarum dulcedine inescata cum suo amasio Athenas se contulit. In arena verò disputatoria, quæ felicitas erat ingenii hujus meretricis, apprimè spectata Romam proficiscitur, & auctoritatem ibidem nata Cleri & plebis suffragio, nec non Imperatoris consensu Pontifex Romanus creatur. Cum autem à quodam Clericorum compressa esset, utrum gerere cœpit, sed tamen istud onus, quibus potuit, viribus occulta- vit. Verum enim verò, prout veritas filia temporis, ex Vaticano processione solenni, ad Lateranensem Basilicam pergens inter Neronis Colosseum theatrum & Clementis fanum ex improvviso partus doloribus supervenientibus puellum scitum enixa, & ibidem loci fato functa est. Hinc fieri scribunt, ut Papa, cum ad Basilicam Lateranensem iter instituit, viam illam declinet. Ne verò in posterum talis error quantum ad sexum, committeretur, Papa electus in porphyretica Petri sella perforata collocatus fuit, ut genitalia ejus à Diacono attrectarentur, & sexus exploraretur. Unde natus versiculus:

Non poterat quisquam referantes æthera claves

Non exploratis sumere testiculis,

Morem

Morem tamen hunc explorandi sexum, cum passim malè audiret, Paulus tertius (qui superiore seculo vixit, & antequam sedem Apostolicam conscenderet, procreatis aliquot liberis, se Virum satis superque probavit) fertur abrogasse. Recentiores quidam, ut simplicioribus fucum faciant, fellam istam perforatam balneatorium vocant. Referunt ex Historicis nonnulli, utpote Martinus Polonus, fasciculus temporum, Platina, Sigebertus & alii, Papa utrum gerente Diabolum in Consistorio hanc vocem emisisse: Papa Pater Patrum, Papissæ pandito partum.

Currente hoc seculo, Haroldus Danorum Rex in exilium pulsus cum uxore & liberis, ad Ludovicum pium Imperatorem, velut ad sacram anchoram, confugit. Principiis verò Christianæ religionis imbutus in præsentia Imperatoris Ludovici Moguntiae unà cum Uxore, liberis & plurimis Danis per baptismum primam gratiæ portam in Ecclesiam fuit intromissus. Ulterius etiam ad ipsa fermè suppolaria doctrina Evangelii penetravit, cum Biornus Rex Gothorum & Svedorum Christo nomen dedit. Currenti tamen Evangelio sufflamen exinde, quòd sufficientes Ministri populis illis Septentrionalibus ab Imperatoribus Christianis non fuerint admissi, injectum quadantenus, memorant Historici.

Τὸ σκλαβι-
κὸν γένος τὸ
πρόσθεν ἔ-
ἴσθ.

Sclavis insuper, sive Bohemis bello fractis (Sclavi verò in genere dicuntur isti populi, qui trans Istrum sive Danubium habitant, ut sunt Poloni, Bohemi, Moravi, Transylvani, Hungari & quamplures alii communi lingvâ, diversis tamen Dialectis utentes) Batfuricus Reginoburgensis Episcopus, ut Ecclesias ibidem plantaret, fuit admissus. Ex quo mitescere paulatim Christoque adjungî cœperunt, adeò, ut Ludovicus pius quatuordecim Sclavorum Duces baptizari curaverit. Sclavi etiam, ut in lingua vernacula sacra peragerentur in Ecclesiis ipsorum, obtinuerunt.

Hoc seculo etiam Aquis, autoritate Caroli M. quæsitum fuit, an rectè ab Hispanis & Gallis additæ fuerint Symbolo Niceno 4. syllabæ FILIOque in articulo tertio: Qui ex Patre, Filioque procedit. Et cum sententia ipsa per se nihil falsitatis in se contineat, sed sacris literis examussim consonet, num liceat easdem canendo proferre, licet Romæ & aliis in locis Ecclesiarum occidentaliū inusitatum sit. Legati de hac re mittuntur ad Pontificem Leonem, qui
svadet

svadet symbolum istud aliquo temporis spacio in Ecclesia esse omit-
tendum & tunc iterum, ommissis istis 4. syllabis, canendum. Aureis
etiam literis Symbolum Nicenum Græcè & Latine absque hoc ad-
ditamento Romæ tabulis inscribi jubet. Verum cum circa finem
hujus seculi Photius Constantinopoli de processione Sp.S. scriberet,
& eundem à Filio procedere negaret, Papa, quod antea Romæ non-
dum factum, Symbolo Niceno 4. istas syllabas, prout in Hispania,
Gallia & Germania observabatur, adjecit.

Originem reliquiarum S. Jacobi Compostellæ in Hispania hoc
seculo inventarum Baronius ex Legendis Pontificum adducit, de
quibus, ut, quid de cæteris judicandum, Auditoribus gustum fa-
ciamus, non nihil extremis, quod ajunt, digitis attingemus. Refert
autem Baronius, quod Jacobi Apostoli corpus, postquam ab A-
grippa Herode occisus fuisset, canibus & volucris objectum fu-
erit, attamen à quibusdam postmodum collectum & Compostel-
lam in Hispaniam transvectum. Autores verò hujus facti cum se-
peliissent ibi corpus Jacobi, tandem vitam functos, & totum hoc,
quod fecissent, clanculum habuisse, & ita de translatione corporis
Jacobi nemini constitisse. Regnante verò hoc seculo Alphonso
casto Rege, clarâ luce aliquot noctibus Compostellæ locum quen-
dam illustrante, homines ibi fodere cœpisse & cadaver hominis du-
dum videlicet ante octingentos circiter annos capite truncati re-
perisse. Ad id cadaver cum multa miracula fierent, homines con-
jecisse, esse corpus Apostoli Jacobi, & inde locum hunc à peregrin-
antibus frequentari cœpisse.

Conjecturas
audi.

De corpore D. Marci Evangelistæ idem Baronius narrat, quod
furto ex templo Alexandrino hoc seculo, regnante adhuc Leone
Armenio, fuerit surreptum, & per Mercatores Venetos Venetias
translatum: In cujus honorem templum Divi Marci per archite-
ctos Græcos in forma crucis (quam in extruendis templis hono-
rem Christo crucifixo habituri observabant Græci) fuit erectum,
& ædis aureæ cognomine insignitum. Tanto siquidem fulgore &
magnificentia conspicuum ferunt, ut absque sacro quodam hor-
rore vix videri queat.

Ita Sancti Sebastiani reliquiae ex Italia in Galliam hoc seculo
translatæ scribuntur.

Tt

Prout

Organon istud
à Copronymo
missum fuit
Pipino, ut i-
mages tol-
leret.

Prout organa Pnevumatica Latini acceperunt à Græcis (elegan-
tissimum siquidem Pipino ab Imperatore Constantino dono fuit
datum) ita campanas Græci à Latinis, Venetis mercatoribus para-
riis, acceperunt.

Adductus est hoc seculo ad Imperatorem Ludovicum Presby-
ter quidam homo Græcus, nomine Georgius, qui se organum
pnevumaticum ad Græcorum rationem fabricari posse, professus
est. Accepit hic à Ludovico stipendium annuum, & primum or-
ganon Aquisgrani instituit. Constantinopoli verò primùm hoc
seculo campanæ fuerunt auditæ. Verisimile est, usibus primùm
profanis, quàm sacris fuisse adhibita, Muscis imprimis, & quidem
campanulas minores, vel tintinnabula.

Eodem hoc seculo Gregorius Papa festum omnium sanctorum,
ut si quid in iis colendis per totum anni spacium fuisset omissum,
hoc die simul compensaretur, die primo Novembris colendum in-
stituit. Addunt annales Svevici, hoc festum antea 12. Maij fuisse
celebratum.

Hoc seculo controversia de imaginibus, quæ centum & 20. annis
in oriente agitata fuit, obtinente superstitione & imaginibus rur-
sus in templis ad invocationem collocatis quievit.

CENTURIA DECIMA.

IX. LUDOVICUS QUARTUS.

Ultimus fuit hic Imperator ex Caroli M. stirpe, quâ extinctâ,
imperium cœpit fieri electitium. Ab initio verò imperii,
postquam ad Carolum M. translatum esset, ad mortem huius Lu-
dovici anni centum & undecim interjiciuntur. Patri Arnolpho
decessori successus fuit in Imperio, quod tamen aliquandiu Ottonis
Ducis Saxoniae & Hattonis Archiepiscopi Moguntini Tutorum
consilio administravit. Imperio variis bellis civilibus, quæ sub
Patris adhuc imperio tanquam favilla sub cineribus gliscere cœpe-
runt, turbato, Hungari ex Thracia per Pannonias effusi Bavariae li-
mites depopulari cœperunt. Hisce cum Ludovicus copiis,
quantis maximis potuit, occurreret, & per integrum triduum ma-
nus cum illis conferret, victus & fugatus, præcipuam nobilitatis
Germa-

Germanicæ partem perdidit. Pugnam hanc non ad Lycum amnem
propè Augustam Vindelicorum, sed ad Danubium in Bavaria
propè oppidum Ansburg (quod veritati magis consentaneum)
contra reliquos Historicos commissam scribit Aventinus. Fero-
ciores hæc pugna facti Hungari ferro & flammis latè miscuerunt
omnia, donec pacem Ludovicus magno ab ipsis emeret. Animi
exinde angens Imperator in morbum incidit, unde tandem, DEO
receptui canente, quod mortale habuit, deposuit, Ratisbonæ in
templo D. Emerani propè Parentem conditus. Rebus humanis ex-
emptus, imperium turbatum reliquit, cum non saltem intestinis
bellis ipsius membra colliderentur invicem, sed & peregrinæ gen-
tes hisce diffensionibus quasi allectæ, utpote Saraceni, Hungari &
Sclavi assiduis incursionibus, direptionibus & cædibus illud fœ-
darent, donec ad Saxones imperii axioma transferretur.

Symbolum ipsi adscribitur: Multorum manus, paucorum
consilium. Quo ipso, cum paucis de bello consulendum, multis
verò militibus hostes aggrediendos esse voluit. Duo siquidem
belligerendi sunt capita, consilii prudentia & virtus armorum, pro-
ut habet *πολιτικάτος* Cicero: Parva sunt arma foris, nisi sit con-
siliium domi. Quin imò, secundum Euripidem, multas manus
vincit unum consilium bonum.

IMPERIUM ELECTITIUM.

Extinctâ stirpe Carolina; Imperium Occidentale Romano-
Germanicum, quod antea erat hæreditarium, cœpit fieri electitiū.
Jure hæreditario Carolus M. Rex Franconiæ imperium istud, to-
lerantibus Germanis Principibus, transmisit in Ludovicum piū
filium, Ludovicus pius in Lotharium filium, Lotharius in Ludo-
vicum II. filium, Ludovicus II. in patruum Carolum Calvum, Ca-
rolus Calvus in Ludovicum Balbum filium, Ludovicus Balbus in
Carolū Crassum patruelem, Carolus Crassus in fratris Carolo-
manni filium Arnolphum, Arnolpus in Ludovicum IV. cujus vitā
& res gestas jam adduximus, filium. Hisce fato suo functis, digni-
tas imperatoria aliis Imperii Principibus, Saxonibus, Francis, Sve-
vis, Austriacis, Bavaris, Bohemis & rursus Austriacis vel omnium,
vel maximæ partis procerum, vel quorundam saltem electione fuit
collata. Omnium, sive maximæ partis Imperii Principum ele-
ctione

atione delatos sibi falces accepit Cunradus I. Comes Franconius, Henricus Auceps, Otto I. Otto II. Otto III. ex stemmate Wittikindeo Saxoniae Duces. Quorundam puta 7. Electorum suffragiis (ut Politici consuetudine potius, quam lege collegium septemvirale introductum volunt) imperii gubernaculis admoti fuerunt Henricus II. Dux itidem Saxonicus Wittikindéus, Cunradus II. Henricus III. Henricus IV. Henricus V. Duces Franconici, Lotharius II. Dux Saxoniae, familiae suae caput & finis, Cunradus III. Fridericus I. alias Barbarossa dictus, Henricus VI. Philippus III. Otto IV. Fridericus II. Duces Sveviae, excepto Ottone IV. Duce Brunsvicensi, Wilhelmus Comes Hollandiae, Rudolphus I. Comes Habsburgensis Austriacae stirpis conditor, Adolphus Comes Nassovius, Albertus I. Dux Austriae, Henricus VII. Comes Lützelburgicus, Ludovicus IV. Dux Bavariae, Carolus IV. Rex Bohemiae, Wenceslaus Marchio Brandeb. & Rex Bohem. Rupertus Comes Palatinus, Sigismundus Marchio Brandeb. & Rex Boh. & qui sequuntur 10. continuâ serie Austriaci, Albertus II. Fridericus III. Maximilianus I. Carolus V. Ferdinandus I. Maximilianus II. Rudolphus II. Matthias I. Ferdinandus II. & qui jam ad clavum sedet gloriosissimus Imperator Ferdinandus III.

De ipsa electione tradunt historici, quod primum fuerit apud omnes Imperii Principes, postmodum verò ad pauciores *ὀλιγία* & concordiae gratia (siquidem inter pauciores citius, quam plures convenire potest) redacta. Primum autem *μεγβαλέματα* Principibus reliquis fuisse relicta (ne pauciores, exclusis reliquis vi quaedam ad se jus eligendi pertrahere viderentur) cum pluribus, ut credamus, non difficulter adducimur. Et inde forsitan est, quod circa Collegii Septemviralis initium amicas inter sese manus non jungant Historico-Politici, sed quidam ad Ottonis, quidam ad Friderici II. tempora, nonnulli etiam ad Rudolphi Habsburgensis vel Caroli IV. Autoris aureae bullae tempora ipsius ortum referant. Sed si principia (quae in omnibus rebus sunt exilia) distingvamus ab incrementis, & quae primis temporibus fuerunt quodammodo confusa ab iis, quae certis legibus postmodum fuerunt inclusa, *σκιμαρία* ista facile poterit tolli. Septenarium Collegii Electoralis numerum quod attinet, non saltem propter ejusdem perfectionem

nec tantum propter imitationem 7. Ephororum Persiae, verum etiam propter imparitatem votorum aliis fuit praelatus. Ne vero haberet, de quo conquereretur status ullus, ex Ecclesiasticis tres Archi-Episcopi Moguntinus, Coloniensis & Trevirensis, ex secularibus Rex unus, Palatinus unus, Dux unus & Marchio unus, Rex nimirum Bohemiae, Palatinus ad Rhenum, Dux Saxoniae, & Marchio Brandeburgensis, quorum tunc magna fuit potestas & auctoritas, electioni fuere praefecti. Vocantur isti Septemviri septem, quibus totum imperium illuminatur, candelabra aurea, & septem, quibus sapientia domum suam superstruxit, columnae, in praefatione aureae bullae. In transactione tamen Monasteriensi pacis causa octavus fuit additus.

X. CONRADUS I.

Postquam hominem exuisset Ludovicus ex stirpe Carolina ultimus, & imperium variis hostium irruptionibus dilaceraretur, Episcopus Moguntinus & Otto Saxonicus Ludovici prius Tutores cumque his Francorum Proceres ad Conradum Franciae orientalis, sive Franconiae Ducem imperium detulerunt. Dignissimus quidem judicabatur ipse Otto Dux Sax. magnus, sed propter senium huic oneri succumbere detrectabat, suumque sororium Conradum nominabat. Verum Arnulphus cognomento malus Bavariae, Giselbertus Lotharingiae & Burchardus Sveviae Duces, hoc repudiato ex Gallia Carolum Posthumum Imperatorem nominarunt. Amplexa fuit hujus imperium non tantum Lotharingia, sed & Henricus Auceps in imperio postmodum Ottone Patre mortuo successor huic vires suas conjunxit. Inde funestissimum inter Francos & Saxones enatum bellum, ita ut innumerabilis Germanorum multitudo in Libitinæ rationes veniret. Reduces etiam Hungari Thuringiam & Saxoniam usque ad Fuldam populabundi pervagati sunt.

Post acceptam belli cladem Conradus Imperator in morbum incidit, quo detentus animi sententiam de Henrico prorsus immutat, & Principibus, ut fasces imperii Henrico deferant, transmissis ornamentis, suadet. Hac ratione ad Henricum Aucupem hujus nominis primum Imperium fuit devolutum. Symbolum Condo fuit: Fortuna cum blanditur, fallit. Idem est, quod vulgo dicitur: Fortuna vitrea est, maximè cum splendet, frangitur, Quare

*Fortunam reverenter habe, quicumq; repente
Dives ab exili progrediêre loco.*

XI. HEINRICUS I. COGNOMENTO DICTUS AUCEPS.

Alii hanc rationem reddunt, quod in aucupio fuerit deprehensus, cum ipsi dignitas Imperatoria deferretur.

Ortum debuit hic Imperator Ottoni Magno, Saxoniae Duci Wittekindi Saxonum Regis ex filio primogenito Wigberto abnepoti. Ab aucupii studio, quo juvenis adhuc impensè delectabatur, auceps (Germ. *der Sindler*) dictus fuit. A Conrado Franco, cum quo prius bellum internecinum gesserat, in vitae & mortis interliminio posito successor denominatus spem de se conceptam non sustinuit tantum, sed etiam vicit. Arnulphum Bavariae & Burchardum Alemanniae Duces rebus novis studentes in ordinem redegit: Slavos multis praeliis attrivit: Brandenburgum belli Heneti arcem ferro & flammis, ut deditionem faceret, adegit. Hungaros Deorum gentilium cultores Germaniam vastantes ingenti propè Martisburgum clade concidit, septem duntaxat servatis, quos auribus, naribus & manibus truncatos cladis nuncios ad Pannoniae limites ducere iussit. Et ut belli telam redintegrantes Albis alicubi vadosi transitu prohiberet, tria castella montibus imposita Scharffenbergum, Strelam & Misnam (Dresdam jam antea Carolus M. adversus Bohemorum excursiones extruxerat) ipsis objecit, & adversus accolae alios imperii partibus inhiantes certas Marchias, sive limites (quibus Marchiones, seu Comites Limitaneos praefecit) utpote contra Obetritos Marchiam Brandeburgensem, contra Polonos, Bohemos & Sorabos Lusatiae & Misniae Marchiam constituit. Quedlinburgi & Goslariae fundamenta jecit. Ita Germaniae rebus in vado collocatis, pater patriae, pacis conditor & rerum Dominus ab universo exercitu audiit. Tandem cum in Italiam cogitaret, sexagenarius propemodum pensum terrestris vitae, magno sui desiderio relicto, absolvit. Symbolum ipsi adscribitur: Ad iram tardus, ad beneficentiam velox. Satiùs enim est homini reddere rationem ob misericordiam, quam ob crudelitatem; nec ulla re propius ad DEUM accedimus, Ciceronis suffragio, quam aliis benefaciendo.

XII. OTTO I. COGNOMENTO DICTUS MAGNUS.

Optio Patri datus est in Imperio filius ex altera conjuge natus major Otto, cui regia & egregia facta in toga pariter & sago praestita cognomentum Magni fecerunt. Ab Hildeberto Archi-Episopo Moguntino solennibus ceremoniis Imperator Aquisgrani fuit inunctus. Gubernationis initia varia bellorum procellae καὶ χιμασμών i. e. decussatim confligentes exceperunt, quibus tamen animo magno sese opposuit, & hostes suos, quantis maximis potuit, viribus repressit. Telam bellorum orsus fuit à domesticis, qui in ipsius caput conjuraverant, utpote fratre Tanquardo Thuringiae Comite. Susceperat hunc Henricus ex Comitissae Martisburgensis filia, quam Sigismundi Halberstadensis Praesulis suasu dimissam ad coenobium dimiserat. Arnulphum & Hermannum Bavariae Duces in praelio ad Andernacum oppidum oppressit: Gisbertum Lotharingum in Rheno submersit: Henricum fratrem Germanum fugam adornare coegit: Ludolphum filium cum Genero Conrado Lotharingio & Friderico Archimysta Moguntino, qui similiter de ipsius capite comitia habuerant, fugavit, & intra urbem Ratisbonam conclusit.

Cum Bohemis frena mordentibus continuos annos quindecim adversis castris pugnavit, & rebelles sub Imperii habenas reduxit: Hungaros Saxoniam tributariam facere conantes fortiter repressit, & tandem ad Lycum amnem insigni clade affectos pristina relegere vestigia coegit.

Hugonem Parisiorum Comitem agnatum (utpote qui natales suos Wittekindo Saxonum Regi quoque debebat) post extinctam stirpem Carolinam primum Gallorum Regem & novae familiae caput rebus novis studentem, magnique imperii cupidissimum, ut ad pacis artes converteretur, adegit. Belgas & Burgundos Gallis ereptos cum Germanis confibulavit: Berengarium cum Adelberto filio Italiam novam belli arenam sibi designantes devicit & dicto audientes fecit, cum verò res novas molirentur, victos & captos alterum Byzantium, alterum Papebergam relegavit: Johannem XII Pontificem Romanum sedem Apostolicam foedis libidinibus conspurcantem Pontificalibus exuit, ipsique successorem Leonem VIII.

De origine
Hugenotarum.

Ortum traheret
ex altero
V Wittekindi
filio V Wittekindi
secundo.

VIII. & huic defuncto Johannem 13. dedit: Romanis verò perfidis hosce dejicientibus, cæstro irarum percitus Urbem ingressus est, populo quidem pepercit, Consules tamen proscripsit, Decuriones laqueo vitam finire iussit.

Calabriam &
Apuliam ex
transactione
adhuc habe-
bant Græci.

Græcos, quòd ipsius Legatos aliàs sacro-sanctos contra jura gentium violassent, Calabriam & Apuliam exclusit, & ut verbo complectar omnia, imperium collapsum restituit. Ecclesiam quoque sibi curæ cordique esse fivit, quando non solum Christianam religionem inter Danos, Sorabos, Henetos, Bohemos, Russos, Polonos, Vandalos propagavit, sed & Episcopatus quam plurimos Havelbergensem, Misnensem, Brandeburgensem, Magdeburgensem, Martisburgensem & Cizensem fundavit, nec non Mechelburgiam & Cimbricam Chersonesum per Episcopum Hamburgensem emendavit; Magdeburgum à Sclavorum impressionibus vastatam relinquare noluit, sed instauravit & exornavit, ubi etiam, quod mortale habuit, deposuit. Cùm enim annos triginta 7. imperio jus dixisset, apoplexiâ correptus humanis valedixit. Symbolum ipsi fuit: Aut mors, aut vita decora. Cui gemella Claudianus habet:

*Nempe mori satius, vitæ quàm ferre pudorem. Et Æschylus:
Mors gloriosior, quàm vita est improba.*

XIII. OTTO SECUNDUS.

A severitate in hostes, præsertim Græcos & Italos, quorum sanguine marinas etiam aquas tinxit, sanguinari & pallidæ mortis cognomen tulit hic Imperator. Septennis à Patre Ottone Imperatore consors Imperii factus & à Johanne XIII. Pontifice coronatus fuit. In bello contra Græcos ob violatos Legatos gesto prima militiæ tyrocinia, vivente adhuc Patre, posuit, talemque se gessit, ut omnium oculos & judicia in se converteret. Patre denato, Bohemiam populabundus ingressus est, & Heinricum Bavariæ Ducem, patruelem aliquid monstri alentem liquidiusculum reddidit. Danos infrenes imperii jugo subjecit. Lotharingiam, cum Galli eandem sibi asserere vellent, Germaniæ postliminiò adjecit. Redux tamen ex Galliis factus in Axonæ fluvii transitu ingentem suorum fecit jacturam. Iniquo etiam Marte cum Græcis & Saracenis congressus est, cùm perfidiâ suorum ad Beneventum fusus & ab hostibus captus

Ob dotem à
Theophania
Græca alla-
tam Apuliam
& Calabriam
repetebat.

captus in mare defiliit, natandoque divinitus elapsus, novis con-
flatis viribus, hostes unâ quasi manu confecit, illorumque sanguine
marinas aquas infecit. Ex Sicilia verò Romam repetens in deser-
tores gravissimis animadvertit suppliciis, in illos, urbe patriâ exci-
sâ, in hos cædibus & sanguine. Romæ tandem, ubi & ante basili-
cam D. Petri sepultus est, cum annos duodeviginti fascibus impe-
rii conspicuus fuisset, profluvio ventris vitæ finem imposuit.

Symboli loco, quod in ore habuit, dictæ Senecæ ipsi adscri-
bitur: Pacem cum hominibus, cum vitiis bellum. Rationem af-
fert Horatius:

Nam vitiis nemo sine nascitur, optimus ille est,

Qui minimis urgetur.

Conformia scribit Martialis:

— — licuit, semperque licebit

Parcere personis, dicere de vitiis.

Et inter Ecclesiasticos augustum istud Ecclesiæ Hipponensis lu-
men: Hoc est perfectum odium, ut vitia, non homines oderis, nec
vitia propter homines diligas.

XIV. OTTO TERTIUS.

Ob teneram ætatem, cum ad imperium eveheretur hic Impera-
tor, PUERI, ob prodigiosam verò sapientiam, & insignes, quas ab ho-
stibus deportaverat, victorias, MIRACULOSI, vel MIRABILII mun-
di cognomentum accepit hic Imperator. Patre Ottone secundo
defuncto, à Germanis, qui Romæ frequentes erant, Imperator no-
minatus & à Benedicto septimo Pontifice declaratus est. Imperato-
riis insignibus partim Aquisgrani à Johanne Episcopo Ravennate,
partim Romæ ab agnato Gregorio V. redimitus est. Emulos impe-
rii habuit Heinricum Bavarum in Germania, Lotharium in Gallia,
Crescentium in Italia; ex quibus tamen Henricus in Vangionibus
supplex factus, Lotharius ab incepto destitit, Crescentius verò ne-
gocium ipsi facessere *καὶ δὲ νῆαν* perrexit. Slavos & Danos in
imperium impressiones facientes retudit, illosque sæpius in præliis
fudit. Cum verò de appropinquantis Pontificis Joh. 16. vitæ fine
certior factus esset, ut Italiam tranquillaret, eamque Germaniæ co-
pularet, Romam properavit, & à Crescentio honorificè fuit exce-
ptus. In Pontificis demortui locum agnatum suum Brunonem,
mutato

Præcipuos
nim. cives ex
equestri ordi-
ne convivio
excepit, & in-
troducitis mi-
litibus truci-
dari iussit.

mutato nomine, postmodum Gregorium V. dictum suffecit, quo ad jutore jus eligendi Romanum Imperatorem in solos Germanos transtulit, gravissimumque Senatui Electorum primus constituit. At cum vix in Germaniam pedem retulisset, Crescentius Romae turbas dare, Gregorium Pontificem de sede deicere, aliumque supponere cepit. Quare minarum plenus Romam ingentibus copiis iterum ingreditur, Crescentium a facie aversum impositum circumducit, naso & auribus mutilatum ostentui habet, & tandem cum aliis 12. seditionis istius sociis suspendit. Johannem Anti-Papam exoculatum & de Capitolio dejectum vitam privat & Gregorium restituit. Italiam tertio ingressus, cum Crescentii uxorem efflictum deperisset, & jam in Germaniam cogitaret, chirothecis venenatis, quas dono miserat amasia, sensim infectus indignam morte vix ad *ακμὴν* ætatis annum sc. trigessimum provectus periit, suisque successoribus Italiam suspectam reliquit. Unde Rudolphus Habsburgensis hoc & aliis exemplis territus Italiam ingredi noluit identidem objiciens istud Poeta:

— — *quia me vestigia terrent*

Omnia te prorsum spectantia, nulla retrorsum.

Corpus Aquisgrani, ubi & Caroli M. exuviae conditae, intestina vero Augustae fuerunt sepulta. Jugalem suam Mariam Sancti Regis Arragoniae & Navarrae filiam effreni libidine infamem & adulterii convictam ad rogam damnavit. Boleslavium Poloniae Ducem, ut amicitiam & foedere magis devinctum sibi haberet, ex Duce Regem fecit, coronam ei imposuit & in imperii fidem recepit. Symbolum ipsi adscribitur: Vis unita fortior. Convenit hoc dictum cum apologo Aesopi fabulatoris Phrygis. Cum aliquando, fingit ille, Pater quidem Scilurus in confinio mortis constitutus esset, filios ad se accersitos, ut concordiam invicem alerent, adhortatus est, simulque fasciculum virgarum cuilibet frangendum porrexit. Cum vero nullus eorum fasciculo huic esset frangendo, natum minimum virgam quamlibet seorsim frangere iussit, quod ut dictum, ita factum. Subjunxit Pater *ἄμυνθον*: Quamdiu concordēs eritis, nemini forsā succumbetis, sin secus, de quolibet vestrum actum erit. Unde versiculus proverbialis enatus:

Conjunctos fascēs frangere nemo valet. Item:

Baculi, qui non franguntur conjunctim, franguntur divisim.

Im-

STATUS ECCLESIAE SUB CENT. X.
IMPERATORES ORIENTIS

339

hujus seculi.

Alexander Leonis Philosophi frater, quia filium Leonis teneriorem diademate regio adhuc ante Patris obitum redimitum sibi commendatum habebat, imperii gubernaculo fuit admotus. Nec Leoni fratri, nec Basilio Patri similis ab Historicis perhibetur, utpote qui luxu & ignavia perditus, rebus necessariis ἀνὰ κατὰ habitis, tantum venationi, canibus, eqvis & lautæ suppellectili vacabat. Nullâ meritorum habitâ ratione profligatissimum quemque ad honores provehebat. Verum prout è tenui filo violenta potentia pendet, cum vix imperâset annum & mensem unum, sanguine è naribus & pudendis effluente animam infelicem exhalavit.

Alexandro patruo extincto, Constantinus Leonis filius septennis à patre sub tutela matris, fratris & quorundam nobilium relictus res imperii per annos undequadraginta solus administravit. Beneventum Longobardis extorsit, Tyrannos quosdam oppressit & Turcarum Principibus, ut Christianâ fide imbuerentur, autor extitit. Bonas literas fermè extinctas ab interitu vindicavit, Romanoque filio librum, in quo totius imperii summam, sociorum fœdera, vires hostium, rationes & consilia explicuit, tradidit, quem Veneti in Bibliotheca sua tanquam thesaurum asservant, propterea quòd & multa de rebus Venetis complexus fuerat.

Romanus Junior ad differentiam Senioris, cujus fuit ex filia nepos, sic appellatus, Constantini filius luxu & ocio prorsus effeminatus Patri suffectus fuit in imperio. Animum quidem ubi intendebat, non parum valebat, sed tamen ob summam ignaviam imperii curam cuidam Josepho præfecto commendabat. Saracenos Cretâ insulâ expulit, Turcas Asiam incendiis & rapinis deformantes Nicephori Phocæ ductu repressit, matrem Helenam ab se amovit, sorores vestitu regio exutas aulâ ejecit, & eò, ut quæstum facerent corporibus, redegit, ipse verò ludis deditus & libidinibus prorsus marcidus, cum tredecim annorum spacio rerum summæ præfuisset poculo medicato fuit extinctus.

Nicephorus Phocas, extincto Romano juniore, ad imperii fastigium evectus classem in Siciliam, quam Saraceni suis excursionibus carpebant & suam reddere conabantur, adornavit, sed quia per Le-

gatos rem agebat, sinisterius, quàm coepta erat, cecidit. Iple verò Ciliciam & magnam Asiae partem latioribus auspiciis imperio postliminiò reddidit, mox Antiochiam, Saracenis pulsas, dicto audientem fecit. Cum verò bellorum prætectu novis exactionibus populum & Ecclesiam enervaret, nummum adulteraret & pondus imminueret, caput jam pridem devotissimum à Johanne Zimisca & uxore Theophania, immixtis sicariis noctu in utramvis aurem & oculum dormiens interficitur. Johannes Zimisca in locum Nicephori, quem sustulerat, sufficitur. Autoritate Imperatoriâ munitus omnes Nicephori necessarios è medio tollit. Basilium & Constantinum fratres Romani junioris supra dicti filios Cæsares facit, & imperii consortes sibi met adsciscit. Cum Roxolanorum Regem, qui Bulgariam tantum non omnem sui juris fecerat, ad internecionem cecidisset, trophæa in templis Constantinopolitanis erexit, & hanc inscriptione nummos Salvatoris imagine notatos insigniri jussit: JESUS CHRISTUS REX REGUM. Quod ipsum postmodum in morem abiit. Veneno creditur extinctus.

Sub hoc Basilio, in occidentem imperante Ottone III, religionem Græcorum in Rusiam introduci statuerunt Olearius & alii plures.

Basilius & Constantinus fratres Romani junioris filii ad se devolutum imperium post obitum Johannis Zimiscae suo quasi jure *ταὺν αὐτοῦ πατρὸς* acceptarunt. Basilius à bellis civilibus gubernationem erat exorsus. Magnam siquidem imperii partem Dux quidam militum favore confusus exercitus suam fecerat. Cum hoc terrâ marique sed adverso Marte bis congressus est, donec tandem Duce Phoca Barda victum & castris exutum ad Persas fugere coëgit. Quin & Phocam victoriâ recenti ferociorem factum & rebus novis studentem oppressit. Postea conversus ad bella externa Saracenos ex Syria novas excursions instituere aditu prohibuit ulteriore, quin & Bulgaros Duce Nicephoro Urano ita concidit, ut novo exemplo quindecim captivorum millibus oculos excluderet, & centesimum quemque unoculum reliquis domuitionem instituentibus, viâ Ducem adderet.

Constantinus triennio post fratrem (qui annos quinquaginta solus rerum potitus erat) imperavit. Cum ocio & luxui fibulam laxaret, in aliorum humeros imperii negocia congestit, Septuagenarius decessit, relictis filiabus, quas inter Zoen Romano Agyropylo patricio suo imperio successoris matrimonio elocavit.

STATUS

STATUS ECCLESIAE

SUB HAC CENTURIA DECIMA.

Fimbrias suas doctrina Christiana per plures Europæ & Septentrionis inprimis provincias hoc seculo dilatavit. In Poloniam introducta fertur die Dominicâ Lætare, quâ Regis ex mandato statim Idola & simulachra Ethnicorum ex templis ejecta sunt & confecta. Ejus rei memoria publico hoc ritu, ut simulacra ejicerentur, quotannis fuit celebrata. Hic mos postea (notante ex hist. pol. Calvisio) in Silesiam, Misniam & alias regiones (Germani vocant *den Tod austreiben*) translatus est. Rex autem Micislaus sacro lavacro tinctus Episcopatum Cracoviensem & Gnesnensem instituit. Unno præterea Diaconus primùm Bremensis, postmodum Episcopus Hamburgensis, postquam ferulam Pastoralem (pedum Episcopale) ab Imperatore Conrado I. dispositione divinâ prorsus mirabili acceperat, Zelo quodam excitatus & multis viris piis stipatus ad Danos profectus est, & in iis Christo lucrificandis nihil operæ fecit reliquum. Regis ibidem filium Haroldum Ecclesiæ civem nactus, liberam apud Danos Evangelium prædicandi potestatem accepit, cujus etiam præsidio munitus omnes Danorum insulas pervagatus Christo quamplures adduxit, & quos fideles ibidem in vinculis offendit, verbo corroboravit. Oblatâ tandem commodâ navigatione mare Balthicum trajiciens ad portum primarij cujusdam loci regni Svecici appulit, & plures ex transmarinis istis intra laxatam suam sagemam conclusit. Quantumvis autem re benè gestâ Unno hic ad suos iter meditaretur, ægritudine tamen corporis prohibitus apud Svecos exspiravit, cujus corpus in oppido Sveciæ primario terræ mandatum est. Religionem etiam Christianam Ottonis primi tempore Norvvegi, Livones, Curoni & Lusatii susceperunt. Utut verò limites Ecclesiæ Christianæ propagarentur in Europâ, tenebræ tamen indies majores Evangelii lucem obfuscabant.

Nam Pontifices Romani jam summam in Ecclesia potestatem sibi rapiebant, Tyrannicum istud: Si libet, licet, suum facientes. Et si vel Episcopi, quorum nonnulli fuerunt cordatiores, vel alij Viri docti contrâ hiscere audebant, statim in ipsos expeditum erat

Hoc seculum
vocatur sterile.
Quia caruit
delebrioribus
Scriptoribus
Ecclesiasticis

Est enim Dan-
nia in plures
insulas disper-
sa.

excommunicationis fulmen, vel subornabantur sicarii, qui contradicentes è medio tollerent. Fræna quidem non rarò Imperatores crescenti potentia injicere voluerunt, dum jus suum antiquum à Carolo M. profectum repetebant, ne videlicet quis Pontifex Romanus absque consensu Imperatoris crearetur, victi tamen dolis, conspirationibus, vel etiam apertâ vi, quod volebant, ad nutum perficere non poterant.

Inter Scriptores Ecclesiasticos præcipui numerantur Theophylactus Græcus, Giselbertus, Luitprandus, Ansbertus, Rathbodus, Radulphus, Smaragdus.

Alii referunt
ad subsequ. se-
culum, & re-
ctius, ut &
Oecumenium

Vocatur in a-
pol. Confess.
Aug. Vulgari-
us, quod Bul-
garorum fu-
erit Episcopus.

Theophylactus, unus ex scriptoribus Ecclesiasticis Græcis recentioribus, vulgò Epitomator Chrysostomi dictus, quia certum tempus, quo vixerit, sciri non potest, in hanc centuriam à scriptoribus Ecclesiasticis refertur. Commentariis suis Græcis quatuor Evangelistas, ut & Epistolas Paulinas illustravit, nec minùs lucis Prophetis minoribus fœneravit. Processionem Sp. S. à Patre, & Filio vestigiis antecessorum suorum insistentis negat, ut & resurrectionem impiorum ad judicium verbis istis Psalmi primi: Non surgent impii in judicio, seductus in dubium vocat, cum tamen interphrases, surgere in judicio i.e. stare in judicio, vel causa non cadere & surgere ad judicium, distinguere debuisset.

Giselbertus inter Viros Doctos illius seculi non imæ fuit cavæ. Si Trithemio credimus, autor fuit libri, qui altercatio Synagogæ & Ecclesiæ vocatur. Refutantur in isto libro paralogismi, quos Christianæ religioni Judæi solent opponere. Dialecticam Diaboli gladium vocavit, quod si de abusu Dialecticæ accepit, in eo non fuit falsus. Aliàs erroribus istius seculi non leviter fuit adpersus. Nam & originale peccatum extenuavit, Mariam peccati expertem statuit, septem peccatorum remissiones asseruit, satisfactionibus pro peccatis pollicem pressit, purgatorium & transubstantiationem credidit, sanctos pro intercessoribus nostris habuit, suasque opiniones tam Theologorum, quam prophanorum scriptorum auctoritatibus stabilire conatus fuit.

Luitprandus Historicus, qui sæpiùs à Nostratibus citatur, latinè & græcè fuit doctissimus. In Papiensi urbe amplissimæ familiæ natales suos debuit. Episcoporum ambitionem & avaritiam, cum

non

non parùm in poësi valeret, oratione numeris adstrictâ perstrinxit. Nec tamen à stipulis, quæ tum temporis fundamento superstruebantur, erat immunis, cum præsertim reliquiarum virtutini-
mum quantum tribueret. A Berengario Italiae Rege ad Impera-
torem Græcum in urbem Constantinopolin Legatus fuit missus,
ubi etiam in iunctorum laudabiliter fategit, sed tamen aulicorum
gratiam plumâ leviolem, iram verò plumbo graviolem tandem
fuit expertus, in exilium præter meritum eieclus.

Ansbertus origine Gallus in Monasteriis fuit educatus & ad cul-
tum divinû informatus. Cantico canticorum, psalterio & apocalypsi
faculam suis meditationibus allucere fuit annisus. Libellum etiam
de cupiditate & varias epistolas scripsit. De suis libris, si cum Hie-
ronymi & Augustini scriptis conferantur, tenuiter admodum sensit.
Hæreticos Arium, Sabellium, Photinum, Pelagiû, Cœlestium, Mar-
cionitas Scripturæ S. S. dictis acriter impugnavit. Imaginum cul-
tum & adorationem (quod isto seculo fuit insolens) improbavit.
Sed tamen suis nævis non omninò caruit, utpote qui solâ Christi
humanitate nos redemptos putavit, & Judæos ante novissimum di-
em per Enochum & Eliam convertendos credidit.

Rathbodus natione Germanus Ultrajectensis fuit Episcopus,
Philosophicis studiis & eloquentiâ in primis clarus. Juvenis adhuc
Monasterium est ingressus, & postmodum ætate grandior Ho-
milias, five sermones, quos Postilla (quia post illa sc. verba textus
sequuntur) vocamus, scripsit. In laudem sanctorum demortuo-
rum aliquot opuscula edidit, cantusque superstitione non omni-
nò carentes composuit. Miraculis eum inclaruisse Trithemius
autor est. In Danica tamen persecutione suis laboribus Ecclesiæ
non defuit.

Radulphus Monachus Fuldenfis utriusque lingvæ & Philoso-
phiæ fuit gnarus. In scriptis etiam prophanorum non levia vide-
tur confecisse spacia. In Leviticum & Epistolas Paulinas lucubra-
tiones scripsit. Historiam etiam rerum Francicarum & Chro-
nicon quoddam breve composuit. Istius tamen seculi erronei
contagio fuit afflatus, cum v. g. docuit, Patres V. Test. in regnum
Christi prius non pervenisse, quàm Christus de cœlo descendens Pa-
radisum eis aperuerit. Angelos à Patribus se adorari passos fuisse,
donec

Quorum inter
Patres etiam
antiquiores
fuerunt non-
nulli.

donec Christus redemptionis opus ad umbilicum perduxerit. Tunc enim adorationem amplius non admisisse, cum intelligerent humanam naturam tanti esse momenti, ut non nisi Filii DEI morte in gratiam restitui potuerit. Arianismum, Sabellianismum, Manichæismum, Samosatēnianismum & Donatismum refutavit, nec minus Chiliastarum errorem, qui sanctos cum Christo 1000. annos in terris regnaturos putarunt, impugnavit.

Smaragdus Abbas fuit ad S. Michaëlem in Britannia, latinæ, græcæ & hebr. lingvæ non ignarus, adeo ut etiam carmen non inelegans funderet. Psalterium Davidis, ut & Evangelia cum epistolis Dominicalibus suis meditationibus elucidavit. Commentarium etiam in regulam S. Benedicti scripsit.

Hæreticos hujus seculi quod concernit, Diabolus erroribus ut plurimum jam emortuis frigidam iterum suffudit. In Italia siquidem vetus ille & rancidus Anthropomorphitarum error recrudit. Fingebant tum temporis nonnulli, DEO in sua essentia considerato formam humanam & partes corporis humani, videlicet oculos, aures, os, manus, brachia, pedes competere, non attendentes illud Joh. 4. Deus Spiritus est, qui carnem & ossa non habet, nec pensi habentes attributa divina, utpote infinitatem, omnipræsentiam, omnipotentiam, æternitatem, spiritualitatem, quæ cum corpore suis dimensionibus circumscripto $\kappa\tau$ $\phi\upsilon\sigma\iota\varsigma$ stare non possunt. Instar fermenti rusticus hic error præcipuas Lombardiæ civitates perreptavit. Huic errori Pontifex & Episcopus Mediolanensis non ex Scripturæ myrothecio desumptam medicinam, quod fecerunt prisce, sed ex armamentariis desumptos gladios, lanceas & funes opponebant.

Episcopus enim Mediolanensis, Pontifice faces & fomites suggerente, vicinas urbes ad arma contra Parassenses expedienda incitabat. Urbe à militibus expugnata, promiscuè sine discrimine sexus, ætatis & conditionis mares, foeminae, puellæ, infantes trucidantur, fortunæ diripiuntur, ædificia Vulcano consecrantur, muri solo adæquantur, adeo ut ne vestigium alicujus urbis fuerit relictum. Agrum vero Episcopi Mediolanensis, Placentinus & Cremonensis inter se dividunt. Unicâ distinctione inter sensum literalem, quod vel sit is, qui proximè fluit ex litera, vel qui ab autore

πρώτως intenditur (quorsum etiam pertinet metaphoricus) tota controversia decidi potuisset. Hoc loco non prior, sed posterior sensus obtinet, quo nomine Augustinus contra Judæos sensum literalem (i.e. vitium sensus literalis) sæpè in errorem introducere dixit, quando stultè urgetur litera contra mentem & intentionem Autoris. v. g. si quis inde, quòd Christus Joh. 1. vocetur agnus, literam urgens Christum esse brutum quadrupes urgere vellet, à mente auctoris longè aberraret. Vocatur autem hæc metaphora ab hominibus desumpta & ad DEUM accommodata in scholis Theologicis *ὑποταγή*, vel *συγκατάβασις* condescensus, quâ DEUS infirmitati nostræ condescendit & ad captum nostrum sese accommodat, per visibilia invisibilia, v. g. per oculos omniscientiam, per aures audiendi facilitatem, per os voluntatis suæ revelationem, per brachia & manus omnipotentiam, per pedes omnipræsentiam adumbrando.

Manichæorum etiam reliquiæ in oriente, qui varias *παραλογί-ας* spargebant, remanserunt. Ut autem in tollendis hæreticis Pontifices in occidente fuerunt duriores: Ita Orientis Imperatores ex Scylla in Charybdin incidentes, pro exilio, quam pœnam Imperatores præci statuebant in hæreticos, translationem ex uno imperiî loco in alium eligentes fuerunt mitiores. Johannes enim Zimisca Orientis Imperator Manichæos è vicinia Antiochiæ, ne molesti essent Episcopo, Philippopolin, quæ etiam Urbs erat Imperiî, ubi damni non minus dare poterant, transtulit.

Controversia insuper hoc seculo de Eucharistia in Clero Cantuariensi fuit agitata. Quidam enim asseverabant, priorem panis substantiam remanere, nihilominus tamen juxta verba Christi, verum Christi corpus cum eo porrigi: quidam verò recitatis verbis institutionis substantiam panis evanescere, inque corpus Domini transire docebant. Hanc posteriorem sententiam Odo Cantuariensis Episcopus cum Scripturæ dictis non posset, miraculis, vel potius præstigiis, confirmare fuit annisus.

Hoc seculo etiam schisma de Martyribus inter Orientis Imperatores & Clerum Constantinopolitanum fuit exortum. Imperator siquidem Nicephorus decretum fecit & illud Ecclesiæ Ministris obtrusit, ut milites, qui strenuam in bellis operam navassent, inter

Martyres publicè referrentur, atque inter alios Martyres hymnis & debitis honoribus colerentur. Verùm Patriarcha Constantinopolitanus, à quo Clerici & politici togati præcipui stabant, huic decreto *χρησίντε μοσίντε* restiterunt.

Judaismus etiam & Mahometismus præcipuas *της οἰκουμενης* partes (præsertim postquam Saraceni peculiare regnum in Hispania condidissent) pervaserat, quibus tamen Viri pii & docti masculè sese opposuerunt.

Varia in hoc seculo Concilia particularia fuerunt coacta, quæ cum tanti non sint momenti, unum saltem atque alterum paucis attingemus. Ut pateat, quales tum temporis fuerint Romani Pontifices, Romanam Synodum adversus Johannem duodecimum Pontificem coactam per transennam duntaxat inspiciemus. Ita verò Luitprandus testis fide dignissimus de hac synodo inquit: His ita (sc. Imperatore Ottone primo & Episcopis) confidentibus, silentiumque summum tenentibus, ita sanctus est Imperator exorsus: Quoniam decorum esset, tam claro sanctoque Dominum Papam Johannem interesse Concilio, cur tantum declinaverit cœtum, vos, ô sancti Patres, consulimus, quibus communis labor Ecclesiasticus, ac commune negotium existit? Tunc Romani Pontifices ac Cardinales, Presbyteri ac Diaconi cum universa plebe dixerunt: Miramur sanctissimam prudentiam vestram nos hoc percontari velle, quod nec Hibericos, nec Babylonicos, nec Indicos incolas latet. Nam hic unus de illis est, qui veniunt in vestimentis ovium, intus autem sunt lupi rapaces: ita apertè sævit, ita apertè Diabolica pertractat negocia, ut nullâ circuitione utantur. Imperator respondit: Justum nobis videtur, ut accusationes nominatim exprimantur, deinde quod agendum est, communi consilio pertractetur. Tunc consurgens Petrus Cardinalis Presbyter, se vidisse illum missam celebrasse, & non communicasse testatus est. Johannes Cardinalis Diaconus, se vidisse illum Diaconum ordinasse in eorum stabulo non certis temporibus professus est. Benedictus cum cæteris Diaconis & Presbyteris dixit, se scire, quod ordinationes Episcoporum precio faceret, & quod annorum 10. Episcopum ordinaverit. De sacrilegio non esse necesse percontari, dixit, quia plus videndo, quàm audiendo scire potuissemus.

De

De adulterio dixerunt, quod oculis non viderant, sed tamen pro certo habeant, viduam Reinerii & Stephanam patris concubinam, & Annam viduam cum nepte sua turpiter abulum esse, & sanctum palatium, lupanar & prostibulum fecisse: venationem, dixerunt, publicè exercuisse: Benedictum spiritualem Patrem suum lumine privasse: Johannem Cardinalem Sub-Diaconum, virilibus amputatis, occidisse, incendia fecisse: gladio accinctum, galeâ & lorica indutum fuisse, testati sunt. Diaboli in amorem vinum bibisse, omnes tam Clerici, quam Laici acclamarunt.

In ludo aleæ Jovis, Veneris cæterorumque dæmonum auxilium poposcisse dixerunt. Matutinas & Canonicas horas eum non celebrasse, nec signo crucis se munivisse professi sunt. Hisce criminibus adjiciantur & illa, quæ Luitprandus enumerat, quod juramentum Imperatori supra ipsum corpus Petri præstitum non servavit: quod aureas cruces & calices S. Petri scortis distribuerit: quod Zachæum virum divinarum & humanarum literarum inscium Episcopum consecravit & Ungaris destinavit, ut suis concionibus ipsos contra Imperatorem instigaret. Cum autem in locum depositi substitutus esset Leo, brevi post hic Pater sanctissimus Joh. 12, in adulterio deprehensus occiditur.

Synodus etiam Anglicana de cœlibatu Sacerdotum celebrata ficco focco non venit transilienda. In Cantuariensi Ecclesia magnum certamen inter Clericos i. e. ordines Monasticos & Sacerdotes exortum est, occasionem subministrante Principe quodam Anglicano, qui pro conjugatis Sacerdotibus cum impuris Monachis bellum gerens, regularibus illis profligatis, Sacerdotes Conjugatos Ecclesiis restituit, Reginâ præsertim isti negotio favente. Verum Monachi, ut pulsos Sacerdotibus ipsi solum rerum potirentur, nihil non moliebantur. Non uni siquidem Conjugi alligatum esse, sed sub castitatis prætextu licentiam in plures habere, videbatur ipsis perquam jucundum. Primum itaque suis vociferationibus vitæ conjugali Sacerdotum non levem conflare nitebantur invidiam, utpote quæ canonibus è diametro esset contra. Deinde in aulam regiam irrepunt Monachi, ac non tantum falsis criminationibus, verum etiam arte Magicâ voluntates hominum fascinare conantur. Tertiò Dunstanus scortationis Monasticæ Patronus insignis.

gnis Romam proficiscitur, atque inde à Johanne duodecimo, monstro hominis, non modò pallium emit, verum etiam diploma contra Conjugia Sacerdotum impetrat, quod domum redux tum politicis, tum etiam Ecclesiasticis opponit. Synodus igitur indicitur, in qua Sacerdotes telis ex armamentario Sp. S. depromtis evincunt, non licitum tantum sed & necessarium esse Conjugium Sacerdotibus, quin & exemplis Ecclesiae primitivae quam plurimis sententiam suam statuminant. Dunstanus, verbo divino posthabito, canones recentiores & membranam Pontificis tantum opponit. Tandem cum hac non succederet, aliam rem agreditur via, & miraculis, vel potius praestigiis coelibatum obtinere conatur. Ex specula siquidem praevicens, se cum Clero suo causa casurum, eò rem adducit, ut vel Diabolus, vel fraterculus intus aut subtus latens ex imagine Christi crucifixi lignea sententiam pronunciet: Veram, Dunstane, viam tenes. Vel, ut alii volunt: Non bene sentiunt, qui Presbyteris favent. His verbis auditis, multi quidem fuerunt perterrefacti, atque de fervore suo in causa iusta remiserunt, qui tamen praestigiarum non erant prorsus ignari, talo, quod ajunt, immoto in sententia sua perstiterunt. Norant enim, DEUM contra suum expressum verbum nequaquam sententiam ferre, sed istud Diabolo potius & ipsius organis esse adscribendum. Monachorum tamen plausibus & clamoribus Synodus dissolvitur.

Statum praeterea Ecclesiae, qualis tum temporis fuerit, sequentia notatu digna nobis delineant.

Epitaphium Pontificis Stephani Baronius nobis sistit, quod intraverit ovile DEI ut fur & latro, atque ita vitam laqueo, vindice DEO, finiverit. Cum enim sedisset in solio Apostolico annos prope modum quatuor, de sede deturbatur, in carcerem compingitur & tandem strangulatur: nihilominus tamen à Johanne nono post interjectum quinquennium Beatus praedicatur.

Hatto Abbas Fuldensis, postmodum Archi-Episcopus Moguntinus, cum in tota Europa frumenti esset ingens inopia, nec haberet, ut tot egenos alere posset, eos in horreo conclusit & cremavit.

Miserum autem in modum ejulantes irrifit, suosque mures ita clamare dixit. Sequenti anno à muribus catervatim confluentibus, & in ipsum impetum facientibus arroditur, nec turris in me-

diq

Hoc est opera
misericordiae
Matth. 25. ex-
ercere,

dio Rheni ædificata (der Mausethurn) mures aquis arcere adituq; prohibere potuit sed agmine facto trajicientes turrim adscenderunt, & arrosam commederunt.

Successit eidem è Sacerdotibus Vir spectatissimus Willigisus Saxo patre plaustrario natus, qui, ut obscurioris loci, unde fuisset editus, recordaretur, & fortunam referenter haberet, symboli loco sæpius hisce verbis usus fuit: Willigis memineris, unde veneris. In hujus rei memoriam Imperator Henricus sanctus, sive claudus, rotam insignibus Archi-Episcopi Moguntini adjecit, quã in suis insignibus, uti & civitas Erfurtensis, etiamnum successores utuntur.

Junxit hoc seculo Constantinopolitanus Imperator amicitiam cum Alberico, & per eum apud Johannem Papam impetrat, ut filio suo Theophylacto Patriarchæ Constantinopolitano liberum jus pallii utendi promittatur, atque ita Episcopi Græciæ non amplius à Pontificibus Romanis pallia redemerunt. Quod cur fecerint Patriarchæ Const. à tempore divortii istius inter Ecclesias orientales & occidentales tempore Phocæ, vel Caroli M. facti, ut à Pontificibus Romanis pallia coëmerent, & ita servituti alicui sese subjicerent, certè mirum.

Circa tempora Ottonum luxus Episcoporum crevit & incrementa sumfit. Antea Episcopi & inter se, & cum Clericis ita verfabantur, ut fratres, non Domini appellarentur, unà discebant, psallebant, orabant, epulabantur. Antistites ipsi non in arcibus, sed tuguriis, non in sylvis, sed juxta templa habitabant. Aucti verò facultatibus libertatem sibi sumebant, Ottonem puerum non amplius observabant, fratrum nomen non amplius admittebant, sed Dominos se invicem vocabant, non discere ipsi, vel sacra facere volebant, sed vicariis operas suas committere, ipsi equis studere & opibus, coquos, structores, fartores alere, cum concubinis & famulis habitare, scurris & morionibus præmia dare solebant, privilegia de venationibus ferarum ab Imperatoribus petere, quemadmodum id Herpo Episcopus Verdenensis ab Ottone III. flagitavit & obtinuit.

Otto Imperator constituerat apud se Archi-Episcopatum instituere Magdeburgi, cui subjiceret vicinos Episcopatus, quos aut ipsæ, aut Parens fundaverat. In hac re magnoperè ipsi obsistebat

Circa hæc tempora status defectionis quantum ad Canonicos cœpit.

Halberstaden-
sem Carolus
M. fundarat,
sed primum e-
rat Salingsta-
denfis, post-
modum à Lu-
dovico pio
transfereba-
tur Halbersta-
dium.

Episcopatus
sunt vel im-
mediati, vel
mediati.
Dominica Ec-
clesiae inde
Dom Kirche.

Bernhardus Episcopus Halberstadenfis, qui putabat totam Sclavo-
rum regionem & omnes novos Episcopatus sibi subjectos esse.
Cum nollet Imperatori cedere, in liberam custodiam abducitur.
Sed is jubet sibi afferri Pontificalia & Imperatorem ad se vocat. Im-
perator Episcopum de sententia sua remissurum putat, sed is prae-
sentem Imperatorem diris devovet, nisi desistat ab hujusmodi co-
natu. Hac constantia liberatur ex custodia, & Imperatoris propo-
situm impeditur usque ad seqq. annum. Bernhardus morosus Epi-
scopus Halberstadenfis paulò post moritur. Otto sufficit ipsi Hil-
livardum Comitem Werlanum, cujus Patrem, quod in Ottonem
conspiraverat, necarat. Hic tanto beneficio affectus, & quòd pium
esse censeret, ut plures Episcopatus instituerentur, etiamsi cum ali-
quo suo detrimento id fieret, in instituendo ArchiEpiscopatu Mag-
deburgensi consentit Imperatori. Evocaverat Otto Legatum Pon-
tificis, & conventum indixerat in festo natalis Christi. Proponit
ibi sententiam suam, quòd gratitudinis causâ erga DEUM, cujus de-
fensionem, auxilium & protectionem multipliciter senserat, Archi-
Episcopatum Magdeburgensem instituere velit, quæ sententia ab o-
mnibus approbatur, & primus Archi-Episcopus Magdeburgi or-
dinatur Albertus, cui suffraganeos esse voluit Episcopum Cizensem
Misnensis Ecclesia cathedralis, uti & Ratisbonensis & Bambergen-
sis fertur, est ingenua & libera, nulli Archi-Episcopo subjecta. Mar-
tisburgensem, quos Episcopatus instituerat, & redditibus liberali-
bus ex agris atque urbibus Sclavis ademptis instruxerat. Et primi
Episcopi omnes à Legato Pontificis consecrantur. Inde Halber-
stadenfi Episcopo suffraganeos esse voluit Havelbergensem, Bran-
denburgensem & Posnaniensem, qui antea paruerant Moguntino.
Hamburgensi autem subdidit Mechelburgensem, Slesvicensem,
Rippensem & Stargardensem.

Eodem hoc seculo Johannes duodecimus Papa, cum Romam
rediisset, primus campanam Lateranensem majorem nuper con-
flam consecravit & aquâ benedictâ abluit, Johannemq; appellavit,
quæ superstitio deinceps in Papatu obtinuit.

Quod alias statum & doctrinam Ecclesiae, qualis hoc seculo fuit,
concernit, conventus religiosi nocturni (Germ. *Metten*) prae-
sertim in festivitibus magnis fuerunt instituti, quos etiam Reges &
Prin-

Principes prætextu religionis accedebant. Templâ & oratoria In ejusmodi multa, nec non facella (Germ. **Capellen**) in honorem DEI & de- conventu sa- mortuorum sanctorum ædificabant, & illa sumtibus ingentibus cro nocturno consecrabant. Templâ picturis aureis & argenteis ornabant. Po- Titzmannus hîc Lipsiæ fuit loni eqvites, dum Evangelium legebatur, strictos gladios tenebant, interfectus. quasi religionem Christianam defensuri, id quod faciunt etiam e- Evangelium qvites Maltenes. Synodi etiam in templis habebantur & jura- etiam in tem- menta solennia præstabantur. Baptismus, si necessitas postularet, plis lectum ab omni quidem tempore administrabatur, præcipuè tamen in festis Imperatori- Paschatis & Pentecostes. Patrini etiam, cùm adulti baptizaban- bus, tur, adhiberi solebant. Inter baptizandum lingvâ utebantur Lati- nâ, etiam apud illas gentes, quibus illa lingua erat ignota. Bapti- zandum ter in aquam superstitionis ceremoniis consecratam im- mergebant, & post susceptum baptismum albis vestibus induebant. Nec ad homines tantum sed & campanas hoc seculo baptismus ex- tendebatur. Persvasum enim sibi habuit Johannes Pontifex, pul- Unde Domi- su campanarum baptizatarum fugari Dæmonas, præveniri fulmi- nica in albis num ictus, & omnis generis calamitates, quæ ventorum turbine in- nomen habet. fligi possunt, averti. Chrisma soli Episcopi magno die Cœnæ Do- Grünendon- minicæ consecrabant, nec alteri nisi Episcopo confirmare baptiza- ners Tag. tos integrum erat. Levissimas sæpè ob causas Pontifices & Episco- De occultis pi homines excommunicabant, & prostratos ad pedes in Ecclesiam non judicat recipiebant, sic tamen ut promitterent, se pœnitentiam Canonicam Ecclesia. impleturos. Constabat illa interdum toto septennio, & implebatur Peccatum de- abstinentia à certis cibis, largâ eleemosynarum subministrati- bet esse noto- rum, quo similibus rebus. Quemadmodum autem sæpius innocentes excom- præbeatur municabant: ita, muneribus acceptis, ligandos absolvebant. Eu- scandalum. charistia in templis super altaribus administrabatur: Vasis ex me- Præcedere de- tallo confectis, iisq; consecratis utebantur: Panem azymum & vi- bent gradus num aquâ mistum adhibebant. Cœnâ non mutilatam, sed integram admonitio- adhuc dispensabant tam Laicis, quàm Clericis. Freqventior erat u- num, sus cœnæ apud Laicos, quàm nunc est in Papatu: Hodie sufficit, si in Papatu Laicus quotannis semel in sept. pœnosa hoc faciat. Missæ celebrabantur pro vivis & mortuis, nec alibi, quàm in loco sacro. Vigebat abusus ille cœnæ Dominicæ, ut de crimine aliquo delati Improbatur hic abusus, (præsertim Clerici) nec tamen satis convicti Eucharistiæ usurpatio- quia cœnæ ne se-

um in finem
non est insti-
tuta.

Etiam inferi-
orum gradu-
um Clericis
manus conse-
crabantur, un-
de Hullo post
degradatio-
nem cadeban-
tur.

Inde dies ci-
nerum no-
men habet,
quo Pontif.
solent fronti-
bus hominum
inspergere ci-
neres, ut se ci-
nerem recor-
dentur. O-
leum est vel
Catechume-
norum, vel in-
firmorum.

Servitium du-
rius apud
Calvinianos,
quam Pontifi-
cios. Quia
Calviniani
paucas habent
ferias,

Unde prover-
bium: Sine lux
sine crux.

ne se se purgarent. Certas horas, in primis matutinas, precibus de-
stinabant: certa loca etiam, quasi unus altero esset sanctior, oraturi
accedebant. Quæ tamen erant de sexu seqviori, Apostolorum limi-
na orationis gratiâ verebantur accedere (ut testatur Luitprandus)
propter Pontificum libidines, ne vitium forsan ipsis adderetur. Pon-
tifices Romani armis & largitionibus Pontificatum acqvirebant.
Episcopis in ordinatione imponebantur manus, ungebatur caput,
consecrabantur manus, chrismate tingebatur pollex, tradebatur ba-
culus & annulus. Certæ creaturæ DEI, quasi à Dæmone obsessæ
(cūm omnis creatura Dei bona) exorcisabantur v. g. sal, ut esset o-
mnibus sumentibus salus mentis & corporis: aqua, pro abigendis
Diabolis, morbis, ædium immunditie, æris corruptione: cineres,
ut quicunque eas super se adsperserint, corporis sanitatem & animæ
tutelam percipiant: frondes olivarum in die palmarum, ut eas fe-
rentes ab insidiis Diaboli essent immunes: oleum, quo infirmi un-
gebantur, ut ad animæ salutem ipsis cederet.

Jejunium quadragesimale observabatur; uti & alia, v. g. jejunia
4. temporum, quæ Christianis omnibus, postquam ad annos discre-
tionis pervenerant, injungebantur. Ingruentibus calamitatibus,
ut ad studium pietatis ferventiores essent homines, etiam interdum
jejunia (qui mos & hodiè citra superstitionem observari posset) in-
dicebantur. Ferias in honorem sanctorum demortuorum tot ce-
lebrabant, ut istis pars anni fermè dimidia cederet. Unde cūm o-
tio fibulam nimis laxabant homines (prout *πράγματ' ἐξ α' πρᾶξις*
i. e. otia dant vitia) in varia vitia & flagitia enormia præcípites rue-
bant, & inde natum dicterium: Festa vulgi janua Diaboli. Matri-
monia invicem contrahentes solenni ritu à Sacerdotibus copula-
bantur. Qui cum morbis colluctabantur in primis morti proximi,
vel ab Episcopis, vel à Sacerdotibus & Laicis visitabantur. Peccata
verò sua confessi hâc conditione absolvebantur, ut promitterent, se
sanitati restitutos dignam pro peccatis commissis pœnitentiam a-
cturos, i. e. satisfacturos, quod cum fecissent sacro viatico & immor-
talitatis pharmaco muniebantur & oleo consecrato ungebantur.

Defunctorum corpora quædam in templis, quædam in Mona-
steriis, præsertim Virorum de bono publico benè meritorum, quæ-
dam in cœmeteriis, idq; cum certis cantionibus & candelis accen-
sis

sis condebantur. Apud cadavera suis dormitoriis nondum illata
vigiliae instituebantur: pro peccatis ipsorum expiandis missae ce-
lebrabantur, & admonebatur populus à Sacerdotibus, ut pro de-
functis preces ad Deum funderent, quæ confluxes & sentina erro-
rum ex ignoratione articuli de justificatione profluxit. Circa san-
ctorum reliquias tanta fuit superstitio, ut aliquem vel micam salis
habentem in sui admirationem rapere potuerit. Effossa cadavera de
loco in locum transferebantur, & cum pompa in augustiora loca
reponebantur. Partes reliquiarum summi Monarchæ quasi magni
precii donaria sibi invicem communicabant, ad earum con-
spectum cernui deiciebantur, ea exosculabantur & adorabant, quin
etiam rebus inanimatis vim quandam divinam adscribebant, quasi
præsentissimo in periculis esse possent auxilio. Sic Imperator Hein-
ricus auceps lanceam, quâ Christi latus apertum credebatur, cui
clavi crucis artificiosè erant affixi, magno comparavit, quòd planè
sibi persvasum haberet, hanc lanceam exercitui prælatam certissi-
mum victoriæ futurum pignus. Ad eundem modum Carnoten-
sis Episcopus Beatæ Virginis indutus camisiâ i. e. tunicâ interiore
in hostes impetum fecit, illosque ingenti factâ strage delevit. Dis-
crimen etiam locorum in adorando constituebatur (quasi DEUS
non ex æquo preces ubilibet exaudiret, contra dictum Salvatoris
Joh. 4. v. 21 & 23. Venit hora, quando neque in monte hoc, neque Hieru-
solymsis adorabitis Patrem, sed veri adoratores adorabunt Pa-
trem in Spiritu & veritate) cum tam Clerici, quàm Laici orandi gra-
tia Romam, in terram sanctam, Compostellam in Hisp. ad reli-
quias S. Jacobi & ad alia sanctorum monumenta proficiscebantur.
Quin & obsessos ad certa loca, ubi sanctorum reliquiae erant condi-
tæ, quasi plus efficaciae ad pellendos Dæmonas haberent, adduce-
bant, prout Vincentius suo more narrat, à Dæmone quodam ob-
sessum ad Dunstani tumbam multo cum sanguine Dæmonem evo-
cuisse. Vix erat urbs, aut angulus orbis Christiani, ubi non hærebat
Monasterium. Quin etiam regulæ Monasticæ fuerunt auctæ, ne sc.
traditiones humanæ superstitiosis observandæ deessent. In quibus-
dam tamen Monasteriis legebatur scriptura, nec deerat quibusdam
Monachis pro religione Zelus, sed iudicium. Tradebantur etiam in
illis Cimmeriis tenebris & illuni nocte disciplinæ Philosophicæ, sed
barba-

Luth. Pontifi-
cios vocat:
Eodenpfeiffer/
quòd in Papa-
tu magis de-
functis quàm
viviis fuerit
servitum.
Quando no-
strates dicunt:
DEUS propi-
tius sit animæ
ipsius, preces
potius sunt
gratulatoriæ,
quàm satisfæ-
ctoriæ.
Exemplum
Norberti ef-
fossi,

Meginardus. barbariei cœno admodum collutulata. Eremitæ facti sunt hoc seculo Rex Moraviæ Svatocopius bello superatus & quidam ex regio stemmate Anglico, qui turbarum in Republica pertæsi, ut halcioniis uti frui possent, in loca ab omni hominum consortio remota sese abdiderunt. Mos etiam inoleverat, ut duellis vel monomachiâ bonitatem causæ in rebus dubiis probatam darent.

Ejusmodi duello Carolus V. & Franciscus I. invicem decernere voluerunt.

CENTURIA UNDECIMA.

IMPERATOR OCCIDENTIS XV. HEINRICUS II. SANCTUS, sive CLAUDUS.

Sax. dictus fuit Henricus quia pater Heinricus.

Fuit & hic Henricus II. ex Wittekindi Saxonum Regis familia, utpote Henrico aucupe Imperatore proavo natus. Parentem habuit Heinricum Saxoniarum, Bavariarum & Brabantiarum Ducem: avum verò Parenti cognominem Henrici aucupis filium, qui fratris Ottonis I. beneficio Bavaris imperavit. Quòd ipse & uxor Cunegundis Sigfridi Palatini ad Rhenum filia castimoniarum litantes Veneri bellum indixerint, ambo in sanctorum numerum fuerunt relati. Claudii verò cognomen tulit, quòd in prælio adversus Arduinum Italiae Marchionem captus, deceptis custodibus, de muro profiliisset, unde postmodum luxato & fracto crure per omnem vitam claudicasse fertur. Primus hic ex Ottonis III. constitutione vel à Collegio Septemvirali, præmissâ deliberatione reliquorum statuum, vel à statibus simul omnibus ad imperii culmen evectus & Aquisgrani à Willigiso Antistite Moguntino fuit coronatus. Rebus domi forisqve laudabiliter gestis non per Imperium tantum, sed & totam Europam inclaruit. Principes Imperii electioni suæ adversantes superavit. Armis Brandenburgum suum fecit. Henetos ad votum reversos & præstinam Deorum gentilium superstitionem amplexos subjuges fecit, ædes sacras ab ipsis dirutas instauravit, & Synodo Tremonianâ indictâ, inter Sacerdotes emendationem morum instituit. Episcopatum Bambergensem fundavit, & liberalissimè dotavit. De hujus Episcopatus sede oppido scil. Bambergensi, cum destituatur muris, dictum fuit, quòd sancta Cunegundis circumdato filo suo eandem huc usque protexerit. Bohemorum & Polonorum obversa terga non semel vidit.

Aliàs urbs Bambergæ nomen habere dicitur à Baba filio Ottonis Sax Ducis, Parentis Heinrici Auc. Dordmund. Talis etiam fuit emendatio, quam Pontifices Impera.

Hun-

Hungarorum Regem Toxim multas Germaniæ clades infligen-
tem à finibus illius procul exesse iussit, Christoqve, desponsatâ ipsi
sorore Gisalâ, cum universa gente lucrificat. Arduinum Italiæ Mar-
chionem, æmulum suum duobus magnis præliis fregit, & cum sta-
men huius telæ abruptisset, à Benedicto VIII. Pontifice Imperator
coronatus est & consecratus fuit. Græcos & Saracenos Apuliâ &
Calabriâ exclusit, in Germaniam verò reversus anno ætatis 55. im-
perii 24. quod mortale habuit exuit, Bambergæ sepultus.

toribus pro-
miserunt, mo-
rum scil. non
doctrinæ.
Refertur in-
ter pagos im-
perii.
Inde origi-
nem habet der
Römer Zug/
cùm Impera-
tor armatus
Italiam ingre-
deretur ad
suscipiendam
coronam Ita-
licam.

Symbolum ipsi adscribitur: Ne quid nimis. Virtus enim inter
& nimium & minimum medio loco consistit. Unde mediani viam
tantoperè commendant Poëtæ & Philosophi: Medio tutissimus
ibis: medium tenuere beati.

Virtus est medium vitiorum utrinq; reductum.

Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines,

Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.

Quantumvis autem medium ipsum sc. μέδος ἡμεῖς (propterea quod
lateat instar centri in circulo deleti & propter varias circumstan-
tias à quolibet reperiri nequeat) non semper attingamus; laudi ta-
men fertur, si propius ad medium, quàm ad extrema feramus, pro-
ut Sagittariis laudi ducitur, licet ipsum in orbita proposita me-
dium non attingant, modò propius à centro, quàm peripheria
absint.

XVI. CONRADUS II. FRANCUS COGNO- MENTO SALIVUS.

Non tantum de gente in gentem, sed & de stirpe in stirpem im-
peria divinitus transferri, unâ cum sacris literis, quæ Deum sceptrâ
transponere statuunt, Dan. 2. & historiarum monumenta satis te-
stantur. Jam enim Deum ter-Opt Max. secundum lineam descen-
dentem jam secundum ascendentem agere, nec diurnam unius fa-
milix fuisse potentiam, sed in quinto successore declinationem ut-
plurimum passam fuisse, spicilegio exemplorum, præsertim ex Im-
peratorum occidentalium serie delumtorum, probari posset, sicut
& oraculi versus habet:

Αὐτὸς καὶ παῖδες, καὶ παῖδων ὅντι ἐκ παῖδες i. e.
Ipsi & Filii, non amplius filiorum filii.

A Saxonibus post interregnum biennii partim de iudicio Heinrichi Sancti Antecessoris, electione partim Principum imperii in Conradum Salicum fasces imperii transferuntur. Unde cum posteris huius Conradi Saxon. fiducia generis nixi, quod Heinricho Aduerpe nati essent, qui primus in eam gentem axioma imperii intulerat, & alieni jugi impatientes dicto Imper: audire nollent, funesta bella, nutrimenta suggerentibus Pontificibus, fuerunt accensa. Variis familiis nobilissimis inde absumentis Germania præstantissimorum Virorum præsidio ita fuit orbata, ut exteris desineret esse formidabilis.

Conradus I.
fuit huius
Conradi Ab-
patruus.
E. cum tem-
poris vel penes
reliquos status
adhuc fuit jus
eligendi, vel
weßel
ma ipsis fuit
concessum.

Salicus dictus fuit hic Imperator, quod ex antiquis Francis Salæ accolis, prout sanguinis communione quoque Conradum primum attigit, originem traheret. Electionem promovit ut plurimum Archi-Episcopus Moguntinus & Antistes Bambergensis, refragantibus paucis, quos inter fuit Conradus patruelis Imperatoris, Ernestus privignus Imperatoris Dux Sveviæ, & Guelphus Dux Baviaræ occidentalis. Sed horum molitiones aliorum auxilio velut in herba suppressit, nisi quod ipso in Italia absente, repullulaverint. Coronatus & inunctus, ut partim compesceret ad defectio- nem pronos, partim ut ibidem quoque Imperator proclamaretur & coronationem Pontificiam acciperet, Italiam adiit. Priusquam verò extra Germaniam pedem tulit, Heinrichum Filium duodecim plus minus annos habentem successorem in imperio declaravit, atque eundem tertio post anno, extincto Heinricho Bavaro S. Cune-gundæ fratre, in Ducatum Bavaricum collocavit. Ex Italia rever- sus Ernestum, cum nondum quiesceret, acie superavit, & in sylva circumventum per satellites interemit. Rebus Germaniæ in vado collocatis Stephano Hungarorum Regi Baviariam eo nomine, quod filio ex sorore Heinrichi S. nato eam assereret, repetenti bellum fecit. Datâ & acceptâ ultrò citròque clade, morte filii istius ad pacis ar- tes Rex Hungarorum fuit conversus. Cum delegatum sibi testamen- to Burgundiæ regnum à Rudolpho Rege, qui fatis interea concess- rat, Otto Belgici Præses intercepisset, Conradus ipsi devicto Bur- gundiam omnē usque ad Rhodanum fluvium ademit, & cum Germa- nia rursus conjunxit. Ex hoc tempore Imperatores jura & titulum Regni Arelatensis usurparunt, quod Carolus IV. vitricus imperii cum epulo (non secus ac Esayus primogenituram cum pulmento)

Quod Rudol-
phi nepos es-
set ex Sorore,

NB.

per-

permutando abalienavit. Cum ergò Burgundia post mortem Caroli Calvi per annos 140. suos Reges habuisset, jam regni nomen amisit. Aliquantò post in tres partes diffiliit, Ottonis Belgici posteris unam partem Comitum titulo, Guidone Grosso alteram Ducum titulo, tertiam & maximam Humberto Allobrogum Duce occupante, ita tamen ut ab imperio feuda recognoscerent. Ecclesiam cathedralem Spirensis exædificare cœpit hic Imperator, ut esset commune Germanorum Imperatorum Mausolœum, prout ipse cum posteritate sua diademate imperii fulgescere hic conditus fuit cum inscriptione sequenti:

Filius hic, Pater hic, Avus hic, Proavus jacet illic,

Hic Proavi conjux, hic Heinrici Senioris.

Quamvis enim Nepos ipsius Henricus IV. Imperator bellicosissimus à Pontifice excommunicatus quinquennio ferè sepultura caruerit, tandem tamen ipsius reliquiarum paterno sepulchro fuerunt illatae. Cum quindecim annorum spacio in puppi sedisset, & clavum imperii moderatus fuisset, repentinâ morte statione suâ cessit.

Symbolum huic Conrado fuisse fertur: Omnium mores, tuos in primis observato. Nimis hoc frequens est vitium, ut in alienis vitiis lyncei simus, in nostris verò talpæ, & Lutherus dicente, trabentes semper judicare velint festucenses. Quare secundum Horatii:

Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,

Postulat, ignoscat verrucis illius æquum est.

Aliàs ipsi occinetur:

Est aliis festuca, tibi trabs maxima, ne vos

Corrigis alterius, negligis ipse tuos.

Et istud Romanæ lyrae fidicinis:

Cum tua pervideas oculis malè lippus inunctis,

Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum?

XVII. HEINRICUS III. NIGER.

Ultimus fuit hic Imperator, qui majestatem imperii adversus fraudes & technas Pontificum Romanorum asseruit, ut suo loco dicemus. Vocatur à nonnullis secundus, omisso Henrico aucupe, quem quidam Scriptores Pontificii, quòd coronationem Papalem non acceperit, Imperatorum catalogo expungunt, cum tamen rebus præclare gestis nulli fuerit secundus, sed ut nominis hujus &

Simile quid
nostro tempo-
re Rudolpho
II. contigit,

Anno 1007.
Normanni,
duce Guiliel-
mo Ferrebach
Tancredi Gale-
li Normanni
filio, è Neustria
in Italiam tra-
jicientes re-
gnum Apuliae,
deinde Siciliae,
Sacerdotibus
tamen Græcis
relictis, occu-
pant, quæ
ex fœdere in-
ter Carol. M.
& Imperat.
Constant. fa-
cto Græcorum
imperio ces-
serant,

Exemplum de
præcedentia.

familiæ suæ primus inter Imperatores extitit, ita meritis in Rem-
publ. Christianam tantum non primas sibi transcripsit. A Patre
Conrado Salico Italiam ingressuro Heinricum duodecennem Im-
perii consortem factum, superius diximus, quare statim post obitum
Parentis rerum suarum satagere, partesque Imperatoris explere coepit.
Incidit in ipsius gubernationem schisma trium Pontificum de sede
Apostolica contendentium, utpote Benedicti noni, Sylvestri tertii
& Gregorii sexti, quos omnes loco movit, ipsisque Bambergensem
Episcopum Clementem secundum dictam optionem dedit.
Interdictum etiam vetus ad S.P.Q.R. spectans de non creando sine
Imperatoris consensu Pontifice, quod ludes in oculis & unguis in
ulcere Pontificibus hactenus fuerat, renovavit. Postquam corona-
tionem Italicam à Pontifice Clemente accepisset, bella inter Nor-
mannos & Longobardorum reliquias composuit. Nondum trans-
cenderat Alpes Imperator, & Clemens secundus, una cum succes-
sore Damaso, propinato toxico, è medio tollitur. Tertium ergo an-
te discessum Romanis dat Pontificem Leonem nonum, qui comes
Imperatori Germaniam repetenti ἀπείξ adhaesit. Cum verò in Syn-
odo Moguntina, quam Imperator indixerat, Archiepiscopo illius
loci se praeferret, hoc sua jura tuente, cedere fuit coactus. Nondum
enim Episcopis cæteris tam tyrannicè imperabant, multò minùs
Imperatoribus, quorum patrocínio fulciebantur. Tandem tamen
cum hunc unice versarent cuneum, quomodo Monarchiam suam
absolutam, etiam in temporalibus, obtinerent, ipsisque Imperatori-
bus leges ferrent, Heinrico IV. filio fortiter adhuc eandem propu-
gnante, nepoti hujus Imperatoris Heinrico V. eandem extorserunt,
quam Successor Lotharius Saxo confirmavit. Bavariam filio Heinri-
co bimulo, cum ab Ordinibus, ut Imperator crearetur, obtinuisset,
destinavit. Leoni Pontifici Romam revertenti fortissimam manum,
Duce Godofredo Lotharingio addidit, ut crescenti Normannorum
potentiæ capistrum injiceret, sed cum ipse videretur ad majora men-
te applicuisse, prout erat natura turbulentus & iniquus, Imperator
denuò cum exercitu Italià ingressus est, filio Heinrico quadrimulo A-
quisgrani prius in Imperatorem coronato. Rebus in tranquillo consti-
tutis, contra Sclavos in Lusatia, sed non impune, movit. Exercitu si-
quidè ad internecionem deloto mœrore animi tantum non fuit con-
fectus,

fectus, donec tandem buccellâ panis grandiore suffocatus diem suum anno ætatis quadragesimo, Imperii XVII. princeps bonus & salutaris, obiret. Exuvie paternis in templo Spirensi, de quo supra diximus, fuerunt additæ.

Symbolum in ore fertur habuisse : Qui litem tollit, execrationem in benedictionem commutat. Quoniam nimirum, secundum istud tritum : Lis litem ferit, at concordia nutrit amorem, nihil bono Viro & quieto magis convenit, quàm à civilibus controversiis abesse, fatiusque est, de suo jure interdum aliquid remittere, quàm illud tenaciùs urgere. In eandem hinc harmoniam tam profani, quàm sacri Autores concinunt. Comicus in Adelphis benedicit : Facilitate nihil hominì meliùs, neque clementiâ. A Martiale inter beatæ vitæ conditiones numeratur : Lis nunquam, toga rara, mens quieta. Gregorius charitatem fructum Spiritus vocat, quem ferre recusant, qui servare pacem non curant. Sola, secundum Augustinum, charitas est, quæ vincit omnia, & sine qua nihil valent omnia, & quæ ubicunque fuerit, ad se pertrahit omnia. Quo fit, ut qui pacem turbat, charitatem violet, & non tantum hominibus, sed & DEO invisum se reddat.

XVIII. HEINRICUS IV.

Henricum hunc quartum quadrimulum, Patre Heinricho III. in Italiam cogitante, Aquisgrani fuisse in Imperatorem coronatum, supra diximus. Defuncto Parente, puer septennis Imperium adiit, suoque exemplo veritatem dicti Biblici comprobavit : Væ terræ illi, cujus Rex puer est. Valedicturus rebus humanis Parens filiolum hunc tutelæ matris & educationi Conradi nobilis cujusdam Svevi commendavit. Mater conspiratione quorundam Sax. Principum à gubernaculo depulsa in Monasterium se abdedit. Avulsam itaque à matre filium in Saxoniam transtulerant, parariis Episcopo Colonienſe, Ecberto Saxonie Marchione Imperatoris patruele, nec non Ottone Saxone, cui nuper Imperatrix Bavaria, ut ab eo defenderetur, cesserat. Nec deerant factis folia ficulnea, in imperio Gynæcocratiâ, & Imperatoris in Gynæcœo mollior, unde ipsius animus effæminatior evaderet, educatio. Verum aliò spectabant, aliò tendebant remiges : hæc nimirum erat *πρόφασις*, sive pretextus : *αἰτία* verò sive causa vera hæc erat, quòd ad ipsum impe-

Imperiale culmen viam sibi munire vellent. Id verò hâc ratione se obtenturos, subducta stabat ratio, ut vel ab ipsorum iudicio & arbitrio, Heinrico titulotenus regnante, dependerent omnia, vel ipso fati concedente, habenas imperii manibus non faciliè extorquendas tenerent. Nam, ut potentiam firmarent Saxones, Ludolphus Ecberti Pater Conradi auxilio, quæ Ottones tenuerant in Saxonia, post Heinrichi sancti mortem titulo Marchionum Saxonie recuperat universa, & recens Otto, Dux terrarum in Saxonia ad Visurgin, novas in familiam infuderat vires, Bavariæ Ducatu ab Imperatore donatus, & victoriis de Sclavis nuper reportatis nobilis. Imminebat imperio sub hoc Heinricho IV. terminus fatalis, quo Pontifices Romani Monarchiam absolutam in temporalibus etiam, quod multo hætenus profuso sanguine Imperatores inhibebant, obtinuerunt. Hildebrandus siquidem, vel potius Hellebrandus Pontifex Romanus, Gregorius VII. dictus Normannis nixus atque suffultus, contra leges Imperatorum veteres, quas Heinrichus III. non ita pridem renovârat, jus atque potestatem constituendi de Pontificum electione, ordinandi quæ per Germaniam Episcopos ad se transferebat, & ut confirmatio novi Pontificis ab Imperatore peteretur, prohibuit. Idipsum exemplum cum successores, Desiderius, Urbanus & Paschalis imitarentur, nec non Episcopos & Principes Germaniæ odio adversus Imperatores inflammarent, Germania suis viribus collisa & omnibus dignitatem suam amplius tuendi præfidiis orbata in suorum civium cæde & sanguine natavit. Novam verò tyrannidem dissolutionis vitæ, quam in Imperatore adolescente notabant, prætextu incrustabant, cum tamen in ambitionem, Pontificum superbiam & dominandi cupiditatem culpa omnis redundabat. Edicto caverat Gregorius Pontifex, ne distribui Episcopatus ab Imperatore paterentur Episcopi Germani, neque ab ipso in posterum peterent sui confirmationem, propterea quod vel indignis, vel minus idoneis conferret. Nec spectare curam & ordinationem rerum illarum ad Principes politicos, sed ad sacrum ordinem, & in primis ipsius Præsidem Pontificem Romanum. Cum verò exinde Episcopi erigerentur in spem libertatis & potentie majoris, Pontifici pollicem faciliè prefferunt. Hoc edictum fax fuit furie, quo majestas imperii tantum non omnis

mnis fuit absumta. Saxones enim in castra Pontificum facile fecere secessum, impium decretum obviis & effusis ulnis amplexi, eò quòd odio plùs quàm Vatiniano Imperatorem persequerentur, & cum viribus essent impares, anathematis fulmine, quo Imperatorem Pontifex percusserat, se superiores futuros confidebant. Quid fit? dum Romam Imperator iter instituit, ut partim objecta crimina dilueret, partim pœnitentiâ, si forsân superessent, delicta expiaret, ad valvas & limina templorum prostratus, Pontificis & Saxonum conspiratione imperio domi excidit. Interea siquidem Pontifex, ut Germanorum ab Imperatore animos divelleret, decretum excommunicationis promulgat, & ad Rudolphum Svevorum Ducem coronam auream, inusitato prorsus exemplo, cum hac inscriptione mittit:

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.

Episcopis insuper Moguntino & Coloniensi, ut, deserto Heinricho, Rudolpho adhererent, injungit. Rudolphus etsi primùm tergiversaretur, utpote & beneficiis multis ab Heinricho cumulatus, & jramento obstrictus; svasu tamen Episcoporum, qui excommunicato fidem non servandam insurrabant, coronam accipit, & in titulum Imperatoris consentit. Quare Moguntia coronatus, cum Episcoporum ipsi colluvies & Principes nonnulli occurrerent, in Heinrichum movet. Interea Franci & Rhenani Episcoporum & cæterorum adherentium perfidiam execrantes Duce Godofredo Bullionéo, dum peregrè adhuc abest Imperator, copias, quantas possunt, maximas conscribunt, quibus Imperator, cum ab Argentoratensi Episcopo admonitus Româ clanculam aufugisset & Alpes superâisset, Rudolpho statim occurrit, immisso prius in Sveviam novo Duce Friderico in Hohenstauffen/ex quo Friderici Svevi postmodum Imperatores originem trahunt. Cum Anti-Cæsare hoc Rudolpho pedem aliquoties contulit, quarto verò prælio profligatus Rudolphus & lethaliter sauciatus ad Elystrum non procul ab urbe Lipsia diem suum obiit. Cum verò ipsi jam jam expiraturo dextra, quam in prælio amiserat, fuisset allata, scelera Pontificis & Episcoporum perfidiam detestatus in hæc verba coram adstantibus Episcopis erupit: Hæc dextra est, quâ Imperatori promissam fidem confirmavi, hæc violatæ fidei testis & argumentum est, de qua vobis rationes coram Deo erunt reddendæ. Exuviae Martisburgi conditæ fuerunt in

Sethus Calvi-
sius habet pro-
pè Numbur-
gum, cum pau-
cis stipatus co-
mitibus auxi-
lia vellet accer-
sere.

sepulchro, prout, tum temporis habebatur, regio, de quo cum allatum esset ad Imperatorem: Malle se, dixit, omnes hostes suos ejusmodi sepulchro regio esse conditos. Sublato hoc AntiCæsare Rudolpho, totam belli molem Henricus in Pontificem, jura Imperatorum facta tecta cupiens, convertit, anathematis fulmen in ipsum retorfit & de solio Apostolico, successore designato Clemente Episcopo Ravennate, ipsum deturbavit, quem etiam armata manu in urbem introduxit, & ab ipso vicissim coronationem Italicam unâ cum Uxore Bertha suscepit. Verum enimverò successores Pontificis telam scelerum pertexere cœperunt, jam excitato Hermanno Lotharingæ principe, qui lapidibus è muro præcipitatis, vel, ut alii volunt, ruinâ portæ oppressus miserabiliter interiit, jam excitato Ecberto Marchione Saxonie, qui propè Brunopolin in molendino à satellibus Henrici circumventus fuit & interfectus, jam excitato Conrado filio ex prima conjuge nato, sed maturius humanis rebus exempto, jam Henrico filio altero, qui Patri tandem tot præliis attrito, defatigato & ab omni humano auxilio nudo imperium extorsit. Denique cum Episcopus Moguntinus in conspectu filii, jussu Pontificis, Henrico Patri ornamenta regia detraxisset, animi mœrore tandem Leodii anno ætatis quinquagesimo sexto, imperii quadragesimo nono, majestatis imperii vindex incomparabilis, pro qua sexagies bis acie dimicaverat, mundo valedixit. Honore sepulturæ reliquis Imperatoribus hoc nomine infelicior, ultrâ quinquennium caruit, tandem tamen Spiræ monumento paterno illatus.

Symbolum ipsi fuit: Multi multa sciunt, se autem nemo. Scire equidem pulchrum (unde Pomponius Jctus cum Juliano dixit: Et si alterum pedem haberem in sepulchro, semper tamen aliquid addiscere vellem) seipsum verò pulcherrimum. Unde Græci dictum istud *γινώσκει σεαυτόν* i. e. nosce teipsum, de cœlo descendisse volunt. Et Augustinus sæpius à DEO sui cognitionem hisce verbis precatus legitur: Domine, Da mihi nosse Te & nosse Me.

IMPERATORES ORIENTIS

hujus seculi.

Romanus Argyropylus, vel, ut alii volunt, Argyrus, uxore priore relictâ Constantini filiam Zoën ipse sexagenarius quinquagenariam salacissimam & intemperatissimæ libidinis foeminam duxit. Græcarum literarum & Philosophiæ fuit callentissimus, multa in
melius

melius mutavit, & in omnes liberalitatem exercuit. Saracenos Cycladas insulas & Græciam littoralem diripientes per Nicephorum retrorsum egit, & duobus præliis navalibus vicit. Interea verò dum castris adversis cum Saracenis pugnavit, de liberalitate sua remisit, & subditorum facultates continuis exactiōibus nimium quantum exhausit. Tandem cum vetula ista impudicissima conjux nimirum Zoë Michaëlem quendam Paphlagonem efflictim deperiret, morbo contracto ex veneno, quod uxor propinaverat, totus intumuit, balneum verò ingressus insidiis adulteri capite in dolium aquæ plenum immerfus & suffocatus fuit.

Michaël Paphlago, cum quo Zoë Imperatrix, vivente adhuc marito, rem habuit, Romano Argyropylo ut in thoro conjugali, & in imperio, auxilio Amasiæ successit. Mancipium fuit nullâ re, nisi solâ formâ, commendabile. Mentis simul fuit motæ, ita ut ad singula momenta laberetur, & os foedâ spumâ conspurcaret. Potestas primùm stare visa fuit à partibus adulteræ, quæ Michaële velut ministro uteretur, sed regni habenas ipsi malus hic Gubernator facile potuit extorquere. Tricennales cum Ægyptio Rege percussit inducias & Edeßam obsidione liberavit.

Tandem cum aquâ intercute laborare cœpisset, Michaëlem Calaphatem hæredem imperii esse voluit. An quinquagenariæ libidinem, an fortunæ ludum in evehendo hoc abjectissimo mancipio satis mireris, non facile invenies.

Michaël Calaphates obscurissimo loco fuit natus, utpote cujus Parentes pice naves oblinebant, unde & cognomen tulit. Simulator & dissimulator fuit egregius & ad quamlibet auram arundinis instar mobilis. Cum Zoës pedibus advolutus sanctè jurasset, se titulotenus saltem regnaturum, totam verò potestatem penes eam mansuram, ad hunc dignitatis apicem emerfit. Verum ingrattissimus Zoën Imperatricem Patronam, sibi ab ea structas insidias fingens, à quibus erat innocens, relegavit, & ipse interea genio & ingenio suo indulgit. Ægerrimè ferens hoc populus Zoën ab exilio revocatam suo loco restituit, Michaëlem verò fugientem exoculat unâ cum fratre Constantino, quæ familiaris Græcis erat pœna. Fuit ergò aliquandiu summa rerum penes duas sorores Zoën & Theodoram, sed cum Zoë, quantumvis septuagenaria & jam penè decre-

pita tamen impotenti adhuc libidine flagraret, maritum sibi elegit Constantinum Monomachum, quem ab exilio revocatum in solium Imperatorium collocat.

Regii fuit
stemmatis.

Constantinus Monomachus, uti foeminarum ope fastigium istud conscendit, ita effoeminatus prorsus ad foeminarum libidines omnia consilia inflexit. Literarum fuit ignarus, sed tamen literarum amans. Τὸ ἀντιπαινον Ἰδὲ, seu talionis poenam in Zoën grandævam statuit, cum ipsi concubinam, quam perditus amabat, adiunxit. Multis bellis & civilibus & externis fuit implicitus, interim tamen Turcæ per Asiam arma latiùs circumtulērunt. Tandem cum diu podagrâ vexatus esset, peste unâ cum concubina sua interiit.

Theodora Zoës soror ab Eunuchis amicis paternis confirmata, dissentiente licet Senatu, biennio rexit imperium. Hâc Imperatrice tanta domi forisqve tranquillitas fuit, tanta rerum omnium ubertas, ut foemine neminem postmodum poeniteret imperii. Senio jam confecta svasu procerum imperium Viro Byzantino Michaëli Stratiotico admodum seni delegavit.

Michaël Stratioticus cum erga populum & Senatum beneficus esset, delectisq; ex hoc ordine dignitates, provincias & præfecturas distribueret, Duces verò militiæ negligeret & averfaretur, magnum apud exercitum sibi conflavit odium, à quo Isaacius Comnenus Imperator fuit salutatus.

Etsi autem Michaël se testamento Comnenum Imperii hæredem nuncupaturum promississet, ambulatoria tamen ipsius voluntas in hac ipsa promissione fuit deprehensa, præsertim cum largitionibus corrumpere animos optimatum & populi, ne ratum haberent. Comnenus igitur, re cognitâ, operâ Patriarchæ imperium ipsi abdicat.

Isaacius Comnenus (ex quo Alexius Comnenus cum celebri suâ familiâ originem traxit) cum Patriarchæ auxilio Michaëlem imperio exuisset, anguinam ipsi mercedem referens Patriarchali dignitate brevi post deiecit, & solum vertere jubet. Aliàs uti gente nobili natus erat, ita in toga & fago rebus præclare gestis innotuit. Cum verò inter venandum pleuritide, sive lateris morbo correptus de salute desperaret, cucullum induit & imperio se abdicavit. Alii morbo caduco, seu attonito extinctum scribunt.

Con-

Constantinus Ducas, quem Isaacius Comnenus paulò ante mortem nominasset, pietatis quidem & iustitiæ nomine fuit celebris, sed ingenio tardus & hebes. Circa gubernationis initium conspiratio gravis ipsum excepit, quam non sine vitæ discrimine suppressit. Tres ex Eudocia filios, totidem puellas suscepit. Ad externa mala Constantinopolitana vehementissimus ille terræ motus, quo templa & ædes quàm plures fuerunt concussæ, accessit. Potuissent quidem post mortem Constantini Ducæ res domi gerendæ Uxori Eudociæ & filiis imperio nondum maturis committi, si foris bella cessassent, sed, incurstantibus undiqve barbaris, Duce fortissimo fuit opus. Quare à Senatu populoqve Romanus cognomento Diogenes fuit electus, quem etiam Eudocia, filiis non improbantibus, Virum sibi adjunxit.

Romanus Diogenes Augustalibus indutus & Eudociæ connubio jam potitus contra datam fidem suo consilio & arbitrio tantum non omnia cœpit administrare. Suorum antecessorum ignaviâ, nemine sufflamine injiciente, Turcæ longè latèqve grassabantur & jam Asiam spe devoraverant. Bipartito ergò agmine Diogenem aggrediuntur, uno versus septentrionem, Cappadociam occupante & vicinas regiones depopulante, altero versus meridiem, Syriam invadente. Hisce cùm Diogenes armatâ manu obviam factus esset, aliquot oppida quidem ipsi postliminii jure accesserunt. Sed postmodum iniquo cum ipsis Marte congressus & Ducum aliquos amisit & ipse tandem, eqvo ex lethali vulnere collapsus, venit in hostium potestatem. Adductum ad se Axan Sultanus honorificè quidem excepit, & cùm certis conditionibus invicem complosissent, muneribus onustum dimisit. Interea Constantinopolitani privigno suo Michaeli Constantini Ducæ filio imperium tradiderant, qui Diogeni reduci oculos exsculpere jussit. Ex qua re cum vulneris curatio negligeretur, capite toto intumescente & verminante, miserè periit.

Michael Parapinacæus Constantini Ducæ filius ab ingenti fame, quæ sub ipsius regimine afflixerat imperium, cognomen accepit. Pinacia siquidem medimni quadrantem annonæ mensuram tum temporis usitatam significat. Veriverbii naturam etiam Græcorum proverbium tunc induit: Λοιμός μὲν λιμὸν ἰ, e. pestis post fa-

mem. Siquidem hanc famem ingens pestis contagium individuo pedissequio fuit insecutum. Quin etiam tertia poena capitalis bellum ab ortu & occasu trigam istam complevit, ut ita λοιμός, λιμός πρὸς πόλεμῳ in interitum imperii orientalis conspirasse viderentur. Ab ortu siquidem Asiae provinciae versus pontum cesserunt Turcis, & constitutum ibidem Turcomanniae regnum, quod adhuc nomen obtinet. Ab occasu Croatae, gens Heneta, populabundi Thraciam ad ipsam usque sedem Imperatoriam fuerunt pervagati, & sedem tandem fixerunt in ea Pannoniae parte, quae olim Liburnia, nunc Croatia vocatur. Domi verò turbas dederunt Nistor Praefectus limitum ad Istrum, Nicephorus Botoniates, & Nicephorus Dürrachii Dux, qui Turcas in Europam attraxerunt. Cum verò videret Michael Nicephori Botoniatae potentiam auxiliis Turcicis nitentem magis magisque invalescere, imperio se abdicavit, monasticum habitum induit & cum conjugē in solitudinem secessit. Operâ quidem Michaelis Pselli Philosophi, cuius adhuc extant Arithmetica, in studio & studio bonarum literarum non parva confecerat hic Imperator spacia, sed rebus gerendis ob nimiam tarditatem ineptus fuit visus.

Nicephorus Botoniates ex posteris Nicephori Phocae ortum trahens, cum & ipsius antecessor propter ignaviam vilipenderetur, & ipse Turcarum opibus niteretur, imperium facili negotio sibi transcripsit. Quamquam autem Constantinus Ducas Michaelis filius ab exercitu propè Chrysopolin proclamatus esset Imperator, eundem tamen in ordinem redegit, & æmulos e medio sustulit. Verum oppressus à Comnenis dignam rebus gestis dedit poenam, ut sc. qui prior Constantinum monasterio incluserat, & Michaëlem, ut idem faceret, adegerat, lege talionis in eundem ordinem redigeretur.

Alexius Comnenus Isaaci filius, cuius inter Græcos Imperatores non post principia stat familia, cum fratribus suis, ne colliderentur invicem, ita pepigit, ut ipse Alexius & titulo Imperatoris & exercitio potestatis primas teneret, alter verò fratrum Isaacius βασιλεὺς ἡγεμῶν, tertius Adrianus πρῶτος ἐβας, minimus ἐβας, inter sororios verò primus Michaël πᾶνυπέρβας, alter Melissetius Κάισαρ novis nominibus appellarentur, & singulis ex imperii

Phrasīs ambigua est, vel desumpta ab equis refractariis, & tunc idem significat, ac coercere & intra gyros obedientiae flectere, vel ab ineptis & minus idoneis ad rem publicam, & significat ordini sacro aliquem adscribere.

perii reliquiis certi redditus darentur. Hâc siquidem ratione & ambitioni præstruere, & familiam conservare, suisque imperium stabilire cogitabant. Cùm verò secundum istud Senecæ: Quæ nimis dividuntur, in pulverem tandem rediguntur, divisis imperii redditibus, ea quæ cederent Imperatori, defendendis imperii limitibus non sufficerent, Alexius ad expilationes subditorum conversus pro moneta aurea & argentea æneam signari iussit, ipse verò tributū loco auream poposcit. Præcipuas maris mediterranei & archipelagi insulas, utpote Chium, Lesbum, Samum, Rhodum, quas Turcæ Duce Zachabo suas fecerant, amisit, magnamque partem Asiæ littoralis perdidit. In hujus Alexii gubernationem magna ista & in historiis satis celebris expeditio Argonautarum in Palæstinam, Duce Godofredo Bullionæo, qui Rex Hierosolymorum coronâ spineâ constitutus fuit, incidit. Siquidem plus quàm sexaginta hominum myriades ex occidente in Orientem fuerunt infusæ, & regnum Hierosolymitanum, quod ad unius fermè seculi decursum pertigit, constitutum. Unde in istius expeditionis descriptione hujus Alexii non semel injicienda erit mentio. Cùm imperio præfuisset annos 37. chronico morbo fractus septuagenarius propemodum, naturæ, quod debebat, persolvit. Ex Irene conjugē neptē Johannis Cæsaris fratris Constantini Ducæ Johannem, Andronicum & Isaacium filios suscepit, ex quibus Johannem in imperio successorem denominavit.

STATUS ECCLESIAE SUB HAC CENTURIA UNDECIMA.

ERat quidem Ecclesia Christi per totam Europam fermè, per Asiæ & Africæ provincias non paucas, ut & per maris mediterranei quàm plures insulas sub hac centuria dispersa, sed propter traditiones humanas, quibus doctrina Christiana collutulabatur, nimis corrupta. Interim cùm baptismus prima gratiæ porta, quoad substantialia, manserit integer, & multi simplici fide fundamento salutis unico Jesu Christo adhærebant, Christum Deum etiam sub isto statu Ecclesiæ corrupto sua 7000. habuisse, positum extra dubi-

dubitationis aleam putamus. Quò latius fines suos Turcarum potestas diduxerat, eò latius etiam propagatus fuit Mahometismus, donec præcipuas Europæ, Asiæ & Africa partes veneno suo infecisset. Interim tamen & hodiè sub Turcico & Persico regno, ubi Mahometismus potissimum, diversis licet sectis, viget, Christianis adhuc niduli præbentur, prout in sede Imperiali Turcica Constantinopolitana ipse Patriarcha cum Christianis quàm plurimis, in Persica verò Isbahan multa cœnobia Christianorum, utpote Armeniorum, Latinorum etiam Augustinianorum, Carmelitarum & aliorum ordinum inveniuntur.

In hoc seculo
Theophylactum &
Oecumenium
scriptores Graecos,
Chrysostomi sectatores
quidam collocant.

Alias Scriptores & Doctores præcipui, qui vixerunt in hoc seculo, numerantur Berno, Bruno, Algerus, Petrus Damianus, Anselmus, Lanfrancus, Hermannus contractus, Lambertus Schaffnaburgensis, Marianus Scotus, quibus & Gratianum compilatorem Juris Canonici quoad antequam addere possumus.

Berno (quem alii Bernhardum vocant, sed non illum celebrem Cœnobii Clarævallis Abbatem Gallum) in sacris & profanis literis fuit eruditus, sed tamen erroribus sui seculi aliquatenus affatus. Præter sacras lucubrationes de Musica & instrumentis Musicis aliquid conscripsit. Et quia tam ab Imperatore, quàm Pontifice haberetur in oculis, confirmationem privilegiorum Monasterii Augiensis ab utroque facile impetravit. Ut Pontificem non pro Anti-Christo, sed potius Christi Vicario haberet, externum schema noctem ipsius oculis offudit.

Bruno Imperatoris Conradi patruelis, Episcopus Herbipolensis in Theologia multa commodè scripsit, sed tamen in ipsius scriptis aurum interdum à scoriis, præsertim quantum ad intercessionem Sanctorum, & quidem Martyrum, venit separandum. Secutus Imperatorem in Pannoniam in via ruinâ cœnaculi unâ cum aliis pluribus fuit extinctus. Cathedrale templum Herbipolitani magnificè extruxit, in quo etiam post fata ipsius exuviae fuerunt conditæ.

Unde lues Gallica
quibusdam error ille
vocatur.

Algerus Monachus Corbeiensis in soluta & ligata oratione opuscula quædam conscripsit. Adversus Berengarium Ecclesiæ Andegaviensis in Gallia Diaconum, præsentiam Corporis Christi realem in cœna negantem, Calvinianorum Patriarcham, disputavit.

Verum

Verum Scyllam fugiens in Charybdim incidit, ἀπυσίαν corporis Christi destruens μετυσίαν adstruxit, cum inter duo extrema mediā viā incedere & περισσίαν adstruere debuisset.

Petrus Damianus Italus Monachus primū fuit Cassinensis, sed Cassinense propter singularem eruditionem Episcopus Ostiensis & Cardinalis cœnobium in a Stephano IX. creatus erat. Cum verò Benedicti X. Pontificis e- Historiis est lectionem improbasset, dignitatibus suis exutus & in vincula fuit celeberrimū conjectus. Inde solutus eremiticam vitam egit, loricā ferreā pro non procul interula & duobus ferreis circulis pro cingulo usus. Scripta sua situm à Roma superiores interdum correctionem ab inferioribus pati debere. versus ortum, Sub Alexandro II. Pontifice ad pristinas dignitates, à quibus erat deturbatus, postliminiò adspiravit.

Anselmus primū Monachus, mox Abbas, & tandem Archiepiscopus Cantuariensis in Angliā græcè & latinè fuit doctus. Processionem Sp. S. à Filio adversus Græcos cum omnium admiratione defendit. In Psalterium, Canticum Canticorum, Johannem Evangelistam, Epistolas Paulinas & Apocalypsin commentarios scripsit, suis tamen erroribus non caruit. Foetus suos immane quantum deperit, adeò ut limam iisdem adhiberi passus non fuerit. Quo ipso Φίλαυτον & Narcissum non tantum coætaneis sed & posteritati sese præbuit. A Rege Angliæ propter παρρησίαν suam ab Episcopatu remotus, sed tandem eidem restitutus fuit.

In hoc seculum etiam locatur Anselmus Laudunensis, autor interlinearis, quam vocant, in totam scripturam glossæ.

Lanfrancus Italus Papiæ natales debens Lutetiæ bonis literis & artibus operam navavit, & postmodum in Monasterio Beccensi Theologiam professus fuit. Berengario præsentiam corporis Christi in cœna neganti acriter sese opposuit, sed ex uno extremo in aliud prolapsus transubstantiationi fulmenta supposuit, secundum illud Horatii:

Multi, dum vitant vitia, in contraria currunt.

Tam charus fuit Pontifici, ut ipsi assurrexerit, ipse verò provolutus ad pedes Pontificis ad votum omnia, quæ petiit, impetravit. Scripta patrum secundum orthodoxam fidem correxit, sed ista Lanfrancus correctio non nemini fuit suspecta, ac si dispunxisset in scriptis correxit scripta Patrum, Patrum ea, quæ sacris literis consona, Pontificiorum verò erroribus

bus fuissent adversa In Epistolas Paulinas sermones & in Psalmos Davidis commentarium conscripsit. Adversus Berengarium Dialogum de praesentia corporis Christi in coena composuit.

Hermannus contractus à contractis corporis membris sic dictus Patre Comite quodam Wolferado, matre verò foeminâ religiosa in hanc lucem fuit editus. Propter adversam corporis valetudinem in coenobio Sangallensi literis humanioribus vacavit, nec exigua spacia in studio & stadio bonarum artium contexit. Opuscula quamplurima Musica, & Mathematica ut & cantica sacra in honorem Beatæ Virginis contexit. Historiam ab exordio mundi, quæ sæpius ab Autoribus allegatur, usq; ad annum Christi millesimum quinquagesimum quartum, quo ipso in prædio suo pensum vitæ absolvit, conscripsit.

Lambertus Schaffnaburgensis non imæ caveæ Historicus, abjectâ rei familiaris curâ in coenobio Hirschfeldensi Monachum induit. Inscio Abbate professionem in terram sanctam suscepit, sed post intercapedinem unius anni redux factus ab Abbate istius Monasterii honorificè fuit exceptus. Lucubrationibus exinde se totum mancipavit, & Historiam de rebus Germanorum olim præclarè gestis, repetitis nonnullis ab origine mundi, nervosâ brevitate conscripsit. Ambitionem & avaritiam Monachorum suæ tempestatis quòd humiles sunt sine despectu, pauperes sine defectu, salè perstrinxit.

Marianus Scotus (cujus in Historia Ecclesiastica non rarò injicitur mentio) Monachus fuit, qui relictâ Scotiâ Coloniam profectus, inde Fuldam, tandem Moguntium, (vadente Archi-Episcopo, venit. Historiam ab initio mundi usque ad annum Christi 1083. in qua & lucidus ordo & nervosa brevisitas suam laudem merentur, confessellavit. Harmoniam etiam Evangelistarum & Computum sacrum, ut & in Psalmos Davidis commentarium scripsit.

Gratiani Compilatoris decretorum Pontificiorum mentionem hic nonnulli faciunt, qui tamen rectius in subsequ. seculum esset rejiciendus. Fuit aliàs Monachus Bononiensis, patriâ Hetruscus, ordinis S. Benedicti doctus & religiosus. Compilavit hic ex diversis Patrum sententiis, decretis Conciliorum & Pontificum volumen decretorum, & Pontifici Eugenio III. confirmandum obtulit.

tulit. Approbavit hic opus, & publicè legendum concessit, atq; nomen indidit: Concordantiæ discordantium canonum. Imitatus fuit hic Gratianus Ivonem Carnotensem Episcopum, prius Canonicorum regularium Præpositum, qv̄i decreta Conciliorum & Pontificum in compendium redegit, qvo libro etiam Jcti usq; ad tempora Gratiani usi sunt. Lutherus qvidem Jus Canonicum, sive opus hoc decretorum Wittebergæ, in cœtu scholasticorum, ante portam Elystrinam publicè combussit, propterea qv̄d Pontifex ipsius scripta sacris literis conformia vulcano mancipârit, & passim in decreta Pontificum, qvæ vocat **Dredefeten** invehitur, sed tamen & hîc ex stercore aurum colligendum. Usus enim suus huic Juri canonico relinquitur partim in responsione ad hominem, quando canones veteres recentioribus opponuntur, partim in causis matrimonialibus, jure patronatûs, juramentis, processu &c. de qvo passim Theologi & Jcti sunt consulendi.

Ante annos non ita multos conversus qvidam Pontificius Argentorati totum Papatum ex jure Canonico refutavit, vel ipse, vel ipfius nomine D. Dorscheus.

Agmen inter hæreticos hujus seculi ducit, vel solus potius hoc seculum obfuscat Berengarius, Calvinianorum Patriarcha & Principilus. Cùm enim ab Apostolorum temporibus præsentia corporis Christi in S. Cœna firmiter & intitubanter fuisset credita, ut etiam in *μετὰ τὴν* errorem instabiles inciderint, hic Berengarius eandem negavit, & multas per Europam Ecclesias toxico suo pestifera musca infecit. Nazione fuit Gallus, Turone oriundus, Ecclesiæ Andegavenfis (**Angiers**) Diaconus. Cùm enim transubstantiationis semina spargi videret, & hunc errorem declinaret, Scyllam fugiens in Charybdim incidit, & alterum extremum, corpus Christi non esse præsens in cœna, fuit amplexus. Cùm verò huic errori Berengarii accederent alæ, Synodi nonnullæ propterea fuerunt coactæ, in qvibus pestiferum Berengarii dogma obelisco transfossum. Videns inde Berengarius omnium tela in se converti, palinodiam cecinit, & proprios libros combussit. Attamen recidivam passus ad vomitum rediit, & per discipulos venenata sua dogmata latiùs adhuc sparsit. In fine vitæ sequentia verba protulisse fertur: Hoc in die apparitionis suæ apparebit mihi Dominus noster JEsus Christus propter poenitentiam, ut spero, ad gloriam: vel propter alios, ut timeo, ad poenam. Et sic inter spem & metum fluctuans animam exhalavit.

Peccatum non
remittitur, ni-
si ablatum re-
stituatur sc. si
restitui potest.

Mentio etiam fit in hoc seculo fanatici cujusdam anonymi, Ana-
baptistarum Promachi, qui coelitus sibi oblatae epistolae dicebat E-
piscopis aliis praescribendas, ut sc. arma nullus ferret, ablata nemo
repeteret, sui sanguinis, vel cuiuslibet proximi ultor nemo existe-
ret, percussoribus condonet, jejunium pane & aqua omni feria sex-
ta observaret, Sabbatho carnibus & pinguedine abstineret, ad haec
observanda juramento quilibet sese obstringeret, qui vero praestare
detrectaret, ab Ecclesia separaretur, aegrotans non visitaretur, ne-
que mortuus sepulturae traderetur.

Recruduerunt in hoc seculo certamina Ecclesiarum orientalibus &
occidentalibus invicem intercedentia v. g. de processione Spiritus
S. à Filio, de forma diversa baptismi, de pane azymo in coena, de
Sabbathis in quadragesima observandis, de comestione suffocato-
rum, de primatu Ecclesiae Romanae, de conjugio Sacerdotum, &
quae fuerunt certaminum capita plura. Ecclesiae orientales proces-
sionem Sp. S. à Filio negabant, occidentales affirmabant, orientales
immersione in aquas utebantur (unde Ruthenicae Ecclesiae ad se
venientes Christianos alios rebaptizant, quasi non baptizatos i. e.
in aquam immersos) hanc adhibitam formulam: Baptizetur servus Chri-
sti in nomine patris, Filii & Sp. S. Occidentales ad aspersionem ute-
bantur: Orientales pane fermentato in coena utendum dicebant
nixa exemplo Apostolorum, qui extra tempus paschatos κατ' οἶκον
frangebant panem i. e. Eucharistiam distribuerant: Occidentales
pane azymo exemplum Christi secutae: Orientales jejunium Sab-
bathorum quadrag. tempore observandum negabant, occidentales
affirmabant: Orientales de suffocatis comedendum negabant:
Occidentales affirmabant: Orientales primatum Ecclesiae R. nega-
bant: Occidentales pro eo tanquam pro aris & focis dimicabant.
Orientales Conjugium Sacerdotum concedebant: Occidentales
improbabant. Et haec certamina in hodiernum nondum sunt so-
pita. Propter ingenii acumen Humbertus Monachus Lotharin-
gius à Pontifice Leone IX. Constantinopolin fuit missus, ut cum
Niceta Monacho Graeco in arenam descenderet. Disputationem
suam scripto complexus fuit Humbertus. Tantam verò animorum
exacerbatione res acta fuit, ut Graeci alium Pontificem eligerent, &
Latinos excommunicarent.

Vocab. βα-
πτισμῶν est
generale & si-
gnificat appli-
cationem a-
qua five ad-
spersione five
immersione
fiat.

Concilia in hoc seculo coacta fuerunt quàm plurima, sed omnia particularia. Eminent inter illa quatuor adversus Berengarium hæreticum celebrata.

Primum fuit Romanum, in quo Berengarii hæresis fertur innotuisse. Alterum fuit Vercellense, cui Pontifex Leo & Lanfrancus interfuit. Berengarius autem aliquid periculi subolfaciens comparere nolebat. Duos tamen Clericos causam acturos suo nomine ablegavit. In hac Synodo Johannis Scoti liber de Eucharistia lectus & damnatus est. Sententia Berengarii lecta & damnata est, Monachi verò missi, cum ipsum defendere vellent, capti sunt. Verum Berengarius in sua sententia perstitit, & quantis maximis potuit viribus, suffragantibus plurimis, eam disseminavit. Vide cent. 9.

Tertium fuit Turonense, ad quod Legati sedis Romanæ fuerunt missi. Berengarius se stitit, ipsiqve potestas dogma suum defendendi facta est. Verum cum in arenam descendere tergiversaretur, se opinionem abjecturum, & communem Ecclesiæ doctrinam amplexurum simulavit. Hac ratione impetus quorundam fregit, & Concilium naso, quod ajunt, ad unco suspendit, cum nihil magis egerit, quàm ut variis conquisitis figmentis & pigmentis errorem incrustaret.

Quartum fuit Romanum, in quo 113. Episcopi ad imperata Pontificis Romani sui copiam fecerunt. Nicolaus enim secundus, cum Berengarii errorem non in angulis serpere, sed apertâ viâ grassari deprehenderet, magnum præ se ferens Zelum novum dogma omnibus animi nervis opprimere cogitabat. Sententia Berengarii tum iterum fuit prælecta, controversia ventilata, novumq; Berengarii dogma omnium calculo damnatum. Composita etiam fuit certa revocationis formula ab Humberto Lotharingio jussu & approbatione Synodi, quam Berengarius accepit abjurans sua dogmata, & humili voce & gestibus obedientiam promittens. Verum Berengarius paulò post ad ingenium rediit, & contra Synodi decreta suamqve palinodiam scriptum sparsit.

Concilia etiam habita sunt de Pontificis electione ad solos Cardinales deferenda, utpote Mantuana & Romana, jussu Nicolai II. Verba Concilii Romani sic habent: Nicolaus Episcopus Servus Servorum DEI, omnibus Episcopis Catholicis, cunctoque Clero

Monachi sunt
animalia am-
phibia.

& populo salutem charissimam & benedictionem Apostolicam. Primo inspectore DEO est statutum, ut electio Romani Pontificis in potestate Cardinalium Episcoporum sit, ita, ut si quis Apostolicæ sedis, sine præmissa concordie electione eorum, ac deinde sequentium religiosorum Clericorum & Laicorum consensu inthronizatur, non Papa, vel Apostolicus, sed Apostaticus habeatur. Sic nimirum jus Ecclesiæ, Senatûs Romani, præprimis autem Imperatoris Romani ad solos Cardinales fuit pertractum. Constat enim ex historiis Imperatores Rom. huc usque Pontifices instituisse & destituisse (prout in Ottonibus & Henricis exempla habuimus obvia) sed in hoc seculo AntiChristus Romanus in temporalibus etiam eminere cœpit, Gregorio VII. aliàs Hildebrando Imperatorē Henricum quartum de solio deturbante suisque Augustalibus exuente. Mansit ex eo tempore jus eligendi Pontificem R. penes Collegium Cardinalium in hunc usque diem, utut summis Monarchis Christianis votum exclusivum (quod sc. hunc vel illum è Cardinalibus Pontificem nolint) concedi scribant. Quod aliàs officium & collegium Cardinalium attinet, eorum 70. (si numerus est completus) vel ad imitationem Synedrii magni Judaici (prout etiam in aliis præsertim pomposis Pontificiis Judæorum sunt simii) vel in æmulationem Collegii Septemviralis sunt constituti. Cùm enim Germani jus electionis Imperatoris ad suos & quidem 7. Electores transtulissent, Pontifices decies 7. à quibus & ex quibus novus Pontifex eligatur, ordinasse leguntur.

Pueris etiam
hæc dignitas
confertur.

Nomen quidem ipsum cardinalis perantiquum est (uti habet Polydorus Virgilius) & erat saltem epitheton alicujus ministri Ecclesiæ primarii, sed officium & dignitas nova. Habent autem nomen à cardine, quòd in ipsorum consiliis cardo Ecclesiæ Catholice volvatur. Officium est, quòd sint Consiliarii Pontificis & Ecclesiæ Romanæ, nec non defuncto Pontifice, alium ex suo numero eligant. Conscripti fuerunt primùm ex Presbyteris & Diaconis Romanis, (prout etiam hodie plerique Presbyteri & Diaconi Romani cum hoc munere inveniuntur) & postmodum in alios Episcopos Italos, Gallos & Hispanos (Cardinales enim diu Germania ignoravit) hæc dignitas fuit collata. Utuntur purpurâ & Galero rubro (unde Patres purpurati vocantur) ut pro salute Romano-Cath-

Catholicæ Ecclesiæ se sanguinem fundere debere noverint, nec non equis albis ex Pontificis concessione insidere solent. Hinc est, quòd pictores (quos valdè quidem pios, sed minùs veros vocat Polydorus Virg.) Hieronymum galero rubro tectum tanquam Presbyterum Rom. exhibeant. Dignitas Cardinalitia Regum & Principum dignitati, ex sententia Pontificiorum, censetur anteferenda.

Inter alia verò, quæ contigerunt hoc seculo, sicco pede non prorsus prætereunda, non ultimo loco numeramus ingentes turbas Romæ propter sceleratos Pontifices exortas. Benedictus nonus (qui puer undecim annorum, postquam suffragia largitionibus emerat, solium Apostolicum conscenderat) cùm 12. annis ferè Pontificatum administraverat, propter immania scelera urbe pellitur. Emit postmodum Episcopatum Romanum Sabinienfis Episcopus Sylvester appellatus. Post præterlapsum trimestre spacium Benedictus rediens Sylvestrum de sede deturbat, & Pontificatum recuperat. Sed cùm videret se publici odii victimam, cum Johanne Gratiano, qui suo loco Papa sit, agit. Ne gratis hoc fieret, Gratianus Benedicto dat redditus, qui proveniebant ex Anglia, ut Baronius habet. Fuerunt omnes, ut idem affirmat, scelestissimi, quilibet horum certam sedem Romæ occupat, Sylvester ædem ad D. Petrum, Benedictus ad Mariam majorem, Gregorius ad Lateranum, atque ita sedes Romana triceps facta est. Baronius quidem Gregorium pro legitimo habet, reliquos pro adulterinis, cùm tamen & Benedictus per 12. annos ipsi fuerit legitimus.

Benedictus hic
scelestissimus
Pontificiam
sedem quartum
invasit.

Polonorum status seculo hoc jam adulto fuit turbulentissimus, quòd Regem non haberent, ideò concludunt, Casimirum filium Boleslai, qui cum matre in Germaniam exulatum abierat, revocandum ad regnum. Eum dum requirunt, inveniunt ipsum in cœnobio Cluniacensi in Gallia, ubi & Monachus factus erat, jam Diaconus. Agunt itaque apud Pontificem, ut is ex cœnobio dimittatur ad regnum, quod impetrant, cùm promitterent, se comam ultra auriculas non alturos, de singulis capitibus singulos nummos Romam missuros, & lucernam in æde D. Petri arsuram suis sumtibus foturos. Hist. Pol.

Cùm Pontifex Urbanus (quem Turbanum vocant Historici) svaderet expeditionem à Principibus Europæ ad terram sanctam recupe-

Baronius.

recuperandam esse suscipiendam, dimisit etiam Episcopos & Abbates ad adhortandam plebem. Cumque res magni esset momenti, ut quotidie preces ad B. Mariam Virginem à Clericis fundantur, & salutatio Angelica multis vicibus recitetur, ut eas numerare possent, iussit Clericos globulos ligneos in funiculo habere, id quod postmodum ad plebem pervenit, & funiculi cum globulis dicti sunt Pater noster. Vocantur aliàs patrilogia & rosaria, quod hisce variegatis precibus Beatæ Virgini Rosarium (ein RosenKranz) nectatur. Definiuntur hæc rosaria penes Pontificios, quod sint series & coadunatio globulorum ligneorum, vel ex electro vel ex margaritis confectorum &c. in modum ferti facta, secundum quorum numerum Ave Maria & Pater noster solent recitare. Constabant 55. lapillis, ut inter singulos 10. minores unus grandior interponeretur.

Completebantur quinque Pater noster & 50. salutationes Angelicas, ita ut singulis 10. ejusmodi salutationibus Angelicis unum Pater noster interferatur.

De Musica
etiam hoc se-
culo Chilpe-
ricus & Abbas
Hirsaugiensis
Vilhelmus
scripsit.

Musica hoc seculo excolere cœperunt (olim enim cantu saltem Gregoriano, vel choraliter utebantur) Berno Abbas Augiensis & Guido Aretinus. Ille de instrumentis & mensura monochordi scripsit, hic verò Musica micrologum dictam edidit. Guido à Pontifice Benedicto vocatur Romam, ut videret ipsius rationes canendi & antiphonarium. Verum ut omnes artes suam habent *μεγαλήν*, *ἀκμήν* & interdum *ὑπερβολήν*: Ita ex tenuissimis principiis maxima incrementa Musica sumit.

Cum ordo Benedictinorum Monachorum jam per aliquot secula longè latèq; sese diffuderat, hoc seculo Monachorum ferace plures accesserunt ordines, utpote Carthusianorum, qui originem exinde traxisse feruntur, cum Professor quidam Lutetiæ defunctus & jam sepeliendus esset, tribus vicibus exclamavit: Et primâ quidem ac secundâ: Justo DEI judicio accusatus sum, tertiâ, Justo DEI judicio damnatus sum. Circumstantibus verò metu prorsus exanimatis, Bruno quidam Professor in medium consuluit, relinquendum esse mundum, ne pereamus similiter, & cum paucis quibusdam in sylvam quandam Carthusiam dictam in Gratianopolitana diœcesi pervenit, ubi cellulas instituit, & ordinem Monachorum, qui à loco Carthu-

Carthusiani dicti sunt. Silentium ipsis fuit perpetuum, nec carnibus unquam vescerantur, intima veste utebantur cilicina, summo pallio nigro, tegmineque capitis cucullo.

Hospitalarium ordo D. Johannis circa hæc tempora institutus fuit in terra sancta, priusquam à Godofredo Bullione Hierosolyma recuperaretur. Originem autem traxit hic ordo à Mercatoribus Italici, qui locum sibi à Saracenis precio compararunt, ubi religio Christiana exerceretur seorsim. Huic templo additæ fuerunt ædes, ubi peregrini hospitio exciperentur. Largitione postmodum Principum & eleemosynis piorum Hospitalarii adeo fuerunt ditati, ut urbes & regna sibi compararent.

Vestitus huius ordinis fuit pallium nigrum, in cuius dextra parte crux alba,

Circa hæc tempora Monachorum Vallis umbrosæ ordo à Johanne Gualberto Florentino fuit institutus, propterea quod imago Christi crucifixi, cum ad eam oraret, ipsi caput suum inclinaret. Hoc portento motus Johannes ad professionem religionis animum adiecit, & in eam Appennini partem, cui Valli umbrosæ nomen est, secessit, ubi templo erecto aedem cœruleam indui veste sanxit. Gregorius VII. hoc Monachorum genus probavit, & in Catalogum religionis retulit.

Eodem hoc seculo Monachi Grandimontenses in Gallia coeperunt, autore Stephano quodam, qui suis aedem Rhapsodiam ex Monachorum Canonorum, quos Regulares, vel Augustinianos vocant, & Eremitarum superstitionis ritibus consarcinatam proposuit. Ipse autem lorica super corpus nudum indutus erat. Loco verò motus. Mureto (sc. Aquitaniæ monte, ubi substiterat) successor Stephani Petrus à Monachis Augustinianis petiit sibi divinitus monstrari locum, in quo pietatem exercere possit. Dum autem in missa ter caneretur Agnus DEI, ex aëre tribus vicibus vox audita est: In grandi monte, in grandi monte, in grandi monte, qui locus Mureto vicinus erat. Eo itaque cum corpore Stephani (autore novi ordinis) isti Monachi sese contulerunt, sequæ Grandimontenses dici voluerunt.

Decurrente jam ad finem hoc seculo Cisterciensium Monachorum ordo (quales in Portensi quondam Gymnasio fuerunt, ad quorum normam & alii Germaniæ populi hunc ordinem instituerunt) ex ordine Benedictino in Gallia traxit originem. Cum enim

Monachi Benedictini in quodam Galliae Cœnobio ex omnium rerum affluentia fierent lasciviores, 21. ex illo conventu fratres unum cum Roberto Abbate dissolutæ vitæ pertasi Monasterio egrediuntur, & in locum quendam horridum, Cistertium dictum, ob veprium densitatem vix pervium sese conferunt, ibique sedes suas figunt. Quicquid delicati vel in lectis, vel in vestitu, vel in tractatione vitæ fuerat, prorsus amputant, & in formam rigidiorē reducunt. Verum hæc novorum Hypocritarum examina progressu temporis eleemosynarum collatione non contenta contra præscriptam regulam suam prædiis, villis, molendinis aliisque bonis immobilibus inhabant & in suam potestatem redigebant. Huic Cistertiensium ordini Bernhardus fuit addictus: Bernhardus valles, montes Benedictus amabat. Æmulatio horum ordinum: Benedictus benedicat: Bernhardus Bernhardat.

Cœpit & hoc seculo flagellantium ritus tanto fervore & frequentia, ut in uno cœnobio tria millia scoparum flagellando fuerint absumpta. Ordinatum fuit in Cassinensi cœnobio, ut in capite quadragesimæ toto triduo Monachi nihil nisi verba lectionum & precum loquendo proferrent, nudis pedibus incederent, totum Psalterium cantando percurrerent, nihil nisi modicum panis cum aqua gustarent, & mutuam scoparum castigatione sese quotidie purgarent.

Theophylactum scriptorem Græcum celebrem patriam Constantinopolitanam Chrysostomi Epitomatorem Episcopum Bulgarorum, quibusdam Vulgarium dictum (de quo superiore centuria diximus, quod tempus vitæ ipsius exacte non sciatur, ideo auctoritatem in primis Osiandri & aliorum seculi superioris scriptoribus eum adjunximus) in hoc seculum nonnulli referunt, propterea quod Imperatorum, qui circa hæc tempora vixerunt, ut Comnenorum & Ducarum, mentionem faciat.

Cum successisset Johanni XVIII. Petrus Bucca Porci, **Servus** / nomen suum mutavit, & ex sententia Baronii Sergium IV. se nominavit. Sunt tamen, qui sub Sergio secundo Bucca Porci dicto nominum mutationem factam volunt.

Disputatum fuit hoc seculo in Galliis, an hymnus Ambrosii & Augustini, Te Deum laudamus, in quadragesima & in adventu sit canendus. Item, an festum annunciationis, quod in Martio turbat

jeju-

Ex Baronio
Calv.

jejunium, celebrandum fit in Decembri cum Hispanis, qui ex Con- De festo an-
cilio Toletano decimo id faciebant: Negabatur utrumque, & Hi- nunciationis.
spani suam etiam rationem tandem reliquerunt.

Ex hac relatione patet, si festum annunciationis Mariæ apud Hispanos mense Decembri fuit celebratum, festum nativitatis Christi celebratum fuisse mense Septembri, quæ multorum recentiorum Chronologorum est sententia, vel ad minimum saltem hoc exinde patescit, quibusdam Ecclesiis non absurdam visam fuisse illorum opinionem, qui Christum mense Septembri natum volunt.

Notantur hoc seculo quidam Presbyteri, qui, orto in urbibus incendio, linteo, ut vocant, corporali, cujus usus est in missa, id extinguere conabantur.

Gradenſis Episcopatus, notante Baronio, transfertur hoc seculo Venetias & Episcopus ibi Patriarchæ dignitatem accipit.

Non infrequens fuisse hoc seculo, ut sacer calix veneno misceretur, ex sequenti apparet historia. Cum Papa Victor, Germanus ab Imperatore Germano Heinricho III. electus in Germaniam abire vellet, & missam prius celebraret, Sub Diaconus ejus venenum calici sacro in altari miscuit, quod tamen Victor Papa deprehendit & abstinuit. Idem aliis Germanis accidisse Benno affirmat, nec ipsis parsum Imperatoribus, utpote Heinricho VII. qui veneno in sacrosancta Eucharistia fuit extinctus. Unde & in hæc verba ultima erupit: Calicem vitæ mihi dedisti in calicem mortis.

Mos in hoc seculo per miracula probandi aliquid altissimis radicibus fuit comprehensus, uti ex seq. obvium est historia. Cum sci- rent Monachi apud Florentinos Petrum Episcopum esse Simoniacum, idque alia ratione demonstrare non possent, rem probant per ignem, & Monachus quidam ex Aldobrandinorum familia, postea Cardinalis & Petrus ignitus dictus per carbones ignitos pedetentim ivit, neque læsus ullâ corporis sui parte neque crinibus fuit. Ita etiam innocentiam suam testatam faciendi modus fuit monomachia, vel sumtio cœnæ Dominicæ, præcedente devotione, si fallerent, ut Dominus post sumtionem horribiles ab ipsis pœnas sumat. Quantumvis autem sacrificio Zelotypiæ in V. T. niti potuerint, multum præstigiæ concurrisse, dubium prorsus est nullum.

Greg. hic in
decreto quo-
dam Impera-
toris dictus
fuit hæretici
Berengarii
antiquissimus
discipulus,

Cum ab Hildebrando Pontifice Gregorio VII. Judæis Christiani-
nus orbis apertus fuerit, Judæorum infinitus propemodum nume-
rus per Ecclesiam fuit dispersus, præsertim cum Magistratus politici
Judæis pro spongiis uterentur. Qui coacti ex Judæis baptismum su-
sceperunt, ad vomitum pleriq; redierunt. Hoc seculo iterum Sacer-
dotes in Germania coacti fuerunt ad cœlibatum, qui quidem adeo
adversati sunt, ut Archi-Episcopus Moguntinus publicaturus di-
ctum Romani Pontificis Erfurdia, per tumultum ab iratis Sacerdo-
tibus ferè fuerit oppressus. Sed, non desistentibus Pontificibus, vi-
ctas tandem manus porrexere.

Quantumvis Ecclesiæ status hoc seculo fuerit turbulentissimus
& corruptissimus, multos tamen adhuc, præsertim ex simpliciori-
bus fuisse salvatos, in spem bonam erigimur. Extat in epistolis
Anselmi forma quædam ægrotos morti vicinos compellendi, à
Nostratibus sæpè citata, ex qua videre licet, quòd in mediis Papatus
tenebris & illuni quasi errorum nocte tamen aliqui Christiani à Pa-
storibus suis non in merita humana, sed in solius Christi meritum
confidere jussi fuerint. Pars verò istius formulæ sic habet: Frater,
lætaris (interrogat Præsul vel Pastor) quòd in fide morieris? Et re-
spondeat: Etiam. Fateris, te non tam benè vixisse, sicut debuif-
les? Fateor. Pœnitet te? Etiam. Habes voluntatem emendan-
di te, si spatium vivendi haberes? Etiam. Credis, quòd propter
te mortuus est Dominus Jesus Christus, Filius Dei? Etiam. Cre-
dis, non posse te salvari, nisi per mortem ejus? Etiam. Agis de
hoc ex corde gratias? Etiam. Age ergò, dum in te est anima tua,
ei semper gratias, & in hâc solâ morte totam fiduciam tuam consti-
tue; huic morti te totum committe; hâc morte te totum contege-
re; ei que te totum involve. Et si Dominus te voluerit judicare, dic:
Domine, mortem Domini nostri Jesu Christi objicio inter me & te
& judicium tuum, aliter tecum non contendo. Si dixerit, quòd
merueris damnationem, dic: Mortem Domini nostri Jesu Christi
objicio inter me & mala merita mea, ipsiusque dignissimæ passionis
meritum offero pro merito, quod ego habere debuisssem, & heu!
non habeo.

Dicat iterum: Mortem Domini nostri Jesu Christi pono inter
me & iram tuam. Deinde dicat ter: In manus tuas, Domine, com-
mendo

mendo Spiritum meum. Et conventus sui adstantes respondeant: In manus tuas, Domine, commendamus Spiritum ejus. Et securus morietur, nec mortem videbit in æternum. Conceptus hic dulcissimis verbis Dialogismus etiam extat in hortulo animæ, qui tamen hodiè castratus Hispanis & Italis in manibus geritur.

DE BELLO SACRO CENTURIAE HUIUS MANTISSA.

Decretum fuit hoc seculo bellum sacrum contra Turcas suscipiendum & ad recuperandam terram sanctam, classicum in primis canente Urbano Pontifice, cui præsentes omnes assenserunt acclamantes: Deus vult, Deus vult. Postea Præsules in suis dioecesibus ad arma sacra capeSSenda popularium animos pro rostris sacris inflammant. Quare multi Principum, venditis, vel oppignoratis suis regnis, pecuniam bellico impendunt apparatus. Concurritur ex Aquitania, Normannia, Anglia, Scotia, Hybernia, Britannia, Gallicia, Vasconia, Flandria, Lotharingia, quin etiam ex Germania & aliis provinciis certatim quasi divites & pauperes, Clerici & Laici, pueri, puellæque, pro terra sancta vitam in discrimen adducere paratissimi omnes. Brevissimi temporis interstitio tantus ex diversis provinciis, extremisque regionibus (orbe terrarum commoto) fit confluxus, ut numerus militum sacrorum visus fuerit innumerus. Nonnulli sexcentas myriadas circa initium excessisse numerum volunt. His exercitibus Duces dati sunt Godofredus Bullionæus, Lotharingæ Dux, penes quem summa belli erat, ejusque duo fratres, Eustachius & Balduinus, nec non alii Principes quam plures. Godofredus Bullionæus, qui primus superatis mœnibus in urbem Hierosolymam irruperat, primus Rex Hierosolymorum creatus est. Verum diadema gestare aureum hominem peccatorem ea in urbe, in qua Salvator mundi Rex æternus spineam coronam gestasset, inconveniens prorsus putavit. Quare coronam spineam flexis genibus ad sepulchrum Dominicum sibi procumbenti passus fuit imponi. Godofredo verò, cum vix annum unum cum hoc regimine novo fuisset, extincto, Frater ejus Balduinus optio ipsi fuit datus.

CENTURIA DUODECIMA.

XIX. HEINRICUS QUINTUS.

Quomodo Henricus hic quintus Henrici quarti filius superstitionis & falsæ persuasionis fascino à Pontificibus inductus patrem imperio dejecerit ipsumque vel animi mœrore maceratum, vel custodiæ, quod nonnulli volunt, inclusum confecerit, jam supra diximus. Verum mutatâ voluntate, quod patrem iusta induisse arma vidisset, in Pontificios movit, & eadem de causa bellum ipsis intulit. Seditionibus tamen, quas faces & tubæ bellorum Pontifices concitaverant, & anathematum diris fractus, importunitati cessit, jugumque Pontificium proditâ libertate ac dignitate imperii suscepit. Hæc quomodo gesta sint, & Παπικαστοιεja introduc-ta, Baronii, Urspergensis & aliorum verbis clariùs exponemus. Contendit Henricus Imperator die 11. Febr. Romam cum exercitu. Papa, priusquam admitteretur, per Legatos postulat, ut iuribus de investitura Clericorum (quæ fuit potissima causa bellorum inter Greg. 7. & Hein. 4. gestorum) recunciet. Imperator quod Ecclesiæ & Principibus imperii visum fuerit, se facturum promittit, atque ita quidem recipitur. Sequenti die Dominicâ in actu coronationis agitur, ut Imperator publicè investituris Clericorum renunciet. Imperator contra contendit, hoc jus in potestate Imperatorum fuisse à Carolo M. ad sua usque tempora. Cum verò Papa Imperatorem coronare nollet, à verbis ad verbera pervenitur, & Imperator ipse oppressus fuisset, nisi fortissimè suâ manu se defendisset, sed exercitu suo vincente multi Romanorum cæsi fuerunt, multi præcipientes in Tiberim acti. Româ exinde discedit Imperator, & Papam captivum secum ducit. Per diestum sexaginta de hac controversia fuit actum, & Papa tandem, consentientibus Cardinalibus, sub sigillo suo die 13. Aprilis Imperatori dat privilegium de investitura Episcoporum & Abbatum tam per annulum, quàm per virgam, & in corroborationem factæ pacis in missa ipse Imperatori panem consecratum porrigit hisce verbis: Hoc est corpus Domini natû ex Maria &c. id damus tibi in confirmationem factæ pacis inter me & te, atque Imperator coronatur, & in Germaniâ rediens

Non fuit priv.
sed jure Imperatori hoc debebatur,

rediens Heinrico Parēti, qvi jam per annos aliquot sepulturā caruerat, honorificas exeqvias parat. Verū Cardinalibus & Episcopis, qvi tūm temporis abfuerant, privilegium Imperatoris improbantibus, Imperator à Legatis Pontificis per Galliam, Angliam, Germaniam & alia loca orbis Christiani, ut & omnes tam dantes, quā accipientes investituras Laicorum, excommunicatur, quā excommunicationem etiam Pontifex rati habuit.

Tot excommunicationibus, machinationibus itaqve & seditionibus expugnatus Imperator in Pontificum postulata subsequē ab Imperatoribus confirmata consensit, & tranquillitatis publicæ gratia de suo jure remisit. Hujus cessionis prætextu Pontifices universæ Ecclesiæ legitimam clavium potestatem eripuerunt, sequē Dominos omnium Ecclesiarum, Episcoporum, Pastorum, Regum, totius deniq; Christiani orbis tam Ecclesiasticis, quā politicis in negotiis sese constituerunt. Trajectum tandem profectus Imperator illi oræ pacem redditurus in morbum vitæ flamina solventem incidit, cum annis undeviginti rerum summæ præfuisset.

Symbolum ipsi fuit: Mortem optare malum, timere pejus. Eam nimirum in vita constantiam, ut mors nec expetatur, nec timeatur, voluit servandam. Coincidit hujus Imperatoris dictum cum illo Martialis: Summam nec metuas diem, nec optes, cum utrumque levis & abjecti animi sit indicium.

XX. LOTHARIUS SAXO.

Post obitum Heinrici V. Lotharius Saxo, familiæ suæ caput & finis, gubernaculis Imperii fuit admotus. Conciderat in bellis Heinrichorum flos nobilitatis Germaniæ, nec ulla fermè familia celebrior inveniebatur, quæ Dominos suos non mutasset. Imperatores enim vel habitā ratione meritorum, vel fidei in bellis declaratæ causis alios surrogaverant, aut ex inferioribus subscelliis ad altiora promoverant. Profundiores ex istis mutationibus radices egerat potentia Svevorum Conradi & Friderici patruelium, ut & Lotharii Saxonis, Comitis in Supplinburg. Fidem fecerunt proverbio:

Semper erit paribus bellum, quia viribus æquant.

Conradus Svevus & Lotharius grave de successione in Imperio bellum suspicientes, Lotharius nitebatur novorum clientum in Saxonia

Irnerius sum-
mae authorita-
tis vir svafor
fuit Lothario
Imperatori,
ut præciperet
jus Romanum,
quod vulgo jus
civile vocant,
& quo ante ad-
ventum Lon-
gobardorum I-
talia semper u-
sa fuerat, pro-
ferri rursus, &
ex eo causas di-
judicari, cura-
ret item Ro-
mae Bono-
niae, sicut Con-
stantinopoli,
publicè præle-
gi.
i. e. Mens ho-
minis novita-
tis avita,

xonia subsidiis & Heinrici Superbi Bavari affinitate, Conradus ve-
rò junctis Francorum & Svevorum viribus, studiisq; cæterorū Im-
perii Principum, quibus perpessa sub Saxonibus servitus altā mente
reposita latebat. Auxilio itaque accedente præcipuorum Germaniæ
Episcoporum, utpote Alberti Moguntini & Legati Pontificii con-
siliis imperii falces arripit Lotharius, & licet Conradus omne mo-
mentum in celeritate positum ratus in Italiam, superatis Alpibus,
descendisset, & ab Archi-Episcopo Mediolanensi coronam Longo-
bardicam accepisset, anathemate tamen Pontificio repellitur. Spe
itaque conscendendi culmen imperii ex parte Conradi deflorescen-
te, S. Bernhardus Abbas Clarævallensis distractos æmulorum ani-
mos resarsit: Bis Lotharius ingressus est Italiam, primū cum ro-
gatu Innocentii secundi Pontificis excitatos adversus ipsum tumul-
tus sedaret, ubi coronam Pontificiam accepit & simul vetera Impe-
ratorum jura persvasus à Bernhardo, quem comitem sibi junxerat,
Pontificibus cessit. Alterā vice, cum adversus Siciliæ Regem, Ec-
clesiæ bona involantem, Pontificem Romanum defenderet.

Vixit Lotharii tempore Irnerius, qui Autor fuit Imperatori, ut
causas ex legibus Romanis dijudicari præciperet, & ut easdem
Romæ ac Bononiæ publicè profiteri, sicut fieret Constantinopoli
& antiquitus Athenis, juberet. Hujus itaque Irnerii consilio le-
gum Romanarum usus in forum, à quo sexcentos amplius annos
exulaverat, postliminiò fuit reductus. Certatim postmodum
plures pervolvendis & explicandis legibus incubuerunt, quos inter
Accursius Friderici II. Bartholus & Baldus verò Caroli IV. tem-
poribus reliquis palmam faciunt ambiguum. Ætati Lotharii sup-
par quoque fuit Gratianus, qui jus Canonicum ex variis Synodorum
& Pontificum decretis, eum ad scopum collineans, ut Pontificum
autoritatem extolleret & Imperatoriæ præferret, congeffit.

Cum enim legibus civilibus addiscendis & enodandis, quibus
jugulum petebatur authoritati Pontificiæ, jam plures efflictim ope-
ram suam addicerent (prout secundum illud Græcorū τὸ φιλόκα-
νον πᾶσιν ἀνθρώποις σύμφικτον) ne quid detrimenti caperet potestas
Pontificia nondum satis confirmata, Gratianus jus Canonicum le-
gibus civilibus, quibus non rarò detrahit, opposuit. Patronos post-
modum & Hyperaspistas nactus fuit hoc jus Canonicum Cano-
nistas,

nistas, qui in extollenda Pontificis Romani potestate toti fuerunt. Rebus imperii, præsertim Italicis, in vado locatis, cum in patriam cogitaret hic Imperator, & jam Alpes superasset, inter Oenum & Licum Bavarie fluvios anno imperii sui decimo tertio in pago ignobili fatis concessit, sepultus in cœnobio Cæsareæ Lothariæ (Kensers Lautern) quod de suo nomine dictum ipse sibi extrui curaverat. Symbolum Lothario fuit: Audiatur & altera pars. Quod ab Hesiodo mutuum accepit, qui inquit: *μηδὲ δίκην δικάσας πρὶν ἀμφὸν μῦθον εἰκόν;* i.e. Judicium non ante feras, quam audiveris ambos. Judicis enim (qui debet habere salem duplicem, scientiæ, sine quo insipidus, & conscientiæ, sine quo Diabolicus) una auris debetur auctori, altera reo. Et si accusare sufficeret, quis esset innocens? Huc respicit, quod Ictis in ore: Judex habere debet oculum serpentinum in columbino pectore. Cor columbinum, ne decipiat, oculum serpentis, ne decipiatur.

XXI. CONRADUS III.

Conradus III. Sveviæ & Bavarie Dux Lotharii Saxonis æmulus antecessori suo surrogatus fuit in imperio. Cum expeditionem suscipere in terram sanctam adversus Saracenos, telam, quam orserant Ludovicus Rex Gallie & Richardus Rex Angliæ, pertexturus, ab Imperatore Orientis Emanuele pessimè fuit circumventus. Commeatum siquidem Conrado Græculus hic promiserat, verum gypso & calce vivâ farinam miscuerat, unde tantum non totum exercitum internecioni dedit. Et licet in terram sanctam pedem inferret Conradus, re tamen infectâ, & ad incitas redacto exercitu, convalescere, & abitum parare cogeatur.

Quare tanti laboris, sumtum & temporis jacturam faciens animi ægritudine corripitur, & antequam coronam imperialem à Pontifice acciperet, ex hæres vitæ, cum annos propemodum 15. Reipublicæ fræna moderatus esset, redditur. Symbolum Conrado fuit: Pauca cum aliis, tecum multa. Ita nimirum DEUS Sapientissimus (rumpantur ut ilia Momo) hominem condidit, ne *καρδιογαστρὸς* cor alterius intropiscere, aut renes scrutari queat. Futurum enim, ut brevi totum genus humanum mutuis in sese vulneribus concidat. Unde vulgò dicitur: Cogitationum pœnam (sc. in foro soli, non poli) nemo luit. Et lex civilis carcer potentitiæ locomoti-

tivæ non incongruè à Jctis vocatur. His ita sese habentibus, secum multa disputare, imò in corde suo Senatū instituere, cum aliis verò (quia nusquam tuta fides) paucissima communicare potest homo.

XXII. FRIDERICUS BARBAROSSA.

Fuit hic Imperator Dux Sæviæ Conradi ex fratre nepos, propter barbam rubram Barbarossa (color enim rufus est rubeus) vel Ænobarbus dictus. *Ευκράτεια σώματος καὶ ψυχῆς*, i. e. optima corporis & animæ constitutio, quæ primum nobilitatis fundamentum quibusdam creditur, in hoc Imperatore ita eluxit, ut qui cum ipso contendere possent, paucos inveniret. Autoritatem imperii sartam tectam conservaturus adversis cum Pontificibus castris nunquam non pugnavit, Cum Alexandro III. Pontifice in mari Adriatico prælio navali contendens aliquando, cum filius ipsius Otto à Duce Venetorum Cyano (qui partes seqvebatur Pontificias) captus, pacem supplicem à Pontifice in æde D. Marci petere fuit coactus. Ut verò eandem impetraret, Pontifex ipsum pedibus conculcavit, & accinere jussit aliquos Ps. 91. versiculos: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem. Ægrè ferens hoc Imperator suggessit: Non Tibi, sed Petro. Unde rursus in Imperatorem hisce verbis bestia insiliit: Et mihi & Petro. Indignitate rei commotus Marchio Misniæ Theodoricus flammantibus oculis & evaginato gladio in Pontificem impetum fecit, & nisi ab Imperatore & reliquis adstantibus fuisset prohibitus, ipsum interfecisset. Ex illo tempore Pontifex Duci Venetorum potestatem fecit, ut quotannis una cum Senatu Veneto die ascensionis Dominicæ mare Adriaticum ingrediatur, & injecto annulo idem sibi despondeat. Perfrictæ quidem frontis Jesuitæ hanc historiam, quam ab ipsis scriptoribus Pontificiis habemus, ut videntibus glaucoma objiciant, in dubium vocant, sed refutantur seqq. argumentis: 1. Ipsi enim scriptores, ex quibus hoc habemus, fuerunt Pontificii, quos apud Centuriatores Magdeburgenses & Osiandrum vide. 2. Ab autoritate negativa in historicis non licet argumentari v. g. Otto Frisingensis hoc non habet. E. non est verum. Forsan vel aliis intentus sicco pede præterit historicus, vel habuit suæ præteritionis

nis causas. Verum, si dicendum, quod res est, Otto Frisingensis ante plures annos, priusquam hoc fieret, diem suum obierat. Vide Chron. Calvisii. 3. Venetiis adhuc signa hujus historiae conspiciuntur v. g. lapis, cui Fridericus innixus, sulci figurati, quos ducturum se minabatur Imperator in area D. Marci, si Urbe potiretur. 4. Particulares historiae, ad alium scopum directae hanc ipsam integrantes & conferruminantes, v. g. quod in vita Marchionis Misniae Theodorici referatur heroicum ipsius factum, item, quod Pontifex potestatem fecerit Duci Veneto, ut quotannis annulo in mare injecto dominium maris sibi despondeat, eandem totam confirmant. 5. Impudentia Jesuitarum, quibus in more positum, vivos videntes obcoecare, nos satis certos de hac historia reddit. 6. Quod antea in dubium non fuerit vocata. 7. Praxis Pontificum Romanorum, qui tum temporis vixerunt, & capitibus Imperatorum insultare coeperunt, ab hoc facto non abludit. Cum Mediolanenses instinctu Pontificum fræna morderent, & pertractis in suam societatem vicinis urbibus, jugum excutere molirentur, in eosdem movit, & Alpibus superatis, urbem expugnavit solo eandem exæquaturus, nisi Duces militiae ipsius animum mitigassent, & cives signa reatus gestantes (suspensos de cervicibus strictos gladios & affixas pectoribus cruces) eidem supplices facti fuissent. Cum verò ad ingenium rediissent, urbem vi captam diripuit & funditus excisam in signum desolationis aratro vertit ac sale consperxit, autoribus seditionis capite multatis.

In Armenia cum Saracenis prælio decernens, & æstu defatigatus, ut frigidâ lavaret, in fluvium Serram descendens vorticibus aquæ periisse creditur. Sunt, qui ipsum ex epatis morbo, cum ex aqua rediisset, brevi post extinctum volunt. Clavum Reipublicæ moderatus est annis 37. ita, ut qui paria fecissent, ex Imperatoribus rari comparuerint, imò, si supervixisset, Saracenos imperii tunc longè latèqve patentis finibus excludere potuisset.

Symbolum ipsi adscribitur: Qui nescit dissimulare, nescit imperare. Hoc ipso voluit, si toties animadvertendum in delinquentes, quoties exorbitant, nihil aliud Imperatori agendum. Ejusdem formæ argumenti est cum illo Nasonis:

Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat

Jupiter, exiguo tempore inermis erit.

Verum enim verò, cum præmia & pœnæ sint duæ Rerumpublicarum anchoræ, de festucis, i. e. levibus peccatis, quæ nonnunquam pro re nata vel negligi, vel mitius puniri possunt, accipiendum hoc dictum putamus. Aliàs misericordia in malos est crudelitas in bonos.

XXIII. HEINRICUS VI.

Bellis externis & quidem orientalibus implicitus Fridericus Barossa, vel ut interea Vicarium imperio daret, vel ut de successore certus esset, primogenitum suum Heinricum consensu procerum imperio prætecit, & despondit ei Constantiam filiam Rogerii Sicilia Regis (unde potentia Friderici II. Rom. Imperatoris ex hoc matrimonio procreati) è monasterio eductam ditionum amplissimarum hæredem. Comitaturus Heinricum sponsum in Apuliam Dedo Marchio Misniæ ob nimiam obesitatem crassus cognominatus propter itineris longinquitatem & aëris intemperiem arvinam Medico secandam præbuit, sed brevi post sectionem expiravit. Etsi verò conjugium videretur ἀτεκνον, quòd Constantia jam ætate grandior quinquagesimum annum attigisset, gravida tamen facta filium Fridericum II. postmodum Romanorum Imperatorem potentissimum in sacello publico fuit enixa. Ut spectari partus posset, nec putaretur supposititius, Heinricus sacellum istud extrui curaverat.

Jam rerum potitus hic Imperator Apulos & Siculos fræna mordentes & jugum excutientes multis præliis compescuit, & in eos, qui faces & tubæ seditionum fuerant, exquisitissimis suppliciis animadvertit, quibusdam decoriatis, quibusdam exoculatis, quibusdam in palos actis, quibusdam regnum affectantibus coronâ ignitâ redimitis, ob quam suppliciorum acerbicatem asper fuit cognominatus. Ex Germania in Siciliam iter adornans, ut classem cogeret & deficientibus in Asia militibus auxiliares copias submitteret, ex propinato veneno (quod propter adulteria conjugem miscuisse fama serpebat) cum πυρετὸς colluctari cœpit. Extinctus hoc ipso invalescente morbo Panormi sepulchro porphyretico in templo maximo, cum annos septem rerum summæ præfuisset, fuit conditus.

Reli-

Notat Calv. ex
Baronio, quòd
non fuerit mo-
nialis, in cœ-
nobio tamen
ab ineunte æ-
tate educata.

Reliquit filium Fridericum II. infra pubertatis annos constitutum, quem curæ & tutelæ Philippi fratris commisit, postquam à Proceribus imperii de spe successionis jam factus esset certus. Symbolum Heinrico adscribitur: Qui nescit tacere, nescit loqui. Quo ipso taciturnitatem, præclaram virtutem, suis voluit commendatam. Nam, ut Poëta canit:

Eximia est virtus prestare silentia rebus,

At contra gravis est culpa, tacenda loqui.

Unde multiloquium magna cum vanitate conjunctum tradit Vir sapiens. Fieri etiam potest, ut quis fræna lingvæ laxans proprio jumento sibi malum accersat, ut ipsi meritò accinatur: Lingva, quorsum? Emissis arcanis, aut aliis tegendis, volat irrevocabile verbum, nescit vox missa reverti, & ejusmodi locutuleji verba in jugulum redeuntia resorbere, palinodias canere, sibiqve ignominia notam adspargere solent. Quare, ut os tuum potius in corde, quàm cor in ore habeas, Sapientis monitum secutus operam dabis.

XXIV. PHILIPPUS.

Heinrico sexto frater Philippus à proceribus Germaniæ in imperio fuit surrogatus, cui tamen Innocentius tertius Pontifex propterea, quod novercali prorsus odio familiam Friderici Barbarossæ persequebatur, Ottonem Brunsvicensem, H. Leonis filium, Heinrici superbi nepotem prætulit & coronavit. Quo Eridos pomo in medium projecto funestum in Germania exarsit bellum, à Philippi partibus Rege Galliæ, ab Ottonis Angliæ Rege stantibus. Cum verò præliis aliquot victus Otto herbam porrexisset Philippo, fremente licet & frendente Pontifice, rerum summâ potitus fuit Philippus. Verùm enim verò post phlebotomiam aliquando, cum sc. utramque venam axillarem secandam præbuisset, sibimet relictus ab Ottone Comite in Wittelsbach Bambergæ pugione fuit transfixus. Hujus parricidii causam nonnulli adducunt repullam, quam passus fuisset, cum filiam Imperatoris uxorem petiisset, Imperator propter commissum aliquod homicidium ipsi denegasset. Exuvias Philippi Fridericus II. ex fratre nepos Bambergâ Spîram transtulit, sepulchro hac *Ἰν γὰρ φῶν* notato: Philippus Bambergensis. Symbolum huic Philippo fuisse tradunt: Satiùs est recurre, quàm malè currere. Quo ipso nihil aliud sibi voluit, quàm

Ab his Comitibus in VVittelsbach Electores Palatini & Bavarii ortum ducunt.

quod malè cœptum sit mutandum. Pœnitentia siquidem lapsis est portus, nec sera unquam est ad bonos mores via.

DE IMPERATORIBUS GRÆCIS

hujus seculi.

Recensentur in hoc seculo Imperatores Græci Calo Johannes Alexii Comneni filius, Emanuel Comnenus, Andronicus Comnenus, Isaacius Angelus & Alexius, de quibus paucissimis lineis sumus acturi.

Johannes filius Alexio Comneno Calo successit, patre & animo & rebus gestis & opibus superior. Nam in Asia Turcas, in Europa Scythas ἀμαξοβίς repressit, Tartaros Macedoniâ & Thraciâ exclusit.

Locus Gallo-
rum strage
nobilis dictus
fuit Φεγγ-
νοχώριον.

Tartaris submotis in Hunnos expeditionem suscepit, quibus ad Savi & Danubii confluxum propè Albam Græcam profligatis, bonam inferioris Pannoniæ partem edomuit. Ad Lotharium Saxonem, depulso ex Apulia Rogerio, Legatos gratulatum misit. Cum Conrado Svevo affinitatem contraxit, datâ filio Emanueli in uxorem Sorore Gertrudis Conradi Conjugis. Manu ad digitum minimum venenatæ sagittæ illapsu læsâ, & veneno celeriter in omnes corporis partes discurrente, cum annos 24. imperâisset, diem suum obiit.

Emanuel Comnenus, si Nicetæ fides habenda, Calo - Johannis fuit filius. Sunt tamen, qui ipsum humili loco natum ab uxore Alexii Principis ob consuetudinem intimiorem ad imperii fastigium evectum volunt. Princeps quidem fuit ingeniosus, sed inqvies, & novitatis studiosus. Affinem suum Conradum Svevum circumvenit insigniter, cum, submissis panibus, qui parati erant ex farina infecta gypsi tenuissimo pulvere, magnam exercitus partem internecioni dedit. Pœnas perfidiæ sumpturus ab ipso Rogerius Siciliæ Rex Corcyrà, Ætoliâ, Corintho & Acro-Corintho partim vi, partim deditioe captis & direptis, classem ipsi sedi Imperatoriæ Constantinopoli admovit, & assultu in ipsam facto, suburbia Vulcano mancipavit, Imperatore intra moenia titulum imperii ægrè tuente. Agitata tum temporis fuit quæstio à Latinis in Ecclesias Græcas translata de oblatione corporis Christi pro

pro vivis & mortuis in cœna. Assertioni qvi contradixerunt, functionibus exuti & loco moti fuerunt. Cùm annos duodequadraginta in puppi sedisset & clavum imperii moderatus esset, Monasterium ingressus est, in qvo sexagenario major vitæ pensum absolvit.

Alexius, cùm nondum adhuc ex ephebis excessisset, tutelæ Andronici patruelis à Parente Manuele fuit commissus. Hic verò, amotis æmulis, pupillum imperii hæredem in interliminio pubertatis constitutum nervo strangulati & inclusum arcæ plumbeæ in mare demergi iussit. Sepulturæ verò huic accentus fuit versiculus Homericus: Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἰς κοίραν ὅς ἐστι. Non bonum est multorum regimen, Rex unus esto.

Andronicus exuviis & vulpinis & leoninis tectus, è medio sublato pupillo & æmulis, Augustalia induit, & desponsatam Alexio Annam Francorum Regis filiam uxorem sibi junxit. Isaacio Angelo verò seditionem movente, Andronicus, qvi omnium in se derivaverat odia, comprehenditur, mutilatus manum alteram & oculos scabro camelo superimponitur, facie ad posticam versâ per urbem circumducitur, uncis & harpagonibus à populo tyrannidis dans pœnas frustillatim discerpitur.

Odi communis, qvo laboravit Pater, piaculares victimæ datæ sunt Johannes & Emanuel filii nullâ suâ culpâ exoculati.

Isaacius Angelus ab Andronico capitis damnatus Tyranno susceptus fuit in imperio. Quadrauit in hunc vetus istud dictum: θαλὸν Φονικόν i.e. Meticulosus est, qvi aliorum vitæ struit insidias. Truculentus enim erat, & tamen simul timidissimus. Siculos, qvi Thessaliâ occupatâ & expugnatâ Amphipoli & sedi Regiæ & imperio incubabant, bello aggressus est, illosqve partim concidit, partim interceptos fame necavit. Conspirationibus quorundam motus ad crudelitatem & rapacitatem se totus convertit, sed, cum hac ratione suorum odia incurrisset, à fratre, quem magno redemerat, Imperio dejectus & oculis privatus in carcerem squalidissimum, cùm annos propemodum 10. in summo dignitatis imperialis apice fulsisset, fuit compactus. Extractus verò, quia novitatem & asperitatem aëris inconveti ferre non poterat, in morbum fatalem incidit.

Alexius Angelus, ut parricidio in imperium involaverat, ita etiam

etiam diu illud non retinuit, cum voluptatibus Epicuri de gregē porcus se totum mancipaverat. Isaacii enim filius Alexius, quem morti similiter devoverat, adjutus Francorum & Venetorum auxiliis, catenā ferreā, quæ Bosphoro Thracico fuit obtenta, ruptā, urbe ferro flammisqve expugnatā, patruoqve in fugam coniecto, imperium recuperavit. Et licet imperium repeteret Alexius Angelus, in cassum tamen laboravit.

STATUS ECCLESIAE SUB HAC CENTURIA DUODECIMA.

Dicti etiam fuerunt Sententiarum, Summularum, quaestionarii, Sophistae, Sorbonistae, Monachi. Quodlibetarii (à Petro Lombardo, quodlibeto Egidii Romani)

Item Henrici Gandavensis.

Alanus Doctor universalis.

Bernh. Blesensis Monachus, Bernh. Episcopus Hildegheimensis.

Coeperunt hoc seculo Doctores Scholastici, si à Petro Lombardo sententiarum Magistro facimus initium. Fuerunt autem Scholastici Doctores, qui Theologiam in schola de variis controversiis disputando proposuerunt, ex duobus integris Theologia & Philosophia unum facientes corruptum. Horum tres fuerunt ætates, prima, seu vetus, media & ultima. Prima coepit à Petro Lombardo, sententiarum Magistro (unde sententiarum & summularum dicuntur interdum Scholastici) Episcopo Parisiensi (quantumvis nonnulli Lanfrancum, Anselmum & Hugonem de S. Victore ad eandem reducant) & duravit usque ad Albertum M. Episcopum Ratisbonensem. Sub media floruerunt Albertus M. Thomas Aquinas Doctor Angelicus, Johannes Scotus Doctor subtilis (cujus discipuli Franciscanorum ordini adscripti cum Thomistis Dominicanis adversis semper castris pugnârunt) Occam, Alexander ab Alexandro, alias Alexander ab Ales, Bonaventura, Durandus, Nicolaus de Lira oppido Brabantiae conversus Judæus & alii plures. Sub ultima floruerunt Johannes Capreolus, Petrus de Aliaco, Gerson, Gabriel Biel, Occam & alii plures.

Doctores præcipui, qui scriptis suis seculum hoc illustrârunt, fuerunt Bernhardus, Petrus Lombardus, Hugo, Rupertus, Anselmus, Petrus Cluniacensis, Honorius & Petrus Alphonsus.

Bernhardus Doctor mellifluus cognominatus (fuerunt enim hujus nominis plures) Abbas Claravallensis, domo Burgundus, genere nobili natus, serio quidem, sed tamen errante pro genio infelicis istius seculi, Zelo vitam piam vivere animum induxit, cujus rei gratia corpus suum inedia & intempestivis laboribus adeo affli-

xit,

xit, ut vel solo anhelitu aliis gravis esset. Ambrosii & Augustini scripta (non enim ab istis duabus columnis se posse avelli, dixit) diligenter evoluit, & quæ excerpserat ex illis, in succum & sanguinem convertit. Centum & quadraginta Monasteriorum autor fuisse perhibetur. In Italia, Gallia, Anglia & Germania tantæ fuit autoritatis, ut causis cognoscendis & litibus dirimendis ab ipsis Imperatoribus arbiter adhiberetur. Miracula ipsi adscribuntur quàm plurima, quæ vel à Pontificiis ficta sunt, vel si facta, præsertim apparitiones post mortem, Satanicæ præstigiæ & illusiones stabilendis istorum temporum erroribus apprimè congruæ merito habentur. Cum anno uno superasset climactericum magnum, ex imbecillitate ventriculi & pedum tumore fuit extinctus, in Clara-valle ante altare D. Virginis sepultus. Cum de vita periclitaretur in gravissima tentationum *supplicia* constitutus seqq. verbis sese erigebat: Fateor, me propriis meritis regnum coelorum obtinere non posse. Cæterum duplici jure illud obtinens Dominus meus, hæreditate sc. patris & merito passionis, altero ipse contentus, alterum mihi donat, ex cujus dono illud mihi vendicans non confundor.

Ex quibus verbis solidâ consolatione plenissimis (quibus etiam ante finem vitæ usus fuit potentissimus Imperator Carolus quintus) abundè satis patet, S. Bernhardum non in suis operibus, sed in solius Christi merito acquievisse.

In scriptis quidem suis communem errans errorem Mariæ & S. invocationem asseruit, sed tamen gratuitam & gratiosam per fidem justificationem contra operum merita & contra liberi arbitrii vires asseruit. De coelibatu Sacerdotum hoc tulit judicium: Tolle de Ecclesia honorabile conjugium & thorum immaculatum: nonne replebis eam concubinariis, incestuosis, seminifluis, mollibus, masculorum concubitoribus & omni denique genere immundorum?

Petrus Lombardus, vel Longobardus Scholasticorum primæ, quam vocant, ætatis Antesignanus ex Doctore Scholastico factus est Episcopus Parisiensis. Congessit 4. libros sententiarum, quas ex Patribus de variis materiis Theologicis mutuatus est. Vocatur istud scriptum in Ecclesia Pontificiorum variis commentariis

Bernhardus inter Patres numeratur ultimus interliminium inter Patres & Scholasticos.

Monachus fuit Bernhardus Cisterciensis.

Post novem à morte annos, quod ita defendisset Apostolicam sedem, inter sanctos refertur.

illustratum Magister sententiarum. Quod verò de scriptis Patrum diximus centuriâ i. duobus oculis & prudentiâ & caritatis illa legenda esse, idem & h. l. repetitum volumus. Aliquid enim boni continet & hoc scriptum, præsertim iis in locis, ubi ab ipsis Pontificiis non approbatur, hoc obelisco apposito: Hic Magister non tenetur. In salivam publicam emisit hic Doctor & alia scripta, utpote commentarium in totum Ps. in omnes Epistolas Pauli & sermones varios.

*De 5012015
Paulinis.*

Hugo (non ille Cardinalis, cui distinctio Bibl. in cap. & versiculos suos adscribitur, quia fuit ceterior, nec Hugo Episcopus Edfesenus, qui vixit hoc seculo, sed) Presbyter, Abbas Parisiensis S. Victoris multa scripsit, sed contagio seculi sui non parùm infectus.

Rupertus Canutus, Abbas Canonorum regularium omnes titulos viri docti adeptus commentarios in V. & N. T. libros ut & alia scripsit opuscula, quæ an hodiè extent, nihil certi dicere habeo.

Anselmus (non ille Archi-Episcopus Cantuariensis, cujus superiori seculo fuit injecta mentio, sed) Scholasticus Laudani Vir doctus & pius glossam marginalem & interlinearem in utriusque Testamenti libros ex Patrum scriptis collegit, nec non in Psalmos commentarium scripsit.

Honorius Augustodunensis, Ecclesiæ illius Presbyter Vir suæ tempestatis fuit insigniter doctus. Scripta ipsius, quibus nomen immortalitatis albo consecravimus, lectionem sacrorum & profanorum autorum satis resipiunt. Historica partim, partim etiam Theologica posteritati consecrata ab impuritate seculi veluti manales per canalem impurum transeuntes labis non parùm traxerunt.

Petrus Alphonsus Moses primùm dictus gente fuit Judæus, sed Christo nomen dedit, & in civitate Ostiensi sacro lavacro fuit initiatus. Ab Hispaniarum Rege Alphonso, qui pro ipso in baptismo spondit, Alphonsi nomen tulit. Scripsit dialogos contra Judæos & de Philosophia librum eruditum. Unde ipsius conversio pessimè habuit Judæos.

Petri Lombardi frater notus habetur, vide Calv.

Petrus Comestor, quod dicta biblica quasi cum ramento deglutiverit, cognomen accepit. Presbyter fuit Trecensis, inter eruditos

ditos sui seculi non in postremis. In concionibus suis omnia scripturæ dictis abundè satis probavit, & in Clericos, quòd tam negligenter sacras literas tractent, & veluti limis duntaxat oculis per transennam adspiciant, vehementer fuit invecus. Vocat eos falsos fratres, & iram DEI non resipiscentibus minatur. Historiam scripsit scholasticam, quæ etiamnum extat.

Antequam ad hæreticos deveniamus, notamus, pro hæreticis insignioribus à scriptoribus Pontificiis adduci Pauperes de Lugduno, qui tamen fuerunt inter reliquias, quas sibi Deus sub densissimis Papatus tenebris reservaverat, & qui Scripturâ duce in errores istius seculi quàmplures inquisiverant. Doctor horum fuit Petrus Waldus, seu Waldensis, sic dictus à patria, nempe Waldis, quod oppidum est in Marchia Gallia. Et quia civis fuit Lugduni, Gallorum, quod vulgò Leon vocatur, qui pollicem premebant ipsius doctrinæ Waldenses, Lugdunenses, Leonistæ, & ab eventu, quòd possessionibus suis fuerint excussi, pauperes de Lugduno & humiliati dicebantur. Inter adhærentes habuit hic Petrus Waldus etiam Petrum de Bruis, & qui surrogatus ipsi fuit, quendam Heinricum. Regula doctrinæ fuit ipsis Scriptura S. quam Petrus Waldus in linguam Gallicam ipsis vernaculam transfudit, & cuilibet describendi copiam fecit. Ex hoc Theologiæ principio Scriptura S. errores Minoritarum & Prædicatorum i.e. Franciscanorum & Dominicanorum, qui à Pontifice ipsis erant oppositi, redarguebant. Capita doctrinæ ipsorum Æneas Sylvius in historia Bohemica, Chronicon Hirsaugiense, Naclerus & alii adducunt sequentia. 1. S. Scripturam solam esse normam fidei, Concilia verò Patrumque scripta eatenus esse probanda, quatenus congruant verbo DEI. 2. Sacramenta duo esse, baptismum & cœnam. 3. Eucharistiam sub utraq; specie dandam esse Sacerdotibus & Laicis. 4. Missas esse impias, præsertim pro mortuis. 5. Animas è corporibus discedentes aut in æternas è vestigio pœnas mergi, aut gaudia perpetua consequi. 6. Purgatorium nullum esse. 7. Sanctorum mortuorum invocationem esse cultum Idololatricum. 8. Romanam Ecclesiam factam esse meretricem magnam, Papam non habere primatum, sed esse lupum Ecclesiæ. 9. Ecclesiam Christi puram esse, quæ verbum Christi habeat, & Sacramentis utatur, ubicunque illa sit. 10. Mendicantium reli-

giones malos Dæmones invenisse : tot ordines esse characteres be-
stia : vota Monastica figmentum esse hominum. II. Templo-
rum superstitiones dedicationes, benedictiones aquarum, coacta
jejunia & tot festa sanctorum, peregrinationes votivas, aliasque
istiusmodi ceremonias veram religionem impediens esse inven-
tiones Diaboli. 12. Denique conjugium Sacerdotibus esse lici-
tum. Quod verò Manichæismi à nonnullis scriptoribus Pontificiis
rei agantur, exinde, quod Imperatorem Romanum Pontifici non
subjecerint, originem habet. Concluserunt enim hac ratione duo
simul principia, & ita Manichæismum introduci. Surculus ex radice
Waldensium fuerunt, si harmoniam fidei spectes, Taboritæ & fra-
tres Bohemici, de quibus suo loco.

Notantur aliàs hæretici hujus seculi Tandemi, seu Adamitæ, qui-
dam Sacramentarii, Apostolici, Cathari, Nestoriani, quibus
scriptores Latini Maronitas, Armenos & Georgianos addunt.

Tandemi nomen habent à Tandemo Laico, sed miræ subtilita-
tis homine, adeò ut & Clericis doctissimis negotium facesseret.
Hic Ecclesiam Antvverpianam turbans ordines Ecclesiasticos & Sa-
cerdotalem gradum rejiciebat. Eucharistiæ utilitatem vilipende-
bat. Sacratissimum Domini corpus in die Paschatos sumtum evo-
mere docebat. Conviviorum apparatus amabat. Turpitudinem
cynicam exercebat. Sponsas in conspectu maritorum & filias in
præsentia matrum stuprabat, & hæc sua facinora enormia spiritua-
lium operum nomine incrustabat. Adstipulatores habuit Viros
armatos circiter ter mille, quibus ad corporis sui defensionem
utebatur.

Anathemate damnatus à quodam Presbytero, dum unà naviga-
rent, capite ad cerebrum usque sauciato fuit interfectus.

Berengarii re-
liquia.

Sacramentarii Duces imprimis habebant Francum quendam
Abbatem & Clericum Lesmoriensem in Anglia, qui Eucharistiam
tantum esse Sacramentum, non autem rem Sacramenti dicebant ve-
ram corporis Christi præsentiam in cœna negantes.

Instituatur
collatio
cum doctrina
Apostolica.

Apostolici, quod vitam suam secundum Apostolicam doctri-
nam institutam jactitarent, nomen acceperunt. Fuerunt ipso-
rum dogmata 1. infantes non esse baptizandos, 2. potesta-
tem se habere quotidie in mensa sua corpus & sanguinem Domini
consec-

consecrandi ad nutriendum se in corpus Christi & membra. 3. virgines tantum matrimonio copulandas, quia Deus virgines creaverit marem & foeminam. 4. In conjugio continentiam esse praestandam. 5. Ignem purgatorium nihil esse. 6. pro mortuis non orandum. 7. sanctorum mortuorum suffragia non prodesse. 8. Episcopum esse non posse, qui peccator sit. 9. Lac & quicquid ex eo conficitur, item omne, quod ex coitu procreatur, non esse comedendum. 10. Ecclesiam non esse, nisi suam. 11. Juramenta non esse deponenda.

Cathari conventus publicos negligebant, & in horreo quodam ante urbem Coloniam sacris suis vacabant. Docebant autem 1. se solos esse mundos & Christianos, reliquos omnes immundos & haereticos. 2. Praelatos, Sacerdotes, Clerum esse deceptores animorum & laqueos Diaboli. 3. corpus & sanguinem Christi non esse praesentia in sacra coena. 4. Lasciviam vagam non esse peccatum. Coriphæi memorantur Arnoldus, Marfilius & Theodoricus, qui postquam errorum convicti mordicè tamen iisdem inhærerent, ad vivicomburium fuere damnati.

Nestoriani hoc tempore in terra sancta partim inter Christianos, partim inter Saracenos residui Mariam Deiparam negabant.

Maronitæ circa Libanum & in Phœnicia fuerunt Monotheletæ, qui unam tantum in CHRISTO voluntatem statuebant, ex quibus tamen aliqui, errore abjecto, Ecclesiae Antiochenæ se adjunxerunt.

Armenos Pontificii Scriptores damnant hæreseos eam imprimis ob causam, quod Pontificem Romanum pro universali Episcopo non agnoscant, quod solo vino non admixtâ aquâ Evcharistiam celebrent, quod pane utantur fermentato, quod in quibusdam ritibus & festis diebus ab Ecclesia Lat. varient & in sacris peragendis linguâ vernaculâ utantur.

Georgiani, quod cum hostibus congressuri Georgium equitem fortissimum invocent & colant, id nominis sunt adepti. Referuntur à scriptoribus Pontificiis inter hæreticos, quod cum ipsis non faciant, sed potius Græcorum religionem imitentur. Aliàs in oriente Persis, Medis & Assyriis sunt formidabiles, illisque absque tributo sepulchrum Domini visitare conceditur.

Veterum hæreticorum reliquæ sub regno Saraceni-
co delitue-
runt. Populus
bellicosissi-
mus, qui plu-
rimum profu-
erunt nostris
adversus
Saracenos,

Armeni fe-
stum nativita-
tis & Epipha-
niae simul ce-
lebrabant.

Armeni Legati hoc seculo ex regno Hierosolymitano in Italiam missi Papam consulunt de Sacramento cœnæ, & quibusdam festis diebus, inprimis quod festum nativitatis Christi & Epiphaniæ eodem die celebrent, sed huc usque in sua sententia persistunt.

Concilia in hoc seculo coacta omnia fuere particularia de disciplina, ceremoniis & rebus ad *κατανοουσαν* stabiliendam celebrata. Duo colloquia Latinorum cum Græcis habita, cum Ecclesiarum orientalium & occidentalium divortia nobis monstrent, sicco pede præterire non possumus. Primum habitum fuit in Italia, & quidem in Cassinensi cœnobio, inter Petrum Diaconum & Philosophum quendam Græcum unâ cum Imperatoris Orientalis Legatis in Italiam profectum. Philosophus Græcus, præsentem Lothario Imperatore, Rom. Pontif. Episcopum esse negat, Clericos verò Romanos excommunicatos & anathematis fulmine percussos (id quod die Invocavit quotannis in Ecclesiis orientalibus fieri solet) asserere non veretur.

Cui cum Petrus Diaconus sese opposuisset, & nox interveniens disputationem diremisset, Imperator hoc colloquio valde delectatus postridie disputationem abruptam redintegrare jubet. Utroque in hac palæstra comparente, Græcus excommunicationem Petro iterum objicit, hoc verò in causas inquirente, corruptionem symboli Nicæni à Latinis factam Græcus adducit, quod sc. in processione Sp. S. Patri filium Latini adjunxerint. Petrus telum retorquet & par pari refert, Græcos eodem jure anathematis nexu innodandos statuens, propterea quod verbis istis symboli exclusivam, Sp. Sanctum à solo Patre procedere, quæ tamen ibidem non contineatur, addidissent. Contentionis ferra postmodum super Pontificis R. primatu & luxu Clericorum, nec non cœlibatu Sacerdotum fuit reciprocata, donec iterum nox ingruens colloquio finem imposuisset. Græcus utriusque partis argumenta in Græcum sermonem translata Constantinopolin secum sumsit, ibidemque Imperatori & Patriarchæ cognoscenda dedit.

Alterum autem Colloquium inter Anshelmum Episcopum Havelbergensem Saxonicum & Nechitem Archi-Episcopum Nicomediensem de consensu Imperatoris Lotharii & Calo-Johannis

nis in templo S. Sophiae, Notariis omnia summâ diligentia excipientibus, fuit habitum. Præcipuum disputationis caput fuit controversia de processione Sp. S. à filio, Latinis & Græcis Ecclesiis invicem intercedens. Nechites inprimis polyarchiam i. e. multa principia in deitate urfit, si Sp. S. à Filio quoque tanquam principio procederet. Postmodum de primatu Pontificis Romani, & tandem de differentibus in utraque Ecclesia ritibus fuit actum, fundamento triplici, Scripturâ S. traditionibus universalibus, & singulari institutione toti controversiæ substrato. Nechites Ecclesiarum orientalium constantiam jactitat, Latinarum verò inconstantiam, utpote quæ modò præcipiat, idem modò prohibeat, accusat. Anselmus urgebat in cœnâ pane azymo, Nechites fermentato esse utendum. Nechites primùm consecrandum esse S. cœnæ Sacramentum, deinde demum aquam admiscendam: Anselmus verò prius calici aquam infundendam, & tunc demum admiscendum vinum, postea consecrandum dicebat. Ritus Græcorum, cum personas extraneas utriusque sexûs ad ritus ipsorum contemplandos accedentes oleo adspargunt, Anselmus rebaptizationem vocabat, Nechites verò purificationis saltem aliqualis titulo excusabat. Tandem verò utroque sententiæ suæ mordicè inhærente, colloquium sine fructu fuit abruptum.

Inter alia, quæ memorabilia contigerunt hoc seculo, notentur sequentia.

Cùm Hierosolyma nondum per integrum seculum in manu Christianorum fuisset, anno 88. hujus seculi, dissilientibus invicem eorum, qui charitatis glutine debebant esse conjuncti, animis in Saracenorum potestatem postliminiò recidit. Receptâ Laodiceâ, Ptolomaide, Biblo, Tyberiade, Ascalone, Saladinus oppugnabat urbem Hierosolymam, quam tandem præfidiarii, desperatis suppetiis, dediderunt hac conditione, ut cuilibet tantum sarcinarum quantum valerent humeri, secum asportare liceret. In quod & Saladinus concessit. Saladinus victor urbem ingressus campanas primùm de turribus, (quas non ferunt Mahometistæ, sed tanquam seditionis instrumenta detestantur) dejecit: deinde templa Christianorum tantùm non omnia, excepto Salomonis, quod prius rosacea lavare jussit, antequam pedem in illud inferret, profanavit. Remanserunt

Ierunt tamen Hierosolymis quidam Christiani Græci, Jacobitæ, Georgiani, Armeni, Nestoriani, Saladino permittente. Hic ipse strenuus bellator detestatus molliem & animum effœminatum Aegyptiorum, ut haberet milites, quos Europæis opponere posset, misit quotannis ad Circassos prope Mæotidem paludem habitantes & cum Tartaris perpetuò decertantes, & emit captivos adolescentes selectiores non paucos, quos ad arma paulatim assuefecit, ita tamen, ut religionem simul Mahometicam addiscerent. Hisce militibus Christianos hoc anno ex Palæstina eiecit. Ex hisce militibus postea, cum posteritas Saladini defuisset, Rex fuit electus, nullâ successionis in familiis ratione habitâ, sed tantum virtutis in bellis. Institutum autem perpetuò tenuerunt, ut adolescentes quotannis cœmerent baptizatos. Nec enim ad honores pervenire quispiam apud eos potuit, nisi qui baptizatus esset, & religionem Christianam postmodum abnegasset. Hi Mammalucci & regnum ipsorum Mammaluccorum dictum est. Et hinc est, quod apostatam vulgò einen Mammeluccen vocemus.

Obsedit Conradus Imperator anno huius seculi 40. Winsbergum oppidum, quod quidem deditioe capit, sed irâ inflammatus omnibus in illo viris mortem minatur. Fœminæ ab irato Imperatore impetrant, ut incolumes, sumptis suis bonis, quæ asportare possent, abirent. Fœminæ, neglectis opibus, viros suos humeris exportant, quâ *Φιλοσοφία* ita motus fuit Conradus, ut & Viros & bona ipsis concederet.

Hispani Christiani hoc seculo Saracenos aliquot præliis notabilioribus fundunt, utpote Petrus primus Arragoniæ Rex, in uno prælio quatuor nigrorum Arabum Reges occidit, quorum 4. capita Reges Arragoniæ in suis insignibus ostendunt. Ita Portugalliæ Rex Alphonsus Saracenos ingenti prælio vincit, & quinque Regulorum signis potitur. Ex hac victoria quinque scutulis Portugalliæ Reges suis in insignibus utuntur.

Eodem hoc seculo Barbarossa Ducatum Saxoniae donat Bernhardo Anhaltino, & sertum rutaceum insignibus addit, ut aliquo discrimine à fratribus distingveretur.

Anno huius seculi 28. sub Imperio Lotharii Johannes de Temporibus, qui Caroli M. fuerat armiger, attigeratque annum ætatis trecentessimum sexagesimum, fuit mortuus.

Creberrima circa seculi hujus initium fuit fama in Ecclesia, futurum brevi, ut Anti-Christus revelaretur. Unde apparet, Anti-Christum jam isto tempore sedisse in Ecclesia, quem etiam facile in Hildebrando, vel potius Hellebrando, Urbano sive Turbano & aliis successoribus cognoscere potuerunt, sed tempus huic revelationi dictum nondum erat completum.

Instituti fuerunt hoc seculo varii religiosorum, quos vocant Pontificii, ordines, utpote ordo Templariorum, qui postmodum sub Clem. V. uno die totus ferme (ut olim secta Pythagoræorum) fuit excisus. Ordo hic Templariorum, sive militiae templi anno seculi hujus duodecimi duodevigesimo sub Heinricho V. coepit. Nam cum latrones plurimi peregrinantibus in terram sanctam insidias struerent, alios spoliarent, alios trucidarent, commiseratione moti nonnulli suam operam in coercendis istis latronibus Patriarchæ Hierosolymitano offerunt. Autor hujus rei primus fuit Hugo de Paganis, & Godofredus de S. Almaro. Professio sociorum fuit, ut castè & piè more Canonicoz viverent, nihil proprii tenerent, & pro consequenda pescatorum remissione itinera tutarentur à latronibus in peregrinantium securitatem. Ab hoc exiguo initio progressi munificentia Christianorum ad immensas divitias pervenerunt, ut in alendis exercitibus cuivis Regi pares essent. Habitus fuit pallium album cum rubea cruce, ut sanguinem & vitam pro consanguineis fidei profundere se debere, scirent.

Norbertus nobilis Lotharingus Præmonstratenses Monachos (qui nomen exinde habent, quod regulam coelitus præmonstratam sequantur) hoc seculo deducit Antvverpian, ubi D. Michaëlis Abbatia ipsis à Canonicis conceditur. Vestiuntur albâ tunicâ cum linea toga sub candido pallio.

Humiliatorum ordo, cum Imperator Fridericus Barbarossa Lombardiam vastaret, ortum duxit. Plurimi siquidem fortunis suis excussi pro iis recuperandis vestibus albis Imperatori supplicant, & voti compotes hunc habitum postmodum retinuerunt.

Ordo militiae Teutonicus ex Hospitalariis & Templariis natus in Ptolomaidis obsidione, quæ trahebatur in longum, sub Heinricho VI. fuit institutus, autore Heinricho Welpot/ eum in finem, ut ægrotantium curam haberet. Approbârunt hunc ordinem sta-

tim Fridericus Imperatoris defuncti filius & alii, qui Legatos mit-
tant in Germaniam & ad Pontificem, ut hic ordo confirmaretur,
quod etiam ab Innocentio tertio factum, datusque est ipsis vestitus
albus cum nigra cruce.

Dicebantur a-
liis Mariani, &
singulis diebus
ac noctibus du-
centies oratio-
nem Domini-
cam, Symbo-
cum, Apostoli-
cum salutatio-
nem Angeli-
cam repetere
tenebantur.

Schisma hoc seculo in Ecclesia Græcorum de cœna Domini or-
tum est. In quæstionem enim venerat, utrum Christi corpus post
perceptionem incorruptibile sit, quale post passionem & resurre-
ctionem fuit. Hæc controversia Christianos in factiones divisit,
ut & in foro & triviis hæc tractarentur. In quibus tamen scintilla
diffusa lucis melioris, quos inter etiam Alexius fuit Imperator,
rectè senserunt, corpus Christi esse incorruptibile, & omnibus ad
Eucharistiam accedentibus distribui.

Præter insigne superbiæ specimen, quale in Friderico Barbaros-
sa Venetiis ediderat Pontifex Alexander III. etiam sequentia sicco
pede non sunt transmittenda.

Inter Fridericum Imper. & Pontificem contentio super hac quæ-
stione: An ex donatione Pontificum imperium urbis & regnum
Longobardicum haberent Imperatores, nec ne, oriebatur. Pontifices
affirmabant, idè Lotharium Imperatorem pinxerant in Palatio
Lateranensi Romæ Pontifici supplicantem, subscriptis versiculis
hisce:

Rex venit ante fores jurans prius Urbis honores,

Post homo (i. e. Vasallus) sit Papæ sumit, quo dante, coronam.

Hanc picturam in contemptum Imperatorum vergentem deleri
volebat Fridericus; sed scribit ad eundem Papam, quod cogitare de-
beat Imperator, Papam insigne imperialis coronæ Imperatori con-
tulisse, nec poenitentiam moveri, etiamsi majora beneficia ipsi con-
cessisset. Hisce verbis commotus Imperator apud status imperii
conqueritur de injuria hisce verbis: A pictura cœpit ad scripturam;
pictura processit, scriptura in auctoritatem prodire conatur. Hoc se
passurum negat, aut coronam simul cum vita positurum.

Cum Henricus Imperator Friderici filius coronaretur à Cæle-
stino Pontifice, Henrico prostrato coronam primum imponit Pon-
tifex, sed postmodum elevato pede eandem decutit. Quo facto
significavit, in sua manu esse, imperium dare & auferre, quando &
quibus velit. Baronius, quidem rectè & ordinatè Pontificem fe-
cisse

cisse putat, sed nos potius Anti-Christi super omne, cui *αἰβασμα* competit, sese elevantis signum judicamus.

CENTURIA DECIMA TERTIA.

XXV. OTTO BRUNSWICENSIS.

Quam faciles primum habuit hic Imperator Pontifices, tam In hoc seculo
inensos sibi postmodum fuit expertus. Ab Innocentio si- Alexander III.
quidem tertio primum coronatus, postmodum anathemate per- Pont. R. vivi-
cussus & purpurâ indignus fuit judicatus. Tumultu in urbe con- comburium
citato, nocentissimus hic Innocentius Imperatorem in præsenti- hæreticis pœ-
mum vitæ periculum coniecit, quo civium sanguine sedato, Impe- nam dictare,
rator in Insubriam sese recepit, ibidemque coacto novo milite Ro-
mandiolam, Tusciam & Marchiam Anconitanam incuravit. In
Apulia deinceps castra metatus, quæ Pontificum artibus ab impe-
rio erant avulsa, repetiit. Quod cum ageret, Pontifex in ipsam
anathematis fulmen trifidum expedit, & promulgatâ in Germa-
nia per Sigefridum Moguntinum anathematis formulâ, imperium
ipsi abrogavit. Huic Sigefrido cum sese opponerent Henricus
Palatinus ad Rhenum & Dux Brabantinus cum aliis quibuspiam,
novum bellum conflatum est, Moguntino ad Hermannum Thu-
ringiæ Landgravium sese recipiente. Quare, transmissis Alpibus,
Imperator in Germaniam rediit, & Noribergæ causæ huic senatum
dedit, ubi cum de infræni & prorsus enormi Pontificum Romano-
rum tyrannide & Principum væcordia multa conquestus esset, in
suas partes aliquos pertraxit. Quamquam autem sociorum auxi-
liaribus armis nixus desultorios & fræna mordentes sub jugum
redigere fuerit annis, potentissimi tamen Germaniæ Principes,
utpote Rex Bohemiæ, Bavarus, Saxo & alii Fridericum II. Henrici
filium, Barbarossæ nepotem ex Sicilia evocant, & tumidi Ottonis
ingenii pertæsi & promissi veteris memores. Unde Fridericum ju-
niorem in Alsatia signa hostilia figentem repulsurus, sed ab ami-
cis nudus vestigia relegit.

Fridericus verò, progressus nemine sufflaminante, totam ad
Rhenum Germaniam suam fecit, & coronatus ad aquas graneas
isto prius cum Franciæ Rege Philippo fœdere, in Sveviam se recepit.

Confederationem hanc è re sua minùs esse velut ex specula prævīdens Rex Angliæ Ottonem magnis promissis, ut bellum Franco faceret, in Belgium attrahit, verùm à Francis cæsus, à suis desertus, nervo rerum gerendarum destitutus imperio se sponte abdicat, & post quinquennium, cum hoc summo abierat munere, vitâ simul abit alvi dejectu extinctus, & Brunopoli sepultus. Symbolum huic Imperatori adscribitur: Inter strepit anser olores. Quo ipso concordiam discordem, cum boni malis, stulti sapientibus, muscerda piperi commiscetur, falsè notare voluit. Dignum enim patella requirit operculum, similes labra lactucas, nec quicquam amicitias tam facilè conglutinat, quàm ætatis, generis, morum & studiorum similitudo. Unde Theocritus Idyllio nono:

Τῆ περὶ μὲν τέττιγι Φίλῳ, μύρμακι δὲ μύρμαξ, i. e.

Formica gaudet formica, cicada cicada.

Et Homerus in Odyssæa:

ὣς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον.

Sic similem Deus ad similem quoque congregat ipse.

XXVI. FRIDERICUS II.

Fuit hic Fridericus Imperatoris filius & nepos & Rex simul Siciliæ unus ex potentissimis, qui à temporibus Caroli M. vixerant, Imperatoribus, Pontificibus, à quibus toties diris devotus, & si conatibus correspondisset eventus, regno paterno exutus, fudes in oculis & unguis in ulcere. Despondit huic Johannes de Bregna Rex Hierosolymitanus filiam Jolantam, addito dotis loco regno Hierosolymitano, & hanc sponsione obligato genero, ut mox à nuptiis Dux belli sacri proficisceretur ad urbem Hierosolymam recuperandam & vindicandam contra Saracenos regnum.

Ex hoc tempore titulus regni Hierosolymitani, quo etiamnum propter Siciliam utuntur Hispaniæ Reges, regno Siculo mansit annexus. Ex vitro aut pelvi fulgura Pontificum fecit anathemata, causam inprimis defendente Petro de Vineis, sed potiùs, ut in ordinem ἀνόμους istos redigeret, nullis pepercit laboribus. Tot expeditiones adversus omnis generis hostes suscepit, ut iisdem felici colophone terminandis virtus cum fortuna conspirasse videretur. Unde & Pontifices in extirpanda Fridericorum familia fuerunt
toti,

toti, nec quieverunt, donec, Siculo & Neapolitano regno ad Gallos translato, Conradinus Friderici hujus nepos Neapoli miserabili prorsus exemplo securi percuteretur. Nec fatis suis functo pepercerunt Conradino, sed acerbo insuper eidem insultarunt epitaphio:

Asturis ungue Leo pullum rapiens aquilinum

Hic deplumavit acephalumq; dedit.

Per pullum aquilinum Conradinum ex Imperatorum familia originem ducentem, per Leonem verò Asturis ungue pullum hunc aquilinum deplumantem & capite truncantem Carolum Andegavensem Gallum, cujus mater Asturiæ Regis filia leonem gerebat in insignibus, intellexerunt. Ex Græco & Saracenico multa hic Fridericus secundus in latinam linguam transfundi curavit, quæ purioris Philosophiæ instaurationem miris modis juvarent, utpote ex Aristotele, Ptolomæo, Galeno, Avicenna & aliis, ita ut vel unius huius Musagetæ beneficio Medica, Physica & Mathematica studia in occidente revixerint, quæ inde ab irruptionibus Gothicis & Vandalis neglecta jacuerant. Rebus domi forisq; præclare gestis, cum undiq; sibi vitæ strui cerneret insidias, in Siciliam reverti statuit hic Imperator, verum ex medicato poculo febre correptus ardentissimâ in arce quadam Apuliæ, quod mortale habuit, deposuit. Sunt, qui Manfredum nothum, cum spes reconvalescentiæ affulgescere videretur, pulvino in os injecto ipsum suffocasse ferunt. Excessit rebus humanis ætatis anno quinquagesimo quarto, imperii trigesimo. Cadaver Panormum in Siciliam fuit translatum, & ibidem sepulchro porphyretico conditum. Monumento inscripti fuerunt versiculi seqq.

Si probitas, sensus, virtutum gratia, census

Nobilitate orti possent obsistere morti,

Non foret extinctus Fridericus, qui jacet intus.

Inter Germanos Imperatores, qui majestatis reliquias adversus Pontifices defenderunt, tantum non fuit postremus. Præter linguas patrias Germanicæ & Italicæ plurimarum aliarum Græcæ, Saracenicæ & Gallicæ fuit callentissimus, nec pars Philosophiæ dabatur, in qua non fontes ipsos inspexerat & exhauserat. Symbolum huic Imperatori potentissimo & felicissimo fuit: Minarum strepitus

asinorum crepitus. Quo ipso adversus diras & execrationes Pontificum fluctus in simpulo moventium fuit usus. Cum enim verissimum intelligeret, quod Gregorius M. dixerat, semetipsum magis excommunicare, quam alios, qui præter fas & meritum aliquem excommunicet, ad ista Pontificum anathemata nihil aliud reposuit, quam se complurium triariorum strepitus audivisse. Quisquis enim (subjecit idem) minis moritur, is asininis crepitibus est lepelendus. Haussisse videtur hoc ex Socrate dicente: Tonitrua quidem pueros, sed stultos minas territare.

INTERREGNUM MAGNUM.

Friderici obitum excepit interregnum magnum i. e. illa regiminis forma (si hoc nomine venit salutanda,) quæ imperium certo capite i. e. Imperatore inprimis propter tyrannidem Pontificum fuit destitutum. Spatium interregni nonnulli ad 22. nonnulli ad 18. annos extendunt. Qui posterius amplectuntur, dubio procul Wilhelmum Hollandiæ Comitem & Richardum fratrem Regis Angliæ pro Imperatoribus habent, sed quia res imperii non curarunt, nec ab omnibus pro Imperatoribus habiti fuerunt, & maturè destiterunt, à quamplurimis insuper habentur. Insignes sub hoc interregno in imperio contigerunt mutationes, multis familiis illustribus intercisis, novis verò substitutis. Inter istas familias funem ferè duxerunt Duces Sæviæ & veteres Austriæ in Conradino Friderici secundi nepote & Friderico bellicoso Neapoli securi percussis extincti. Sic verò historia vix duobus digitis in superioribus attacta sese habet. Conradinus Friderici II. ex Conrado filio nepos Dux Sæviæ, & regnorum Siciliæ, Apuliæ & Calabriæ simul hæres cum invasore regnorum hæreditariorum Carolo Andegavensi Regis Galliarum fratre ad lacum Fuscinum prælio decernit & magnâ clade vincitur, evadit quidem ipse cum Duce Austriæ Friderico cognato, sed ex annulo proditus ex fuga retrahitur, & capitis sententiam ferente Pontifice, inclementissimo Clemente, (vitam Conradini mortem esse Caroli, mortem Conradini vitam Caroli) capite truncatur cum Duce Austriæ & Marchione Badensi an. 1268. d. 29. Octobr. Robertus quidem Comes Flandriæ, ne Conradinus interficeretur, vehementissimè obstitit, verum cum id impedire non posset, Magistrum Robertum Bariensem, qui damnationis sententiam promul-

promulgârat, suâ manu trucidat, ne gloriari posset, se Regem tantum damnâsse. Ita & carnificem statim post peractam cædem interfici iussit, ne gloriari posset, à se tam nobilem sanguinem effusum. Mors Conradini post 14. annorum decursum in vespers Siculis justo DEI iudicio gravissimè fuit vindicata, multis Gallorum millibus intra 2. horarum spacium ad signum campanâ datum occisis, & regno Siculo post cædem peractam à Petro Arragonio, Habuit hic Petrus Manfredi filiam Conjugem, qui ad Hipponem Africae armatâ classe conspiracy huius eventum præstolabatur, occupato. Austriam & Sveviam Rudolphus Habsburgensis novæ stirpis Austriacorum conditor post interregni magni tempora suam & suorum fecit, cuius etiam posterì ad maximarum dignitatum & opum fastigia evecti ditionibus iisdem iudicunt. Quæ mutationes in aliis familiis contigerint, Historiographi fusiùs de his tractantes consuli possunt.

XXVII. RUDOLPHUS HABS- BURGENSIS.

Interregno diutiùs protracto, metuens Gregorius X. Pontifex mandat Imperii Principibus & Electoribus in Germania, ut tandem Imperatorem creent, nisi aliquem à se sibi præpositum suscipere velint. Conveniunt itaque in Vangionibus Franckofurti 8. Oct. anno 1273. & primùm Ottocaro Bohemiæ Regi solenniter imperium deferunt, sed is stulto consilio, dum putat se longè potentiorẽ Imperatore Romano, delatum ad se Magistratum hunc summum repudiat. In eam itaque sententiam itum, ut Rudolpho Habsburgensi, Comitì Svevo (qui nomen habebat ab arce Habsburg in Svevia sita) fasces imperii demandarentur, qui animi ausu prorsus heroico labenti succollare imperio non detrectavit. Ex huius lumbis Archi-Duces Austriæ (qui serie continuâ per aliquot seculorum intervallum Imperatores Germaniæ hucusque suffecerunt) ut & Reges Hispaniæ potentissimi prodeunt. Eo in primis nomine celebris est hæc nova familia in Historicis, quòd eodem ferme tempore stirps Ottomannica inter Turcas, linea bifurcata Galliæ Regum Vallesiorum & Borboniorum in Ludovico IX. sive sancto, stirps Marchionum Brandenburgicorum ex Friderico Comite ab Hohenzollern nata & aliæ familiæ illustres cœperint.

Non

Non magnum quidem robur hic Rudolphus attulit ad imperium (verba sunt Electoris Trevirensis in coronatione Caroli V.) sed virtute præstitit, & quod erat pertenuè multisque bellis afflictum imperium ita restituit, ut metum vicinis Regibus incuteret. Imò arx illa Habsburgensis & exiguus terrarum limbus progressu temporis fimbrias suas ita dilatavit, ut Solem orientem & occidentem hodiè non videat.

In Italiam ut descenderet & coronationem à Pontifice peteret, adduci non potuit, trito illo sese muniens :

— *quia me vestigia terrent*

Omnia te prorsum spectantia, nulla retrorsum.

Ut ad supremum istum dignitatis apicem adspiraret, non parum illi profuisse videtur iudicium Imperatoris Friderici, & spectatatum in sago, tum in toga, interregni præsertim tempore, virtus. Imperium adeptus id sibi negotii credidit dari, ut internis seditionibus anarchiæ præsertim tempore natis imperium æstuans in tranquillum iterum locaret. Non parum autem ipsius conatus inhibuerunt concertationes Principum de illarum regionum hæreditatibus, quarum Domini jam interciderant, aliis alias sibi vendicantibus & bellis asserentibus. Ottocarus Bohemus Austriam jam conterminam involârat. Svevia discerpebatur à diversis, utpote Comitibus Friburgensibus & Neuburgensibus, Marchione Badensi & Comite Würtebergensi. Thuringia & Hassia jam polum Eridos evaserant inter Heinricum Misniæ Marchionem & Brabantia Ducem. Ille Thuringiam, hic Hassiam jam tenebat, & potentiorum simioli erant tenuiores. Controversiam de Austria subortam armis diremit, & bello confecto Principibus calculum suum adjicientibus, Ducatum Austriae Alberto filio, Szeviam Rudolpho tradidit, castigatis prius nonnullis Szeviae Comitibus, quos inter fuit Würtenbergensis. In Cattis exussit quendam, qui Fridericum Szeviae Ducem mentitus erat, & Rhenanas aliquot urbes adversus Imperatorem conciverat. Sub hujus Imperio regni Hierosolymitani reliquiae in Palæstina, Phœnicia & Syria fuerunt amissae. Suldanus enim Aegypti Tripolim, Sidonem, Tyrum & aliquot alia oppida sub suam iterum potestatem redegerat. Aetate ingravescente, cum Erphordia celebrasset comitia, & filium Alber-

tum

tum imperio successorem dare vellet, Status verò abnuerent, ægritudine animi correptus in morbum incidit, & cum ad Deorum concilium (monumenta Cæsarum) Spiram se profecturū diceret, in via, priusquam itineris terminum attigisset, exspiravit, anno imperii 19. sepultus Spiræ propè Philippum Svevum. Fundamenta legis Carolinæ, sive aureæ bullæ de Imperatorum electione & Principum successionem, Fridericus secundus & Rudolphus Habsburgensis posuisse creduntur. Duo tamen in hoc Imperatore aliàs salutaribus notantur, neglectus Italiæ, & *πλεονεξία*, cum propter vendita civitatibus Italicis Imperii jura, tum propter leoninam divisionem, quòd exemplo leonis Æsopici, cum prædam i. e. Germaniæ provincias hæredibus jam carentes divideret, optimiores & potiores partes sibi adscripserit.

Symbolum ipsi adscribunt: Majoris artis est, benè imperare, quàm imperium ampliare. Item: Prudentiâ gubernantur regiones, quarum limites tyrannide nunquam extenduntur. Dubio procul hæc dicta de continuando bello sacro in Palæstina, & asserenda Italia consilia sibi suggerentibus opposuit. Nec præterisse ipsum puto dictum Imperatoris Augusti, qui de coercendis potius imperii limitibus, quàm amplificandis suscipienda esse consilia, sumpsit. Vis enim consilii expers mole ruit sua, nec aliter se habet imperium vastum prudentiâ destitutum, quàm Polyphemus, cui oculus exclusus erat, & proinde in obviam quæque impingere cogeatur, donec tandem mole suâ corrueret.

XXVIII. ADOLPHUS NASSOVIENSIS.

Rudolpho Habsburgensi successor in imperio datus fuit Adolphus Nassoviensis, paravio in primis Moguntino Gerardo ab Eppenstein, qui reliquorum Electorum tantum non omnium suffragia in sese transtulerat, uno Ludovico Palatino adversante. Ut verò tantum sibi sumeret Moguntinus, motum nonnulli scribunt Adolphum cognatione, & quòd sciret, imperii administrandi rationem hanc ratione ad sese devolvendam. Totus enim (ut eventus docuit) ab Episcopis Adolphus pependit, ita ut ne hisceret quidem, nisi ad illorum oscitationes. Cum verò propter potentiam Austriacam domum metueret hic Imperator, ut affinitatis nexu eandem sibi

confibularet, filio suo Alberti filiam uxorem petiit, sed repulsam fuit passus. Unde, quæ prius ex æmulatione nata erant, odia magis magisque gliscebant, donec in apertam belli flammam, quâ consumtus fuit Adolphus, erumperent. Eduardo Angliæ Regi contra Franciæ Regem mercenariam locavit operam, centum aureorum millium accepto stipendio, quæ postmodum ex egestate profecta abjectio de ipsius autoritate non parùm detraxit. Convertit istam pecuniam Adolphus ad emtionem Thuringiæ, & bellum, quod in Francia gerendum erat, transtulit in Thuringiam, ut legitimâ hæreditate fratres duos Fridericum admorsum & Ditzmannum Alberti degeneris injusti Parentis fraudibus exueret. Quia verò historia hæc maximi est momenti & ditiones nostras concernit, paucis eandem, vel littus duntaxat radendo, attingemus. Albertus degener (qui quòd à virtutibus majorum suorum deflexerat, id nominis sortitus erat) Heinrici munifici & illustris filius Thuringiæ Landgravius cum ex Margareta Friderici II. Romanorum Imperatoris potentissimi filia geminam sobolem Fridericum (ex quo Saxonix principes & Electorales ab aliquot seculis huc usque procedunt) & Ditzmannum (qui anno 1309 hic Lipsiæ in templo Thoma-no, cum sacris nocturnis in festo nativitatis vacaret, fuit interfec-tus, & in templo Paulino sepultus) suscepisset, nobilissimi sangvi-nis posthabitâ conjuge, pellicem quandam efflictim deperire cœ-pit, ut etiam vitæ conjugis insidias strueret. Hæc ut furoribus ma-riti cederet, & vitæ consuleret, svadentibus amicis, abitum parat, & ex arce Ilennacensi per fenestram cum 5. comitibus demissa cœno-bium intrat, in quo brevi post humanis rebus valedixit. Priusquam verò discederet, futuram filiorum calamitatem quasi ex specula prævidens, arrepto Friderico natu majore, admirabili animi motu, genam ejus mordicùs apprehendit. Cicatricem, quoad vixit, reti-nuit, & inde admorsi cognomentum accepit. Matre fugâ jam ela-psâ, Dietericus Alberti frater Marchio Misniæ Vir justus & sapiens, cum videret Albertum ex pellice nothum filiis legitimis præferri, fratres hosce duos in suam aulam assumpt, & cum haberet filium u-nicum, ordine mortalitatis turbato, fata parentis antevertentem, te-stamento fratres hosce filios adoptavit, & hæredes Misniæ scripsit. Ægrè ferens hæc Albertus, quòd ipse fratris hæres proximus fuerit præter-

præteritus, non tantum bellum filiis facit, sed & Thuringiam Adolpho Imperatori, ne unquam in manus filiorum recideret, vendit. Ancipiti Marte per aliquot annorum spacium cum Imperatore & hostibus super hæreditate legitima decertant hi duo fratres, donec tandem Fridericus ad morsus & Misniam & Thuringiam sibi suisq; asseruisset. Ipse verò hic Fridericus jam ætate grandior, cum in comœdia parabolam de 5. virginibus prudentibus & 5. fatuis representari vidisset, abiectione istâ tantoperè consternatus fuit, ut apoplexiâ tactus incurabili vitæ tandem finem imponeret. Monumento sepulchri, quod Isennaco translatum fuit in arcem Gothanam, sequentes versiculi fuerunt inscripti:

Ecce Fridericus cultor virtutis, amicus

Pacis, conditur hic, stirps imperialis, & illic

Fulgeat iste pius Marchio Landgravius.

Adolphus tandem Imperator, cum omnium in sese derivasset odia, nec à contemptu se vindicare posset, eodem impulsore, quo solium imperatorium conscenderat, Moguntino sc. ab imperio deponitur. Prætexebatur causa, quod domi sui emolumenti causa moto bello non necessario, res imperii negligeret, nec limites adversus externos tutaretur. Surrogatur ipsi Albertus Austriacus Rudolphi Habsburgensis filius, cum quo Rudolphi Palatini generi & Ottonis Bavarie Ducis auxiliis nixus colliditur propè Spiram, & ipsius Alberti manu, cum dejectus eqvo sese erexisset, transfigitur. Sepulchrum Spiræ propè Alberti monumentum conspicitur. Verum enim verò τὸ ἀνὴρ πᾶσι γινώσκων & Albertum, qui & ipse à Fratris filio fuit interfectus, & socios huius cædis mansit. Symbolum Adolpho adscribitur: Animus est, qui divites facit. Item pecuniâ vir potior. Quibus ipsis, cum comes saltem esset Nassoviensis exiguarum ditionum Dominus, paupertatem suam fuit solatus, & aliorum moriunculos infregit. Dubio procul ad istud Senecæ respexit: Multum refert, qualis sit cujusque animus, qui pecuniam possidet. Et quod Poëta canit:

Cui convenit cum paupertate, dives est:

Nec, qui parum habet, sed qui plura cupit, pauper est.

IMPERATORES SUB CENT. XII. DE IMPERATORIBUS GRÆCIS

hujus seculi.

Anno seculi hujus 4. à Balduino Comite Flandriæ in ista loca pertracto sedes Imperatoria Constantinopolis expugnatur. Ipse verò Balduinus vespere Paschatos Imperator eligitur, & Dominicâ Jubilate coronatur. Versus de hac expugnatione confecti fuerunt isti:

*Bis sexcentenus erat annus, bis quoq; binus,
Cum Constantini dominantur in urbe Latini.*

Cum caperetur Constantinopolis, Venetis ex fœdere dimidium prædæ debebatur, idè ipsis insula Creta & tantum non omnes insulæ maris Ægæi dantur.

Balduinus
Heinr. Fratres.
|
Petrus Gener.
|
Robertus filius
|
Balduinus.

Balduino à Wallachis cæso, communibus votis Henricus Balduini frater, qui 10. annis imperat, succedit. Niceta Historicus Senator Constantinopolitanus primarius modestiam & justitiam Latinorum præ Græcis Imperatoribus valde prædicat. Henricus Imperator Constantinopolitanus filiam suam Jolantam Petro Comiti Antissiodorensi cum dote Imperii Constantinopolitani nuptam dederat, cui gener etiam in imperio fuit surrogatus. Coronaverat hunc Petrum cum Jolanta Coniuge Pontifex Honorius extra imperii fines: Constantinopolin verò rediturus, salvo conductu à Theodoro Lascaro impetrato, intercipitur, & biennii spacio in vinculis detinetur, interim Jolanta clavum imperii moderatur.

Robertus filius, Petro in convivio tandem obtruncato, datur optio, qui ad nuncium paternæ captivitatis Constantinopolin jam dudum venerat.

Theodoretus
Lascaris Im-
peratorem
Nicææ se fece-
rat contra
Francos.

Balduinus adhuc infrâ pubertatis annos constitutus Parenti Roberto in imperio Constantinopolitano sufficitur, cui Trapezuntius Imperator filiam suam uxorem offert, sed petitis excidit. Unde cum Johanne Lascaris Trapezuntius de pellendis ex urbe Constantinopoli Latinis consilia init, Balduinus autem de auxiliis ex Gallia & Anglia sibimet adducendis laborat. Obsessus à Johanne Ducas, ita, ut non auderent cives portis egredi, preciosissima, quæ videbantur ipsis pignora, lanceam, quæ Salvator vulneratus est in cruce, spongiam, quæ potatus fuerat, cum magna sanctæ crucis parte Venetis in pignus dedit, quæ postea redempta fuerunt à Rege Galliarum.

Galliæ Ludovico magno precio. Quare Veneti, classe 25. triremium comparata, obsidionem Constantinopolitanam solvunt, & hostes accessu arcent. Cum verò spes omnis decollare videretur de rei inenda Constantinopoli, Balduinus, donariis templorum ablati, in Italiam ad Fridericum Imperatorem se confert. Interim Michaël Palæologus ante biennium Imperator proclamatus fratrem suum, quem Cæsarem appellaverat, Constantinopoli obsidione tentare jubet, qui etiam præter spem absque renisū fermè, cum Latini eandem obtinuissent annos 58, menses 3. occupat, & ita Latinorum regimini metam imponit.

Cæsar frater Palæologi post captam Constantinopoli contra Michaellem movet, sed non pari fortuna bellum gerit. Victus enim capitur & ad Manfredum mittitur, à quo Constantinopoli tandem pro sorore sua remittitur.

Michaël Palæologus, cum Lascarinae stirpi regnum ademisset, & Francos ex urbe Constantinopoli ejecisset, cum Michaële Angelo Epiri & Ætolia Despota bellum gessit, sed Marte minùs propitio. Quare cum in imperio parricidiis acquisito & nondum satis stabilitò nemini fideret, cum prædicto Despota pacem malè sartam nec diu cohærentem fecit, datâ consobrinâ suâ filio ejus Nicephoro in uxorem.

Eubœam, & alias Ægæi maris insulas, præprimis Lemnum & Chium recepit, sed sibi satis firmiter non asseruit. Sub hujus Michaëlis Palæologi regimine Turcæ, qui hætenus à Tartaris & Scythi fracti aliquandiu quieverant, relictis animis, reliquias imperii Græci, quod adhuc supererat in Asia, vehementer imminuerunt. Annos quinquaginta natus & octo statione sua, in quam locatus erat à supremo rerum humanarum arbitro, cessit, Vir *βελτιμια* honorum turgens inexplebili, & consilii expediti & circumspecti vel stante pede ferundi. Filios reliquit Andronicum in imperio successorem & fratrem Constantinum Porphyrogenitum.

Unde phrasis poetica: Eubœici transcendere pulveris annos.

Ob concordiam cum Romæ Pontif. mortuo locum sepulturae negarunt Græci.

Consilium ex arena,

Andronicus Palæologus rerum potitus fratrem Constantinum sub schemate, quasi struxisset insidias imperio, in carcerem conjicit, qui tamen aliquot præliis secundis Turcas fortiter represserat, & ne limitem imperii sui proferrent, prohibuerat. Sub hujus gubernatione aucta potentia Turcarum incredibili progressu in omnem

Asiam anteriorem sese diffudit, cum partas armis provincias 7. Principes inter se diviserunt, quos omnes brevi post Ottomannica domus hucusque florens oppressit. Grandævus factus hic Imperator annum ætatis septuagesimum attigit, sed varias adversitates ob filiorum collisiones & dissidia mutua in senili ætate sensit.

Filios suscepit ex prima conjuge Pannonia Michaellem Imperatorem, & Constantinum Despotam. Primogenitus Andronici Michael consors imperii cum Patre procreavit ex Maria Armeniaca filios duos, Andronicum juniorem, qui surrogatus fuit avo in imperio (fata siquidem Parentis anteverterat filius) & Manuelem Despotam à custodibus Byzantinis interfectum.

Trapezuntinum defuit anno 1461. sub Imperatore Davide ultimo ex Comnenorum familia.

Divulsum aliàs fuit hoc seculo & seqq. imperium orientale in duo regna, Europæum & Asiaticum ad Colchidem & Pontum inter Scythas, Tartaros & Turcas. Hoc condiderunt Comneni, occupato Trapezunto, post captam à Francis Constantinopolin: Illud verò in plures partes discerptum à diversis tenebatur. Despotas enim suos ex Heneta gente habebant Servii in veterum Triballorum sede: suos habebant Bulgari in terra Mylorum. Thessaliam, Epirum & Ætoliam possidebant Angeli, summa tamen rerum penes Imperatores Constantinopolitanos existente. Sed hæc rana omnes una Ciconia Turcarum sc. imperium devoravit.

STATUS ECCLESIAE SUB HAC CENTURIA DECIMATERTIA.

Qui floruerunt hoc seculo Ecclesiae Doctores præcipui, fuerunt Albertus M. cum quo incipit Theologia Scholastica secunda, seu media, Thomas Aquinas, Alexander ab Ales, Bonaventura, Guilielmus Parisiensis, Durandus & Johannes Scotus. Quibus etiam Vincentium speculorum fabrum & Hugonem Cardinalem concordantiarum patrem addere possumus.

Germanus.

Albertus M. natus ex nobili quadam familia Sævica Monachus primum fuit Dominicanus, sive Prædicatorum ordinis (qui unà cum Franciscano coepit hoc seculo, uti circa colophonem hujus seculi dicemus) postmodum Episcopus Ratisbonensis. Sed ætate jam ingravescente, cum sexagenario esset major, Episcopatu sese abdicavit,

vit, & privatus Coloniae vixit, ubi praelectionibus publicis vacans octogenarius diem suum obiit. In Theologia Scholastica, Philosophia Peripatetica & occultis naturae mysteriis (unde inter Chymicos ipsi locum nonnulli assignant) fuit eruditissimus. Praeter commentarios Biblicos & Theologica & Philosophica scripta posteritati reliquit, quorum adhuc multa extant.

Thomas de Aquino Doctor Angelicus dictus, ex illustri familia Comitum in confinibus Apuliae & Siciliae fuit natus. Inter Scholasticos secundi ordinis, imò tantum non omnes facile funem ducit. Cum à teneris ungviculis totum se mancipasset literis, ordini Dominicanorum sive Praedicatorum, adultior factus, nomen dedit. Id quod ipsius fratres Germani loco illustri nati ægerrimè ferentes carceri eum incluserunt. Cum verò persisteret in sententia sua, nec transversum, quod ajunt culmum ab ista se dimoveri pateretur, liber fuit dimissus: Praeceptore usus Alberto M. in Theologia Scholastica tantos fecit progressus, ut tantum non omnes ætati suppare multos post se parasangis relinqueret. Libros scripsit quàm plurimos tam Theologicos, quàm Philosophicos, in quibus enucleandis & illustrandis hodiè sudant Pontificii. Ex Theologia & Philosophia duobus integris, reliquorum Scholasticorum more, unum fecit corruptum. Adscribunt ipsi Pontificii multa miracula (ficta sint, an facta, suo loco relinquimus) unde in numerum quoque sanctorum relato templa fuere dedicata.

Italus.

Alexander ab Ales Doctor irrefragabilis, natione Anglus, (ex cujus familia Alexandrum Alesium Scotum Theol. in hac Academia superiore seculo Professore nonnulli volunt ortum) Theologiae & Philosophiae, ex quibus Samaritanismum quendam fecit, in Academia Parisiensi fuit Professor. Ingenium ipsius acutissimum adeò mirati fuere σύγγενοι, ut ipsum fontem vitae appellarent. Antequam in fata concederet, ordini Franciscanorum fuit adscriptus, quorum Magister & Promotor factus est. Scripsit multa Theologica, & in his commentarios quosdam in libros biblicos.

Anglus.

Bonaventura ordinis Minoritarum, sive Franciscanorum Monachus patria Thuscus Alexandri ab Ales fuit discipulus, quem praece-

Italus.

præceptor ob animi dotes tantoperè dilexit, ut in hoc fratre Adamum non peccasse dixerit. Theologiam per Philosophiam Aristotelicam explicavit & Parisiis Magistrum sententiarum, cum nondum ætatis annum trigesimum egressus esset, non sine omnium admiratione professus est. In tota Romana Ecclesia Theologus præstantissimus fuit habitus. Dictus fuit Doctör Cherubicus & Seraphicus. Item devotus, quòd rationi fræna tantoperè non laxaverit in rebus divinis. Quo nomine à Luthero quoque magni factus fuit. Ad summos dignitatum gradus, primum generalis Magister Minoritarum, postmodum Albanensis Episcopus, tandem Cardinalis Romanæ curiæ factus adscendit. Scripta ipsius manibus Theologorum inprimis Pontificiorum passim teruntur.

Guilielmus Durandus, vir negotiorum forensium peritissimus & ideò Pater Practicæ vocatus speculum juris conscripsit, & creditur autor esse libri, cui titulus: Rationale Divinorum, in quo rationes sacrorum (sed sine ratione) inprimis ceremoniarum in Missâ reddit.

Scotus verè
fuit Scotus,
quia res fidei
magis impli-
cavit, quàm
explicavit.
Thomæ in
Scholis major
est autoritas,
quàm Scoti.
Gallus.

Johannes Scotus Doctör subtilis Ordini Franciscanorum adscriptus multas in Theol. & Philosophiâ lucubrationes post se reliquit. Ipsius discipuli Scotistæ cum Thomistis adversis castris nunquam non pugnaverunt, prout & ipsi ordines Dominicanorum & Franciscanorum odio plus quàm Vatiniano se invicem prosequuntur. Exemplum vide sis in Concilio Tridentino apud Petrum Svavem, cum ad iudicium interlocutorium Thomistæ & Scotistæ fuerunt admissi.

Vincentius natione Burgundus, ordinis Dominicanorum Monachus de omni re scibili diversis in speculis scripsit. Speculum siquidem quadripartitum, Naturale, Doctrinale, Morale & Historiale (unde speculorum faber appellatur) quod anno 1244. desinit, fabricatus est & expolivit. Sæpius quidem citatur speculum ipsius historiale, sed non caret nævis, vel quòd affectibus in transversum abreptus de suo interdum adjecerit, vel quòd pro sua simplicitate (uti quibusdam videtur verisimilius) fidem indifferenter omnibus habuerit.

Vide præf.
Concord.
Hebr. Buxt.

Hugo Cardinalis Barcinone in Hispania Scripturam sacram commentariis illustravit & Concordantiarum biblicarum opus (quod

quod imitati postmodum fuerunt Hebraei & Graeci) primus instituit. Quò verò scopum praefixum commodius assequi posset, textum Bibl. suis partibus coherentem in capita & versiculos divisit. Non enim vel à Prophetis, vel Evangelistis, vel Apostolis divisionem istam factam esse, sole meridiano clarius est ex eo, quòd Patres antiquiores absque mentione capitum & versiculorum libros Biblicos citent, & in vetustioribus Bibliothecis longè diversae librorum biblicorum divisiones, ac nostrae sunt, inveniantur.

Quod enim τὰς σίχας in epistolis Paulinis attinet, non versus, sed potius lineas ἐν αὐτοῖς denotare collatio numerorum satis innuit. Sunt quidem nonnulli, quibus ista librorum bibl. in capita & versiculos divisio paulò videtur vetustior, nec ab Hugone Card. Dionysius Carthusianus dictus fuit Doctor ecstasticus, quòd ad revelationes divinas provocavit. Richardus Doctor solidus dictus fuit, hanc suo loco consistere patimur. Dictus fuit concordantiarum Pater.

Inter hæreticos hujus seculi, prout istorum temporum scriptores nos informant, reperiuntur.

Almaricus Carnotensis, cui seqq. adscribuntur errores: DEUM esse omnium creaturarum essentiam. DEUM esse animam coeli. Patris omnipotentiam Christi adventu defuisse: Christi verò doctrinam Sp. S. accessu (qui error cum tribus seculis Weigelianorum & Prophetarum novorum Patris, Filii & Spir. S. convenire videtur) defuisse. Omnia reversura in DEUM. Si homo non peccasset, in duplicem sexum non fuisse divisum, nec generasse, sed Angelis fuisse similem. Quod aliàs peccatum est, si fiat in charitate, peccatum non esse. Baptismum & Eucharistiam post Sp. S. missionem in Ecclesia locum non amplius habere. Corpus Christi non aliter esse in pane, quàm in alia quavis re. Unumquemque per gratiam Sp. S. tantum interiùs sine aliquo exteriori actu inspiratum salvari. DEUM locutum esse in Ovidio, ut in Augustino. Resurrectionem corporum futuram, Paradisum & infernum non esse, qui verò cognitione DEI sit imbutus, Paradisum intra se, & qui peccatum mortale patret, infernum intra se habere. Parisiis Almarici multi (quem modum convictionis & conversionis Alexander tertius Imperatoris Friderici Barbarossæ conculcator, cujus Spiritus

filius fuerit, optimè sibi conscius, statuto sanxit) Vulcano fuere consecrati.

Albingenses hæretici (qvo nomine qvibusdam etiam Pauperes de Lugduno in centuria proxima descripti, qvòd dogmata nonnulla cum ipsis habuerunt communia, vel ad conflandam Leonistis istis invidiam, venire solent) in Gallia exorti vel ab autore, vel à loco nomen acceperunt. In Comitatu Tholosano etiam inter illustres personas grassatam, postmodum in Angliam pervagatam hanc hæresin scribunt. Dogmata, nisi forsan per calumniam ipsis aliquid fuit affictum, illis attribuuntur: Duo esse principia, DEUM videlicet bonum & DEUM malum. Manichæismi quidem postulati fuerunt etiam Pauperes de Lugduno, qvòd Imperatorem Pontifici non subjicerent. Inde concluderunt disputatores illi plusquam miseri, Pauperes de Lugduno duo statuere principia, & sic Manichæismum introducere. Christi corpus non aliter esse in pane, quam aliis in rebus. Baptismum non esse necessarium. Ire in Ecclesias, & in eis orare, nihil prodesse. Papales Episcopos sceleratissimorum cœtum (in qvo ipso acu rem tetigerunt) & Ecclesiam Pontificiam cœtum inferorum esse. Promiscuos concubitus esse licitos. Mortuos vivorum beneficiis (in qvo non procul aberrant à vero) non juvari. Corporum resurrectionem non esse futuram. Animas defunctorum hominum per diversa corpora transire, animalium etiam & serpentum. Carnem non esse comedendam. Christum non esse DEUM, nec carnem assumisse de Virgine, sed è cœlo carnem attulisse. Christum nec verè comedisse, nec verè passum, nec resurrexisse, nec in cœlum ascendisse, Mundum semper fuisse, semperqve futurum.

Si vera sunt, quæ de ipsis scribuntur, videtur hæc hæresis furor quidam Anabaptisticus, qualis Monasterii fuit superiore seculo. Unde Magistratus politicus, conscripto exercitu, Albingensium aliquot millia duabus vicibus trucidavit, multos capite truncavit, multos exussit & aliis suppliciis è medio sustulit.

Fratricelli, quorum errores fuisse scribuntur: Qvòd homo in hac vita tantum perfectionis gradum possit acquirere, ut reddatur penitus impeccabilis & amplius in gratia proficere non valeat. Qvòd hominem, postquam gradum ejusmodi perfectionis assecutus

tus fuit, nec orare nec jejunare oporteat. Quòd hac ratione perfecti spiritu libertatis agantur, nec sint humanæ subiecti obedientiae, nec ad aliqua præcepta Ecclesiae obligati. Quòd homo finalem beatitudinem secundum omnem perfectionis gradum in hac vita possit assequi, sicut eadem obtenturus est in vita futura. Quòd in actibus virtutum se exercere, hominis sit imperfecti.

Capite dicuntur incessisse demisso, facie coopertâ, in templis humicubatione usi vultu verso ad parietem, oculos in cœlum non elevâsse.

Athoci hæretici animas cum corporibus interire, & omnia peccata æqualia esse statuerunt.

David de Dyrado DEUM esse idem, quod materia prima (cùm ex Deo sint omnia) docuit.

Arnoldus de villa nova Medicus olim celebris, cui seqq. dogmata, sed per calumniam postea depravata, adscribuntur: Quòd omnes claustrales sint extra charitatem. Quòd Theologi doctrinam Christi falsificent, qui Theologiam cum Philosophia miscent. Quod sacrificium Missæ neque vivis, neque mortuis profit. Quod Sacerdos in missa Deo nihil offerat. Quod in consultationibus papalibus non sit scientia, nisi humanorum operum i. e. traditionum humanarum.

Reymundus Lullus Catallanus, vir aliàs valdè doctus, cui quingentos errores à Petro Archi-Episcopo Tarraconensi refutatos tribuunt Pontificii. Dicuntur autem hi fuisse præcipui, quòd Deus multas habeat essentias, & quòd DEUS Pater fuerit, antequam Deus filius. Reymundus hic Lullus, qui artem magnam conscripsit, cum adhuc literarum omnium esset expertus, in solitudinem fuit delatus, ubi se artibus ingenuis totum dedit, eaq; scripsit, quæ homines potius admirantur, quàm assequuntur. In Mauritaniam delatus lapidibus obrutus occubuit.

Synodi quidem particulares nonnullæ fuerunt coactæ, inter quas eminet Synodus Lateranensis anno 1215. coacta, in qua confessio auricularis & transsubstantiatio fuerunt stabilita.

Inter Synodos illos notatur & Synodus in Poloniâ, quæ diœcesim Wratislaviensem interdicto subiecit. Significat autem interdicto subdicere? Quid interdicto subdicere? Idem ac sacris interdicere, ita ut omnis cultus publicus

cus cesset, ut nemo infantes baptizet, coenam administret, desponsatos copulet, mortuos sepeliat, populum doceat. Et huic interdicto non raro integra regna, praesertim haereditaria summo Magistratui excommunicato adhaerentia fuerunt subiecta.

Synodus Viennensis in Austria Monachorum luxum damnavit, eosdem à decimis prohibuit, minores duodeviginti annis ab aris & Sacerdotiis sacris submovit, & pastores gregem commissum non pascentes impietatis accusavit.

Synodus Lugdunensis, cui Philippus Rex Galliae, quingenti Episcopi, Abbates sexaginta, mille Praelati interfuerunt, conclusit ex libris Maccabaeorum, curam belli ac utriusque Reipublicae administrationem ad Ecclesiarum Praesules pertinere. Palaestinam expeditionem etiam, ad Graecos Romano Pontifici subjiciendos, suscipiendam esse. Zupffnonnas, genus sacratarum foeminarum, abolet, prout Jesuitissarum ordo ante annos non ita multos ab Urbano octavo Pontif. fuit sublatus. Ex omnibus Mendicantium ordinibus 4. tantum Franciscanorum, Zuccolantarum, Minorum & Cappucinatorum retinet.

Synodus Parisiana Monachos, quos mendicantes vocant, passim discurrere, publice docere, confessiones audire (sunt enim inter Clericos & Laicos monachi velut *ἀμφίβια* quaedam, & in favorabilibus tantum pertinent ad Clericos) conquirebatur. Etsi autem Ecclesiarum Gubernatores hac de re consulebant in medium, istam tamen ministerii Ecclesiastici confusionem nec impedire, nec tollere potuerunt, obfistentibus Pontificibus Romanis, qui fraterculos istos magnificiebant & fovebant. Superiore sane seculo in Conc. Tridentino super hac quaestione, An ordines Monastici Episcopis, an immediatè Pontifici sint subjiciendi, contentionis ferra diu multumque fuit reciprocata.

De ordinibus
Monasticis.

Inter ordines Monasticos hoc seculo natos facile primas tenent Dominicanorum & Franciscanorum ordo, quorum ille per Hispaniam in primis, hic per Galliam longè latèque sese diffudit.

Dominicani nomen habent à Dominico ex Hispaniae villa Calagura oriundo. Palentiam missus hic Dominicus commilitones omnes in studio & studio literarum multis passibus antevertit. Novam Praedicatorum regulam fundavit, quam etiam post aliquot an-

nos

nos Pontificibus Romanis invicem succedentibus confirmandam dedit. Pauperes aliquibus charitatis operibus sublevavit, ut populo verbum Dei prædicarent, fratres suos in mundum emisit, & aqua vitam ut plurimum sustentavit, cilicio usus terræ incubuit: ferream catenam ter singulis noctibus tum pro suis, tum aliorum peccatis, imprimis pro animabus in purgatorio constitutis, seipsum cecidit: multa Prædicatorum ordinis Monasteria extruxit: Albingensium hæreticorum excisionem ferro & flammis adjuvit. Multa ipsi adscribuntur miracula, quæ an vera fuerint *Ἰαύματα*, an *Ἰαύματα* saltem, sive præstigiæ, an prorsus conficta, suo loco relinquimus. Vestitu intus utuntur albo, pallio superinjecto nigro.

Franciscanorum ordo autorem habuit Franciscum Jesum typicum, sive stigmaticum propter quinque vulnera sibi à Christo impressa sic dictum. Fuit autem Franciscus (quasi parvus Francus, ut cubiscus parvus cubus) nocturnâ visione monitus, ut novum genus Monachorum inciperet. Repugnante itaque Patre, negociationi valedixit, leprosis se adjunxit, ulcera iisdem absterfit: calceis, perâ & vestibus preciosioribus abjectis, tunicam vilissimam induit, tuniculo se cinxit & non tantum hominibus, verum etiam aviculis & piscibus (quod Christus Evangelium omni creaturæ prædicari iusserit) concionari cœpit. Ut libidinis æstum extinguere, carnemque *ὑποκαταλέγειν* (i. e. ita obtundere, ut livor & suggestio sanguinis inde sequatur) valeret, abjectis vestibus in nive sese volutavit, & multa stolidis hominibus admiratione digna fecit. Fratres suos Monachos fratres minores appellavit, hos discalceatos & nudipedes incedere iussit, pecuniam attingere & peculium habere prohibuit. Minoritæ tamen, quantumvis ipsorum Antesignanus ordini fratrum ignorantia jure adscribi potuisset, studiis Theologicis diligentem operam navârunt. Hunc ordinem Innocentius Pontifex confirmavit, Honorius magnificavit, & in literas regulam retulit.

Hi duo Dominicanorum & Franciscanorum ordines odio serpentino se invicem persequuntur, prout ipsorum sectatores Thomistæ & Scotistæ huc usque castris adversis se invicem oppugnant. Inprimis autem circa duo capita scissi fuerunt hi duo religiosorum ordines, circa bonorum expropriationem, & conceptionem B. Virginis. Quod bonorum expropriationem attinet, Monachi

Primum Joh.
dictus fuit.

Man fentes
den Vogel am
Gesange /
Den Francis
caner am
Strange.

Franciscani perfectionem hominis Christiani consistere in ea dicebant, cum & Christus, quem primum Monachorum mendicantium faciebant, rerum propriarum nihil habuerit, & ejusmodi peculia tanquam instrumenta luxus multis impedimenta salutis esse soleant.

Dominicani, qui ex suis redditibus vivebant, è diametro Franciscanis sese opponebant, unde factum, ut fratrum minorum quamplures, prout Pontifices ipsis vel favebant, vel secus (hac enim opinione simul luxum Pontificum perstringebant) flammis fuerint exusti. Propter hanc de paupertate Christi contentionem Dominicani curarunt sculpi, pingi atque parari per templa passim imaginem Christi crucifixi (quarum aliquot suam aetate superfuisse testatur Holpinianus) circumdatam coronam regiam & amictam praetextam i.e. togam purpuream ad talos usque dimissam, & limbis aureis exornatam, cinctam zonam preciosam & calceis bracteatis indutam. Quod verò conceptionem B. Virginis concernit, Franciscani eandem sine peccato factam asseruerunt, Dominicani negarunt. Quantumvis autem Franciscani plures inter Papicolas habeant assertores (prout in Concilio Mog. circa superioris seculi principium coacto Maculista dicti fuerunt, qui conceptionem immaculatam B. Virginis negarunt) tamen in hodiernum usque diem Pontifices Romani, postulantes id licet Christianis regibus, eò adduci non potuerunt, ut suam decisione manum, quod agunt, supremam huic controversiae imponerent.

Ad imitationem fratrum minorum ordinem fratrum minimorum alius quidam Franciscus Sículus prioris æmulus, vel potius simiolus hoc seculo introduxit. Hisce ut à carnibus & coctis omnibus abstinerent, sine capitis tegumento & calceis etiam asperrimam hyeme incederent, injunxit.

Ordinem Monasticum auxit & soror Francisci Clara, quæ Christum infantem vasculo portare pingitur, & sorores suas ordini Franciscanorum, ita ut pro uno stent ordine, habet insertas & subjectas.

Cœpit & hoc seculo gladiferorum ordo, qui veste utuntur albâ rubenti gladio cum stella insignita. Inventor creditur Albertus Rigenfis Episcopus, quò facilius Livoniensium barbariem & ferociam

ciam retunderet, unde & fratribus hujus ordinis tertiam Episcopatus sui partem assignavit.

Propter stellam, quæ Magis apparuit, Christo nato. Bethlehemum euntibus Bethlehemitarum ordo fuit institutus. Fratres Prædicatorum more vestiti stellam rubeam in pectore 5. radiis crinitam, in cuius medio circulus aërei coloris, gerebant.

Instauratus fuit & hoc seculo Eremitarum ordo per Johannem quendam Mantuanum, ne prorsus intercideret. Pruritus & libidinem carnis exquisitis corporis doloribus à se paratis abigere docuit hic Johannes.

Inter Eremitas Bernhardus quidam Campanus promissâ barbâ ex Sylva Glaucona prodiens Imperatorem Constantinopolitanum mentitus est, sed, fraude detectâ, de patibulo fuit suspensus. Quadravit & in hunc communis versiculus:

Non audet stygius Pluto tentare, quod audet

Infrenis Monachus plenaq; fraudis anus.

Hoc seculo Beginnæ in Germania maxima incrementa ceperunt. Est hoc genus mulierum medium inter sanctimoniales & puras putas Laicas. Manibus laborant, texunt, nent, lavant, sed matrimonia non contrahunt. Vilissimo incedunt habitu multum orantes, ægrotos visitantes & consolantes.

Inter alia notabilia hujus seculi refertur ab Historicis, quod Mechtildis Comitissa de Henneberg 350. uno partu enixa fuerit fœtus, qui post acceptum ab Ottone Traiectensi Episcopo baptismum exspirarunt. Ita Margareta quædam Visboslai Comitis in Cracoviensi regione uxor uno partu 36. pueros vivos in lucem edidit.

Fuit & interregnum Papale biennii hoc seculo, propter discordiam Cardinalium in electione Pontificis. Creatus tandem fuit Gregorius X. de quo versiculus:

Hunc Patrem patrum peperit discordia fratrum.

Remedium interregno facturum hic Pontifex sanxit, ut Cardinales, Pontifice defuncto, sine cibi & potus usu conclavi includerentur tamdiu, donec successorem in defuncti locum substituissent.

Hoc eodem seculo templum Thomanum & Paulinum Lipsiæ extructum.

Quicquid agit
mundus, Monachus
vult esse secundus.
Habent etiam
in cœnobiis
Lehenbrüder /
qui Monachis
sunt à servi-
tutis.

Cujus regi-
men in tem-
pora interre-
gni magni in-
cidit.

CENTURIA DECIMA QUARTA.
IMPERATOR OCCIDENTIS XXIX.

ALBERTUS I.

Circa confinia seculi XIII. & XIV. (anno 1398.) Albertus Austria-
cus, postquam Adolphum Nassoviensem in acie suâ manu in-
terfecisset, imperium, quod solenni festivitate à Septemviris uni-
versis sibi tradi voluit, eodem mense, quo Antecessor ceciderat,
adiit, in tanto hominum concursu, ut ab infusa multitudine Saxo-
niæ Dux fuerit oppressus. Fuit hic Albertus filius Rudolphi Habs-
burgensis Imperatoris, novæ Austriacorum stirpis conditoris, cui
etiam seqq. Imperatores Romani, quotquot ex Austriaca stirpe ad
istud axioma pervenerunt, ut & Hispaniæ Reges, ortum suum refe-
runt acceptum.

Albertus hic etsi non fuerit ingressus Italiam, Patris tamen &
Adolphi exemplo vicariis Ducibus gubernandam commendavit.
Solennem renunciationem Bonifacius VIII. Pontifex gladio femur
accinctus & caput coronâ redimitus, Pontificem simul & Impera-
torem se professus, primùm detrectavit, postmodum tamen odio
Philippi pulchri Regis Galliarum, qui dictis Pontificis audire no-
lebat (Galliæ siquidem regnum suam adversus Pontifices autorita-
tem nunquam non vel ipsis Imperatoribus fortiùs asseruit) ean-
dem sponte obtulit. Bella foris nulla, domi plurima gessit hic Im-
perator, in quibus tamen Martis ἀλσουργία vices fuit expertus.
Adversis castris etiam cum duobus fratribus Friderico admorso &
Ditzmanno Misniæ Marchionibus pugnavit, sed intra Luccam &
Pegaviam, obtinente iustâ Marchionum causâ, usque ad internecio-
nem fuit cæsus. Unde proverbium natum: Accidit eis, quod Sve-
vis ad Luccam. Tandem à fratris sui filio Johanne τοῦ ἀντιπαυροῦτος ex-
pertus, sicâ in jugulum Imperatoris adaetâ, fuit è medio subla-
tus, cum Imperio decennium circiter præfuisset. Symbolum ipsi
adscribitur: Quod optimum, idem jucundissimum.

Hic Bonifaci-
us VIII. pri-
mus annum
Jubilæum in-
stituit, duosq;
sibi præferri
gladios iussit
altâ voce suc-
clamans: Ecce
hic duo gla-
dij.

IMPERATOR OCCID. XXX.

HEINRICUS LUTZELBURGENSIS COMES.

Alberto in Imperio datus fuit optio Henricus Lützelburgen-
sis, cui Reges Bohemiæ & Imperatores Carolus IV. Wenceslaus
& Sigismundus ortum suum debent. Filium enim habuit Jo-
hannem, qui, ductâ Wenceslai Regis Boh. filiâ, regnum Bohemiæ
fuit adeptus, & hic Johannes Carolum IV. Carolus Wenceslaum
& Sigismundum filios suscepit. Jussu Clementis V. qui sedem Pon-
tificiam Avennionem in Galliam transtulerat, à 3. Cardinalibus
coronatus fuit hic Imperator. Non diu fuit cum imperio, sed, post-
quam vix quinquennium rerum summæ præfuisset, à Monacho
Bernardino (nonnulli Dominicanum volunt) Florentiæ veneno
infectâ hostiâ & calice, rebus humanis fuit exemptus. Pœnam isti
Monachorum ordini ob parricidium hoc patratum inflictam vo-
lunt eam, ut S. Eucharistiam sinistrâ manu communicantibus por-
rigant. Occasionem hujus facinoris inde natam conjiciunt non-
nulli, quòd Imperator rerum divinarum studiosissimus singulis
fermè diebus Eucharistiæ participem se fieri voluerit. Symbolum
ipsi adscribitur: Calicem vitæ dedisti mihi in mortem. Hisce ver-
bis usus fuit Imperator, cum statim post acceptum hoc epulum sa-
crum veneni præsentissimi vires percepisset. Patescit etiam ex
hisce verbis Imperatoris, calicem tum temporis adhuc etiam Laicis
quibusdam, præsertim Imperatoribus (canon siquidem Concilii
Constant: non obstante, quod Christus dixerit, post præterlapsum
seculi decursum fuit sancitus) fuisse porrectum.

IMPERATOR OCCID. XXXI.

LUDOVICUS BAVARUS.

Venenis extincto Henrico VII. per majora (siquidem fratris
tantum Rudolphi Electoris Palatini & Coloniensis à fratre Impe-
ratoris persuasi votum defuisse fertur) surrogatus fuit Ludovicus
Bavarus ex illis, qui auctoritatem Imperii adversus Pontificum
furores sartam tectam conservare studuerunt, aut primus, aut
primis proximus. In hisce duobus fratribus Ludovico Impera-
tore & Rudolpho communis truncus Baviaræ Ducum bifurcatur,
& ex Ludovico Baviaræ Duces usque ad Maximilianum, ex

Hhh

Rudol-

Rudolpho Electores Palatini usque ad Frid. V. & ipsius filios ortum trahunt. Unde duplex linea Bavariæ Ducum, Wilhelmiana (nominis id à Wilhelmo Maximiliani Parente consecuta) veriùs Ludoviciana, & Rudolphina sic à Rudolpho Ludovici fratre dicta. Cum itaque à duobus Electoribus Ludovico Fridericus Austriacus opponeretur, conclamatum fuit ad arma, postq̃ue varias æmulorum collisiones Ludovicus superior tandem evasit. Pontificem Joh. 22. de sede deposuit, ipsiq̃ue Nicolaum suffecit. Præceps ab eq̃vo collapsus post 33. annorum regimen in fata concessit. Symbolum ipsi adscribitur:

Sola bona, quæ sunt honesta.

IMP. XXXII. CAROLUS QUARTUS.

Fuit hic Carolus IV. Johannis Bohemiæ Regis filius Ludovico adhuc, cum in vivis esset, instigantibus Pontificibus, oppositus. Plures tamen ex statibus, urbes præsertim Imperiales utriusque scamni Sævici & Rhenani partes seq̃uebantur Ludovici. Post obitum tamen Imperatoris hujus non sine corrivalibus circa initia gubernationis Imperium possedit. Hos ut removeret, solusq̃ue rerum potiretur, apud oppositos sibi, præsertim Fridericum macrum Admorsii filium Misniæ Marchionem grandi pecuniæ summâ, ut in electione sua acquiescerent, effecit. Ut coronationem Romanam acciperet, pedes, vulpecula callida, dicitur urbem ingressus, risu effusissimo eum excipientibus Cardinalibus, & ex historia Evang. isti accinentibus: Ecce Rex tuus venit Tibi manifestus. Habuit hic Imperator, quæ laudem, habuit etiam, quæ vituperium merentur. Laudi fertur ipsi, quòd cognoscendarum optimarum artium & disciplinarum siti adustus inexplebili disputationibus Philosophorum ἀπὸ τῶν sæpiùs adhæserit, & quamvis moneretur, instare tempus prandii, ab iisdem tamen avelli non potuerit, sed hæc disputationes epulas suas dixerit. Unde aquilas bicipites in Musarum hortis pascere dictus fuit. Academiam Pragensensem, cujus tradux est hæc nostra Lipsiensis, ad normam Parisiensis instituit. Nec laudi minori fertur huic Imperatori, quòd Auream bullam (ab aureo sigillo per metaph. & synecd. partis pro toto sic dictam) legem sc. Imperii fundamentalem de Imperatorum electione, Electorum successione & officiis promulgaverit.

Quam

Quam ob causam lex Carolina etiamnum vocatur. Veruntamen hoc stigmatē notatur in historiis, quod ab imperio non pauca per insignem *πλεονεξίαν* abalienaverit, multa oppignoraverit, cum in regno hæreditario Bohemiæ augendo & evehendis suis fuerit totus. Dictus exinde ab Historicis Vitricus Imperii, & à Maximiliano I. Imperatore pestis, quâ pejorem non habuerit Germania. Lætus de posteritate, quam in amplissimum regnum collocaverat, & ad summum humani generis fastigium evexerat, Pragæ impensum vitæ pensum, postquam ad gubernacula sedisset, ab electionis primæ tempore annos 31. absolvit. Symbolum ipsi adscribitur: Alienâ insaniam frui optimum.

IMP. XXXIII. WENCESLAUS.

Vivente adhuc Patre WENCESLAUS hic cognomento piger in Regem Romanorum, cœmentis multo precio suffragiis, fuit electus. Differunt autem Imperator & Rex Romanorum (nisi forsitan in una persona dignitas utraqve concurrat, quo in casu permutatim accipiuntur) quod iste actu, hic potentiâ imperium obtineat: (unde hic non opus habet novâ electione, sed eo momento, quo expirat Imperator, summum imperium obtinet) quod iste Majestatis, hic dignitatis titulo salutetur; quod iste utatur bulla, hic sigillo; quod iste in imaginibus utatur aquilâ bicipiti, hic verò simplici.

Wenceslaum hunc ignavum & Imperio futurum inutilem non ex uno signo conjecturam fecerunt nonnulli. Mater siquidem doloribus partûs extincta, infans ad exemplum Constantini Copronymi sacrum lavacrum, & postmodum, cum bimus diademate regio cingeretur, aram fecibus suis conspurcavit, Pastoralis domus ad D. Sebal dum, in qua baptismalis aqua calefacta, in cineres resedit.

Præfagiis examussim correspondit eventus. Præterquam enim quod corpore & animo deformis fuerit hic Imperator, ut, curâ imperii posthabitâ, benè ingereret, digereret & egeret, id sibi negotii credidit dari. Addebat turpitudini crudelitatem, metum incussurus iis, quos ipse timebat, & averfurus insidias, quas strui sibi suspicabatur & reipsa tandem experiebatur. Captus à suis in Boh.

& carceri mancipatus, multis intercessionibus, ut balneum sibi ad sordes corporis abluendas ingredi liceret, impetravit.

Sed veluti refrigerandi corporis causa nudus ex illo aufugiens evasit. Quare subditi fratrem Sigism. accersiverunt, qui regno Boh. occupato, fratrem abduxit, & Alberto Austriaco custodiendū tradidit. Piscatoris tamen ejusdam consilio iterum evasit, & mendicī habitu Vienna Pragam reversus, arce occupata, regnum recuperavit, ubi ætatis reliquum, quibus consueverat moribus exegit.

Electores verò communi consensu post Caroli Patris obitum anno 22. imperium ei abrogarunt. Symbolum, quo suam animi solatus fuit imbecillitatem, ipsi assignatur: Morosophi Moriones pessimi, Græcè *μωρόσοφοι μωρόηθες* Gelährte Narren seynd die grōßten Narren.

DE IMPERATORIBUS GRÆCIS hujus seculi.

Circa finem Centuriæ superioris Imperium Orientale in duo regna, Europæum & Asiaticum, & illud in varias partes discerptum fuisse diximus. Dum itaque Imperatores cum Despotis, & Despotæ inter se prælia miscuerunt, Turcis valvas bipatentes latius in orbe Christiano grassandi aperuerunt.

Andronicus Palæologus junior Nepos Andronico Seniori avo in imperio successit. Proditionum ac parricidii ope, avo circumvento & oppresso, in Imperium irrepsit. Dum recuperandæ potius Thessaliæ, quàm arcendis aditu Turcis intentus est, radices altiores in Asia minore regnum Mahometicum agit & Orchanes in Ottomannica familia secundus, captâ Nicéâ & Nicomediâ, fimbrias imperii sui ad Hellespontum usque profert. Cum imperio fuit annos 45. relictis ex Anna Coniuge Alemanna Johanne & Emanuele filiis, quos infra pubertatis annos positos Johannis Cantacuzeni tutelæ commisit.

Johannes Palæologus, in fata concedente Patre Andronico, annum agens duodecimum fidei Cantacuzeni fuit commissus, quem tamen ambitione Patriarchæ & svasu quorundam aulicorum in exilium eiecit. Hujus contumeliæ ulciscendæ causa quinquenniali bello viduam matrem, & Johannem filium Cantacuzenus exercevit. Constantinopoli proditione potitus imperatoriam potestatem usurpavit, ita tamen, ut Johannem consortem imperii ad-

mitte-

mitteret, & ut firmior inter utrumque coalesceret amicitia, filiam Johanni matrimonio conjunxit. Verum, prout

Non bene cum sociis regna Venusq; manent,

Gener, accersitis novis auxiliis, ad Socerum exturbandum nihil operæ fecit reliquum, Tandem Cantacuzenus imperio se abdicavit & Monasterium est ingressus. Sub hoc Imperatore initia servitutis Turcicæ tristissimæ fuere jacta, ita ut præter inane nomen Imperatoribus Constantinopolitanis nihil ferè manserit reliquum. Non solum enim filiam suam hic Imperator Orchani Turco dedit uxorem, sed & cum Amurathe fœdus percussit, ut & se & regnum in fidem illius traderet, promisso tributo, & filio natu minimo Theodorico, qui castra sequeretur, obside dato. Andronico filio primogenito de crimine læsæ majestatis accusato, quod cum Amurathis filio in necem illius conspirasset, visum ademit, aceto fervido in oculos infuso. In humanis esse desiit post varias fortunæ vices anno ætatis XL. regiminis à morte Parentis, cum nondum ex ephēbis excesserat, circiter trigesimo.

Emanuel Palæologus, fratre jam cæco & ipsius filio Johanne carceri teterrimo incluso, in imperio successit. Amicitiam cum Turcis contractam magis magisque corroboravit, acceptâ uxore Turcicâ viduâ Regis Trapezuntini, ex qua filios 7. suscepit. Verum fructus istius amicitie percepit, cum Bajazetes Turcarum Sultanus in ipsum moveret, urbemque Constantinopolin obsidione gravissimâ per octennium ferè protractâ oppugnaret, quam etiam expugnasset, nisi à Tamerlane Tartarorum Rege, à quo cæsus, captus & ferreæ caveæ fuit inclusus, fuisset retractus. Sub hoc Imperatore, Themirlench, quod aliàs erat pertenuē, imperium orientale magis fuit discerptum, Venetis & Genuensibus hinc inde per archipelagus disseminatas insulas & terras littorales intercipientibus, Bulgarorum & Serviorum proceribus in Epiro, Macedonia, Ætolia, & Thessalia sibi prospicientibus, Turcis etiam, ne quid ad fatalem ruinam deesset, Europæas provincias undiquaque carpentibus. Sub hujus Imperatoris regimine Athenæ quoque, omnium doctrinarum domicilium, sub potestatem Mahometis fuerunt redactæ, cum à Solone usque ad hunc Mahometem primum eversores duo millia circiter annorum præterfluxissent. Senex capularis octogenarius

propemodum, cum à morte Parentis rebus præfuiſſet, annos 54 disceſſit.

STATUS ECCLESIAE

SUB HAC CENTURIA DECIMA QUARTA.

Denſiſſimis tenebris omnia in hoc ſeculo fuerunt circumfula, tertiâ & ultimâ Scholaſticorum ætate, ſub qua Occam, Biel, Gerſon & alii uſque ad Lutheri tempora vixerunt, enatâ. Floruerunt aliâs inter ſcriptores inſigniores huius ſeculi Nicolaus de Lira, Wicleffus, Jacobellus Miſnensis, Petrus Dresdenſis, quem alii Trecenſem vocant, quibus etiam exules Græcos Occidentem ſuis literis illuſtrantes & alios viros eruditos addere poſſumus.

Nicolaus de Lira non ab inſtrumento Muſico, ceu putant nonnulli, ſed oppido Brabantia Lira dictus, ex Judaïſmo ad Chriſtianiſmum fuit converſus. Ordini Franciſcanorum adſcriptus commentariis ſuis tota Biblia pro genio illius ſeculi, cujus etiam laboribus Lutherus ſe adjutum fatetur, illuſtravit. In literalem ſiquidem ſenſum καὶ δὲ νᾶμιν inqviſivit, cum in naſum cereû fermè Scriptura converteretur à Scholaſticis. Septem enim loqvendi modos: Hiſtoricum, Tropicum, allegoricum, anagogicum, figurativum, modum abſolutivum & dignativum (inter quos priores 4. habebantur præcipui) conſinxerunt. Ex commentariis Lirani præter duas gloſſas priores, marginalem & interlinearem Strabi & Anſhelmi Lirani quoque gloſſa Bibliis acceſſit. Lutherus de ipſo dixiſſe fertur: Niſi Lira lirafſet (i.e. ordines & lineas duxiſſet, nobis-que commonſtrâſſet) totus mundus delirâſſet. Nonnulli ad inſtrumentum Muſicum alludentes ita exprimunt: Niſi Lyra lyraſſet, nemo noſtrum altâſſet.

Wicleffus Theologus fuit Oxoniensis Academiae in Anglia, & Eccleſiæ ibidem Paſtor. Hic non tantum in vitam & mores Pontificum Romanorum & Cleri totius (quod ante ipſum etiam alii fecerant) inveſtus eſt, ſed etiam errores in doctrina demonſtravit quàm plurimos, utpote panem Eucharifticum in corpus Chriſti trans-

Inde delirare
i. e. errare in-
ducenda lira.

transubstantiari, accidentia manere sine subiecto in eodem Sacramento, Missam à Christo esse institutam, Papam habere potestatem super fideles, Ecclesiasticos habere suas possessiones, confessionem auricularem esse adhibendam à pœnitentibus, Religiosos (sive Monachos) esse in statu perfectiore, quàm sunt reliqui Christiani, orationes pro aliis fundendas, iisque certâ pecuniæ summâ vendendas, & si qui fuere plures. Isthmum hâc errorum reprehensione Wicleffus fregit Johanni Hussò & reliquis confessoribus Bohemis, ut istam Ecclesiarum in Bohemia reformationem subsequ. seculo susciperent. Johannes Hussus tamen idem cum Wicleffo, utpote qui manu ductoribus & fidis sociis destitutus, æstu disputationis in transversum interdum fuit abreptus (quantumvis sint, qui per calumniam, pro more istius seculi, non unum errorem à scriptoribus Pontificiis ipsi affricatum fuisse velint) non per omnia sensit. Occasio, quâ Wicleffi doctrina in Bohemiam fuerit traducta, recitatur sequens: Literis in Academia Oxoniensi operam navavit Vir aliquis nobilis, qui, lectis Wicleffi libris, nimium quantum iisdem delectatus aliquot exemplaria ex Anglia in Bohemiam secum attulit.

Incidit in istos libros Johannes Hussus Ecclesiæ Pragensis Minister, eosq; cupide perlegit, & quia Pontificum Romanorum fraudes ipsi jam diu suboluerant, ea, quibus Papatus impugnabatur, amplexus est, suisq; Auditoribus proposuit. In Concilio Constantiensi, ut Wicleffi cadaver effossum cremaretur, fuit edictum, cuius tamen animam in cœlis agere Hussus dicebat.

Jacobellus Misnensis Ecclesiæ Pragensis apud Ecclesiam S. Michaëlis concionator, svasu Petri Dresdensis, præsertim etiam, quòd apud Dionysium & Cyprianum communionem calicis laudari deprehendisset, Pragæ, ne deinceps communionem calicis, sine qua salvari nemo posset, negligenter, auditores suos commonere cœpit.

Eò etiam rem redegit, ut Pontifex Romanus Anti-Christus Pragæ proclamaretur, quod tamen factum capite civium nonnulli à Senatu capti luerunt.

Petrus Dresdensis, quem etiam Treccensem nonnulli vocant, Jacobelli Misn. σύγγελος fuit & amicus intimus. Hic ductu c. 6.

v. 53. Joh. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis sanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis, *ποτηριον κλειψίας* impugnare & Jacobello Misnensi, ut idem faceret, autor esse coepit. Quamquam autem caput istud de spiritali potius manducatione Christi agat, vers. tamen hunc 53. & seqq. non quidem de coena instituta, sed promissa tractare volunt nonnulli, praesertim cum distinctè manducationis, distinctè bibitionis, distinctè carnis, distinctè sanguinis mentio fiat ibidem. Huic Petro Dresdensi etiam adscribunt cantilenam istam Ecclesiasticam ex latino & Germ. constantem: In dulci jubilo &c. quam eum in finem ab ipso compositam dicunt, ut sensim viam ad cantiones merè Germanicas introducendas (cum aliàs merè latinis in Ecclesia Pontificia reboarent omnia) muniret, & hac ratione vela ventis faceret.

Cum DEUS ter Opt. Max. ex pessimis etiam elicere sciat optima, Imperii orientalis ruina emolumento & Imperio & Ecclesiae occidentali esse coepit.

Circa confinia siquidem hujus & subsequ. seculi Graeci doctiores immanitatem Turcicam pertimescentes alveolos suos relinquere, solum vertere, inque occidentem, tanquam loca tutiora, suas transferre Mulas coeperunt. Hac locorum mutatione in Italia & reliquis occidentis partibus literarum & lingvarum studia (postquam septingentis & amplius annis foeda barbarie pressa jacuissent) revirescere fuerunt visae. Gregorii M. siquidem tempore in Italia Graecam linguam nemo ferè intellexit. Nec dubium est, reformationi doctrinae novum hoc lumen literarum (Capnione à Graecis, à Capnione Philippo Melanchthone & aliis, ab hisce majoribus nostris Graecas literas accipientibus,) non parùm praeluxisse. Inter hosce Graecos exules primi fuerunt Emanuel Chrysoloras Byzantinus, qui Graecae Grammaticae scripsit Erotemata: Theodorus Gaza Thessalonicensis Graecè & latinè doctissimus: Georgius Trapezuntius à patria potius avita, quam sua cognominis id adeptus, quos Johannes Argyropylus & alii quam plures fuerunt secuti.

In primis Hermonymo Spartiasa.

De hoc postremo refertur historiola, quòd cum Capnionem hominem Germanum Graecis literis non parùm tinctum (didicerat autem illas Capnio in Galliis à Graecis quibusdam exulibus) in Italia vidisset & legentem Graecas literas audisset, gemebundus exclamâ-

clamârit: Græcia nostro exilio transvolavit Alpes. De hoc Græcorum exilio & literarum in occidente, superiori seculo, restitutione vir quidam eruditus Laurentius Ludovicus habet seqq. propter reformationis opus insecutum & propter Germanos contrerraneos nostros sicco focco non transilienda. Anni sunt 100. quando à Turcis expugnata urbe Constantinopolitana (prius autem in Italiam venerant Musagetæ primi) quæ multis seculis præcipua fuit Ecclesiæ sedes & arx omnium doctrinarum, exules Græci, Episcopi, Patriarchæ, Cardinales (in occidente postmodum facti) familiis Imperatoris nati. Viri præcepta lingvæ Græcæ in Italia & Sicilia Scholastico more conscripserunt, & vivâ voce discipulis Autores Græcos enarrârunt. Aperuerat tum Hercules Dux Ferrariæ Græcis exulibus asylum atque receptum: ubi, quicquid posteritati reliquum est hodiè literarum Græcarum, conservatum, indeque in reliquam Europam sparsum fuit. Properarunt ad audiendos hosce Viros è Germania ingeniosissimi quique & doctissimi cupiditate inspiciendi fontes Græcos accensi. Fuit ex eorum numero Johannes Regiomontanus (Mathematicus celeberrimus) qui Cardinalem Bessarionem Græcum Viennâ Ferrariam secutus tantam annuo spacio Græcæ lingvæ cognitionem sibi paravit, ut & versus Græcos scriberet, & Græcorum in Mathematicis errores ex fontibus Græcis Romæ confutaret, Regumque ac Pontificum Romanorum oculos in se converteret. Eadem de causa Rudolphus Agricola, relicta frequentissima Parisiorum Academiâ in barbaris versionibus Aristotelis infelicitè hærente, Ferrariam profectus tantos subito fecit in Græca lingva progressus, ut cum quibusdam Italis oratione solutâ, cum Strozis carmine, cum Gaza in Philosophia contenderet, & quod Germanis semper difficilimum fuit, Italis, in Græcorum & Latinorum autorum enarratione, admirationem moveret. Hic cum Græcorum literis satis edoctus inque patriam reversus primus emendare genus sermonis in Scholis cœpisset, atque Græcæ & Latinæ lingvæ studia accendisset: melioremque docendi discendi que rationem usu Dialecticæ monstrâisset: tanto lingvæ Græcæ studio Germania ceu incendio correpta flagrare cœpit, ut senes eam cum admiratione & stupore audirent: juniores summâ alacritate in ea discenda laborarent. Neque verò inanem operam impendebant.

Ejusmodi enim repentè omnium artium & studiorum lumen effulfit, ut Scholæ ceu novâ luce de cœlo perfusæ viderentur. Hic contestim sacrarum literarum patuerunt fontes: historiarum ab ipsius mundi exordio aperta sunt monumenta: certa Monarchiarum deprehensa series, quæ Græcis notissima quondam, nostris tum temporis miraculi loco habita est. Et quæ plurima seqq. ibidem.

Perfectiona-
rii.

Inter hæreses hujus seculi præprimis commemoratur hæresis Begardorum & Beguinarum mulierum Alemanniæ de summo perfectionis gradu hominibus in hac vita possibili, cujus in disp. de necessitate bonorum operum ad salutem non ita pridem in hac Academia habita circa finem mentio injicitur. Ut verò, quid per summum istum perfectionis gradum intellexerint, exactius constet, specialiora subjicere operæ ducimus precium. Primus igitur ipsorum error fuit, quòd homo in vita præsentis tantum & talem perfectionis gradum possit acquirere, ut reddatur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valeat. Nam si quis semper posset proficere (dixerunt) posset aliquis Christo perfectior inveniri.

De salute in
spe & in re
num sit ea-
dem.

Secundus, quòd nec orare, nec jejunare oporteat illum, qui gradum perfectionis hujusmodi fuerit assecutus, quia tunc appetitus sensitivus ita perfectè Spiritui & rationi subjectus est, ut possit homo liberè corpori concedere, quicquid placet.

Non rectè in-
tellexisse vi-
dentur articu-
lum de Chri-
stiana liber-
tate.

Tertius, quòd illi, qui sunt in prædicto perfectionis gradu & Spiritu libertatis, non sint humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligentur, quia, ut asserunt, ubi Spiritus Domini, ibi libertas.

Quartus, quòd homo possit ita finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsentis assequi, sicut eam obtinebit in vita beata.

Quintus, quòd quælibet intellectualis creatura in seipsa naturaliter sit beata, quodque anima non indigeat lumine gloriæ ipsam elevante ad DEUM videndum & eò beatè perfruendum. Sextus, quòd in actibus virtutum se exercere, hominis sit imperfecti. Et quæ fuerunt hujusmodi perfectionis descriptiones plures.

Mentio etiam fit in hoc seculo cujusdam hæretici Bertholdi de Rorbach, qui recantavit Herbipoli seqq. articulos: 1. Quòd Chri-

Christus in passione sua sic derelictus fuerit à Patre, ut præ nimio dolore dubitaverit, an anima sua salvari possit. 2. Quòd Christus in cruce propter nimiam passionem & dolorem maledixerit beatæ Virgini Mariæ. 3. Quòd maledixerit terræ, quæ suscepit ejus sanguinem de cruce. Ad vomitum non tantum rediit, sed & errores prædictos aliis Begardorum erroribus auxit, videl. Quòd homo in hac vita eòusque proficere possit, ut nec orare, nec jejunare eum oporteat: quòd Laicus illuminatus plus possit proficere docendo, ut plus ei credendum, quàm Evangelio, aut Doctoribus S. Scripturæ: Quòd homo devotus in perceptione cibi communis possit percipere tantam gratiam, ac si Sacramentum Eucharistiæ perciperet. Cum videretur *αὐτῷ*: Magistratui Politico traditus combustus est.

Si absque calumniis hæc referuntur,

Collocantur etiam in hac centuria Fratricelli, quorum hæresis apud Novarienses orta fuerat, autoribus Dulcino & Margarita. Tradebant hi, mares & foeminas quasvis simul cohabitare, nec non promiscuâ libidine expleri posse. Ideò Fraticelli, ut scribit Platina, vel Fratricelli, ut legit Nauclerus, sunt appellati. Positos in alpibus Clemens V. partim inedia & frigore, partim armis, eò missis cum Apostolico nuncio militibus, oppresit. Dulcinus autem & Margarita vivi capti membratim fuerunt lacerati, eorumque ossa combusta & dissipata.

Concilia in hac Centuria pauciora notantur celebrata, omnia particularia, in quibus utpl. de statu Ecclesiæ, augenda potentia & divitiis Ecclesiasticorum fuit actum.

In concilio Viennensi Gallicano constitutiones Clementinæ fuerunt publicatæ, in quibus inter alios flosculi seqq. habentur: Interregni tempore fasces Imperii devolvantur ad Pontificem. Item, Quòd Electores saltem Regem Romanorum, Pontifex autem Imperatorem facere possit. In eodem de Templariis per orbem Christianum exscindendis, propterea, quòd ad Mahometismum defecerant (si vera causa non *πρόφασις* aliqua prætexitur) actum. Festum insuper corporis Christi post VIII. Pentecostes feriâ quintâ celebrandum fuit institutum. Tandem Begardorum secta damnata.

Quæ aliàs in hoc seculo contigerunt plura, notatu sunt dignissima.

Primum statim hujus seculi aⁿum Bonifacius VIII. asterisco vel obelisco quodam notavit ex mera *κακοζηλία* Judaica, & ut auream messem ex indulgentiis meteret, instituto primo Jubilæo quovis centenario celebrando. Sed cum lucri bonus odor ex tanto Christianorum confluxu affulgeret Pontificibus, statim eodem corrente seculo ad quinquagesimum & mox ad XXV. fuit restrictus.

Quâ verò pompâ Jubilæus primus fuerit celebratus, Albertus Crantzius nobis verbis seqq. refert: Celebravit Papa institutum à se Jubilæum magno ad urbem concursu: ad illum usq; Pontificibus non venerat in mentem tam festo negotio commovere Christianismum. Primo quidem solenni die in Pontificalibus apparens populo Apostolicam illis benedictionem impertitur: postero die Imperiali habitu, infulâ nihilominus Cæsareâ insignis gladium ante se nudatum deferri jussit, & sedens altâ voce testatus est: Ecce hîc duo gladii. Subjicit Crantzius: Vides, ô Petre, successorem tuum: & tu, salutifer Christe, tuum cerne Vicarium. Vide, quò ascendit superbia servi servorum tuorum. Eodem anno Bonifacius hic VIII. scripsit, Se esse Dominum in temporalibus, & spiritualibus in universo mundo. Dictum fuit de hoc Bonifacio, quòd intraverit ut vulpes, regnaverit ut Leo, mortuus sit ut canis.

Intravit ut vulpes, quia Coelestino Pontifici Antecessori, per canalem quendam, ac si Angelus de cœlo esset, nocturno tempore insurravit: Coelestine, Pontificatum depone, quia gerere non potes: aliàs de salute tua erit actum. Quibus verbis simplex hanc fidem habuit, & officio se abdicavit. Regnavit ut Leo, quia cum sedem Apostolicam invasisset, miro superbiæ typho inflatus se Pontificem simul & Imperatorem, adeoque totius unversi Monarcham venditavit. Mortuus est ut canis, quia carceri à Philippo Pulchro Galliarum Rege usque ad vitæ finem fuit inclusus.

Circa seculi hujus initium anno sc. 5. Clemens V. sedem Pontificiam Româ traduxit Avennionem in Galliam. Ubi LXXIV. annos hæsit. Miserat autem Romam 3. Cardinales cum Senatoria potestate, quorum auspiciis Urbs & Italia ipsa gubernaretur. Hinc ortum schisma, quod diutissimè duravit, dum Romani suum
creâ-

creârunt Papam, & Galli ex adverso suum, quem tamen Antipapam nominarunt.

Eodem seculo Avennionē vixit & mortuus est Benedictus XII. qvī Francisci Petrarchæ sororem pulcherrimam magnis muneribus ad usum Venereum emit, meretrices plures aluit, & thesauros ingentes post se reliquit. Cui hoc epicedium conscriptum :

Hic situs est Nero, Laicis mors, vipera Clero,

Devius à vero, cupa repleta mero.

Decretum etiam hoc seculo factum à Clemente V. in Concilio privato : Templarios, sacros milites, olim ad custodiam templi Domini, quod Hierosolymis est, destinatos, esse funditus extirpandos. Uno igitur die per universum orbem (nonnulli ad Galliæ regnum restringunt) ordo hic fuit deletus. Verba Naucleri de Templariis occisis ita habent : Hoc tempore, Clemente V. autore, Templariorum religio impietatis accusata omnis deleta est, facultates, quæ fuerant splendidissimæ, direptæ. Sunt, qvī simulachrum eis fuisse ferunt indutum humanâ pelle, cui ordinem ingressi rationem vitæ professi fuerint, sacrificia crudelissima humano sanguine, quo potius se ad tanti sceleris pertinaciam adhortati sunt, ambigui coitus, & alia quædam scelestæ, quæ hâc tempestate prodita sunt, maxime, quod Hierosolymæ ditio eorum fraude Turcæ cessisse diceretur. Hæc Nauclerus.

Venit hoc seculo secta quædam flagellatorum in Germaniam, qvī cœperunt se flagellare, transeuntes de loco in locum, magno hominum facto concursu. Hos Clemens VI. voluit incarcerare, sed quidam Cardinales eos excusabant. Tunc Papa sub excommunicationis pœna ipsis & omnibus Christi fidelibus prohibuit, ne publicis flagellationibus in posterum uterentur, sed pœnitentes clam se flagellent. Refertur enim flagellatio inter opera satisfactoria, & quidem ad jejunium.

Hoc seculo, & quidem anno 7. (nonnulli habent 9.) Titzmannus Misniæ Marchio Friderici Admorsii frater Lipsiæ in templo Thoma-no, cum vacaret sacris nocturnis in festo natalitio, à sicario quodam interfectus & in Paulino sepultus fuit. Scripsit huic epitaphium Dantes Aligerius Florentinus, quod ejusdem templi parieti affixum etiamnum legitur.

Hic Dantes Aligerius Florentinus, & Guilielmus Occam Angelus scriptis eruditissimis Imperatorem Ludovicum contra Tyrannidem Papæ defenderunt. Aligerius quidem Ravennæ in exilio mortuus, Occam verò & ipse à Pontifice fuit excommunicatus.

Desuetum ab aliquot seculis morem Poëtas coronandi Senatus urbis Romæ hoc seculo revocavit, & Franciscum Petrarcham, magnâ populi frequentia & acclamatione, in Capitolio laureâ donavit: quam ille deinceps, ingenti Nobilium pompâ stipatus, tholo & umbilico testudinis templi Petrini exemplum posteritati suspendit.

Cum Canonicatus olim ex institutione Caroli M. Ludovici pii, Heinrici Aucupis & Ottonis I. fuissent Scholæ pietatis & bonarum artium, progressu verò temporis in ociosorum latibula imò lupanaria degenerassent, Academiae in Germania & quidem seriùs fuerunt institutæ. Inter illas Heidelbergensis fuit prima, 46. huius seculi anno instituta, quam plures deinde fuerunt insecutæ. Ut enim homo in 4. statibus: ita & Canonicatus in statu institutionis, destitutionis & restitutionis, quæ vel inchoata, vel perfecta (talis optanda potius, quàm speranda) considerari possunt. Tantum.

CENTURIA XV.

XXXIV. IMPERATOR OCCIDENTIS RUPERTUS BAVARUS.

INter Wenceslaum & Rupertum Bavarum interserunt quidam nonnulli Jodocum Barbatum Moraviæ Marchionem è familia Caroli IV. & Wenceslai, verùm cum vix aliquot menses fuerit cum Imperio, nunquam coronatus Wenceslao deposito non pauci Rupertum Bavarum subjungunt. Cum enim brevi supervixisset electioni, sub insignibus imperii regio titulo Brinnæ in Moravia fuit sepultus. Exinde summa rerum devoluta fuit ad Rupertum Palatinum Electorem ex linea Rudolphina, virum *ῥῶμην* quidem *μικρὸν*, *ῥῥῶμην* ἢ *μέγιστον*, i.e. corpore quidem parvum, sed animo & rerum cognitione maximum. Hunc Aquisgranum inaugurationis causa deductum cum Aqvenes propter juramentum Wenceslao

ceslao præstitum intromittere nollent, Coloniensis Coloniam deductum coronavit.

Sed Aqvenes Imperatori poenas postmodum propter contemptum & rebellionem dederunt. Sub hujus Imperatoris & Antecessoris regimine illustres in Italiâ familiæ miris inter se modis fuerunt collisæ, Venetis omni ex parte sibi prospicientibus, & ex aliorum ruinis sua commoda quærentibus. Ad tranquillandam quidem Italiam Imperator eò iter adornavit, sed postmodum exclusus agro Brixiano in ornanda Germania & rebus Imperii, quod adhuc superfuit, ætatis consumpsit. Myrtilleti anno 1410. cum decennium ferè ad gubernacula sedisset, mortuus fuit & sepultus. Symbolum ipsi adscribitur: Misera res digna Misericordiâ.

XXXV. SIGISMUNDUS.

Fuit hic Sigismundus filius Caroli IV. frater Wenceslai Rex Hungariæ post obitum Ruperti Bavari lectus Imperator. Multa sub hujus gubernatione contigerunt notatu dignissima, schismatis inter Pontifices abolitio, religionis in Bohemia reformatio, Concilii Constantiensis, cui *αὐτοπροσώπως* interfuit ipse, sacra etiam in publico Ecclesiæ coetu legit Evangelia, celebratio, bellum Bohemicum, duplicis dignitatis Electoralis, Saxonica & Brandenburgica in duas familias novas, in quibus etiamnum vigent ac florent, translatio, & stemmatis terminatio. De singulis, duobus aut tribus verbis. Post translationem sedis Apostolica in Galliam Ecclesia Papalis evaserat biceps, postmodum triceps. Mutuis enim condemnationibus, execrationibus & diversarum gentium studiis tres Pontifices tunc inter se digladiabantur, utpote Petrus de Luna Benedictus XIII. Angelus Carrarius Venetus Gregorius XII. Balthasar Cossa Johannes 23. dictus. Benedictus Avenioni, Gregorius Arimini, Johannes Bononiæ sedebat, qui omnes de Pontificatu dejecti, & ipsis novus Martinus V. fuit surrogatus. Reformatio in religione à Bohemis, Johanne Husso & Hieronymo Pragensi, cum quibus fecerunt & alii plures, fuit suscepta, inferius nobis prolixius describenda. Concilium Constantiense partim propter schisma, partim propter Bohemos fuit celebratum. In isto, non sine Germanici nominis infamia, conditum axiomâ pulchellum, & exemplis stabilitum: Hæreticis fidem non esse servandam, cum Johan-

nes Hussus & Hier. Prag. saluum conductū eundi & redeundi accepissent, & tamen, contra datam fidem, vivicomburio è medio sublatti fuissent. Ποτρημονλευσία insuper in isto Conc. Const. vel potius obstantiensi sancita, cum antea calicis usus adhuc liberior in Ecclesia obtineret. Bellum Bohemicum, ductore Joh. Zisca (qui moriturus pellem sibi detrahi & super tympanum expandi iussit, futurum siquidem, ut hujus tympani sonitu in fugam conjiciantur hostes) & postmodum Procopio Raso diu Germanos, ob crematos Confessores 2, exercuit, finitimis Germaniæ locis incendiis & direptionibus longè lateq̃ve deformatis, Electoralis dignitas Saxonica in Marchiones Misniæ, & quidem Fridericum Bellicosum, extincto Alberto III. ex Alberti Ursi posteris ultimo Sax. Elect. propter merita bellica fuit translata, frustra reclamantibus & ab Imperatore ad Pontificem, ad Comitiam, ad Concilium provocantibus defuncti Alberti consanguineis, Ducum Saxonie inferioris Lauenburgensium conditoribus. Electoralis verò dignitas Brandenburgica emtionis titulo, habito tamen simul respectu ad merita bellica, pervenit ad Burggravios Norimbergenses Comites ab **Hohenzollern** & quidem primum Fridericum. Utraque dignitas in utraque domo huc usque fuit continuata. Άπας decedens generum suum Albertum II. Austriacum in Imperio, in Bohemia & Ungaria reliquit successorem. Fatis autem concessit anno 1437. ætatis 77. literarum & literatorum Fautor incomparabilis. Cadaver regio apparatu Varadinum (**Warden**) vel, ut alii volunt, Albam Regalem transportatum & ibidem honorificentissime fuit sepultum. Symbolum ipsi adscribitur: Sic cedunt munera fati. Quo ipso voluit, omnem felicitatem à DEO dependere. Occasio fuit quidam μεψιμοεργς, cui duas pyxides unam auro, alteram plumbo refertam obtulit, & eligere iussit, quam vellet. Cum verò plumbeam elegisset, Imperator respondit: Vides, me non esse in culpā, sed fati munera dispensari.

XXXVI. ALBERTUS AUSTRIACUS.

Uno anno hic Imperator Sigismundi Gener trium coronarum Germanicæ, Bohemicæ & Hungaricæ præter spem potitus, quas tamen diu non sustinuit, quid fortuna possit, ostendit. Quanquam autem post Rudolphum Habsburgensem Austriacæ stirpis conditorem

tozem & Albertum filium corona Imperialis obambulaverit per alias familias, Lützelburgensium, Bavarorum & Bohemorum, ad hunc tamen Albertum secundum ex eadem stirpe progenitum postquam pervenit, exinde continuâ serie per duo secula, & quod excurrit, ex Austriacorum familia Imperatores, Fridericus III. Maximilianus I. Carolus V. Ferdinandus I. Maximilianus II. Rudolphus II. Matthias, Ferdinandus II. Ferdinandus III. fuere lecti. Bohemicum regnum non sine armis possedit hic Imperator. Thaboritæ siquidem (non à monte Thabor, quod quidam ineptè sentiunt, sed ab oppido Bohemiæ Thabor, quod exstruxerat & munièrat Zisca, vindex Martyrum Bohemorum acerrimus) in spem regni attraxerant Polonos, quibus Imperator Albertum Marchionem Brandeburgensem opposuit. Hic Polonos velitationibus quibusdam attritos vestigia relegere, suarumque rerum domi satagere docuit. Amurathem secundum Turcarum Tyrannum, cum in Pannoniam inferiorem faceret impressiones, repressit, & limitibus excedere coëgit. Verùm fortuna vitrea, maximè cum splendebat, dicto citius frangebatur, Imperatore, altero mox anno, ex nimio peponum usu dysenteria corrupto, rebusque humanis exempto in Ungaria non procul à Strigonio, cui urbi confluentis Istri & Grani (coactis in unam vocem dictionibus geminis) nomen dedit.

Conjugem Elisabetham gravidam reliquit, quæ post mortem ipsius Ladislaum, cognomento Posthumum, duorum regnorum hæredem peperit.

Symbolum ipsi adscribitur: Amicus optima vitæ possessio. Quo dubio procul ad istud Græcorum: ἄδεν κτῆμα φίλος ἡμιώτερος, allusit.

XXXVII. FRIDERICUS III.

Quod defuit tempori gubernationis Alberti, cognatus & conditor reliquorum omnium Imperatorum ex Austriacâ stirpe huc usque prodeuntium, Fridericus abundè satis superque resarsit. Nullus enim à temporibus Augusti, qui 57. annos rerum summæ præfuit, diutiùs cum Imperio fuit hoc Imperatore Friderico, qui 54. annos ad clavum imperii sedit. Anno imperii sui duodecimo Romæ in templo D. Petri unâ cum conjugē sua Eleonora Regis

Lusitaniæ sorore à Papa Nicolao V. fuit coronatus, cum anno subsequenti, 53. aquilæ bicipiti caput alterum, quo in orientem respexerat, amputaretur, & unâ cum sede Imperatoria Constantinopoli regnum Orientale à Turcis avelleretur. Fridericus hic verè fuit Fridericus, utpote qui, bellorum occasionibus præcis, pacem & tranquillitatem imperii supremam sibi legem dictam putavit. Sub hujus imperio Rex fœdifragus Hungariæ Uladislaus, & quidem Pontificis instinctu, propè Varnam (quod est oppidulum ad pontum Euxinum situm Constantinopoli septentrionalius) à Turcis, anno 1444. ad internecionem fuit cæsus, cum primum Turcæ terga vertissent & herbam porrexissent, sed postquam Regis Hungarici perjurium à Turcis Christo ipsi objiceretur hisce verbis: Christe, si Deus & justus es, puni fœdifragos tuos Christianos. Parvo momento maxima rerum momenta fuere versa, & qui prius stabat à partibus Christianorum Mars ἀλλοπερὶ σου ἄλῃ, ad partes Turcarum inclinavit. Ab hac clade factus versiculus:

Romulide Cannas, ego Varnas clade notabo.

Captâ Constantinopoli, Turcæ finibus Hungariæ magis magisque appropinquarunt.

Unde Hunniades dicere solitus fuit, Belgradum sive Albam Græcam (*Griechischweissenburg*) Hungariæ clavem, ob confluxum trium fluviorum celeberrimorum, Turcis viam in Italiam per Savum, in Germaniam per Danubium, in Poloniam & Transylvaniam per Tibiscum monstraturam. Italia mutuis & civilibus bellis ita fuit collisa, ut tandem illius imperium titulo tenus relinqueretur Imperatoribus Romanis, re ipsa cederet Hispanis. Octogenario proximus Lintzii tandem hic Imperator mortuus & Viennæ fuit sepultus. Symbolum ipsi adscribuntur quinque vocales A, E, I, O, U. Quibus hoc voluit: Aquila electa justè omnia vincit, innuens, adversus Imperatorem legitimis mediis ad imperium electum & evectum neminem quicquam valere. Nonnulli addunt & hoc: Irrecuperabilium rerum felix est oblivio, quod numeris inclusum ita reddunt nonnulli:

Irreparabilium felix oblivio rerum.

XXXVIII. MAXIMILIANUS I.

Optio in imperio Parenti Friderico datus est Maximilianus primus,

primus, vivente adhuc Patre, in Regem Romanorum electus. Fuit eo tempore Franckofurti Judæus, qui dixit, tunc ultimum Imperatorem Germanum eligi. Dubio procul autem ad confinia vergentis & excurrentis seculi subsequi respexit, circa quæ tempora Messiam adfuturum, Judæi quàm plures, forti quidem, sed vanâ spe fuere lactati. Longè latèqve sparsâ fabulâ, Judæus ad Electores fuit accersitus, apud quos eandem quidem cantilenam repetiit, sed addidit, successorem Maximiliani latè per Europam esse dominaturum, & secuturas esse magnarum rerum mutationes. Cui quidem prædictioni eventus, quantum ad Carolum V. & reformationis opus à Luthero susceptum, examissimè correspondit. Electoribus collaudantibus, patre præsentè, generosissimæ indolis in filio dotes, imprimis expeditum usum latini sermonis, respondisse fertur Parens: Quàm sit facundus, nescio, sed, cum attigisset annum ætatis duodecimum, vereri memini, ne aut hebetioris ingenii, aut impeditæ lingvæ vitio redderetur ineptus ad gubernationis publicæ munera. Serius enim locutum esse constat, sed tarditatem facilitas & bonitas abundè satis compensavit. Ad sublevandam aulam Cæsaream Camera imperialem, summum in Imperio judicium, in quo Imperator, Electores & Imperii Circuli suos habent Assessores, instituit: Venetias semper-Virginem nunquam in alterius potestatem redactam parùm abfuit, quin suas fecisset: De Pontificia & Imperatoria dignitate in una persona jungenda cogitationes suscepit: Ductâ Caroli Burgundiæ Ducis ultimi filiâ unicâ magnarum ditionum hærede amplissimis latifundiis Austriacorum ditones auxit, & aurei velleris insignibus exornavit. Tantæ castitatis fuit, ut se nunquam nudum conspexerit: Amiculum ferale & habitum sepulchralem adhuc ante obitum sibi parari jussit: Luthero, utpote cui fraudes Pontificum Romanorum jam diu suboluerant, non adeò fuit infensus, ut etiam ad Electorem Saxonie Fridericum Sapientem rescriberet, hunc Monachum sibi commendatum habeat; fore siquidem, ut ipsius operâ indigeat. Aliàs vita ipsius privata exemplorum fuit plena, & generosissimi Principis Idea. Sexagenarius tandem placidâ morte, anno sc. 1519 post reformationem biennio, quicquid mortale habuit, exiit. Symbolum ipsi adscribitur: Tene mensuram, & respice

Unde dictum:
Imperante
Max.

finem. Item: Omnia cum cautione. Quod symbolum picto pileolo repræsentavit.

IMPERATORES ORIENTIS.

Restant adhuc nobis commemorandi duo Imperatores ultimi, Johannes & Constantinus Palæologi. Johannes circumseptus undique & conclusus ab hostibus Turcis, omniqve exutus auxilio, suppetias & succenturiatam opem petiit ab occidentalibus. Ut illam facilius impetraret, Concilio Florentino, in quo de conciliatione Orientalium & Occidentalium Ecclesiarum actum, præsentem se stitit, & quæ in isto Concilio de primatu Pontificis Romani, processione Sp.S. à Filio, pane Eucharistiæ azymo, transsubstantiatione, purgatorio & aliis fuere proposita, suo calculo comprobavit. Sed postquam domum redux factus esset, Græci hanc concessionem improbârunt, & qui præsentem fuerunt, ad vomitum redierunt. Ex quo mœrore animi correptus hic Imperator brevi ante Constantinopolitanam expugnationem, novennio præter propter, fuit extinctus.

Ultimus Orientis Imperator in ipso excidio Const. sub portâ oppressus fuit Constantinus Palæologus. Accidit urbi sub hujus imperio, quod oraculi versu Macedonibus fuit significatum, ut Constantini nomen urbi fatale, & Constantinus imperans *αγαθὸν καὶ πῦρ* esset. Millenarius siquidem integer & paulò plùs à temporibus Constantini M. qui primus hanc urbem, novam Romam dictam, & novam Imperatorum sedem ex ruderibus Byzantii extruxit, ad hujus Constantini ultimi tempora, præterfluxerat. Et per hunc millenarium, Ecclesiâ persecutionibus violentis gentilium non amplius pressâ, multi ex nostratibus Theologis Satanam ligatum dicunt, & ita Chiliastris unum ex argumentis palmariis eripiunt. Ante Imperium sæpè fortiter hic Imperator cum Turcis conflictavit in Peloponneso & Theffalia, sed, postquam Amurathes Turcarum Tyrannus Heracleam expugnâisset, animo fractus ad conditiones pacis, quas victor tulisset, descendit. Hexameli murum Peloponnesi propugnaculum, illius jussu, diruit, hunc opere tumultuario Veneti restituerunt.

Mahometes verò II. Constantinopolis expugnator eundem rursus destruxit. In potestatem Turearum venit hæc Imperatoria

ria sedes & simul orientis Imperium post obsidionem ferè bimestrem 4. Cal. Junii, sive die Maji 29. anno *ῥεῖσογονίας* 1453. Obsidionem inchoatam tradunt circa initium Aprilis, & intra mœnia præter cives fuisse præsidiorum militum 6. millia Græcorum, & tria millia Venetorum ac Genuensium. His opposuit Mahometes II. quadringenta hominum millia, ex vicinis populis magnam partem tum temporis adhuc Christianis collecta. Oppugnationem terrâ mariqve fuit aggressus Tyrannus, & licet obsessi, Duce Johanne Justiniano Genuensi Viro industrio, assultum non unum sustinuisent, impares tamen tantæ multitudini, & assiduis impressionibus macerati, novis præsertim semper triariis submissis, defecerunt. Postquam enim, effractis catenis & repagulis, intra portum pervenissent Turcæ, muros terrâ mariqve prostraverunt, & vulnerato Justiniano, præsidarii stationem suam deseruerunt, Turcosqve insequentes post se traxerunt. Videns itaque Imperator Constantinus, agmina Turcarum densissima per muros hiantes infundi, per alteram portam abitum parans à comitibus confertissimis opprimitur, (800. siquidem in illa porta inventa fuere cadavera) & paludamento agnitus à Turcis capite truncatur. Hic direptionibus, ferro flammisqve mista supera & infera: felis cruci affixa in contemptum Christianorum (Turcæ enim licet Christum magnum Prophetam credant, mortem tamen ipsius, præsertim satisfactoriam pro peccatis hominum, ludibrio habent) circumgestata: picturæ Christi contumeliis affectæ: &, quicquid scelerum excogitari potest, à bestiis istis fuit patratum. Hic exitus fuit Imperii orientalis, quod ultra 1000. annos in hac metropoli sedem suam fixerat. Propter commoditatem loci Turcarum Tyranni suum hinc domicilium (propter vicinitatem Europæ & Asiæ, nec non duo maria, Bosphorum Thracicum & pontum Euxinum) ex isto tempore in hunc usque diem sibi legerunt: Imperatorum ex eo titulum sibi assumerunt, & quicquid olim ad Orientis imperium pertinuit, sub hoc prætextu postmodum petierunt. Quæ remanserunt Christianorum reliquæ, annuo tributo pacem & tolerantiam coguntur redimere in acie novaculæ positæ. Suum quidem adhuc habent Patriarcham, sed collectis eleemosynis victitantem & ab illo quamplurimum immutatum.

Vide pluribus, quæ supra, finito seculo quinto, de Orientalibus Ecclesiis diximus.

Aquilam quidem adhuc bicipitē in insignibus gestat Imperium (altero licet capite amputato) propter prætensionem ad hoc imperium, cum in capitulationibus suis promittat Imperator, se omnia (quoad ejus licuerit) per vim ab imperio avulsa recuperaturum.

STATUS ECCLESIAE

SUB HAC CENTURIA DECIMA

QVINTA.

IN hoc seculo, ut & circa finem superioris crepuscula purioris doctrinae illucescere coeperunt, præsertim cum Johannes Hussus cum suis Parastatis doctrinam antiquam à Pontificiorum fermento purgare coeperunt, & indice digito Lutherum post 100. annos venturum præmonstrârunt. Prædixisse siquidem feruntur, licet jam anserem assent Pontifici (significat enim Hussus in lingua Boh. anserem) post 100. tamen annos oriturum cygnum, cui cantu Pontificii non potuerint interdicare. Idem post 100. annos debere Pontificios Deo & Martyribus hisce respondere.

Lutherus in præf. super e. pistolas Hussi à se in Germ. ling. transfusus hunc Martyrem vocat.

Georg. Nigrinus in ipsius vita.

Georg. Nigrinus anno 10. in collatione Hussi & Lutheri.

Inter Doctores hujus seculi puriores tantum non primas sibi transcribit Johannes Huss natione Bohemus & Concionator Pragensis in templo, quod Bethlehem tum temporis appellabatur, vir zelo DEI, doctrinâ, pietate & eloquentiâ longè latèqve celebris. De ipso adolescente ferunt, quod cum famulum apud quendam Pragensis Acad. Professore egisset, & ad focum sedens Musæum calefecisset, B. Martyrum primitivæ Ecclesiæ vitas legerit. Cum verò in B. Polycarpi vivicomburium incidisset, tentasse scribunt, quod si ejusmodi martyrium sibi quoque esset subeundum, num perire possit, & carbones vivos è foco arripuisse, cuti suæ applicuisse, statim verò propter dolores abjecisse, carnisque infirmitatem profusis lachrymis deplorasse. Incidit hic Joh. Hussus in scripta Wicleffi, quæ diurnâ nocturnâque manu versavit, & non pauca ex iis probavit. Auditus autem fuit hic Hussus Concionator non sine applausu tum vulgi, tum etiam multorum Clericorum. Nam in utraque nares sordere incipiebant viris bonis

nis rancidi Pontificiorum errores, qui & jugum tyrannidis excutere nitebantur.

Præcipua doctrinæ capita ex scriptis Wicleffi & Waldensium fuere desumpta, v. g. Romanum Præsulem reliquis Episcopis parem esse: inter Sacerdotes nullum esse discrimen: Presbyterum non dignitatem, sed vitæ meritum efficere potiore: animas corporibus suis excedentes aut in æternas è vestigio pœnas mergi, aut perpetua gaudia consequi. Purgatorium non dari: Vanum esse, orare pro mortuis, & avaritiæ Sacerdotalis inventum: Dei & sanctorum imagines esse delendas: aquarum palmarumque benedictiones irridendas: mendicantium religiones malos Dæmonas invenisse: Sacerdotes pauperes esse debere contentos eleemosynâ: Liberam cuique prædicationem patere: nullum capitale peccatum, quantumvis majoris mali vitandi gratiâ tolerandum: Qui mortalis culpæ reus sit, eum neque seculari, neque Ecclesiastica dignitate potiri, neque parendum ei esse: Confirmationem & extremam unctionem inter Ecclesiæ Sacramenta esse minimè retinenda: auricularem confessionem nugacem esse, sufficere, sua quemque DEO in cubili suo peccata confiteri: Baptismum fluviali aquâ, nullâ interjectâ sacri olei mixtura, recipiendum: Cœmiteriorum inanem usum quæstus gratiâ fuisse repertum: quâcunque tegantur tellure humana corpora, nihil distare: templum DEI latè patentis ipsum mundum esse: coarctare majestatem ejus, qui Ecclesias, Monasteria & oratoria construunt: Sacerdotales vestes, altarium ornamenta, pallas, corporalia, calices, patinas, vasa hujusmodi nihil habere momenti: Sacerdotem quocunque loco, quocunque tempore sacrum Christi corpus conficere posse, petentibusque ministrare: sufficere, si verba Sacramentalia tantum dicat: Suffragia sanctorum in cœlis cum Christo regnantium precibus nostris non impetrari: frustra tempus in cantandis horis Canonicis teri: ab opere nullo die cessandum, nisi quæ Dominica nunc appellatur: celebritates sanctorum rejiciendas: Jejunii ab Ecclesia institutis meriti nihil inesse. Hæc ita narrantur à Naclero Pontificio, & juramento Pontifici Romano devincto, non omnino sine calumnia, ut multis videtur, cum affectibus humanis intrans-

transversum abreptus odiosissimè causam ipsam perstringat. O-
mittitur etiam articulus palmarius de Sacramento Coenæ secun-
dum institutionem administrando, ut sc. Laicis etiam sanguis
in remissionem peccatorum ipsorum fusus in Eucharistia porri-
gatur.

Huic Huslo debemus canticum à Luthero in Germ. linguam re-
dactum: *Jesus Christus unser Heyland.* Dum itaque Do-
ctrinæ suæ plures adstipulatores acciperet Hussus & Bohemica na-
tio, quæ tum temporis matricem referebat in Acad. Prag. votorum
pluralitate reliquas nationes superare vellet, factum, ut aliquot
millia studiosorum, quibus Fridericus Marchio Misniæ nidulos
præbuit hinc Lipsiæ, anno 1409. abiturum ex ista pararent Acade-
mia. Bohemis quoque inde apud alias nationes cogno-
mentum factum, ut hæretici appellentur, secundum tritum istud:
Ein Schwab ein Schwärzer / ein Böhme ein Ketzer. Con-
nexit sc. ad omnia hæc non sine numine Wenceslaus depositus
Imperator, Rex verò adhuc Bohemorum, utpote qui anserem hunc
brevis ovum aureum exclusurum vaticinabatur. Interea Synodus
Constantiensis celebratur, ad quam etiam citatus fuit Hussus. Sal-
vo munitus conductu, & duobus comitibus Nobilibus Bohemis
stipatus, quorum unus fuit ab *Uich* / in primis causæ bonitate fretus
in Concilio se stitit Hussus. Verum in isto Concilio natum & e-
ducatum Diabolicum istud axioma: Hæretico fidem non esse ser-
vandam. Patres siquidem istius Concilii, salvo conductu Im-
peratoris susque deque habito (unde & Imperator Sigis-
mundus in pleno Concilii consessu ad objectionem hujus
salvi conductus ab Huslo factam rubore totus fuit suffusus)
nihil aliud egerunt, quàm ut de capite hujus hæretici, quem voca-
bant, comitia fierent. Quare cum primùm Wicleffi doctrinæ
anathema dixissent, memoriam condemnassent, & ut ossa ejus è se-
pulchro eruta comburerentur, jussissent, Husli quoque dogma-
mata prælecta publicè fuerunt & condemnata. Sentiens quidem
Hussus & ab amicis admonitus, fore, ut fidei datæ ac spei nau-
fragium faciat, fugâ sibi consulere voluit, sed retractus ex fuga, cum
ab agnita veritate recedere nollet, caput & manus, quibus sacro
functus fuerat officio, ralus, & vestibus sacris exutus Magistratui
politico,

Scribit Joh.
Hussus, Svevos
dixisse: Intra
30. annorum
spacium ex-
piari non pos-
se scelera tem-
pore Concilii
ibidem patra-
ta.

politico, ut vivus cremaretur, fuit traditus. Adductum ad supplicium coronâ Diabolis pictis insignitâ & cum inscriptione hæresiarchæ induerunt, dieqve Sabbathi, qvi 6. Trinitatis Domini-
cam antecessit 6. sc. Julii, anno 1415. vivum exusserunt. De ipsius
(ut & simul Hieronymi Pragensis) supplicio junctim scribit Aeneas Sylvius postmodum Pontifex Romanus Pius II. Pertulerunt am-
bo constanti animo necem, & quasi ad epulas invitati ad incendi-
um properârunt, nullam emittentes vocem, quæ miseri animi fa-
cere posset indicium. Ubi ardere cœperunt, hymnum cecinere, cu-
jus initium: Ave vivens hostia, veritas & vita &c. quem vix fragor,
ignis & flamma potuit intercipere. Nemo Philosophorum tam for-
ti animo mortem pertulisse traditur, quàm isti incendium. Cineres
exustorum, ne raperentur à discipulis, in lacum sunt coniecti. Disci-
puli verò ex eo solo terram abstulere, in quo ignis fuit, eamqve ve-
luti sacram secum attulere in patriam. Uterqve apud Bohemos
Martyrum honorem meruit, memoriaqve illorum tunc consecra-
ta quotannis celebratur. His gemella habet Naclerus ferè de ver-
bo ad verbum.

Quæ scripsit
Sylvius, retra-
xit Pius,

Luth. Maximilianus Impera-
tor dixit huic
viro optimo
factam fuisse
injuriam. Era-
smus Rot. Hus-
sus quidem
combustus
fuit, sed non
convictus.

Hieronymus Pragensis Hussi socius fuit & comes in doctrina.
ὁμολογῶ. Videns hic Patrum Concilii Constantiensis pertinaci-
am in defendendis erroribus Pontificiis, & crudelitatem in perse-
quendis orthodoxæ fidei Doctoribus, ex infirmitate carnis dato
chirographo, doctrinam suam revocat. Sed altius hunc suum la-
psum expendens ex animo doluit, in viam rediit, revocationem
suam revocavit, & in veritate semel agnita usque ad mortem con-
stanter perseveravit. Hinc eodem, quo Hussus, affectus fuit suppli-
cio, subseq. anno, Sabbatho ante crucis exaltationem. Hussus cre-
mato dixisse fertur: Assatis jam anserem, post 100. annos cygnus o-
rietur, cui non poteritis cantu interdicare.

Anser hoc assato, (quod tunc in proverbium abierat) Bohemi
salsamenta Germanis brevi post apposuerunt. Tàm internecinum
sc. Bohemi Germanis intulerunt bellum, ut provinciæ Germanicæ
Bohemorum regno contiguæ, tantùm non ubilibet victoribus
Bohemis, ferro & flammis fuerint mistæ.

Eodem martyrio circa finem hujus seculi affectus quoque fuit
Hieronymus Savanorola, Monachus pius, & Christum Salvatorem
Post 100. annos
respondebitis
Deo & mihi.

verè agnoscens. Post editas enim aliquot pias in Psalmos Davidis meditationes in Italia propter Evangelicam veritatem comburitur.

Floruerunt aliàs hoc seculo multi Viri literati, utpote Sabbellius Historicus: Marsilius Ficinus, qui Platonem in linguam lat. convertit: Hermolaus Barbarus, Patriarcha Venetus: Johannes Picus Mirandulanus Concordiae Comes: Rudolphus Agricola, qui duos libros doctissimos de inventione publici juris fecit, quibus Dialecticæ & Rhet. nucleum studiosis proponit: Johannes Capnio, sive Reuchlinus, qui Grammaticam Græcam & Dictionarium Hebraicum in lucem emisit: Johannes Baptista Mantuanus, Poëta insignis, & impietatem Pontificatus liberè perstringens: Johannes Regiomontanus excellentissimus Mathematicus, qui Romæ, dum propter Calendarii reformationem eò fuit accersitus, diem suum obiit. Johannes Gailer, aliàs Kaisersbergius dictus, vir pius & eloquens, qui suis in concionibus Argentinae magno Zelo in vitia fuit invehctus. Quantumvis autem erroribus Pontificiis fuerit implicatus, emendationem tamen Ecclesiae (non in moribus tantum, sed etiam in doctrina) se desiderare non dissimulavit.

Distincta sunt
subjecta Jo-
hannes Kai-
serspergius, &
Leonhardus
Kaiser.

Multi etiam ex viris istis subsequ. seculo celeberrimis, qui veritatis Evangelicæ lucem fuerunt amplexi, præcipitante hoc seculo lucem adspexerunt, utpote Martinus Lutherus, Islebiæ in Sax. & Nicolaus Ambsdorffius nobili loco natus año 83. Paulus Speratus Episcopus Pomezaniensis in Borussia año 84. Johannes Bugenhagenus, aliàs Pomeranus dictus, Ecclesiae Wittebergensis Pastor anno 85. Eobanus Hessus, Poëta Germanus anno 88. Johannes Försterus, Theologus, Hebraicæ lingvæ peritissimus, cujus Lexicon Hebræum eruditorum manibus teritur, ut & Erhardus Snepfius, Theologus constantissimus, anno '95. Philippus Melanchthon, vir undiquaque doctissimus & famigeratissimus anno 97. Andreas Osiander, anno 98. Johannes Brentius Theologus meritissimus anno 99.

De hæreticis nihil occurrit monendum, cum pro hæreticis à scriptoribus istorum temporum Pontificiis habeantur, quos orthodoxorum classem nos reposuimus, utpote qui Pontificibus Roma-
nis

nis, & erroribus in Ecclesia grassantibus sese opposuerunt, qualis Johannes Hussus, Hieronymus Pragensis, Hier. Savanorola, Boemi, & qui vel hisce adversus bestiam Romanam fuit ausus.

Concilia in hoc seculo celebrata fuerunt i. Constantiense, quod à B. Luthero dictum fuit Obstantiense, à Canone, in isto Concilio sancito: Non obstante, quod Christus dixit: Bibite ex hoc omnes, tamen ita sancit Ecclesia. Occasio hujus Concilii dicitur fuisse partim schisma inter tres Pontifices, partim doctrina Hussitica. Quantumvis etiam de aliis quibusdam deliberatum. Contendentibus nim. inter se tribus Romanæ Thaidis procis, Johanne sc. XXIII. Petro de Luna, qui vocatus fuit Benedictus XIII. & Angelo de Corra-rio, quem Gregorium XII. nominarunt, Concilium Constantiæ ad Acronium lacum sitæ, Sigismundi Romanorum Imperatoris auctoritate fuit convocatum. Annus Synodi, omnium calculo, fuit 1414. & duravit usque ad 18. Præfedit Imperator ipse habitu indutus Cæsareo, & una cum eo Joh. 23. Pontifex postmodum de clavo naviculæ Petri deturbatus. Factum in hoc Concilio fuit decretum, quod Concilium generale supra Pontificem esse debeat. Sic enim habent verba decreti: Quod ipsa Synodus in Sp. S. congregata, legitime generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem representans potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet, cujuscunque status vel dignitatis, etiam si papalis, existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem dicti schismatis, & reformationem Ecclesiæ generalem in capite & in membris. Hic Canon probè tenendus adversus modernos Pontificios, qui Papam supra concilium esse volunt, quod tamen Galli non concedunt. nec ad Doctoris Theol. gradum in Sorbona Parisiensis Acad. Fac. The. patet accessus, nisi juramento affirmaverit, se Papam infra Concilium agnoscere.

Hic Canon Pontif. est sudes in oculis & unguis in ulcere.

In sessione XII. pronunciata est publica sententia definitiva depositionis à Papatu contra Johannem XXIII. propter secessum, quem fecerat à civitate Constantiensi, & dicto Concilio sacro Constantiensi clanculum noctu, horâ suspectâ, & in habitu dissimulato, propter scandalum ab illo datum turbativum pacis & unionis Ecclesiæ, à voto, promissione & juramento per ipsum præstitis deviativum. Item statuit Synodus, quod nullo unquam tempore

reducatur in Papam Dominus Balthasar Costa, nuper Joh. 23. nec Angelus de Corario Gregorius XII. nec Petrus Luna Benedictus XIII. in suis obedientiis sic nominati. Contra communionem sub utraque in sessione 13. factus est hic Canon: Generale Concilium declarat, decernit & definit contra hunc errorem, quod, licet Christus post Cœnam instituerit, & suis discipulis administraverit sub utraque specie panis & vini hoc venerabile Sacramentum; Tamen hoc non obstante, consuetudo hæc ad evitandum aliqua pericula & scandala ratiocinabiliter est introducta, quod à conficientibus sub utraq; specie & à Laicis tantum sub specie panis suscipiatur. In sessione XIV. cum jam damnati essent articuli Wicleffi, damnata etiam fuit doctrina Johannis Husi, qui cum suo conterraneo Magistratui politico exurendus fuit traditus.

2. Concilium Basileense celebratum 1431. occasionem præbente Eugenio Pontif. & Hussitis. In isto Concilio repetitum fuit decretum, quod Papa debeat esse infra Concilium; Eugenius Papa citatus & contumaciæ accusatus de sede Apostolicâ dejectus; festum conceptionis immaculatæ & visitationis Mariæ institutum, & Bohemis communio sub utraque concessa. Quod festum conceptionis Mariæ fuerit institutum, à *Φορμὴ* fuit dissidium Franciscanorum & Dominicanorum, quorum illi B. absq; peccato originis conceptam volunt, hi secus. Ubi nota, concurrere hæc *ἀντιφάσις* inter Pontificios, quorum aliqui, ut Bellarminus, controversiam hanc nondum in Ecclesia Catholica decisam volunt, prout Philippus IV. Rex Hispaniarum ante annos non ita multos decisionem hujus controversiæ apud Pontificem, sed frustra, urfit: nonnulli decisam volunt v. g. Biel, qui 3. sent. dist. 3. q. 1. art. 2. ita scribit: Ecclesia statuit festum conceptionis generaliter celebrandum. Est autem Ecclesiæ autoritas major autoritate cujusque sancti, saltem post Canonicos Scriptores. Determinatum est in Concilio Basileensi, & sub plumbo publicatum in sessione 36. 15. Cal. Oct. anno 1439. in hæc verba: Doctrinam illam differentem gloriosam Virginem Dei generatricem Mariam, præveniente & operante divini muneris gratiâ, singulari nunquam actualiter subjacuisse originali peccato, sed immunem semper fuisse ab omni originali & actuali culpa, sanctamq; & immaculatam tanquam piam & consonam cultui Ecclesiastico,

fidei Catholicae, rectæ rationi & Scripturæ S. ab omnibus Catholicis approbandam fore, tenendam & amplectendam definimus, nulli quæ de cætero licitum esse in contrarium prædicare, vel docere. Hæc ex originali plumbato. Bielem sequitur Johannes Pomeranus, aliàs Bugenhagius, quem Bellarminus impudentissimè arguit mendacii, quòd sententiam hanc, Mariam absque originis peccato conceptam fuisse, pro articulo fidei apud Catholicos haberi statuat. Sed pugna facilè tollitur; qui controversiam hanc decisam negant apud Pontificios, dicunt decretum hujus Concilii factum esse vacante sede, neque Concilium sine Pontifice, sed ipsum Pontificem, licet solus pronunciet, Ecclesiam repræsentativam agnoscunt, adeò quæ non Concilium supra Papam, sed Papam supra Concilium extollunt, id quod facit Bellarminus. Quod verò festum visitationis Mariæ quoque institutum, ratio hæc affertur, quia tum temporis Europæis magis magisque appropinquaret Turca. Ut igitur B. Virgo suppeditare (hoc verbo tum temporis usi fuere pro pedibus subjicere) velit Turcam, quemadmodum pedibus suis vertices montium conculcavit, cum ad suam cognatam iter instituit, in hoc festo solenniter esse invocandam.

Gesl. in Conc.

3. Concilium fuit Ferrariense postmodum Florentiam translatum anno 1438. Pontificatus Eugenii quarto, ad impediendum Basileense institutum. In hoc concilio præsens fuit Johannes Imperator Orientis penultimus cum Patriarcha & Græcis quamplurimis, Imperator Albertus Sigismundi successor, Nicolaus Ferrariæ Marchio, & alii Viri præstantissimi quàm plures. In hoc Concilio Anti-Christi signa manifesta comparuerunt quàm plurima, v. g. quòd Imperatorem à Pontifice precibus contendere oportuit, ut Reges ac Duces cæterosque Christianorum Principes convocaret. 2. quòd Pontifex Imperatori dextram deosculandam præbuerit, & Imperatorem infra se à sinistra sibi asidere voluerit. 3. cum de collocandis ordine sedibus non mediocri contentio extitisset, importunitas Pontificis obtinuerit, ut nimirum vel è sessione filius perditionis & homo peccati, qui summo loco sedet in medio templo Dei, proque DEO vult adorari, palam ab omnibus agnosci posset. Sessione primâ nihil actum amplius, quàm quòd Bessarion tunc Archiepiscopus Nicenus, deinde verò Ecclesiæ Romanæ Cardinalis

oratione ad S.S. Trin habitâ pro conventu isto gratias egit, postea-
 que Pontificis summi & Cæsaris laudes deprædicavit, quòd hujus
 rei causa præsens Concilium convocassent, ut Ecclesiæ orientales
 cum occidentalibus post diuturnum dissidium unirentur. Sessio
 secunda similiter declamatione Andreæ Colossensis Episcopi fuit
 insumta. Sessione tertiâ de additamento ad Symbolum Nicenum
 à Latinis factò, qui ex Patre FILIOQUE procedit, disputatum.
 Græci Romanos falsationis accusârunt: Romani causas istius ad-
 ditionis adjecerunt. Disputandi munus ex orientalium parte
 sustinuit Marcus Ephesius, ex Occidentalium Andreas Præsul Co-
 lossensis. In quarta sessione de probandi ordine fuit disceptatum,
 num sc. Græci prius demonstrare deberent, non licuisse Symbolo
 quicquam addere, num verò Romani prius additamenti sui cau-
 sas proferre deberent. Græcorum sententia, qui demonstrandum
 prius dicebant, nihil huic Oecumenico symbolo fuisse addendum,
 hic obtinebat. In quinta sessione Græci ordine symbola 7. Oecu-
 menicarum Synodorum (quarum posteriores semper obsigna-
 runt priores) in quibus additio ista, quòd ex Filio Sp.S. procedat,
 deprehendi potuit, recitabantur. Latini vetustum codicem se-
 ptimi generalis Concilii protulerunt, in quo Patrum subscriptiones
 erant per omnia similes illis, quæ in Græcorum volumine contine-
 bantur, additamentum istud habentem. In sextâ sessione Latini
 probarunt, additionem istam non fuisse falsationem, sed declaratio-
 nem. Obiter autem notetur, istam additionem seriùs fuisse factam,
 & quidem in seculo currente septimo Concilio Toletano Hispani-
 ensi sexto, seriùs verò adhuc à Romana Ecclesia fuisse receptam. In
 seculo enim quinto tempore Theodoreti junioris Græcorum sen-
 tentia demum innotuit. In session. subseqq de additione illa ipsa
 fuit disceptatum, donec peste superveniente Florentiam transferre-
 tur Concilium. Ibi jussu Imperatoris ipsæ controversiæ inter
 Græcas & Latinas Ecclesias hætenus ventilatæ reassumptæ, resque
 tandem eo redacta, ut Græci Latinis in processione Sp. S. à Filio,
 pane Cœnæ Dominicæ azymo, purgatorio, & Pontificis Romani
 primatu assentirentur. Verùm, quòd superiùs paucis injectum,
 Græcis domum reversis, totum hoc reconciliationis opus in spon-
 giam abiit.

Inter alia, quæ hoc seculo veniunt notanda, non ultimo loco ponendum bellum Bohemicum. Bohemi siquidem post exustos Martyres suos, & saluum conductum temeratum ferro flammisque in vicinas Germaniæ provincias excursions longè latèqve instituerunt. Ducem sibi legerunt Johannem Ziscam, ab excluso oculo sic dictum anno 1418. usque ad 24. cui Procopius Rarus successit. Supremam ipsius voluntatem jam supra in vita Imperatoris Sigismundi adduximus, sed tamen adhuc ipsius exuviae terris fuerunt mandata. Quicquid ejus fuerit, mortuus adhuc perterrefecit vivos. Nam cum post interjectum unius ferè seculi spacium Ferdinandus I. Romanorum Imperator Caroli V. frater Rex tum temporis Bohemiæ aliquando Viennâ Pragam movens in transitu locum istum, templum sc. alicujus Bohemiæ urbis, ubi situs erat Zisca, sacra facturus accessisset, ibidemqve suspensam ipsius clavam ferream conspicatus fuisset, quisnam fortium heroum hîc posuisset exuvias, interrogavit: Comitibus invicem subridentibus, interrogando institit: Responderunt: Zisca. Tunc Imperator terrore perculsus fugam adornavit, mortuamqve bestiam post 100. annos vivos terrere dixit. Propter calicis usurpationem & propugnationem dictus est Johannes de Calice, Bohemi verò Calixtini. Quin & distichon in Bohemos eandem ob causam confectum:

Tot pingit calices Bohemorum terra per urbes,

Ut credas Bacchi numina sancta coli.

Dicti etiam fuerunt Thaborithæ, à quodam propugnaculo, seu fortalitia (Bohemis enim Thabor fortalitia significat) quod, flagrante bello Bohemico, Zisca extruxit, non à monte Galilææ Thabor, & à veteribus Waldensibus Waldenses ac pauperes de Lugduno.

Ejusdem seculi anno 40. (quod jubilæum ante novennium celebratum adhuc in memoriam nobis revocare potest) ars typographica per Johannem Faustum, vel Gutenbergium (ut nonnulli volunt) fuit inventa. Primum prælum Typographicum Moguntia fuisse, primumqve Imperatoris Maximiliani I. privilegium super Livium datum fuisse tradunt. Quantum hac arte ex eo tempore in Ecclesiam & Remp. Christianam emolumentum redundarit, verbis

verbis vix exprimi potest. Et dubitant multi, num Lutherus tantum opus, praesertim in vertendis Bibliis & edendis tot libris Germanicis, moliri potuisset, si fuisset absque hac arte Typographica. Defectum hujus artis, antequam prodiret in lucem, Monachi suis in claustris describendo tot exemplaria, sed impari passu, supplere cogebantur, quo nomine, si alias nullam, magnam certe debemus ipsis gratiam. Mirum autem, quod à Milite ars typographica, & à Monacho pulvis tormentarius fuerit repertus, & nescio, quo fato MARS & ARS sua inventa permutarint. Apud Chineses quidem in usu jamdiu, antequam Germanis innotuit, hac ars fuisse dicitur, sed nihil certi de hoc ipso affirmare possumus impraesentiarum. Docuit autem aliquid de hac re in lucem nuper emissus libellus elegans Dom. M. Theophili Spitzelii, Augustani, cujus argumentum est: *Literatura Sinensium*, quæ videatur.

Cum anno 1453. Constantinopolis Turcarum in potestatem venisset, septennio post etiam regnum Trapezuntinum ab iisdem Turcis fuit occupatum. Audivimus enim superius in seculo XIII. Imperium orientale in Trapezuntinum & Byzantinum fuisse divisum, Comnenis eò regni sui sedem transferentibus.

Circa finem hujus seculi res magna contigit, orbe novo anno 92. à Christophoro Columbo, sumtibus Ferdinandi Catholici Castiliae Regis detecto, quæ postmodum ab Americo Vesputio, qui anno 97. eò iter instituit, America dicta. Quanta nobis exinde detecta prius incognita, dici vix potest. Tertia ferme stellarum pars polum antarcticum circumstantium prodiit, zonas torridas esse habitabiles, experientia compertum, totus terrarum orbis, viâ per fretum Magellanicum inventâ, circumnavigatus, Antipodes oculis lustrati, tot aromatum, mercium, & omnis generis rerum exoticarum copia in Europam transportata, ut fines antiquos migrasse visa fuerit. Cum verò inter Castiliae & Portugalliae Reges circa navigationes oriretur dissidium, quaesitus fuit iudex Alexander VI. Pontifex Rom. de heriscundis finibus. Is primum meridianum limitem navigationis constituit, ita ut Portugallenses terminum hunc non transgrederentur, sed in orientem, Castilienses verò in occidentem navigationes suas instituerent. Causas, quibus impulsus Christophorus Columbus iter in incognitas terras instituerit,

tuerit, ferunt nonnulli, ventos fuisse ab occidente flantes, nonnulli, quod verisimilius, diligentem globi terreni secundum numerum meridianorum considerationem. Dum enim globum istum inspexit, ex meridianorum numero hemisphaerium saltem de terra continente cognitum esse deprehendit. Alterum itaque hemisphaerium vel totum aquis perfusum esse, vel terram continentem prius cognitam aliam continentem, ut libramentum servaretur, habere oppositam (quod longè verisimilius) colligere potuit.

Circa finem hujus centuriae ambitionis singularis exemplum notetur in Pontif. Rom. Cum enim Balthasar Cossa, postmodum Joh. 24. largitionibus & exercitu collecto, eò Cardinales adegisset, ut compromitterent, se nullum alium, nisi quem ipse vellet, electuros in Pontificem, & jam interrogaretur, quem ipse vellet, Date mihi (respondit) Petri chlamydem, & ego dabo Pontifici futuro. Quod cum factum esset, ille pallium suis humeris imponens: Papa, inquit, ego sum: futuro post mortem successor dabo. Et his artibus Pontificatum obtinuit.

CENTURIA DECIMA SEXTA.

XXXIX. CAROLUS QUINTUS.

HOc Imperatore potentior, feliciore & rebus gestis celebriore à temporibus Caroli M. qui primus Imperium in occidentem transtulit, non habuit Imperium. Potentior, utpote qui cum regno Hispanico, Siculo, Neapolitano, tot provinciarum, inprimis Belgii, Galliae Cisalpinæ, novi orbis dominio dignitatem Imperialem confibulavit: Feliciore, utpote qui tantum non omnium suorum hostium, Regis Galliae Francisci I. Pontificis M. Clementis VII. Turcarum Tyranni Solimanni, Electoris Sax. Joh. Friderici, Hassiae Landgravii Philippi, & Ducis Clevenensis obversa vidit terga: Rebus gestis celebriore, quia in ea tempora incidit, in quibus reformationis opus (quo majus ab Apostolorum temporibus in Ecclesia non contigerat) à Luthero Megalandro coeptum. Natus opinor ipse fuit anno 1500. & proinde unum cum ipso seculo seriem annorum suorum computare potuit, Patre

Philippo Austriaco, Maximiliani Cæsaris filio, Principe ad summum nato, qui, turbato mortalitatis ordine, fata Parentis antevertit: Matre Johannâ Ferdinandi Catholici Regis Hispaniarum filiâ, regnorum & ditionum amplissimarum hærede. Præceptorem habuit in juventute sua Belgam quendam Adrianum, postmodum ad sedem Apostolicam evectum, cujus passim circumfertur symbolum: Trajectum plantavit; Lovanium rigavit; Cæsar dedit incrementum. Fuit hic Pontifex Ultramontanus ultimus ad istam dignitatem Pontificatus evectus, eo nomine passim celebris, quod malum ab ipso capite in reliqua membra profluxisse, & Ecclesiam forti reformatione opus habere fassus fuerit. Inimico, quem serpentino prosequatur odio, pejùs cupere non posse, quàm si dignitatem ipsi precetur Pontificiam, dixisse fertur. Post mortem avi Maximiliani jam annos undeviginti natus hic Carolus, propterea quod Gandavi natus, quòd domicilium haberet in Germania, quòd meritis majorum splendesceret maximis, quòd animi & fortunæ dotibus imperio quàm plurimum prodesse posset, Romanorum Imperator fuit lectus. Ambigua sanè fuit ista electio, dum nonnulli potentiores, ne lepus præficiatur leonibus, nonnulli minùs potentem, ne ciconia præficiatur ranis, exoptarunt, Moguntino in partes Caroli Austriaci, Trevirensi verò in partes Francisci Vallesii Galliarum Regis inclinantibus. Cùm verò inter partes minimè conveniret, ad Fridericum Sapientem Saxoniae Electorem fasces Imperiales fuere deportati, qui magno animo hoc axioma recusavit, & in Carolum Austriacum transtulit: Vix ingressum in imperiù turbæ super negotio religionis in Germania ortæ exceperunt, unde anno 21. Comitia Wormatiensia, in quibus etiam Lutherus salvo conductu munitus & feciali adductus se stitit, celebravit. Heroici & virtute præditi animi stricturas jam in illa ipsa ætate passus fuit elucescere, cùm facibus & tubis quibusdam seditionum instigantibus, ne fidem datam Luthero servaret, sed in hæreticos acrius animadverteret, respondit: Si omnis fides in mundo exularet, apud Imperatorem reperiri debere: nec sine insigni Germanici nominis dedecore Hullo fidem superiori seculo fuisse falsam. Quamquam autem severiori edicto in Lutherum comitia concluderit, Lutherum, ex quo domum redux factus fuisset, proscribendo, jussu tamen

Electo.

Electoris Sax. Luthero in media via intercepto, & in arce Wartburg concluso, sententia executioni mandari non potuit. Brevi post, Deo ita suis prospiciente, quò magis magisque fimbrias suas dilatare posset reformata religio, Imperator extra Germaniæ fines bello Insubrico cum Rege Gallorum Francisco I. qui etiam prope Pavi- am à copiis Cæsareis cæsus fuit & captus, anno 25. implicatur. Eo- dem anno, absente Cæsare, seditio rusticorum in Germania glisce- bat, multis ejusdem provinciis, præsertim Franconiâ, Sveviâ, Thu- ringiâ ferro & flammis deformatis. Prætextu libertatis Evangelii dicto Magistratus isti audire nolebant, tributa solvere detrectabant, venationes, piscationes, aucupia communia poscebant, paucis, in libertatem sese asserere nitebantur. Sed, quod habet Cornelius Tacitus de consiliis audacibus, quòd primâ specie videantur læta, tractatu sint dura, eventu tristia, idem in consilia rusticorum ap- primè quadrare tum temporis videbatur. Tristi siquidem catastro- phe fabula terminabatur, cum in Thuringia propè Mülhusium ali- quot ipsorum 1000. ab Electore Sax. Johanne, Philippo Hassiæ Landgravio, Heinrico Brunsvicensi & Comite Mansfeldiæ cæde- rentur, Dux verò ipsorum Thomas Müntzerus Anabaptista, qui prius globos è tormentis bellicis ejectos manicâ se excepturum promiserat, fidem verò sevellerat, captus capite truncaretur. Brevi post anno 27. cum Pontifex Romanus Clemens VII. adversus Im- peratorem, utpote cujus potentia ipsi nimis suspecta, cum Gallo conspirasset, Imperator velut aliud agens, copiarum Ductore Bor- bonio & Fronsbergio, Romam occupare jussit ac diripere, Pontifice intra molem Adriani, sive Castrum de S. Angelo concluso.

Quò verò exinde liber dimitteretur, præsertim cum jam eidem arcis machinas admoveri sentiret, certis cum Imperatore conditio- nibus pepigit. Rerum suarum interea satagit Turcarum Tyran- nus Solimannus anno 29. Viennæ admoto milite, parumque ab- fuisset, quin urbem istam, Austriæ metropolin, Germaniæ clavem, expugnasset, nisi exercitu Germanorum fortissimo supervenien- te, obsidionem solvere, fugâque sibi consulere coactus fuisset. Co- ronatus à Pontifice Carolus noster & quidem ex Imperatoribus ultimus postmodum anno 30. in Germania Comitibus frequentissi- ma Augustæ Vindelicorum celebrat. In istis, cum religionis

Pontificii
contemptim
vocarunt ei
nen schmalen/
fablen Bund.

negocio medicinam facere vellet, Augustana confessio Symbolum Ecclesiarum nostrarum in hunc usque diem, de quo pluribus suo loco, prælecta fuit & exhibita. Cumque ad arma conclamari viderent Protestantes, foedere in oppido ad fines Hassiæ & Thuringiæ Smalcaldia icto anno 37. adversus vim omnem ingruentem sese muniant. Periclitatur interea de vita Imperator, cum classe navali movisset in Africam ad occupandum regnum Tunetanum & adversus Turcas Muleassem Regulum suum in posterum Vasallum postliminiò restituendum. Redux enim naufragium facit classis, multis navigantium millibus submersis, & Imperatore vix servato. Ubi vocem Julii Cæsaris suam fecisse scribunt: Confide, nauta, Cæsarem vehis. Item Imperat. Antonii pii: Malo unum in posterum civem servare, quam 1000. barbaros perdere. Videns autem Imperator, Lutheranam religionem indies latius diffundi, post varias elusiones tandem apud Pontificem Paulum III. ut Concilium Tridentinum, quod per annos 18. sed aliquoties interruptum duravit, celebraretur, obtinet. Cæpit hoc Concil. anno 46. & desiit 64. de quo, quid habendum, suo dicemus loco prolixius. Persuasus quidem fuit Imperator, fore, ut Protestantes Concilio se submitterent, verum istis recusantibus (nec enim per consc. suam poterant) armis eosdem adoriri cogitat. Ut verò distraheret invicem Protestantes (non enim exiguam ipsi vim potuissent opponere) πρὸ-
Φαση quandam, *αἰτία* suppressâ, prætendit Imperator, non religionis causâ hoc bellum suscipi, sed ad refractarios quosdam in ordinem redigendos. Inde factum, ut & Protestantium nonnulli, quos inter fuit Mauritius, Imperatoris castra sequerentur. Sed longè aliud docuit eventus.

Aniadvertentes itaque Saxon. Elector Joh. Frid. & Hassiæ Landgravius Philippus, quorum inter Protestantes tunc maxima fuit potentia, ferro decidendum negotium, brevi militem cogunt fortissimum ad 80000. circiter. Quod si tum temporis usi fuissent Protestantes suâ fortunâ, & secuti consilium saluberrimum Philippi Landgravii, de Imperatoriis copiis actum fuisset. Tradiderat enim Deus Cæsarem Protestantibus in manum, cum paucissimis esset instructus copiis, nec dum ex Italia & Hispania miles fuisset adductus. Non tantum enim copiarum istarum vix decimam partem
Pro-

Protestantium complentes facili negotio fundi, sed & ipse Imperator capi potuissent. Verum, cum Philippus Hassiæ Landgr. legionibus quibusdam primum assultum facere conatur, reliqui dissentiant, plures expectandos censent, de gubernamento dissentiunt, & tandem in partes scissi à se invicem divelluntur. Interea non tantum miles Hispanicus & Italicus cum copiis Cæsareanis conjungitur, sed & Ferdinandus frater Imperatoris ex Hungaris & Bohemis exercitum scribit fratri suppetias laturus. Insultum exinde faciunt ambo exercitui præsentis in ditiones Electoris Saxonie, nec non ad Albim propè Mülbergam Electoris copias Dominicæ Misericordias Domini anno 47. horis pomeridianis fundunt, ipso Electore Wittebergam fugam adornante, cum prius in facie vulnus accepisset, intercepto & ad Cæsarem adducto. Exutus Electorali dignitate capitis fuit damnatus, sed intercessione multorum Germaniæ Principum, dimissa capitis poenâ, captivus Imperatorem sequi iussus fuit. In hanc lucem editus Elector cruce oblongâ dorsum insignitus, nobilibus verò matronis apud Concionatorem aulicum, quidnam sibi velit hoc signum, quærentibus, magnum crucigerum fore, respondit. Nec vanus fuit augur, siquidem prædictioni eventus ad unguem, quod ajunt, correspondit. Hassiæ Landgravius jam viribus longè inferior, quàm qui resistere posset victori Cæsari, Generi sui Mauritiï consilio supplex se sistit Imperatori, deceptus literis Granvellani, fore, ut absque omni captivitate liber dimittatur. Sed crimen falsi commissum erat in istis literis, unius divaricatione puncti.

Cùm enim ipse & quilibet alius legisset: Ohne einige Gefängniß/ illi postmodum interpretati sunt: Ohne ewige Gefängniß. Supplex itaque Imperatori captivus abripitur, literas rectius inspicere iussus. Unde dictum:

Captus erat Princeps non Marte, sed Arte Philippus.

In dignitate Septemvirali Johanni Friderico successit Mauritius, cujus etiam frater Augustus stemma huc usque propagavit. Hanc Imperatoris victoriâ & religionis & libertatis Germanicæ salus in acie novaculæ consistere visa. Jussu enim Imperatoris formula Interreligionis, quàm vocabant Interim, ab Episcopo Numburgensi Julio Pflug & Martisburgensi Michaële Sidonio, ac Johanne

Islebio composita, & Protestantibus in Germania usque ad Concilii Trid. decisionem observanda fuit obtrusa. Ex interimisticis controversiis Synergistica & Adiaphoristica fuerunt enatae: multiqve Theologorum orthodoxorum propter interim, quod recipere volebant, in vincula coniecti, functionibus exuti & solum vertere iussi fuerunt. Jugulus insuper libertati Germanicae petebatur, cum Imperator aquilas Imperii bicipites incaveare, Monarchiam istam Aristocratiam temperatam in absolutam convertere, filiumqve Philippum haeredem Germaniae introducere cogitabat. Jamdudum enim ad ejusmodi monarchiam se fundamenta jecisse non diffitebatur, Imperii sigillum in exterorum manibus versabatur, nec amplius in aula Caesarea, qui linguae ignarus esset Hispanicae, versari poterat. Idipsum subolfacientes Germaniae quidam principes, quos inter Mauritius Elector Sax. & Albertus Marchio-Brand. facile funem ducebant, non inscio nec repugnante fratre Imperatoris Ferdinando, qui jam ante annos quam plures anno sc. 531. Rex Romanorum electus, hac ratione, si Philippus haeres Germaniae introduceretur, spe successionis excidisset, praesertim ut liberaretur Hassiae Landgravius, Elect. copias ex improvise contrahunt, Imperatorem in Alpibus haerentem opprimunt & pacem religionis an. 52. impetrant. Sentiens itaque Imperator, ad nutum & votum cogitata non succedere, praesertim cum urbs Metis in mediomatricibus fortunae meta fieret, imperium an. 56. resignavit, & in Hispaniam profectus, quicquid superfuit ad beatam analysin temporis, piis meditationibus in Cœnobio Hieronymianorum, & insertione arborum manibus iis, quibus tot hostes profligaverat, contrivit, donec tandem an. 58. vitam functus gloriosissimam, quod mortale habuit, deposuit, filio Philippo in regno Hispanico successore (qui nobis huc usque Hispaniae Reges, Phil. 3. & hic 4. suppediavit) relicto. In Imperio vero frater Ferd. Imperatorum huc usque conditor successit.

Symbolum Imperatori Carolo V. fuit: Plus ultra. Columnis Herculis ad fretum Gaditanum inscriptum ferunt: Non ultra, propterea quod terrae continentis metas hic putarent. Sed cum Carolus etiam Indis occidentalibus jus diceret, imò ipsius auspiciis anno 520. à Ferdinando Magellano totus orbis circumnaviga-

navigatus esset, & Moluccæ suæ parti adjectæ, hoc symbolo uti voluit.

XL. FERDINANDUS I.

Fuit hic Imperator Caroli V. frater Germanus, triennio minor, Princeps pientissimus & prudentissimus, ex cujus lumbis subsequentes Imperatores omnes in hunc usque diem prodierunt. Reliquit enim inter alios liberos, quorum complures habuit, duos filios, Maximilianum I. Imperatorem & Carolum Austriæ Archiducem. Maximiliano rursus duo Imperatores fratres Rudolphus & Matthias natales debent. In his deficiente stemmate, corona imperialis ad Ferd. II. Caroli Archiducis filium, & postmodum ad Ferdinandum III. secundi filium, qui duo turbulentissimum haberunt imperium, fuit deportata. Per matrimonium, quod cum Anna Ladislai Bohemiæ & Hungariæ Regis filia contraxit, ditionibus hæreditariis Austriæ, Stiriæ, Comitatus Tirolensi & aliis (hæc in divisione hæreditatis ipsi obvenerunt) regnum Bohemiæ & Hungariæ cum ditionibus eò pertinentibus adjecit. Quibus etiam num jus dicunt Austriaci, quantumvis partim Turcarum excursionibus, partim venditionis titulo de regnis istis quædam sint abalienata. Cum frater Carolus bellis externis ut plurimum implicaretur, Vicarius istius, consentientibus Imperii statibus, fuit per Germaniam: quæ dubio procul urgens ratio fuit, quod anno 31. (cui tamen electioni Sax. Elector & Protestantes alii contradixerunt) Rex Romanorum fuerit electus. Ad Lutherum de corruptelis in religione non nihil edoctus literas dedit amicissimas, quæ in Bibliotheca Electorali etiamnum asservantur filiumque suum Max. II. in religione orthodoxa (quod uisit Pontifices certis etiam legationibus missis hoc impedire conatos) educari voluit. Cum Statibus Germaniæ, postquam frater Carolus Germaniam hæreditariam sibi facere moliretur, consensisse creditur, ut pax religionis in Imperio constitueretur, obviâ satis voluntate. Quin & inter præclarissima monumenta, quod Palladium hoc religionis pacem in Imperio constituerit, referri voluit. Extitit πολυτεχνία, 3. filiorum & 11. filiarum (quæ non omnes elocari potuerunt, sed inter Sanctimoniales Halæ Svevorum quædam vitam terminârunt) Parens. Unde Carolum V. dixisse ferunt: Si de πολυτεχνία fratris sibi mature

constitisset, se cælibem mansurum. Imperio solus præfuit octennium, ex quo frater anno 56. fasces imperii deposuisset & in Hispaniam abiisset, usque ad annum 64. quo non sine sui desiderio ingenti, quod mortale habuit, Viennæ in Austria exiit. Tria ipsi adscribuntur symbola: Fiat iustitia, & pereat mundus. Item: Principis est virtus maxima, nosse suos. Item: Accidit in puncto, quod non speratur in anno. Et hoc posterius literis tantum initialibus expressit.

XLI. MAXIMILIANUS II.

Maximilianus hic filius fuit Ferdinandi I. anno 27. eodem, quo patruelis Philippus Rex Hispaniarum in lucem editus, laudatissimi Principis spectamen & exemplar. Cum juvenis adhuc inter Hispanos ageret, in præsentissimum vitæ periculum aliquando incidit. In venatione siquidem à suis avullus & diu multumque oberrans tandem nocturnis oppressus tenebris in casam quandam, ut ubi pernoctare posset, divertit. Ex habitu verò aliisque signis externis inquilini conjicientes, lautioris esse fortunæ hominem (quis enim fuerit, tum temporis suppressit) de ipso interficiendo & agenda præda consilium ineunt. Quod cum percepisset nova nupta quædam ante dies non ita multos prædonis senioris filio elocata, formâ & ætate juvenis mota consilium hospiti Maximiliano detexit. Is gladio & bombardulâ instructus fores cubiculi pessulo injecto munit, & adventum prædonum expectat. Adultâ nocte jam adsunt harpyiæ, sed cum probè munitum inveniunt cubiculum, vim parant: ibi Maximilianus, disploso sclopeto, primum prosternit, alterum gladio transfigit, reliqui conjiciuntur in fugam. Interea comites Maximiliani, qui per totam noctem hinc inde per sylvam discurrendo quæsierant Dominum, adsunt, & de tanto facinore certiores facti, liberâ dimissâ novâ nuptâ, quin & præmiis affectâ, nidum prædonum accendunt & solo æquant. Maximilianus hic in Imperio Patri Ferdinando anno 1565. successit, religioni orthodoxæ faventior. Cum aliæ Europæ provinciæ, regnum inprimis Galliæ, bellis arderent, pacatum hic habuit imperium, quod summa virtute moderatus est. Matrimonio sibi junxit Mariam Caroli V. filiam, quæ passim felicitatis temporalis exemplar inter scæminas adducitur, quod patrem, proavum, abavum, conjug-

conjugem, duos filios, patrum habuerit Imperatores, fratrem Hispaniæ Regem, filias Hispaniæ & Galliæ Reginas. Decurso vitæ, quod ipsi præfixum, stadio, anno sc. 76. ætatis quinquagesimo, non ultra scripsit. Symbolo usus dicitur: Dominus providebit. Quo ipso fatum Stoicorum fatuum irridere voluit.

XLII. RUDOLPHUS II.

Parenti Maximiliano successit in Imperio filius natus major Rudolphus, ob virtutes, studia, mores & felicitatem cum præclarissimis comparandus. Lucem hanc adspexit anno istius seculi 52. Imperii verò gubernaculo admotus anno 76. Princeps 24. annorum. A teneris animum ad studia, inprimis Mathematica, quibus usque ad ætatem affectam nimium quantum delectatus fuit, appulit. Hinc etiam Tycho Brahe exuli Danico domicilium præbuit, hortum Regium Pragensen den Stern variis instrumentis Mathematicis affaberrimè constructis exornavit, & Johannem Keplern Mathematicum intimioris admissionis virum, cujus manu ductione interdum usus fuit, magnis sumtibus aluit. Ab hoc ipso quoque Rudolpho studiorum Mathematicorum Patrono incomparabili tabulæ Rudolphinæ observationibus Tycho Brahe nixæ nomen acceperunt. Sub hoc Imperatore, & quidem anno 82. sicuti suo loco dicemus prolixius, reformatio Calendarii fuit suscepta. Quod si auctoritate Imperatoris, non verò Pontificis Romani calend. fuisset emendatum & correctum, dubium non est, quin omnes Imperii status in istud consensissent. Circa finem seculi sub Imperatore Turcico Mahomete III. bellis Hungaricis fuit implicatus, & hostes numero licet superiores per Legatos, Comitem à Schwarzburg & Colonitium aliquoties fudit, & amissa fortalitia ex parte recuperavit, & Transylvaniam Hungariæ iterum adiecit. Statibus Evangelicis in regno Bohemiæ & locis contiguis literas Majestaticas multo licet auro constantes pro libero istius religionis exercitio indulgit, quæ tamen post ipsius obitum perforatæ motibus & istius Regni & consequenter totius Imperii plusquam ingentibus ansam præbuerunt. Conjugium non iniit, sed cælebs anno ætatis 60. currentis seculi nostri 12. placidissimè diuotia solutus, quod naturæ debuit, persolvit. Symbolum ipsi adscribitur duplex: Fiat voluntas Domini. Item vocab. ADSIT ma-

iusculis literis, quod varii variè solent exponere, sed omnes hario-
lando. Nonnulli exponunt hoc versiculo:

Auxilium Domini sit iniquis terror, id alta

Symbola portendunt Caesaris, AD SIT ait.

Nonnulli: Austriæ Domus securæ Jovis telorum, & quæ sunt e-
jusmodi conjecturarum plures.

DE STATU ECCLESIAE SUB HAC CENTURIA.

Sæpiùs ex mente Sleidani (quæ verba in præfat. suæ historiæ oc-
currunt) dixi, à temporibus Apostolorum majus opus in Ec-
clesia opere hoc reformationis non contigisse. Quare bonas ho-
ras non malè collocabimus, cùm filum hoc, quantum ad historiam
Ecclesiæ, paulò prolixiùs diduxerimus. Si verò paulò pressius or-
dini ab initio hujus tractatus observato inhærere volumus, inter
Doctores orthodoxos primo loco Megalander & Theander, Elias
tertius, Germanorum Apostolus, Angelus iste Apocalypticus per
μεσσηνία volitans & æternum Evangelium annuncians Marti-
nus Lutherus occurrit, cujus vitæ curriculum sicco focco nobis
non est transfiliendum.

Natus fuit hic Germanorum Propheta Islebii in Comitatu Mans-
feldico, anno 1483. vel, ut Frantzius vult, 84. (De anno enim ipsi
Luthero certissimè non constitit) Parentibus obscuris quidem, sed
quibus in obscuro jacentibus lucis quàm plurimum fœneravit Fi-
lius, Johanne sc. Luthero, Viro Metallurgo, & Matre Margarita,
quorum gratam memoriam in catechesi sua minore voluit refrica-
re, cùm formam Conjuges novos copulandi verbis hisce concepit:
Hans wilst du Greten zum Ehlichen Gemahl haben? Utrumque no-
men Martini & Lutheri cessit ipsi fatale. Martini, quia tanquam
fortis miles Jesu Christi aperto Marte cum bestia Romana & omni-
bus ipsi adhærentibus congredi: Lutheri, quia doctrinam cœle-
stem superioribus temporibus miris modis corruptam à fermento
Pontificio depurgare, suoque nitori restituere debebat. A teneris
pietatis & bonarum artium principiis imbutus, ut majora in stu-
dio & studio literarum spacia conficere posset, in scholam Parthe-
nopo-

nopolitanam tum temporis celeberrimam concessit, ubi nudus ab omnibus aliis subsidiis panem propter DEUM, ceu vulgò loquuntur, quærere, suamque egestatem aliorum eleemosynis sublevare fuit coactus. Exinde profectus in Academiam Erfurtensem, ubi Magisterii gradum accepit, studio juris primùm operam navavit, sed enormi tempestate territus aliquando S.S. Theologiæ se totum consecravit, & Augustinianorum ordini adscriptus Scripturam unà cum Patribus & Scholasticis nocturnâ diurnâque manu versavit. Profluxit itaque ad eam nominis existimationem, ut anno 507. ætatis 24. ab Episcopo suo Presbyter ordinaretur. Anno 508. à Johanne Staupitio Augustinianorum Generali, accedente confirmatione & consensu Electoris Friderici, ad Presbyterium & Professionem Theologicam in Ecclesia & Academia Wittebergenfi recens fundata fuit vocatus. Anno 512. consensu totius conventus Augustiniani, actu solenni Doctoratus in Theologia gradus ipsi fuit collatus, adhibitâ consuetâ formulâ: Do tibi facultatem disputandi, docendi, legendi hîc & ubique terrarum. Dum spartam, quam nactus erat, publicè docendo & disputando exornat, eos in Theologia facit progressus, qui postmodum ad suscipiendum reformationis opus ipsi non parùm contulerunt. Augustinianus etiam Augustini vestigiis inhærens jam anno 516. de viribus liberi arbitrii disputationem, quâ communem Scholasticorum sententiam dubiam & suspectam facit, instituit. Anno 17. termino ab Husso & Hiltenio Monacho Isennacensi notato jam præterlapso, ex tenuissimis principiis opus istud reformationis, quo majus ab Apostolorum temporibus non contigerat, & revelationis Anti-Christi cœpit. Emiserat per Germaniam (aptissimi si-

Germani, quorum peccatis βαλυσίαν suam, quoties ludebat, explere possent) Leo X. Pontifex Romanus, ex Mediceorum familia, Epicuri de grege porcus, qui doctrinam Evangelii fabulam de Christo contemptim appellare consueverat, indulgentiarum venditores, ad cogendam insignem pecuniæ vim pro sorore sua Magdalena, de quo partem etiam Alberto Brandenburgico, Archi-Episcopo Magdeburgensi & Primati Germaniæ, postmodum etiam Archi-Episc. Moguntino, Electori & Cardinali, qui suas amafias sub Mariæ, vel

E. & à Germanis ipsis malum.

aliarum sanctarum imaginibus sistere solebat in altaribus, pro redimendo pallio cessasse nonnulli volunt.

Erat autem pallium Archi-Episcopale textura latitudine trium digitorum redacta in orbem ita, ut humeros praesulum ambiat & a pectore & renibus particulas dependentes longitudinis palmi & semissis habeat. Conficitur ex lana munda & alba hoc pacto: Sanctimoniales Monasterii sanctae Agnetis quotannis duos agnellos albos in die Agnetis, dum in Missa solenni cantatur agnus DEI, super altare istius Ecclesiae offerunt. Hi agni recipiuntur a duobus Canonicis Ecclesiae Lateranensis, & ab eis postmodum committuntur SubDiaconis Apostolicis, qui agnos istos in pascua mittunt, quoad veniat tempus tondendi opportunum. Ex his agnis lana tondetur & postmodum in fila diducitur, & ex hisce pallia conficiuntur. Lutherus precium ejusmodi pallii vix 1. grossi aestimat, sed tamen ut pl. in Germ. 25000 aureis venit.

Inter istos institores & indulgentiarum venditores erat Johannes Tetzelius Pirnenfis, Monachus Dominicanus, stentorea voce & impudentia valens, qui paulo ante propter adulterium commissum Oeniponti, jussu Maximiliani I. Cæs. precipitandus erat in proximum profluentem, sed intercess. Sax. Elect. Fr. liberatus anno 19. fatis functus & hic in Paulino sepultus. Hic, inquam, impostor bullis istis indulgentiarum per se bullis abutebatur ita, ut crucem suam Christi cruci praeferret, suasque merces, si quis Beatae Virgini vitium addidisset, aut aliud quid enorme commisisset, remedium praesentissimum constitueret, nummoque in arca tinniente, animas e purgatorio evolare diceret. Quin imò vanis hisce indulgentiarum encomiis res eò redibat, ut animarum salus passim in tabernis cerevisiariis alearum lusui subjiceretur. Hoc itaque impostore Jütterboci ad tertium a Witteberga lapidem, secundum German. computationem hærente, suasque merces plumbeas auro & argento contra venum exponente, Martinus Lutherus ita commovetur, ut certas de Indulgentiis theses 95. sc. conscriberet, & in valvis templi arcis Prid. Cal. Nov. in vigiliis omnium sanctorum publice ventilandas affigeret. Non erat ipsi mens eo tempore, Papatum impugnare, sed saltem contra indulgentiarum abusum disputare, protractus autem ab Adversariis in arenam, Deo negotium istud moderante,

derante, unum articulum post alterum illustrare & à scoris Pontificiis perpurpare cepit. Calamum in Lutherum tum temporis strinxit Sylvester Prierias, S. palatii Magister, Hogostratus & alii, à quorum sylvestribus nugis (sic enim appellare solebat) ad Pontificem (quem ipsum à suis partibus statutum & in venditores indulgentiarum propter abusum animadversurum, sed falsò putabat) & tandem à Pontifice ad Concilium appellabat. Qvin & Henricus Rex Angliæ Lutherum scriptis impugnavit, unde titulum defensoris religionis pro se & posteris accepit. Urgebant ipsius Antagonistæ inprimis auctoritatem Pontificis & Ecclesiæ, quo ipso Luthero ansam suppeditabant, ut in fundamenta ista inquireret accuratius, & errorem unum post alterum, cum fides sit una copulativa, detegeret. Accersitus Romam anno seqq. 18. ut ibidem causam diceret, monitus isto apologo:

— quia me vestigia terrent

Omnia te prorsum spectantia, nulla retrorsum,

tem, interventu Electoris Sax. Friderici Sapientis, eò deduxit, ut Augustæ Vindelicorum intra fines imperii coram Cajetano nuncio Apostolico facti sui rationem exponeret. Præsentibus aliquot Consiliariis Imperatoris, diu multumque cum Luthero egit Cajetanus, ut iterum in viam, vel diverticula potiùs errorum ipsum revocaret, verùm cum laterem lavaret, Luthero ex Scripturis informationem aut refutationem postulante, minas addidit. Iisdem territus Lutherus Augustæ Vindelicorum domuitionem suam instituit. Causæ Lutheri favisse volunt Imperatorem Maximilianum, utpote cui naris emunctioris Principi Pontificum fraudes jamdiu suboluerant. Unde & de conjungenda Imperatoria & Pontificia dignitate in una persona, more Imperatorum priscorum, consilia suscepisse ferunt. Pontifex intereà nihil intermisit eorum, quibus orientem Evangelii lucem extinguere posset, galero Cardinali sitio Alberto Germaniæ Primati, & aureâ rosâ Dominicâ Lætare consecratâ per Nobilem Militium Electori Sax. Friderico transmissâ, ut Lutherum vel Romam mitteret, vel è medio tolleret. Anno subseqq. 19. in arce Lipsiensi, jussu Georgii Ducis, disputavit cum Eccio, concionemque: præsentè Duce & aulicis utriusque sexus quàm plurimis, solatii plenissimam habuit. Sed judicium Du-

cis istis fuit: Hanc doctrinam non pro viventibus esse, sed morientibus. Anno 19, in fata concedit Maximilianus Imperator, cui nepos ex Filio Philippo Carolus V. surrogatur. Hic itaque medicinam turbis in Germania, ceu videbantur, facturus anno 21. Comitia indicit Wormatiensia, & ad illa Lutherum per facialem, salvo addito conductu, adducere jubet. Non defuerunt quidem Luthe- ro, cur tergiversaretur hoc tempore, Autores presentissimo vitae discrimine ob oculos posito, sed respondit Megalander, licet tot Dæmones, quot in tectis tegulae, Wormatiæ deprehenderentur, se tamen causæ suæ non defuturum. Ex illo tempore barbam sibi radi jussit, nec postmodum eandem aluit. In ipsis comitiis, cum presente Imperatore & Statibus Imperii interrogaretur de suis libris, an pro suis foetibus agnosceret, de *synoicis* affirmavit, palinodiam verò canere jussus, ut Marpesia rupes stetit, & ex sacris informationem petiit. Videntes itaque Pontificii, se in cassum laborare, quidam ex ipsis salvum negari conductum, quidam verò proscribi hæreticum svaserunt. Posterior sententia obtinuit, cum post dierum aliquot spacium, quod itineri datum, ex Imperio Romano proscriptus, omniumq; telis fuit expositus. Dixisse ferunt Lutherum ad istam Comitiorum sententiam: Si terra non capiet, coelum capiet. In media via jussu Electoris sapientissimi à fidis quibusdam nobilibus interceptus & in arcem Wartburg prope Isennacum in Thuringia, quam suam Pathmum vocavit Lutherus, fuit conclusus. Varia exinde judicia de Luthero, cum nusquam compareret, præsertim inter Adversarios nata, quibusdam à Diabolo sublatum mentientibus. Interea Wittebergæ fanatico correptus Spiritu Carolstadius tumultuatur, imagines sanctorum dejicit, Doctoris titulum abjurat, habitum rusticum induit, vectorem lignorum agit, & Anabaptistis sese associat. Ecclesiæ igitur Wittebergensis vicem dolens ex Pathmo su Loutherus, in jussu quamvis Electoris, Witteb. redit, officioque prius demandato fungitur, Imperatore jam absente, belloque externo implicito. Anno 24 cucullum Monasticum abiecit, & subsequ. cum Catharina à Boren nobili virgine prius sanctimoniali matrimonium inivit, ex qua duos præprimis filios Paulum & Johannem suscepit. Paulus Archiater Saxonicus hinc Lipsiæ in templo Paulino propè suggestum sepultus, Johannem Ernestum

nestum Canonicum Cizensem, Senioremem venerandum, & hic inter alios filios & filias unum adhuc superstitem Joh. Martinum bonis literis operam navantem, postmodum Canonicum Misnensem, Cizensem, Wurzensem & Consil. Elect. Sax. reliquit. Johannes fratre paulò ferocior militatum post mortem Parentis abiit, vexilligeri munere in bello Germ. functus. Inde Lutheri locus in Epistolis: Verum esse, Lutherum vinctum teneri: *Es sey war/der arme Luther sey gefangen und mit Ketten gebunden* / quibus verbis ad nomen Conjugis allusit. Rusticos anno 25. tumultuantes ab incepto seriò dehortatus fuit Lutherus, & Magistratus auctoritatem suo loco restituit. Anno 29. cum Cinglio de negotio Cœnæ Marpurgi collocutus dextram fraternitatis, nî decantaret, ipsi porrigere noluit. Cùm verò in Comitiiis Augustanis anno subsequ. exhibenda esset Protestantium confessio, Lutherus materiam 17. sc. articulos Torgavienses ipsi suppeditavit, & quia nomen ipsius Adversariis nimium quantum erat exosum, non potuit adduci, sed, durantibus comitiis, in media via Coburgi subsistere fuit coactus, ut per eqvos dispositos, quæ conscribenda essent in ipsis Comitiiis, *ἐν ἀσκήτῳ καὶ ἐν ὄνῳ* ipsius censuræ subjici possent. Anno 36. inter ipsum & Bucerum de concordia inter Saxonicos & Helveticos ineunda fuit actum, verum cùm Bucerus bonâ fide non egisset in hoc negotio, sed ex utraque parte malè retulisset, exiguum apud utrosque gratiam iniit, totumque concordiae negotium in spongiam abiit. Bella interim minasque spirantibus Pontificiis, Protestantes in oppido Smalcaldiae ad fines Hassiae anno 37. convenerunt, ubi Lutherus articulos Smalcaldicos Concilio, si quod forsan cogendum, offerendos conscripsit, libris Ecclesiarum nostrarum symbolicis postmodum insertos. Versionem Bibliorum germanicam summo quoque studio concinnavit, in consilium adhibito (cùm plus videant oculi, quàm oculus) Philippo Melanchthone, qui versionem 70. Crucigero, qui fontem Hebr. Bugenhagio, qui Latinam veterem, aliis, qui Judæorum commentarios ad manus habuerunt, & omnia *κατ' ἀκριβείαν* ad satioris iudicii obrusam examinârunt. Si quis vindice nodus forsan occurrit, alios etiam Viros peritissimos in primis Hebr. lingvæ callentissimos tam præsentes, quàm absentes consulunt, quin & propter Germanicæ lingvæ

lingvæ puritatem sellulariorum probatissimorum operâ, præsertim in Levitico, fuerunt usi. Tanta certè fuit horum Interpp. diligentia, ut vel aliquot dies, quin & septimanas unico verbo satis expendendo darent, adeo ut multi aurium operam translatoribus istis locâsse inter felicitatis posuerint fastigia. Tandem cum factur annorum à Comitibus Mansfeldicis componendæ alicujus controversiæ gratia Islebiæ anno 546. accersitus esset, fatis ita ferentibus, in patria sua dulcissima, die Concordiæ, 63. adeoque Climacterico magno ætatis anno exspiravit. Exuviae verò jussu Electoris Sax. Joh. Frid. pompâ splendidissimâ Wittebergam translatae ibidem exequiis Principe dignis habitis dormitorio suo in templo arcis fuerunt illatae. Circa Reliquias etiam post mortem providentia divina conspecta. Nam cum subsequ. anno 47. fulo propè Mülbergam Electoris Sax. exercitu Carolus V. Wittebergam jam suam fecisset, & in eo essent Hispani, ut cadaver Lutheri effossum cremarent, Imperator edictâ capitis poenâ, defuncti reliquias intactas esse voluit, hæc additâ voce tanto Principe digna: Lutherum jam subesse judicio divino: se autem vivorum, non mortuorum esse judicem. Et hæc *ὡς ἐν συνοψει* de tanti Viri curriculo vitæ dixisse sufficiant. Ex quibus patet, Lutherum non absque vocatione in ovile Christi se intrusisse, sed legitima vocatione ad presbyterium, ad professionem Theol. & ad Doctoratum suum (quam vitium vocationis ab ipsa vocatione separandum) pervenisse. De immediata vocatione nunquam gloriatus fuit, sed ad mediatam tantum, (quam nos mediatam singulariter dicimus ob Anti-Christi revelationem & religionis reformationem) provocavit. Et quia doctrina ipsius non fuit nova, sed tantum renovata, nec miraculis opus fuit, præsertim cum Luthero res fuerit non cum infidelibus (quorum in gratiam miracula fiunt) sed Christianis, licet impuriore Ecclesiæ membris. Si tamen miracula quis urserit, nonne satis miraculi, quod imbellis hic David Goliathum immanem prostraverit, Monachus ab omni auxilio humano nudus triplicem Pontificis coronam dejecerit, & pingves Monachorum aqualiculos (quæ fuerunt Erasmi de Luthero verba) contrectavit, ipsiusque doctrina, fremit orbis & orcus, inconcussa in hunc usque diem perstiterit. Schisma non fecit, sed passus fuit, à

Pontifice

Pontifice Romano unà cum suis adhærentibus prius excommunicatus, nec separatio, sed causa separationis schisma facit.

Philippus Melanchthon circa reformationis initium fidus Luthero Parastata natus fuit Brettæ in Palatinatu ad Rhenum anno 1497. Cum ad studia esset *Quærat*, & jam fundamenta in literis & artibus non contemnenda posuisset, in Academiam Tübingensem, Præceptore usus Capnione sive Reuchlino, concessit. Famâ Græcarum literarum tum temporis adhuc rariorum inclarescens anno 1518. ætatis 21. ab Electore Sax. Frid. in Academiam Wittebergensem, ut Græcas ibidem profiteretur literas, fuit vocatus. Novam ibidem lucem disciplinis humanioribus & Phil. tenebris Scholasticorum plus quàm Cimmeriis hæctenus oppressis affudit, & viam currenti Evangelio quasi præparavit. Repurgatam doctrinam amplexus, præsertim cum ab omni eruditione ad miraculum esset instructus & ingenio simul esset mitissimo, variis colloquiis & rebus maximi momenti fuit adhibitus. Anno 1530. cum in Comitibus Augustanis Protestantium confessio exhibenda, Philippus Melanchthon, non tamen neglectâ reliquorum Theologorum operâ, eandem, ut & Apologiam conscripsit. Verùm cum annis subsequ. ut sc. plures eidem subscribere possent, in articulo præsertim X. de Cœna (quod verè corpus & sanguis Domini distribuuntur manducantibus & bibentibus & improbenfur secus docentes) quædam omisisset & mutasset, ab Electore Saxon. Joh. Friderico per Cancellarium Pontanum id ipsi vitio versum, adductâ ratione gravissimâ, non suam, sed Statuum hanc esse confessionem. Unde omissa postmodum suo loco restituta, & quæ mutata, secundùm exemplar authenticum correctâ fuerunt. Quamquam autem primis temporibus præclarè scriptis suis & vivâ voce meruerit de Ecclesia (sicuti Lutherus ipse fassus est: Deum per hoc organon res magnas effecisse, deque locis ipsius Theologicis hoc tulit iudicium, plus Theologiæ vel in unica Locorum istorum pagina, quàm integris Patrum quorundam scriptis contineri) adversus Sacramentarios etiam in acie steterit (sicut inter alia libellus istius de testimoniis Patrum super præsentia reali corporis & sanguinis Christi in Cœna testatur) à tempore tamen Concordiæ Wittebergensis, quam vocant, anno 36. inter Luth. & Bucerum ineundæ in negotio

gotio Coenæ nutare coepit. Luthero quidem adhuc vivente, quam fovit in animo sententiam, pressit, donec post ipsius obitum animosior factus jam cum apertis hostibus Sacramentariis Calvino & aliis per literas (quas vide sis in refutatione historiae Peucerianæ à Fac. Theol. Witteberg. adornata) conspirare, suâque doctrinâ non Academiam tantum Wittebergensem, sed & per discipulos suos auctoritate Præceptoris falcinatos totam propemodum Germaniam, in primis loca viciniora, inficere non exhorruit. Unâ siquidem epistolâ brevi ante obitum anno 559. datâ, quam etiam Testamentum & supremam voluntatem suam vocat, totum Palatinatum, cum Elector in ipsius judicio acquiescere vellet, labe & tabe Calvinianâ corripit. Inter religionis quoque tempore constantiam Theol. dignam non præstitit, Pontificiis tanquam adiaphora concedens multa, quæ tamen in hunc censum non veniunt. Unde postmodum Adiaphoristicæ & Synergisticæ controversiæ in Ecclesiis Evangelicis natæ, quæ Formulæ Concordiæ postmodum conscribendæ non exiguam subministrârunt occasionem. Anno 560. ætatis 63. climacterico magno fatis concessit, ingenti apud *ὁμοφροδύνας* sui desiderio relicto.

Johannes Brentius Theologus celeberrimus, & propter singularem prudentiam & dexteritatem Ducum Würtembergicorum Consiliarius intimus natus fuit anno 1499. Scriptis Polemicis & Didacticis Ecclesiam multum juvit, sicut & in Colloquio Marpurgensi & in Comitibus Augustanis anno 530. utilem operam causæ religionis navavit. Inter religionis tempore cum suis Halâ Svevorum, ubi Ecclesiasten egerat, exulare coactus fuit, & nisi Dux Würtembergicus Udalricus latibulum ipsi præbuisset, præsentissimum capitis & fortunarum discrimen, accuratissimè in Ducatu Würtembergico à Cæsare quæsitus, incurrisset. A D. Luthero in magno honore fuit habitus, uti & proximus ferè ab isto inter fidos & præstantes Christi servos venit numerandus. Senio confectus & laboribus exhaustus anno 70. ætatis 71, cum 50. præter propter annos ministerio Ecclesiastico summa cum laude præfuisset, rebus humanis valedixit.

Reliquorum Doctorum orthodoxorum, è Papatu egressorum & ab hisce informatorum, qui vixerunt in hoc seculo, non facile poterit iniri numerus.

Si ta-

Si tamen aliqui saltem sunt adducendi, secundum numerum Academiarum aut locorum tum temporis celebriorum unius atque alterius mentionem injiciemus.

Lutherus tempore ineuntis lucis Evangelicæ in Acad. Witteb. Collegas habuit Johannem Bugenhagium, alio nomine Pomernum, ut & Pomernorum Apostolum dictum, Pastorem Ecclesiæ Wittebergenfis, Justum Jonam, Casparum Crucigerum Lipsiensem Hebr. lingvæ peritissimum. Sed post obitum Lutheri Acad. ista Philippi Melanchthonis autoritate fascinata deflectere cœpit à puritate doctrinæ, docentibus ibidem Paulo Ebero, Crucigero juniore, Paulo Crello, Heinricho Müllero, Friderico Widebrano, quin & Urbano Pierio, Rennechero & aliis. Post obitum verò Christiani I. Sax. Electoris & visitationem susceptam in istam Acad. vocati & revocati fuere B. Polycarpus Lyserus Senior, Ægidius Hunnius, Samuel Huberus, qui postmodum in articulo de prædestinatione peculiarem fovit sententiam, Salomon Gesnerus, David Rungius & Leonhardus Hutterus.

Academia Lipsiensis paulò seriùs, anno 539. post obitum Georgii Ducis Sax. demum fuit reformata, ipso Luthero & Crucigero partes Reformatorum in se suscipientibus, & primo Superintendente constituto Johanne Pfeffingero, sene factò grandævo propemodum octogenario. Collegas Theologos partim intra, partim extra ministerium habuit Bernhardum Zieglerum, nobili loco natum insignem Hebræum, Casparum Bornerum, qui Paulinum hoc cœnobium cum attinentiis intercessione sua tempestitiva, cum pedes in aulam illustrem iter fecit, conjunxit Academiæ, Alexandrum Alesium Scotum, quem ex Alensis Scholastici familia nonnulli volunt, Erasmum Sarcerium, Heinrichum Salmuth, Esaiam Helleborn, quibus postmodum succedere plures, Nicolaus Selneckerus, concionator primùm aulicus Electoralis, Zacharias Schilterus, Burchardus Harbartus, Georgius Weinrichius & Cornelius Beccerus.

Academia Jenensis anno demum 58. introducta insignes etiam Ecclesiæ Doctores habuit, præsertim Matthiam Flacium, Tilemannum Heshusium, Georgium Mylium, Ambrosium Reudenium, Johannem Debelium & alios plures.

Academia Tübingensis Wittebergensi quidem & Jenensi vetustior inter alios Jacobum Andreae, quem Calviniani ut plurimum Schmidelinum, quod fabri fuerit filius, vocant, Joh. Herbrandum, Stephanum Gerlachium, Matthiam Hafenrefferum & alios plures.

Marpurgensis Ægid. Hunn. Joh. Winckelmannum, Daniele Arcularium, Johannem Moltherum, Balthasarem Mentzerum & alios.

Frankofurtana cis Viadrum purior adhuc Christoph. Cornetum & Christoph. Pelargum, qui tamen ad Calv. defecit.

Rostochiana Simonem Pauli, Davidem Chytræum, Lucam Bacmeisterum, & alios.

Regiomontana Stanckarum Mantuanum, & Andream Osiandrum, qui duo tamen *ὑποτύπωσιν ὑγιαίνόντων λόγων* minus pressè sequentes in peculiare inciderunt errores.

Julia recentior Heshusium & Hoffmannum, qui suis etiam dissensionibus turbârunt Ecclesiam.

Aliæ urbes celebriores etiam habuerunt sua lumina, utpote urbs Norimberga Vitum Dietericum, Argentoratum post expurgatum fermentum Calv. Vitum & Philippum Marpachium, Joh. Pappum & alios. Brunsviga Joachimum Morlinum & Martinum Chemnitium. Hamburgum Joh. Æpinum & Joach. Westphalum. Magdeburgum Nicolaum Ambsdorffium. Luneburgum Urbanum Regium. Erffortia Joh. Langium & Ludovicum Platizium. Ecclesia Gothana Fridericum Myconium & Justum Menium. Præter concionatores Aulicos in Sax. utpote Georg. Spalatium, Mart. Mirum & alios etiam Ducatus Württembergicus passim insignes habuit Doctores, utpote Erhardum Snepfium, Lucam Osiandrum, Felicem & Wilh. Bidembachium, Jacobum Heilbrunnerum, Mosén Pfacherum & alios. Hassia Georgium Heldum, Antonium Corvinum, Adamum à Fulda; Pomerania Joh. Wiganum & alios.

Inter hosce Theologos quidam humani aliquid passi fuere à regula sanorum verborum in transversum abrepti. Fons autem unde postmodum errorum unus vel alter profluxerit, fuit potissimum liber Interim, post obtentam à Carolo V. adversus Protestantes

Prin-

Principes Germanicos, inprimis Electorem Sax. victoriam, jussu ipsius Imperatoris à Julio Pflugio Episcopo Numburgensi, Michaele Sidonio Episcopo Martisburgensi, & Johanne Agricola Islebio conscriptus. Iste liber interim à Protestantibus debebat observari (unde liber Interreligionis, vel Interim Augustanum dicebatur) donec in Concilio Tridentino plena controversiarum de religione decisio sequeretur. Iste liber per omnia ferè papisticus erat, præterquam quod calicem Eucharisticum Laicis & Conjugium Sacerdotibus permittebat. Dum itaque liber iste (*ἀπὸ τοῦ σφύγξεν* à constringendo quibusdam Sphynx Interimistica dictus) mandabatur executioni & in Svevia, præsertim in Ducatu Württembergico, puriores Ecclesiae Ministri loco movebantur, in exilium ejiciebantur & in vincula quibusdam in locis conjiciebantur, in hisce quoque ditionibus, Misnia, Sax. superiore & aliis in locis conterminis ad mandatum Cæsareum fuit trepidatum. Hic fingeant multi Pseud-adiaphora, Melanchthonem Ducem prævium sequentes) quæ tamen talia non erant, in gratiam irati Cæsaris in adiaphoris cedendum statuentes. Inter istos primo loco ponendi erant Melanchthon, Eberus, Pfeffingerus, Menius, Major & alii plures, Jureconsultis etiam Karlovizio & D. Kummerstadio præprimis executionem interim urgentibus. Constantiam verò Theologis dignam tunc præstiterunt Matthias Flacius Illyricus, Nicolaus Gallus, Johannes Wigandus, Johannes Æpinus, Joachimus Westphalus, Casparus Aquila & alii plures, qui ne in veris quidem adiaphoris confessionis tempore cedendum dicebant Adversariis. Concessa fuit à Melanchthone & sequacibus, in Articulo de conversione hominis peccatoris, *συνέγχεα* quædam (non crassum, sed subtilem Synergismum foventibus, unde tam lubrici fuerunt in formando statu, quod causæ non optimæ signum) gratiæ & virium liberi arbitrii. Ex Adiaphoristicis deinceps natæ Synergisticae controversiæ, & dum orthodoxi sese hisce opponerent *εἰς ἑνότητα* nimis inclinantes, aliæ.

Contigit enim anno 561. anno proximo Philippi Melanchthonis obitum seqq. ut Victorinus Strigelius Philippista, Professor Philosophus in hac Acad. Vinariæ cum Flacio super hoc articulo de conversione hominis disputaret, & cum Victorinus hunc ipsi

Dist. debuisset
inter corru-
ptionem Log.
& Phys.

Syllogismum opponeret: Nullum accidens potest corrumpere substantiam. Peccatum est accidens. E. Flacius missâ majore (in qua vitium latet) negavit minorem, & cum in hac sententia persisteret, factum exinde, ut peccatum substantiam hominis statueret. Flacium secuti fuere non pauci praesertim M. Irenæus Spangenbergius, Fraximæus & alii, cum autoritas ipsius tempore Controversiarum Interimisticarum inter orthodoxos fuisset magna. Sunt quidem inter Flacium & Flacianos distinguentes, ac si discipuli Praeceptoris mentem non fuissent affecti; sed periculosa consequentia à Flacio concessa, v.g. hominem integrum ab homine corrupto specie fuisse diversum, hominem in statu transgressionis secundum subst. suam esse figmentum Satanæ, Fil. Dei assumpsisse carnem diversae speciei, mentem Flacii nobis satis exponunt. In dicta formula Inter-religionis etiam docetur, bona opera ad salutem esse necessaria, id concessit & propugnavit Georgius Major Theol. Wittembergensis, (qui Majoristarum error nostro quoque tempore refricatur) cui dum sese Nicolaus Amsdorffius opponere voluit, prolapsus in Charybdim, bona opera ad salutem perniciofa, & Andreas Musculus libera statuit. Harum dissensionum occasione colloquium inter Theol. mitiores & duriores, uti tunc vocabantur, vel potius Wittenbergenses & Jenenses, Electorales & Ducales Sax. reliquos, heterodoxos & orthodoxos anno 68. fuit habitum. In Academia etiam Regiomontana sententiarum divortia inter Theologos fuere nata, cum Andreas Osiander nos essentiali Christi Justitia justificari, Franciscus verò Stancarum Christum secundum hum. tantum naturam nostrum Mediatorem contenderet. Hisce possumus addere Johannem Agricolam Islebium, qui legem ex Ecclesia in curiam amandandam dicebat, & licet à Luthero in viam fuisset revocatus, ad vomitum tamen rediit: Samuelem itidem Huberum, qui post conscriptam Concordiae Formulam in Acad. Witteberg. errorem de universali omnium & singulorum hominum ad vitam æternam electione (parfit, & licet B. Brentius (cei docet Gerlachius in disp. suis, & ad ipsum provocat Huberus, quorum etiam videntur collineare verba Form. Conc. art. II. inter nostros non semper similes de hoc negotio sermones fuisse usurpatos) idem docuerit, absque omni tamen scandalo factum est, nec dubium,

bium, ipsum catachresticam locutionem suam, quâ electionem pro dilectione sumsit, si admonitus fuisset, agniturum, quod Huberus non fecit. Nec intactos hîc relinquare possumus Tilemannum Heshusium & Daniele Hoffmannum Theologos in Academ. Julia circa finem superioris seculi fundata, qui, quod non adhibiti fuerint ad Concordiæ Formulam conscribendam, ægrè ferentes in Ecclesia turbas dare non fuerunt veriti, Paulò siquidem post ἐνωλυνόν istud conscriptum articulum de præsentia Christi secundum hum. naturam extra Cœnam oppugnare cœperunt, orthodoxam sententiam ubiquitatis & Svevicæ Theologiæ nomine (ac si Brentius, Jacobus Andreæ & alii Theol. Svevici hujus doctrinæ fuissent architecti) ostentui habentes. In hac sententia successores in isto loco etiamnum perstant, unde periculi non minimum annis superioribus Ecclesiis orthodoxis ob hanc mutationem à Pontificiis creatum. Licet etiam Duces Brunsvicenses & Lüneburgenses ex eodem stemmate originem ducentes Julius, Otho, Henricus junior, Wilhelmus junior & Wolfgangus Form. Concordiæ subscripserint, isti tamen Theologi rem eò deduxerunt, ut postmodum Duces isti desciscentes peculiare corpus doctrinæ, quod Julium vocant, suis in ditionibus Form. Conc. substituere jusserint. Eodem hoc seculo circa ann. 70. Pastor quidam Onoldinus M. Georgius Parsimonius, sive Cargius dictus analogiam fidei minùs rectè secutus activam Christi obedientiam circulum justificationis nostræ ingredi negavit, sed veluti favilla sub cinere quasi gliscens hic error à B. Brentio fuit oppressus, qui tamen circa seqq. seculi principium à Joh. Piscatore Theol. Calviniano (cujus patrocinium inter scriptores Calv. recentissimos Wendelinus suscipit) fuit resuscitatus. Sicco socco quorundam Adiaphoristarum (quos inter Paulus Crellius Theol. Witteb. in sua commonefactione videri potest) errores prætereo, v.g. contritionem &c. & alia opera justificandum præcedentia esse bona, piorum afflictiones esse pœnas à DEO immixtas (quæ quidem opinio etiam inter alios orthodoxos quosdam minùs cautè locutos suos habet Patronos) & qui fuerunt plures.

Hæreticos hujus seculi quod concernit, (Pontificii siquidem fuere in errorum possessione) funem hîc ducat Ulricus Zwinglius Theologus Tigurinus in Helvetia, qui anno 19. cum Pontifex eò
miss-

misisset Indulgentiarum papalium præconem Samsonem Mediolanensem Franciscanum, se fortiter ipsi opposuit. Errant itaque Calviniani, qui primas in reformationis negotio, autoritate Lutheri ubique oppressâ, transcribunt Zvinglio. Lutherus siquidem biennio ante reformationis opus cœpit, solusque fuit lapis offensionis & signum contradictionis, in quem solum (Zvinglio post carecta latente, & eventum hujus Tragico-Comœdiæ expectante) omnium tela fuerunt directâ. Hinc & Sleidanus ipse, licet Zvinglianæ sententiæ addictus prioribus reformationis annis, Luthero paginam historiæ ipsius utramque faciente, vix nominis Zvinglii mentionem aliquam injicit. Latiùs progressus hic Reformator, non contentus iis, quæ correxerat in doctrina Pontificia Lutherus, in Articulo de Cœna dissensit à reliquis orthodoxis, veram & substantialem corporis & sanguinis Christi præsentiam in Cœna negando. Propositionem siquidem Sacramentalem: Hoc est corpus meum, ita exposuit, ut in verbo substantivo, sive copula EST, præter omnem rationem tropum quæreret, & in hanc resolveret: Hoc significat corpus meum, ad imitationem propositionis alterius Sacramentalis, quæ tamen Biblica non est: Agnus est phase, sive transitus, i. e. agnus significat phase, sive transitum. Hanc propositionem & istius expositionem à monitore quodam nocturno, de quo nescit, an ater, an albus fuerit (quam locutionem quidem ipsius fidei consanguinei locutionis proverbialis purpurisso incrustant, an ad mentem Zvinglii, suo loco relinquo) sibi suggestam scripsit. Anno 529. in colloquio Marpurgensi cum Luthero super eodem articulo disputavit, sed cum resipiscere nollet, Lutherus fraternitatis dextram ipsi denegavit. Anno 530. in Comitibus Augustanis peculiarem confessionem Tetrapolitanam dictam, à 4. sc. civitatibus, Argentorato, Constantia, Memminga, Lindavia, quæ subscripserant, unâ cum aliis consarcinavit, quæ tamen nec lecta fuit, nec accepta. Inter alios errores plures hunc etiam à reliquis Cadmaïs lociis peculiarem fovit, omnes sc. gentiles, modò vixerint honestè, virtutiq; operam dederint, fuisse salvatos, sicut ex fidei suæ ad Franciscum I. Galliarum Regem scripta expositione patet. Anno 31. ætatis Zvinglii 44. proximè sequente bellum inter Helyeticos Quingvepagicos Catholicæ religioni addi-

addictos & Helveticos alios, Bernates & Tigurinos reformatos recruduit, & cum praelium tumultuarium committeretur, in isto Zwinglius occubuit, cujus exanime corpus decoriatum, in 4. partes dissectum & pingvedine istius Catholicorum ocrea fuerunt inuncta. Sleidanus ipsum excusat, cur in praelium descenderit Theologus, ita moris fuisse apud Helvetios, ut ex Ministris Ecclesiae beligerantes comitarentur, praetendens.

Carolstadius Theologus Wittebergensis, alias Andreas Bodenstein dictus (unde Lutherus à literis nominis initialibus Andreas Bodenstein Carolstadius Doctor, ipsum ABC Darium, praesertim postquam abjurato Doctoris titulo in rusticorum censum venisset, vocare sivevit) post Zwinglium secundas sibi vendicat. Hic, licet Luthero Doctoratus insignia contulerit, & circa reformationis initium partes istius secutus fuerit (prout etiam Colloquio Lipsiensi à Duce Saxon. Georgio in arce Pleissenburg anno 19. instituto interfuit) brevi tamen post Sacramentariorum & Fanaticorum Coryphaeus factus est.

Luthero siquidem, post Comitium Wormatiensia, intra Pathemum suam arcem Wartburg in Thuringia concluso, Carolstadius Wittebergae tumultuari, quae habebantur in aedibus sacris, imagines deicere, jus civile, substituto forensi Mosaico, eliminare, intra mechanicorum officinas verum verborum Scripturae sensum exquirere, Doctoris titulum abjurare, (nec alio enim nomine, quam vicinus Andreas, saluari voluit) habitum rusticum induere, vectorem lignorum agere, & tandem ad caput Orilae Anabaptistis apertis sese conjungere coepit. Totius Tragodiae Sacramentariae post reformationis tempora creditur Autor anno 24. quem Zwinglius anno subsequ. 25. fuit secutus. Verba siquidem Coenae ita exposuit, ac si Christus, dum pane benedicto discipulis porrecto dixit: Hoc est corpus meum, indice digito corpus suum mensae assidens monstraverit, quae sententia *την σαρκα* Carolstadii fuit dicta. Eandem ob causam elevatio in Ecclesia Wittebergensi, licet aliis in locis hujus ditionis jamdudum fuisset abrogata, usque ad annum 41. fuit retenta. Desperabundus tandem Basileae diem suum obiit.

Oecolampadius inter primos Sacramentarii certaminis propu-

gnatores non ultimus, postquam Zvvinglius subsidium suum Eucharistiae in lucem publicam emisit & paucis eodem satisfecit, certaminis Eucharistici spectator haecenus domi fratri Zvvinglio suppetias tulit, emissio libello de genuina verborum coenae expositione, cui postea sermonem apologeticum subjunxit. Magna erat hujus Oecolampadii apud multos literatos autoritas, ideò erectis animis eventum hujus certaminis expectabant. Non paucis opinantibus, viro eruditionis laude celeberrimo neminem sese oppositum, ecce B. Brentius & alii 14. Svecici Theologi, edito scripto publico, quod Syngramma Svecicum appellârunt, ipsum refutant. Tragicum Zvvinglii amicissimi lugens interitum eodem anno 31. mense Novembri, ætatis 49. fuit insecutus, in lecto à Viro grandi, quem sub concione terribilem prius conspexerat, oppressus & interemptus. Hic Oecolampadius ad Philippum Hassiæ Landgravium conqvestus est: Velle se resectam & amputatam sibi fuisse manum dextram, priusquam unicam literam de S. Coena contra Lutherum scripsisset, qui textum & ipsa verba Christi firmiter retineat. Tragico eventu tres hi certaminis Eucharistici Autores extincti veritatem verborum Lutheri in Colloq. Marp. anno 29. comprobârunt: *Ihr Herren/sehct euch wol für/zu besorgen ist/ ihr werdet die Hände über den Köpfen zusammen schlagen.* Et licet hi tres Sacramentarii priores à literalis sensu verborum Coenae recesserint, in diversa tamen abierunt capita: Carolstadius siquidem in propos. Eucharisticae subjecto, HOC, latibulum quæsit, ac si Christus indice digito corpus suum visibile mensæ assidens monstrâset, Zvvinglius in copula, EST, quam per, significat, exposuit, Oecolampadius in prædicato, CORPUS, per quod figuram corporis intellexit.

Johannes Calvinus non quidem inter primos Sacramentarii certaminis fuit Autores (utpote anno demum 9. superioris seculi natus, & ita tempore tragici obitus Zvvinglii & Oecolampadii vix 22. annorum juvenis) sed tamen propter interpolatum horrendum de absoluto decreto dogma tanti nominis, ut ab ipso postmodum Sacramentarii Calviniani fuerint appellati. Primum studio juris dedit operam; sed postmodum ad Theologiam animum appulit, in qua propter ingenii bonitatem tantos fecit progressus, ut ce-

ut celeberrimis suæ sectæ Theologis palmam fecerit ambiguam. Prophetas enim quosdam, & totum ferè N. T. commentariis illustravit, institutiones Theologicas in salivam publicam emisit, & polemicis multis, inprimis adversus Westphalum Theologum orthodoxum Hamburgensem directis, inclaruit. Testimonia V. Test. præcipua de S. S. Trinitate, ut & de Messia, licet clavis V. Test. Novum scil. in allegatione locorum istorum aliud ostenderit, Judaicis glossis corruptit. Unde B. Ægidius Hunnius motus libellum suum Calvinum Judaizantem conscripsit & publici juris fecit. Docuit aliquandiu Argentorati, cum Zvvinglianam doctrinam adhuc locus iste complecteretur: Postmodum Genevæ ad lacum Lemanium. In articulo de prædestinatione fuit ceterioribus durior, utpote supralapsarius, vel antelapsarius, hominem prædestinationis objectum ante lapsum statuens, ac si DEUS in Adamo maximam hominum partem ad interitum condidisset, cujus vestigia Beza etiam pressit. Id nimirum egerunt isti homines invidiæ veneno afflati, ut cum viderent Lutherum propter opus reformationis immortalitatis albo nomen suum inscripsisse, ipsius honori detraberent, reformationem ipsius semiplenam duntaxat facerent, & sibi ascensum tanti Viri ruinâ compararent. In dogmaticis nim. gliscentes adhuc à tempore multo sub cineribus favillas animârunt, præsertim controversiam à Berengario de præsentia corporis Christi in Cœna motam (cui quosdam Hussitarum favisse dubium non est) de operatione gratiæ irresistibili ab Augustino contra Pelagianos disputante motam & postmodum à Godescalco seculo currente IX. refricatam, controversiam de Idiomatum communicatione, inprimis omnipræsentia corporis Christi, à Scholasticis & Doctoribus Pontificiis inter se scissis agitatum redintegrârunt, easque sententias, quibus à Luthero abirent longius, arripuerunt. In ceremoniis, cum viderunt progressu temporis Ecclesiam iisdem-ceu cataclysmo fuisse obrutam, eas etiam, quæ tanquam res mediæ & indifferentes ex Christiana libertate optimè retineri potuissent, tanquam res impias & Anti-Christi tesseras abrogârunt, ut sc. eò longius à Lutheranis abessent, & reformationem ipsorum imperfectionis arguerent. Magno utique piis Reformatoribus nostris constitit, ut reformationem in doctrina susciperent, nedum ut in adia-

phoris etiam omnibus indifferenter abrogandis totum reformationis negocium extremo discrimini exponerent. Sufficit, quod inter ceremonias Pontificias abrogarint impias, Verbo divino contrarias, qualis Missa & similes, nec non inutiles, pueriles & ludicras, mediis suo loco relictis.

Hosce Promachos inter Sacramentarios secuti fuere plures, utpote Bucerus, Theol. Argentinensis mitior, qui concordiam in negotio Cœnæ inter Lutherum & Helvetios anno 36. stabilire voluit. Sed cum malâ fide, præsertim in referendo & correferendo ageret, ab utrisque pessimam gratiam inivit. Inter religionis tempore post obitum Heinrichi VIII. Regis Angliæ, cum filius ipsius Edvardus successor reformationem doctrinæ moliretur, & duos Theologos sinceros à Pontificiis egressos sibi mitti ex Germania peteret, Bucerus & Fagius (conversus Judæus) missi sunt. Optant hic multi, missos fuisse sinceriores, dubio procul istud regnum esset nostrum, longèque melius habuisset. Sed brevi post, cum Soror Edvardi Maria Catholicæ religioni addicta, postquam nupsisset Philippo II. Hispaniarum Regi, fratri successisset in regno Angliæ, Bucerus & Fagius è sepulchris effossi fuere cremati.

Venit etiam cum hisce duobus in Angliam Petrus Martyr Italianus Theol. Calv. celebris, sed vivus adhuc & incolumis ex isto regno evasit.

Celebrantur inter alios Th. Calvinianos superioris seculi Bullingerus Zvvinglii successor, in Ecclesia Tigurina, Rudolphus Gualtherus Gener, Simon Grynæus, Amandus Polanus à Polansdorff, duo Theol. Basileenses, Zacharias Ursinus Theol. Pal. Paulus Tossanus, David Paræus, Abrahamus Scultetus, Profess. Heidelberg. Wolfgangus Musculus, Franciscus Junius Prof. Leidenfis, inprimis Theodorus Beza Theolog. Genev. in aliquot colloquiis auditus, senex factus Grandævus, Augustinus Marloratus Theol. Gallus Gvisiorum mandato strangulatus, Lambertus Danaeus itidem Gallus, Antonius Sadeel, Wittakerus Angli, & alii plures. De Philippistis & Crypto-Calvinianis superius, ubi de Theologis Wittenbergenfibus post interreligionis formulam ibidem docentibus actum, diximus.

Varia isti sectarii acceperunt nomina: quibusdam dicti fuere Sacramentarii, propter falsationem Testamenti Christi: quibusdam Zvvingliani, à præcipuo sententiæ istius Promacho Zvvinglio: quibusdam Calviniani, à præcipuo absoluti decreti Patrono Calvino. In Gallia dicti fuerunt Hugonotæ, non à tessera conspirationis, hæc nos: sed ab Hugone Capeto Comite Parisiensi, tertiæ genealogiæ inter Galliæ Reges capite, non quasi Hugo iste Calvinianæ religioni fuisset addictus, qui jam ante aliquot secula prius in fata concesserat, sed quòd ex ipsius posteris nonnulli, quales Henricus Navarræus, Dux Condæus & alii ex altera stemmatis hujus Borboniorum sc. linea doctrinâ Calvinii fuerint infecti. Ad conflandum autem majus odium Guisii Lotharingici, qui de Carolina stirpe gloriabantur & ad regnum Galliæ adspirabant, hoc sectario nomine Calvinianos omnes vocabant. In Belgio Geusii i.e. mendici propter numerum & fortunas in comparatione ad Catholicos tenuiores (eine Hand voll Bettler) fuerunt appellati. In Anglia, vel potius Scotia Puritanorum nomen, quasi puri puti essent in comparatione ad Calv. mitiores, qui ceremoniis Pontificiis utebantur, acceperunt. Quibusdam absolutarii, absentarii, nullibistæ, hostes gratiæ & majestatis Christi dicuntur. Reformati quidem audire malunt, sed cum titulus iste nimis sit generalis, (omnes enim ex Papatu egressi hoc nomine salutari volunt) & illi ipsi ex uno extremo in alterum prolapsi orthodoxam religionem deformarint potius, quàm reformarint, in istis non quadrat.

Anabaptistarum Coryphæi superiori seculo fuerunt Nicolaus Storch, Thomas Müntzer, Krautvvaldius, Joh. Leidenfis, Bernhardus Knipperdollingius, Krechtingius, Menno & alii. Thomas Monetarius sæpius in ore suo habebat istud: Quid Babel/ Babel/ Babel? se malle, ut omnia Biblia innatent Rheno. Ductor erat Rusticorum seditiosorum, quibus spem fecerat, se omnes globos è tormentis bellicis ejectos manicâ esse excepturum, verum, cæsis rusticis, anno 25. ipse captus gladio fuit percussus. Tres verò isti Joh. Leidenfis, Knipperdollingius & Krechtingius seditionis Monasteriensis in Westphalia fuerunt autores anno 35. in qua, portis urbis conclusis, tanta patrârunt scelera, homicidia & parricidia, ut absque horripilatione historia vix legi possit. Sed digna factis

suis acceperunt præmia, cum forcipibus ardentibus discerpti & caveis ferreis inclusi de summa turri, rex quidem Joh. Leidenſis intermedio & altiore loco, fœre ſuſpenſi. Thomas Menno ſectatores etiam habuit plures, qui ab ipſo Menniſtæ dicti, & in Hollandia paſſim reperiuntur. Anabaptiſtæ in varias quidem ſectas dividuntur, ſed in hoc omnes conveniunt, quod baptiſmum ſuorum in ætatem adultiorem (inprimis uſque ad annum 13. quo anno Iſmael fuit circumciſus) differant, ad ſe verò venientes ab aliis Chriſtianiſ rebaptizent. Sæctæ iſtæ ſunt fratrum tacentium, orantium, ecſtaticorum, Libertinorum, Hutitarum, Auguſtinianorum, Adamitarum, Abcdariorum, Aquariorum, Franckiſtarum, fratrum charitatis & quæ ſunt plures, de quibus inprimis Wigandus, Schlüſſelburgius in Theol. Anabaptiſtica, Oſiander in hiſt. Eccleſiaſt. cent. 16. Forſterus in catecheſi & Spanheimius in hiſt. Anab. videri poſſunt. Tacentes ſunt, qui tacendum nunc exiſtimant, nec opus eſſe, ut ullæ habeantur conciones, quia oſtium ſit clauſum.

Orantes, ac DEO relictæ, qui ſemper orationi vacandum dicunt, non abſimiles Euchetis vetuſtioribus, qui, neglectis etiam operibus vocationis, omne tempus orationibus conſumendum dixerent. Ecſtatici, qui raptus extra ſe prætendentes in terram Epilepticorum inſtar corruunt & ſua cum Deo colloquia jaçant. Libertini, qui propter redemptionem à jugo legis ſe nulli ſervituti amplius ſubjacere, adeoque nec decimas, nec annuos cenſus ſolvere debere dicunt. Ubi notetur, vocab. Libertinorum eſſe ambiguum, & interdum pro ſectatoribus Iſlebi, de quo ſupra, interdum de ſectæ quædam Anabaptiſtarum ſumi. Hutitæ à Johanne Hut, qui carceris colonus obiit, originem trahentes ſe corporaliter eſſe populum Iſraël & Cananæos gladio exſcindendos docuerunt. Diem extremum inſtare clamantes bona ſua profuderunt. Auguſtiniani, veriùs Auguſtani ab Auguſto Bohemo dicti cœlum occluſum manſurum uſque ad diem noviſſimum, nec ullum ex ſanctis in cœlis eſſe nugati ſunt. Adamitæ, qui maſculos nudos inſtar Adami ante lapſum ad explorandum caſtitalis donum in media virorum, mulierum & virginum turba obambulare juſſerunt. Abcdarii, qui ſcribere & legere callentes damnant. Sunt, qui horum originem ad Carolſtadium referunt. Aquarii (aliàs curruſ ſtercorarius der Dreckwagen) ſunt,

sunt, qui omnis generis homines quacunque religione imbutos acceptant, secundum illud: Venite ad me omnes. Fratres charitatis sunt, qui dividentes merces non postulant certum precium, sed emptor s arbitrio permittunt. Articulos fidei quod attinet, vel omnes, vel plerique (fidem facientibus colloquiis publicis Frankenthalensi & Embdano) docent, non tantum audiendum esse verbum scriptum, sed & peculiare Dei revelationes expectandas esse. Vetus Testamentum non æquiparandum esse Novo, sed solummodò, ubi cum Novo consentiat. Libros verò N.T. esse corruptos in omnibus lingvis, nec amplius reperiri authenticos. Patrem, Filium & Sp. S. esse tria nomina & unam essentiam. Personæ vocabulum se respuere, quia Scriptura non ita loquatur. Jesum Christum non esse verum, æternum, omnipotentem Deum cum Patre & Sp. S. in una indivisa essentia. Non posse carnem Christi fructum esse terræ, ut terrenorum & naturalium hominum, cum sit de cœlo. Quo ipso volunt, Christum carnem suam de cœlo attulisse. Non se legere ullibi, Christum habuisse animam humanam. Christum non passum esse, ut satisfaceret pro peccatis nostris, sed tantum ut exemplar imitationis nobis relinqueret. Christum intus in anima sua iram Dei & pœnas inferni non sensisse. Christum ante novissimum diem habiturum in his terris regnum corporale, in quo dominaturi sint sancti, Regibus ac Principibus oppressis. Peccatum originis non esse peccatum, sed simile concentricis & eccentricis Mathematicorum (i.e. hypothese nostratium) nec pravam concupiscentiam, quæ nobis connascitur, esse peccatum. Liberum nos habere arbitrium, ut possimus ea, quæ mandavit Deus, facere; quæ verò prohibuit, omittere. Christum plenius docere legem, quàm Moysen, nec Christi doctrinam Mosaicam esse conformem. Solâ fide in Christum absque propriis operibus & passionibus neminem coram Deo justificari. Mortificationem carnis & crucem esse, à manifestis peccatis desistere, corpus castigare jejuniis, vili amictu, pauciloquio, torvo vultu, barbæ rasure &c. Solam Ecclesiam Anabaptisticam esse veram Ecclesiam. In Ecclesia sua, seu novo regno, seu novo templo, uti appellant, nullum hypocritis esse locum. Evangelicorum non esse audiendas conciones, neque accipienda Sacramenta, quia in pœdobaptismo & Cœna Domini

Barba siquidem viro majestatem quâdam conciliat.

Domini Christo se opponant, & malam vitam agant. Prædicatores verbi certa stipendia, certosque redditus accipere non debere. Diem Dominicam, aut aliam præ aliis non esse observandam. Prorsus nullas statuas esse tolerandas. Pædo-baptismum esse contra Deum pueris nec necessarium, nec utilem.

Confessionem coram Ministro verbi esse abominationem. Christum non esse corporaliter in Cœna, sed panem significare corpus, & vinum significare sanguinem Christi. Christianum non posse gerere Magistratum, præsertim si exercendus veniat usus gladii. Non licitum esse Christianis, in iudicio contendere, neque iudiciis opus esse. Juramenta omnia simpliciter damnanda. Christianos plures simul uxores habere, liberum esse. Damnatos & impios omnes tandem salvandos esse.

Schvvenckfeldius, vel potius Stenckfeldius, uti à Luthero & Philippo vocatur, in quamplurimis cum Anabaptistis faciens, cum superiori seculo non parùm ipsius nomen innotuerit, hic sicco pede non erit prætereundus. Fuit autem Caspar Schvvenckfeld de Ossing Nobilis Silesius ex veteri familia satis celebri oriundus. Hic cum in juventute literis operam navasset, & in Germanica potissimum lingua mediocriter esset facundus, reflorescente per ministerium D. Lutheri puriore doctrinâ, & ipse sibi famam præ aliis comparare voluit. Videns enim emendatâ doctrinâ in plerisque hominibus emendationem vitæ non sequi, Enthusiastica quædam somnia novasque opiniones de multis doctrinæ capitibus concepit, quibus se admirabilem fieri posse credidit. Maluit itaque neutralis atque Scepticus esse, publicè testatus, se neque cum Papistis, neque cum Lutheranis sentire, propterea, quòd in utriusque quoad doctrinam, ceremonias, totiusque religionis constitutionem plurima desideraret. Occasionem ipsi etiam subministrarunt Anabaptistæ, coelestes Prophetæ ac Fanatici similiter novam & perfectiorem Ecclesiæ formam, quàm à Luthero adornabatur, molientes, eamque ad rem suos raptus, ecstases, somnia, visiones ostentantes, quibuscum ille circa initium confusurravit. Incepit igitur per Silesiam hinc inde discurrere, suâque loquentiâ multos in erroris nassam pertrahere. Inter alios ipsi adhæsit Valentinus Krautvald Canonicus Lignicensis, & Johannes Sigismundus

us Werner Pastor Lignicensis. De toto verò Ministerio verbi divini contemtim loquens, ac nova dogmata de Cœna Domini spargens, quibus Ecclesia turbabatur, à Principe Lignicensi Friderico tanquam Dux & Fax novæ cohortis Sacramentariæ & Enthusiasticæ Silesia exire fuit iussus. De hac explosione postmodum in scriptis suis passim conqvestus se Christi exulem jactitavit. Ut verò gustum dogmatum Schvvenckfeldianorum lectori faciamus, docuit is, per externam verbi prædicationem homines non converti: homines non esse obligatos ad audiendam verbi prædicationem: externam prædicationem ad cor non pertingere, sed tantum hærrere in externis sensibus, & de Christo duntaxat testificari: Fidem non esse accidens, aut qualitatem, sed ipsam DEI essentiam: Verbum DEI non esse aliud, quàm substantiale, nempe Christum: carnem Christi non fuisse, neque jam in statu glorificationis existere creaturam: carnem Christi non esse cum Turcarum, aut aliorum hominum carne eandem specie: Carnem Christi naturæ ipsius divinæ jam in statu gloriæ esse exæquatam, ita, ut idem sit, quod Deus: Dona Sp.S. ut est justitia, pax conscientiæ, esse meras essentias DEI: Legem DEI renatis esse possibilem & factu suavem: justitiam nostram coram DEO esse essentialem DEI justitiam: renovationem esse partem justitiæ coram Deo: non solâ fide, sed fide & operibus nos justificari: ante passum Christum in V. T. neminem habuisse justitiam & remissionem peccatorum, nec cœlum intrâsse: omnes Patres V. T. ante Christum descendisse in infernum, ibique detentos usque ad Christi resurrectionem: conversionem hominum non fieri ex verbo DEI lecto, aut prædicato, sed Deo sine medio intus in corde operante: Ministros verbi Lutheranos omnes pertinere ad hoc dictum: Currebant & non mittebam eos: quemlibet incitatum Spiritu posse aliis prædicare, prædicatores, qui vitam vivant impiam, nihil fructus doctrinæ suæ posse afferre: baptismo externo non regenerari, aut salvari homines: in Cœna Domini non esse corpus Christi præsens: verbis Cœnæ: Hoc est corpus meum, alium & novum sensum affinxit, sc. hunc: Corpus meum est hoc, i. e. spirituale quiddam. Silesiâ pulsus hinc inde per Germaniam discursitavit, Lutherum ipsum etiam accessit, cumque eo contulit. Et licet erroris esset convictus, veritati tamen herbam

porrigere noluit, sed pluribus libellis & Epistolis hinc inde transmissis errorem suum disseminavit.

Photiniani sive Sociniani nobis etiam in hoc seculo intacti non sunt prætermittendi. Nomen acceperunt à Photino Ecclesiae Syrmienensis in Ungaria Presbytero, vel Episcopo, qui vixit in Centuria currente quarta, & cum dogmatis Arriani occasione post Concilium primum Oecumenicum Nicenum passim haberentur Synodi, Syrmienensis quoque Synodus in Ungaria fuit celebrata. Innotuit ibidem Photini sententia, quam de Christi Deitate fovit. In hoc nim. cum Ario ipsi convenit, quòd Christi Deitatem abnegarit; in hoc verò ab ipso abfuit, quòd Arius præter humanam naturam adhuc aliam, quæ fuerit creaturarum prima, in Christo concesserit: Photinus Christum in Maria demum traxisse originem dixerit, & nudum hominem statuerit. Ab hoc Photino recentiores Anti-Trinitarii, Photiniani, rectius Neophotiniani, à Lælio verò & Fausto Socino Italis (quorum hic illius ex fratre nepos fuit) cum errorem hunc alio errore, abnegatione scil. satisfactionis Christi, auxerint, & mirum in modum depravatis Scripturæ dictis incrustarint, Sociniani dicuntur. Fuerunt tamen præter hosce S.S. Trinitatis oppugnatores & alii seculo superiore Anti-Trinitarii, qui se Unitarios vocari malunt, utpote Michael Servetus, (Genevæ propter summam & apertissimam blasphemiam, quod S. S. Trinitatem assimularit, absit relationi blasphemia, Cerbero Tricipiti, combustus) Franciscus Davidis, Valentinus Gentilis, Georgius Blandrata, Matthæus Gribaldus Jctus, Petrus Satorius, Johannes Sylvanus, Erasmus Johannis, Adamus Neuserus & alii plures. Dissentiunt invicem circa Christi adorationem, cum quidam ex his Christum tanquam nudum hominem adorandum non esse, quidam, ut Faustus Socinus, quem recentiores tantum non omnes sequuntur, adorandum esse velint. Hinc Franciscus Davidis: Satiùs fuisse, dixit, articulum de Trinitate nunquam impugnasse, quam quod unâ manu fuerit ereptum, alterâ satis abundè restituere. Doctrinam de satisfactione Christi & articulos dependentes quod attinet, postquam liber Fausti Socini de Christo Salvatore, quem Jacobo Coveto Theologo Gallo dictus autor opposuit, lucem adspexit, tanto applausu passim per Poloniam, Transylvaniam, Hungariam

Hac de re privatum colloquium Thorunii fuit habitum inter Calixtum & Schlichtingium.

gariam, Borussiam, quin & Belgium à quibusdam hallucinatriei-
 bus naturis) i. e. quæ semper fluctuant, nec fieri possunt *ἀμετά-*
πώτῳ Petrus *ἀσπείκῃς* vocat) fuit arreptus, ut & Germani quidam,
 utpote Valentinus Smaltzius Gothanus, Catechismi Rackoviensis
 Autor, Johannes Sommerus Pirnensis, Christophorus Ostorodius
 Goslariensis, Völkelius Grimmensis & alii plures huic sectæ no-
 mina dederint. Quin & nostro seculo Arminii discipuli toxico eo-
 dem non parùm infecti fuerunt, sicuti suo loco dicemus. Ut verò,
 quid Theologia Neo-Photiniana, vel Sociniana in recessu habeat,
 sciatur, summa quædam istius capita notabimus. Quantumvis,
 rejectis traditionibus papalibus, Patrum etiam scriptis, justo minus
 iisdem tribuentes, insuper habitis, ex sola Scriptura nobiscum con-
 grediantur Sociniani, ex N. tamen T. posthabito Veteri, sua malunt
 probari & everti: nullam Scripturarum interpretationem, nisi
 congruam rationi recipiunt, secundum istud Socini: Ratio est
 nostra religio: tota Theologia ipsorum magis destructiva est, quàm
 adstructiva forsan secundum illud Philosophi Top. 6. *χαλεπώτερον*
ἀνασκευάζειν, ἢ κατασκευάζειν, i. e. Difficilius est, adstruere, quàm
 destruere: commodum inciderunt in Biblia glossata, ubi varias u-
 nius loci explicationes invenerunt, quas postmodum ad tuenda fi-
 dei suæ dogmata, sive leges interpretandi Scripturam istas admitte-
 rent, sive secus, adhibuerunt: DEUM non ex libro naturæ, sed tra-
 ditione à majoribus accepta cognosci posse docent: in una divina
 essentia tres esse distinctas personas & per consequ. Deitatem Fi-
 lii & Sp. S. negant: Christum venturum in carnem docent, etiam si
 homo non peccasset: Christum Theologiam suam in cælo didi-
 cisse, quando à Sp. S. in desertum fuit abductus, nugantur: Christi
 mortem non *λύτῳ* pro peccatis nostris, sed partim *μαρτύριον*, ut
 novam suam doctrinam sanguinis effusione confirmaret, partim
ὑποχάμμον, ut imitationis exemplar nobis relinqueret, fuisse bla-
 sphemant: Christo imputata fuisse peccata nostra, ipsumq; poenas
 infernales sustinuisse cum Pontificiis negant: Christum non divi-
 no decreto, sed occasionaliter, ut mercator in naufragium, in hanc
 mortem incidisse, satis impudenter asserunt: Christum foedus cum
 Deo percussisse (sed absque interveniente victimæ destructione,
 id quod vult hæc phrasid propriissime sumpta) tantum ratione in-
 ternun-

ternuncii, quod mandatis ipsius obtemperantibus vitam æternam sit daturus, affirmant: Christum Angelorum ordines in cœlo reformare dicunt, id quod probant ex Coloss. 1. v. 16. Justitiam originalem in primis parentibus negant, imaginem verò DEI in ipsa hominis essentia & dominio super bruta constituunt: hominem in statu ante lapsum fuisse moriturum, post lapsum verò necessitatem saltem moriendi, & mortalitatis revelationem insecutam fuisse passim propugnant: peccatum originale pro figmento habent: peccata actualia in gravia & levia sua naturâ dividunt: peccata gravia committentibus salutem denegant, si morte violentâ tollantur, vel à carnifice jugulentur. Talibus enim ex ipsorum hypothesebus tempus gratiæ, quò minus pietatis habitum contrahere possint, decurtatur: liberum homini arbitrium etiam in spiritualibus relinquunt: DEUM præscire futura contingentia (malas in primis hominum actiones) ipsis commentum videtur: In concionibus legalibus scopum totius Scripturæ figunt: Christum novas leges Mosaicis in N. T. adiecisse volunt, & ita novum Legislatorem ex Christo faciunt: Polygamiam, iram, conjugis alterius adspectum peccata N. T. non V. volunt: N. T. propter promissiones meliores leges auctiores accepisse dicunt: Patribus V. T. promissiones saltem corporales, non spirituales concedunt, ideoque ipsis spem vitæ æternæ (quam tamen fuissent consecuti, licet in hac vita nunquam speraverint) nisi per conjecturas ex immortalitatis desiderio natas detrahunt: Sacrificia V. T. non fuisse typos Christi, sed reipsâ peccata leviora expiâsse, grandia verò morte aliisque suppliciis expianda fuisse profitentur: Evangelium per lætum nuncium de vitæ æterna definiunt: per conversionem vitæ in melius mutationem, per pœnitentiam verò novam obedientiam intelligunt: innocentiae vitæ & imitationi Christi justificationem & salutem adscribunt: fidem per obedientiam mandatorum divinorum describunt, cum neminem nisi per fidem justificari videant: Baptismum saltem adiaphorum, quod ad certum tempus in Ecclesia constituenda, uti jugum Jeremiæ duraverit, faciunt: Cœnam Domini mandatis novis à Christo adjectis annumerant, & potius in censum operum nostrorum, quam DEI referunt: unionem Sacramentalem, & ita realem præsentiam corporis Christi

in Cœ-

in Cœna execrantur : manducationem & Sacramentalem & spirituales negant : fractionem panis in Cœna necessariam docent : vocationem Ministrorum adiaphoris accensent : in ceremoniis cum Calvinianis potius deficiunt, quàm excedunt : Magistratum, quatenus gladio utitur & sanguinem fundit (& ita etiam bella gerit) improbant : animas cum corporibus simul exspirare, impios in nihilum redigendos; aliam numero carnem, quàm cecidit, resurrecturam; & electos in vita æterna Spiritus fore docent. Ex quibus omnibus patet, Photinianismum quintam essentiam esse ex Papismo & Calvinianismo conflata, verèqve dictum ab Adamo Neusero : Qui vult vitare Mahometismum, vitet Arianismum : & qui vult vitare Arianismum, vitet Calvinianismum.

Circa finem superioris seculi vixit Franciscus Puccius Filidinus ex Florentino Ducatu, qui quemlibet in sua religione, modò virtuti studeat, salvari posse contendit. Huic præluserunt ex Papiculis Erasmus, Latomus, Tammerus, Andradius : Ex Sacramentariis ipse Cinglius, qui Gentilibus etiam virtutis sectatoribus, licet extra Ecclesiam vixerint, salutem adscripserunt. Emisit Puccius scriptum in lucem, de Christi Servatoris efficacia in omnibus & singulis hominibus, quatenus homines sunt. In eo scripto jactitat, quòd ipsius sententia in libello illo comprehensa sit assertio Catholica, æquitati divinæ & humanæ consentanea, universæ S. Scripturæ & S. Patrum consensu, Spiritu discretionis centum viginti rationibus probata. Se Dei & Christi servum esse vocatum ad instans Dei judicium, & donatum sancto discretionis Spiritu ad divinos sermones interpretandos omnibus hominibus, qui rationis usum habent, ac præsertim nationibus, qui profiteantur fidem in unum Deum cœli & terræ conditorem. Et hanc suam interpretationem ubiqve obtenturam esse, jamqve arridere multis in Anglia, in Germania, in Polonia, in Gallia, in Helvetia, & ubicunqve de illa cum aliis contulerit. Summa autem dogmatis hæc est : Fidem salvantem in unum Deum creatorem esse naturalem & omnibus hominibus communem : tali fide naturali priscos Patres fuisse justificatos : qui pro hac generali & omnibus communi fide obscuram spem antiquorum ex promissionibus acceptam pro Patrum fide iustificati sumunt, toto cœlo errare : simplicem ignorationem & incredulitatem Evan-

gelii ac defectum baptismi, ubi non sit scelus, nemini ad salutem obesse: qui naturali fide Deo adhærent, divino afflatu animari & cum ingenuis Christianis consentire: implicite, cum non explicantur: explicitè verò cum explicantur mysteria: unumquemque hominem, cujusunque sit religionis, sine speciali Domini gratia salvari posse, modò non extremè sceleratam & omninò belluinam naturæ & Deo repugnantem vitam vivat. In ditione Salisburgensis Archi-Episcopi captus, vinctus Romam adductus, ibidemque combustus dicitur.

Ab hoc errore non procul absunt, qui libertinismum credendi nuper introduxerunt, quemlibet in articulis controversis absque periculo salutis, quod credere velit, posse.

Concilia in hoc seculo celebrata quod attinet, celebratur in primis Oecumenicum ultimum Tridentinum.

Occasio convocandi hoc concilium fuit reformatio in religione cœpta, Cum enim Lutherus & postmodum purioris doctrinæ asseclæ provocarent ad Concilium, vix multis precibus etiam ipsius Imperatoris Caroli V. tantum apud Pontificem, ut Concilium aliquod celebraretur, obtinuerunt. Diu tergiversabantur Pontifices Clemens VII. & Paulus III. jam locum, jam tempus mutando. Jam indicendum erat Mantuæ, jam Ferrariæ, jam alio in loco, donec tandem Tridentum locus in finibus Italiæ & Germaniæ legeretur. Non autem tale fuit hoc Concilium, quale Protestantes volebant. Hi quippe Concilium postulabant ab Imperatore more Imperatorum vetustiorum Constantini M. Theodosii I. & II. ut & Martiani convocandum: Tridentinum convocabatur à Pontifice. Hi postulabant Concilium in Germaniæ medietate (Norimbergæ, aut alibi) celebrandum: Tridentinum in faucibus Alpium, loco satis insidioso, celebrabatur.

Hi postulabant Concilium, in quo secundum canonem Scripturarum controversiæ deciderentur: Tridentinum secundum scrinii papalis (in quo Urim & Thummim delitescere volunt) decreta controversias decedit. Hi postulabant Concilium liberum, in quo pars utraqve sufficienter audiretur, & juramentum Episcopis, quo tenebantur Pontifici, laxaretur: Tridentinum fuit Tyrannicum, in quo Pontifex Romanus Actor, Reus & Judex. Cœpit autem

autem hoc Concilium anno 1546. (eo ipso anno quo Lutherus in fata concesserat) & duravit annos 18. circiter usque ad annum sc. 564. Indicebatur à Pontifice Paulo 3. qui praesedit per Legatos suos Petrum Paulum Parisium, Johannem Moronum & Reginaldum Polum, illum in jure Canonico doctum, alterum rerum agenda-rum peritum, tertium, ut ostenderet, Rege licet Angliæ ab Ecclesiæ Romanæ obedientia non nihil ab alienato, ejus tamen regno pri-marium adhuc in Concilio isto esse locum. Cum verò incon-sulto Pontifice, praesertim in gravioribus, nihil agerent Legati, sed decisiones & sententias Romam expectarent, inde natus jocus: Spi-ritum S. multis Romam Tridentum advehi. Et cum partim pro-pter excursions bellicas, partim propter pestem aliquoties solve- rerur, dictum fuit: Das Concilium zu Trident ist zertrennt. Prae-terquam autem quod contra sanctiones Conciliorum Constanti-ensis & Basileensis Pontifex supra Concilium in hoc Tridentino conventu fuerit electus, multæ fraudes tum ratione Episcopo-rum, quorum plures personati & larvati nullas Ecclesias sibi subje-ctas habentes, imò prorsus ἀναλφάβητοι, ut numero votorum vin- cerent, tum ratione Notariorum, qui numerum votorum pro re- nata minuerunt & auxerunt, fuerunt commissæ. Stiterunt qui- dem Tridenti se quidam ex Orthodoxis, Brentius, Marbachius, Heerbrandus, sed tantum abfuit, ut fuerint auditi, ut ne quidem fuerint admissi. Licet etiam (quod tamen factum non fuit) lo- cum aliquem in Concilio inter Theologos obtinuissent, judicium tamen interlocutorium tantum, non decisivum (quod ad solos E- piscopos spectare volunt Pontificii) ipsis concessum fuisset. Quod si etiam jus ferendi suffragii obtinuissent, quantilla pars fuissent ad tantum Episcoporum (larvatorum imprimis) cœtum? Efficiens itaque hujus Concilii fuit Pontifex, qui praesedit per suos Legatos: Materia tot Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Theologi Germa- ni, Galli, Hispani, Latini, Poloni, Hungari. Forma, ut ante sessi- onem quamcunque instituerent processiones, concionem de subje-cta materia haberent, postmodum Theologis suis disceptandam illam committerent, & tandem ab Episcopis vota decisiva collige- rent: Finis, ut in gremium Ecclesiæ Romano-Catholicæ, qui se- cessum ab illa fecerant, iterum postliminii jure reducerentur. In non

Videatur Pe-
trus Svaris.

non paucis inter Thomistas & Scotistas, Dominicanos & Franciscanos terra contentione fuit reciprocata: Sed quoniam Ecclesiae sententiae hi omnes sese submitunt, omnes tolerantur. Magna pars temporis aliis etiam controversiis, inprimis de jurisdictione Episcoporum super ordines (quam inprimis urgebant Episcopi Hispani) discutiendis cessit. Parum etiam abfuit, quin Galliae Rex (minas hasce spargente Cardinale Lotharingio) ab obedientia sedis Romanae defecisset, peculiari Patriarcha sibi constituto, propter controversiam de praecedentia inter Galliae & Hispaniae Regem in isto Concilio motam. Galliae Rex tanquam primogenitus Ecclesiae possessionem immemoriam, quod proximum ab Imperatore locum semper obtinuerit; Hispaniae Rex potentiam & in Ecclesiam merita urgebant. Tandem tamen huic malo medicina facta, ut vel Regum Legati simul non comparerent, vel neuter alterius latus clauderet. Inter effectus alias hujus Concilii fuit & hic, ut Patrum & Pontificiorum, si qua faverent haereticis, scripta castrarentur, quia de re Index Expurgatorius videri potest. Gloriantur etiam Pontificii, per Concilium Tridentinum pacem religionis esse sublatam. Sed tantum abest, ut illo ipso Palladium hoc Germaniae tollatur, ut potius hoc *προφυλακτικῶ* Augustanae Confessionis sociis cautum sit, etiam si per Concilium Trid. in religione conformitas non sequatur, nihilominus tamen pacem hanc firmo & immoto prorsus talo stare debere. Sed hanc & omnes ejusmodi contra pacem religionis haecenus adhibitae a Pontificiis machinulas praesens pacificatio penitus prostermit.

Concilia particularia quod attinet, circa seculi hujus initium anno 507. celebratum fuit Moguntinense, de immaculata Beatae Virginis conceptione, in quo Maculistae dicti, qui B. Virginem in peccatis conceptam asseruerint.

Lateranense anno 1512. sub Julio 2. Pontifice coeptum & sub Leone 10. anno 517. finitum in quo *Θεῖα* auctoritati Pontificiae super additus. Unde Deus Ecclesiae suae misertus eodem anno misit, qui Coronam Pontificis triplicem dejiceret, & Monachorum aqualiculos contrectaret.

Evangelicorum verò Conventus quod attinet, meritò primas inter illos Augustanus, in quo Protestantium confessio Carolo V. Impe-

Imperatori exhibita fuit, obtinet. Ut verò conventum illum breviter delineemus, anno superioris seculi 30. Imperator Carolus V. confecto bello Insubrico & coronatione à Pontifice Clemente VII. Bononiæ susceptâ Comitia Imperialia (cujusmodi ex illo tempore visa non fuere frequentia & splendida) Augustæ Vindel. celebravit. Causa indictionis erat duplex, negotium religionis & bellum Turcicum. Negotium religionis quod attinet, errores partim Anabaptistarum, partim aliorum Fanaticorum, partim, qui ne per somnium quidem in mentem istis venerant, affricabantur Protestantibus Evangelicis. Ut itaque in hoc theatro Christiani orbis, præsentibus tot Christianorum Regum Legatis, sese purgarent, confessionem suæ doctrinæ conscribi, & in publica sessione prælegi curarunt Protestantes. Causa efficiens principalis istius Confessionis fuit Sp. S. cui scriptum hoc *θεόπνευστον* non quidem *ἀμέσως*, sed *ἐμμέσως*, mediante Scripturâ, cujus ductum sequitur, acceptum ferimus. Causa organica non solus fuit Melanchthon, ut quidem Reformati sibi persuasum habent, & propterea ex mente Autoris explicandum hoc scriptum statuunt (cum quilibet suorum verborum sit optimus Interpres) sed etiam alios pios Ecclesiæ Doctores, quos partim Elector Saxoniae Johannes, partim alii Protestantes secum adduxerant, utpote Brentium, Justum Jonam, Spalatinum, Snepfium, Islebium, imò Lutherum ipsum agnoscimus. Quantumvis enim hoc facile demus, stylum esse Philippi, tamen & reliqui Theologi suas confessiones attulerunt, & cum Articulis Torgaviensibus Lutheri, materia confessionis hujus proxima, contulerunt, imò dispositis eque conscripta confessio Luthero, qui Coburgi mediâ viâ subsistebat, priusquam exhiberetur, censenda fuit transmissa. Materia proxima confessionis hujus fuerunt articuli 17. Torgavienses à Luthero Wittebergæ καὶ ὑποτύπωσιν ὑγιαινόντων λόγων conscripti, & paulò ante Comitia jussu Electoris Torgaviam allati, quorum primus erat de DEO, 2. de Persona Christi, 3. de officio Christi, 4. de peccato originali, 5. de justificatione, 6. de fide, 7. de Ministerio, 8. de Sacramentis, 9. de Baptismo, 10. de Eucharistia, 11. de Confessione, 12. de Ecclesia, 13. de Judicio extremo, 14. de Magistratu civili, 15. de Conjugio Sacerdotum, de discrimine ciborum, & votis Monasticis, 16. de Missa, 17. de Ceremoniis Ecclesiasticis.

cis. Hi Articuli cum Augustæ Vindelicorum in manus Pontificiorum, Electoris Brandenburgici Joachimi & aliorum incidissent, à Wimpina, Mensingio & aliis censurâ satis aculeatâ fuerunt excepti. Formam quod attinet, absolvitur hæc Confessio proœmio, tractatione ipsâ & Epilogo.

Tractatio ipsa 21. articulis in thesi & antithesi conscriptis & 7. abusibus continetur. Articulus 1. agit de DEO, 2. de Peccato, 3. de Christo, 4. de Justificatione, 5. de Ministerio, 6. de Bonis operibus, 7. de Ecclesia, 8. de Ecclesia ex bonis & malis constante, 9. de Baptismo, 10. de Eucharistia, 11. de Confessione & Absolutione, 12. de Pœnitentia, 13. de Sacramentis, 14. de Ordine Ecclesiastico, 15. de Ceremoniis Ecclesiasticis, 16. de Rebus civilibus, 17. de Extremo Judicio, 18. de Libero arbitrio, 19. de Causa peccati, 20. de bonis operibus *ἀπολογητικῶς*, 21. de cultu sanctorum. Ordo in hisce Articulis observatus est neq; syntheticus, neq; analyticus, prout à Philosophis definiuntur, sed arbitrarius, suo tamen fundamento utpl. à connexo desumpto non destitutus. Septem abusus doctrinæ Pontificiæ jugulum petunt, & primus quidem de Cœna sub utraqve specie administranda tractat, 2. de Conjugio Sacerdotum, 3. de Missa, 4. de Confessione auriculari, 5. de Discrimine ciborum, 6. de Votis Monasticis, 7. de Potestate Ecclesiastica. Præter hosce articulos & abusus ne tantillum quidem docendum esse in Ecclesiis nostris superioribus annis probare conati fuerunt Jesuitæ, sed refutantur partim epilogo confessionis (cujus hæc sunt verba: Hi sunt præcipui articuli, qui videntur habere controversiam. Quamquam enim de pluribus abusibus dici poterat, tamen ut fugeremus prolixitatem, præcipua complexi sumus, ex quibus cætera faciliè judicari possunt) partim, quòd ea quoque contineantur in hac Confessione, quæ per bonam consequ. ex iis elici possunt. Quod enim de Scriptura dicit Nazianzenus: Quædam in Scripturis sunt, etiamsi non dicantur, i. e. quæ *καὶ πράγματα*, vel quoad rem ipsam extent, etiamsi quoad totidem literas & syllabas non habeantur; idem etiam ad hanc confessionem optimo jure accommodari potest. Quod verò consequentias illas saltem admittendas putent Jesuitæ, quas probet Cæsarea Majestas, nimis grave postulatum est, cum cuilibet artificis suâ in arte, Grammatico in Grammaticis, Logico

gico in Logicis, Mathematico in Mathematicis, adeòque Theologo in Theologicis sit credendum. Finis exhibitæ confessioni s hujus fuit, ut Protestantes Imperatori se se purgarent adversus calumnias, quæ de ipsis spargebantur. Referebant enim Legati Gallici & Hispanici, rumores ibidem serpere, Protestantes nec DEUM, nec Christum credere, Magistratum, Conjugium, bonas artes & disciplinas respuere, adeòque brutorum instar vivere. Protomartyres isti, qui Confessionem Augustanam exhibuerunt, fuere Johannes Elector Saxoniae Constans dictus, ipsiusque filius Johannes Fridericus, postmodum in bello Smalcaldico anno 47. prope Mühlbergam cæsus & Electorali dignitate privatus, Georgius Marchio Brandenburgensis, Ernestus & Philippus Duces Lüneburgici, Philippus Hassiæ Landgravius, Wolfgangus Princeps Anhaltinus, Senatus Norimbergensis & Reutlingensis. Publicè, præsentibus Imperatore Carolo V. Fratre Ferdinando Bohemorum Rege, ut & Statibus Imperii tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, anno 30. die 25. Junii à festo Johannis Baptistæ proximo, horis pomeridianis à tertia ad sextam in palatio Episcopi Aug. per Cancellarium Electoralem Beierum in lingua Germanica clarâ voce, ut ab omnibus percipi potuerit, fuit prælecta. In Comitibus hisce ab Augustanæ Confessionis sociis secessum fecerunt Zvingliani, qui peculiarem confessionem ab ipso Zvinglio, vel, ut alii volunt, Bucero conscriptam, à 4. civitatibus Argentorato, Constantia, Memminga & Lindavia, quæ subscripserant, Tetrapolitanam dictam exhibuerunt. Sed nec fuit prælecta, nec acceptata. Refutationem quidem confessionis nostræ Pontificii statim in ipsis comitiis adornârunt, sed illi Apologia confessionis fuit opposita.

Alter conventus Evangelicorum celebrior posset esse Smalcaldicus in oppido Smalcaldia Hassiæ & Thuringiæ limite institutus. Cùm enim in Comitibus Augustanis non nisi arma creparent Pontificii, ne forsan ex improvviso Protestantes opprimerentur, in oppido dicto primùm anno Comitibus seqq. postmodum 37. conveniunt, fœdus (quod Pontificii vocârunt einen schymalen fahlen Bund) ineunt, & articulos quosdam Concilio, si quod congregandum, offerendos per Lutherum conscribi curant. Constant autem isti Articuli partibus tribus, quarum prior agit de Deo in essentia uno, in

personis trino: Secunda de officio Christi Salvatoris & Redemptoris nostri, & huic oppositis Missa, sanctorum invocatione, collegiis Canonicis, cathedralibus, monasteriis & primatu Papæ. Tertia de peccato, lege, pœnitentia, Evangelio, baptismo, Cœna Domini, clavibus, confessione, excommunicatione, vocatione & ordinatione, conjugio Sacerdotum, Ecclesia, bonis operibus, votis Monasticis & humanis traditionibus.

Tertius conventus celebrior posset esse Patrum, quos vocârunt, Bergenſium, i. e. illorum Theologorum, qui ex diversissimis locis ad conscribendam Concordiæ Formulam fuerunt adhibiti. Cum enim inprimis occasione formulæ Interreligionis Augustanæ Confessionis socii scinderentur in non paucis, & periculum esset, ne pax religionis Aug. Conf. sociis data perforaretur à Pontificiis, Augustus Elector, monitore Comite Hennebergico, medicinam huic malo facturus celeberrimos Theologos & quidem ex diversissimis provinciis, Jacobum Andreæ ex agro Würtembergico, Martinum Chemnitium ex inferiore Sax. Nicolaum Selneccerum ex superiore Sax. & ditionibus hisce, Davidem Chytræum ex Ducatu Megapolitano, Andreæ Musculum & Christophorum Cornerum ex Marchionatu Brandenburgico τὰ ἐνωτικὸν, sive Concordiæ Formulam in Cœnobio Bergenſi prope Magdeburgum conscribi, & anno 1580. typis publicis descriptam in salivam publicam emitti curat. Præcesserunt autem hunc conventum Patrum Bergenſium anno 1579. mense Martio institutum ad hunc scopum collineantes conventus alii. Anno nim. 1576. mense Februario in arce Lichtenberg ad Albim ab Electore Augusto duodecim Theologi, utpote Henricus Salmuth, Paulus Crellius, Wolfgangus Harderus, Maximilianus Morlinus, Pastor Coburg. Nicolaus Selneccerus, Daniel Graferus, Martinus Mirus, Georgius Lifthenius, Concionatores aulici, Nicolaus Jagenteuffel, Superint. Misn. Johannes Sagittarius Annaberg. Johannes Cornicelius Hanensis, Petrus Glaſerus Eccles. Dresd. ad deliberationem de modo sanciendo Concordiam inter Ecclesias Aug. Conf. suscipiendam convocantur. Anno 1576. eodem mense Februario in cœnobio Maulbrunnensi duo Theologi Würtembergici, duo Hennebergenses & unus à Marchione Badensi Carolo missus conveniunt, scriptum à M. Balthasare Widenbachio &

& D. Luca Osiandro de controversiis inter Theologos August. Conf. addictos jussu Principum adornatum perlegunt & expendunt. Hoc scriptum Augusto Electori postmodum fuit transmissum. Anno 1577. mense Junio Torgaviae præter Theologos harum ditionum, quorum mentionem jam fecimus, exteri Theologi Jacobus Andreae, Martinus Chemnitius, David Chytræus, Andreas Musculus & Christophorus Cornerus conveniunt, & idem negotium altius expendunt. Tandem exteris adjungitur ex harum ditionum Theologis Nicolaus Selneccerus, qui censuras & judicia Principum ac Ordinum Imperii Aug. Confessionis addictorum de futuro *ἐνολύκῳ* in Cœnobio dicto Bergensi legunt, cognoscunt, & in eam, quæ nostris manibus teritur, formulam redigunt.

In hoc scripto (suppresso nomine Autorum, ne camarina moveretur) error Flacii de originali peccato, quod sit ipsa hominis substantia; error Philippistarum & Synergistarum, in primis Victorini Strigelii, de concursu gratiæ & virium liberi arbitrii, quantum ad conversionis initium; error Andreae Osiandri, nos essentiali Christi justitiâ justificari; error Francisci Stanckari Mantuani, Christum esse Mediatorem nostrum secundum humanam tantum naturam, error Georgii Majoris de necessitate bonorum operum ad salutem; error Nicolai Ambsdorffii, de bonis operibus perniciosis ad salutem, error quorundam Synergistarum, ut præprimis defensoris, de bonis operibus fidem antecedentibus, de bonorum operum libertate contra Musculum & quosdam Antinomos, error Johannis Agricolaë Islebii de lege ex Ecclesia in curiam amandanda; error Crypto-Calvinianorum *ὁμοία λαλῶντων, ἀνόμοια φρογνύων* in negotio Cœnæ; error Flacii, & dissensus quorundam Theol. de descensu Christi ad inferos; error eorum, qui prædestinationem dixerant universalem, (quos inter fuit quidem Brentius Theologus de Ecclesia meritissimus, qui simili phrasi usus erat, sed absque scandalo, cum dubio procul melius quid admonitus linguam correxisset, nec tam pertinaciter sententiæ suæ, uti Huberus post conscriptam Conc. Form. inhæsisset) error Adiaphoristarum, qui partim Pseud-adiaphora confinxerant, i.e. ex articulis fidei adiaphora fecerant, partim in gratiam adversariorum in adiaphoris cedendum statuerunt; error aliorum sectariorum, Anabaptistarum, Svvenc-

feldianorum, & si qui fuere plures, ex Verbo Dei fuit refutatus. Et hoc scriptum symbolicis Ecclesiarum nostrarum scriptis fuit insertum.

Congressus alios Theologorum orthodoxorum cum Pontificiis & Calvinianis quod concernit, Anno 1518. sequenti statim reformationis initium conventus Augustae Vindelicorum inter Lutherum & Card. Cajetanum, ut Lutherus scripta sua de indulgentiis retractet, fuit institutus. Anno 1519. mense Julio Lipsiae in arce Pleissenburg. coram Duce Saxoniae Georgio inter Lutherum & Carolstadium ex una, nec non Eccium ex altera parte de autoritate Romani Pontificis fuit disputatum. Anno 1521. mense Aprili Wormatiae coram Imperio inter Lutherum & Eccium Ictum, an Lutherus libros, quorum fasciculus ei exhibebatur, pro suis agnoscat, & num illos revocare velit, fuit actum. Anno 1535. mense Novembri Wittebergae in arce inter Lutherum & Petrum Paulum Vergerium Legatum Pontificium de Concilio à Pontifice propediem indicendo sermo casus. Anno 1537. Smalcaldiae inter Protestantes eorumque Theologos, quorum primarius Theander Lutherus & Caesareae Majestatis Vice-Cancellarium Matthaeum Held de concilio futuro conventus fuit habitus. Anno 1541. Wormatiae mense Majo inter Philippum Melanchthonem, & Eccium de originis peccato disputatum. Anno 1542. mense Aprili Ratisbonae inter Philippum Melanchthonem, Martinum Bucerum, Johannem Pistorium, & ex altera parte Julium Pflug, Johannem Eccium, Johannem Gropperum de libro Collocutoribus ab Imperatore oblato, quo praecipua fidei capita continebantur, colloquium institutum. Anno 1546. mense Januario Ratisbonae inter Bucerum & Collegas ex una, & Malvendam Hispanum ac socios ex altera parte de justificatione hominis peccatoris coram Deo disceptatum. Sed & hoc colloquium perinde, ut priora duo, fuit abruptum. Anno 1557. mense Septembri Wormatiae inter Philippum Melanchthonem, Erhardum Snepfium, Johannem Brentium, Jacobum Rungium &c. & Michaëlem Sidonium Episcopum Martisburgensem, Delphium suffraganeum Argentinensem, Canisium, Staphylum &c. de norma iudicii in controversiis religionis contentions serrata fuit reciprocata. Sed & hoc colloquium levi momento fuit dissolutum.

lutum. Anno 1580. mense Novembri Badenæ inter Jacobum Andreæ & Johannem Pistorem Apostatam de Ecclesia disputatum, quod colloquium etiam leviculam ob causam non secus ac priora fuit abruptum.

Inter Lutheranos & Calvin. tum temporis Zvinglianos dictos colloquium anno 1529. mense Octobri Marpurgi, accurante Philippo Hassiæ Landgravio, inter Lutherum & Philippum Melanchthonem ex una, nec non Zvinglium & Oecolampadium ex altera parte cum de aliis fidei articulis, tum in primis de sacra Cœna fuit habitum. Anno 1536. mense Majo Wittebergæ inter Lutherum, Philippum Melanchthonem, cæterosque Theologos Academiae & Ministros Ecclesiæ Wittebergensis nec non ex altera parte Bucerum, Capitonem, aliosque Theologos & Ecclesiarum superioris Germaniæ Mystas Wittebergæ tum præsentes circa quosdam articulos de Cœna Domini, baptismo, absolutione & potestate clavium. Concordia (Wittebergensis dicta) inita, quæ tamen brevi post velut herba in primo lacte fuit extincta. Anno 1560. mense Junio, cum anno 559. prius Elector Palatinus iudicium Philippi de negotio Euch. accepisset, Heidelbergæ inter Maximilianum Morlinum & Stöffelium atque Heidelbergenses Theologos Calvinianos de Cœna Domini disputatum. Secutum fuit hanc disputationem orthodoxorum Theologorum ex Palatinatu exterminium.

An. 1564. in Cœnobio Maulbrunnensi Articulus de Majestate hominis Christi & de verbis Cœnæ, an simpliciter intelligenda sint, an figuratè inter Jacobum Andreæ & Boqvium, Olevianum & Zachariam Ursinum fuit ventilatus. An. 1578. mense Aug Hertzbergæ Martinus Chemnitius, Nicolaus Selneccerus, Andreas Musculus, Christophorus Cornerus, & Jacobus Andreæ cum M. Wolfgango Amlingio & M. Petro Häring Pastore Cötenfi super Articulis de causis conversionis, de justificatione, de definitione Evangelii, de Cœna Domini & de persona Christi in arenam descenderunt. Anno 1584. mense Aprili Heidelbergæ inter sinceros Ecclesiæ Ministros & D. Johannem Jacobum Gryneum de Cœna Domini disputatum fuit. Anno 1586. mense Martio Mompelgardi inter Jacobum Andreæ & Theodorum Bezam de Cœna Domini, de persona Christi, de imaginibus, de baptismo, de prædestinatione συζη-

mus fuit instituta. Anno 1592. visitatio in Electoratu Saxonico contra Crypto-Calvinianos per Visitatores partim Politicos, partim Theologos propositis 4. Articulis de Cœna Domini, de persona Christi, de baptismo, de prædestinatione fuit instituta.

Anno Christi 1593. mense Decembri Neoburgi ad Danubium inter Jacobum Heilbrunnerum & Philippum Michaëlem Beuthe- rum de Catechismo Bipontino lue Calvinianâ infecto fuit actum. Colloquia cum aliis dissentientibus instituta quod concernit, Anno 1560. mense Augusto Vinariæ inter Matthiam Flacium & Victorinum Strigelium Synergistam de viribus liberi arbitrii fuit disceptatum, in qua disputatione Flacius peccatum originis ipsam hominis substantiam statuere cœpit. Anno 1575. Lindaviæ inter Jacobum Andreæ & duos Concionatores, qui Flacii errorem inciderant, de originis peccato colloquium habitum. Anno 1594. mense Februario 1. Wittebergæ inter D. Polycarpum Lyserum seniore, D. Ægidium Hunnium & D. Salomonem Gesnerum, 2. Ratisbonæ, durantibus Comitibus, inter Theologos Würtenbergicos & D. Heilbrunnerum, 3. Tübingæ inter Theologos Tübingenses, 4. Torgaviæ inter Polyc. Lyserum, Ægidium Hunnium & Salomonem Gesnerum ex una, & D. Samuelem Huberum ex altera parte integri sextidui spacio de universali omnium hominum ad æternam vitam electione fuit actum.

Quæ aliàs in hoc seculo contigerunt ἀξιομνημόνευτα, in vitis Imperatorum maximam partem jam fuerunt adducta.

Circa seculi hujus initium vixit Alexander VI. Pontifex M. de cujus amasia notum circumfertur Epitaphium;

Hoc jacet intumulo Lucretia nomine, sed re

Thais, Alexandri filia, sponsa, nurus.

Hic cum epulo quosdam in eminentiore loco constitutos excepisset, & venena ipsis parasset, evenit, ut, permutatis lagenis, ipse interficeretur.

Successor ipsius Julius II. miles potius fuit, quàm Episcopus. Hic in bellum adversus Gallum profecturus claves Petri in Tiberim projecit hisce verbis:

Cum Petri nihil efficiant ad praelia claves,

Auxilio Pauli forsitan ensis erit.

Leo X. sub quo Lutherus reformationis initium fecit, tantæ fuit impietatis, ut Evangelium fabulam de Christo appellaverit. De Adriano in vita Caroli V. cujus Præceptor fuit, diximus plura. Clemens VII. in castro S. Angeli à milite Cæsareo conclusus fuit, & obsidione cinctus. Sub Paulo III. Concilium Tridentinum cœpit. Et hic Pontifex ordinem Jesuitarum, de quo jamjam plura dicam, confirmavit. Julius III. pluris fecit interdictum suum de abstinentia à pavone, quàm DEI de abstinentia à fructu vetito. Paulus IV. Ferdinandum pro Imperatore agnoscere noluit. Pius IV. Inquisitionem Hispanicam in Belgium introduxit. Pius V. Catechismum Romanum instituit, Gregorius XIII. Cal. reformavit. Sixtus V. & Clemens VIII. insuper habitis, qui vix dierum, aut mensium spacio in sede Apostolica fuere conspecti, seculum istud terminarunt.

Et quidem Jesuitarum sectam quod attinet, Autorem illa Ignatium Lojolum Hispanum habuit. Hic cum primum castra sequeretur, & inter præsidarios milites, qui Pompejopolin adversus Gallos defendere tenebantur, reperiretur, amisso in obsidione istius loci crure (unde Gallis perpetuas juravit inimicitias) ordinem sacrum & quidem novum inchoavit. Præter tria vota reliquis ordinibus communia castitatis, paupertatis & obedientiæ superadjecit quartum, nexus & mancipii, quo Pontifici Romano tenentur, siue professionis votum absque viatico ad convertendas exteras gentes. Fuerunt initiò saltem 10. Ignatius Lojola, Franciscus Xavierius, Lanefius, Salmeron, Roderick, Faber. Bobadilla, Jajus, Godurius & Broëtius. Sed, utut initia fuerint tenuissima, ita tamen progressu temporis hoc infelix crabronum examen per omnes orbis angulos se diffudit, ut certo numero vix possint comprehendi. Confirmatio hujus ordinis facta est anno 1540. 3. die Oct. à prædicto Pontifice Paulo III. Habent Jesuitæ suum Generalem Romæ alterum quasi Pontificem propter authoritatem, quâ fretus ipsæ sæpè Pontificibus se solet opponere, postmodum in singulis provinciis habent suos provinciales & hi rursus suos subordinatos, quorum beneficio tantum non omnia, quæ geruntur in orbe terrarum, explorare possunt. De Generali Jesuitarum referunt, quod 24. amanuenses minimum secum habeat exarandis tantum epistolis

Jacobus Lanefius, Alfonso Salmeron, Simon Roderick, Nicolaus Babad, Petrus Faber, Claudius Jajus, Johannes Godurius, Paschasius Broëtius.

& responſionibus adornandis deſtinatos, & quod ſeptimanis ſingulis *ἡμερησίου* 300. circiter aurei numerandi.

Generalis huius ordinis fuit ipſe Ignatius Lojola, cui ſucceſſit in generalatu Jacobus Lanefius, qui etiam cum Salmerone Concilio Tridentino circa finem interfuit. Franciſcus verò Xaverius in Indias Orientales ad convertendas gentes barbaras fuit miſſus, cui miracula ingentia, ſi facta ſunt & non ficta, tranſcribunt. Propter votum iſtud peregrinationis ad convertendas gentes exteras utuntur pileo quadrangulari ad 4. mundi plagas, ſive cardines repræſentandos. Quas turbas verò dederit, quot aſſſinia procurarit, quot Regicidia commiſerit, quot bellorum incendia ſæpius ex tenuiſſimis favillis excitaverit, quot perſecutiones Chriſtianorum ſuſcitaverit, plena ſunt hſtoriarum maximè in Gallia & Anglia monumenta.

Cùm priùs ex Pontificiis non pauci, utpote Jacobus Faber Stapulenſis & alii omni præſentiam Chriſti ſecundùm carnem in Omnibus locis aſſeruerint, nec Pontificii quid in Articulo A. C. 3. de Chriſto exhibitionis tempore deſideraverint, poſt habitam diſputationem Ingolſtadienſem, quod factum anno 64. Jeſuitæ & cum illis etiam alii Pontificii eandem negare cumq̃ue vulpeculis Calvinianis caudas ſuas, capitibus in tranſverſum nitentibus, jungere cœperunt.

Anno 1582. Gregorius XIII. Pontifex Romanus Calendarium, quod ſeculorum lapſu vitium fecerat, ope Aloyſii Lillii Medici ſui, & Chriſtophori Clavii Bambergendiſ Jeſuitæ Germani reformare cœpit. Vitium Calendarii, quod fecerat, partim ex eo dependebat, quòd annus politicus Aſtronomico aliquot minutis eſſet major, partim quòd aureus numerus, ſive cyclus decemnovennalis, factus plumbeus, nec, quod primùm promiſerat, amplius præſtare poterat.

Annus Aſtronicus conſtat diebus 365. 5. horis & 49. min. Hæc minuta 49. valgò pro integra ſumuntur horâ in annis biſſextilibus. Inde fit, ut ſpacio 130. annorum circiter annus politicus ab Aſtronomico uno die differat, & ita ſeculorum lapſu æquinoctia & Solſtitia ſedibus ſuis relictis in antecedentia prorepant. Cyclus decemnovennalis novilunia, plenilunia & eclipses ad priſtinas ſedes redire docet, ſed cùm exactiſſimè non congrueret hæc *ἡμερησίου* cum cœleſtibus

stibus motibus, progressu temporis magis magisque aberravit. Error enim hic parvus in initio fit maximus in fine. Remedium verò fecit Pontifex Greg. ita ut æquinoctia & Solstitia reducerentur ad illas sedes, quas tempore Concilii Niceni occupârunt, & ut præcaveatur error in posterum, singulis 130. annis diem omitti jussit: motum verò Lunæ ad regulas certas examinari voluit. Inde fit, ut ratione festi paschatos, quod fundamentum est totius Calendarii, à Pontificiis interdum unius septimanæ, interdum menstruo, interdum 5. septimanarum spacio absimus, interdum unà cum ipsis celebremus. Utut verò facile demus, Calendarium novum veteri suo modo esse perfectius, non tamen est perfectissimum. Hoc autem Pontifex sub ista correctione potissimum intendit, ut jugum tyrannidis suæ collo Protestantium iterum adaptaret. Stabat enim ipsi subducta ratio, Protestantes negare non posse, Calendarium magnâ correctione opus habere. Jam, si correctum esset auctoritate Pontificiâ, & illi Calendarium novum acciperent; fieri aliter non posse concludebat, quàm ut auctoritatem Pontificis acceptarent. Deinde, cum ad Concilii Niceni tempora Solstitia & Æquinoctia reduxit Pontifex, Conciliis auctoritatem hâc ratione acquirere voluit. Verùm spes Gregorii decollavit, Reformatis Calendarium istud repudiantibus.

Res in se est adiaphora, nec propterea damnantur Evangelici, qui sub hæreditariis ditionibus Cæsar. Maj. tanquam Bohem. Regis, utpote in Silesia & alibi agentes Calendarium istud receperunt. Sunt etiam inter Calvinianos nostro tempore in Belgio, quicum Calendarium istud sub jugo Pontificio tunc gemiscentes recepissent, etiamnum, Babylone licet egressi, retinent. Quod si auctoritate Imperatoria correctio ista suscepta fuisset & promulgata, non habuissent Protestantes, cur istam reformationem detrectarent.

Manet itaque Calend. Greg. ut ociosum, ita & perniciosum. Ociosum, quia carere potuisset illo Ecclesia, non secus ac seculis superioribus, nec periculum fuisset ullum ob instantem ultimam scenæ mundanæ catastrophæ temporum anni conversione: Perniciosum, quia seriem temporum turbat, & de quo Camerales in Imperio non semel fuere conqvesti, litigantibus & iudicibus negotii multum faceffit.

Quæ contigerunt ex parte Reformationum, v. g. ipsum reformationis negocium, exhibitio A. Conf. bellum Smalc. controu. Interimistica, pax relig. de illis omnibus partim in vitis Imperatorum, partim in hist. Ecclesiastica diximus.

Protestantium nomen acceperunt Spiræ anno 520. cum adversus edictum Ferd. tum temporis per Imperium, absente fratre, Vicarii, protestati essent Evangelici.

Transactio Passaviensis, in qua Catholicis & Evangelicis Aug. Confess. locis liberum religionis exercitium una cum ceremoniis, templis & aliis huc pertinentibus fuit permissum, ann. 552. fuit sancita, quam in Comitibus Aug. anno 1555. pax religionis excepit.

Post obitum Aug. Electoris sub gubernatione Christiani I. Elect. face & tuba Nicolao Crellio Cancellario post aliquot annos capite truncato, miserrimus in hisce ditionibus erat status propter Calvin. non amplius in angulis serpentem, sed plenis velis & remis invehendum, initio facto ab Exorcismi tanquam rei adiaphoræ (quæ tamen in casu confessionis induit rationem rei necessariæ) ut simul effectus baptismi negaretur, abrogatione. Sed fuit nubecula cito transiens, turbis istis cum Electore præter omnium spem crudâ morte sublato expirantibus.

Tunc iterum rediit post tristia nubila Phœbus.

CENTURIA DECIMA SEPTIMA.

XL. IMPERATOR MATTHIAS.

Rudolpho Imperatori cœlibi successit in Imperio frater Matthias anno hujus seculi 12. mense, quo electus fuit, Junio. Sub hujus imperio motus Bohemici, ex quibus tantum conflatum incendium, ut illo ipso tota ferè Germania conflagraverit, ceperunt. Ut verò sciatur, quibus occasionibus ceperint, rem ab ovo, quod dicitur, ordiri operæ videtur precium. Magno sibi comparaverant Bohemi sub utraq; clavum regni tenente Rudolpho Romanorum Imperatore anno currentis seculi 9. literas majestaticas, quibus ipsis cavebatur de libero religionis exercitio, de mortuorum sepultura, de campanarum sonitu, de baptismo recens natis infantibus administrando, de copulandis novis Coniugibus & aliis pluribus, in quibus

bus antea non parùm à Pontificiis, autore inprimis Episcopo Pra-
genſi, ſuſſaminabantur. Copia inſuper collapſam Academiam
inſtaurandi, templa nova erigendi, Miniſtros orthodoxos vocandi,
Conſiſtorium conſtituendi Bohemis & concorporibus regni pro-
vinciis permittebatur. Quin & eo res redibat, ut fidei conſangvi-
nei extra Boh. regnum conſtituti, quorum in numero reliquis faci-
lè palmam intervertere poterat Elector Sax. Chriſtianus II. colle-
ctâ certæ pecuniæ ſumma, Bohemos ad levandos in extruendis o-
ratoriis ſumptus juvarent. Halcyoniis etiam iisdem ad tempus fru-
ebantur, verùm poſt obitum Rudolphi ſub imperio Matthiæ, clas-
ſicum canentibus hîc inprimis Jeſuitis, nihil intermittebatur eo-
rum, quæ ad perforandas literas Majeſtaticas & opprimendos eos,
qui ſub utraqve vocabantur, ullo modo facere poſſe videbantur.
Poſtquam enim Ferdinandus Auſtriacus, Caroli Archiducis filius,
Ferdinandi I. nepos, vivente & concedente ita Matthiâ patruele in
caſum mortis, cum hic eſſet ἀπερὶ, anno 1617. Rex Bohemorum
eligeretur, jam ferociores facti Catholici & brachio ſeculari magis
inſtructi (Ferdinandum ſiquidem Pontificiæ religionis Hyperaſpi-
ſtam à teneris acerrimum fuiſſe conſtabat) ſtrenuam hîc operam
navante Cardinale Cleſelio, quas diu jam preſſerant, machinationes
contra Proteſtantes in aprium producere moliebantur. Inſuper à
Proteſtantibus haberi potuiſſent varii ſarcaſmi, eluſiones, picturæ,
quibus ſub anſerum (Huſſum pungebant) è calicibus potum in-
gurgitantium imaginibus orthodoxos oſtentui habebant, niſi tem-
pla ſimul ipſorum exterorum ſumptibus extructa partim diruiſſent,
partim occluſiſſent, partim in alios uſus convertiſſent, exercitio re-
ligionis purioris publico remoras undiquaque inſeciſſent, & ad op-
primendam doctrinam ſaniorum reliqui nihil feciſſent. Precibus
quidem & interceſſionibus continuis apud Regiâ Dign. & Vicarios,
ut malis iſtis medicina fieret, ſub utrâque Bohemi non deſiſtebant,
ſed laterem lavantes, cui medicas manus applicare volebant, ma-
lum indies exaſperabant. Conclamatum itaque videntes de religi-
onis Evangelicæ libertate, rem aliâ viâ, quæ tamen iſtis peſſimè ce-
cidit, aggredi, & exempla in quosdam Vicariorum oleum camino
inſtillantium ſtatuerè animum inducebant. Quare in Comitibus Re-
gni Bohemici, anno 1618, vivente adhuc Matthiâ celebratis, cum de

religionis negotio partes committerentur invicem, & inter alios adversantes Wilhelmus Slavvata & Baro de Martinitz, alias Sme-santzki dictus, Antesignani facile deprehenderentur, irarum cestro perciti quadrupedem arreptum utrumque per fenestras Cancellariæ præcipitant, Secretario M. Philippo Plattero in cumulum adjecto. Quantumvis autem profunditas loci se ad 27. ulnas circiter extenderet, neuter tamen horum periit.

Hic jacta erat alea, & casus quicumque tandem expectandus. Circa finem ejusdem, & initium anni subsequ. 19. cometa novissimus ab omnibus orbis incolis conspectus, & caudâ, quam trahebat, terribilis, futurarum calamitatum, inprimis belli hujus tricennalis, prodromus comparuit. Vix exspiraverat, & cum illo Matthias Imperator anno ætatis 63. exspirabat, postquam Imperio nondum septennium præfuisset.

XLI. FERDINANDUS II.

Cùm Rudolphus & Matthias fratres Maximiliani II. filii, Ferdinandi I. nepotes uterque ἀπαις decesserant; Imperator electus fuit eodem anno 19. Ferdinandus II. patruelis, Caroli Archiducis Austriæ filius, Ferdinandi I. nepos, qui turbulentissimum habuit Imperium. Sub hujus enim imperio bellum Bohemicum & inde natum Germanicum fuit gestum. Ut verò telam superius cœptam pertexamus, post dejectionem Vicariorum per fenestras, & specula quasi futuram tempestatem defensoribus Evangelicæ religionis, in quorum numero Comites & Barones regni præcipui continebantur, prospicere, fuit in proclivi. Quare certos Directores hujus negotii constituunt, Jesuitas è regno Bohemiæ proscribunt, (quod exemplum brevi post Moravi, Hungari & Silesii fuerunt imitati) & ad propulsandam vim omnem adversam sub Comite Turrensi, nec non Ernesto Mansfeldio militem cogunt. Opponebant eundem postmodum Boqvoio & Tampiero Ferdinandi nomine in provincias unitas moventibus, diversisque agminibus easdem diripientibus ac devastantibus. Quantumvis autem Martis ἀπαις vices interdum experti fuissent Bohemi, superiores etiam nonnunquam evasissent, loca munita intercepissent, Viennæ quoque militem admovissent, tragicâ tamen catastrophe fabula terminabatur. Quare in acie novaculæ constituti Regem aliū & qui-

& quidem talem, unde ipsis spes auxilii affulgerscere posse videbatur, Fridericum V. Electorem Palatinum anno 19. plurium suffragiis eligunt, in regnum Bohemiæ accersunt, coronant, & homagio præstito, summæ rerum præficiunt. Latiora se dabant principia, sed, prout in humanis sæpè negat vespera, quod pollicebatur aurora, Rege novo in monte albo propè Pragam, anno 20. vergente, copiis Maximiliani Bavari Ferdinando militantis cæso, & totis castris exuto, parvo momento maxima rerum momenta vertuntur. Hæc itaque belli Bohemici tristissima fuit clausula, ut regni Proceres, Comites, Barones, Nobiles & aliæ in summo dignitatum fastigio constituti capite luerent, Evangelicæ doctrinæ, & libertati, solum vertere jussis Protestantibus, exterminium pararetur & quod electitium antea fuerat, in hæreditarium regnum transformaretur. In hisce motibus Elector Saxonie theatri vicini spectatorem non egit, aut Ucalegon parietem proximum ardere passus fuit, sed ut vicinum regnum cum provinciis contiguis, præsertim cum etiam Imperii partes implicari viderentur hæc flammâ, tranquillitati suæ postliminiò restitueretur, nullam non lapidem movit. Publico siquidem scripto interpositioni diem certum constituit, quo in Egra urbe deputatæ à Cæsareâ Majestate personæ cum Electoribus & Principibus, nec non Bohemiæ & Silesiæ Legati convenirent, operamque componendis hisce turbis periculosissimis & instaurandæ paci darent. Verùm interveniente morte Cæsaris Matthiæ, cum & alius Imperatori datus fuisset Optio Ferdinandus sc. à Bohemis regno exutus, & Rex novus Bohemiæ Fridericus Palatinus jam esset lectus, aliâ res tentanda erat viâ, ne Germanorum simul Respublica, cujus interregni tempore jam secundâ vice fasces Vicarios gesserat, quid detrimenti caperet. Legiones itaque nonnullas tum equitum, tum peditum propriis sumtibus in gratiam Imperatoris Ferdinandi Regis abjecti conscribit, iisdem in Lusatiam movet, Budissinam expugnat, Lubaviam, Gubenam & alias Lusatiæ inferioris Urbes suæ potestatis facit, exercitum ulterius in Silesiam traducit, Wratislaviæ Imperatoris Ferdinandi nomine homagium accipit, & res validè turbatas in tranquillum iterum locat. Quod verò postmodum res aliter ceciderit, & Pontificii victoriis suis abusi Germanicæ quoque libertati & exerci-

exercitio religionis purioris jugulum petierint, in Electorem Sax. faba cudi nequit.

Restabant adhuc reliquiae belli Bohemici conficiendae, proscrip-
tis nonnullis, quos inter primipilus forsan Ernestus Mansfeldiae
Comes, passim per Germaniae Provincias exercitu suo vagantibus,
easdemque ferro ac flammis miscentibus ac deformantibus. In-
volvebantur hisce turbis progressu temporis plures, utpote Chri-
stianus Brunsvicensis, postulatus Episcopus Halberstadensis, cui
Principes aliquot Germani militabant: quin & ipse Rex Daniae
Christianus IV. in arenam tandem protrahebatur. Passibus alias
ambiguis errans fortuna inamota stabat à partibus Pontificiorum,
ut non tantum Comitem Mansfeldium velitationibus quibusdam
non semel attritum Fridlandiae Dux Albertus, Wallensteinus, An-
no 26. prope munitionem Dessaviensem; Christianum verò Brun-
svicensem, Anno 23. Daniaeque Regem non unâ vice Comes Til-
lius Anno 26. ad internecionem usque caderent. Hic jam voti à
tempore Passaviensis Transactionis concepti se compotes factos
persuasi Pontificii occasionem fronte capillatam ambabus appre-
hendendam, nec ab incepto desistendum rebantur, donec omnia
Catholicis, ceu loqui amabant, erepta cum fructibus perceptis &
percipiendis possessoribus suis restituerentur. Arduum hoc erat
negocium, tot Electoribus, Principibus, aliisque Statibus fidelibus
aut excidium, aut animarum dispendium intentans, nec illis ad-
modum dissimile consiliis, de quibus Tacitus inquit, quod primâ
specie læta, tractatu dura, eventu tristitia deprehendantur. Lætum
sc. videbatur Jesuitis, & malè feriatis quibusdam repurgatae Doctri-
nae persecutoribus, si jugum & Pontificium & Hispanicum tot po-
tentissimorum Principum collo superimponeretur, quibus isti pro-
lubitu postmodum insultare, suamque religionem ad quæstum tan-
tùm comparatam obtrudere possent. De mediis itaque tractatu
duris, quibus ad hunc scopum præfixum collinearent, maximè
sollicitos eos esse oportuit, superstitibus adhuc tot Potentissimis sta-
tibus non merè subditis, sed in partem potestatis receptis, unde cre-
scenti potentiae fræna potuissent injici. Oculifera etiam ipsis erant
Reges Septentrionales (præsertim cum è Septentrione malum Pon-
tificiis non semel imminuerit) nec non Urbes Vandalicae, quibus
rerum

rerum gerendarum nervos inesse noverant, ut & Principes Germani littorales Megapolitani & Pomerani, qui vel consanguinitate, vel affinitate, vel alijs necessitudinum vinculis potentissimis istis Regibus jungebantur. Quare novum belligerandi genus Germanis hactenus incognitum, Britannis autem quondam, ut Tacitus habet, sat notum, servitutem sc. propriam emere, pascere & alere fuit excogitatum, ut hac ratione ad ultimam metam pedetentim, paulatim, gradatim accessus fieri posset.

Duces quippe Megapolitani fratres, Adolphus Fridericus & Johannes Albertus, præterquam quod actionum suarum apologiam in lucem emisissent, causamque suam in aula Cæsaris orassent, ditionibus hæreditariis ann. 28. exuebantur, surrogato istis Wallensteinio, Fridlandiæ Duce: Pomeraniæ verò Dux Bogislaus (cum quo & Philippo Duces Pomeraniæ post aliquot annos exspirarunt) Cæsari fidissimus sub schemate necessariæ defensionis per triennium ab anno 28. (& nisi Deus intervenisset ex machina diutius) ita macerabatur, ut pro vilissimo mancipio à caculis militaribus habitus, vix, unde vitam morte acerbiorum tolerare posset, inveniret. Urbes, castella, portus, armamentaria, redditus, subditos sibi transcripserant Ligistæ: Princeps hæreditarius in suis ditionibus velut exul oberrans ad nutum & nictum vilissimorum, quos vultu averfatus fuisset antea, se fingere cogebatur. Ad aliquot auri milliones sumtus hîc verè sumtus, quos in diversis Pomeraniæ locis ad alendos carnifices suos primo tantum ingressus anno fecerant, re tandem ad rastrum, quin & restim redeunte, incolis excreverant. Stralefundum ex Hanseaticis & Vandalicis urbibus non postrema, cum non statim hospitibus istis domicilium præbere, inque verba Thrasonum jurare vellet, contra ipsum Cæsareæ Majestatis interdictum sub ipsis etiam induciis anno 28. ferro & flammis oppugnatur, totiesque redintegratâ obsidione tantum non expugnatur. Hoc nim. agebant, qui Cæsareæ Majestatis titulum suis actionibus præfigebant, ut, hâc Urbe in suam potestatem redactâ, portum haberent commodum, & tutum receptum, ex quo mare Balthicum infestare, viresque Regum Septentrionalium sensim incidere possent. Cùm autem in hisce littoribus littus arassent, ne tamen ingentibus suis ausis exciderent, ex portu Wismariensi, junctis sibi Dantiscanorum

norum & Regis Poloniæ navibus, mare Balthicum Duce Wallensteinio ingredi, Regum Septentrionalium telonia suis excursionibus impedire, marisque prædicti dominium sibi transcribere cœperunt. Interea verò Jesuitæ abusi clementiâ Cæsareæ Majestatis, edictum de restituendis bonis Ecclesiasticis à tempore transactionis Passaviensis in manus Protestantium devolutis unâ cum fructibus perceptis & percipiendis anno 629. impetrabant. Scriptis insuper in salivam publicam emissis Protestantes pacis religionis non amplius capaces esse, quòd Professores A. C. sint nullus & nemo, variis hinc inde quæsitis incrustamentis probare conabantur. Hoc Eridos pòmo in medium projecto, Elector Sax. precibus indefessis, ut abrogaretur hoc edictum, per literas & crebras Legationes, non sine sumtibus ingentibus apud Cæs. Majestatem institit, nec dubio procul, si fuisset absque susurronibus, precum suarum repulsam tulisset. Urfit nim. erga Cæsaream Maj. merita numero quàm plurima, quòd vitæ & fortunarum, quin & apud exteros existimationis discrimine posthabito, Cæs. Majestat. in thronum suum regium restituisset, quod aliàs suis difficultatibus non caruisset: urfit pro tanto beneficio promissam gratitudinem: urfit suam fidelitatem, quòd à fœderibus adversus Cæs. Majest. ineundis periculosissimis non neminem retraxisset: urfit adamantina ista & æterna vincula, leges Imperii fundamentales, quibus caput cum membris, & membra inter se devincta: urfit periculorum magnitudinem ex edicti hujus executione resultaturam: urfit præscriptionem, & à tempore multo tranquillam possessionem: urfit rationum allatarum levius pondus, quòd super dubio verborum intellectu tantum negocium extruatur. Si dicendum hîc, quod res est, Pontificii à tempore transactionis Passaviensis, & insecutæ pacis religionis, postquam in ipsorum manus inciderant ex bonis Ecclesiasticis, quæ prius fuerant Lutheranorum, hoc immoto canone: Cujus regio, illius est religio, se muniverant. Idem sibi licere putabant A. C. socii suis in territoriis, si bona Ecclesiastica mediata possessoribus suis morte successivâ extinctis destituantur: eò quòd pari passu cum Catholicis A. C. socii, quantum ad hanc transactionem, ambulent. De Præsulatibus mediatis concedit ipsum edictum, nec satis apparet, quomodo in illis cuiquam Cathol-

tholicorum fiat injuria, cum post hominum ætatem possessorum veterum nemo, qui de injuria illata conqueri possit, in rerum natura extiterit. Quid? quod dubius verborum transactionis illius sensus, si circumstantiæ probè ponderentur, pro Evangelicis potius, quàm Pontificiis faciat.

Monstri præterea quid alebant verba edicti ultima, solis veræ A. Conf. sociis pacem religionis esse concessam, clavem verborum scriptis Jesuitarum, & Jctorum quorundam Pontificiorum suppeditantibus, istius Confessionis Professores in rerum natura non amplius inveniri. Nullis hîc laboribus & sumtibus Elector Sax. quò maculam adpersam ab Ecclesiis suis abstergeret, & imminens exinde periculum averteret, pepercit. Convocatis enim Theologis suis præcipuis tam Academiæ Professoribus, quàm Præsulatum Ephoris pupillam Ecclesiarum orthodoxarum ad Anno 28. archetypum ex archivo Moguntinensi petitum collatam cum adjunctis quarundam objectionum refutationibus typis publicis describi, & in mensa Solis, ut judicet, qui judicare possit, exponi curavit. Postquam autem variis chartis dentatis hoc scriptum exciperetur, & à trabensibus festucæ in hoc oculo anqvirentur, ne carmen triumphale ante victoriam canerent Pontificii, apologiam quoque pupillæ per Theologos suos prædictos Elector Sax. ador- Anno 30. nari & typis publicis describi jussit. Præterea cum paulò ante promulgatum edictum inter Aug. Confess. socios Tübingenses & Giessenses Theologos sententiarum divortia in quæstionibus quibusdam Articulis de Christo concernentibus emergerent, Rathmannus etiam Dantiscanæ Ecclesiæ Minister in scriptis suis analogiam fidei minùs sequeretur, ne haberent Pontificii, cur super hisce fribusculis tripudiarent, exemplo Avi sui Augusti utramque con- Ann. 24. & 28. troversiam per Theologos suos hîc Lipsiæ decidi curavit. Tantum etiam aberat, ut fidei consortes à Catholicis oppressos deseruerit, ut ipsorum patrociniûm, Ducis imprimis Pomeraniæ, & civitatis Stralsundensis in aula Cæsarea suscepit.

Erigebantur in spem bonam omnes, tanti Principis, Collegii Septemviralis Senioris de Imperio & Imperatore meritissimi, preces & intercessionem momenti quàm plurimùm obtenturas, verùm, gravaminibus indies excrecentibus, spes omnis decollabat.

Edictum jam executioni mandabatur, in circulo præsertim Svecico, & speciatim Ducatu Wütembergico, Commissariis non contentis iis, quæ præscribebantur in edicto, sed fines etiam præfixos migrantibus. Non enim bona tantum Ecclesiastica post Transact. Pass. in manus Protestantium devoluta, sed etiam ex iis, quæ possederant antea, Catholicis applicabant. Augustæ Vindelicorum, ex ordine Senatorio prius expunctis orthodoxis, contra pacificat. religiosam, legem Imperii fundamentalem, non exercitio tantum purioris religionis publico, sed & domestico Civibus Imperialis & liberæ Urbis interdicebatur. Ne quid verò adversus vim tantam molirentur cives, patibulis in foro erectis (quod in urbibus Imperialibus, Imperii Statibus insolens) deterrebantur, Jurisdictio Episcoporum post Transact. Pass. suspensa, vel potius sublata, iterum statum inabatur. Quod suspensa dicitur, de spe reduntionis in negotio religionis, si forsan futura, intelligendum: quod si tamen non eveniat, nihilominus tamen hæc pax immoto talo persistere debet.

Eandem ob causam, ut Archi-Episcopatum Magdeburgensem suum facerent Pontificii an pactis starent, an secus, interim susque deque habentes allaborabant. Stabat ipsis subducta ratio, cum tot Episcopi mediati huic Germaniæ Primati subsint, eundem jurisdictionem suam in quàm plurimos exercere posse. Ut vulpes itaque ingressuri primùm reliquias Norberti Archi-Præfulis quondam, & Patroni hujus Episcopatus anno 26. elevabant, & Pragmam transferebant, Patrono sublato, Ecclesiam hanc recidivam faciliùs passuram persuasi. Exuviis verò vulpinis parùm proficientes leoninas quærebant, nec à proposito desisteabant, donec exemplo ad omnem posteritatem memorabili sub ipsis tractatibus Urbem hanc Germaniæ antiquissimam, Archi-Episcopalem & Hanseaticam ferro & flammis anno 31. excisam in cineres redigerent. Interea cum Principibus Germaniæ res eò redierat, ut non tantum medullitus exhausti redigerentur ad incitas, sed & vilissimis nebulonibus ii, quos Carolus V. cum Regibus conferre solebat, fustibus delumbandi objicerentur. Et licet in Comitibus Ratisbonensibus anno 30. duorum Elect. Saxonis & Brandenburgici Legati tragicam querelarum telam super hac Germanicæ libertatis oppres-
sione

sione texerent, & edicti cassationem urgerent, navis tamen scopulis supplicare videbatur. Defatigatus igitur continuis fidei consanguineorum & aliorum Statuum querelis Elector Sax. conventum Principum Evangelicorum circa initium anni 31. hic Lipsiæ agendum indicit. Vitio vertere congressum hunc Evangelicis Pontificii non poterant, cum & ipsi conventus similes egissent, nec insolens esset, in imperio conventus circulares, in quibus de salute publica deliberationes susciperentur, institui. Comparebant itaque *αὐτοπρεσβύτεροι* Electores duo, Saxo Johannes Georgius, & Marchio Georgius Wilhelmus, ex Palatina domo Augustus, ex Saxonica Johannes Casimirus. lineæ Coburgensis, inter Germaniæ Principes tunc natus maximus; Johannes Philippus, Johannes Wilhelmus, Fridericus Wilhelmus, lineæ Altenburgensis; Wilhelmus & Bernhardus lineæ Vinariensis; ex domo Brandenburgica Christianus Marchio Culmbacensis; Landgravius Hassiæ lineæ Cassellianæ Wilhelmus; Princeps Anhaltinus Augustus; Marchio Badensis Fridericus; Comites Solmenses Fridericus & Philippus Richardus; Comites Mansfeldici Ernestus Ludovicus & Johannes Georgius, quorum plerorumque memoria in perpetua benedictione. Hisce per Legatos accedebant Archi-Episcopus Bremensis, Dux Sax. lineæ Isennacensis, Duces Brunsvvicenses & Lüneburgenses, Megapolitani, Würtembergenses, Marchio Durlacensis, Onoldinus, Abbatissa Quedlinburgensis, Comes ab Hohenlohe, Comites Schwartzburgenses, Stolbergenses, de Lippa, de Barby, de Waldeck, Domini Rutheni, Schönburgiaci, circulus Svevicus, Franco-nicus, Urbs Norimberga, Franckofurtum, Argentoratum, Augusta Vindelicorum, Ulma, Lubeca, Brunopolis, Brema, Hildesum, Northusium & Mülhusium rebus lapsis opem laturi. Præmissis in templo Thomano precibus, prægnantissimum hoc negotium sessionibus aliquot in Curia habitis altius expendebatur, & transmissis Cæs. Maj. rursus gravaminibus, ut ipsis medicina fieret, humilimæ supplicationes instituebantur. In omnem tamen eventum, cum sursum deorsum in Imperio tunc volverentur omnia, & Ligistæ jam Cæs. Majestatis nomen suis actionibus prætexerent, jam verò auctoritatem defugerent, necessaria subditorum defensio legibus divinis, naturalibus & omnium gentium concessa con-

cludebatur, totumque negocium concione gravissima de cogitationibus Principum ratis & immotis ex Esaia Propheta terminabatur. Vix trimestre spacium ab hoc conventu præterlapsum erat, & confluentibus ex omnibus locis, qui pedites & equites mereri volebant, instructissimus exercitus in Electoratu Saxonico cogebatur. Ferrum etiam, dum calebat, cudendum rati Status Evangelici reliqui militem in suis ditionibus, Illustrissimus præsertim Hassiæ Landgravius Wilhelmus, conscribebant. Dehortatoriis insuper Cæsareæ Majestatis justam apologiam Elector Saxonix opponebat, conclusum Statuum Evangelicorum non ad Cæs. Maj. offensionem, sed necessariam subditorum in hisce turbis & motibus defensionem spectare. Querelas potius de Statuum oppresione, deque legum fundamentalium everfione, qualis à temporibus aureæ bullæ non contigerit, ingeminabat, & ut tandem precibus suis toties iteratis locus relinqueretur, indefinenter instabat. aliquid in recessu habere confederationem hanc Lipsiensem, illis, qui naris erant emunctioris inter Pontificios, subolebat, ne tamen spei suæ paterentur naufragium, executionem verò hujus fœderis impedirent, cum Rege Gallix in Italia paciscuntur, & per Egonem Fürstenbergium ex Italia cum exercitu reducem circuli Svevici & Franconici confederatos, ut militem exautorent, eodem anno 31. paulò ante commissam pugnam Lipsiensem, armatâ manu cogunt. Hassiæ Landgravium Wilhelmum Tillius, ut fœderi Lipsiensi renunciaret, nisi felicissimis Svecorum Regis progressibus bellicis retractus vestigia relegere coactus fuisset, adegisset. Conjungebantur ita in Thuringia Ligistici exercitus sub Campi-ductoribus Johanne Tillio, & Egone Fürstenbergio ad mensas, quas vocabant, secundas, & diu quidem expectatas accessuri. Ne tamen ab executione processum ordirentur, Tillius ejusdem anno 31. mense Aug. Martisburgum Legatos duos Johannem Reinhardum à Metternich, Capituli Moguntinensis Præpositum, & Baronem de Schönburg Tribunum militare breviter post in pugna Lipsiensi ad plures ablegatum ad Saxonem amandat restitutionem bonorum Eccl. & dimissionem militis postulantes, aut ad paratam executionem provocantes. Fumos sibi venditos à Pontificiis Saxo palpans, & quid in hoc rerum statu agat,

agat, inter sacrum & saxum hærens, Deo tamen, quod antea per
 literas ad Cæs. Maj. datas non dissimulaverat, in ejusmodi rebus
 salutem animarum concernentibus obtemperare maluit, quam
 hominibus. Quare supplicando apud Cæs. Maj. non destitit, ut
 habitâ meritorum & periculorum magnitudine, amicabili potius
 compositioni, cui Franckofurti ad Moenum dies dictus, quam ex-
 tremis ejusmodi locum relinquat, se aliàs vel ad extrema Cæs.
 Maj. devinctum permanfurum. In eo verò Tillius erat, ut Salâ
 ponte strato, Torgaviam, aut Wittebergam impressionem face-
 ret, Albisqve dominium sibi transcriberet, de quo cum certior
 fieret Elector Saxo, prævenire, quam præveniri maluit, copias
 suas intra biduum post habitum Martisburgi colloqvium Torga-
 viam abduxit, & ad Svecorum Regem in propinquo castra me-
 tantem Campi-ductorem Joh. Georgium ab Arnimb ablegavit.
 Cùm duplicabantur lateres, venerat Moyles: cum animam age-
 bat Germ. libertas & orthodoxa religio, Svecorum, Gothorum
 & Vandalorum Rex Gustavus Adolphus rebus lapsis Atlas subitu-
 rus, & quidem eo ipso die (24. Junii) quo secularis memoria exhi-
 bitæ Aug. Conf. anno 30. apud Evangelicos in Germania celebrari
 cœperat, primum in Germania pedem fixerat. Causas, quibus
 adductus in hoc theatro personam suam ageret, manifesto pecu-
 liari exposuerat. Sub aquilæ sc. bicipitis signo nihil tale cogi-
 tanti exercitus à Cæs. fuerat oppositus, literæ ad Transylvaniæ
 Principem missæ interceptæ; Legati aditu Germaniæ sub capitis
 poena prohibiti; titulus Regius denegatus; mare Balthicum, cu-
 jus Protector erat, hostilibus excursionibus infestatum; commer-
 ciorum cursus impeditus, urbes confœderatæ ferro & flammis im-
 pugnata; fidei, consanguinitatis & affinitatis vinculo juncti Prin-
 cipes Germaniæ oppressi; libertas Germanica, fides orthodoxa,
 quin & propria Regis salus, si votis Pontificiorum respondisset e-
 ventus, in extremum discrimen adducta. Expeditionibus ipsius
 bellicis ita favebat fortuna, ut fulminis instar penetrantis Ligistas
 ex Pomerania, Ducatu Megapolitano, Marchionatu Brandeburgi-
 co, parte Sax. infer oris ejiceret; portus, castella, munitiones, ur-
 bes Dominis suis legitimis restitueret, Duces Megapolitanos pro-
 scriptos anno 3. paulò ante pugnam Lips. in regionem suam non
 sine

sine ingenti subditorum congratulatione introduceret, & tantum non ubilibet hostium suorum obversa terga videret. Satis jam suis in ditionibus à Ligistis provocatus, & subditorum suorum direptorum, sedibus suis ejectorum, exquisitissimis tormentis subditorum querelis motus Saxoniae Elector arma sua cum Suecorum Rege prope Tübenam conjungit, & certus, se subditos divinitus commissos defendendo gladium non sumere, sed gerere, vim vi repellere cogitat. Non enim bellum hoc ex ipsius parte futurum erat offensivum (cum ante pugnam Lips. ditionum suarum fines non esset egressus, nec adversus Ligistas pedem movisset) sed defensivum, quod non à subdito merè sic dicto, sed in partem potestatis maximam recepto, Collegii Septemviralis seniore, Imperiis Vicario, juramenti reciproci demum nexu devincto pro salute publica susceptum, imò extortum. Et licet religio ipsa in abstracto non defendatur, in concreto tamen, vel, ut clariùs dicam, subditi profitentes religionem in Republ. praesertim liberrima, electitia, ex Aristocratia & Monarchia mixta (quam in electione Caroli V. Moguntinus Elector Albertus Aristocratiā vocabat) suis à Magistratibus defenduntur. Quibus accedit, quòd sub religionis praetextu, cum agnus lupo turbavit aquam, ut pl. connexè quaeratur regio, prout in bellis aliò spectant, aliò tendunt remiges. Haec omnia si fuerint altius expensa, Saxoniae Electorem à rebellionis crimine satis liberant.

Pendente itaque amicabili tractatione Franckofurti, 5. Sept. cum interciperetur Lipsia, Rex Sveciae & Elector Sax. copiis junctis, exigente ita duro necessitatis telo, ad excludendum è finibus hostem Lipsiam versus movent. De pugna Pharsalica inter Jul. Cæs. & Pompejum suscepta Florus inquit, quod fata humani generis eidem fuerint commissa: Si de prima pugna Lipsiensi quis dixerit, fata Germanicae libertatis, & doctrinae purioris eidem fuisse commissa, non procul à vero exorbitaverit. Agro Lipsiensi approximantes instructissimam Ligistarum aciem, dextram alam Fürstenbergio, sinistram Pappenheimio, corpus ipsum Tillio tanquam primo sphaerae mobili gubernante, tormenta bellica propè pagos Bodelvvitz, Breitenfeld, Seehausen disposita, ventique ab occidente flantis usuram interceptam videbant hi duo Christiani Principes, quibus

quibus nihil supererat amplius, quàm, ut consilium ex re caperetur. Verùm, licet fortunam suam non amplius globo, sed quadrato niti dixissent Ligistæ, quin & majores, quàm quibus fortuna nocere posset, se jactitassent, trium tamen horarum spacio in isto globo summa imis permutantur.

Rerum suarum & hinc Elector Sax. cum Sveciæ Rege sategit ita ut primum ictum non intulerint, sed potius exceperint, Pappenheimio dextram aciei Regiæ alam, Tillio verò & Fürstenbergio Electoris Saxonis exercitum hostilibus copiis incurfantibus. Pappenheimius quidem ab equitibus regiis & intermistis sclopetariis excipiebatur ita, ut avulsus à reliquo corpore herbam brevi porri-geret, fugâque salutem quæreretur.

Quamquam autem exercitus Electoris Sax. & ventum haberet adversum, & tot legionibus simul assultantibus numero esset impar, impetum tamen fortiter sustinuit, nec arenâ prorsus cessit, sed potius succenturiatam opem à sinistra Regis ala sentiens prælium redintegravit, nec stationem deseruit, donec hostium fugientium tergoribus inhæreret, pulcherrimamque ab hostibus victoriam, quam omnium seculorum memoria loquatur, die Regiæ Sept. 7. anno 31. reportaret. Hujus victoriæ radiis illa, quæ prope Pragam in monte albo anno 20. erat parva, ita obscurabatur, ut vix obtenta videretur.

Jam valvæ bipatentes hostiles agros invadendi, & de hostico vivendi Evangelicis aperiebantur: Bohemia, Silesia, Lusatia, Franconia, Svevia, Bavaria, Palatinatus uterque, Alsatia, & loca contermina plura supplices Victoribus manus tendebant: Transalpini, belli hujus faces & tubæ jam convasabant & ad Indos cogitabant: paucis, victoria victoriam excipiebat. Particulares sicco hinc socco transiliamus, illas saltem, in quibus plus ponderis & momenti situm, paucissimis attingemus. Ut Svecos à regionibus suis averteret, nullum non lapidem movebat Baviaræ Dux etiamnum in vivis propemodum octogenarius Maximilianus. Sed, quibus hostem repellere cogitabat mediis, iisdem valvas bipatentes eidem aperiebat. Tillium siquidem in Bavariam defensionis gratia moventem rectâ sequebatur Svecorum Rex Gustavus Adolphus, ad Licum non procul ab Augusta Vindelicorum prælio satis

felici cum Bavaro & Promacho suo Tillio decernens. Profluentem enim istum quibusdam in locis vadofum equitatu suo superans in sylvulam vicinam hostiles copias inclusit, & inter illas, tormentis bellicis confractis arboribus, tantam stragem edidit, ut fugâ salutem tandem quæsierint. In isto prælio verno tempore anni 32. commisso supremus Tillio dies illuxit, utpote qui machinâ bellicâ prope hypochondria transverberatus, & Ingolstadium transportatus non sine fremitu spiritum supremum emisit. Inde Monachium, Bavariæ Ducum sedes, Augusta Vindelicorum & aliæ non obscuri nominis urbes deditionem sine magno renisu faciebant. Elector interim Saxoniae Bohemiae regnum, illiusque metropolim Pragam suam fecerat: quo tempore capita decollatorum Comitum, Baronum & aliorum Regni Statuum ultra decennium in turri, quæ ponti superstructa, spectaculo publico exposita non sine profusissimis multorum lachrymis, honorificentissimis exequiis in templo aliquo istius urbis terræ fuerunt mandata. Verum enimverò, cum Dux Wallensteinus interea in Moravia, & locis vicinis ex Præsidario milite Pannonio, aliisque copias iterum instructissimas comparasset, Saxones in Lusatiam & Silesiam compulset, Sveciæ verò Regem æstivo tempore anno 632. prope Norimbergam detinuisset, tandem fame compulsus Misniam ingreditur, & in illa Lipsiam nostram unâ cum locis affinibus quàm plurimis facili deditione factâ intercipit. Huic itinere satis difficili occursurus Rex Sveciæ fata sibi suprema die 6. Novembris Leonhardo sacro, anno 32. accelerat. Postquam enim præsidariis quamplurimis à tergo relictis, propè sylvam Thuringicam copias suas cum Vinariensibus & quibusdam Hassiacis conjunxisset, Electorales verò & Lunæburgicas adhuc expectaret, Numburgum versus exercitum traducit, ubi, cum aliquot dies respirasset, & omnia probe disposuisset, in Wallensteinium prope Lützenam aciem instruentem dicto die 6. Nov. summo mane primum assultum facit, & cum ancipiti Marte jamdiu pugnasset, equitatu suo alæ dextræ cataphractis Wallensteinianis tormenta quædam amissa recuperaturis viam intercludere voluit. Ibi factum, ut, Sole propemodum culminante, ipse Legionibus equitum Svecorum, Gothorum, imprimis Schmalanderiorum, nominatim legioni Steinbockianæ immixtus à cata-

à cataphractis redux in sclopetarios Cæsareanos inciderit, à quibus fulminantibus aliquot globis petitus, prostratus, vulneratus, vestibus exutus, densissimâ nebulâ visum intercipiente, in hostium potestatem jam extinctus pervenit. Jacturâ ex equi circumcurstantis hinnitibus deprehensâ, in hostes confertim irruerunt Sveci, nec destiterunt, donec regium corpus Cæsareanorum manibus extortum recuperârint. Cum Rege stante stare, cadente cadere volebant omnes, ideò, Duce Bernhardo Vinariensi, qui sinistræ præerat hæcenus alæ, vitæ prodigi denuò fortissimas in hostem faciunt impressiones, quibus etiam tormenta bellica præcipua, & partem impedimentorum intercipiunt. Et licet superveniente Pappenheimio fatis proximo Evangelicis prælium fuerit redintegrandum, ut Marpesia tamen rupes steterunt, nec statione cesserunt, donec nox superveniens prælium dirimeret, & stantibus adhuc in acie Svecis, Lipsiam versus Cæsareani vestigia relegerent. Fuit & hic conatus ultimus Wallensteinii, qui post annum cum quadrante præterlapsum anno sc. 34. circa Bacchanalia Egræ in suo cubiculo à Cæsareanis transfixus dignam operibus suis mercedem accepit. Cum enim à Cæsare divortium meditaretur homo ambitiosissimus, & in suas partes pertractis quibusdam summis Tribunis & Generalibus, utpote Comite Kinski, Tertzki, & Campiductore Illo, nec non absentibus quibusdam aliis, cum Svecicis, & Electoralibus copiis circa Bohemiæ fines suas conjungere animum induceret, res verò Italici quibusdam, utpote Piccollomineo, Gallasio Colredo & aliis suboleret, periculum in mora positum rati Cæsari fideles ab executione in re tanta facere processus initium in ipsumque Wallensteinium unâ cum sociis conjuratis finibus Bohemiæ approximantem, priusquam eduxisset exercitum, tollere decreverunt. In urbe itaque Egra, quam cum suis conjuratis ingressus erat Wallensteinus, Tribunus Militaris Butlerus & Cordonus Vicarius, sive Legatus de prodicione ista per literas certiores facti rem cum aliis Cæsari fidelibus, utpote Geroldino vigilam præfecto communicant, duos istos Comites Kinski, Tertzki, Campiductorem Illo & Equitum Magistrum Nymmannum, qui manus suas in Austriacorum sanguine se breviloquum dixerat, convivio excipiunt, & per subornatos quosdam

milites in proximo conclavi conclusos, cum apponerentur bellaria, praeunte symbolo: Vivat Ferdinandus, die Saturni Esto Mihi antecedente, anno 34. intra septimam & octavam mensis assidentes frameis & gladiis transfigunt. Postmodum ad aedes Wallensteinii, qui abeat, & jam dormitum abierat, Capitaneum quendam Hybernum cum quibusdam executoribus aliis amandant, ut idem de perfido Duce sumatur supplicium. Capitaneus circa 9. vel 10. cum adjunctis sibi sociis per antecameram in ipsum cubiculum irrumpit, Wallensteinium, qui turbis hisce motus praesidium acclamabat, interulâ tantum indutum offendit, ipsumque, num is esset, qui coronam Imperatori detrahare cogitaret, interrogat. Obmutescente Wallensteinio, frameâ cor ipsius transverberat, & in proprio sanguine natantem, & pereuntem relinquit. Hæc fuit tristis illa fabulae Wallensteinianæ catastrophæ. Peregrinabantur interea post commissam pugnam Lützensæ Saxonis arma in Silesia, Lusatia & anno 34. etiam in Bohemia, nec unâ victoriâ, præsertim illâ, quæ verno tempore anni 34. à Campiductore, vel potius Legato Generali Joh. Georgio ab Arnimb adversus Cæsareanos obtinebatur prope Lignitium magis inclarescebant. Lipsia etiam subitaneâ in hæc ditiones impressione ab Heinricho Holkio Dano anno 33. æstate vergente obsessa, & globis ferreis è mortariis ejectis, obruta per quatrimum circiter in potestatem Cæsareanorum redigebatur, Duce ipso in reditu pestis contagio extincto. Verum post infelicitè à Svecis commissam pugnam Nordlingensem circa finem æstatis anni 34. adversus Cæsareanos, quibus ipse Rex Boh. & Hungariæ, moderna Cæs. Maj. unâ cum agnato suo Ferdinando Hisp. Infante interfuit, Elector Sax. ad pacis artes conversus cum Cæs. Maj. infructuosa lauri folia bipartiri, & certis conditionibus Germaniæ tranquillitatem restituere annitebatur. Præterquam enim quod à Cancellario Svecico cognoverat, nisi pax temporì componeretur, ejusmodi theatrum à Rege Gallia propediem adornandum, quo votis Germanorum obstaculum validissimum injici posset, movebat Ipsum communis patriæ status miserrimus, utpote quæ bello tamdiu protracto ita erat enervata, & emaciata, ut externis hostibus sine magno conatu cedere potuisset in prædam. Quare oblatis bellorum & periculorum

rum prius sociis Svecis 25. auri tonnis, quibus dubio procul, si conditionem acceptassent, accedere potuissent plura, cum Cæs. Maj. tanquam cum capite membrum contiguum proximum reconciliatur. Conditiones pacis in peculiari contentæ instrumento alibi videri possunt.

Circa initium anni 37. mense Februario, cum circa præcedentis anni colophonem filium suum natu majorem Ferdinandum Ernestum, Imperatorem modernum, Regem Germanorum à Collegio Septemvirali lectum vidisset, Imperator Ferd. II. anno ætatis 60. Imperii 18. turbulentissimo rerum statu vitæ huic humanæ valedicit.

XLII. FERDINANDUS III.

Quibus turbis defierat Parentis, iisdem coeperat imperium filii Ferdinandi ex conjugio priore anno 608. cum Bavarica prognati. Elector quidem Sax. post transactionem Pragensem, utpote imperii Ensifer, columna & dextra manus, tentatis primùm lenioribus remediis omnibus, an eò adduci possent Sveci, ut satisfactione 25. auri tonnarum contenti Germaniæ finibus excedere velint, exercitu suo fugientes insequitur, & ut tandem in Pomeraniam retrocederent, efficit; verum cum ann. 35. prope Domitium & postmodum anno 36. prope Witstockium infeliciter pugnasset, res Germanorum in tranquillum prius locatæ visæ jam in scopulos iterum alliduntur. Ut enim prius ante Svecorum adventum à Cæsareanorum; ita postmodum ex Svecorum partibus immota prorsus stabat fortuna, ut, quoties cum hostibus suis pedem contulerint, toties victores evaserint. Testis esse potest victoria propè Chemn. Duce Joh. Paniero, anno 39. adversus Mertzinum, in Silesia contra Ducem Saxonie inferioris Albertum, propè Lipsiam adversus Austriæ Archi-Ducem Leopoldum Wilhelmum & Piccolhomineum eodem anno 42. adversus Regem Daniæ Christ. IV. prælio navali propè insulam Femern, anno 44. adversus Gallasium propè Bernburgum eodem anno 44. præcipitante, adversus Hatzfeldium & Joh. de Werth in Bohemia propè oppidulum Thabor anno 45. Duce & Campi-Ductore Leonhardo Torstensohn, adversus Bavaricos Duce Carolo Gustavo Wrangel & quidem Melandrum vel potius

Melagrium anno 48. ut particulares hîc silentii velo involvamus, obtentæ.

In hisce motibus recrudescentibus obsidione non semel tentata fuit Lipsia, inprimis anno 37. à Paniero, sed frustra, donec tandem, cum obsidionem fortiter tolerasset, post cæsos Imperatorios & Electorales, Duce Leonhardo Torstensohn ante septennium in manus Svecorum, in quibus etiamnum hæret, inciderit. Latè furens hoc incendium non aliquas tantum Imperii partes, sed totam ferme Germaniam unà cum adjacente Bohemiæ Regno corruptit. Per-
vagatum enim fuit non loca tantum Balthico mari vicina, sed meditullium Germaniæ, quin & regiones ejusdem Italiæ vicinissimas, Bavariam inprimis, Sveviam, fines Comitatus Tirolensis, partem Helvetiæ, adeò, ut in ipso lacu Acronio signa Svecorum militaria fuerint visa. Intercepta fortalitia, & urbes insigniores ditionum hæreditariarum quod attinet, præter Pragam Bohemiæ metropolin anno 48. Olmnütziū Archi-Episcopalem Moraviæ sedem anno 42. Glogoviam Urbem Silesiæ non ultimam eodem anno, circa Danubium etiam arces non paucae anno 45. in manus Svecorum devolutæ, quin & Vienna sedes Imperatoria ex altera parte circumfessa, & comæatu fuit prohibita.

Suam etiam in hac fabula personam egit Rex Galliæ Ludovicus XIII. & postmodum filius ipsius natus major Delphinus dictus Lud. XIV. Alsatiam & partes Rheno vicinas primùm Duce Bernhardo Saxone, qui fuis aliquot vicibus Cæsareanis, Brisacum anno 38. deditione cepit, & postmodum Viconte de Turenne, Rossio, Rantzovio & aliis, ferro ac flammis miscuit. Habita quidem fuerunt anno 40. currentis seculi à Cæs. Maj. Ratisbonæ Comitia, in quibus de salute publica, quomodo vel tela belli pertexenda, vel flamen ejusdem abrumpendum, deliberatum, verum cum tunc temporis Germania voti sui compos fieri non potuit, præmissis Hamburgi tractatibus pacis præliminaribus, in quibus de loco, tempore & salvis conductibus actum, Monasterii tandem & Osnabrügæ in Westphalia post aliquot annorum decursum, Legato ex Imperatoris parte præcipuo Comite de Trautmansdorff ex Svecorum Ochsenstirnio Juniore pax exoptissima circa finem superioris 48. anni fuit constituta, cujus ut fructus dulcissimos brevi degustare liceat, votis

votis ardentissimis à DEO pacis principe precemur. Instrumentum pacis, cum omnium manibus teratur, intactum hîc relin-
quimus.

STATUS ECCLESIAE SUB CENTURIA DECIMA SEPTIMA.

DOctores puriores (ut observemus nostram methodum) qui vixerunt, & adhuc vivunt in seculo currente, maximam partem noti sunt. Ut aliquos saltem, & præcipuè Academicos adducamus, Prof. P. in hac nostra Philyræa floruerunt ordine, quo temporis ratione professiones nacti fuere (non annumeratis iis, qui circa confinia hujus & præterlapso seculi vixerunt, quorum jam supra facta est mentio) Smuccius, Mülmannus, Lyserus, Walpurgerus, Höpfnerus, Höpnerus, Th. Weinrichius, Langius, Burchardus, Bauerus, Weberus, Auerbachius, Heinrici, Hülsemannus, Carp-zovius, Geyerus, Langius. In Academ. Wittebergensi Mylius, Jenâ Wittebergam translatus, Balduinus, Frantzius, Försterus, Lyserus postmodum Lipsiam translatus, Meisnerus, Nicol. Hunnius, Jacobus Martini, Röberus, Fr. Wilh. Lyserus, Hülseman-nus, Wellerus, Scharffius. Protomystræ verò Electorales fuerunt & sunt Lyserus Senior Wittebergâ Dresdam translatus, Matthias Hoë, Wellerus, Geyerus: Proto-Synedrii Electoralis Assessores Ephori Dresdenses Laurentius, Strauchius, Bulæus. In Acad. Jenensi Reudenius, Deubelius, Piscator, Grauerus, Major, Gerhardus, Him-melius, Glassius, Cundisius, Major junior, Musæus, Chemnitius, Gerhardus. In Acad. Rost. ut aliquos saltem adducamus. Tarno-xius, Affelmannus, Qvistorpius, Codmannus, Backmeisterus, Tadelius, Varinus. In Acad. Regiomontana Bohemus Senior, Myf-lenta, Calovius. In Marpurgensi junctim & Gieffensi (anno enim septimo currentis seculi Acad. Gieffensis fuit introducta 24. verò Marpurgum postl. minio reducta) Winckelmannus, Mentzerus, Finckius, Helvicus, Feuerbornius, Hannekenius, Haberkornius. In Argent. Pappus, Schmidius, Dorschæus, Danhauerus. In Tüben-gensi Osiander, Thummius, Reihingius, Niaola. In Acad. Helmst. ut Aug. Confess. socii videri volebant Boëtius, Calixtus, Horneius, Mü-

Müllerus. In Grypsvvald. Gracovitijs. In Aldorffina König.
Crinesius. In Rünteliensi Gießenius.

Uti verò in superiori seculo inter Theologos Aug. Conf. interdum divortia opinionum extitere: ita quoque in currente seculo, quantum ad quaestiones nonnullas, in diversa capita non raro itum. Tubingenses quippe Theologi, quos inter funem facile ducebat Thammius, in articulo de Christo statuerunt, Christum secundum humanam naturam in profundissimæ κενώσεως statu, adeoque in media morte unà cum λόγῳ coelum & terram gubernasse, sed occulto modo. Unde statum exinanitionis non tam per κένωσιν, sive evacuationem usus communicatae majestatis, quam per κρύψιν sive occultationem definiverunt. Hisce Gießenses, utpote Winkelmannus, inprimis Menzerus & Feuerbornius sese opposuerunt, statum exinanitionis per veram evacuationem usus communicatae Majestatis definientes. Ne quid verò periculi ex hocce dissidio Ecclesiis orthodoxis accresceret, praesertim cum Pontificii sub hoc glaucomate, ac si Protestantes ab Augustana Confessione secesserint, illiusque Professores sint nullus & nemo, pacem religionis perforare conarentur, Elector Sax. per Theologos suos, tum Academiarum Prof. tum Praesulatum Ephoros, qui stabant à Gießensibus, anno 24. ultimò hanc controversiam decidi curavit Hermannus Rathmannus Lübeccensis, qui locum inter Magistros nostrates, habità de intelligentia disputatione, acquisiverat, Ecclesiae Dantiscanae Minister, DEUM non per verbum scriptum, lectum, auditum: sed immediatè homines convertere, verbumque tantum testimonium divinae voluntatis ergà nos esse, analogiam fidei minus secutus docebat. Ne hoc errore inficerentur Ecclesiae Lutheranae, Saxoniae Elector per Theologos suos praecipuos Academiae Professores, & Praesulatum Ephoros anno 28. sententiam suam interposuit.

Circa seculi currentis initium Eilhardus Lubinus Theologiae D. & Prof. Rostochiensis alias scriptis Philologicis, utpote commentariis in Horatium & Persium celebris de natura mali (quod typis etiam incidi curavit) scriptum hypermetaphysicum à se dictum, alias Phosphori titulo insignitum in salivam publicam emisit, in quo nihil negativum ante creationem, malum principium bono

bono *συζευον*, peccatum verò tendentiam ad illud nihilum, id-
que necessarium fuisse, ut natura boni cognosci posset, docuit, &
quæ Philosophus noster habet de materia prima, nihilo isti negati-
vo accommodavit. In hoc scripto cum formam sanorum verbo-
rum minùs sequeretur, ab Alberto Graüero peculiari scripto, quod
systaticis D. Mylii, Hutteri, Piscatoris, Schlüsselburgii, Majoris, Pe-
træi & aliorum munitum est, anno 605, fuit refutatum. Kecker-
mannus in Metaph. duobus in locis hoc scriptum Lubini com-
mendat.

Helmstadii circa sextum currentis seculi annum Henricus Boë-
tius Theol. in Acad. ista Professor scriptis in publicum emissis do-
cuit, fructum resurrectionis Christi pertinere indifferenter ad o-
mnes homines, ita ut impii etiam vi resurrectionis Christi sint re-
surrecturi, cui Fridericus Balduinus Prof. Th. in Acad. Witteb. præ-
sertim in comm. super c. 15. 1. Cor. se opposuit, unà cum aliis do-
cens, electos tantum tanquam membra corporis mystici vi capitis
Christi resurrecturos, impios verò vi fulminis istius: Quâcunque
die comederis &c. ut dignam suis operibus mercedem reportent,
Paulò ante obsidionem Magd. circa 28. currentis seculi annum in-
ter Evenium Gymnasii Parthenopolitani Rectorem, & Ministrum
quendam Ecclesiæ Magdeb. Cramerum de genere Theologiæ, num
habitus sit, acris concertatio extitit, ut etiam scriptis publicis se in-
vicem oppugnârent. Cùm enim Evenius in Gymnasium istud dis-
putationes Theologicas introduxisset, & in illis Theol. genus habi-
tum assignâset, Cramerus magis in schola Spiritûs, quàm literæ
(ut videri voluit) edoctus genus hoc negavit. Cum Evenio fece-
runt alii Ecclesiæ istius Ministri rectius sentientes, inprimis Kotze-
bue, Gilbertus, & qui fuerunt plures. Informatoriam suam duæ
Fac. Th. Wittebergensis, & Helmstadiensis quæsitæ interpoluerunt,
quæ pro Evenio pronunciârunt. Verùm Cramero cedere nolen-
te, pluribus controversiis, utpote de notitiis naturalibus, hæc indi-
ces magis magisque fuit implicata, donec tandem totale Urbis exci-
dium dissentientes loco motos hinc inde disperferit, & ita colopho-
nem litigiis istis imposuerit.

Circa trigessimum sextum, septimum & octavum annum M. Go-
dofredus Besoldus veteranus S. S. Th. Studiosus in Academia

Wittebergenſi, tùm verò temporis Paſtor Gymnaſii Portenſis Spiritum Sanctum à Chriſto ſecundùm humanam naturam procedere docuit, ſuamq̃ve opinionem partim pro lectione, partim pro roſtris ſacris auditoribus inculcavit. Cùm verò moneretur à Collegiſ rectiùs ſentientibus, nec tamen deſiſteret, in aulam propterea vocatus, & brevi poſt alium in locum fuit translatus.

Currentis ſeculi anno 46. in monte Regio Joh. Lattermannus brevi poſt S.S. Theol. Prof. extraord. diſputationem de prædeſtinatione ſub præſidio D. Bohemi Senioris habuit, in qua de fidei collatione agens Synergifmum ſubtilem (quòd voluntas per gratiam prævenientem præparata Spiritui S. cooperetur) ſtatueri videtur. Huic diſputationi Prof. iſtius loci ordinarius D. Cæleſtinus Myſlenta, requiſitis etiam poſtmodum aliorum Theol. in diverſis Academiis judiciis, præſertim D. Dreyerus, & D. Bohemus junior à Lattermanno non eſſent alieniores, ſeſe oppoſuit.

Eodem anno & ſeqq. (licèt ſuperioribus quoque ſemina ſparſa fuerint) Majoriſmus de neceſſitate bonorum operum ad ſalutem in Academia Julia, propugnatore inprimis D. Cunrado Hornéo, gliſcere coepit. Qui ſcriptis publicis hunc errorem impugnavit, fuerunt inprimis D. Joh. Hülſemannus, D. Wellerus, D. Rothmahlerus & alii, quòd intra privatos parietes in Collegiis, & prælectionibus etiam alii S.S. Theol. Prof. & Candidati fecerunt.

In eadem Acad. Julia & quidem eodem tempore D. Georgius Calixtus Prof. Th. ibidem primarius S. S. Trinitatis myſterium ex ſolo Vet. Teſt. ſine adjumento N. T. ſolidè adverſus Judæos, ita ut convinci poſſint, probari poſſe, ut & Filium Dei in propria hypoſtaſi V. T. Patribus apparuiſſe, negavit. Huic in Acad. Lipſ. D. Hülſemannus, in vicina Wittebergenſi D. Scharffius publicè contradixerunt. Quod etiam facturum Dn. D. Wellerum fama refert.

Quod alias controverſias, quæ non tantâ cum acerbitate animorû fuerunt agitatae, nec ita in vulgus emanârunt, inprimis ſunt ſubſeqq. illæ de propoſitionibus perſonalibus, num ad paronymicas reduci poſſint, an prorsùs ſint inuſitatae, quæ poſterior ſententia pluribus probatur: de cauſa peccati, num Deus ſit cauſa peccati per accidens, an ſecus; de origine animæ, num immediatè à Deo infun-

infundatur, an per traducem seminalem propagetur: & si propagetur, num ante corpus organizatum actu sit in semine, an potentiâ: de scriptis Patrum priorum 5. seculorum, num ut principium fidei secundarium ad probandas conclusiones Theologicas admitti possint, num secus: de imagine Dei, num fuerit aliquid supernaturale in primis Parentibus, an verò connaturale: de orig. peccato, num sit aliquid privativum tantum citra respectum subjecti consideratum, an positivum: de peccatis actualibus, num cadant in infantes, an secus, & si quæ fuerunt plures.

Hæreticos novos hujus seculi facile antecedunt Weigeliani, qui nomen habent à Valentino Weigelio, Pastore quondam Tzschopeni propè Fribergam in Misnia, ubi Formulæ Conc. quoque subscripsit, postmodum Fanaticorum Principe. Natum hunc accepimus in oppido Comitatus Mansfeldici Artren/ tribus milliariibus ab Islebio sito, anno $\chi\rho\iota\varsigma\omicron\gamma\omicron\nu\acute{\iota}\alpha\varsigma$ 1533. Parente istius loci Pastore & Decano, praxin simul Medicam non infeliciter ibidem exercente. Unde Doctoris titulo à rerum imperitis fuit salutatus. Literarum prima fundamenta jecit Neostadii ad Orlam apud affinem suum M. Andream Mergethum istius loci Pastorem, à puero $\mu\iota\sigma\alpha\iota\nu\theta\epsilon\omega\pi$ conciones sacras audire detrectans, & non nisi Hermetis Trismegisti, Sybillæ, Agrippæ, Cardani, & imprimis Theophrasti Paracelsi scripta nocturnâ diurnâque manu volvens & revolvens. Ab officio Pastoratûs Tzschopenensis remotus, & fenestram sibi apertam ad fanaticas opiniones spargendas sentiens, quò facilius prurientes animos inescaret, & in nassam suam plures pertraheret, scripta non pauca $\kappa\omicron\sigma\mu\omicron\pi\omicron\lambda\iota\tau\eta\varsigma$ in lucem emisit. Tandem circa seculi currentis annum 18. nonagenario propinquus in fata concessit. Dogmata ipsius quod attinet: Scripturam quidem preciosum thesaurum vocat, neminem autem salvare posse statuit. Eandem cum Anabaptistis literam vocat mortuam, eique sensum allegoricum non omnibus obvium (utpote quam vult amphidextrâ) infert. Literam tamen, ubi non deberet, præsertim ut aureum seculum probet, ipse sui dissimilis urget. Deitatem Filii oblique negat, quando $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\nu$ Patri subordinat, & DEUM inferiorem facit. Cum enim in Postillis suis p.1.f.53. multarum creaturarum subordinationem fecisset, $\pi\acute{o}\nu\lambda\acute{o}\gamma\omicron\nu$ quidem super Angelos, sed tamen infra

Deum collocat. Eundem secundum deitatem exaltatum, & ad tempus deitate caruisse sentit. Si mentem ipsius penitus intue-
mur, cum Macedonianis, & Eunomianis Sp.S. quoque deitatem ne-
gat. Processionem, & missionem Sp.S. permutatim accipit: &
quidem, in V. Test. Sp.S. à Patre tantum processisse, in N. Test. post
ascensionem à Filio quoque procedere dicit. Christum carnem
suam de coelo attulisse, adeoque non ex Virgine Maria, sed in Vir-
gine Maria habuisse, quoad schema verò & mores hominem ex
Adamo se finxisse, quantumvis talis non fuerit, ipse fingit. Imò
quando corpus Christi ex Sp.S. natum, vel ex coelo allatum per dei-
tatem intelligit, quid de Christi deitate sentiat, quasi forex semet-
ipsum prodit. Christum non pro nobis in ara crucis, sed in nobis
intra corda nostra sc. habitando, legem implere garrit. Peccatum
originale negat, & infantes tam Ethnicorum, quam Christianorum
adhuc in utero matris Spiritu S. baptizari asserere non veretur.
Libero hominis arbitrio verbis quidem detrahit, reipsa multum
tribuit. Lumen siquidem innatum (legem naturæ) adhuc ante
prædicatum verbum in nobis existens sequi jubet. Non fidem ex
auditu, sed auditum ex fide proficisci statuit. Nos animam de
coelo, corpus de terra habere passim inculcat. De coelo autem
non nisi sanctum & impollutum descendere potest. Quamlibet a-
nimam duo habere corpora scribit, unum ex Adamo terrenum,
alterum ex Christo coeleste. Justitiam imputativam falsè ridet,
nosque imputantes cognominat. Vitam Christi requirit intra
nos, non justitiam accedentem forinsecus. Quod enim legis im-
pletio ab altero profecta prodesse debeat alteri, videtur ipsi error
exploratus. Hinc etiam nos cum Christo (essentialiter inhabitante)
non per Christum salvari plenis buccis affirmat. Fidem jam
per Christum inhabitantem, jam per cor obediens Deo definit.
Doctrinam legis & Evangelii confundit, utpote cui τὸ ὁμοιωµένον
ab Apostolo commendatum, quod consultò scribit ὁ τοιοῦτος, est
fides in oculis. Ex Christo Moysi & Legislatorem facit. Abso-
lutionem privatam rejicit, non hominibus, sed Deo peccata confi-
tenda docens. Unde quemlibet Christianum in oratione suâ Do-
minicâ clavem solvendi habere contendit. Sacramenta, uti omnia
media externa, despiciatui habet. Per aquam in regenerationis
nego-

negotio aquam de coelo, nim. Sp. S. intelligit. Baptismum non efficere, sed significare regenerationem scribit. In Coena Christum carnem & sanguinem intra nos fieri dicit, & ita praesentiam Sacramentalem sub symbolis negat. Finem Coenae vult esse imitationem vitae, & passionis Christi, propterea quod in mortis Dominicae annunciationem sit instituta. Ministerium publicum rejicit, & quantum potest, calumniis proscindit. Justinianum, leges, Jæcos damnat, & usum gladii unà cum tributis in Magistratu N. T. prorsus detestatur. Communionem omnium bonorum probat: & ideò suspendium furum suggillat, Conjugium honestam scortationem vocat. Aureum seculum Sp. S. ante novissimum diem in terris somniat. Impiorum resurrectionem negat. Limbum Patrum statuit. Inter diem novissimum, & extremum distingvit. Extremum quàm longissimè abesse statuit. Si jam sub unum intuitum Systema Theologiae Weigelianae, & Photinianae vocetur, præterquam quod illud sit longè crassius, & absurdius, in non paucis sibi met correspondebunt.

Weigelianis quàm proximè accedunt fratres Rosæ Crucis ante annos non ita multos passim in urbibus celebrioribus conventicula sua instituentes. Nomen se habere dicunt (si famæ fraternitatis, scripto ex ipsorum parte in lucem edito, fidem habemus) à Viro Nobilissimo Christiano à Rosencreutz (aurei lapidis eqvite) Monacho Germano, qui cum Ecclesiam Romano-Catholicam reformatione indigere vidisset, ex illuminatione Sp. S. adjunctis sibi fratribus, qui spontaneam obedientiam sponderint invicem, iter fecerit in Palæstinam ad sepulchrum Christi, & postmodum Fessæ in Mauritania Magis Arabibus Præceptoribus usus sit, à quibus totius Philosophiæ, i. e. omnium divinarum & humanarum scientiarum perfectionem hauserit, & reformationem universalem meditatus sit. Natum esse dicunt ex Germanico stemmate circa annum 1570. & ex illuminatione Sp. S. idem, imò plus vidisse, quàm Lutherum, nim. Ecclesiam Romanam forti reformatione indigere, propter defectum autem tergi subsidiarii opus istud perficere non potuisse. Mortuum volunt anno 1484. centenario majorem.

Interdum scenæ ac tempori subservientes rationem denomina-

tionis per quendam allusionem petunt ab isto Lutheri: Der Christen Herz auff Rosen geht / wenns mitten unter dem Creuze steht. Lutherus enim suis in insignibus rosam, cui cor cruce transfixum fuit insertum, cum dicta inscriptione gerebat. Interdum etiam rationem denominationis petunt ex illo Prophetæ: Israël florebit, ut rosa, & radix ejus quasi Libanon.

In hanc Philadelphiam neminem nisi sub juramento, & sigillo silentii, quod ea, quæ sibi concredita, effutire nolit, fratres admittunt. Item, quod interea temporis se omnibus accommodare velint, ubicunque locorum lateant, donec tempus & occasio elucescat effectui mandare, quod hætenus meditati fuerunt, reformationis opus. Quam ob causam de toto religionis istius systemate paulò difficilius judicatur. Interim tamen scripta Weigelii, v.g. postilla, Guldengriff / & Nagelii (Astrologi, qui ante annos triginta circiter fanatica sua somnia sub Calendariis suis spargebat, & aurei seculi initium falsus vates annum 1624. ponebat) se recipere dicunt.

Fraternitatem suam per Turciam, Tartariam, Moscoviam, Sveciam, Poloniam, Transylvaniam, Hungariam, Moraviam, Austriam & Saxoniam diffusam jactitant, Augustanam Confess. Form. Conc. & aliorum Theol. orthodoxorum scripta variis calumniis proscindunt, & juramentum religionis conscientiarum carnificinam appellant. Ne videantur prorsus impii, Scripturam recipiunt, sed in primis librum 4. Esther, Danielelem & Apocalypsin. Ex reliquis verò libris, quæ in rem suam facere posse videntur. Ut eò liberiùs ἐξ ἀμύλης loquantur, scripta vel anonyma, vel Pseudonyma lucifugæ in publicum emittunt. De ipsorum scriptis judicare periculosum est, propterea quod alium sensum iis affingant, quàm qui fuit ex litera.

Unde nonnulli claves scientiæ Paracelsicæ se habere jactitant. Scopus ipsorum est reformatio universalis tam in divinis, quàm humanis, & omnium ἀποκατάστασις in eum statum, in quo fuerunt ante lapsum. Jactant quidem miracula, cum tamen plerique ipsorum suis morbis laborent.

Nonnullorum de hac lecta judicium est, quod præter nomen nihil novi afferant, sed quod raptus, & revelationes peculiare jactitant,

stant, in eo cum Tatianis, Marcionitis & Valentinianis : quòd Trinitatem personarum in essentiae unitate negent, in eo cum Sabellianis, & Simone Mago, (qui tria tantum nomina dixit) quòd peccatum originale negent cum Pelagianis : quòd aureum seculum statuunt, cum Chiliaistis veteribus convenire.

Inter fanaticos hujus seculi non in postremis sunt Stifeliani, & Methistæ. Stifeliani dicti sunt ab Esaia Stifelio, qui Davidis Georgii paradoxa impia in Thuringia interpolavit. Anno 604. in oppido Thuringiae Saltza cum Ministris istius Ecclesiae de religione sua conferebat, quorum admonitione posthabita, in Consistorium Lipsiense ad reddendam dogmatum suorum rationem citatus comparuit. A semel conceptis autem erroribus discedere nolens captivus abductus, inque carcerem Saltzae, ne plures turbas daret, fuit inclusus. Custoditus ibi, & Erphordiae per integrum annum errorum revocatione juramento confirmata se tandem ex custodia liberavit.

Verum ad vomitum postmodum rediit, licet tribus vicibus errores suos abnegaverit. Juramenti rescissionem defendit ex jure civili, eò, quòd ob tutelam corporis illud praestiterit, adeoque jure. Illiciti jurisjurandi transgressionem Deo magis placere dicit, quam ejusdem observationem. Quartâ vice circa annum Christi 623. literis, ac scriptis reconditos errores disseminare coepit, utque eò citius homines incautos caperet, breves aliquot tractatus publici juris fecit, ex quibus summam errorum Stifellii hinc adscribam, ut ex dogmatibus ejus absurdis & blasphemis, cujus Spiritus filius sit, cognoscamus. Deum triplicem essentiam esse, nempe 1. Paternam essentiam, quam vocat virtutem & potentiam, per quam omnia suum esse habent. 2. Filialem essentiam, quam vocat Verbum, quo Pater omnia dicendo creavit. 3. Moventem, ac Vivificantem essentiam in Patre Virtutis & Verbo, per quam omnia vivant, seque moveant. Amorem essentialem, vocem divinam, sonum & clangorem deitatis esse Sponsam & Uxorem Dei, in qua & cum qua filium suum verbum prolatum genuerit. Verbum Dei, sive Scripturam S. esse literam mortuam, mutam, non moventem. Essentiam divinam hominibus, & Angelis (quos fingit corporeos) esse ingenitam, & concreatam. DEUM Adamum in sua imagine creasse,

creâsse, nempe Christo Jesu. Adami animam statuit esse trinum Dei spiraculum consistens in Virtute, Verbo & Vita, & in hoc ipso imaginis concreatae similitudinem apparere. Nihil neque in cœlo, neque in terra bonum esse, excepto solo DEO. Christum autem in homine esse illud ESSE, quod solum in homine bonum est. Carnem & sanguinem Adami non regenerari nec regenerationis capacem esse. Christum esse Deum trinum, semen mulieris æternum, ex quo concipiuntur & nascuntur homines. Christum constare ex duabus personis magna, & parva. Magnam in fidelibus adhuc quotidie hominem fieri: parvam & minorem dicit esse eam, secundum quam ab æterno Christus imperfecte fuerit incarnatus.

Totius hujus religionis fundamentum videtur unio essentialis Christi cum fidelibus.

Meritum Christi nostram justitiam non esse, sed tantum facere, ut rursus essentialiter Deus, vel *θεὸς ἀνθρώπου*, vel *ἀνθρώπος θεός* homo fiat. Christum in hominibus immediate omnia interne, & externe operari & facere, ut edere, concionari. Christum etiam Angelos redemisse. Verè credentes ex Deo ipsorum patre, & ejus dilectione (quam vocant *Gemahlin*) essentialiter regenerari, fierique *θεοὶ ἀνθρώπων*, & *ἀνθρώποι θεοί*, & non duo, sed unum cum Deo. Semen essentialis regenerationis esse Christum. Fideles esse membra essentialia corporis Christi. Essentialiter regeneratos esse omnipotentes, omniscios, sedere ad dextram Dei, non posse mori morte peccati. Ecclesiam Dei constare ex puris sanctis essentialiter regeneratis, qui sunt sine peccato, & macula, qui divina, & humana omnia intelligunt, qui non indigent Medicinâ, qui possunt ægros impositione manuum sanare. Ministros Verbi ab hominibus tantum vocatos nihil facere ad hominum regenerationem. Ministerii verbi divini eradicationem, artium liberalium exterminium, Romani Imperii ruinam cum omnibus suis membris esse futuram. Regnum æternæ plenitudinis Christum in terris erecturum, & immaculatam, immarcessibilem, invariabilem & corporalem hæreditatem illam hætenus in cœlo reservatam, jam in terra manifestaturum, & propterea illam purgaturum ab omnibus vitiosis, & Diabolicis impuritibus. Hæreditatem illam esse plenariam ex Deo regenerationem, i.e. Jesum Christum in renatis perpetuò quiescentem. Regeneratos autem in regno illo plenitudinis, &

nis, & seculo gratiae clarificatis corporibus donatos Deum plenarie agnituros, eumque à facie ad faciem visuros. Fideles quoque in V. T. à Deo resuscitados hujus hereditatis in terris participes eum facturum.

Methista ab autore hujus haereseos Ezechiele Meth denominati sunt. Natus hic est in Thuringiae oppido Langensals / patre Viro satis erudito, & Rectore scholae ibidem, Stiffelii ex sorore Nepos, und Schwester Sohn / quem fanaticum aut Ducem praevium habuit, aut ipse imitatus fuit. Enthusiastico Spiritu raptus annis superioribus non parum molestiarum creavit vicinis Ecclesiis, ut non tantum Saltzae in sua patria, verum etiam in Electorali aula Dresdensi, cum eò citatus esset, sequentes diras & portentosas blasphemias & voce, & calamo evomere non dubitaverit. Esse se Principem Michaëlem, & vivum illud DEI verbum delirabat. Gloriabatur de peculiaribus DEI revelationibus, visionibus & somniis, quibus Deus cum ipso loqueretur, sequere & puram doctrinam ipsi patefaceret.

Verbum scriptum ac praedicatum rejecit, & professus est, unicum duntaxat esse DEI verbum, nempe substantiale, seu Filium patris. Praesumere sibi conabatur divinae legi satisfacere, nec dicere abhorruit, se in posterum non peccare amplius imò ne peccare quidem, aut cogitationes malas concipere posse, alias necessario sequi, Christum in ipso peccare: se Christi carnem, quam in utero Mariae Virginis assumpsit, in qua etiam in cruce passus est, corpore suo circumgestare, omnia quae suscipiat & agat, Christum secum agere, & virtute personalis hujus cohabitationis se immortalem fore somniavit.

Ecclesiam illam veram esse ac dici, quae careat omni macula & ruga, peccatis & infirmitatibus. Hanc se & suum gregem esse dicit, Ecclesias autem reliquas omnes, earumque Ministros sceleratissimis calumniis, & injuriis atrocissimis onerat, ac persequitur. Veros DEI Ministros oportere omnibus numeris puros ac sanctos esse, sine ullis verbis, operibus & cogitationibus malis, si secus sit, non esse eum DEI, sed Diaboli servum. Baptismum ac Coenam res magicas appellavit, & tanquam res inutiles damnavit. Suos infantes naturam sanctos esse, nec opus habere lavacro regenerationis.

tionis. In locum Sacramenti Coenae substituit Coenam Spiritualem, quam Joh. in Apoc. 3. v. 20. describit. Resurrectionem mortuorum & vitam æternam negavit proclamans, se mortalitati subijci nunquam posse, se semel mundo esse mortuum, Christum non bis mori: hinc se nullam expectare carnis resurrectionem, nec aliam vitam æternam, sed omnia, quæ Deus promiserit beatis, se jam tum plenè possidere: se non teneri coram tribunali Christi rationem reddere eorum, quæ gesserit in vita, sed se ipsum fore judicem cum Christo, qui malos, hypocritas & securos Pseudo-Christianos sit judicaturus. Non adeò multos in hoc errore habuit adstipulatores, quorum quidam captivi abducti fuerunt in Regii lapidis propugnaculum, multi ad sanio rem mentem reversi.

Fanaticis hisce non immeritò accenseri possunt Chiliastæ novi, (ἀπὸ τῆς χιλιάδος, seu millenario nomen habentes, unde & millenarii dicuntur, eò quòd Christum mille annos in terris visibiliter regnaturum ante destructionem hujus universi statuant: novi verò cognominantur, ad differentiam veterum, quorum & inter Judæos & Patres vetustiores messiem aliquam metere licuit) quos inter scriptis publicis celebris ficto nomine dictus est quidam Gottlieb Heiland/cujus verisimilia historico-Prophetica de novissimis videri possunt. Ex quo verò Ecclesiis orthodoxis à Pontificiis imminabat periculum, eo nomine, quòd non amplius A. Confessioni conformia docerent, hic verò error in primis Artic. 17. impugnet, dubio procul jussu Magistratus sui conticuit.

Scissi etiam fuerunt in hoc seculo inter se reformati, sive Calviniani. Ruptura ingens extitit, cum in Arminianos, & Gomaristas, sive Remonstrantes, & Contra-Remonstrantes dividerentur.

Arminiani nomen acceperunt à Jacobo Arminio Vetera quinate (natus enim fuit in oppidulo Oudevvatter i. e. Altwasser / quod situm in meditullio Bataviæ ad fluvium Iselam) in Academia Leideni Professore Theologo, Francisci Junii successore, primo in Academia ista creato Doctore anno 1603. qui cum natus esset in hanc lucem anno 1560. Genevæ literis operam navasset, in Academia Leideni Theologiam professus esset, currentis seculi anno nono rebus humanis valedixit. Ne verò verborum cortices rodenti cognatio vocabulorum imponat, Armenorum, & Arminianorum

religio quàm maximè differunt. Illi nomen est ab Armenia majoris Asiae provincia, & ad religionem Ecclesiarum Græcarum, cujus gustum superiori seculo nobis fecit Jeremias Patriarcha Constantinopolitanus, propius accedit. Huic verò à Jacobo Arminio, ceu dictum, nomen est, & in præcipuis quibusdam fidei Articulis à reformatis, cui primùm addictus fuit Arminius, secessum facit.

Quantumvis autem primùm in 4. tantùm Articulis divergium occurrere visum, nimirum in Articulo de prædestinatione, merito Christi, gratia conversionis & certitudine salutis, lapsu tamen temporis, reciprocatâ contentione serrâ, totum istud systema Theologicum Photinianorum opinionibus fuit interpolatum. Factum id posterius imprimis post obitum Arminii, utut ipse quoque in Articulo de justificatione (qui non potuit non post se trahere plures) discipulis fundamenta subtraverit. Arminianismus alio nomine Remonstratismus à Confessorum remonstrantia (sicut à protestatione Spiræ facta Protestantes nomen acceperunt) appellatur.

Hinc Reformati (aliàs Gomaristæ à Francisco Gomaro Theologo Leidenfi, Arminii Collegâ, postmodum sene grandævo in hac contentione cognominati) qui sese opposuerunt Arminianis Contra-Remonstrantes audire cœperunt. Imò post Synodum Nationalem Dordracenam anno 1619. & ita decennio post Arminii obitum coactam, auctis erroribus, crebrius Remonstrantium quàm Arminianorum nomen in scriptis ex utraque parte publici juris factis occurrit.

Occasio, quâ motus Arminius in Articulo de prædestinatione, ac dependentibus secessum à communi Reformatorum doctrina fecerit, narratur sequens. Circumferebatur fortè quorundam manibus libellus, à quibusdam fratribus in Ecclesia Delfensi scriptus adversus Bezam hoc titulo: Responsio ad argumenta quædam Bezæ, & Calvinii ex tractatu de prædestinatione in c. 9. ad Romanos. Eum libellum Martinus Lydius, qui antea Pastorem egerat Amstelodami, tunc verò Professor erat in nova Frisiorum Academia, transmiserat ad Arminium, rogaveratque, adversus fratres Delfenses patrocinium Bezæ susciperet. Non erat ab hoc instituto alienus Arminius. Recens enim ex Schola Genevensi auribus ad-

huc circumferebat sonum lectionum & argumentorum Bezae. Sed dum molitur refutationem, dum argumenta ex utraque parte altius expendit, dum Scripturas confert, dum se torquet ac fatigat, vero victus primùm secutus est sententiam illam ipsam, quam oppugnabat (erat autem illa Reformatorum mitiorum, sive sublapsariorum) sed postmodum delatus est in eam, quam usque ad vitæ finem asseruit, decretum sc. DEI æternum de prædestinatione non esse, absolute ad salutem quosquam eligere, quos nondum decrevisset creare, quod voluit Beza: neque posito decreto creationis, & præviso lapsu Protoplastorum quosdam extra Christum, quod volebant fratres Delfenses: sed ex creatis & lapsis eos, qui vocanti DEO verâ fidei obedientiam responsuri essent, prout à Melanchthone, Nicolao Hemmingio, & aliis Theologis (hi enim ab Arminianis citantur) assertum erat. Hanc suam doctrinam paulò ante vitæ finem, cum lectulo emortuali affixus confessionem suam ederet, per omnia sacris literis convenire dixit. Proinde se in ea perstare, paratum cum hac ipsa fide coram tribunali Jesu Christi Filii DEI, iudicis vivorum & mortuorum, vel eo ipso momento comparere. Disputatum exinde inter Theologiæ Studiosos Academiae præsertim Leidenfis de hoc Articulo, quibusdam Arminii sententiam amplectentibus, quibusdam verò & quidem majori parte rejicientibus. Contradicentem habuit inprimis Franciscum Gomarum Collegam, unde Gomaristæ, qui doctrinam Reformatorum: Arminiani verò, qui Arminium sequebantur, cognominati. Vani orbis amicum Jacobum 'Arminium per anagramma dixerunt, qui obeliscis doctrinam ipsius notârunt, & sectatores ipsius vanitatis accusârunt. Unde Classis Dordracena gravamen hanc formâ conceptum anno 1605. interposuit: Cùm in Ecclesia & Academia Leidenfi rumor sit, controversias quasdam circa doctrinam reformatam Ecclesiarum obortas esse, censuit classis, necessarium esse, ut de iis controversiis quàm tutissimè citissimèque componendis Synodus deliberet, ut schismata omnia, & offendicula, quæ inde oriri possunt, tempestivè amoveantur, conserveturque unio Ecclesiarum reformatarum contra calumnias Adversariorum. Hagæ quidem Comitum cum Arminio super hoc negotio actum, sed Synodus Nationalis, in qua controversia videbatur decisa usque

que ad annum 19. currentis seculi fuit delata. Fatis interea concessit Arminius anno 1609. ætatis 49. cum plures doctrinæ suæ pollicem prementes post se reliquisset. Quamquam autem Arminii sententia in articulo de prædestinatione commodior initio videbatur orthodoxis, ipse tamen longius fuit progressus, præsertim in articulo de Justificatione, in quo non Christi iustitiam, sed actum fidei, licet imperfectum ex gratiosa Dei æstimatione nobis in iustitiam imputari contendit: applicationem iustitiæ Christi per fidem, considerationem fidei ut instrumentum in articulo de justificatione, unum in utroq; Test. justificandi modum, & alia exinde dependentia negavit. Quæ cum facta testia post ipsius obitum tueri vellent discipuli, orthodoxorum verò scripta susque deq; haberent, & potius Socinianorum sibi familiaria nimis redderent, sub libertinismo credendi Crypto-Socinianismum, qui partim ex scriptis ipsorum publicis, partim privatis stricturas emittit nō obscuras, tandem introduxerunt. Ipsum etiam Arminium adhuc ante Synodum Nationalem Socinianismi Reformatis fuisse suspectum, ex epistola Paræi 1. Martii anno 13. ad N. N. scripta patescit, cum hæc in verba erumpit: Arminium vestrum Sociniani nuper in Polonia expressè ut suum nominârunt, unâ cum quodam Bonfinio & Acantio clandestinis asscclis, quorum autoritate postulârunt à fratribus orthodoxis (Reformatis in Polonia) fraternitatem, isti verò fortiter recusârunt. Acta misit ad me Synodus Lublinensis, cui nuper postridiæ natalis Domini respondi. Sectatores Arminii præcipui fuerunt Simon Episcopus Prof. Th. in Acad. Leideni (quibusdam genuinus Arminii discipulus, quibusdam os Arminianorum dictus) Johannes Arnoldus Corvinus Ecclesiæ Leidenfis Minister, Adrianus Borraeus, Johannes Utenbogardus, Petrus Bertius, Nicolaus Grevinchovius, Adolphus Venator, Petrus Cupus, Henricus Slatius, Henricus Welsingerus, Eduardus Poppus, Henricus Hollingerus, Dominicus Sapma, Carolus Niellius, Philippus Pinackerus, Henricus Leo, Bernhardus Dvvinglo, Thomas Gosvvinus, Ahasverus Matthæius, Theophilus Rickevvart, & alii partim scriptis publicis, partim subscriptionibus celebres. Quamquam autem aliorum malefactorum, & errorum causa Henricum Slatium (propter conjugationem adversus Auriacum anno 1623. rotæ impositum, ut suo

loco dicemus) Venatorem, Welsingium & Witzium inter suos postmodum agnoscere noluerint, hos tamen albo Remonstrantium prius adscriptos, & Pastorum apud ipsos munere functos fuisse constat. Librum de officio hominis Christiani à Socino quidem scriptum non imus inficias; sed dum Welsingius pro suo foetu istum lambere, typisque de novo descriptum in salivam publicam emittere coepit, præfationem insuper præfixit, & Evangelicis legendum tanquam librum utilissimum commendavit, errores in eo contentos hederâ præfixâ venum expositos suos facit. Dissensiones istæ in religione inter Ecclesias Reformatas Belgicas (ut omnium rerum parva sunt exordia, maxima verò exodia) creverunt indies, donec tandem in factiones politicas degenerarent, & civitates quædam, quas inter Trajectum, Lugdunum, Harlemum non ultimæ novis molitionibus studerent. Ut igitur intra gyrum obedientiæ urbes istas redigeret Mauritius Princeps Auriacus, anno 1618. spe factâ Synodi Nationalis, militem ipsis, Trajecto in primis, admovit. Ob hæc dissensiones Belgarum in sinu gavisi fuere vicini Papicolæ, oleumque camino instillare, latibula Remonstrantibus & tutum receptum polliciti, non dubitarunt. Post redactas in Belgio ad obedientiam civitates, non cessarunt tamen Trajectini periculosis consiliis operam dare. Ex Senatoribus inde Trajectinis cum Secretatio Ledenbergio, ex aliis verò civitatibus Viri quidam primarii Hagam vocati, & armatâ manu adhibitâ eodem anno 18. in custodiam dati sunt, quos inter fuerunt Hollandiæ Advocatus Johannes Barnefeldius Senior, Romulus Hogerbetus Roterdamensis, & Hugo Grotius Lugdunensis Reip. Syndicus, de quorum nonnullis seqq. anno 19. supplicium sumtum. Ledenbergius confessus fuit, eos id egisse, ut vinculum unitatis Belgicarum Ecclesiarum rumperent, provincias disjungerent, religionem mutarent, & Principem Mauritium ab imperio removerent. Sententia lata fuit in Barnefeldium, Virum 73. ætatis annum agentem, ut capite truncaretur: in Ledenbergium, qui manus sibi violentas cultro pectus bis perfodiendo, & jugulum incidendo intulerat, ut cadaver ipsius urnâ vinculis ferreis probè munitâ ex urbe protraheretur, & in paratam eo fine crucem adactâ suspenderetur. In Hogerbetum & Grotium (quibus idem subeundum fuisset supplicium) pronun-

pronunciatum, ut, habitâ intercessionis multorum ratione, vitâ quidem donarentur, ad certos tamen annos captivi tenerentur, bona verò ipsorum cum Ledenbergii & Barnefeldii bonis fisco applicarentur. Synodus itaque Nationalis Dordracena, vel Dordrechtana (zu Dordrecht in Hollandia) vergente anno 18. ad decidendas controversias inter Ecclesias Belgicas ortas cœpta, 19. continuata, multisque millibus præsentibus, mense Aprili fuit finita.

Remonstrantium & Contra-Remonstrantium nomen, quærum illi partes Arminii sequebantur, hi receptam in Ecclesiis Belgicis doctrinam, tunc frequentatum. Remonstrantes acceperunt nomen à Remonstrantia, i.e. declaratione, seu libello supplice Hollandiæ, & West-Frisiæ ordinibus ab Arminianis exhibito: Contra-Remonstrantes ex eo, quòd illis contravenerint. Remonstrantiæ istius summa erat expositio gravaminum circa revisionem confessionis, & Catechismi Ecclesiarum Belgicarum, ut & circa dogma prædestinationis cum annexa petitione vel Synodi Nationalis, in qua pressius dictæ doctrinæ capita examinentur, vel mutuæ tolerantiae quoad controversa dogmata, suspensionis etiam censuræ Ecclesiasticæ interea, dum de hisce dogmatibus nihil statuitur. Descriptionem Synodi Dordracenæ vide inferiùs. Exitus Synodi fuit, ut functionibus exuerentur, & loco moverentur Remonstrantes: nonnulli etiam carceribus compescerentur, imò propter delicta enormia capitis supplicio afficerentur. Nam cum Henricus Slatius Theologus, Arminianus durior, scriptis celebris, sed paulò ferocior unâ cum aliis circa initium anni 23. conspirassent adversus Auriacum (quem paucis satellitibus stipatum in venatione cogitârunt opprimere) captus is capite truncatus, rotæque sedens fuit impositus. Tres alii, ut Cornelius Gertsen, David Cornvinder & Hadrianus à Diek post decollationem decussatim divisi & publico spectaculo expositi, reliqui, quos inter Barnefeldius junior, gladio fuerunt percussi & sepulti.

Anno 21. confessionem suam, quæ merus cothurnus verbis ex schola Socinianorum depromptis consarcinatus, Arminiani ediderunt, & cum censurâ Theologorum Leidenfium (Autor censuræ creditur Festus Hommius) notaretur, apologiam confess. Socinianis erroribus scatentem anno 30. emiserunt, quam declaratio ejusdem

Eruditiores
inter ipsos
scriptis editis
celebres sunt
Episcopus, &
Coryneus.

dem nihilo melior excepit. Annis abhinc non ita multis sub
Heinrici Friderici (qui fratre Mauritio anno 25 extincto in Re-
monstrantes fuit mitior, praesertim cum tot applausores tacitos
hinc inde haberent) gubernatione Aquariorum titulo (des Dref-
Wagens/qui vehit omnis generis errores, cum alias Aquarii secta
sint Anabaptistarum, de quibus in centuria superiore) in Belgium
postliminio fuerunt recepti. Jam, ut accessum faciamus ad do-
gmatica, sciendum, Arminianismum, vel Remonstrantismum nihil
aliud esse, quam Crypto-Socinianismum sub libertinismo non
vivendi, sed credendi, subintroductum. Vel: in plerisque fidei Ar-
ticolis (de justificatione, ac dependentibus) subtilem Papismum.
Inficias quidem nullus eo, inter ipsum Arminium & Arminianos,
eosque vel mitiores, vel duriores (quales imprimis Slatius, Welsinge-
rus, Witzius, Venator, Geisterani, & alii) non raro esse distinguen-
dum, si tamen cum scriptis privatis publica, & quidem ceteriora
(confessionem, apologiam & declarationem) conjungimus, nec
privatorum divisim, sed conjunctim accipimus, dictis calculum
non facile quis denegabit. Tantum enim abest, ut Photiniano-
rum sententiam duntaxat suam faciant, ut etiam non aliis, quam
ipforum verbis quasi à teneris ungviculis ejusmodi principiis in-
nutriti eandem exprimant. Ad salutem tria saltem Christiano ne-
cessaria esse docent. 1. reverentiam Scripturarum, 2. fidem promif-
forum divinorum, 3. obedientiam mandatorum divinorum. In
controversiis cuilibet, ut suo sensu abundet absque salutis periculo,
integrum statuunt secundum decantatum inter ipsos symbolum:
Nihil seire, tutissima fides. Consequentias, nisi tam evidentes sint,
ac illa: Currit, E. movetur, rejiciunt.

Articulum de S.S. Trinitate quidam negant, quidam in dubium
vocant. Satisfactionem Christi pro peccatis nostris passim arro-
dunt, ipsiusque loco in articulo de justificatione acceptilationem
substituunt. Christum verò id morte suam obtinuisse, ut viam no-
bis panderet, quam nos ipsos salvare possemus, ipsis sit verisimile.
Hinc Christum poenas infernales sustinuisse, ipsis videtur *Φοβησά-
μεν*. Imaginem DEI non constituisse in justitia originali docent.
Peccatum originale Tragelaphum, ipsum verò Adamum peccato
suo posteris typum (quasi non generatione, sed imitatione,
pecca-

peccatum propagaretur) vocant. Actualia peccata non ex originali, sed ex frequentibus actibus ortum ducere volunt. Quædam peccata tam levia dicunt, ut peccatores reos mortis non faciant. Homini liberum arbitrium ad bonum & malum indifferens in spiritualibus relinquunt. Fidem respectu facultatis ad credendum in homine residuæ DEI donum dici existimant. Patribus V. T. alium justificandi modum, quàm nobis in N. T. assignant. DEUM in V. T. obedientiam rigorosam postulasse, in N. T. aliquali contentum esse passim docent. Fidem per obedientiam mandatorum divinorum definiunt. Eandem in circulo justificationis non ut instrumentum, sed ut opus considerant, quod licet imperfectum sit, DEUM tamen ex æquitate acceptillare, prout creditor ab exhausto debitore 10. pro 100. accipit.

Hinc & imputativam Christi justitiam, & ejusdem justitiæ applicationem per fidem tollunt. Baptismum tantum fuisse ritum temporarium ab Apostolis usurpatum volunt. Coenam verò institutam esse, tantum ut annuncietur, & repræsentetur mors Christi. Quæstiones de notis Ecclesiæ noxias esse dicunt, & ineptas. Missionem & vocationem Ministrorum jam non esse necessariam putant. Bella & Magistratum, quatenus sanguinem fundit, improbant. Animas hominum post mortem superstites esse, non apud omnes est in concessio. Quod si quis has ansulas copulet, non tam ovum quod dicitur, ovo, quàm Remonstrantismum Photinianismo similem invenerit.

Johannes insuper Piscator Calvinianus durior Scholæ Herbornensis Prof. circa seculi hujus initium sententiam Parsimonii, superiore seculo à B. Brentio refutatam: Christi obedientiam activam justificationem nostram non ingredi, sed Christum tanquam creaturam legi divinæ obedientiam præstare, pro se fuisse obligatum, refricare, novisque ratiunculis incrustatam in Ecclesiis Calvinianis spargere cœpit. Refutatus fuit hic error ipsius non tantum à Theologis privatis Calv. utpote Polano, sed etiam in conventu quorundam Hugenotarum, qui Vappinèi in Delphinatu (locus in tabulis Geogr. vocatur Capp. vel Gapp.) anno 1603. congregati hanc de Piscatore tulerunt sententiam, quod rerum novarum sit studiosissimus. Quantumvis autem hic error progressu temporis exspirasse

râsse visus fuerit, tamen non ita pridem à Wendelino Scholæ Ser-vestanæ Rectore in suo controversiarum compendio, & quidem loco de justificatione omnibus modis fuit propugnatus. De applausoribus in Galliis & Belgio nihil injiciemus impræsentiarum. Unde apparet, dubio procul adhuc plures sibi suffraganeos Piscatorem inter Calvinianos, quoad hunc errorem, reliquisse.

Puritanos in Scotia & Anglia proximis annis 12. & circiter barbarum quamplurimarum in Ecclesiis istis reformatis dedisse, notius est, quam ut filo prolixiore diducatur impræsentiarum. Sub Jacobo VI. (inter Scotiæ Reges) magnæ Britanniae Rege, Calviniani ceremoniis magnam partem è Papatu acceptis, v. g. collectis, organis musicis, imaginibus, accensis lychnis & similibus salvâ tamen ipsâ doctrinâ reformatâ, in istis locis utebantur, Episcoporum etiam non parva erat autoritas, adeò, ut suus etiam in Parlamento locus ipsis concederetur. Verùm annis abhinc circiter 12. tanta in istis Ecclesiis ceremoniarum, quin & ordinis boni facta est mutatio, ut & militibus, ac sexui seqviori concionandi facta potestas, imagines Christi, ac sanctorum per carnifices in locis publicis crematæ, festorum Christi & Apostolorum, quin & Sabbathi ex parte vel abrogatio, vel tamen profanatio facta fuerit. Quin & eò reformatio ista eis *τὸν αὐτὸν* nimium quantum vergens processit, ut hodiè vix secta ulla reperiri possit, quæ suos sub turbulentissimo regnorum istorum statu non habeat adstipulatores. Originem traxit hæc mutatio partim ex eo, quòd Scoti Puritani regimen Episcoporum, substituto presbyteriali, partim quòd librum Liturgicum à Rege, ac parlamento confirmatum anno 21. partim quòd liberum Pontificiæ religionis in sacello Reginae, cui plures in isto regno latentes Pontificii sese adjungebant, exercitium abrogatum vellent. Confessionem nimirum Scoticam anno 1581. Edimburgi editam anno 1638. repetebant, & per conjurationem adversus Regem, quâ se invicem adjurârunt Comites, Barones, Nobiles, Præfecti, Ministri Ecclesiæ, & populus, se confessionem hanc fortunarum & sangvinis sui jacturâ esse defensuros, susque deque habitâ rebellionis infamiâ, stabilitam volebant. Rationes hujus ausus puriores, vel duriores illi adducebant, quòd in libro Liturgico Anglicano 1. quædam sunt Idololatrica, quorum 12. ca-
pita

pita faciunt, inter quæ tertium est de adoratione DEI panacei : quintum de mensa Eucharistica in formam altaris mutata : undecimum genuflexio Sacerdotis ante consecrata symbola. 2. quædam superstitiosæ, & idololatricæ ceremoniæ, quarum 50. numerant. Inter quas 1. est feriatio festorum Christi & Apostolorum. Festa Christi 7. numerant, Mariæ duo, annunciationis & visitationis, reliquæ memoriæ Apostolorum deputantur. 5. ceremonia superstit. est signatura crucis super baptizandos. 6. impositio manuum iisdem baptizandis facienda. 7. arrha inter Neo-nymphos. 8. consecratio baptismi. 10. administratio baptismi, & Eucharistiæ extra templa publica. 11. conciones funebres. 12. præsentatio puerperarum in templo. 13. conversio vultus Sacerdotalis ad plebem, quando benedicit, & averfio vultus à plebe, quando legit collectam. 15. assurrectio plebis ad lectionem Evangeliorum Dominicalium. 16. Antiphona, & responsoria populi ad collectas à Sacerdote lectas, vel cantatas. 3. Quod insint quidam defectus, utpote 1. quod in lectione scripturarum quædam capitula Levitici, Ezechielis in prælectione demagogica Bibliorum prætermittenda statuuntur, 2. quod quædam capitula Scripturarum minùs luculenta doctrinis esse censeantur. 3. quod apocrypha quædam legenda statuuntur. 4. quod Litaniæ conjurationi similiorem confixerint. 5. quod loco ceremoniarum in baptismo usitatarum, si baptizandi morbus urgeat, solius orationis Dominicæ recitatio baptismo præmittenda dicatur. Hinc enim Pontificiis ansam dari comminiscendi absolutam Sacramentorum necessitatem. 6. quod statuunt: omnes infantes baptizatos habere omnia ad salutem necessaria, & si statim post baptismum decedant, sine dubio salvari. 7. quod gratiam DEI universalem introducat iste Liber Liturgicus præscribendo hanc confitendi formulam: Deus Pater me, & universum mundum creavit: Deus Filius me, & universum genus humanum redemit &c.

Libellaticorum der Libellers (qui nomen habent à Libellaticis tempore Cypriani & Augustini, à reliquis Catholicis sese segregantibus, & peculiare coetus agentibus) conatus quorsum sint evasuri, dies docebit.

Hugenotæ quidam in Gallia Moses Amyraldus, & Claudius

Testardus Cameronis discipuli, Salmuriensis ad Ligerim Acad. Prof. & Past. circa 34. annum in Articulo de prædest. circa gratiam, & meritum Christi, & vocationem universalem, à communi Reformatorum doctrina secessum fecerunt, cujus etiam occasione Synodum Nationalem Huguenottarum Alenzonii coactam quidam referunt. Præsupponentes autem isti Theol. (de quorum sententia Brevis tractatus Moyſis Amyraldi, quem de Prædest. ac dependentibus articulis scripsit, & anno 34. publici juris fecit, videri potest) universalem Dei gratiam erga totum genus humanum, & universale Christi meritum duas species prædicationis Christianæ, duasque species fidei, si aliunde non accedat impedimentum, faciunt. Una prædicatio fit Ministerio Apostolorum, & illorum, quibus prædicatio Evangelii commissa est, qui annunciant, quòd Jesus Christus sit Filius Mariæ, & simul æternus Dei Filius datus nobis in redemptionem à peccatis nostris per crucem suam, quòd fuerit resuscitatus à mortuis, & elevatus in cælos, unde redemptionem nostram expectare debeamus. Et hæc prædicatio ingenerat fiduciam de misericordia DEI manifestatam in magno illo Salvatore conjunctam cum distincta cognitione Salvatoris illius, qualis fides producit in nobis cogitationes, & motus intrinsecos, & admirabiles. Altera prædicatio fit per solam administrationem providentiæ divinæ conservantis mundum, non obstante ejus iniquitate, & invitantis eum ad poenitentiam per longanimitatem suam, quæ, nisi homines naturâ fuerint nisi cæci, & pertinaces in sua cæcitate, idonea erit ad ingenerandam fidem de misericordia Dei, destitutam quidem verâ, & dilucidâ cognitione Redemptoris, de quo nobis Evangelium prædicat, nihilominus tamen sufficientem, ut fruantur homines eâ salute, cujus Deus autor est. Prima species fidei nascitur ex dilucida prædicatione (qualis primo loco descripta) credens in illum, quem cognovit: posterior non contemnenda fidei species oritur ex intuitu misericordiæ DEI, quæ offertur ei mediante providentiâ Dei, & credit in eum sine præcedente cognitione. Quicquid autem misericordiæ Deus impendit hominibus in spem salutis, id omne exinde oritur, quòd justitia ejus placata est per sacrificium Filii sui, atque adeò sublatum omne obstaculum, quod per peccatum positum erat inter gratiam Dei, & remissionem peccatorum, saltem homi-

homines seiplos non indignos demonstrent. Totum enim ab hac conditione pendet, ne homines se indignos ostendant. Nam non convenit sapientiæ Dei proponere quicquam, aut statuere de hominum salute ad realem fruitionem ipsis exhibendam, cum ipsi nolint, & perseverent pertinaciter in repudianda misericordia divina. Hoc dico: non convenire cum Sapientia DEI, homines salvos fieri, ipsis invitis. Summa erroris est: Gentiles etiam extra Ecclesiam citra prædicationem verbi per intuitum misericordiæ divinæ in regimine hujus universi conspicuæ salvari. Quo ipso non longius absunt à Cinglii Patriarchæ sui sententia, qui gentilibus virtuti, & honestati studentibus, licet sint extra Ecclesiam, salutem addicit in scripto ad Franc. Gallia Regem. Confundunt autem vocationem generalem & communem, quæ est invitatio ad quærendum Deum in Ecclesia per *ἰσχυρισμὸν* ex libro naturæ cum vocatione speciali, quæ fit per verbum & Sacramenta, citra quam fides & salus nemini obtingit.

Controversia tandem Sabbatharia in Belgio ante annos plus minus duodecim inter Franciscum Gomarum ex una, & Rivetum, Walæum, Amesium &c. ex altera parte mota Reformatos etiam in partes abire fecit. Francisci Gomari sententia erat. 1. Sabbathum non statim post creationem mundi fuisse observatum, sed demum post exitum Israelitarum ex Ægypto cœpisse observari, 2. præceptum de Sabbatho tantum fuisse ceremoniale, 3. abrogationem ab Apostolis factam. Huic dicti Theol. scriptis publicis sese opposuerunt asserentes 1. Sabbathum statim post creationem à Patriarchis tum ante, tum postdiluvianis fuisse observatum, 2. præceptum de Sabbatho fuisse morale, 3. translationem ab ipso Christo fuisse factam.

Ut verò paucis, quæ nostra sententia sit, subjiciamus, Sabbathum quidem statim post creationem à Patriarchis observatum fuisse, quin & in statu integritatis à Protoplastis celebratum fuisse adversus quosdam Pontificios asserimus, in præcepto autem de Sabbatho & morale & ceremoniale agnoscimus. Morale, quod certus septimanæ dies cultui divino sit consecrandus: ceremoniale quod septimus formaliter acceptus cultui divino apud Judæos fuerit destinatus. Translationem ex die Saturni in diem Solis vel feria septima in feriam primam potius ab Apostolis, quam ipso Christo factam

Etiam putamus. Wendelinus quidem rationes aliquas pag. penult. compendii sui controversiarum adducit, quibus probare conatur, à Christo translationem istam fuisse factam, utpote 1. Quod Christus non minus fidelis fuerit in tota DEI domo i.e. Ecclesia ordinanda, quàm Moses Hebr. 3. vers. 2. 6. 2. Quia dies hic ab ipso Christo aliquot nobilibus actibus fuit sanctificatus, v.g. quòd eodem die sæpius discipulis suis post resurrectionem apparuerit, Joh. 20. 19. 26. & quòd eodem die Spiritum S. super Apostolos effuderit, Act. 2. 3. Quod jam Apostolorum tempore, in praxi Ecclesiae, mentio hujus diei Dominicae injiciatur, Act. 20. v. 7. 1. Cor. 16. v. 2. 4. Quod consentaneum sit, ab ipso institui diem cultus sub N.T. à quo cultus ipse fuit institutus. 5. Quod rationi planè consonum sit, ut opere redemptionis consummato, diem consummationis istius, & secundæ quietis, qui resurrectionis dies, Deus sanctificaret, prout olim, opere creationis peracto, Deus quievit, & quietis suæ diem nempe septimum sanctificavit. 6. Quod præceptum de Sabbatho fuerit morale. Verùm si rationes allatae hoc volunt, translationem Sabbathi ex feria septima in feriam primam à Christo factam ante resurrectionem, historia Evangelica reclamatur, quæ Christum Sabbatum unà cum Judæis secundum consuetudinem suam observasse docet, Lucæ 4. v. 16. Si verò hanc translationem post resurrectionem, antequam in cælum adscendit, à Christo factam volunt, rationes sunt probabiles, non infallibiles. Nobis probatur sententia Præceptorum nostrorum, qui translationem hanc (ut & aliarum ceremoniarum abrogationem) ab Apostolis factam volunt. In præcepto enim de Sabbatho & morale, & ceremoniale concurrere dicimus: morale, quòd certus Septimanæ dies cultui divino consecrandus: ceremoniale, quòd septima feria huic cultui destinanda.

Pontificii quidem de unitate suæ Ecclesiae propter caput unum visibile, Judicem controversiarum infallibilem, nimium quantum gloriantur, sed inter istos quoque contradicentum agmina reperiri, præter Scholasticorum, imprimis Thomistarum & Scotistarum concertationes, (de quibus acta Concilii Tridentini legantur) certamina recentiorum satis ostendunt. Utut verò distinguant inter hæreticos materialiter, & formaliter acceptos, illos vocantes, qui
diversum

diversum quidem à recepta in Ecclesia Romana sententia statuunt, se tamen cognitioni Ecclesiae, i. e. Pontificis (in quem terminatur analysis ultima) subjiciunt, in plerisque tamen controversiis iudices isti prorsus infallibiles eò adduci non potuerunt, ut sententiam suam interponerent, vel alterius partis offensionem, vel Christiani orbis de lata sententia judicia pertimescentes,

Inter Dominicanos & Franciscanos jam per aliquot secula controversiae ferra de conceptione immaculata B. Virginis fuit reciprocata, sed in hodiernum usque diem nondum decisa. Licet enim duobus abhinc seculis, in Concilio Basileensi sub plumbo Apostolico sententia Dominicanorum fuerit damnata; tamen quia ceteriores plerique Pontificem supra Concilia extollunt, decisionem istam vacante sede factam volunt, praesertim cum eo nomine Concilium istud Basileense malè apud Pontifices Rom. audiat, quod Pontificem Concilio subjecerit.

Nostro currente seculo per legationes Hispaniarum Reges Philippus III. & modernus Philippus IV. controversiae hujus decisionem apud Pontifices urserunt, sed hoc decisum die 22. Junii anno 1622, à Greg. 15. factum: Aeternam sapientiam nondum patefecisse hujus mysterii penetralia: An B. Virgo Maria sine originali peccato concepta fuerit. Manet itaque in hunc usque diem controversia nondum penitus decisa.

Jesuitarum, patrum & cute, & mente atratorum in Articulo de praedestinatione & gratia conversionis discussio satis hoc seculo innotuit orbi Christiano.

Bellarminus enim, Tannerus, Svaresius & alii majorum gentium praedestinationem faciunt absolutam, ex qua gratiam conversionis congruam postmodum deducunt: Contra Becanus, Cornelius à Lapide & qui sunt alii, praedestinationem conditionatam sub conditione praevisorum bonorum operum statuunt, sententiam antiquam Scholasticorum, hominem propter praevisa bona opera ad vitam aeternam electum esse, defendentes. Dissensum hunc Jesuitarum rigidiorum & mitiorum non levis esse momenti apud Pont. verbis Corn à Lapide probamus, qui dicit: Sanè novi plures, qui ex illius sententiae praedicatione (Bellarmini, Tanneri & sequacium) vel in desperationem, vel in insaniam acti, miseri vixerunt, aliquos etiam, qui se occiderunt.

Domi-

Dominicanorum & Jesuitarum inprimis prædeterminatione voluntatis hum. non minor est contentio, quæ crevit eò usque, ut Dominicani Jesuitas Pelagianismi, Jesuitæ Dominicanos Calvinianismi postulârint. Hinc Bannes, Cumel Dominicani, & Suarez in controversia de concursu gratiæ & liberi arbitrii crimen hæreticorum sibi in invicem tribuunt. Accepit autem ista prædeterminatio nomen, quòd ex ipsorum (Dominicanorum) principiis humana voluntas à Deo jam determinata seipsam quoque determinet ad hoc, vel illud faciendum. Definiunt prædeterminationem illam decretum voluntatis divinæ absolutum, & efficax, quâ Deus voluit talem actum liberum ab homine fieri, antequam præsciret absolutâ, vel conditionatâ scientiâ (conditione pendente à libero arbitrio creato) hominem actum illum producturum, & antequam voluerit esse, & applicari causas, quæ actum illum in tempore sunt producturæ. Hanc prædeterminationem faciunt duplicem, aliam physicam, realem influxum DEI in voluntatem applicantem eam ad volendum determinatè unum quoad speciem actus, & ejus exercitium: aliam moralem, seu voluntatis inclinationem ab objecto factam. Suppositâ verò inefficiâ promotionis moralis ex parte actus, concludunt, non aliâ ratione, nisi ex physica prædeterminatione certum esse, ac infallibilem, aut intelligi posse divinæ providentiæ & prædestinationis ordinem, ac eventum. Inter hanc Dominicanorum prædeterminationem & Calv. determinationem verbale tantum discrimen videtur intercedere: in re ipsâ verò esse consensum. Si quid tamen discriminis interest, in eo videtur consistere, quòd Calviniana determinatio non tam causam secundam liberam, quàm ipsam actionem indifferentem determinet: prædeterminatio autem prius causam secundam determinet, antequam in ipsam actionem influat. Hinc & Dominicani propositiones de futuro contingenti ex se, & quoad realem existentiam alterius partis nec determinatè veras esse, nec determinatè falsas volunt, attamen posito decreto Dei prædefinitivo, ac prædeterminativo evadere determinatè veras, & determinatè falsas.

Sixti V. & Clementis VIII. (qui circa seculi currentis vixit initium) circa vulgatæ versionis editionem dissidium nec sicco pede nobis h. l. venit prætereundum. Quam enim Sixtus V. publico decre-

decreto probavit, & ab omnibus tanquam emendatissimam recipi jussit, eam Clemens suppressit, quod gravia, & periculosa menda contineret, & aliam, expurgatis mendis, promulgavit, cui tamen Sixti nomen ut dissensum fucō aliquo tegetet, præfixum reliquit. Hac de re bellum papale, sive Concordia Discors Sixti V. & Clementis VIII. circa editionem Hieronymianam à Thoma Jannes Londini editum legi potest.

Colloquia & conventus Theologorum nostratium & aliarum sectarum quod attinet, statim in vestibulo currentis seculi Colloquium Ratisbonense anno 601. Evangelicos inter & Pontificios habitum sese offert. Habitum istud fuit in præsentia duorum Germaniæ Principum potentissimorum Maximiliani Bavariae Ducis, qui etiamnum in vivis octogenario proximus Electorali dignitate fulget, & Philippi Ludovici Comitis Palatini ad Rhenum, quorum ille Romano-Catholicæ, hic orthodoxæ religioni Lutheranae fuit addictus.

Theologi ex parte Pontificiorum Thesi propositæ, de norma, & judice controversiarum subscripserunt Albertus Hungerus, Academiae Ingolstadiensis Pro-Cancellarius, Jacobus Gretserus è Soc. Jesu, S.S. Th. D. & Prof. Ing. Antonius Welferus, S.S. Theol. D. & Wolfgangus Hanneman S.S. Theol. D. Ex parte verò Evangelicorum Thesis de norma & judice contrō. subscripserunt Theologi Palatini Jacobus Heilbrunnerus S.S. Th. D. Philippus Heilbr. item Th. D. Abraham Manne Superintendens, Tobias Bruno D. & Superint. M. Magnus Agricola, Christophorus Morold D. David Schram, Henricus Tettelbach: Theologi Saxonici Ægidius Hunnius S.S. Th. D. David Rungius S.S. Th. D. Professores Electorales in Academ. Witteb. M. Johannes Fladungus Vinariensis: Theologi Brandenburgici M. Abdias Wickner, M. Laurentius Lælius Onoldini: Theol. Würtembergici Andreas Osiander D. & M. Felix Bidembach. Collocutores ex parte Pontif. fuerunt Albertus Hungerus, & Jacobus Gretserus: Ex Evangelicorum parte Jacobus Heilbrunnerus, & Ægidius Hunnius. Sed Collocutorem ex parte Pontificiorum se obtrusit Adamus Tannerus è Soc. Jesu, perfrictæ frontis homo, qui suis vociferationibus, histrionicis gesticulationibus, & formâ logicâ satis informi & Evangelicis,

& Auditoribus omnibus molestiarum satis creavit. Excipientibus, & in Protocollo referentibus Notariis, omnia fuere prolata. Materia fuit de norma & Iudice controversiarum. Cum verò Pontificii non possent resistere Spiritui, qui loquebatur per nostros, Colloquium tandem post habitam sessionem 14. causam prætendentes, quòd nostrates Pontificem Romanum appellassent Antichristum, abruperunt. Acta postmodum in lucem publicam fuerunt emissa.

De Colloquiis aliis inter nostrates & Adversarios, v.g. Albertum Grauerum tum temporis Scholæ Isleb. Rectorem, & N. Amlingium Ecclesiasten Servestanum in arce Mansfeldensi, & aliis privatis habitis, hic nihil attinet dicere. De conventibus nostrorum in refutatione Tübingensium anno 24. Rathmanni, anno 28. conscriptione Pupillæ Eccl. Aug. Conf. eodem anno, ejusdem apologiæ anno 30. Lipsiæ celebratis, in historia diximus politica.

Celebris apud Reformatos est Synodus Nationalis Dordracena occasione Remonstrantiismi anno 19. in Belgio coacta. Synodi hujus, cui particulares præluferunt multæ, Præses fuit Johannes Bogermannus, Ecclesiæ Leoverdiensis Pastor, Præsidis Assesores Jacobus Rolandus Ecclesiæ Amstelodamensis Pastor, & Hermannus Faukelius, Ecclesiæ Middelburgensis Pastor. Synodi scribæ Sebastianus Damman, Ecclesiæ Zütphanienensis Pastor, & Festus Hommius Ecclesiæ Leydensis Pastor. Præter indigenas Theologos Germani, Galli, Angli, Helvetii huic Synodo interfuerunt. Ut Germanorum saltem mentionem faciamus, ex Electorali Palatinatu Abrahamus Scultetus, Paulus Tossanus, Henricus Altingius, quibus etiam nonnulli Paræum addunt: Ex Hassia Georgius Cruciger, Paulus Steinius, Daniel Angelocrator, Rudolphus Goclenius Philosophus: ex Wedderavia Johannes Henricus Alstedius Scholæ Herb. Prof. & Georgius Fabricius: ex Rep. Bremensi Matthias Martinus Scholæ Rector, Ludovicus Grocius, & Henricus Isselburg interfuerunt. Remonstrantium, qui tamen non omnes, sed delectu habito ad Synodum fuerunt convocati, seqq. in actis occurrunt Simon Episcopus Th. Prof. Leid. Johannes Arnoldus Corvinus, Bernhardus Dvvinglo, Carolus Niellius, Eduardus Poppius, Henricus Hollingerus, Dominicus Sapma, Philippus Pynackerus, Henricus

Leo, Wernerus Vezekius, Thomas Gosvvinus, Ahasverus Matthi-
sius, Theophilus Rikevart. In hac Synodo de 5. potissimum Ar-
ticulis (quos nonnulli contrahunt in 4.) de præd. decreto, an ab-
solutum, an verò conditionatum, de merito Christi, an universale,
an particulare, de gratia, de gratiæ operatione, num irresistibiliter in
electis agat, de perseverantia, num electi absolutè certi sint de gratia
futura, & num gratia possint excidere, fuit controversum.

Prædestinationis decretum conditionatum, meritum Christi u-
niversale, gratiæ operationem non irresistibilem, fidem amissibilem
docuerunt Remonstr. contradictoriam sententiam amplexi fuerunt
Contra-Remonstrantes. Non vivâ voce, sed scriptis actum in hac
Synodo, sed, si dicendum, quod res est, absque sufficienti causâ Re-
monstrantium cognitione sententia in ipsos fuit lata. Quare non-
nulli cum Tridentino Conc. propter Tyrannidem hanc Synodum
Calv. conferre nulli dubitant. Acta ex utraque parte fuerunt
edita.

Reliqui Calv. Conventus, quorum interdum obiter mentionem
injecimus, tanti non sunt momenti.

Ἀξιωματικόν.

Quæ aliàs in hoc seculo memoratu digna sunt, præcipua viden-
tur regicidium Heinrici IV. Gall. Regis anno 10. conjuratio pul-
veraria in Anglia anno 605. sed detecta, decapitatio Regis Angliæ
Caroli VI. anno 49. strangulatio Turcarum Tyranni Osmanni
anno 22. & postmodum successoris mediati sublatio Ibrahimi, anno
48. trium fallorum Demetriorum instinctu Pontif. in Moscovia, lo-
co Ducis M. per aliquot annos circa seculi currentis initium sub-
stitutorum, Portugalliæ ab Hispaniæ Regno avulsio anno
41. facta.

APPENDIX

De

DOCTORIBUS LUTHERANIS

pluribus hujus seculi.

Cum in superioribus Doctores Lutheranos hujus seculi nominantes Professores duntaxat Academicos adduxerimus, & extra hæc loca doctrinæ publicæ destinata Viri etiam alii scriptis editis celeberrimi deq̃ve Christi Ecclesia meritissimi vixerint, & adhuc vivant, unum atq; alterum recensitis adhuc jungere placet. In Ducatu vicino Saxo-Altenburgico præprimis Eckardus, Æg. Hunnius junior, Casselius, Sagittarius, in Coburgensi Seldius; in Viniariensi post Grauerum Kromayerus & Zapfius; in vicinis Præfultatibus, Martisburgensi, Gediccus, Numburgensi, Lauterbachius, Wurtzensi Mamphrasius & Schreiterus, in urbibus Imperialibus, & quidem Lubecæ Nic. Hunnius & Hannekenius, Hamburgi Phil. Nicolai, Joh. Müllerus, Schelhammerus, Dedekindus, Mauritius; Norimbergæ, Schröderus, Saubertus, Dillherrus; Ulmæ Conradus Dieterici, in regiis urbibus Stetini Micrælius; Dantisci Botsaccus, Calovius, Maukifius; Uratislaviæ Hermannus, Pollio, Weberus &c. floruerunt & adhuc florent. Post annum 49. quo colophonem imposuimus huic labori, decedentibus prioribus, præsertim in Acad. vicina Wittebergensi Calovius, Joh. Meisnerus, Cunadus, Qvenstedius, Deutzschmannus &c. optiones dati sunt.

De Scoliodoxis quibusdam.

Post Libertinismum credendi Remonstrantibus quibusdam probatum & Samaritanismum religionum, vel diversorum dogmatum conciliationem, etiam aliæ species Syncretismi proximis annis in Ecclesia innotuerunt, utpote cum M. Henricus Nicolai, Prof. Gymnasii Dantiscani & Elbingensis mediam inter duas extremas sententiam (ubi tamen orthodoxam interdum pro extrema posuit) eligendam, nec non, missis terminis Scholasticis, (quâ ratione plures heterodoxi delitescere possunt) Biblicis tantum utendum censuit. Item cum prudentum sic dicta religio, ex quavis, quod congruum & conveniens sibi videtur, credendum eligens incrementa sumsit. Item, cum ὁστέον ὡστέον hætenus in pangenda concordia commissum putantes Joh. Duraus & Joh. Melletus, ipsi præpo-

APPENDIX.

steri, quòd prius de conciliatione dogmatum, postmodum de quærenda concordia fuerit actum, rem ordine inverso tractandam, & concordiam prius ineundam, postmodum de conciliandis dogmatibus cogitandum, editis scriptis svaserunt. Item: Ex elenchi suspensione, præsertim coram iis, qui maximè opus habent informatione, vel moderatione tolerantiam mutuam quærentes præter Calvinisequas *ειρηνοποιούς*, Collocutores Cassellanos, Rintelenses & Marpurgenses Theologos & idem in vicinia quærentes, tum Theologos, tum Politicos nominare possumus.

Quod alias privatorum opiniones intra proximum decennium ortas attinet, nominare possemus sententiam erroneam L. H. nuper in Thuringia de actuali omnium hominum salute sparsam, ex Puccianismo, Huberianismo, Amyraldismo &, ubi principia deficiunt, Enthusiasmo contextam. Sed quia vel extinctam, vel extinguendam brevi putamus, nihil ampliùs verborum de illa facimus.

De Præadamitis etiam scriptum *ἀνάνυτοι* in lucem publicam intra decennium hoc fuit emissum, portentiloquia varia complexum, nim. quod ab innumerabilibus ante Adamum seculis (quorum gentiliū quorundam Epochas citat) Deus homines in omnibus mundi regionibus condiderit, quemadmodum bruta, plantas, herbas non in uno loco, sed omnibus habitabilis orbis partibus produxit, quòd Adam tantum pater sit Judæorum, quòd conditus fuerit infans extra Paradisum, in hunc aliquando collocandus, quod à Præadamitis edoctus (ut Præceptor etiam ipsius ibidem nominatur) animalibus nomina imposuerit, quòd ex gentilibus digna non fuerit, quæ nuberet Adamo, ideò conditam fuisse, quæ adultior aliquando ipsi matrimonio jungeretur, Evam, quòd Cain ex præadamitis uxorem duxerit, & similia plura.

Tremes sua lingua, die Quaders / ramusculus Anabaptistarum in Anglia & quorsum colonias duxit, turbas dederunt. Præterquam quòd revelationes & perfectionis studium jactitent, templa, quæ turritas ædes contemptim vocant, vilipendunt, Magistratui nullum honorem habent, Ecclesiæ Ministros propter salaria mercenarios vocant, mulierculis etiam in publicis coetibus docendi potestatem faciunt, pædobaptismum,

imò etiam adultorum baptismum rejiciunt, bapti-

smo flaminis contenti, nec corpus Christi

sub symbolis participant,

T A N T U M.

Aaaa 3

ELEN

ELENCHUS AUTORUM

in hoc opere citatorum.

Æ gidius Hunnius	Eraſm. Roterodamus.	Nauclerus.
Æneas Sylvius.	Eusebius.	Nazianzenus.
Aventinus.	Florus.	Nicephorus.
Augustinus.	Formula Concordiæ.	Nicetas.
Balæus.	Frantzius.	Nigrinus.
Balduinus.	Gesnerus.	Orosius.
Baronius.	Grauerus.	Osiander.
Bellarminus.	Gregorius Nyſſenus.	Otto Friſingenſis.
Bergomenſis.	Hieronymus.	Ovidius.
Beza.	Hirſaugienſe Chronicô	Palmerius.
Biel.	Hiſtoriæ Peucerianæ	Paræus.
Bodinus.	refutatio.	Petræus.
Bugenhagius.	Höpfnerus.	Petrus Svavis.
Buxtorſii Concordan-	Horatius.	Piſcator.
tix Hebrææ.	Hospinianus.	Platina.
Calviſius.	Hunnius.	Plautus.
Casaubonus.	Hutterus.	Polycarpus.
Cassiodorus.	Joſephus.	Polydorus Virgilius.
Centuriatores Magde-	Irenæus.	Porphyrius.
burgenſes.	Juſtinus.	Ranulphus.
Chryſoſtomus.	Keckermannus.	Saluſtius.
Claudianus.	Laurentius Ludovicus.	Scaliger.
Concilium Baſileenſe.	Lipſius.	Schlüſſelburgius.
Cranzius.	Livius.	Scotus.
Curtius.	Lucanus.	Seneca.
Culpinianus.	Luitprandus.	Sigbertus.
Cyprianus.	Lutherus.	Silius Italicus.
Damaſus.	Lyſerus.	Sleidanus.
Damianus de Goes.	Major.	Socrates.
Decretorum liber.	Maldonatus.	Sozomenus.
Dionyſius.	Marianus Scotus.	Spitzelius.
Dionyſius Alexandrin.	Martini Chronicon.	Statius.
Dreſſerus.	Melanchthon.	Strabo.
Elias Reuſnerus.	Mylius.	Svetonius.

INDEX RERUM.

Tacitus.
Taubmannus.
Tertullianus.
Theodoretus.

Thomas Jannes.
Vincentius Lirinensis.
Virgilius.
Volateranus.

Vopiscus.
Urspergensis.
Wendelinus.
Wigandus.

INDEX RERUM.

A.

Abdias Wickner Th. Brandenb.
Abrahæ posteritas, cur in pe-
culium à Deo electa? 54
Abrahamus Manne Theol. Palat. 553
Abrahamus Scultetus Calv. 484. 554
Abyssinorum Ecclesiæ. Vide Eccles.
Abyssinorum.
Academiæ Bononiensis fundatio 309
Academiarû in German. origo. 438.
Academiæ Witteberg. post mortem
Lutheri ab orthodox. defect. 474
ejusdem ad orthodox. regressus
475. Doctores ibidem 527
Academiæ Lipsiensis origo 448. re-
purgatio à Papatu 475. Doctores
puriores ibid. 527
Academ. Jenensis introductio 475
Doctores ibidem 527
Academiæ Tubingensis Doctores.
475. 527
Academ. Heidelberg. fundatio 438
Acad. Marburg. Doct. 476. 527
Acad. Francofurt. Doctores. 476
Acad. Rostochiensis Doct. 476. 527
Acad. Regiomont. Doct. 476. 527
Acad. Juliæ Doct. 476. heterodoxi
479. 527 529. sq.
Academiæ Parisiensis fundatio. 305

Academiæ Pisanae fundatio 308
Academiæ Pragensis ad normâ Pa-
risiensis institutio 426. dissipatio.
448. ejus sub Imperatore Matthiâ
qvæ sita instauratio. 509
Academiæ Gieffensis introductio. 527
Doctores. ibidem.
Acad. Argentoratensis Doct. 527
Acad. Grypsvvald. Doct. 528
Acad. Aldorffinae Doct. 528
Acad. Rüntel. 528
Acantius. 541
Acceptillatio Armin. 544. sq.
Accursius Jctus. 384
Acephali hæretici, 212. eorum refu-
tatio. 283
Acesius Novatianus à Constantino
M. qvomodo elusus? 113
Ανεξαρτησιασιν. 260
Adam qvo anno ætatis genuerit Se-
thum? 45
Adamus à Fuldâ. 477
Adamus Neuserus Anti-Trinit. 490
ejus de Photinianismo dictû. 493
Adamus Tannerus Jesuita. 553
Adiaphoristicarum controversiarû
sub Cent. XVI. origo 462. 474.
earum autores 477. 479. refuta-
tio. 501
Adol-

INDEX RERUM.

- Adolphus Venator Armin. 541
 Adolphus Nassoviensis Imperator
 XXVIII. Occident. 409. sq.
 Adrianus Borræus Armin. 541
 Adrianus Pontifex Rom. Iconola-
 triæ autor. 302
 Adrianus P. R. sub Cent. XVI. 458
 Adriatici maris cum Duce Veneto-
 rum desponsatio. 386
 Adventus Christi in carnē finis. 45
 Ægidius Hunnius. 475. sq. 553
 Ægrotos visitandi formula sub
 Cent. XI. 380
 Ælia urbs ab Hadriano Imperat. æ-
 dificata. 66. 70
 Ælius Hadrianus Imperator. 69
 Æmulatio inter pares. 373
 Æneas 10
 Æquinoctiorum ad Concilii Nice-
 ni tempora reductio. 507
 Æquivocationes hæreticis familia-
 res. 113. sq.
 Æra Christiana quando introdu-
 cta? 16. 275
 Æra Diocletiana sive martyrum. 275
 Aërius, Aërianus Hæretici. 179
 Æthiopes, quando ad Christiani-
 smum conversi? 122. historia de
 eorum Rege ex Salomone pro-
 genito. 130
 Aëtius hæreticus 179. ejus discipu-
 lus Eunomius. ibid.
 Africa deleta Carthagine Romanis
 subjugata. 24
 S. Agnetis Sanctimoniales 468
 Agnoëtæ hæretici 214. eorum hærese-
 os sub Cent. VII. repullulatio. 289
 Agrippina Claudii Imperatoris u-
 xor 35
 Ahasv. Matthæus Armin. 541. 554
 Alaricus Gothor. Rex 188. eo Duce
 Roma capta 189
 Albertus Magnus 61. 413
 Albertus I. Austriacus Imperat.
 Occid. XXIX. 414
 Albertus II. Austriacus Imperat.
 XXXVI. 440
 Albertus Archi- Episc. Magdeb. &
 Mogunt. 467
 Albertus degener Thur. Landgrav. 410
 Albertus Grauerus 527. 529. 554
 Albingenses hæretici. 417
 Alcimus Avitus Viennæ in Galliâ
 Episcopus 263
 Alcuinus 298. discipulus Bedæ ibid.
 Caroli M. Præceptor ibid. Pro-
 fessor Parisiensis. 309
 Alenzoniana Synodus Hugonota-
 rum 548
 Alexandri M. successores quatuor
 per quatuor pardi Danielitici
 capita præfigurati. 2. ejus in
 audiendis partibus litigantibus
 mos 144
 Alexander Episc. Alexandria 154
 Arium hæreticum presbyterum
 loco movit, ibid. ejus afflictio-
 nes 155
 Alexandrina Schola Theologica
 92. Ecclesia hodiern. tempore
 229. Patriarchæ sedes ubi ho-
 die? ibid.
 Alexander III. P. R. conculcator
 Frid.

INDEX RERUM.

Frid. Barbarossæ Imperat.	386	cium 168. historia de castratione	
418. ejusdem cum eo de Imperio		eorum. 62. sq. ejus nævi 168. cala-	
Urbis & regni Longobard. dis-		mitates 168. sq. de eo vox Stilico-	
ceptatio. 402. autor vivicombu-		nis ib. ejus de vitæ propriæ pro-	
rri hæreticorum. 187. 403. 417.		longatione petendâ vox ibid.	
Alexander Leonis Philosophi frater		mors ibid. ejus successor ibid. e-	
Imperat. Orient.	339	jus insigniora dicta	ibid.
Alexander V. I. Pont. R.	504	Ambrosius Reudenius.	475
Alexander ab Ales Scholasticus. 415		America.	456
ejus vitæ genus ib. ingenii sub-		Americus Vesputius.	456
tilitas ibid. scripta.	ibid.	Amesius Calvin.	549
Alexander Alefius.	415. 475	Amelingius Calvin.	554
Alexius Angelus Imperat. Orient.		Ammonius Alexandrinus.	110
	391	Amor proprius.	106
Alexius Comnenus Imperator O-		Amphilochius Iconii Episc.	161
rient.	366	Amyraldi dogma.	547
Algerus Monachus Corbeiensis. 368		Anabaptistæ 85. 485. eorum sub	
Almaricus Carnotens. hæret. 417.		Cent. XI. promachus. 372. item	
ejus errores.	ibid.	sub Cent. XIII. 418. seq. eorum	
Alogiani hæretici. 86. eorum or-		Coryphæi 485. sectæ variæ. 486.	
tus,	ibid.	errores.	487
Ἀλογοὶ quinam dicti?	4. 86	Anastasius Episcop. Hierosol. Eu-	
Aloyfius Lilius.	290. 506	tych.	195
Alphonfi Regis Portugall. de Sara-		Anastasius Episcopus Antioch. or-	
cenis victoria.	400	thod.	196
Alfatia.	526	Anastasius Martyr.	ibid.
Altare thymiamatis fuit extra ve-		Anastasius Imperat. Orient.	194
lum.	47	Anatolius Alexandrinus.	112
Amandus Polanus Calv.	484	Ancus Martius IV. Rex Rom.	11
Ambrosius Episcopus Mediolanen-		Andegavi sive Andes.	314
sis. 148. ejus natales. 166. ejus		Andradius.	493
παρρησία. 148. 150. 167. ejus		Andreas Musculus.	478
laudes. 166. sq. ejus studia. 166.		Andreas Colossensis Episc.	454
dignitates Politicæ & Ecclesiasti-		Andreas Osiander. 450. 476. 478.	
cæ ibid. ejus autoritas ibid. scri-		553. ejus erroris refutatio.	501
pta, ibid. de iisdem Erasmi judi-		Andronicus Imperat. Orient.	391
		B b b b	An-

INDEX RERUM.

- Andronicus Palæologus Imperat. Græcorum 413. quomodo ad imperium pervenerit? 428
- Angelitæ hæretici. 285
- Anglia quando Ceremonias Rom. Eccles. & à quo acceperit? 269
- quando Pontifici Rom. tributaria facta? 305. Regibus unde titulus Defensoris fidei? 469. quando Calvinismo infecta. 484. Vide Britannia.
- Anicetus Episc. Rom. 87
- Annibal. 21.22
- Annuli aurei quorum insignia ap. Romanos? 13
- Annus à Romulo mensibus decem definitus 10. duobus mensibus à Numâ auctus 9.10. bissextilis à Jul.Cæs. institutus ib. annorum à condito mundo, usque ad natum Christum computatio. 46
- Anni iniquitatis. 46
- Annus acceptus Luc.4. 19. explicatus. 53
- Annorum Ecclesiasticæ historiæ computatio. 154
- Annus Politicus. 506 astronomicus ibid.
- Ansbertus. 343
- Anshelmus. 369
- Anshelmus Scholasticus. 394
- Anshelmus Episcopus Havelbergensis. 398
- Anthropomorphitæ hæretici 180. eorum error 344. refutatio. ibid.
- Anti-Christus paganus 5. ejus origo ibid. 154. partus sub Cent. VII. 282
- Anti-Christus Ecclesiasticus 5. prioribus sex seculis fuit embryo. 7. 154.185. ejus ætas adulta sub Imperatore Phocâ 7.154. ejus manifestatio 7.185.288 ejus ad partum approximatio 222. ejus partus Cent.VII.282. ejus sedes 288. ambitio & tyrannis 289. sq. 291. miracula 290. de eo opinio in Ecclesiâ sub Cent.IX.321. de eodem revelando fama sub Cent.XII. 401. ejus sub eadem Cent. indicium 402. ejus sub Cent.XIV. proclamatio Pragæ facta 431. ejus signa manifesta in Concil. Florent. sub Cent.XV. ejus revelatio sub Cent. XVI. 467
- Antinomorum refutatio. 501
- Antipater Idumæus à Julio Cæsare præses Judææ constitutus. 48
- Ἀντιπαραδεδωκίαι. 334
- Antipodum negatorum historia 297
- Antitactæ hæretici. 85
- Antiochena Ecclesia hodierna 229 ejusd. Episcopus hodiernus ibid.
- Anti-Trinitarii 490. eorum inter se dissensio. 491
- Antoninus Bassianus Caracalla Imperator Rom. 94.95
- Antonius Cæsaris hæres, Augusti socius. 30
- Antonius Corvinus. 476
- Antonius Eremita. 120.157. sq.
- Antonius Sadeel Calv. 584
- Anto-

INDEX RERUM.

- Antonius Varus Heliogabalus Im-
 perator Rom. 96. sq.
 Antonius Welferus. 553
 Aphronitrum. 103
 Aphthardocetæ hæretici. 259. 270
 Apiarii presbyteri Siccensis histo-
 ria. 223
 Ἀποστασία ἡ αὐτή Luc. 2. 2. explic. 50
 Apocripharatus officium Constanti-
 nop. 266
 Apollinaris Hieropolitanus. 85
 Apollinaris pater & filius hæret. 180
 Apollinaristæ hæretici. 161. 180
 Apostoli cur lingvis variis à Spir. S.
 instructi? 54. præ reliquis suis
 successoribus fuerunt ἑσπέρων 59.
 nulli loco adstricti. ibid.
 Apostolici hæretici. 396
 Appianus. 69
 Ἀψυχὸς hæretici. 180
 Apulejus. 73
 Apulia. 318
 Aqua lustralis prim. Ecclesiæ igno-
 ra 91. ethnica cum Pontificiâ cō-
 venientia. 146. 152
 Aquarii, sectæ genus in Belgio 486.
 544. Vide Anabapt.
 Aquila depravavit Biblia. 82. sq.
 Aquilæ Rom. Imperii insigne 32. un-
 de duæ apud Germanos? ibid.
 Aquisgranense Concilium. 326
 Arausicana Synodus 220. ejus cano-
 nes. ibid.
 Archelaus præses Judææ. 48
 Archelaus Episc. Caschanensis. 112
 Arelate urbs Gall. Narbon. 186. ejus
 duæ Synodi, ibid.
 Arelatense Concilium 326. regnum
 356. quis illud ab imperio abalie-
 naverit? 357.
 Arcopagus apud Athenienses. 16
 Ariani dicti etiam Eusebiani. 184. sq.
 eorumdem æquivocatio in vocab.
 Nicæ urbis. 185. Anti-Synodi. 184
 Arianismi origo. 66. 142. ejus sub
 Cent. IV. incrementum. 152. 154
 Arius hæret. 178. an post mortem de-
 mum damnatus? 274
 Armenorum ad fidem Christianam
 conversio 260. 397. 539. cur à Pon-
 tificiis hæreseos damnentur? 397.
 eorum ad Rom. Pont. legati. 398
 Arminianismus. 83. 491. 538. 554.
 ejusdem occasio. 539. capita er-
 rorum. 544. cum Photinismo
 convenientia. 545
 Arminius. 538. Socinianismi susce-
 ptus Reformatis. 541. ejus secta-
 tores præcipui. ibid. sq.
 Arnobius Presb. Alexandr. 153
 Arnoldus de Villâ novâ 419
 Arnolphus octavus Imper. Occid.
 314
 Arragoniæ Regū insignia unde? 400
 Artemius Imperator Philippici Suc-
 cessor. 291
 Artemon hæreticus. 87
 Asdrubal. 23
 Athalaricus Gothorum Rex 149. e-
 jus de imperio Theodosii elogi-
 um. 150
 Athanasius Episcopus Alexandrin.
 155. sq. 184
 Bbbb 2 Athe-

INDEX RERUM.

- Athenæ quando sub Turc. potestatem redactæ? 429
 Athoci hæretici. 419
 Attila. 192
 Attingani hæretici. 324
 Avaritia. 281. sq.
 Avennio Pont. Rom. aliquandiu sedes. 436
 Audæani hæretici. Vide Anthropomorphitæ.
 Audienda & altera pars. 144. 385
 Augures apud Rom. 9
 Augusta urbs Vindel. 516. orthodoxorum ejus loci persecut. sub Cent. XVII. ibid.
 Augustana Comititia. 460. 471. 497
 Augustana Confessio. Vide Conf. Augustana.
 Augustinus circa quod seculum vixerit? 47. ejus regula de lectione patrum. 81. Hebraica non intellexit, Græca mediocriter. 84. Manichæismo prius infectus. 115
 174. ejus querela de traditionum multitud. in Ecclesia sui temporis. 121. 275. ejus cum Hieronymo collatio. 170. agmen claudit inter Patres Cent. IV. 174. ejus eruditio ib. 175. sq. judicii & ingenii dexteritas ibid. absoluti decreti patronus 174. 213. quomodo Theologiæ Scholasticæ initia dederit? 174. de eo Melanchth. & Calixti judicium. ibid. Pelagianismum impugnat. 174. 213. ejus natales ib. studia ib. Manichæismum quâ occasione suspectum habere cœperit? 175. ejus professio Rhetorica ibid. Ambrosii auditor ibid. ejus à turpi vitâ conversio, ib. ut & à Manichæismo ibid. ejus baptismus 175. presbyterium ibid. Co-Episcopatus Hipponens. ib. contra hæreses pugna ibid. ejus scripta X. tomis comprehensa 176. ejus nævi ibid. præsertim de purgatorio ibid. unde originem habeant? 177. ejus in officio sedulitas & fidelitas ibid. frugalitas ibid. liberalitas ibid. candor. ibid. ejus votum ante obitum ib. preces ibid. mors. ibid.
 Augustini Monachi cujusdam in Angliâ ad reform. ablegatio. 269
 Augustinus Marloratus. 484
 Augustus hæres Cæsaris Imperator 30. 31. unde nomen adeptus Augusti? ib. natales ibid. res gestæ ibid. 32. Symbolum ib. Dominus cur appellari noluerit? 43. ejus de Herode Magno dictum 48. ejus in honorem duæ urbes conditæ ib. quo anno Judæam descripserit? 51. ejus de coërcendis Imperii limitibus consilium. 105. 409
 Augustus Elector Saxon. 500
 Aulus Gellius. 68
 Aur. Bulla vel lex Carolina. 409. 426
 Aurelius Alexander Severus Imperator Rom. 97. unde nomen Severi tulerit? ib. ejus studia ib. sententiæ, ibid. ejus in Christum & Christianos propensio 98. ejus cum Ulpiano Jcto familiaritas, ibid.

INDEX RERUM.

ibid. in Thurinum Verconium	320. Cent. X. 351. Cent. XI. 367.
animadversio ibid. disciplina mi-	Baptismus Constantini M. 142.
litaris ibid. in Persas & Germanos	Theodosii 150. Gregorii Nazian-
expeditio ibid. mors ejusdemque	zeni 162. Augustini 175
fatidica prædictio ibid. anni Im-	Barbaria. 318
perii ibid. Symbolum. ibid.	Barcochba. 70
Austriacæ stirpis conditor. 407. 441	Barnefeldius Junior Armin. 543
sq. ea ab Alberto II. cōtinuâ serie	Bartholus Jctus. 384
imperium Germ. obtinuit. 441	Basileense Concilium 452. cur Pon-
Autoritates autoritatibus possunt	tificis exosum? 551
opponi. 55	Basilides hæreticus. 64
Auxiliorum externorū eventus. 48	Basilus & Constantin. fratr. Impp.
Azymo pane cur Occid. Ecclesiæ u-	Orientis 340
tantur in SS. Ccenâ? 372. Græci	Basilus Magnus. 160. sqq.
quando & quamdiu Latinis in eo	Basilus Ancyranus. 179
assenserint? 454	Basilus Macedo Imp. Græc. 317
B.	Bavariæ Ducum origo 389. linea bi-
Bacchanalia. 205	furcata. 425
Bajazethes Turcarum Imperat.	Beda venerabilis. 297
429	Begardorum hæresis 434. ejusdem
Balduinus Rex II. Hierosolym. 381	damnatio 435
Balduinus Com. Flandriæ. 412	Beginnarum ortus 423. hæresis 434
Baldus. 348	Bellarminus. 453
Balthasar Menzerus. 476	Bella justa Impp. Christiani primit.
Bambergensis Episcopatus. 354. ur-	Ecclesiæ sunt sectati 92. belli ge-
bis nomen. ibid.	rendi duo capita. 331
Baptismus est nomen generale 372	Bellum sacrum sub Cent. XI. 381
Baptismus Græcis patrib. sæpè Φω-	Belli tricennalis Germ. occasio 512
τισμός dictus 142. ejus Ceremoniæ	Bellum Ligisticum. Vid. Ligistæ.
122. ejus administratio in prim.	Bellum Bohemicum. Vid. Bohemi.
Ecclesia 90. formula Græcorum	Belgradum clavis Hung. 442
baptizandi 237. schisma de Bapti-	Bellisarius. 259. sq.
fmo 306. Latinæ lingvæ usus in	Benedictus Monachorum Occid.
baptizando 351. ab hæreticis ad-	pater 120. 268. cur monasteria in
ministratus an reiterandus? 111	montibus extruxerit? ibid. ex
116. ejus administratio Cent. IX.	ipsius Monasteriis quotnam Pon-
	tif.

INDEX RERUM.

- tif. Card. Archi. Epif. Episc. & Abbates prodierint? ib. ejus natales, studia, functiones Monast. Monasteriorum erectio 268, 376. ejus miracula 269. mors ibid.
Benedictus XII. P. R. 437 ejus spurcicies Ibid. epitaph. ibid.
Beneficentia regni munimentum 44.
Berengarius hæreticus 371. sqq. Synodi contra ejus hæresin 373 ejusdem hæreseos reliquiæ 396 ejus sub Cent. XVII. refectio 483
Bergensium Patrum conventus. 500
Bernhardus Abbas Clarævall. 268 368, 392. cur monasteria in vallibus extruxerit? ib. ejus interpositio pacifica inter Lotharium Saxon. Imperatorem & Conradum Svevum 384. cur mellifluus dictus? 392 ejus natales ibidem. Zelus pietatis ib. interliminium est inter Patres & Scholasticos 393 ejus in scriptis Augustini & Ambrosii studium ibid. quotnam monasteriorum autor fuerit? ib. autoritas ibid. miracula ibid. ante mortem verba, mors, sepultura & inter sanctos relatio, ibid. ejus scripta & eorum navi ib. ejus de conjugio Clericorum sententia ibid.
Bernhardus Dvvinglo Armin. 542 554
Bernhardus Knipperdollingius. 485
Bernhardus Zieglerus. 475
Bernhardus Dux Sax. Vin. 523 ejus in pugna Lutzena fortitudo ib. ejus id Alfatiâ gesta. 526
Bertholdi de Rorbach hæresis. 434
Bertramus Presbyter Gallus Calvinianorum clypeus 322. ejus de SS. Cœnâ doctrina. ibid.
Bes auri quid? 40
Besoldus Pastor Portenf. 529. ejus error. 530
Bessarion 62, 433. ejus in Concilio Florentino gesta. 453
Bestia quarta Danielis de quibus exponenda? 2, 4. eam judicium extremum excipiet, 2. cur *ἀνάνιος*? 4. ejus ferocia de quonam exponi possit? ibid. coccineus color cur ei tribuatur? 4. ejus sessor. ib. ejus cum Apocalypticâ convenientia. ibid.
Bethlehemitarum Monachorum origo. 423
Bethsaida dicta Juliada in honorem Augusti ædificata. 48
Biblia ab Hieronymo in lat. linguam translata. 172
Biblia quando Laicis in Papatu adempta. 228
Biblica Glossa. Vide Glossa Bibl.
Biblicum opus Origenis 82. ejusdem interpretes. ibid.
Biblicum opus Complutense. 82
Bibliorum versio Germanica Lutheri. 475
Bibliorum in capita & versic. distinctio. 314, 497
Bibl. Antiochenæ conflagratio. 146
 Bi-

INDEX RERUM

Bidembachius.	476	tus 7.66.& quidem ope Imperat.	
Blandiloquentia.	195	Phocæ 263, 265. 282. Anti-Chri-	
Boëtius 264. ejus scripta & eorum		sti post ejus tempora manifesta-	
navi ibid.	265	tio.	288
Bogislaus ultim⁹ Ducum Pomera-		Bonifacius VIII. Pont. Rom. autor	
niæ 513, ejus sub bello Ligistico		Jubilæi 424, 436. Pontificem se si	
ex propriis ditionibus exclusio.		mul & Imperatorem professus	
ibid.		fuit.	436
Bohemorum ad Christum conver-		Bonorum Ecclesiast. in 4. partes di-	
sio 328 Bohemici fratres 396. re-		visio.	326
ligionis in Bohemiâ reformatio		Bonorum operū & gratiæ miscella	
439. cur hæretici dicti? 448.		Cent. III.	121
eorum bellum 449. iis quando		Bonosaiici vel Bosaiici hæretici.	285
communio sub utraqve conces-		Bonosus Imp.	106.
sa? 452. cur Calixtini dicti? 455		Bona Ecclesiastica à Protestantibus	
509. cur Thaboritæ? 455. cur		restituenda quo titulo à Pontifi-	
Waldenses? ibid.		ciis quæsitæ: 514 mandati Cæsa-	
Bohemiæ regnū quo titulo Austria-		rei de restit. bon. Eccles. execu-	
cæ domui accesserit? 463. literæ		tio.	516
Bohem. majestaticæ à Rudolpho		Boqvinus.	503
Imp. concessæ 465. eadem sub		Boqvojus.	510
Matthiâ Imperat perforatæ cau-		Borbonius.	459
sæ motuum Bohemic. 508. sq.		Brandenburgica domus quando E-	
Bohemici regni comitia 509. de-		lectoralem dignitatem acceperit	
fenestratio 510. belli Bohem. ori-			440
go sub Cent. XVII. 510. finis 511.		Brandenburgicorum Marchionum	
electio Friderici Palatini ibid. Re-		stirpis origo.	407
gni Bohem. antea electitū in hæ-		Bremensis Episcopatus.	308
reditarium transmutatio.	511	Brentius 474. ejus scripta ibid. 482.	
Bonaventura Scholast.	415	ejusdem de electione universali	
Bonifaci⁹ Germanorum Apostol⁹		catachrestica locutio.	478, 501
Archi- Episc. Mogunt 93. 297.		Brigitta in sanctorum numerū re-	
ejus facellum ad confluentem		lata.	269
Elistri, Plisnæ & Bardæ,	296	Brisacum.	526
Bonifacius III. Pont. Rom. primus		Britannia à Saxonibus quando oc-	
Oecumenicus Episcopus saluta-		cupata? 191. ejus reformatio à	
		Gre-	

INDEX RERUM.

Gregorio M. suscepta	269	Calix Remigii Gallorum Apost. e-	
Bruno Episcopus Herbipolensis	368	jus inscriptio.	210
ejus scripta.	ibid.	Calicis communio à quonam post-	
Bruti cum Cassio adversus Cæsarem		liminiò reducta? 431. Calixtini	
conspiratio. 30. mors.	31	quinam? 455. pictura calicis i-	
Bubones pestilenciales	32	gnominiosa 509. calicis sacri ve-	
Bucerus 471. 484. ejus in Angl. re-		nenatio.	379
formatio ibid. effossio & combu-		Caligula Imperator Rom.	34
stio.	ibid.	Calogeri apud Græcos quinam? 232	
Bugenhagius.	475	Calo Johannes Imper. Orient.	390
Bullingerus Calvin.	484	Calvinianorum hæresis 482. sq. Do-	
Bullionéus.	367. 381	ctores 484. eorum varia nomina	
Bulgari 195. eorum sub Constantino		485. Crypto-Calviniani 474.	
Pogonato in Mysiam excursio 280		484. 50. Reformati cur vocari	
sq. unde sic dicti? 281. eorum ad-		malint? 485. eorum ruptura.	
versus Nicephorum Imperat. O-			538
rient. victoria 316. sub Leone Ar-		Calvinismi in Electoratu Sax. intro-	
menio repressio ibid. ad fidem		ductio 508. ejusdem extermini-	
Christianam conversio 317. eo-		um.	ibid.
rum sub Basilio Imperat. Græc.		Camera Imperialis Spirensis.	306
notabilis clades	340		443
Burchardus Harbartus	475	Camisia B. Virginis	353
Burgundiæ regnum 356. quando re-		Campanæ 233. eas Turcæ pro instru-	
gni nomen amiserit? 357. in partes		mento seditionis habent 233. 276.	
divisio.	ibid.	399. an Græci adhuc habeant?	
		400. à Latinis Græci acceperunt	
		330. earum baptismus.	351
		Campania.	204
		Campus Martius apud Rom.	16
		Cannæ.	22
		Canonistæ fulcra potestatis Rom.	
		Pontificis.	384
		Canonicatum quatuor status.	438
		Canonici 308. eorum nomina quid	
		significent? ibid. status defectio-	
		nis Canonicatum quando cœ-	
		perit?	349
		Can-	

INDEX RERUM

Cantacuzenus Imperat. Orient. 428
Capitolium unde sic dictum? 15. à quo & in cuius honorem extructum? ibid. Capitolini montis obsessio 19 Capitolium Vitellius incendit 40. Vespasianus instauravit ibid. Capitolina certamina quis instituerit? 43
Capnio. 432. 450. 473
Capua. 22
Cardinalitiae vestes 171. 374. Cardinalium nomen tempore Hieronymi non auditum 171 Cardinales quando Jus elegendi Pontificem acceperint? 373 eorum officium 374. numerus ibid. nominis etymon ibid. unde primum conscripti? ibid. eorum dignitas qualis? ibid. eorum in conclavi sine cibi & potus usu conclusio in electione Rom. Pont. quando introducta? 423
Carolus M. primus ex Germanis Occidentis Imperator 3. 308. non refragantibus Impp. Græcis 307. 315. an Pontifici R. iuramentum fidelitatis præstiterit? 228 306 sq. ejus de componendis Eccl. Orient. & Occid. dissidiis cura 304. ejus nomen est Germanicum 307 ejus natales ib. patria. ib. ejus cum Wittekindo Sax. Rege prælia ib. ejus de Longobard. Rege Desiderio victoria ib. ejus in Augustum electio & coronatio ib. eruditio ibid. facundia 308. Præceptores

ibid. fundatio Episcopatum ib. item Academ. 309. ejus in hæresibus extirpandis sollicitudo ib. mors ibid. Symbolum ibid. ejus cum piissimis Regibus comparatio ib. in propaganda Christiana religione studium 318. ejus stirps quando & in quo defierit? 330
Carolus Calvus quintus Occid. Imperator 312. natales ibid. ejus de transferendo Imperii axioma à Germanis ad Gallos conatus ib. ejus cum Berengario & Gvidone perniciosum foedus 313. ejus in filium animadversio ibid. mors ibid. Symbolum. ibid
Carolus Crassus Septimus Occid. Imperator 314. unde Crassi cognomen? ibid. natales ib. coronatio ibid. fortuna sinistra ibid. ejus ab Imperio abdicatio 314. mors ibid. Symbolum. ibid.
Carolus IV. Occid. Imperat. XXXIII 426. ejus natales ibid. in urbem Romam ingressus mansuetus ib. laudes ib. & vituperia 427 cur vitricus Imperi dictus? ib. mors ib. anni Imperii ib. Symbolum. ib.
Carolus V. XXXIX Imperator 457 ejus potentia, felicitas & celebritas ib. natales ib. præceptor 458. electio ibid. de fide servanda dictum ib. ejus coronatio à Pontifice facta fuit ultima 459. ejus in Africam infelix expeditio 460 in Protestantes bellum ib. & victoria

INDEX RERUM.

ria 461. eam insequens formula	Cataphryges hæretici. Vid. Montā.
Interreligionis Protestantibus	Catechetica doctrina quamdiu in
obtrusa ibid. ejus in libertatem	Ecclesiā durārit? 79. 263
Germaniæ insidiæ 462. sq. quan-	Catechismus Bipontinus 504
do & cur Imperium resignarit?	Cathechismus Romanus 505
462. ejus post depositum Impe-	Cathari hæretici. 397
rium vita Monastica ibid. mors.	Catti. 42
ib. Symbolum. ibid.	Cedro dignum quid sit? 42
Carolstadius 471 481. ejus errores	Celeres apud Rom. qvi? 9
ib. mors ibid. ejus cum Eccio dis-	Centuriæ I. Imperatores 29. Status
putatio. 502	Ecclesiæ 44. hæretici 66. persecu-
Carolus Niellius Armin. 541. 554	tiones 66. Doctores. ibid.
Carpocratis error de communione	Centuriæ II. Imperatores 67. Scri-
bonorum. 64	ptores Ethnici & Christiani. 69
Carthaginis in extructione caput	71. 73. 77. hæretici 85. sq. Synodi
bubulum & eqvinum inventum	vel Concilia 87. persecutiones 88.
quid significārit? 15	89. Status Ecclesiæ 89. ejusque
Carthaginenses cur Poeni dicantur?	incrementum 92. 93. martyres.
20	ibid.
Carthaginis sub tertio bello Punico	Centuria III. 93 Centuriæ III. Im-
excidium. 23	peratores 93. sqq. persecutiones
Carthaginens. Synodi. 23. 186. 218. 224	94. 109. 117. Status Ecclesiæ 110.
Carthusianorum Monachorum o-	ejusdemque Doctores ibid. hæ-
rigo 376. sq. eorum regulæ ibid.	retici 112. Concilia 115. martyres
vestitus. ibid.	117. sqq. alia αἱ ἱερομνημόνευται.
Carus Imperator. Rom. 107	120
Casparus Cruciger. 475	Centuria IV. 139. Imperatores ibid.
Casparus Bornerus. 475	143. 144. 145. 147. Status Ecclesiæ
Cassianus. 200	139. 151. persecutiones fraudulētæ
Cassinense Concilium sub Centur.	i. e. hæreses 152. 177. eruditi viri
XII. 398	ibid. Synodi & Concilia. 142. 150.
Cassiodorus autor historiæ Tripar-	181. sqq.
titæ. 154	Centuria V. 187. Imperatores ibid.
Cassius Rom. 30. αὐτοχρεῖς 31	Status Ecclesiæ 196. Doctores Ec-
Castratio Scriptorum ap. Pontifici-	clesiæ ibid. Hæretici 210. Con-
os. 62. 168. 381. quando sancita? 496	cilia 14. sqq. Status Ecclesiarum
	Orien-

INDEX RERUM.

- Orientalium.** 225
Centuria VI. 257. Imperatores ibid.
 Status Ecclesiæ 263. Hæretici 270.
 Concilia 272. Synodi particulares
 274. persecutiones fraudulentæ
 ib. Status Ecclesiæ ib. Doctorum
 Ecclesiæ paucitas. ibid.
Centuria VII. 277. Imperatores
 ibid. seqq. Status Ecclesiæ 282.
 Doctorum Ecclesiæ paucitas
 283. Concilia 286. Concilia parti-
 cularia. 287
Centuria VIII. 291. Imperatores
 ibid. sqq. Status Ecclesiæ 295.
 Doctores & Scriptores Ecclesia-
 stici 296. Hæretici 299. Concilia
 300. sq.
Centuria IX. 306. Imperatores
 Occidentis 307. seqq. Impe-
 ratores Græci 315. sqq. Status
 Ecclesiæ 318. Doctores Eccle-
 siæ 321. sqq. Hæretici 323. Conci-
 lia particularia. 329
Centuria X. 330. Imperatores Oc-
 cid. ibid. Imperatores Orien-
 tis 339. sq. Status Ecclesiæ 341. 348
 350. Scriptores Ecclesiastici 342.
 Hæretici 344. Concilia particu-
 laria. 346
Centuria XI. 354. Imperatores
 Occidentis ibid. Imperatores
 Orientis 362. Status Ecclesiæ
 367. Doctores & Scriptores Ec-
 clesiastici 368. Hæretici 371. Con-
 cilia 373
Centuria XII. 382. Imperatores Oc-
 cidentis ibid. Orientis 390. Status
 Ecclesiæ 392. Doctores Ecclel. ib.
 Hæretici 394. Concilia. 398
Centuria XIII. 403. Imperator. Oc-
 cid. ibid. Orientis 412. Status Ec-
 clesiæ 414. Doctores ejusdem
 ib. Hæretici 417. Synodi. 419
Centur. XIV. 424. Imperatores Oc-
 cidentis ibid. Orientis 428. Status
 Ecclesiæ 430. Doctores ibid. Hæ-
 retici 434. Concilia 435
Centuria XV. 438. Imperatores Oc-
 cidentis ibid. Orientis 444. Sta-
 tus Ecclesiæ 446. Martyres 448.
 sq. Viri docti 450. Concilia. 451
Centuria XVI. 457. Imperatores ib.
 Status Ecclesiæ 466. Doctores
 Ecclesiæ ibid. 475. Hæretici 479.
 Concilia 494. 496. Evangelico-
 rum conventus. ibid.
Centuria XVII. 508. Imperatores
 ibid. Status Ecclesiæ 527. Docto-
 res Ecclesiæ ibid. Hæretici 531.
 alia ἀξιωματικόν. 555
 Cerdon hæret. 86
 Cerei quoniam ex Christianis dicti? 66
 Ceremoniarum diversitas nō solvit
 fidei consonantiam 78. 84. sq. 136.
 Pontificiarum cerem. in primiti-
 vâ Ecclesiâ altum silentium 90.
 sq. earum augmentum 122. 269.
 274. sq. 319. Judaicæ prima cala-
 mitas Ecclesiæ primit. 152. Cal-
 vinianorum in iisdem error in
 defectu. 484
 Cccc 2 Ce-

INDEX RERUM.

- Cerinthus hæret.** 64. 85. ejus mors. 64
Chalcedonense Concilium. 217. sq.
Charurgitarum hæresis. 285
Childericus R. Franciæ regno exuitur. 306
Chilianus. 306
Chiliasæ hæret. 649. 153. 344. novi. 538
Chilperici Galliæ Regis hæresis. 270
Chinenses artis typograph. quibusdam invent. 455
Χειρὸγραφαὶ & χειρὸγραφία. 59
Claudius Testardus. 548
Chori à loco laicorum in ædibus sacris distinctio. 320
Chria realis Tarquinii & Tamerlani. 15
Chrisma Pontificiorum 231. 351. divitibus tantum impertitur 231. Græcorum 235. Russorum 256
Christiani Neronis tempore Judæorum nomine sunt appellati 38. eorum sub Nerone persecutio ibid. eorum nomen, ubi primum coeperit? 60. eorum sanguis semen Ecclesiæ 77. sq. iis multa immerito affricari solita 78. 87. 117. ejus accusationis ansa quidnam fuerit? 78. eorum apologia 78. 89. eorum conventus 89. 134. 151. eorum sub Cent. III. gravissimæ persecutiones 118. sqq. in iis, quomodo sese exere-
 rint? 120. quando à persecutionibus prorsus liberati? 139. eorum sub Saracenis & Turcis tolerantia. 318. eorum reliquiæ sub Turcico Imperio. 445
Christianus I. Elect. Sax. 475. 508
Christianus II. Elect. Sax. 509. ejus in Bohemos orthodoxos munificentia. ibid.
Christianus IV. Rex Daniæ. 512
Christianus à Rosencreutz novæ scæ autor. 533
Christophorus Clavius. 290. 506
Christophorus Columbus 456
Christoph. Cornerus. 476
Christoph. Pelargus. 476
Christus quo anno Augusti natus? 8. 31. Chronologorum de anno & mense nativitatis ejus dissensus 45. sq. ejus Genealogia *ἐναγίον Φαυῆς* 51. cur Nazarenus (Nasare- nus) dictus? ib. ejus conceptio ib. ejus pater non potest dici Spiritus S. ibid. primogenitus quo sensu dicatur? ibid. ejus circumcisio & nominis impositio 52. cur ipsi nomen Emanuel non impositum? 52. ejus exilium ibid. obedientia parentibus exhibita ibid. ejus baptismus ibid. 53. tentatio, 52. officii aggressio ibid. quot annis duraverit? 53. ejus forma corporis externa 52. doctrina 53. miracula ibid. paupertas 51. 54. (422.) passio 54. resurrectio & ascensio ib. in eo quomodo duæ volun-

INDEX RERUM.

- voluntates statuendæ? 212.286. sqq.
- Chrysoloras Byzantinus 432
- Chrysostomus 47. de illo dictum 196. ejus natales ibid. præceptores 197. ex gentilismo ad Christum conversio ibid. ejus *παρρησία*. 197. sqq.
- Chytræi Hist. & Theol. de Ruteno-
rum religione relatio. 250
- Ciborum delectus 135. sq. prohibi-
tio doctrina Anti-Christi. 290
- Cicero. 30
- Cilices. 106
- Cinerum dies unde in Papatu? 352
- Circumcelliones Hæret. Vid. Do-
natistæ.
- Cistertiensium Monachorum ori-
go. 377
- Cizensis Episcopatus fundatio. 336
- Claudius Episcopus Alt-Isidoren-
sis 299. ejus in Scholâ Parisiensi
constituenda opera ib. ejus scri-
pta. ibid.
- Clæliæ Virginis Romanæ factû. 18
- Clara soror Francisci. 422
- Clavium Ecclesiæ potestas. 383
- Claudius Tiberius Nero Imperat.
Rom. 32. sq.
- Claudius Imperator Rom. 35. sq.
- Claudius Clemens Acad. Paris. pri-
mus Professor. 305
- Claudius Hispanus Presbyter in au-
lâ Caroli M. 323. ejus orthodoxia
ibid. ejus propter eandem op-
pressio & contemptus. 324
- Clemens Alexandrinus 73. 77. 79.
92. ejus scripta & eorum navi
ibid.
- Clemens V. Pont. R. 436. Pontifici-
am sedem in Galliam transfert.
ibid. ejus de Templariis exscin-
dendis decretum. 437.
- Clemens VII. P. R. 457. sqq. 497
- Clementia Principis virtus propria.
105. 193. 334
- Cleopatæ mors. 31
- Clericorum ap. Pontificios divisio
232. iis conjugium interdictum
est signum Anti-Christi 290. Re-
gum & Imperatorû filii Clerico-
rum ordini adscripti quænam in-
commoda in Ecclesiam invexe-
rint? 320. Clericorum investituris
quando Imperatores renuncia-
verint? 382
- Cleselius Cardinalis. 509
- Coccus quid? 13
- Cœlestini Pontif. Rom. in corona-
tione Heinrici Imperatoris in-
solens factum. 402
- Cœlestinus P. R. quo dolo à successo-
re elusus? 436
- Cœlibatus 121. Clericorum in Pa-
patu indicium Anti-Christi 290.
de eo Synodus Anglicana 347.
ejus sub Cent. XI. incrementum.
380
- Cœlestes Prophetæ. 488
- Cœmeteria Christianorum conven-
tibus in primit. Ecclesiâ destina-
ta. 152

INDEX RERUM.

Cœna S. an sacrificium propriè dictum pro peccatis vivorum & mortuorum? 89. Vid. Eucharist.
Cogitationum nemo pœnas luit 385
Colloquia orthodoxorum cum Pontif. & Calvin. 502. sqq. 553.
Colloqvium Thorunense inter Calixtum & Schlichtingum. 490
Colloqvium Theolog. Sax. mitiorum & duriorum. 478
Colloqvium Ratisbonense 553. materia. 554
Collyridiani hæretici. 181
Colonia quid? 12
Coloniæ Agrippinæ origo. 34
Colonienſum de conjugio sententia. 290
Cometa anni 1618. 509
Comites in Wittelsbach. 389
Comites in Hohenjollern. 440
Comneni Trapezuntini Regni conditores. 414
Communio bonorum inter Eſſæos 50. inter Christianos 54. error de eâ Carpocratis 64. Anabaptistarum ibid. vera de eâ sententia. 65
Compostellæ in Hispaniâ Conciliū 325. peregrinatio Compostellam quando frequentari cœpta? 353
Conciliorum acta quis congesserit? 283. eadem approbandi vel improbandi potestatem quis Pont. Rom. transcripserit? ibid. Concilium generale est supra Pontificem. 451
Concilia sunt vel Oecumenica vel

particularia 181. Oecumenica sunt quatuor ib. de iisdem Gregorii M. iudicium 182. Concilium primum 64. quis in eo sententiam dixerit? ib. Cur Magistratus politici autoritate non coactum? 116. Concilia totius primitivæ Ecclesiæ nomine coacta 116. Concilia Cent. II. 87. Cent. III. 115. Cent. IV. 150. 182. Concilium primum Oecumenicum Nicenum ibid. an illud Sylvester P. R. convocaverit? ibid. Concilium secundū Oecumenicum Constantinop. 183. Ancyranum ibid. Neo-Cæsariense 184. Tyri ibid. Concilia Cent. V. 215. Cent. VI. 272. Cent. XV. 453. Cent. XVI. 460. 494. sqq. Vid. tit. Centuria.
Conceptionis B. Virginis controversia 551. an apud Pontificios decisa? 452
Concordantiarum S. S. origo. 416
Concordia discors Sixti V. & Clementis VIII. circa editionem Bibliorum Vulgatam. 552
Concordia Wittebergensis. 503
Concubinatus Pontificiis potior conjugio. 290
Confessio Augustana 460. Quando, ubi & cur exhibita? 496. Causa ejus effic. princip. 497. organica ibid. materia proxima. 497. forma 498. ejus censura ibid. ordo ib. an præter hos ejus articulos ne tantillum quidem in Ecclesiis

INDEX RERUM,

- clesiis Lutheranis doceatur? 498
 ejus finis ib. quoniam ab ea seces-
 sum fecerint? 499 ejus confuta-
 tio ib. apologia ib. ejus Confessi-
 onis Professores an hodie nullus
 & nemo? 515, 648. A. C. Docto-
 rum inter se controversia. 528
 Confessio auricularis 91. quia Syno-
 do stabilita? 419
 Confessio Ecclesiae Abyssinorum. 122
 Confessio Zwinglii tetrapolitana
 480, 499
 Confessio Cyrilli Patriarchae Con-
 stantinop. Calvinizans 242. 250.
 Conjugii prohibitio signum Anti-
 Christi 290 de eo Colonienfium
 sententia. ibid.
 Conradus Frid. II. Imperat. Rom.
 nepos cur securi percussus? 405
 ejus epitaphium ibid. Svevicæ
 Ducum stirpis, eo sublato, extin-
 ctio 406. Historia cædis ejus ib.
 ejusdem ultio. ibid.
 Conradus I. Imperat. X. Occid. 333
 Conradus II. Imperat. Occid. XVI.
 355. primus ex Francorum stirpe
 Imperat. 356. cur Salicus dictus?
 ib. fundator episc. Spirensis 357 &c
 Conradus III. Imperat. XXI. Oc-
 cid. 385
 Conradus Horneus 530. ejus error
 ibid. refutatio. ibid.
 Conscientia pura unde obtineatur?
 164
 Consecratio manuum in Clericis
 quando cœperit? 352
 Consecratio templorum, altarium,
 vasorum &c. primit. Ecclesiae
 ignota. 92
 Consiliis inimica est celeritas 30.
 eorum executioni comperendi-
 natio. 31
 Constans, Imperat. Rom. 280
 Constantia. 373
 Constantiense Concilium 228. 439.
 sq. 448, 451. illud cur à Luthero
 Obstantiense dictum? ibid. 440
 ejus acta. 448, 451
 Constantini Regis Desid. Longob.
 fratris in Pontificem electio. 305
 Constantinopolis unde sic dicta?
 140. ab ejusdem instauratione
 ad expugnationem usq; anni ib.
 444. quando & à quo expugna-
 ta? 3, 6, 444.
 Constantinopol. Episcop. ut præ-
 cipuum secundum Romanum
 Episcopum locum haberet, in
 Concilio secundo Oecumen.
 conclusum 187. ejus à Rom. Epi-
 scopis oppressio 222, 226, 278, Pa-
 triarchæ moderni sedes 229. gu-
 bernatio ib. qualis eidem à Tur-
 cis honor habeatur? 229. ejus
 præsidium ib. ejus vestitus ib. re-
 ditus annui. ibid. 445
 Constantinorum nomen fatale 6,
 140, 444. sub Constantino pri-
 mo & ultimo spatium temporis
 interjectum quomodo expona-
 tur? 6, 140, 445
 Constantinus M. Imperat. Rom. 140
 na-

INDEX RERUM.

- Atales.** 139. ejus de Maxentio
 trophæum ibid. in Christianos
 amor ibid. munificentia ibid. de
 ejus donatione Pontificiorum
 fabula 140. quomodo filiis tribus
 Imperium distribuerit? 141. 143.
 de ejus leprâ 141. ejus in constitu-
 endo statu Politico curæ ib. mi-
 lites quomodo sibi devinxerit?
 141. ejus error 142. in Faustam
 uxorem animadversio 142. Syno-
 dum primam Nicenam convo-
 cavit ibid. morti vicinus ab Euse-
 bio Ariano baptizatus ibid. ejus
 ante mortem dictum ibid. mors
 ibid. sepultura ibid. Symbolum
 ibid. an in eminentiam Pontif.
 Rom. in Pseudo-Synodo Roma-
 nâ sub Cent. IV. statum inatam
 consenserit? 185
Constantinus Pogonatus Impera-
 tor 280. Conciliû Constantinop.
 Tertium, Oecumenicum sextum
 conscripsit. 286
Constantinus Chlorus Imp. Rom.
 108. 139 ejus res gestæ 109 in Chri-
 stianos amor ibid. fuit conditor
 Spiræ urbis Imper. 139
Constantinus Imperat. Rom. 143
Constantinus Copronymus Impe-
 rat. Græc. 293
Constantinus Porphyrogenitus cû
 matre Irene Imperat. Græc. 294
 ultimus Imperatorum, qui soli
 regnârunt in Oriente. ibid.
Constantinus Leonis Phil. filius Im-
 perat. Græc. 339
Constantinus Monomach. Imperat.
 Græc. 364
Constantinus Ducas Imperat. Ori-
 ent. 365
Constantinus Palæologus Imperat.
 Orient. ultimus 444. ejus ante
 Imperium res gestæ ibid. mors.
 445
Constitutiones Clementinæ. 435
Consuetudo. III. 292
Consulatûs Rom. origo. 28
Consolationis utilitas. 331
Consulum apud Rom. ab initio
 qualis potestates? 16
Contra-Remonstrantes 539, eorum
 nomen unde? 543
Conventus Evangelicorum. 497.
 499. sq. 502. sqq.
Conventus statuum Evangelico-
 rum Lipsiæ. 517
Cornelius Gertsen Armin. 543
Corona graminea apud Rom.
 Impp. imposita II. civica, mura-
 lis, ibid. laurea. 31
Coronatio Impp. sub Cent. V. non
 dedit imperium, sed electio 193.
 228. 310. primus Imperatorum
 quoniam ab Episcopo Romano
 coronatus fuerit? 258. coronatio
 Justiniani Imperatoris ab Epi-
 scop. Rom. facta ibid. in corona-
 tione Heinrich Imperatoris inso-
 lens factum Cœlestini Rom. Pon-
 tif. 402
Coronatio Poëtarum. 438
 Cor-

INDEX RERUM.

Cornelius Tacitus.	68	S. Cunegundis.	354
Cornelius Beccerus.	475	Curiones apud Rom. qvi?	9
Cornicis vox sub adventum Trajani in Urbem.	67	Curoni quando ad Christum con- versi?	341
Corniculum bestiae Danieliticae in- ter decem reliqua cornua ena- tum quid denotet?	5	Currus Triumphalis.	14
Corvinorum nomen apud Rom. unde?	20	Curules apud Rom. qvi?	13
Cosroës Rex Persarum crucem Christi avehit.	278	Cyclus Decemnovennalis.	506
Cracoviensis Episcopatus fundatio.	341	Cypriani scripta quo loco Augusti- nus habenda voluerit? 81. ejus martyrium 111. ejus dicta insigni- ora ibid. ejus in stylo puritas ib. navi ibid. ejus de non iterando baptismo hæreticorum sententia	115
Cramerus 650. ejus error.	ibid.	Cyrillus Alexand. Episc. cur arrha- bo Patrum vocetur? 61. 196. ejus pomposa inauguratio 282. ejus cum Nestorio concertatio ibid. (214) scripta ibid. navi ib. mors ib. testamentum.	ibid.
Crescens Philosophus.	78	Cyrillus Hierosolymitanus.	165
Croatæ 366. Croatiae Regni origo.	317	Cyrilli Patriarchæ Constantinop. Confessio privata Calvinizans 242. à successoribus refutata ib. (248) quomodo Patriarchatum consecutus fuerit? ibid. ejus ex- communicatio.	250
Crucis Christi inventio.	140	D.	
Crux Christi à Persis, captâ Hiero- solymâ, avehcta. 278. recuperata 279. ab Heraclio Imp. discalceato portata ibid. festum exaltat. cruc. 279. tandem Constantinopolin avehcta ibid. ejus magna pars Ve- netis in pignus data, & à Ludov. Gall. Rege redempta.	412		
Crux supplicium gentibus abomi- nandum 54. Christianorum pri- mit. Ecclesiæ tormentum 119. sq. Cruces in vestibus apparêtes. 145		Dacia in provinciæ formam à Trajano redacta 68. Vide Transylvania.	
Crucifixi Christi imaginem quo- modo Dominici sculpi & pin- gi curaverint?	422	Dalmatiæ Regni origo.	317
Cruciger junior.	475	Damascenus.	297
Cryptæ in primitivâ Eccles. Chri- stianorum secessus.	89. 116	Damascus Antiocheni Patriarchæ hodiè homicidium.	229
		D d d d	Dama-

INDEX RERUM.

Damasus Episc. Rom.	165	ultimus Imperatorum Ethnicorum	119. &c.
Daniel Arcularius.	476	Dionysius Alexandrinus	110. (113.)
Daniel Hoffmannus 479. ejus error	ibid.	(116.) ejus scripta	ibid. afflictiones
Danielitici Colossi metalla 1. de eo		ibid. error	ibid. mors
Pharisæorum error.	49	Dionysius Carthusianus Scholast.	517
Danorum ad Christum conversio	328. 341	Dionysius Corinthiacus.	77
Dantes Aligerius 438. ejus scripta	ibid.	Dionysius parvus 275. ejus svasu æ-	
ibid. mors.	ibid.	ra Christiana introducta.	ibid.
David Chytræus.	476	Diptycha quid?	274
David de Dyrado hæreticus.	419	Disciplina Ecclesiastica.	185. 354
David Pareus.	484	Discordia.	94
David Rungius.	475. 553	Dissimulatio.	387
David Cornvinder Armin.	543	Ditzmannus 410. quando & ubi	
Decebalus 42. à Trajano superatus		trucidatus?	351. 437
fit <i>αὐτοχθὴς</i> ibid.	68	Divitiæ malè partæ.	189
Decius Imperator Rom. 101. ejus		Doctorum Ecclesiæ varia cognomi-	
in Christianos persecutio, ibid.	118	na 39. 40. è scholis Rhetorum &	
Decretorum Pontificiorum' com-		Philosophorum in primit. Eccles.	
pilatio 370. eorum nomen	371.	sæpissimè sumi soliti 77. 121. ii po-	
finis 384. eorum patroni.	ibid.	tissimùm in persecutione à ty-	
Delphius Suffraganeus Argent.	503	rannis sublatis & cur? 117. Docto-	
Democratia.	116	res Ecclesiæ mediæ ætatis 263. De	
Depositionum Academicarum ri-		singulis Ecclesiæ Dd. vide tit.	
tus unde?	160	Centuriarum.	
Descensus Christi ad inferos 270. de		Dominica in albis unde sic dicta?	351
eo hæresis incerti auctoris	ibid.	Dominicanorum Monachor. origo	
ejus refutatio.	ibid.	420. sq. vestitus 421. contentio-	
Didius Julianus Imp. Rom.	76	nes cum Franciscanis	ibid. 452.
Didymus Alexandrinus.	165	551. eorum cum Jesuitis de præ-	
Dies extremus 49. de eo Pharisæo-		determ. vol. hum. dissidium.	552
rum error.	ibid.	Dominicus 514. novæ regulæ auctor	
Dii majorum gentium.	16	ibid.	
Diocletianus Imperat. Rom.	107	Dominicus Sapia Armin.	541. 554
		Domini-	

INDEX RERUM.

Dominos Ethnici vocârunt Deos suos. 43
Donariorum in Papatu solennia 319
Donatio Constantini, V. Const. M.
Donatio Ludovici pii 141. 309. de ea
Clementis VII. Pontif. Rom. ad
Carolus V. effatum. ibid.
Donatistæ hæretici 180. eorum sub
Cent. IX. reliquæ. 324
Dordracena Synodus 539. 554.
 quando cœperit? 543. finis. ibid.
Der Drefswagen/sectæ genus in Bel-
gio. 544
Drusiana occurſu Johannis Evan-
gelistæ ex mortuis suscitata. 66
Drusus 32. de eo apud veteres Ger-
 manos proverbium ib. mors. 33
Duellorum mos probandi bonita-
tem causæ. 354. 379
Dulcinus autor hæreseos Fratricel-
lorum. 435
Duliani hæretici. 180
Dunstanus 347. coelibatûs defensor
 348. ejus præstigiæ ibid. ad ejus
 tumbam miraculum. 353
Durandus Scholasticus 416. ejus
 scripta. ibid.

E.

E Bionitarum hæresis. 64
Ecclesia martyrum quæ? 66. ejus
 semen piorum sanguis 77. ejus
 puritas 90. 91. 92. 122. prima cala-
 mitas 152. unde in eam vitia ir-
 repserint? 162. ubi ante Lutherum
 fuerit? 289. Ecclesiam oppugnat

Diabolus duobus stratagem. 65
Ecclesiæ Judaicæ status tempore
nativitatis Christi 48. tempore
 tertiæ Monarchiæ 49. vid. Judæi.
Ecclesiæ Asiaticæ. 92
Ecclesiæ Africanæ. 93. 207
Ecclesiæ Europææ. 93
Ecclesiæ Americanæ. 93
Ecclesia Moscovitica. Vid. Russo-
 rum Ecclesia.
Ecclesiæ Patriarchales tres quando
eminere cœperint? 187. earum
 status hodiernus. 229
Ecclesia Orientalis. Vide Orient.
 Eccles.
Ecclesia Rom. in primit. Ecclesiâ
 pro universali non est habita 91
 nec pro primâ ibid. ejus sub per-
 secutionibus non fuit certa statio
 116. ejus prærogativa à Phocâ
 Imp. obtenta causa dissidiî inter
 Occid. & Orient. Ecclesiam. 225.
 199.
Ecclesiæ Septentrionales à Pontifi-
ciis hæreticæ dictæ. 178
Ecclesiæ Abyssinorum & earum
confessio. 122. usque 135
Eccius. 502
Eduardus Poppus Arminian. 54
 554
Egesippus. 73. 77
Ego Fürstenbergius. 518. 520
Eilhardi Lubini error. 114
Eleemosynæ primit. Ecclesiæ 90. sq.
 iisdem non nimium tribuen-
 dum. 111
Dddd 2 **Ele-**

INDEX RERUM.

- Electio in Imp. Germanico-Rom.**
inter plures quæ ratione ad pau-
ciores redacta? 332. 356
Electoralis dignitas Saxon. quando
in Marchiones Misn. collata? 440
Elenchi suspensio. 556
Eleutherius Episc. Rom. 87
Per Eli, Luc. 3. v. 3. quis intelligendus?
51
Eli, Eli, Matth. 27. explicatum. 55
Elipandus Episc. Tolet. hæretic. 298.
ejus refutatio. 299. 302
**Emanuelis vocab. Matth. 1. explica-
tum.** 55
**Emanuel Imperat. Orient. 390. ejus
sceleratum factum.** ibid.
**Emanuel Palæologus Imperat. Ori-
ent.** 429
Emanuel Rex Portugalliæ. 138
Encratitæ hæretici. 86
Eobanus Hessus. 450
Ephefinum Concilium. 214
Epiphanius Salaminæ Episcopus 164
**Episcopus unde dictus? 58. ejus à
Presbytero differentia 59. 91. E-
piscopis tantum an judicium de-
cisivum, aliis Doctoribus dunta-
xat interlocutorium competat?**
116
**Episcop. *ἡμῶν* 199. 274. formula
depositionis ab Episcopatu in
Concilio Ephefino.** 274
**Episcoporum luxus quando creve-
rit?** 349
**Episcoporum sub Cent. X. Ordina-
tio 352. it sub Cent. XI. 369. Epi-
scoporum jurisdictio super ordi-
nes quæ sita sub Cent. XVI. 496**
**Episcoporum eligendorum jus,
quando Impp. ademptum?** 360
**Episcopatum in triplici statu con-
sideratio 308. sunt vel mediati vel
immediati.** 350
**Episcopo Romano primatus non
jurisdictionis, sed ordinis com-
petiit.** 7
**Episcopi Rom. sub tribus prioribus
seculis ferme omnes martyres 58
eorum sub Ethnicis Impp. miser-
rima conditio.** ibid.
**Episcopo Rom. nomen Episcopi,
non Oecumenici concedendum
58. quando hunc titulum ad-
eptus?** 278
**Episcoporum Rom. in adulterandis
Conc. Niceni scriptis crimen fal-
si 62. Pontificiorum distinctio in-
ter Episcopum universalem & u-
niversalis Ecclesiæ Episcopum. 66**
**Episcopus Rom. non Oecumenici,
sed fratris titulo à cæteris Episco-
pis salutatus.** 92
**Episcopi R. cur potius Aediles Cu-
rules, quàm Episcopi dicendi? 152**
**Episcopi Rom. prærogativa vel di-
rectè vel indirectè quæ sita 227.
286. ejus rei exemplum ibid. ea
fuit causa dissidii inter Occid. &
Orient. Ecclesias.** 226
**Eqvestris ordinis insignia apud
Rom.** 13

INDEX RERUM.

Erasmus Patrum scripta repurgavit		
62. ejus error.	493	
Erhardus Schnepfius.	450. 476	
Eremitæ cujus exemplo ordinem suum tueantur? 121. 354. ejus ordinis instauratio sub Cent. XIII.	422	
Εὐαγγελῆν qvid sit?	160	
Ernestus Comes Mansfeldiæ	510	
Esaias Helleborn.	475	
Εσκήνωσε vocab. Joh. I. vers. 14. qvid notet?	47	
Essæi unde sic dicti? 50. eorum vitæ genus.	ibid.	
Evangelici status.	517	
Evangelii V. & N.T. differentia 44.		
45. τὸ εὐαγγελίζεσθαι Luc. 2. explicatur ib. πρῶτον εὐαγγέλιον qvid?		
45. εὐαγγελία qvid?	ibid.	
Evangelium Ægyptiorum.	80	
Evangelium Matthæi an Hebraicè scriptum?	55	
Evangelistarum per reliquis Ecclesiæ Doct. Θεοπνευσία 59. Evangelistarum trium cum Matthæo conferruminatio.	110	
Eucharistiæ in primit. Ecclesiâ celebratio 89. 116. sq. ejus sub Cent. IX. in sacrificium propitiatorium commutatio 321. de ea sub Cent. X. in Clero Cantuariensi controversia 345. ejus sub eadem Cent. administratio 351. ejusdem sub eadem Cent. abusus in criminis alicujus dilutione ib. (379) de eâ sub Cent. XI. Beren-		
garii hæresis 371. Occid. & Orient. Eccles. de pane azymo contro-		
372. sacri calicis in Euchar. veneratione sub Cent. XI. 379. Eucharist. usus in confirmandâ pace 382. de eâ sub Centur. XII. inter Græcos controversia, an corpus Christi post perceptionem in Eucharist. incorruptibile sit? 402. Calix quando adhuc Laicis in Papatu porrectus? 425. quando negatus? 452. errores in sacr. Euchar. sub Cent. XVI. 480. De Communionem sub utraq; Bohemorum literæ majestaticæ 509. Vide tit. Græci.		
Euchetæ hæretici.	173. 181	
Εὐδαιμονία adipiscendæ parum interest, utrum longa, an brevis sit vita hominis.	148	
Eudoxia Imperatrix 188. 189. ejus mors	199	
Evenius.	529	
Eugenius Pont. Rom.	452	
Eulogiæ sive panis benedictus pueris ludum itantibus Constantinop. dari solitus.	260	
Eunomius hæreticus.	179	
Euphemitæ hæretici.	181	
Euphrates Episcop. Colonensis Arianus.	185	
Europa.	93	
Eusebius Cæsariensis.	154	
Eusebius Nicomediensis Episc.	184	
Eutropius Eunuchus Imp. Arcadii	188	

INDEX RERUM.

Eutychés. Eutychiani hæretici. 206.	submittere quid? ibid. ejus rei exemplum.	16
Exarchatûs in Italia initium. 260	Fatum Stoicorum.	465
Exarchi Italiæ 260. eorum sedes ib.	Favorinus Philosophus.	69
gubernationis duratio ibid. finis.	Feciales apud Rom.	9
261	Feliciani hæretici.	324
Excommunicatio 121. ejus exemplum 150. item sub Cent. IX. 320.	Felix Bidembachius Theol. Würtenb.	553
sub Cent. X. 342. 351. sub Cent. XI. 360. sub Cent. XII. 404.	Felix Urgellorum in Catalon. Episc.	
sq.	hæret. 298. ejus refutatio 299. 302.	
Exemplorum vis 69. 107. iis tota notitia vita regitur.	ab Episcopatu dejectio & in exilium missio.	299
104	Ferdinandus I. Imp. XL.	455. 463.
Exeqviæ Pontificiæ primit. Ecclesiæ ignotæ.	sq.	
91	Ferdinandus II. Imp. XLI.	509. sq.
Exorcismus in primit. Ecclesiâ non fuit in usu 91. Augustini tempore fuit.	525	
ibid.	Ferdinandus III. Imp. XLII.	525
Exorcismorum origo 275. exorcisatio certarum rerum, quando introducta? 352. exorcismi turbæ sub Cent. XVI.	Ferdinandus Castiliæ Rex.	456
508	Feriarum in honorem sanct. de mort. institutarum copia sub Cent. X.	352
Expeditio in Palæstinam Godofr. Bullionéi.	Ferrariense Concilium cur Florentiam translatum?	453
367. 381	Festa Paschatos & Pentecostes ex Christianâ libertate duobus seculis tantum celebrata 47. in instituendis & celebrandis festis Christianorum cum ethnicis	
Expiationis festum apud Jud. 46.	συγκατάβασις.	ibid. 152
Exui & superindui quid significet Apostolo?	Festinationis damnum.	32. 74
44	Festi Corporis Christi origo.	435
Exuviæ undedictæ?	Festum omnium sanctorum.	330
44	Festum annunciationis 378. de eo in Galliis disputatio.	ibid.
F.	Festum conceptionis Mariæ imma-	
Fabius Cunctator.	culatæ	
22		
Facilitatis laus.		
359		
Fagius.		
84. 484		
Farina gypso & calce vivamista.		
385		
Falces apud Rom. quid? 12. falces		

INDEX RERUM.

- Culatæ quando, à quo & cur in-
 stitutum? 452
 Festum Visitationis Mariæ quando
 & cur institutum? 453
 Festus Hommius autor censuræ
 Confess. Armin. § 43. ejus in Syno-
 do Dordracenâ munus. 554
 Ficus ruminalis vel Romularis. 8
 Fidendum & diffidendum. 194
 Fidesolarû cur à Pontificiis voce-
 mur? 164
 Firmilianus Episcop. Cæsareæ Cap-
 pad. 116
 Fiscus lieni comparatur. 34. 68
 Flacii querela de Victorino Strige-
 lio. 213
 Flagellantium origo. 378. 437
 Flaminiæ qui? 9
 Flammeum quid? 37
 Flavius Vespasianus Imper. R. 40
 Flavius Domitianus Imp. R. 42. 43
 Flavius Claudius Imp. Rom. 103
 Flavius Arcadius Imperat. Orient.
 187. sqq.
 Flavius Theodosius junior Imperat.
 189. sqq.
 Florentina Synodus. 305. 444. 453
 Florianus Taciti Imperatoris fra-
 ter. 106
 Fœminarum erga maritos Philoſo-
 phia. 400
 Formulæ Concordiæ conscriben-
 dæ occasio. 474. 500
 Fortunæ suæ quisque faber. 294
 Fortunæ vicissitudo. 75. 262. 291. 314
 333. 441. 511
 Fortunatus Venantius dictus. 265
 Franciscus autor novi ordinis Mo-
 nast. 421. ejus soror. 522
 Franciscanorum origo 420. sq. cum
 Dominicanis contentiones. 416.
 421. 452. 551
 Franciscus Siculus autor ordinis
 fratrum minimorum. 422
 Franciscus Davidis Anti-Trinit.
 490
 Franciscus Junius. 62. 484. 538
 Franciscus Vallesius Galliar. Rex.
 457. sqq.
 Franciscus Puccius 80. ejus errores
 493
 Franciscus Petrarca in Poëtam co-
 ronatus. 438
 Franciscus Gomarus 440. ejus de
 Sabbatho dogma. 549
 Francofurtense Concilium 227. 299.
 302. Cur à Pontificiis minùs ap-
 probatum? 227. 303. seq. ejus
 acta. 302
 Francorum primâ mentio in bellis
 Romanis 103. eorum sub Valerio
 Probo repressio 106. eorum Re-
 gnum sub Honorio Imper. Oc-
 cid. constitutum 188. Rex primus
 189. quando axioma Imperii Ro-
 mano Germanici adepti? 356
 Fratres ignorantia. 297
 Fratrum Rosæ crucis secta. 334
 Fratricelli hæretici 418. 435. eorum
 errores ib. eorum extirpatio. ib.
 Fraximeus. 478
 Fridericus Barbarossa XXII. Imp.
 Occid.

INDEX RERUM,

Occid. 386. ejus indignissima concuscatio	ibid.	Genalogia Christi. Vid. Christus.	
Fridericus II. Imper. Occid. XXVI. 404. sqq. fundamenta Aureæ Bullæ posuit 409. ejus Filiæ historia.	410	Genealogias mulierum texere, non deficiente stirpe apud Judæos insolens.	51
Fridericus III. Imperator XXXVII. Occid. 441. sqq.		Genfericus Vandalorum Rex.	189
Fridericus Admorsus.	411	Gentes omnes cur Paulus in Judæos & Græcos divisit?	55
Fridericus Myconius.	476	Gentilismus successivè extirpatus.	145. 151. 295. sq.
Fridericus Elect. Palat. 511. ejus in Regem Bohem. coronatio	ibid.	Georgiani.	397
ejus clades in monte albo.	ibid.	Georgius Dux Saxoniae 319. ejus de Lutheri concione judicium	ibid.
Fridericus Sapiens Elect. Sax. 458. 469. sq. ei cur à Pontifice aurea rosa consecrata transmissa?	469		469. sq.
Fridericus Widebranus.	475	Georgius Trapezuntius.	432
Fronsbergius.	459	Georgius Cargius.	479
Frontonis de licentiâ dictum.	44	Georgius Calixt. 530. ejus error.	ib.
Fuldensis Monasterii fundatio.	296	Georgius Blandrata Anti-Trin.	490
Fulgentius Afer Ruspensis Episcop.	264	Georgius Fabricius Calvin.	554
Fumi venditio.	98	Georgius Weinrichius.	475
		Georg. Mylius.	475
		Georg. Spalatinus.	476
		Georg. Heldius.	476
		Georg. Cruciger Calvin.	554
		Germaniæ veteris terminus 32. Germania ter ad fidem Christianam conversa 93. 296. studiis humanioribus imbui quando cœperit? 433. sq. quando Academiæ fundaverit? 438. Germanicæ libertatis oppressio 416. sq. Germani à Cæsare bello appetiti. 29. & ab Augusto 32. unde duæ aquilæ in insignibus Germanorum? ibid.	
		Geusii.	485
		Gibraltar mons Hispaniæ unde sic dictus?	319
			Giesel.

G.

Alba Imp. Rom.	38
Galenus.	72
Galerius Maximinus.	108
Galliæ sub Arnolpho Imperatore in plures partes discissio 314. suam adversus Pont. Rom. auctoritatem semper asseruit.	424
Gallienus Imperator Rom.	103
Gallorum Anti Papa.	436. sq.
S. Gallus monachus Helveticus.	284
Gandavum.	458

INDEX RERUM

Giesel. & Tübingens. Theol. con-
 troversia. 528
 Gilmeri Regis Vandalici ad Justi-
 nianum dictum. 260
 Giselbertus. 342
 Gladiferorum ordo quando insti-
 tutus? 422
 Glossa Biblica est duplex. 323
 Γλωττοσυγχήσεως dispendium quo-
 modo Deus resarferit? 54
 Γνωσις ψευδώνυμ. 64
 Γνωσις σεαυτὸν. 362
 Gnostici hæretici 64. eorum flagi-
 tia Christianis imputata. 89
 Godescalci hæresis 325. ejus causa
 ibid. ejus refutatio. ibid.
 Godofredus Bullioneus primus
 Hierosolym. Rex. 381
 Godofredus de S. Almaro. 401
 Gomaristæ unde dicti? 539
 Gonzagæ factum. 195
 Gordianus tertius Junior, Impera-
 tor Rom. 100
 Gothorum prima in Rom. Imperi-
 um & Italiam infusio 101. sq. eorū
 sub Claudio Duce strages 104.
 quondam fuerunt ἀμαξόβιοι 149
 eorum sub Theodosio strages ib.
 ad Christianismum conversi pro
 orthodox. relig. arripiunt Ariani-
 smum 188. eorum tempore Ho-
 norii Imperat. potentia. ibid.
 quamdiu Romam possederint?
 189
 Græcæ lingvæ sub Monarchiâ tertiâ
 latissimus usus 27. 55. in eâ cur

Deus N. T. conscribi voluerit? ibid.
 Græcorum error de processione
 Spiritus Sancti 226. quomodo
 vocabulum Transsubstantiatio-
 nis sumant? 228. Eucharistiæ a-
 pud eos distributio ibid. (230.)
 purgatorium ignorant ibid. ver-
 naculæ eorum in sacris usus ibid.
 Laicis apud eos lectio Bibliorum
 licita ib. In quænam Rom. Eccle-
 siæ, cur & quando consenserint?
 ibid. 229. cultum divinum quo-
 modo peragant? 230. conciones
 quando habeant? ibid. à quibus
 habeantur? ibid. quot & quibus
 ceremoniis λειτουργία obruant?
 ibid. cur azymo pane in Eucha-
 rist. non utantur? ibid. panem
 cur intingant? ibid. cur lanceo-
 lā panem benedictum perfodi-
 ant? ibid. cur panem benedictum
 cochleari argenteo distribuunt?
 ibid. Laici cur chorum non in-
 grediantur? ibid. Consecratio cur
 in loco occulto fiat? 231. quibus
 vestibus in sacris utantur sacer-
 dotes? ibid. cur pueris SS. Eu-
 charistiam distribuunt? ibid. cur
 pro defunctis in λειτουργία inter-
 cedant? ibid. quomodo bapti-
 zent? ibid. cur Occidentales re-
 baptizent? ibid. cur Chrismate
 inungāt? ib. eorum in Chrismate
 à Pontificiis diffidium ibid. nu-
 merus eorundem Sacramento-
 rum
 Eccc

INDEX RERUM.

- rum septenarius 232. ἀγγελολα-
τρεία ib. Sanctorum cultus ibid.
eorum ad Mariam Deipara preces
ib. cur non sculptilibus, sed tan-
tum picturis in oratoriis utatur?
ib. Sanctorum invocatione quo-
modo excusent? ib. monaster. ib.
ea non a certo aliquo patrono de-
nominant. ib. Clericorum ordinem
quomodo dividant? ib. 233. Con-
jugii in clero libertas ib. a carni-
bus abstinencia ib. libertas hodie
relig. summa ib. eorum in Articc.
Fidei cum Pontif. ex parte con-
sensus ibid. eorundem ab iis dis-
sensus 234. cur post. 7. Concilia
Oecumenica nullum aliud ad-
mittere velint? ibid. Articuli, in
quibus nobiscum conveniunt &
discrepant ibid. sqq. unde λειτουργίαν
acceperint? 239. eorum E-
piscopi quando desierint pallia
ab Episcopis Romanis emere?
349. Græci exules literarum &
lingvarum studia in Occid. Im-
perio excitant 432. eorum recon-
ciliatio in Concilio Florentino
frustra tentata 454. Vide Orient.
Ecclesia.
- Γεράματα κοινωνικά quidnam in
primit. Ecclesia? 91
- Grandimontensium Monachorum
origo. 377
- Granvellanus. 461
- Gratianus Imperat. R. cur Pontifex
Max. vocari noluerit? 58. ejus na-
tales 147. ejus frater Valentinia-
nus Imperii consors ibid. 148
- Gratianus Compiler Decretorum
371. quando vixerit? 384
- Gregorius Nyssenus. 160
- Gregorius Neo-Cæsariensis. 111
- Gregorius Nazianzenus. 160. 162.
163
- Gregorii Magni judicium de Conci-
liorum autoritate 182. ejus cum
Johanne Episc. Constantinop.
de primatu contentio 226. (165)
ejus cantus. 265. sqq.
- Gregorius Turonensis Episcop. 267
- Gregorius VII. P. Rom. primus ex-
communicavit Heinr. IV. Impe-
ratorem 7. 360. Imperatoribus
jus eligendi Pontifices & Episco-
pos ademit, ibid.
- Gregorius XIII. P. R. Calendarii Re-
formator 255. 505. sq. ejus in ad-
jungendis sibi Orientalibus Ec-
clesiis studium. 256
- Gvilielmus Occam. 438
- Gustavus Adolphus Rex Svecorum
521. ejus in Germaniam accessus
ibid. ejusdem causa ibid. ejus in
expeditionibus bellicis fortuna.
ibid. sqq. ejus mors. 523
- Gutenbergius Typographiæ in-
ventor. 455
- H.
- H Adrianus à Dieck Arm. 543
- H Hæresium notificandarum &
damnandarum ratio in primit. Ec-
cles. 91. hæreticorum mos. 113. sq.
eorum

INDEX RERUM.

- eorum baptismus an reiterandus? III 116. ad hæresin requisita 176. hæreses oportere esse, quomodo intelligendum? 177. hæreticorum à schismaticis differentia ib. hæreticorum pœnæ sub Cent. IV. non fuerūt capitales 187. iisdē quando incendium fuerit dictatum? ib. 403. hæretici an post obitum damnandi? 273. sq. Orthodoxi multi pro hæreticis in Papatu habiti 285. 323. 325. 395. 451. hæretic. pœnæ sub Cent. IX. 324. hæretic. pœnæ sub Cent. X. 344. sq. hæreticis fidem non esse servandam quando sancitum? 439. 448. inter hæreticos quomodo Pontificii distinguant? 550. Hæreses singulas vide in tit. Centuria.
- Halberstadenſis Episcop. fundatio. 308. 350
- Hali interpres Mahometis. 285
- Hallenſe ad Salinas Concilium. 326
- Hamburgensis Episcop. 308. 350
- Hannibal Carthag. Dux. 21. 22
- Haroldus Danorum Rex. 328
- Harlemum. 542
- Hattonis Archi-Episcop. Mogunt. in pauperes immisericordia. 348
- Havelbergensis Episcopatus. 350
- Haymo Episcop. Halberſtad. 322. ejus scripta. ibid.
- Hebræa lingv. cur Deus V. T. cōscribi voluerit? 54. sq. Hebræo codex Evangelii Matthæi nusquam extat 55. Hebrææ lingvæ studium, admissis ad Ecclesiam Christianam Judæis, revixit 83. sq. Hebraicè docti quondā Judaismi suspecti. 84
- Henricus I. Auceps Imper. XI. Occid. 334. Quedlinburgi & Goslaræ urbium conditor 334. primus axioma imperii in Saxones intulit 356. cur à quibusdam scriptoribus Pontificiis inter Impp. non referatur? 357
- Henricus II. sanctus sive claudus. Imp. XV. Occid. 354
- Henricus III. Niger Imper. XVII. Occid. 358
- Henricus IV. Imperator XVIII. Occid. 359. 361. sq. ejus mors ibid. sepultura. 383
- Henricus V. Imp. XIX. Occid. 382. sq.
- Henricus VI. Imperator XXIII. Occid. 388. sq.
- Henricus VII. Lützelb. Imperator XXX. Occid. 425
- Henrici Regis Angliæ contra Lutherum scripta. 469
- Henricus Altingius Calvin. 554
- Henricus Boëtius 529. ejus error. ibid.
- Henricus Hollingerus Armin. 541. 554
- Henricus Leo Armin. 541. 554
- Henricus Nicolai 556. ejus erronea sententia. ibid.
- Henricus Salmuth. 475
- Henricus Slatius Armin. 543
- Henricus Tettelbach Th. Palat. 680
- Henricus Welsingerus Armin. 541
- Helena Constant. M. mater. 139

INDEX RERUM.

Helvidiani hæretici.	180	Hierosolymitanum regnum à Go-	
Helvidii error de Christi primoge-		dofr. Bullioneo constitutum	367.
niturâ.	52	381. quando defierit?	399. 408. ejus
Heraclius Imperat. Rom.	278	regni titulus cur regni Siculo	
Herbam porrigere quid?	11	annexus? 404. cur Regi Hispaniæ	
Herbipolensis Episcopatus funda-		tribuatur?	ibid.
tio, 306. primus Episcopus	ibid.	Hilarius Arelatensis Episc.	158. 207
unde ille titulum Ducis Franco-		Hilarius Pictaviensis.	158
niæ adeptus? ibid. hujus Episcop.		Hildebrandus Pont. R.	401
patronus.	ibid.	Hildesheimensis Episcopatus.	308
Hercules Dux Ferrariæ.	433	Hiltenius Monachus Isennacensis	
Hermannus Fauckelius Calv.	554		467.
Hermannus Contractus.	370	Hincmarus Archi-Episc. Rhem.	322
Hermolaus Barbarus.	450	Hircus <i>Ἰρκοπυπῆς</i> in V.T.	53
Hermonymus Spartiata.	432	Hispaniæ Regum modernorum	
Herodes Magnus.	48	stemma.	462
Herodes Antipas.	48	Historiæ lumina duo sunt tempus	
Herodes Agrippa.	49	& locus 16. historia Græca & Per-	
Herpo Episcopus Verdenfis.	349	sica Rabbini incognita 45. histo-	
Heshusius Th. Acad. Juliæ.	476	ria Evangelica cur à Juliano A-	
Hieronymus 170. ejus cum Augu-		postatâ errorum infimulata?	50
stino collatio. ib. ejus natales. ibid.		Historiæ Ecclesiasticæ scriptores.	
studia 171. sqq. Polydori Virgilii			154
de ejus picturâ judicium.	375	Hoffmannus.	476
Hieronymus Pragensis.	449	Hogostratus.	469
Hieronymus Savanorola.	449	<i>ὁμοιστίας</i> & <i>ὁμοστίας</i> vocabula in	
Hierosolyma porta populorum di-		controversiâ Ariana.	179
cta 276. ab Herode armatâ manu		Homousiani cur dicti Orthodoxi?	
expugnata 48. à Vespasiano fun-			165
ditus devastata 66. quamdiu ja-		<i>ὁμοστίας</i> vocabulum cuinam exci-	
cuerit diruta?	ibid.	derit?	ibid.
Hierosolymitana Ecclesia, destructâ		Homo novus.	30
urbe, ubi fuerit? 67. 92. ei <i>ἐξοχή</i>		Honorius Imperator Occid.	188.
primatûs præ Romanâ debeba-			sq.
tur. 92. quænam hodie?	229	Honorius Augustodunensis Pres-	
		byter.	394
		Hono-	

INDEX RERUM.

Honorum emtio & venditio.	98	I.	
Horarum certarum ad preces de-		Jacobellus Misnensis.	431
stinatio quando introducta?	352	Jacobitæ hæretici.	285
Horatius Cocles.	17	Jacobus Apostolus Episc. Hieroso-	
Horatius Poeta.	32	solum. in Concilio Apostolorum	
Hortulus animæ apud Pontificios		sententiam dixit, 65. an Missæ ri-	
381. in eo Dialogismus pro æ-		tus auxerit? 90. origo veneratio-	
grotis visitandis à Pontificiis ca-		nis reliquiarum S. Jacobi Com-	
stratus.	ibid.	postellæ 329. de eo Baronii hi-	
Hospitalarii ordinis origo.	377	storia.	ibid.
Hostiarum in SS. Eucharistiâ into-		Jacobus Andreæ.	476
xicatio.	425	Jacobus Arminius 536. ejus hæresis	
Hostium dona non dona.	103	539. mors.	541
Huberianismus.	504	Jacobus Faber Stapulensis.	506
Hugo. 335. modernorum Galliæ Re-		Jacobus Gretserus Jesuita.	553
gum stemma.	315. 485	Jacobus Heilbrunnerus.	476. 553
Hugo Cardinalis Scholasticus.	416	Jacobus Rolandus Calvin.	554
Concordantiarum Latinarum		Janus cur bifrons? 10. ejus tem-	
Bibl. autor.	ibid	plum quando clausum?	32
Hugo de Paganis autor ordinis		Iconolatriæ autor in Occid. Eccle-	
Templariorum,	401	sia.	302
Hugo de S. Victore Scholast.	391.	Iconomachi. 227. 291. sqq. 300. 317	
ejus scripta.	394	Idololatria Pontificia gentilium i-	
Hugo Grotius Arminianus.	542	dololatriam excepit.	296
Hugonotæ 485. eorum Synodus		Jejuniorum ratio in primitivâ Ec-	
Alenzonii in Galliâ sub Centur.		clesiâ. 91. Quadragesimale sub	
XVII.	547	Cent. VI. 275. sub Cent. X.	35
Humbertus Monachus.	372	Jeremiæ Patriarchæ Constantinop.	
Humiliatorum ordo.	401	responsio ad singulos Aug. Con-	
Hungaria quo titulo Austriacæ do-		fess. Art. 234. ejus à Patriarchali	
muî subfit?	463	sede dejectio, ibid. acta Tubin-	
Hungarorum prope Martisbur-		gensium cum eodem.	ibid.
gum clades. 334. ad Christum		Jesuitarum æquivocationes 113. sq.	
conversio.	355	impudentia mentiendi. 387. eorû	
Hutitæ Anabapt. secta.	486	secta quando introducta? 505. à	
Hypsistarii hæretici.	162		

Eccc 3

quo?

INDEX RERUM.

- qvo? ibid. eorum vota ib. eorum
 ab initio numerus ibid. eorum
 confirmatio ibid. Generalis ib.
 Provinciales ibid. eorum pilei.
 ibid. 506. eorum scelera ibid.
 quando omnipræsentiam Chri-
 sti secundum carnem negare
 cœperint? 621. eorum sub initi-
 tium motuum Bohem. contra
 Protestâtes molitiones 509 (514)
 eorum ex Bohemiâ, Silesiâ, Mo-
 raviâ & Hungariâ proscriptio
 510. eorum in Artic. de Præde-
 stin. dissensio 551. eorum cum
 Dominicanis dissensio de præ-
 determinatione voluntatis hu-
 manæ. 552
 Jesuitarum ordo. 420
 Ignatius Episc. Antiochiæ 60. ejus
 phrasæ: Missam facere, sacrifici-
 um immolare, subleste fidei
 sunt. 90
 Ignatius Lojola Jesuitarum autor. 505
 Ignis Græcus. 280
 Ignis sacer apud Rom. 9
 Imagines in Oratoriis non habuit
 primitiva Ecclesia. 121
 Imaginum & statuarum cultus sub
 Cent. IX. 321
 Imaginum cultus & contemptus cau-
 sa dissidii Ecclesiarum Oriental.
 & Occid. 227. (296.) eas pro Bi-
 bliis Laicorum Pontificii habent
 227. (291.) earum causâ Concilia
 coacta 227. (300.) earum damna-
 tio 300. Adriani Pontificis Rom.
 de imaginibus restaurandis
 epistola 301. de imaginibus ha-
 bendis sententia Patrum Concilii
 Francofurtensis 303. rationes e-
 orundem oppositæ iconolatris
 & iconomachis. ibid.
 Imaginum Patroni. 300. sqq. 317.
 anathemate feriuntur 300. eo-
 rum de colendis imaginibus ra-
 tiones 303. sq. controversia de i-
 maginibus quando quieverit? 330
 Impp. Occidentis Vid. tit. Centur.
 Imperator Romanus & Rex Roma-
 nus quomodo differant? 427
 Impp Romano-German. quando
 Italiâ exuti? 442
 Imperatores Romani cur invictissi-
 mi dicantur? 3. recuperaturos se
 omnia ab imperio avulsa recens
 electi promittunt 4. (446.) cur
 dicantur Augusti? 4
 Imperatores autoritate propriâ
 Concilia convocârunt. 65. quo-
 usq; Impp. titulum regni Arca-
 tensis usurpârunt? 344 Impp. jus
 creandi Pontificem 358. quando
 ipsis illud ademptum? 360. 382
 Imperatores Orientis post restitutum
 Occidentis imperium 315.
 sqq. 339. sq. 362. sqq. 390. sqq.
 412. 428. 444
 Imperia interdum mole suâ ruunt
 24. 104. 409. eorundem fatales
 periodi 27. eorum molestiæ &
 difficultates 108. Imperiorum de
 gente in gentem, & stirpe in stir-
 pem translatio. 355
 Imperii Orientalis origo 139. sq. in-
 clina-

INDEX RERUM

- clinatio 366. 429. ejus in duo re-
 gna divulsio. 414. 428
 Imperium Orient. & Occid. divisum
 non vi sed ex pacto. 4. 6. 307. sq.
 eorum limes Venetorum urbs
 constituta. 6. 307. sqq. 315.
 Imperii Romani terminus tempore
 Diocletiani 108. Imperii Rom.
 sedes cur Bizantium translata?
 140 Imperii Rom. aquila quan-
 do & cur biceps facta? ib. (446)
 Imperii Rom. fatalis inclinatio
 sub Theodosio juniore. 191. sub
 Augustulo cessatio ibid. Imperi-
 um in Orient. & Occid. divisum
 secuta est Ecclesiae Orient. & Oc-
 cid. separatio 228. Imperii Rom.
 fines tempore Tiberii Imperat.
 Orient. 261
 Incendii extingvendi linteo corpo-
 rali quorundam Presbyterorum
 mos. 379
 Index Pontificiorum expurgatori-
 us anno 1571. in Belgio excusus
 iniquissimus 62. (496.) de eo B.
 Höpfneri verba ibid. item Fran-
 cisci Junii. ibid. sq.
 Indulgentiarum Papalium pecu-
 niae quo fini collectae? 467. earum
 venditores. 468. 480.
 Ingolstadiensis disputatio. 506
 Inimici occulti. 293
 Innocentiae probandae modi sub
 Cent. XI. 379
 Infidiae contra Principes unde? 44
 Institutionum Juris Roman. origo.
 259
 Interdicto subjicere quid Pontifi-
 ciis? 419
 Interim. Vide Interreligionis For-
 mula.
 Interpretes Bibliorum Originis
 quando vixerint? 82
 Interpretum LXX. error in compu-
 tatione anni Nativ. Christi 45. 46
 eorundem in computatione æ-
 tatis ante & post- diluvianorum
 excessus 46. cur eos Evangelistæ
 & Apostoli in citatione dicto-
 rum ex V. T. sequantur? 55. eam
 Vulgata Latina redolet. 172
 Interregnum Magnum Occid. Im-
 perii. 406
 Interreligionis formula 461. (476)
 ejus αΨογυη ibid 462. ejus auto-
 res 461. (477.) ejus consequentia
 462. (477) cur Sphynx dicta? 477
 Investitura Clericorum 382. earum
 jus Imperatoribus à Caroli M.
 temporibus competiit. ib. eidem
 quando renunciare coacti? ibid.
 Joachimus Morlinus. 476
 Joachimus Westphalus. 476
 Jodocus Barbatus. 438
 Johanes Agricola Isleb. autor For-
 mularum Interreligionis 461. 477. e-
 jus error 478. ejus refutatio. 501
 Joh. Arnoldus Corvinus. 541. 554
 Johannes Æpinus. 476
 Johannes Argyropilus. 432
 Johannes Baptista N. T. initium 44
 ejus festum post Solstitium æsti-
 vum cur institutum? 47. ejus festi
 institutio festum conceptionis &
 na-

INDEX RERUM.

nativitatis Christi post se traxit,		Johannes Försterus.	450
ibid.		Johannes Grammaticus Philopo-	285
Johannes Bogermannus Calv.	554	nus.	
Johannes Baptista Mantuanus.	450	Johannes Hülsemannus.	527. 530
Johannes Barnefeldius Armin.	543	Johannes Heerbrandus.	476
Johannes Bugenhagius.	450	Johan. Heinricus Alstedius.	554
Johannes Brentius.	450	Joh. Hufius 446. ejus de Luthero	
Johannes Calvinus.	482	vaticinium ibid. (467.) ejus nata-	
Johannes Duræus Syncret.	556	les ibid. zelus purioris doctrinæ	
Johannes Debelius.	475	ibid. ejus in Wicleffi scriptis stu-	
Johannes de Temporibus.	400	dium ibid. capita doctrinæ ejus	
Johannes Elect. Sax. Constans.	499	447. ejus martyrium 448. de eo	
Johannes Fridericus Sax. Elect.	460	Æneæ Sylvii testimonium 449.	
(499) ejus ad Mülbergam infelix		ejus doctrinæ & scriptorum da-	
pugna 461. captivitas, ibid. con-		mnatio 452. ei fidem fractam fu-	
cionatoris aulici de eodem au-		isse doluit Carolus V.	458.
gurium ibid. ab Elect. dignitate		Johannes VIII. Pont. Rom.	327
depositio ibid. ejus in eadem		Johannes XII. Pont. Rom. 346. Syn-	
successor.	ibid.	odus contra eum Romæ coactis	
Johannes Georg. I. Elect. Sax.	511.	ibid. ejus scelera ibid. campana-	
ejus in motibus Bohemicis Reip.		rum baptismum introduxit.	350
cura ib. item in Germanicis pro-		Johannes XXIII. à P. vntif. dejectus.	
pter restitutionem bonorum Ec-			451
clesiasticorum 514. 519. ejus in		Johannes XXIV. Pontif. Rom.	457.
Imperatorem Ferdinandum II.		ejus techna.	ibid.
merita 514. ejus cum Svecorum		Johannes jejunator Episcop. Con-	
Rege foedus 520. pugna prima ad		stantinop. 226. ejus cum Greg. M.	
Lipsiam ibid. ejusdem in Bohe-		Episcopo Rom. de primatu con-	
miam expeditio 522. victoria ad		tentio ibid.	265
Lignizium 524. ejus cum Impe-		Johannes Langius.	476
ratore Pacificatio ibid. ejus pro-		Johannes Lattermannus 530. ejus	
pe Domitium & Wittstockium		error.	ibid.
pugna.	525	Johannes Leidenfis Anabapt.	485
Johannes Georgius ab Arnimb.		Johannes Moronus.	495
	519. 524. 643	Johannes Melletus Syncret.	556.
Joh. Fladungus Theol. Vin.	680. 553	Johannes Moltherus.	476
		Jo-	

INDEX RERUM.

Johannes Pfeffingerus.	475	Jubilæi Pontificii autor.	290.436
Johannes Piscator 476.	errorem	Judaismi sub Cent.X.incrementum	
Parfimonii refricat.	545	346.sub Cent.XI.	380
Johannes Pistor Apostata.	503	Judæa ab Augusto primùm, deinde	
Johannes Palæologus Imperat. O-		à Claudio Impp. in provinciæ	
rient.	428.444	formam redacta.	35.51
Johannes Reinhardus à Metternich		Judææ in Tetrarchias divisio.	48
	518	Judæa provinciæ Syriæ attributa.	48
Johannes Regiomontanus.	450	Judaicæ Ecclesiæ status tempore	
Johannes Sylvanus Anti-Trin.	490	nati Christi.	48
Johannes Wigandus.	476	Judaicæ Reip. status tempore nati	
Johannes Winckelmannus.	476	Christi.	48
Johannes Zimisca Imperator Ori-		Judæorū sub Herode Rege machi-	
ent.	340	nationes 48.eorum sectæ tres	49
Josephi per familiam cur Christi		πανελευθέρια 66. exilium ib.	67.
natales ducti, cum fuerit tantum		eorum sub Trajano & Adriano	
Pater curæ?	51	Impp.seditio & repressio 68. 70.	
Jovinianus vel Jovianus Imper. R.		eorum sub Juliano Imp. politiæ	
	145.sq.	frustrà tentata instauratio 144.	
Ira.	151	sq.152. 187. sub Heraclio eorum	
Irenæus.	57.73.77.79.85	Hierosolym.expulsio.	279
Irenæus Spangenbergius.	585	Judicis officium.	385
Irene Imperatrix Orientis. 295.316.		Judicium extremum quartam Mo-	
imaginum patrona.	300	narchiā excipiet 2. per revoluti-	
Irenius legum Rom.reparator	384	onem lapidis Dan. 2.33. intelligi-	
Isaacus Angelus Imp.Orient.	391	tur.	2
Isaacus Comnenus Imp.Or.	364	Julianus Apostata Imperat. Rom.	
Isidorus Hispalensis.	196.201.283	144. unde nomen Apostatæ ha-	
Isidorus Pelusiota.	202	buerit? ibid.ejus contra Evange-	
Italia quando in potestatem Rom.		listas scripta 145. cur historiam	
Pontif.cesserit? 141.ejus sub Lu-		Evangelicam errorum insimula-	
dovico II.Imp.calamitates	311.	verit? 50. blasphemia in Chri-	
sub Arnolpho	314.sub Cent.XV.	stum. 146. mors.	ibid.
	442	Julius Cæsar Imp.Rom.I.	25.26.28.
Ivo Carnotensis Episcopus.	371		29.30.31
Jubilæi Judaici typus.	53		

INDEX RERUM.

Julius Pflug Episc. Numb. 461. 477	Reher vocab. German. origo. 113
Julius Pollux. 73	κολλύρα quid? 181
Julius II. Pont. Rom. de Petri clavi- bus distichon. 504	Krautwaldius Anabapt. 485. 488
Julius Ascanius. 29	Krechtingius Anabapt. 485
Jupiter Stator unde dictus? 9. Fere- trius cur dictus? 15	Kummerstadius. 477
Juramentorum æquivocatio 113. sq. mos per juramenta se purgandi sub Cent. VI. 263. sq.	κυμνωσις . 49. 204
Juris Canonici origo 283. compila- tio 370. ejus patroni 384. sæpe ju- ri civili detrahit ibid. Vide De- creta. 259	L.
Juris Romani interpolatio. 259. ejus sub Lothario Imp. reflorescentia. 384	L Aborandum est. 107
Jus provocandi. 16	L Lactantius Firmianus 153
Justinianus Imp. Rom. 258. sqq.	L Lacte in primo opprimere quid? 43
Justinianus minor Imper. 281	Lacus Curtius. 38
Justinus Historicus. 72	Ladislaus Posthumus. 441
Justinus Martyr. 71. 77. sqq. 89	Lælius Photinianus. 490
Justinus Imperator 257. sq. primus Imperatorum ab Episcopo R. coronatus. 258	Lambertus Danæus Calv. 484
Justinus II. Imperat. 260. sq.	Lambertus Schaffnaburgens. 368. 370
Justitia regni munimentum 44. 147	Lancea, qua Christi latus effossum 353. circa eam Heinrici Aucupis Imperat. superstitio ib. ejus oppi- gnoratio. 412
Justus Jonas. 475	Lanfrancus Doctor Scholast. 368. sqq.
Justus Menius. 476	Lapis angularis de Christo quomo- do intelligendus? 54
Juvenecus. 169	Lapis ille Dan. 2, 34. quid denotet? 3
K.	Lapsi iterum recipiendi. 113
Kaisersbergius. 450	Lateranensis Synodus. 419. 496
Καροδογία cur hominibus à Deo non concessa? 385	Latomus. 493
Karlovitzius Jctus. 477	Laurentius martyr. 112
Keplerus Mathemat. 465	Ledenbergius. 542
	Legatorum violatorum pœna. 336
	Legatorum Regum Gall. & Hispan. de præcedentiâ controversia 496
	Legio fulminatrix. 73
	Legum 12. tabularum clausula. 71
	Legum Roman. studium postlimi- niò in forum reductum. 384
	Leq

INDEX RERUM.

- Leo Magnus Imp. 192. sq.
 Leo primus, aliàs Magnus Episcop. Rom. 206. sq.
 Leo Junior Imperator. 193
 Leo Isaurus Imp. 292
 Leo IV. Imperator. 294
 Leo Armenius Imp. Græc. 316. sq.
 Leo Philosophus Basilii filius Imp. Græc. 318
 Leo X. P. Rom. Epicureus. 467. 505.
 Leon five Lugdunum opp. Gall. 395
 Leonhartus Hutterus. 475
 Leonhardus Kaifer. 450
 Leonides Pater Origen. martyr. 117
 Lex Carolina. Vide Aurea Bulla.
 Lex civilis cur carcer potentia locomotiva dicta? 385
 Lex onus *δυσβάσαντον* 33. ejus in V. T. terminus. 44
 Lehenbrüder in Papatu. 423
 Libanius Sophista. 145
 Libellatici in primit. Eccles. 118
 Libellatici sub Cent. XVII. sectæ genus. 547
 Libertatis precium. 260
 Libertini. 486
 Libertinismus vivendi. 544
 Libertinismus credendi. 494. 544
 Licentiæ damna. 44
 Lictores apud Rom. 13
 Ligistæ. 512. sq. 518. sq. 521
 Limbus patrum. 80
 Lingvæ nocumenta. 314
 Lingvarum donum cur Apostolis à Spiritu S. donatum? 54. lingvæ cum Monarchiis propagatæ. 55
 lingua nulla seipsam explicat ibi.
 lingvarum & literarum nitor quando in Occid. Imperio restitutus? 432
 Lingvæ Græcæ post schisma inter Occid. & Orient. Eccl. contemptus. 84
 Lingvæ Græcæ studium in Occid. Imperium quando tractatum? 432. sq.
 Lingva Latina Europæ totius vinculum 3. cur eam Orientales minus receperint? 55. ejus inepta cum Christo comparatio. 84
 Lipsiæ à Papatu reformatio 575. in eâ conventus Evangelicorû statuum 517. ad eam pugna prima 520. obsidiones ejusdem 524. sq.
 Liranus. 55. 323
 Literarum & artium hum. restitutio in Occid. Imperio. 432
 Litigiorum noxæ. 359
 Liturgicus in Scotiâ liber. 546
 Livia Augusti filia. 33
 Livius Præceptor Claudii Imp. 35
 Livonorum ad Christum conversio. 341
 Lombardus Scholasticorum primus. 61. 392. sqq.
 Longobardi unde dicti? 260. eorundem in Italiâ regni initium ibid. 295. finis. 308
 Lotharingia unde sic dicta? 311
 Lotharius I. tertius Occid. Imp. 310
 Lotharius Saxo XX. Occid. Imper. 373. sqq.

INDEX RERUM.

Lublinensis Synodus.	541	Magdeburgi excidium	516.	Mag-
Lucas quando Evangelium suum		deb. Episcopatus fundatio	336.	
scripserit?	55	in Archi-Episcopatum evectio.		
Lucas Bacmeisterus.	582		349. sq.	
Lucas Osiander.	476	Magellanus.	462	
Lucianus αἰετ	68. sq.	Magistratum insignia ap. Rom.	12	
Lucius Florus.	68	Magistratus politici ratio in primit.		
Lucius Aurelius Commodus Im-		Ecclesiâ cur non habita?	65. 91	
perat. Rom.	74. sq.	eidem quantumvis ethnico obe-		
Lucius Domitius Aurelianus Imp.		dientia præstita in primit. Eccle-		
Rom.	104. sq.	siâ.	92	
Lucretia.	15	Magistratus potius benevolentia ci-		
Ludovicus I. cognom. Pius, secun-		vium, quàm armis septus sit	95.	
dus Imp. Occid.	309.	autoritas Magistratus apex	102.	
eius dona-	ibid.	est viva lex	104.	
Ludovicus II. quartus Imperat. Oc-		eius molestia	108. 109.	
cid.	310. sq.	est utriusque tabula		
Ludovicus III. Balbus, Sextus Im-		custos	183.	
perat. Occid.	313	eius summa lex salus		
Ludovicus IV. nonus Imp. Occid.		populi.	314.	
330. ultimus ex Caroli M. stirpe		de Magistr. polit. opi-		
	ibid.	nio sub Cent. IX.	321.	
Ludovicus Bavarus XXXI. Imper.		Magistratus		
Occid.	425	Christianus ab Ecclesiarum gu-		
Ludovicus XIII. Rex Gallia.	526	bernatione non arcendus.	326	
Ludovicus Platzius.	476	Magnentius.	143	
Ludovicus Grocius Calvin.	454	Magnus Agricola Theol. Palat.	553	
Lugdunensis Synodus.	420	Magorum in Judæam adventus.	52	
Lugdunum Batavorum.	542	Magus hæreticus.	85	
Luitprandus Historicus.	342	Mahometes hæresiarcha	5. 271.	
Lustrum.	14	tales	ibid. 272. 275. 279.	
Lützena pugna.	522	eius in Hi-		
		spaniam adventus	283.	
		de ejus		
		Physiognomiâ Isidori Hispalen-		
		sis judicium.	ibid.	
		Mahometismi origo ex Arianismo		
		67. 282.		
		eius incrementum	299.	
			sq. 346. 468	
		Mahometici regni origo.	279.	
		ibid. Vide Turcæ.		

Maho-

INDEX RERUM.

Mahometes secundus Turcarum tyrannus.	3	tias translatione 329. ejus ædes sacræ aureæ.	ibid.
Mailrosius primus Professor Acad. Paris.	305	Marcus Eremita.	199
Majorismus 478. ejus refutatio	501.	Marcus hæret.	85
ejus erroris refricatio.	530	Marcus Popilius Macrinus Imp. Rom.	96
Malchion presbyter Antiochenus.	III. sq.	Marcus Salvius Otto Imper. Rom.	39
Mamertinus Christianorum hostis.	88	Mariæ invocatio à Petro Gnaphæo hæretico sancita 214. camisia B. Virginis 353. de ejus immaculatâ conceptione Franciscanorum & Dominicanorum contentiones.	421. 452. 551.
Mammaluccorum origo.	400	Maria Angliæ Regina.	484
Manes hæreticus 114. ejus hæresis 115 (214.) libri ejusdem Romæ cremati.	ibid.	Maria Caroli V. filia.	464
Manichæorum error, quando cœperit? 65. 115. eorum sub seculo X. reliquiæ.	346	Mariani quinquam?	402
Manlius unde nomen Torquati adeptus?	20	Marianus Scotus.	370
Maqveda Regina Sabæ.	129	Marius.	29
Marcellinus Episcop. Rom.	116	Maronitæ hæretici.	397
Marchiones unde dicti?	334	Marpachius.	476
Marcianus Imperat. Rom.	191. sq.	Marsilius Ficinus.	450
Marcion hæreticus.	65. 86	Marsus vel Narseus Persarum Rex.	108
Marcomanni.	72. 104	Martellus avus Caroli M.	292
Marcus Aurelius Antonius Imperat.	72. sqq.	Martinus Chemnitius.	476
Marcus Antonius Pius Imperat. R.	71	Martinus Episc. Turonensis.	159
Marcus Claudius Tacitus Imperat. Rom.	105. sq.	Martinus Lutherus. 450. 459. (470) ejus natales	466. 467. sqq.
Marcus Curtius.	38		502
Marcus Evangelista 55. (329.) ejus cū Matthæo quoad stylum convenientia 55. an versionis Syriacæ autor? ibid. de Corporis ejus Vene-		Martinus Lydius Calvin.	539
		Martinus Mirus.	476
		Martisburgensis Episcopatus.	350
		Martyrum & Confessorum distinctio 86. Martyrem quid faciat? ibid. schisma sub Cent. X. inter Impera-	
		Ffff 3	pera-

INDEX RERUM.

- peratorem & Clerum Constantinop. de militibus inter martyres recipiendis 445. Martyres sub Cent. XV. 448. sq.
 Masculi sunt fulcra familiarum. 51
 Matthæi & Lucæ in Genealogiâ Christi *ἐν αὐτῷ φάρεα* discussa. 50
 Matthæi cum Marco quoad stylum convenientia. 55
 Matthæus Gribaldus Jc. Anti-Trin. 490
 Matthæus Held. 502
 Matthias Flacius 475. ejus tempore Interreligionis constantia. 477. ejus error 478. 504. ejus refutatio. 508
 Matthias Hafenrefferus. 476
 Matthias Imperat. XL. 508. sqq.
 Matthias Martinus Calv. 554
 Mauritius Imperat. Rom. 262. sq.
 Mauritius Elector Saxonie. 460
 Mauritius Princeps Auriacus. 542. in eum insidiæ Arminianorum. 543
 Maxentius Maximiani filius persecutor Christianorum. 109
 Maximianus Imp. Rom. 108. 109. 117
 Maximilianus I. Imperat. XXXII. 442. ejus de Pontificiâ & Imperatoriâ dignitate conjungendâ cogitatio ibid. (469)
 Maximilianus II. Imp. XLI. 464. ejus in religionem orthodoxam favor. ibid.
 Maximus Episc. Taurinensis. 205
 Maxiministæ hæretici. 181
 Maximinus Imperator Rom. 96. 101.
 Mechelburgensis Episcopatus. 350
 Mechtildis Comitissæ de Heeneberg puerperium prodigiosum. 423
 Mediolani expugnatio & excisio. 387
 Medium est instar puncti in centro deleti. 355
 Megapolitanorum Ducum è propriis ditionibus expulsio 513. restitutio. 519
 Melito Episcop. 87
 Mellitus. 284
 Memoria defunctorum quando in Ecclesiâ celebrari cœperit? 275. ejus sub Cent. X. frequens usq. 352. sq.
 Menander hæreticus 64. ortum præbuit Gnosticis. 64. ib.
 Mendicantium Monachorum ordines 420. quem primum mendicantium statuant? 422
 Menno, Mennistæ. 486
 Mensingius. 468
 Meritum Christi valet antrorsum & retrorsum. 80
 Messaliani hæretici. Vide Euchetæ.
 Messias cur non statim post lapsum sed demum in plenitudine temporis exhibitus? 45. an exhibendus, quantumvis homo non peccasset? ibid.
 Methistæ hæretici. 535. 537
 Metis urbs Germaniæ. 463
 Metius sive Mettus. 11
 Metten sive conventus religiosi nocturni quando instituti? 350
 Metum insequitur odium. 44
 Michael

INDEX RERUM.

Michaël Balbus.	317	probandi sub Cent. XI.	379
Michaël Curopalates Imp. Græc.	316	Miracula quando in Ecclesiâ æsti-	
Michaël Calaphates Imp. Orient.	363	stimari cœperint? 267. ea indici-	
Michaël Paphlago Imp. Orient.	363	um Anti-Christi 290 cur iisdem	
Michaël Theophili filius.	317	Lutherus suam doctrinam non	
Michaël Stratioticus Imp. Orient.	364	confirmaverit? 473	
Michaël Parapinaceus Imp. Orient.	365	Misericordia 388. in malos est cru-	
Michaël Palæologus Imp. Orient.	413	delitas in bonos. ibid.	
Michaël Servetus.	490	Misnensis Episcopatus fundatio.	336. 350
Michaël Sidonius Episc. Martisb.	461	Missam facere 90. missa quando con-	
autor Form. Interrelig.	461	farcinata? ibid. Missaticus Ca-	
Milevitana Synodus.	219	non non est ab Apostolis ibid. e-	
Militiæ & latrocinationis disci-	106	jus celebratio sub Cent. X. 351	
men.	106	Moguntinum Concilium 326. 358.	
Milito.	77	496. unde in Archi- Episc. Mo-	
Militum disciplina 39. mercenarii		gunt. insignibus Rota? 309. ex-	
ibid. Vide Martyres.		emplum de præcedentiâ Archi-	
Miltiades.	77	Episc. Mog. sub Cent. XI. 356	
Milviani hæretici.	181	Monachatus quando cœperit? 120.	
Minimorum fratrum ordo à quo	422	152. 157. ejus occasio 161. ejus ab	
institutus?	422	hodierno Pontificiorum disci-	
Ministerium Christi quot annorum	53	men 120. ejus sub Cent. VII. pro-	
statuatur?	53	gressus 283. it. sub Cent. XI. 376.	
Ministrorum primit. Ecclesiæ ele-		it. sub Cent. XII. 401. sub Cent.	
ctio & ordinatio 91. eorum su-		XIII. 420.	
stentatio ibid. tonsura.	275	Monachi ad quem statum pertine-	
Minoritæ Monachi unde sic dicti?		ant? 120. (420.) sunt vel eremitæ,	
422. eorum ordo à P. R. Inno-		vel Cœnobitæ ibid. utrique pri-	
centio confirmatus.	ibid.	mit. Ecclesiæ ignoti 92. eorum	
Miracula Ecclesiæ nascentis fuerunt		infrænis audacia 423. defectum	
III. mos per miracula aliquid		artis typographicæ quondam	
		suppleverunt. 456	
		Monarchiarum certa series quando	
		deprehensa? 434	
		Mo-	

INDEX RERUM.

Monarchia tertia 2 duravit. 300. annos.	2	Mortem expellendi mos apud Germanos unde?	341
Monarchia quarta Rom. per quartum metallum & quartam bestiam Colossi Danielitici intelligitur 1.		Mortis metus pejor morte.	373
3. ejus duratio ibid. ex quibus indicibus ejus fatalis terminus sit dignoscendus? 5. temporum articuli sive termini in hac Monarch. observandi ibid.	6.7	Moscovitarum Religio. Vide Russo-rum religio.	
Monasteria sub Cent. VI. quid fuerint? 264. monasticorum meritorem entio quando introducta? 275. eorum copia sub Cent. X. 353. monasticarum regularum augmentum ibid. controversia, an ordines monastici Episcopis, an immediatè Pont. subsint?	420	Moses Amyraldus.	547
Monasteriensis Episcopatus.	308	Moses Pflacherus.	476
Monasteriensis Pacificatio.	526	Mündensis Episcopatus.	308
Monasteriensis seditio ab Anabapt. excitata.	485	Munificentiae præmia.	261
Monica Augustini mater 115. ejus in conversione filii lætitia.	175	Musica exulta sub Cent. XI.	376
Monophysitæ 212. it. sub Cent. VIII.	299	Mulonius præfectus munitionum Hierosolymis aratrum impressit.	66
Monotheletæ hæret. 212. (280.) unde sic dicti? ibid. eorum refutatio ib.	286	Mutius Scævola.	18
eorum patronus.	279	Mysteria non scrutanda.	78
Montanus hæret.	81	N.	
Montanistæ hæret.	86	Nagelius Astronomus fanaticus.	534
Mopsvestenus hæret. 272. sq. ejus post mortem damnatio.	273	Nativitas Christi 45. non incidit in A.M. 3963. sed 3947. 46. ratio. ib. ejusdem nativitatis mensis 46. sq. 50. 379. locus.	51
Moræ pericula.	31	Natolia quænam hodiè regio dicta?	229
Mors repentina.	30	Natura non per saltus, sed gradus incedit.	281
Mors gloriosa vitæ dedecorosa præferenda.	336	Nazareth.	51. sq.
		Necessitas paucis contenta 121. eadem parendum.	280
		Necessitas cum svasione conjuncta.	292
		Nechites Episcop. Nicomediensis 398. ejus cum Anselmo Episcop. Havelbergensi colloquium. ibid.	
		Nectarius Episcop. Constantinop.	183
		Neophotiniani.	490. sq.
		Nero Imperator Rom. ultimus ex stir-	

INDEX RERUM.

- stirpe Augusti 36. ejus quinquen-
 nium ibid. Caesarum ad eum us-
 que Genealogia 37. ejus incendi-
 um ibid. mors. 38
 Nerva Cocceius Imperat. Rom. 43
 Nestorius hæret. 210. ejus dogma
 190. 202. ejusdem occasio 210. ejus
 damnatio & excommunicatio
 211. 214. capita eidem opposita
 215. sqq. formula depositionis
 Nestorii 216. ejus hæresis à Mops-
 vesteno iterum disseminata 272
 ejus repullulatio sub Cent. XII.
 397
 Nica urbs Thraciæ 182. ejusdem
 Synodus Ariana. 184
 Nicea urbs Bithyniæ. 182
 Nicenum Concilium primum Oe-
 cumenicum 142. 182. an illud Syl-
 vester Pont. R. convocaverit? ib.
 quot Episcopi convenerit? ibid.
 ejus decreta. ibid.
 Niceno Symbolo quatuor syllabæ
 additæ. 328
 Nicephorus Imper. Orient 316. ejus
 cum Carolo M. de finibus & ti-
 tulis Imp. Or. & Occid. pactio ib.
 ejus mors ib. ejus cranium loco
 poculi à Bulgaris usurpatum. ib.
 ejus decretum. 345
 Nicephorus Botoniates Imp. Or.
 366
 Nicephorus Phocas Imper. Orient.
 339
 Nicetas Monachus Græcus. 372
 Nicolaus Episcopus Myræ. 159
 Nicolaus de Lirâ. 430. sq.
 Nicolai II. Pont. Rom. statutum de
 eligendo à Cardinalibus Pontifice.
 373
 Nicol. Ambsdorffius. 450. 476 478
 Nicolaus Crellius. 508
 Nicol. Grevinchovius Armin. 541
 Nicolaus Hemmingius. 540
 Nicolaus Selneccerus. 475
 Nicolaus Storch. 487
 Nobilitatis veræ fundamentum vir-
 tus nobilitat. 36. nobilitatis gra-
 dus ibid. distinctio inter τὸν Ἰ-
 γερέα, & τὸν γενναῖον. ibid.
 Nola urbs. 204
 Nonnæ vocabulum quibusdam
 Ægyptiacum. 162
 Norbertus effossus 353. ordinem
 Præmonstratensium Antverpi-
 am deducit. 401
 Normannorum ex Galliâ expulsio
 312. eorum in Italiam trajectio.
 357
 Norvegi quando ad fidem Chri-
 stianorum conversi? 341
 Novatus hæreticus 112. sq. Cathari
 ab eo denominati. Concilia
 contra eum coacta. 115
 Novissima hominis. 30
 Novitatis studium hominibus infi-
 tum. 384
 Novi T. initium Johannes Baptista
 44. Soli comparatur. 110
 Nox intempesta. 79
 Nummi unde dicti? 9
 Nuptiæ secundæ. 86. 114
 Gggg O. Occam.

INDEX RERUM

Occam. 61.392 Occidentale imperium est ad- huc liberum 4. apud quos? ibid. an Turcico jugo succollaturum? 5. qua occasione barbari in id ir- ruperint? 6. ab Oriente quando & à quibus divisum? 6.381. quan- do restauratum? 6.291.294. sq. 306. ejus translatio jure belli & transactione cum Impp. Græcis facta 307. sq. ejus limites ib. 315. Imperatores Occid. quo titulo ab Impp. Orientalibus salutati? 307.315. ib. ejus axioma adhuc est salvum ibid. quando factum fue- rit electitium? 330 sq. 354. sq. ejus à Saxonibus ad Francos trans- latio 356. ejus sub Heinrico IV. Imperatore terminus fatalis sub Cent. XI. 360. ejus interregnum magnum 406. ejusdem occasio ibid. Imperii Occid. emolumen- ta ex ruinâ Orientalis. 432 Oculi plus vident, quàm oculus. 73 Odium metus comes. 44 Odo Cantuariensis. 345 Odoacer 189. primus ex peregrinis Romam possedit. ibid. devictus à Theodorico. ibid. Oecolamp. Sacramentarius. 481. sq. Oleum confirmationis primitivæ Ecclesiæ ignotum. 91 Oleum infirmorum in Papatu. 352 Omnipræsentia Christi secundum carnem quando à Pontificiis ne- gari coepta? 506	Ὁνοματοποιεῖν cui liceat? 33 Ophitæ hæretici. 85 Optatus Milevitanus Episcopus. 152 Oraculorum defectus sub Cent. pri- mâ. 69 Orbis novus quando inventus? 456 de eo contentiones inter reges Castiliæ & Portugalliæ ab Alex. VI. Pont. Rom. sopitæ. ibid. Ordines Pontificii Eccles. primit. i- gnoti 91. 185. super eos jurisdi- ctio quæ sita ab Episcopis in Con- cil. Trid. 496 Ordines Ecclesiastici Cent. IV. 185 juri naturali adversi. ibid. Organorum Musicorum us9 quan- do in templa introductus? 320. 330 Orientalis Eccles. error in compu- tatione anni nativitatis Christi 45. (275) ejus æra 275. ea cur Pon- tificiis schismatica dicatur? 178. ejus status 225. ejus à Romanâ separatio quando & cur facta? 225. sqq. cur Rom. Pontificem & hodierno die quotannis ex- communicant? 227. Eccles. O- rient. Ceremoniæ & Traditio- nes copiosissimæ 228. purgatori- um nesciunt ibid. Eccles. Orient. status hodiernus 229. earum cum Occident. Eccles. de pro- cessione Spiritus S. diffidium 305 398. sq. item de imaginibus Vide Imagines. It. de pane azymo in Cœnâ, Sabbathis. in quadrage- simâ &c. 372 Ori-
---	--

INDEX RERUM.

- Orientalis Imperii duratio** 445. finis 294. 432. 442. 444. quando à Balduino Comite Flandriæ occupatum? 412. quando Græcis restitutum? ibid. Vide Imperium Orient.
- Origenes** 77. 81. sqq. ejus libri & dogmata à Concilio Constantinop. secundo damnata 83. 273. Scholæ Alexandrinæ præfuit 92. de ejus libris inter Chrysostomum & Epiphanium *σύρραξις* 198. ejus dogmata qualia fuerint? 273
- Osius Episc. Cordubensis.** 142. 182
- Osnabrugensis Episcopatus.** 308
- Osnabrugensis Pacificatio.** 526
- Ostorodius Photinianus.** 491
- Otto I. Magnus XII. Occid. Imper.** 335. 1q.
- Otto II. Imperator XIII. Occident.** 336
- Otto III. Imper. XIV. Occid.** 337. jus eligendi Rom. Imperatorem ad Germanos transtulit. 338
- Otto Brunsvicensis XXV. Occid. Imp.** 403. sqq.
- Otto Frisingensis** 289. quando vixerit? 386. 1q.
- Ottocarus Rex Bohemiæ.** 407
- Ottomanicæ stirpis inter Turcas origo** 407. quomodo ad Imperium aspirarit? 414. quando Imperatoris titulum assumerit? 445
- Ottominica porta** 6. Vide Turcæ.
- Οὐλας & Ὑποστήσις* vocabula ante motam controversiam Arrianam sæpè permutatim sumta. 110
- P.
- Padebornensis Episcopatus.** 308
- Padus.** 18
- Pagani qui? 5. eorum nomen unde?** 151
- Palæstinæ ad zonam torridam propior situs.** 47
- Palæstinæ Synodus contra Pelagiū** 220. in eam celebris expeditio Godofredi Bullionei. 367
- Palatinorum Electorum origo.** 389
- Palatinatus quâ occasione Calvinismo corruptus?** 474. 503
- Paleæ nomine quæ nã notentur?** 141
- Palladium** 10. ab Heliogabalo in cubiculum translatum. ibid.
- Palli Episcop. & Archi-Episcop. redemptio.** 349. 468
- Paludamentum.** 13
- Pandectæ unde dictæ?** 259
- Pantenus.** 77. 92
- Papæ nomen unde? 58. cui nam Episcopo Rom. primùm tributum?** ibid. ad eundem appellatio quàm subdolè quæsitæ? 223
- Papatus unde maximam partem originem traxerit? 61. 63. 80. quid est? 90. Papæ nomen est commune veteri Ecclesiæ 116. unde in eo tanta ceremoniarum copia?** 152. 266
- Papatus non simul & semel, sed successivè introductus** 282. tenebrarum Papisticarū accumulatio 341
- Vide
- Gggg 2

INDEX RERUM,

vide tit. Episcop. Rom. & Pontif. Rom.		61. eorundem in substituendis supposititiis scriptis erga Patres antiquiores iniquitas ibid. (168.) Patrum autoritate Pontificii quo usq; teneri velint? 61. Patres sunt vel primæ, vel mediæ vel infimæ ætatis ib. 61. Patres sua scripserunt non cum credendi necessitate, sed judicandi libertate ib. in Patrum scriptis multa sunt sublestæ fidei ibid. exemplum castrationis scriptorum Patrum ibid. eorum nævi pallio charitatis tegendi. 79. 151. eorum catachreses Papatui originem dederunt 80. Patrum incautæ locutiones 121. Patrum excusatio in doctrinâ de Justis 173. unde eorum errores originem traxerint? 177. Patres quoad doctrinam sunt vel puriores vel impuriores 196. impuriores qui? ib. mediæ ætatis quoniam? 263. Patrum scripta quis correxerit? 369. seq. Patrum ultimus 393. Patrum scripta priorum quinque seculorum.	
Paphnutius.	156	Patrimonium Petri.	531
Papias traditionum Pater.	55. 77	Pavia.	369
Papinianus.	95	Paula.	561
Pappenheimius.	520. 523	Paula.	171. sq.
Παπωναυρία quando introducta? 382. stabilita?	398	Pauliciani hæretici.	324
Pappus.	476	Paulinus Nolanus Episc.	204
Paracleti vocab. abusus.	81. 86. 114.	Paulinus Aquilejensis Episc.	298
Pardus <i>περδάντης</i> Dan. 7. vers. 6. quid notet?	2	Paulus & Petrus quando martyrio coronati?	56
Paries intergerinus quando dirutus?	54	Paulus Diaconus historiogr.	298. sq.
Parisiensis Synodus.	420	Paulus Eremita.	120
Parlamentum Galliarum.	305. sq.		Pau-
Parthi Romanis ademptas aquilas reddiderunt.	32		
Paschatis unius in officio prædicationis Christi an mentio fiat ap. Evangelistas? 53. schismatis de celebrando die Paschatos inter Eccl. Orient. & Occid. origo.	84. 225		
Paschatos festum est fundamentum Calendarii.	507		
Paterniani hæretici. Vid. Venuisiani.			
Patriarcharum posterum loco religionem mutarunt.	54		
Patriciani hæretici.	181		
Patrilogviorum Pontificiorum origo.	376		
Patripassiani hæret. Vide Sabellius.			
Patrum scripta quo discrimine legenda? 60. sq. (81.) vetustiora sunt puriora 60. rationem ætatis inter Patres Pontificii non admittunt			

INDEX RERUM.

Paulus Speratus.	450	Persecutiones mixtae.	288
Paulus III. Pont. Rom. 494. Concilium Tridentinum indicit	ibid.	Petri, Johannis & Jacobi inter discipulos Christi praeogativa	55. sq.
505. Jesuitarum ordinem confirmat.	ibid.	inter circūcis. minister. functi.	56
Paulus IV. Pont. Rom.	505	Petrus an primus R. Pont.	56. sq. an
Paulus Eberus.	475	per viginti quinque annos?	57
Paulus Crellius.	475. 479	συμπροβύτης in SS. appellatur	59. ejus patrimonium.
Paulus Tossanus.	484. 554		309
Paulus Steinius Calv.	554	Petrus de Natalibus.	208
Paupertas Christi 51. 54. de eā Franciscanorum & Dominicanorum contentiones.	421	Petrus Gnaphæus hæret.	214. ejus de B. Virginis invocatione sanctio.
Pauperes de Lugduno.	395. (418.)		ibid.
eorum orthodoxia.	395	Petrus de Vineis.	404
Pauperum sublevatio.	261	Petrus Damianus.	368
Pecuniæ obediunt omnia.	76	Petrus Alphonsus.	394
Πειναῖα γυνή.	292	Petrus Comestor.	394
Pelagius hæreticus.	212. sq. 220	Petri primi Arragoniæ Regis de Saracenis victoria	400. Siciliam occisus Gallis occupat.
Pelagianismus.	83. 173. 212. sqq. 218. sqq.		407.
Pelusium oppidum Ægypti.	196	Petrus Dresdenfis.	431. sq.
Pepuziani hæret.	86	Petrus Martyr Calvin.	484
Perfectionarii hæretici.	434	Petrus Molinæus.	325
Pericoparum Evangelicarum autor.	298	Petrus Paulus Parisius.	495
Persarum à Turcis in religione dissidium	285. sq. sub iis Christianorum tolerantia.	Petrus Paulus Vergerius.	502
	368	Petrus Bertius Armin.	541
Persecutiones Christianorum	4.	Petrus Statorius Anti-Trin.	490
sunt triplices 65. (288.) violentæ sunt decem 65. sqq. 119. 288. omnium acerrimæ 118. quando desierint?	6. 139. 140	Petrus Cupus Armin.	541
Persecutionum fraudulentarū initium.	152. 186. 288	Phaleræ quid apud Rom.	13
		Pharamundus à Francis Rex Galliæ constitutus.	150
		Pharisæi unde dicti? 49. fermentum suum tempore Maccabæorum legi miscere cœperunt.	53
		Pharsalica pugna.	26. sq.
		Philastrus Episc. Brixienf.	197
		Philippus Arabs Imp. Rom.	108

INDEX RERUM

- Philippicus Imperator Iconoma-**
chus primus. 291
Philippus XXIV. Occid. Impera-
tor. 389. sq.
Philippus Austriacus Caroli V. pa-
ter. 458
Philippus III. & IV. Reges Hispan.
decisionem controversiæ de im-
maculata B. Virginis conceptio-
ne urgent. 453. 551
Philippus Landgravius Hassiæ. 460
 sq.
Philippus Melanchthon. 433. 450.
 473. sqq. 477
Philippistæ Crypto Calv. 474. 484
 eorum refutatio. 501
Philippus Heilbrunnerus. 553
Philip. Pinackerus Armin. 542. 554
Phocas Imper. Orient. 7. 277. sq.
Phrygiones. 14
Photinianismus quid? 83
Photiniani 490. eorum errores. 491
Photinus hæreticus 179. 490. ejus
cum Ario convenientia. ibid.
Pictura effigiei Lotharii Imp. in pa-
latio Lateranensi 402. calicis
Bohemorum. Vide Calix.
Picus Mirandulanus. 450
Pilei manumissionum apud Rom.
 38
Pipinus quando Rex Francorum
factus? 293
Pius Episc. Rom. 87
Pius IV. Pont. Rom. inquisitionis
Hispanicæ in Belgio autor. 505
Pius V. Pont. Rom. 505

- Placilla Theodosii Imp. uxor quid**
marito sæper insusurraverit? 150
Plinii pro Christianis ad Trajanum
epistola. 88
Pneymatomachi. Vide Macedonia-
nismus.
Pœnarum in Rep. utilitas 142. mo-
dus. 388
Pœnitentia in primit. Ecclesiâ. 90.
lapsi post baptismum recipiendi
113. 115. Pœnitentia in Cent. VI.
274. Cent. IX. 321. sub Cent. X.
 351. sq.
Pœtarum coronatio. 438
Politicus ordo. Vide Magistratus.
Polonia quando Regnum facta?
 338. quando ad Christum con-
 versa? 341
Polonorum equitum mos evagi-
nandi gladios in lectione Evan-
gelii 351. cur comam ultra auri-
culas non alant? 375. Synodus
 in Polonia sub Cent. XIII. 419
Polyænus Rhetor. 73
Polycarpus Episc. Smyrnensis 59.
 60. 65. 87
Polycarpus Lyserus. 475
Polycrates. 77. 87
Πολυπραγμοσύνη. 261
Pomeraniæ Ducum finis. 513
Pompeji clades in pugna Pharsalicâ
& cædes. 27
Pompilius Numa secundus Rom.
Rex. 9
Pontifex summus apud Judæos quo
anni tempore sanctum sancto-
rum

INDEX RERUM.

rum ingressus sit? 46
Pontifices apud Romanos qui? 9.
 unde dicti? ibid. 58. quinam pri-
 mus? ibid. eorum dignitas, ibid.
 & quorum? ibid. quamdiu dura-
 verit? ibid.
Pontifex Romanus quibus auxiliis
 & quando Episcopum Oecume-
 nicum se venditaverit? 7. 59. eo-
 rum primus quis nomē mutarit?
 7. eum eligendi ius primū Imperatorum nunc Cardinalium 7.
 vult esse *ἀντιπρωτεύον* 10. unde
 dictus? 58. Episcopi, sed non Oe-
 cumenici nomen ei conceditur
 59. quo jure urbem Romam &
 Occid. Imperium sibi vendicet?
 141. 227. an in ejus eminentiam
 Synodo Romanā sub Cent. IV.
 decretam Constantinus M. con-
 senserit? 185. Coronatio Impp.
 à Pontificibus an iis imperii ali-
 quid addat? 227. Pontificum in
 adjungendis sibi Ecclesiis Græcis
 & Moscoviticis labor & studium.
 225. sq. eorū hypocritica humili-
 tas 266. quando dominiū in Po-
 liticis sibi acquisiverint? 288.
 sunt ipsissimus Anti-Christus i-
 bid. (35.) tyrannidis eorum spe-
 cimen 289. corona triplex super-
 biæ documentum ibid. ut & cla-
 vis duplex 290. an Pontifex trans-
 tulerit Imperium Occidentis ad
 Germanos? 306. sq. eorum ty-
 rannis Cent. IX. 320. Pontifica-

tus mulieris Joh. VIII. 327. mos
 explorandi sexū in eligēdo Pon-
 tifice. ib. sq. eorum tyrannis sub
 Cent. X. 341. Imperatorum quo-
 rundā in refrenandā Pontificum
 potentiā inanis labor 342. Pon-
 tificum triū de Pontificatu cer-
 tantium Schisma 358. eorum sub
 Cent. XI. in cæteros Episc. poten-
 tia ibid. monarchiam in tempo-
 ralibus quando obtinuerint? ib.
 360. (383.) Eligendi Pontificem
 19 quando ad Cardinales pertra-
 ctum? 374. Pontificū turbæ Ro-
 mæ datæ sub Cent. XI. 375. no-
 minum mutatio quando inter
 Pontifices cœperit? 378. specimen
 eorum superbiæ sub Cent. XII.
 402. interregnū Papale sub Cent.
 XIII. 423. Pontifex Rom. sub
 Cent. XIV. publicè Pragæ Anti-
 Christus proclamatus 431. Pon-
 tificiæ sedis in Galliam transla-
 tio 436. ea quando triceps fuerit?
 437. Pontificem non esse supra
 Concilium quando sancitum?
 451. Pontificum trium depositio
 ib. sq. quinā ultim⁹ ex Ultramon-
 tanis? 458. Pontificiæ auctoritati
 quando sepimentū positum? 496
Pontificiorum in castrandis Patrū
 scriptis iniquitas 62. exemplum
 ibid. 63. antiquitatis veræ falsarii
 92. cur frustra de Papismi ortu
 quærant? 282. sunt nostri Biblio-
 thecarii 289. Papam supra Conci-
 lium

INDEX RERUM.

- lium extollunt 453. eorum sub
 Imp. Matthiâ in orthodoxos ma-
 chinationes 509. sub Ferd. II. 512.
 eorum inter se dissensiones 550
 Porfena. 17
 Porta Ottom. 6. cur sic dicta? 276
 Portugalliæ Regum insignia unde? 400
 Possevini Jesuitæ conamen in Mo-
 scoviâ. 256. sq.
 Potamiænæ Virginis martyrium 117
 Ποτιοκλεψια quando in Ecclesiâ
 introducta? 228. 440. à quibus
 impugnata? 431
 Præadamitæ hæret. 557
 Præcedentiæ exemplum in Archi-
 Episcopo Moguntino. Vide Mo-
 guntin.
 Præcedentiæ controversia inter Gal-
 liæ & Hispaniæ Reges quomodo
 sopita? 496
 Prædestinatariorum hæresis. 325
 Prædestinatiani hæret. 214
 Prædeterminatio voluntatis huma-
 næ Dominicanorum 552. ejus
 cum Calvinianâ determinatione
 convenientia. ibid.
 Prædia, quando Ecclesia possidere
 cœperit? 117. 139. sq.
 Præfectus Prætorio apud Rom. 68
 Præmonstratenses monachi. 401
 Prætexta. 13
 Prætoriani milites. 76
 Preces nocturnæ quando in Ecclesi-
 am introductæ? 275. 350. precum
 ad crucē Christi & statuas dire-
 ctio quando orta? 321. precū or-
 tus pro defunctis 353. delectus
 locorum in fundendis precibus
 quando introductus? ibid.
 Presbyteri in primit. Ecclesiâ dupli-
 ces 59. quale hoc nomen? ibid. ex
 iis Cardinales effecti. 374
 Principia omniū rerū sunt parva. 8
 Principia duo συγγενοα Manichæo-
 rum. 114
 Principum misera conditio 43. 101
 Princeps justus salus populi. 147
 Priscillianorum hæresis. 285
 Processiones nocturnæ cum cereis
 quando in Eccl. introductæ? 275
 Processionis Sp. S. à Patre & Filio
 controversia. 320. 369. ejus autor
 226. Græcorum in eâ ad Latino-
 rum sententiâ concessio. 304. sq.
 & mox insecuta defectio 305.
 Certaminis de eâ inter Eccles. O-
 rient. & Occid. repullulatio. 472
 Proclus discipulus Chrysostomi
 200. sq.
 Procopius Rarus Hussitarum Dux.
 440. 455
 Propriarum rerum possessio non
 est prohibita. 54
 Prosper Episcopus Reginus. 207. sq.
 Protestantes 460. cur Concilio Tri-
 dent. se submittere noluerint? ib.
 eorum Confessione quisnam ma-
 teriam suppeditavit? 471. eorum
 Smalcaldiæ conventus? ibid.
 quale Concilium ab Imp. petie-
 rint? 494. eorum Confessio ubi &
 cur

INDEX RERUM

- cur exhibita? 496. sq. unde no-
men Protestantium acceperint? 508. contra eos Pontificiorum
machinationes & bellum sub
Cent. XVII. 513. sq.
Provincia in formam redigere, quid
Romanis? 29
Prudentius Poëta Christianus 169.
ejus carmina. ibid. sq.
Prudentum religio. vide Relig. Prud.
Psalliani hæretici. Vide Eucharistia.
Psellus Philosophus. 366
Ptolomæus Astronomus. 72
Publicus Tarquinius Christiano-
rum hostis. 88
Publicus Aelius Pertinax Imp. Rom. 75
Puccianismus. 80. 493
Pudor. 258
Pulcheria. 190
Pupilla Eccles. Orthodox. 515. ejus A-
pologia. ibid.
Purgatorii origo 176. 228. illud Græ-
ci ignorant. ibid.
Puritanorum secta. 485. 546
Purpura & coccus 12. non raro per-
mutatim sumuntur. 13
Pyrenei montes. 21. 23
- Q.**
Quadragesimale jejunium a-
pud Pontificios indicium An-
ti-Christi 290. ejus. sub Cent. X.
observatio. 352
Die Quadragesimæ/ 557
Quartadecimani quoniam dicti? 84.
87. 225
Quintilii Vari infelix cum Germanis
pugna. 39
- Quirinus Judæam in provinciam
redegit. 51
R.
Rabanus. 309. 321
Rabinorum. in computatione an-
ni nativitatis Christi error in de-
fectu 45. eorum in historiâ Græcâ
& Persicâ ignorantia ib. odium
Christianæ religionis. ibid.
Rabbodus Dux Frisiorum 319. ejus
ad Ethnicismum reversio. ibid.
Radulphus. 343. sq.
Rasura Pontificiorum est ethnica. 152.
Rathbodus Ultrajectensis Episc. 343
Rathmannus 515. ejus opinio. 528
Ravenna Italiæ urbs Exarchorum
quondam sedes. 260
Reditus Ecclesiæ primit. nulli 91.
Vide Prædia.
Reformationis opus in relig. Christi.
quando cœperit? 466. sqq. ejus
autores 480. imperfectionis falsô
à Calvinianis arguitur. 483
Reformatorum in Belgio dissensio-
nes in religione 542. degenerant
in factiones politicas. ibid.
Regifugium à Romanis quotannis
7. Cal. Martii celebratum. 16
Reginaldus Polus. 495
Regnum benevolentiam civium pos-
sidetur. 44
Regulus Rom. 21
Religio paucis contenta. 121
Religio non cogenda. 187
Religio orthodoxa quando resplen-
duerit? 6. 433. ejus sub Cent. IX.
conditio. 319. sqq. sub Cent. XI.
H h h h 380.

INDEX RERUM.

380. sub Cent. XIV. 433. sub Cent. XV. 446. sub Cent. XVI. 461. sq. 472. sq.
- Religio Prudentum. 556
- Reliquiæ sanctorum quando visitari cœptæ? 275. 329. curribus aureis quando circumvectæ? 275. earum sub Cent. X. cultus. 353
- Remigius Gallorum Apostol. 209
- Remigius Andisiodorensis Episc. 322
- Rhemenſe Concilium. 326
- Remonſtrantiſmus 539. unde ſic dictus? ib. 543 in quibus conſiſtat? 544. ſq. 554. ſq.
- Rerum humanarum principia ſunt exilia. 403. earum faſtigium declinationi proximum. 103
- Rerum publ. ſpecies. 16
- Reymundus Lullus 419. ejus errores ibid. artis magnæ autor ibid. ejus mors. ib.
- Rennecherus Calv.
- Reſiſcentia. Vide Pœnitentia.
- Reuchlinus. Vide Capnio.
- Richardus Regis Angliæ frater. 406
- Richardus Scholaſticus. 417
- Rivetſus Calvin. 549
- Robertus Comes Flandriæ. 406
- Rogatiſtæ hæretici. 180
- Rolandus. 308
- Roma à quo ædificari cœpta? 8. quando? 16. ejus excidium ſub Totilâ Rege Gothorum 24. ann9 ab urbe conditâ milieſimus probè obſervandus 101. quando ab Imperatoribus deſerta? 140.
- ab Alarico Gothorū Rege quando capta? 189. Romæ aliquoties capta exempla. ib. oraculum Sibyllinum de eâ. ibid.
- Romani populi ſub regibus infantia. 7. ſq. ea quot annorum? 8. a- doleſcentia ſub Coſſ. ib. robuſta ætas & tertia ibid. ætas partim vi- rilis, partim ſenilis ibid. cur Qui- rites dicti? 9. eorum ſacra omnia in octo partes diſiſa ibid. eorum Reſp. exactibus Regibus Demo- cratiæ ſpecies videtur. 16. Popu- li Rom. Synchroniſmi ſub Regi- bus ibid. quot annos ſub Regi- bus fuerit? 17. ſub Conſulibus? ibid. ſub Impp. ibid. ejusdem ætatis bella ſub Conſulibus, præ- primis Gallicum primum. 18. Punicum primum 20. ſecundū 21. Tertium 23. R. P. à Judæis in au- xilium accerſitus rerū in Judæâ potitur. 48
- Rom. Imperiū cum Chriſto naſcen- te cepit. 3. (35.) cur ſacrū dictum ib. ejus terminus. ib. quodnam hodie ſit? ib. cur Romano-Ger- manicum dicatur? ib. in eo cur omnia lingvâ Latinâ unâ cum Germanicâ peragantur? ib. ve- tus illud R. I. adhuc hodiè durat ibid. ejus inſigne cur aquila bi- ceps? ib. Rom. Imp. potētia tem- pore Auguſti & Trajani 4. tem- pore hodierno 5. quando electiti- um factum? 6. 331. ſq. interre- gnum

INDEX RERUM.

gnum magnū 6. quousq; ab Ita-
 lis gubernatū? 43. Imperii Rom.
 dignitas post extinctam Caroli-
 nam stirpē quib9 cesserit? 331. sq.
 Romanus Junior Imperat. Orient.
 339
 Romanus Argyropylus Imperat. O-
 rient. 363
 Romanus Diogenes Imperat. Ori-
 ent. 365
 Romulus 8. 9. annum mensibus de-
 cem definivit 10. an fascibus usus?
 12
 Romulus Hoyerbetus. 542
 Rosa aurea à Pontif. Rom. consecra-
 risolita. 469
 Rosaria Pontificorum unde? 376. ea-
 rum definitio. ibid.
 Rudolphus Habsburgensis XXVII.
 Imperat. Occid. 407
 Rudolphus Svevus æmulus Imp.
 Heintr. IV. 360. ejus cum Imp. præ-
 lium ibid. ejus ad Episcopos an-
 te mortem oratio 361. ejus sepul-
 tura. ibid.
 Rudolphus Agricola. 433. 450
 Rudolphus II. Imperator XLII. 465
 Rudolphus Gualtherus. 484
 Rudolphus Goclenius Calvin. 554
 Ruffinus Hieronymi contempora-
 neus. 153
 Ruffinus tutor Arcadii Imperat. 188
 Rupertus Canutus. 394
 Rupertus Bavarus Imperat. XXXIV.
 Occid. 438
 Russi quando ad Christianum relig.

persuasi? 384. eorū religio est tra-
 dux Græcæ 250. de SS. Trinitate
 251. eorum libri ibid. fabulæ. ib.
 metropolita ibid. delubra ib. Dii
 five genii tutelares 252. imprimis
 S. Nicolaus ibid. (255.) eorum de-
 votio ibid. sacrorum & Eucha-
 ristix celebratio 253. cur statuas
 non habeant? ib. baptismus 254.
 patrini ibid. eorundem sustenta-
 tio. ibid. vestitus ibid. literæ al-
 phabeticæ 255. juventutis institu-
 tio ib. puerorū communicatio.
 ibid. jejania ibid. ejus Ecclesiæ
 antiquitas 256. ejusdem à Roma-
 nâ dissidium ib. cur ad se veni-
 entes alios Christianos rebapti-
 zent? 372
 Rusticorum seditio. 459
 S.
 Sabbatharia in Belgio contro-
 versia. 549
 Sabelliāi aliās dicti Patripassiani. 114
 Sabellius hæreticus. 114
 sabellicus historicus. 450
 Sacramentorum recta administra-
 tio in primit. Eccles. 121
 Sacramentarii sub Cent. XII. 396. Sa-
 cramentarii sub Cent. XVI. &
 XVII. 480. sqq. eorum in diversa
 capita discissio. 482
 Sacerdotū Hyerosolym. penuria. 67
 Sacrificiorum divisio 49. eorum
 cessatio testimoniū exhibiti Mes-
 siæ 67. Sacrificium immolare,
 phrasis est sublestæ fidei. 90

INDEX RERUM.

Sadducæi unde dicti? 49. contrarii Phariseorum dogmatibus ibid. quos libros Sc. S. rejecerint? ib. eos quomodo Christus refutavit? 50. eorum de angelis, animabus hominum & resurrectione error ibid. eorum hæresi Cent. VI. re- fricata. 271	Turcis in unam religionem con- spiratio 293. eorum sub Ludovi- co Imp. ex Italiâ expulsio 310. eo- rum sub Ludovico secundo Imp. in Italiâ inferiorem excursiones 312. & sub eodem ex agro Bene- ventano expulsio ib. eorum sub Leone Armenio repressio 316. sq. sub Michaële Balbo Imp. Græc. victoria 317. sub Theophilo Bal- bo victoria & clades ib. sub Ba- silio Mac. Imp. Græc. repressions 317. quâ occasione Hispaniam occupaverint? 319. Christiano- rum sub iisdem tolerantia 318. sq. eorum sub Romano Juniore Imp. Græc. ex Cretâ Insulâ expulsio 339. eorum sub Nicephoro Pho- câ in Siciliam irruptio 339 sq. eo- rum sub Basilio Imp. Græc. re- pressio 340. quando ab Hispanis devicti? 400
Saguntus. 21	Sardanapali Symbolum busto ipsius incisum. 97
Saladinus. 400. quomodo Christia- nos Palæstinâ ejecerit? ibid.	Sarmatæ. 107
Salii apud Rom. 9	Sarmentarii quoniam ex Christianis dicti? 66
Salingstadenſis Episcopatus funda- tio. 308	Satanas quo respectu temporis di- catur ligatus? 140
Salisburgenſe Concilium.	Sataniani hæretici. 181
Salomon Gefnerus. 475	Satisfactiones Pontificias primit. Ecclesia ignorat 91. satisfactiones pro peccatis sub Cent. VI. pœni- tentibus impositæ 274. sub Cent. IX. 321. Cent. X. 353
Samolatenus hæreticus. III. 113. sq. 116	Saturninus hæreticus. 64
Samuel Huberus 475. ejus error. 478	Sa-
Sanctorum invocatio quando in Ec- clesiam irrepperit? 164. iisdem quando dies festi instituti? 275. sancti quoniam sub Cent. VII. ha- biti? 284. sanctorum omnium festum. 330	
Saracenorum ab Heraclio defectio 279. ejus causa ibid. inde regnum Mahometicum ibid. quoniam fue- rint? ibid. cur sic dicti? ibid. eo- rum progressus 280. sq. classis eo- rum quomodo combusta? 280. eorum repressio sub Leone Isau- ro Imperat. 292. eorum excursio- nes in Galliam & Hispaniam ib. imagines an apud Saracenos in usa fuerint? ibid. eorum cum	

INDEX RERUM.

Saxoniae Veteris limites.	147	Scriptores Ecclesiast. primis duobus	
Saxoniae Ducatus Bernhardo à Frid.		seculis plerique Græci.	81
Barbarossa donatus.	400	Scriptorum genuiorum à spuris	
Saxonum prima mentio 147. eorum		<i>γυναικισματα.</i>	168
Rex Wittekindus 307. in eos quis		Scripturae Sacrae modi loquendi se-	
primus axioma Romano-Germ.		ptem à Scholasticis conficti.	430
Imperii intulerit? 356. eorum in		Sebastianus Damman Calvin.	554
Impp. ex Franconica stirpe odiu.		Seculum aureum Phariseorum so-	
	361	mnium.	49
Scala gemoniae apud Rom.	40	Sedulius Presbyter Rom.	208
Scandalosorum poena in primit. Ec-		Sensus literalis duplex in S. S.	344
clesia.	121	Senatus unde dictus?	9
Schemhamphorasch.	49	Sententia in causa capitis non præ-	
Schisma quidnam faciat? 472. schi-		cipitanda.	150. sq
smaticorum ab hæreticis differen-		Sepeliendi demortuos ratio sub Pa-	
tia 177. quoniam Pontificiis dicant-		patu sub Cent. X.	352. sq.
tur?	ibid.	Septem dormientium fabula	118
Schlichtingus.	490.	Septemvirale Collegium an con-	
Scholastici unde dicti? 61. eorum		suetudine, an lege introductum	
origo ib. (392.) quoniam fuerint?		332. quando introductum? ibid.	
ibid. eorum tres ætates ibid. 414.		septenarii in eo numeri ratio ib.	
430. eorum varia nomina 414.		cur octavus additus?	333
quot modos loquendi Scripturae		Septentrio vagina gentium.	101
Sacrae confinxerint? 430. Schola-		Septentrional. pop. ad Christum	
stici termini an ex Theologia eli-		conversio.	328. 341
minandi? 556. eorum de justifi-		Septimanarum septuaginta finem cur	
catione & salvatione Patrum, qui		Rabbini vel anticipare vel pro-	
ante Christum vixerunt, falsa sen-		trahere contentur? 46. earum ini-	
tentia.	80	tium quo anno? ib. terminus ib.	
Schvvenckfeldius hæreticus. 488. sq.		Septimius Severus Imperator Rom.	
Scipiones tres.	24		93. sq. 117
Sclavi 328. eorum ad Christum con-		Sepulchris sanctorum quando ho-	
versio.	ibid.	nor haberi coeperit?	275. 352
Scotus Scholasticus 61. 416. Scoti-		Sergius Pontif. Rom. primus no-	
starum cum Thomistis conten-		men mutavit.	7. 378
tiones ibid.	392. 421. 551	Sergius Monachus 271. ejus de nova	
		reli-	

INDEX RERUM.

religione cudendâ cum Mahomete consilium.	ibid.	Solyman9 Turcarum tyrann9.	459
Servius Tullius VI. Rom. Rex.	15	Sommerus 82(491) tempore Origenis Trinitatem jam tum habuisse initia fatetur. ib. Origenis scripta damnat.	ibid.
Sestertium & Sestertius quid?	35.76	Sorbona Parisiens. Academ.	451
Sethitæ hæretici.	85	Sosigenes Mathem. autor bissextilis anni.	10.29
Severiani hæretici.	86.279	Sparta cur sine moenibus?	95
Sicilia.	2	Spectaculorum pop. Romanus studiosissimus 44. ea Christiani prim. Ecclesiæ maximè fugerunt	2
Sigismund9 Imperat. Occid. XXXV.	439. lqq.	Speculis cavis accensæ naves.	195
Simeon fili9 Cleopæ Episc. Hieros.	67	Spira urbs Imp. commune Impp. Germ. Mausoleum.	357
Simile simili gaudet.	404	Spirensis Episcopatus fundatio.	357
Simon magus, hæreticorum pater 63. ortum præbuit Mahometismo & Papismo.	ibid.	Spiritûs S. processio à Patre & Filio, Vide Process. Sp. S.	
Simon Pauli.	476	Stanckarus Mantuanus 476, ejus error 478. refutatio.	501
Simon Grynæus Calv.	484	Statua Nebucadnez. 2. ejus quartum metallum quartam monarchiam designat.	3
Simon Episcopus.	541	Statuum Evangelicorum conventus Lipsiens.	517
Sixti V. Pont. Rom. & Clementis VIII. circa Vulgatæ versionis editionem dissidium.	552	Staupizius.	467
Sleidanus.	480	Stephanus Gerlachius.	526
Slesvicensis Episcopatus.	350	Stifelius, Stifeliani hæretici,	535
Smalcaldia.	471. 499. sq.	Stillico tutor Honorii.	188
Smalcaldici articuli.	471. 499. sq.	Stralesundum.	513
Smalcaldicum fœdus.	460	Stratitotini hæretici.	85
Smaragdus Abbas.	344	Strigonium unde dictum?	441
Smyrna terræ motu everfa.	60	Στεῦμα vel στεῦμα πύς quid?	79
Smyrnensis angelus. Apoc. 2, v. 20.	60	Sublapsarii.	540
Sociniani hæret. 490. eorû error ib.		Suedorum ad Christum conversio. 328. 341. eorum in Germaniâ res gestæ	
Socin9 hæret. 490. ej9 liber de Christo Servatore ibid. item liber de officio hominis Christiani.	542		
Socrates historiographus Eccles. 204			
Solstitiorum ad Conc. Niceni tempora reductio.	507		

INDEX RERUM.

- gestæ. 520. sqq. 524. sq.
- Suevorū sub Aureliano Imp. impetus in imperium Rom. 104. eorū strages ad oppidum Luccam 424
- Suevicum syngamma. 482
- Suffitus quando in Ecclesiam introductus? 274
- Superintendens quale nomen? 59
- Supplicium Bessi Regicidæ, 11
- Sycophantia quid? 35
- Συγκατάβασις Christianorum cum Ethnicis in festorum institutione & celebratione. 47
- Συγκατάβασις Dei cum hominibus 55
- Sylla cur Cæsarem puerum interficere voluit? 29
- Syllabici hæretici. 179
- Sylvester Pontif. Rom. 141. de eo Pontificiorum figmenta. ibid.
- Sylvester Prierias. 439
- Symbolum Apostolicum 182. ejus explicationes sunt subseqq. symbola. 183
- Symbolum Nicenum 182. de ejus additamento disputatio 484. quando ei aliquid additum? ibid.
- Symbola septem Oecum. Synodorum. 484
- Symmachiani hæretici. 181
- Symmachus Urbis Rom. præfectus 169
- Synchronismus Regum. Roman. & pop. Rom. sub Regibus cum Ecclesiâ Judaicâ. 8. 16
- Synchronismus Romanorum cum Monarchiis, 28
- Synchronismus Petri Apostoli & Impp. Rom. Vide Petrus Apost.
- Syneretismus. 556
- Synergismus 213. est vel crassus vel subtilis. ibid.
- Synergisticarū controversiarū sub Cent. XVI. origo 462. 474. 477 eorum refutatio. 501. 530
- Synodus sub Cryptâ Cleopatriensi celebrata. 116
- Synodi quando in Templis haberi cœperint? 351
- Syriacæ paraphraseos an Marcus Evangelista autor? 54. non est infallibilis, sed saltem probabilis. ibid.
- T.
- T**abernaculorum festum. 47
- Taboritæ. 396. 441. 459
- Tabularum legis divinæ fabula apud Æthiopas. 130
- Tabulæ Rudolphinæ. 465
- Taciturnitas. 389
- Talionis pœna. 28. 67
- Tamerlanes. 429
- Tammerus. 493
- Tampierus. 510
- Tandemiani hæretici. 396
- Tarquinus Priscus V. Rom. Rex. 12
- Tarquinus Sextus Rom. Rex. 15
- Tarquinus superbus VII. Rom. Rex & ult. ibid.
- Tatiani. Vide Encratitæ.
- Templariorum origo 401. excidium & ejusdem causæ. 435. 437
- Templorū consecrationes Papales primit. Ecclesiæ ignotæ 92. eorum

INDEX RERUM

- rum à tempore Sylvestri ab Episcopis Rom. exstructorum ingens copia 152. 351. lex de fontibus vi è templis abducendis 188. de non abducendis lex Synodi Moguntinæ. 320
- Templum Hierosolymit. ab Herode M. ingentibus sumptibus ampliatum & exornatum 48. quo Christi anno absolutum? ibid. Locus Joh. 2. v. 20. de templo Hierosolym. enucleatus ib. illud destructum insigne testimonium exhibitum Messiae 67. frustra à Judæis instigante Juliano Apostata ejus reedificatio tentata. 145
- Templi S. Sophiae Constantinop. conditor. 259.
- Templorum Thomani & Paulini Lipsiae exstructio. 423
- Tertullianus. 73. 77. 80
- Testamenti V. & N. limes 44. Vetus cur lingua Ebraea Deus conscribi voluerit? 54
- Testudines apud Athenienses olim monetæ impressæ. 76
- Tempori parendum. 191
- Temporum & annorum mutatio indicium Anti-Christi. 290
- Tetzelius Indulgentiarum venditor 468. sq.
- Teutonicus militiæ ordo. 401
- Thalmudis Judæorum origo. 271
- Theodora Imperatrix Orient. 364
- Theodoretus Episcopus Cyri. 203 sq. Calvinianorum clypeus 203
- ejus ab hæresi Nestorii renuntiatio in Conc. Chalced. 218. autor controversiæ de process. Spir. Sancti. 226. 304
- Theodori Gadarei de Tiberio puero vox. 33
- Theodorici Marchionis Misniae heroicum factum. 387
- Theodorus Gaza. 432
- Theodorus Beza Calvin. 484. contra eum libellus. 539
- Theodosius Gratiani in Imperio Collega 148. 149. 150. 151. ejus excommunicatio. ibid. (167.) 150
- Theodotus hæreticus. 87
- Theognis Episcopus Nicenus. 184
- Theologia Scholastica 392. prima. ibid. secunda sive media 414. tertia 430. Vide Scholastici.
- Theopaschitæ hæretici. 312
- Theophilus Balbi filius Imperat. Orient. 317
- Theophilus Rikevvar Armin. 541. 555
- Theophylactus 342. cur in Cent. XI. à quibusdam referatur? 378
- Thomas de Aquino. 61. 415
- Thomistarum cum Scotistis contentiones 415. 421. hujus capita ibid.
- Thomas Müntzerus dux seditiosorum rusticorum 459. 485. ejus poena. ibid.
- Thomas Gosvinius Armin. 541
- Thummius 528. ejus opinio. ibid.
- Thurinus Verconius fami venditor. 98
- Tibe.

INDEX RERUM.

Tiberius Imperat. Orient.	261	Tremoniana Synodus.	314
Tilemannus Heshufius 475. ejus er- ror.	479	Treviri.	170
Tillius Comes §12. §18. sq. §20. ejus mors.	522	Triarii.	39
Timotheus & Titus Episcopi.	59	Tributa non nimia subditis impo- nenda.	34
Titus Vespasianus Imp. Rom. 41. 42		Tridentinorum conversio.	209
Tobias Bruno Theol. Palatin.	553	Tridentum 494. sq. Tridentinum Concilium 460. 494. ejus occasio ibid. ejus qualitas ibid. quando coeperit? 495. ejus duratio ibid. à quonam indictum? ib. quonam præfederint? ib. de eo locus po- pularis ibid. in eo Pontifex supra Concilium erectus ibid. fraudes ejusdem ib. quonam orthodoxi in eo se stiterint? ib. iidem quo loco habiti? ibid. ejus causa efficiens ibid. forma ibid. finis ibid. in eo Thomistarum cum Scotistis con- tentiones 496. ejus acta alia ibid. controversia Gallorum cum Car- dinale Lotharingio.	ibid.
Toga, vestis genus apud Rom.	14	Trithemius.	121
Toletana Synodus 183. Concilium sextum.	454	Triumphatores Romani.	14
Tonsura Clericorum quando in Ec- clesiam introducta?	275	Triumphus terrestres, curules. ibid.	
Trabea, genus togæ apud Rom.	11	Troja, Palladio præfente incolûis.	10
Traditionû multitudo in Ecclesia, tempore Augustini 121. sub Cent. IX. 321. sub X. 352. sub XI. 367. Vi- de Ceremoniæ.		Tullus Hostilius, tertius Rom. Rex.	11
Traditores quonam?	118	Tubingenfes Theologi cur Augusta- nam Confessionem Jeremiæ Pa- triarchæ Constantinop. miserint? 233. eorum cum Giessensibus controversia.	515. 528
Trajanus Imperat. Rom. 44. 67. 68. 69. Christianorum hostis accerri- mus 88. persecutio ib. ejusdem ad Plinium rescriptum de Chri- stianis.	ibid.	Turcici imperii exiguus ortus 5. in- crementum ib. an ei Imperiû Oc- cid. sit succollaturum? ib. à quo tempore eorum tyranni Impera- tores	
Transactio Passaviensis 508. 514. ejus- dem verbis quamnam ambigui- tatem affingant Pontificii? ib. E- piscoporum per eam suspensa Ju- risdictio quomodo dicatur?	516		
Transactio Pragensis.	523		
Transubstantiatio Pontificia quâ Synodo stabilita?	419		
Transsylvania 42. (465.) ejus infi- gnia.	ibid.		
Trapezuntini regni origo & finis.	414. 456		
Tremellius.	84		

INDEX RERUM.

tores salutati ?	6. (445)	bifurcatæ origo.	407
Turcæ populi Septentrionales	293.	Vallis umbrosæ monachorum ori-	
eorum cum Saracenis in unam		go.	377
religionem conspiratio ib. religio		Vandali populi.	189
eorū ex quib9 religionibus con-		Vandalici regni in Africā finis.	260
flata ? 275. ejus scopus ib. ej9 cum		Varna oppid. Hung.	442
Judaismo affinitas ib. sq. eorū je-		Vasorum aureorum & argenteo-	
junia 276. ej9 cum Christianismo		rum in Ecclesiā usus quando in-	
affinitas 277. Turcarū de Christo		troductus ?	117
doctrina ibid. (445.) eorundem		Vaticiniorum clavis eventus.	3
dies sacer ibid. de fato opinio ib.		Venetorum ad Pontif. Romani po-	
eorundē in religione à Persis dis-		stulatum de dominio maris A-	
fidium 285. sq. Christianorum sub		driatici responsio.	140
iisdem tolerantia 318. 368. eorum		Venetiarum origo 140. limes Ori-	
sub Romano Diogene Imp. Ori-		ent. & Occid. Imperii 307. 315. un-	
ent. progressus 368. quando Re-		de ejus Urbis Episcopatus ? 379.	
gnum constituerint ? 366. eorum		unde ejus Dux mare Adriaticum	
sub Michael Palæologo, progres-		sibi desponset ? 386. quando insu-	
sus 413. itemqve sub Andronico		larum maris Ægæi domini facti ?	
Palæologo ib. 428. quando Impe-		412. 429. eorum sub Cent. XV.	
rium Orientale everterint ? 442.		progressus 439. sub Maximil. I.	
445. sedes Imperii.	ibid.	Imp. afflictiones.	443
Tycho Braheus.	465	Venusiani hæretici.	214
Typographiæ ortus.	455	Verbi divini abundantia in primit.	
Tyrāni, Regis & Dōini discrimen 71		Ecclesiā.	92
V.		Verdensis Episcopatus.	308
V alentinian9 Imp. Rom. 146. 147		Vergilius in Bavariā Episcopus ob	
Valentinus hæreticus.	85	assertos Antipodas excommuni-	
Valentinus Gentilis Anti. Trin.	490	catus.	297
Valentinus Smalzius Photin.	491	Veritas.	100. 108
Valentinus Weigelius fanat. 531. ej9		Vesperæ Siculæ.	407
hæresis ibid. 532. Vide Weigeliani		Vestales apud. Rom.	9
Valerianus Imp. Rom.	102. 118	Vestæ focus.	11
Valerius Probus Imp. Rom.	106	Vestium Dalmaticarum usus in per-	
Valerius Gratus Judæorū Præses. 54		agendis sacris quando in Ecclesi-	
Vallesiorum & Borboniorum lineæ		am introductus ?	274
		Vica-	

INDEX RERUM.

Vicariotum in peragendis sacris o-		Vitus Dietericus.	476
rigo.	349	Uladislai Hungariae Regis ad Var-	
Vicissitudo omnium rerum.	310	nam clades.	442
Victoria Deo transcribenda.	279	Ulricus Zwinglius Sacramentarius	
Victorinus Strigelius.	477. 501. 504	479. sq. ejus confessio tetrapoli-	
Vienna Austr. Christ. orbis clavis.	5	tana dicta ibid.	480. 499
459 obsessio.	ibid.	Unci carnificum apud Rom.	34
Viennense in Gallia Concilium.	420	Unctio in Papatu sub Cent. IX.	320
	435	Unigeniti quoque primogeniti dici	
Vigilia Pontificiae primit. Ecclesiae		possunt.	52
ignota.	90. 353	Unitarii.	490
Vigilius Episc. Trident. matyr.	209	Unno Episc. Hamburg. Danorum &	
Vigilius Episc. Rom. cur in confes-		Suedorum Apostolus.	341
sam Concilii Constantinop. veni-		Vocatio Evangelistarum & Aposto-	
re noluerit?	272. sq.	lorum fuit immediata 59. Vid.	
Vigilius Antistodorenfis Episc.	284	Minist. Eccl.	
ejus in pauperes & exules libera-		Völckelius Photin.	491
litas.	ibid.	Volga fluv. Septentr.	281
Vilna Russorum oppid.	253	Urbanus Rhegius.	476
Vincentius Scholaasticus.	416	Urbanus Pont. Rom. svasor belli fa-	
Virgilius Poëta.	32	cri	375. 381 401
Virtus non connascitur.	36	Urbanus Pierius.	475
Vis unita fortior.	338	Urim & Thummim an in pectore	
Visitatio Ecclesiarum sub Crypto-		Pont. Romani?	494
Calvinismo in Electoratu Saxon.	504	Utenbogardus Armin.	541
Vitæ humanae scopus non necessa-		Vulgata Bibb. versio an Hieronymi	
riò requirit vitam longævam.	148	labor? 172. quando pro authenti-	
Vitellius Imperat. Rom.	40	câ a Pontificiis declarata? 228. dis-	
Vitia, non homines odisse decet.	337	sidium circa ejus editionem inter	
Vitiis alienis lyncei, propriis talpæ		Sixtum V. & Clem. VIII. Pontiff.	
sumus.	357	Romm.	552. sq.
Vitiza Rex Hisp. demolitione muni-			
mentorū urbium viam Sarace-			
nīs invadendi regni patefacit.	318		

INDEX RERUM.

Walfridus Abbas, Monachorum pa- ter.	521	Wittekindus Saxonum Rex 367. ejus ad Christum conversio ib. (319.) ad ejus posteros regnum Galliarum devolutum.	314
Wallachia. Vid. Transylvania.		Wittstockium oppid.	525
Wallensteinus Friedlandiae Dux 512 sq. ejus cum exercitu in Misniam irruptio. 522. sq. ad Luzenam cla- des 523. ejus contra Imperatorem machinatio, ib. mors.	524	Witzius Armin.	542
Warmundus primus Rex Franco- rum.	189	Wolfgangus Musculus Calv.	484
Wartburg arx Lutheri Pathmus.	459 470	Wolfgangus Hanneman.	553
Weigelius 49. Weigeliani errorem Valentini haeretici refricant 85. eorum error de tribus seculis 417. caeteri errores 531. sq. Vide Valen- tinus Weigelius.		Wormatiensia Comitata.	458. 470
Wellerus.	527. 530	Wratislaviensis Dicecesis interdicta quomodo subiecta?	419. 19.
Wenceslaus Imp. Occid. XXXIII.	427. sqq. 448	X.	
Wendelinus Calvin. 479. ejus error	545. 19.	Xaverius Jesuita.	505
Wicleffus.	430. sq. 446.	Xenodochia cur nomen Basili- carum acceperint?	161
Wilhelmus Hollandiae Comes	406	Ximenius Cardin. & Archi. Episc.	84
Willigisus Archi-Episc. Mogunt.	349	Z.	
Wimpina.	498	Zacharias non fuit Pontifex sum- mus 47. eidem angelus extra San- ctum Sanctorum apparuit. ibid.	
Winsbergi oppidi notabilis obsessio	400	Zacharias Schilterus.	475
Wittackerus Calvin.	486.	Zacharius Ursinus.	484
		Zelotypiae sacrificium V. T.	379
		Zeno Imp. Graec.	193
		Zenobia.	105
		Zisca Hussitarum Dux.	440. 455
		Zozymus Episc. Rom.	222. sqq.
		Zupfnonnae.	427.

FINIS.

